

MARX ENGELS

valitut teokset
6 osaa

OSA

2

MOSKOVA
KUSTANNUSLIIKE EDISTYS
1978

Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS

VALITUT TEOKSET
6 OSAA

MOSKOVA

KARL MARX FRIEDRICH ENGELS

VALITUT TEOKSET
6 OSAA

OSA

2

KUSTANNUSLIIKE EDISTYS

1978

К. МАРКС И Ф. ЭНГЕЛЬС
ИЗБРАННЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ В ШЕСТИ ТОМАХ
ТОМ 2

На финском языке

Suomentajat Antero Tiisanen (Elberfeldin puheet ja Puhe kauppavapaudesta) ja Olli Perheentupa (Työväenluokan asema Englannissa). Muiden teosten suomennos perustuu kustannusliike Edistyksen 1971—1973 julkaisemaan Marxin ja Engelsin Valittujen teosten kolmiosaiseen laitokseen. Filosofian kurjuuden suomennos perustuu Edistyksen 1971 julkaisemaan tekstiin.

PAINETTU NEUVOSTOLIITTOSSA

© Издательство «Прогресс», 1978. Сборник

© Kokoelma. Kustannusliike Edistys 1978

МЭ $\frac{10101-847}{014(01)-78}$ 374—78

Friedrich Engels

Teoksesta

TYÖVÄENLUOKAN ASEMA ENGLANNISSA ¹

TYÖVÄENLIIKE

On myönnettävä, että englantilaiset työläiset eivät voi tuntea itseään onnelliseksi tässä tilassa, että heidän tilassaan ihminen tai kokonainen ihmisluokka ei voi ajatella, tuntea eikä elää inhimillisesti, vaikka en olisikaan osoittanut sitä niin monta kertaa seikkaperäisesti. Työläisten täytyy siis pyrkiä pääsemään pois tästä raaistavasta tilasta, saavuttamaan parempi, inhimillisempi asema. Tätä he eivät voi tehdä taistelematta porvariston etua vastaan, etua, joka sellaisenaan on juuri työläisten riistämässä. Mutta porvaristo puolustaa etujaan kaikin keinoin, jotka omaisuus ja valtiovalta tarjoavat sen käyttöön. Heti kun työläinen haluaa päästä eroon nykyisestä asiain-tilasta, tulee porvarista hänen ilnivi-hollisensa.

Työläinen huomaa sitä paitsi joka hetki, että porvaristo kohtelee häntä kuin esinettä, kuin omaisuuttaan, ja jo tämän vuoksi hän esiintyy porvariston vihollisena. Olen edellä osoittanut sadalla esimerkillä ja olisin voinut osoittaa vielä sadalla muulla, että nykyisissä oloissa työläinen voi pelastaa ihmisyytensä vain vihaamalla porvaristoa ja kapinoimalla sitä vastaan. Siitä, että työläinen *kykenee* protestoimaan intohimoisesti omistajien tyranniaa vastaan, pitää huolen hänen kasvatuksensa tai pikemminkin kasvatuksen puuttuminen ja se paljo kuuma irlantilainen veri, joka on siirtynyt Englannin työväenluokkaan.

Englantilainen työläinen ei ole enää englantilainen, ei laskelmoiva rahanpalvoja niin kuin hänen omistava naapurinsa, vaan hänellä on kehittyneempiä tunteita.

Hillittömyys, jolla hänen intohimonsa kehittyvät ja saattavat saada hänet valtaansa, on voittanut hänen synnynnäisen pohjoisen kylmyytensä. Se älynviljely, joka on kehittänyt niin merkittävästi englantilaisen porvarin itsekkäitä taipumuksia, tehnyt oman edun tavoittelusta hänen hallitsevan intohimonsa ja keskittänyt kaikki tunnevoimat yhteen ainoaan pisteeseen, rahanhimoon, puuttuu työläiseltä. Sen vuoksi työläisen intohimot ovat voimakkaita ja väkeviä kuin ulkomaalaisella. Työläisen englantilaisuus on hävitetty.

Kuten olemme nähneet, työläiselle ei ole jäänyt mitään muuta aluetta, jolla hän toteuttaisi ihmisyyttään, kuin oppositio koko hänen elämäntilaansa vastaan. Sen vuoksi on luonnollista, että juuri tässä oppositiossa ollessaan työläisen täytyy olla miellyttävimmillään, jaloimmillaan, inhimillisimmillään. Saamme nähdä, että työläisten koko voima, koko toiminta suuntautuu tähän yhteen ainoaan pisteeseen ja että jopa pyrkimykset saavuttaa ylipäänsä inhimillistä sivistystä liittyvät välittömästi tähän. Joudumme tosin tekemään selkoa yksittäisistä väkivallanteoista ja jopa raakuuksistakin. On kuitenkin pidettävä mielessä, että yhteiskunnallinen sota riehuu Englannissa avoimena ja että vaikkakin porvariston edun mukaista on käydä tätä sotaa tekopyhästi, rauhaksi ja jopa ihmisrakkaudeksi naamioituna, niin työläiselle voi olla hyödyksi vain todellisten olojen paljastaminen ja tuon tekopyhyyden murskaaminen. On pidettävä mielessä, että siis jopa työläisten väkivaltaisimmatkin hyökkäykset porvaristoa ja sen palvelijoita vastaan ilmentävät vain avoimesti ja peittelemättä sitä, mitä porvaristo tekee työläisille salakavalasti ja petollisesti.

Työläisten kapinointi porvaristoa vastaan alkoi pian teollisen kehityksen liikkeelle lähdön jälkeen ja se on käynyt läpi eri vaiheita. Tässä ei ole oikea paikka selvittää lähemmin näiden vaiheiden historiallista merkitystä Englannin kansan kehitykselle. Se minun on jätettävä myöhempiin tutkimuksiin ja rajoitettava tällä erää esittämään pelkästään sellaisia tosiasioita, jotka luonnehtivat Englannin proletariaatin tilaa.

Tämän kapinoinnin ensimmäinen, raain ja hedelmätömin muoto oli rikos. Työläinen eli puutteessa ja kur-

juudessa ja näki, että toisilla ihmisillä oli paremmin. Hänen järkensä ei käsittänyt, miksi juuri hänen, joka teki paljon enemmän yhteiskunnan hyväksi kuin rikas laiskuri, piti kärsiä tällaisissa oloissa. Puute voitti hänen synnynnäisen kunnioituksensa omaisuutta kohtaan — hän varasti. Olemme nähneet, miten rikollisuus kasvoi teollisuuden laajenemisen myötä, miten pidätysten vuotuinen määrä on muuttumattomassa suhteessa kulutettujen puuvillapaalien määrään.

Mutta työläiset huomasivat pian, että rikoksesta ei ollut apua. Rikolliset saattoivat vain yksittäisesti, vain yksilöinä protestoida varkauksillaan olemassa olevaa yhteiskuntajärjestystä vastaan. Yhteiskunnan koko mahti painoi jokaista yksittäistä rikollista ja musersi tämän tavottomalla ylivoimallaan. Sitä paitsi varastaminen oli protestoinnin kehittymättömin, tiedostamattomin muoto, ja jo sen vuoksi se ei koskaan ollut työläisten yleisen mielipiteen yleispätevä ilmaus, vaikka he saattoivatkin hyväksyä sen hiljaisesti. Työväenluokka ryhtyi oppositioon porvaristoa vastaan vasta asettuessaan väkivaltaisesti vastustamaan koneiden käyttöönottoa aivan teollisuuden kehityksen alkuvaiheessa. Ensimmäisiä keksijöitä, Arkwrightia ja muita vainottiin jo tällä tavoin — heidän koneensa rikottiin. Myöhemmin koneita vastaan syttyi joukko kapinoita, joissa kävi lähes samalla tavalla kuin Böömin värjärieni levottomuuksissa heinäkuussa 1844: tehtaot hajotettiin ja koneet särjettiin.

Myös tämä vastarinnan muoto oli yksittäistä, tietyille paikkakunnille rajoittunutta ja se suuntautui vain yhtä ainoata nykyisten olojen puolta vastaan. Kun hetkellinen tavoite oli saavutettu, yhteiskunnan mahti pusersi koko voimallaan turvattomia ilkityöntekijöitä ja kuritti heitä sydämensä kyllyydestä, kun taas koneet yhtä kaikki otettiin käyttöön. Oli löydettävä uusi vastarinnan muoto.

Tässä auttoi laki, jonka säati vanha uudistamaton, harvainvaltais-torylainen parlamentti; laki, jota ei enää myöhemmin, kun parlamentinuudistuslaki oli juridisesti vahvistanut porvariston ja proletariaatin vastakohtaisuuden ja kohottanut porvariston hallitsevaksi luokaksi, olisi ikinä hyväksytty alahuoneessa. Tämä laki hyväksyt-

tiin vuonna 1824 ja se kumosi kaikki säädökset, joilla siihen asti oli kielletty työväen asioita ajamaan tarkoitettut työläisten keskinäiset yhdistykset. Työläiset saivat siihen asti vain aristokratialle ja porvaristolle kuuluneen vapaan *yhdistymisoikeuden*. Salaisia yhdistyksiä oli toki tähänkin asti aina ollut työläisten keskuudessa, mutta ne eivät olleet milloinkaan pystyneet saavuttamaan suuria tuloksia. Skotlannissa oli muiden muassa, kuten Symons («Arts and Artisans», s. 137 ja seur.) kertoo, jo vuonna 1812 kutojien keskuudessa Glasgowissa tapahtunut yleinen työnseisaus, jonka pani toimeen salainen yhdistys. Lakko toistui vuonna 1822. Kahden työläisen, jotka eivät halunneet liittyä yhdistykseen ja joita liittyneet sen vuoksi pitivät luokkansa pettureina, kasvoille kaadettiin tässä yhteydessä vihtrilliä. Molemmat menettivät näkönsä. Niin ikään oli skotlantilaisten kaivostyöläisten yhdistys vuonna 1818 kyllin voimakas toteuttaakseen yleisen lakon. Nämä yhdistykset ottivat jäseniltään uskollisuus- ja vaitiolovalan, niillä oli säännölliset jäsenluettelot, kassat, kirjanpito ja paikallisosastot. Mutta salaisuus, jota noudatettiin kaikessa toiminnassa, lamautti kuitenkin niiden kehityksen. Mutta kun työläiset vuonna 1824 saivat vapaan yhdistymisoikeuden, nämä yhdistykset levisivät kautta koko Englannin ja voimistuivat hyvin pian. Kaikilla aloilla muodostui näitä yhdistyksiä (trades unions), jotka peittelemättä pyrkivät puolustamaan yksittäisiä työläisiä porvariston tyranniaa ja laiminlyöntejä vastaan. Niiden päämäärät olivat: määrittää palkka, neuvotella joukkona, voimana työnantajien kanssa, säännellä palkka työnantajan voiton mukaan, korottaa palkkaa sopivan ajan tullen ja pitää se kullakin yksittäisellä ammattialalla kaikkialla yhtä korkeana. Sen vuoksi ne pyrkivät sopimaan kapitalistien kanssa yleisesti noudatettavasta palkka-asteikosta ja pysäyttämään työt jokaisen sellaisen yksittäisen kapitalistin yrityksessä, joka kieltäytyi noudattamasta tätä asteikkoa. Edelleen ne pyrkivät oppipoikien ottoa rajoittamalla pitämään työläisten kysynnän vilkkaana ja siten palkat korkeina, ne pyrkivät mahdollisuuksien mukaan vastustamaan niitä kavalia palkanalennuksia, joita tehtailijat panivat toimeen ottamalla käyttöön

uusien koneita ja työkaluja jne. Lopuksi ne pyrkivät rahallisesti tukemaan leipää vaille jääneitä työläisiä. Tuki annettiin joko suoraan yhdistyksen kassasta tai korttina, johon on merkitty tarpeelliset todistukset, ja joka mukanaan työläinen vaeltaa paikkakunnalta toiselle, saa tukea ammattitovereiltaan ja tiedot parhaista työnsaantimahdollisuuksista. Tällaisesta vaeltamisesta työläiset käyttävät nimitystä the tramp ja vaeltajasta nimitystä tramper. Näiden päämäärien saavuttamiseksi nimitetään palkattu puheenjohtaja ja sihteeri, koska on odotettavissa, ettei kukaan tehtailija ota työhön tällaisia henkilöitä. Edelleen nimitetään komitea, joka kantaa viikottaiset maksut ja valvoo varojen käyttöä yhdistyksen tarkoituksiin. Sikäli kuin osoittautui mahdolliseksi ja hyödylliseksi, yhdistyivät yksittäisten alueiden ammattiyhdistykset federaatioksi ja pitivät määrääjain edustajakokouksia. Yksittäisissä tapauksissa on yritetty yhdistää yhden ammattialan työläiset yhdeksi suureksi liitoksi ja useita kertoja — ensi kerran vuonna 1830 — on yritetty muodostaa koko valtakunnan yleinen ammattiliitto, jonka sisällä olisi erillinen organisaatio kutakin ammattialaa varten. Nämä liitot pysyivät kuitenkin koossa harvoin edes hetken eivätkä koskaan kauaa, koska vain poikkeuksellisen yleinen kuuhunta voi mahdollistaa tällaisen liiton synnyn ja toiminnan.

Päämääriensä saavuttamiseksi nämä yhdistykset käyttävät tavallisesti seuraavia keinoja: jos yksi tai useampi työnantaja kieltäytyy maksamasta yhdistyksen määrittämää palkkaa, niin hänen luokseen lähetetään lähetystö tai hänelle esitetään anomus (työläiset näet tietävät miten tunnustaa tehtaanherran ehdoton valta hänen pienessä valtiossaan); jos tämä ei auta, yhdistys määrää työt pysäytettäväksi ja työläiset kotiin. Tämä tyonseisuus (turn-out tai strike) on osittainen silloin kun joku tai jotkut työnantajat, yleinen silloin kun alan kaikki työnantajat kieltäytyvät sääntelemästä palkkoja yhdistyksen ehdotusten mukaisesti. Näin pitkälle yhdistys voi mennä laillisuuden puitteissa, mikäli nimittäin lakon aloittamisesta on ilmoitettu etukäteen, mitä ei aina tehdä. Mutta nämä lailliset keinot ovat hyvin tehottomia heti kun on työläisiä, jotka jäävät yhdistyksen

ulkopuolelle tai eroavat siitä porvarin tarjoamien hetkelisten etujen houkuttelemina. Erityisesti osittaisten työnsesausten aikana tehtailija voi helposti värvätä työntekijöitä näistä mustista lampaista (joista käytetään nimitystä knobstick*) ja tehdä siten yhdistyneiden työntekijöiden ponnistukset tuloksettomiksi. Silloin yhdistyksen jäsenet tavallisesti uhkailevat, parhaavat, pieksevät tai muutoin pahoinpitelevät, lyhyesti sanoen pelottelevat kaikin tavoin näitä rikkureita; seuraa syyte, ja koska lakiarakastava porvaristo vielä pitää valtaa käsissään, yhdistyksen voima murenee melkein joka kerta ensimmäiseen lainvastaiseen tekoon, ensimmäiseen sen jäseniä vastaan nostettuun oikeudelliseen kanteeseen.

Näiden yhdistysten historia on työläisten tappioiden pitkä sarja, jonka vain harvat yksittäiset voitot katkaisivat. On luonnollista, etteivät mitkään tällaiset ponnistukset voi muuttaa sitä taloudellista lakia, että palkka mukautuu kysynnän ja tarjonnan suhteeseen työmarkkinoilla. Sen vuoksi yhdistykset eivät kykene poistamaan kaikkia tähän suhteeseen *merkittävästi* vaikuttavia tekijöitä vastaan; kauppapulan aikana yhdistyksen täytyy itse alentaa palkkaa tai hajota kokonaan; työn kysynnän huomattavasti noustessa yhdistys ei voi määrittää palkkaa korkeammaksi kuin se nousisi muutenkin kapitalistien kilpailun välityksellä. Mutta vähäisempiä, yksittäisiä tekijöitä vastaan ne voivat vaikuttaa. Mikäli tehtailijan ei tarvitsisi odottaa työläisiltä mitään keskitettyä, joukkomittaista vastarintaa, niin hän painaisi omaksi hyväkseen palkkaa vähitellen yhä alemmaksi; kilpataistelu, joka kapitalistin on kestettävä toisia vastaan, jopa pakottaisi hänet tekemään näin ja laskemaan palkan pian minimiinsä. Tätä tehtailijain *keskinäistä* kilpailua hillitsee *normaalissa oloissa* kuitenkin työläisten vastarinta. Jokainen tehtailija tietää, että palkanalennus, joka ei perustu sellaisiin olosuhteisiin, joissa myös hänen kilpailijansa toimivat, johtaa lakkoon ja että lakko tuottaisi varmasti hänelle vahinkoa, koska hänen pääomansa olisi lakon ajan joutilaana, hänen koneensa ruostuisivat. Sitä vastoin tällaisessa tapauksessa on

* — rikkuri. *Toim.*

kuitenkin vielä hyvin epävarmaa, onnistuuko palkanalennuksen toteuttaminen; varmaa taas on, että sen onnistuessa kilpailijat seuraavat perässä, painavat tuotteen hinnan alas ja siten etu on jälleen menetetty. Edelleen yhdistykset saavat myös pulan jälkeen palkankorotuksen aikaan nopeammin kuin muuten tapahtuisi. Tehtailijan etuhan on korottaa palkkaa vasta sitten kun toisten tehtailijain kilpailu pakottaa hänet siihen. Työläiset itse sitä vastoin vaativat korkeampaa palkkaa, kun markkinat paranevat ja he voivat sellaisissa oloissa usein pakottaa tehtailijan lakolla palkankorotukseen, koska työläisiä on saatavilla vähemmän. Mutta, kuten sanottu, merkittävämpiä työmarkkinoihin vaikuttavia tekijöitä vastaan yhdistykset ovat tehottomia. Näissä tapauksissa nälkä pakottaa työläiset vähitellen palaamaan työhön millaisilla ehdoilla tahansa, ja kun ensin muutamakin ovat jälleen tulleet töihin, on yhdistyksen mahtikin murentunut, koska nämä muutamaat rikkurit tekevät yhdessä markkinoilla vielä olevien tavaravarastojen kanssa porvaristolle mahdolliseksi selvittää liiketoiminnan häiriintymisen pahimmista seurauksista. Tuettavien määrän vuoksi yhdistyksen varat ovat pian hupenneet, luotto, jota pikkukauppiat antavat korkealla korolla, evätään ennen pitkää ja puute pakottaa työläiset palaamaan takaisin porvariston ikeen alle. Useimmat lakot päättyvät työläisten tappioon, koska tehtailijain on oman etunsa vuoksi vältettävä kaikkia tarpeettomia palkanalennuksia (tosin on vain työläisten vastarinta tehnyt tästä heidän etunsa), kun taas työläiset tuntevat jokaisessa liikeolojen aiheuttamassa palkanalennuksessa asemansa sellaisen huononnuksen, jota heidän on mahdollisuuksien mukaan vastustettava. Herää kysymys, miksi työläiset ryhtyvät lakkoon sellaisissa tapauksissa, joissa koko toimen hyödyttömyys on ilmiselvää. Yksinkertaisesti sen vuoksi, että heidän *täytyy* protestoida palkan alentamista ja itse tämän alentamisen välttämättömyyttä vastaan, sen vuoksi että heidän *täytyy* julistaa, ettei heidän ihmisinä pidä sopeutua olosuhteisiin, vaan että olosuhteet on järjestettävä sopiviksi *heille*, ihmisille; sen vuoksi, että vaikeneminen olisi näiden olosuhteiden tunnustamista, sen tunnustamista, että porvaristolla on oikeus hyvinä

aikoina riistää työläisiä ja huonoina aikoina jättää heidät näkemään nälkää. Tätä vastaan työläisten täytyy protestoida niin kauan kuin he eivät ole kokonaan kadottaneet ihmisyyden tunnetta. Se, että he protestoivat tällä eivätkä jollain toisella tavalla, johtuu siitä, että englantilaisina, käytännöllisinä ihmisinä he protestoivat teossa, eivätkä saksalaisten teoretikkojen tapaan mene rauhassa nukkumaan heti kun heidän protestinsa on asianmukaisesti merkitty pöytäkirjaan ja pantu ad acta* nukkumaan yhtä rauhallista unta kuin esittäjänsäkin. Englantilaisen tosiasiallisella protestilla sen sijaan on vaikutusta: se pitää porvariston rahanhimon tietyissä rajoissa ja pitää hengissä työläisten opposition omistavien luokkien yhteiskunnallista ja poliittista kaikkivaltaa vastaan samalla kun se pakottaa heidät itsensä myöntämään, että porvariston herruuden murtamiseen tarvitaan jotakin enemmän kuin ammattiyhdistykset ja lakot. Ammattiyhdistykset ja niiden aikaansaamat lakot tekee tärkeiksi varsinaisesti se, että ne ovat työläisten ensimmäinen yritys *kumota kilpailu*. Ne edellyttävät sen oivaltamista, että porvariston herruus perustuu vain työläisten keskinäiseen kilpailuun, ts. proletariaatin hajanaisuuteen, työläisten asettamiseen toisiaan vastaan, ja juuri sen vuoksi, että ne suuntautuvat kilpailua, nykyisen sosiaalisen järjestyksen elinhermoa vastaan, vaikkakin vain yksipuolisesti ja rajoitetusti, juuri sen vuoksi ne ovat tälle sosiaaliselle järjestykselle niin vaarallisia. Sen arempaan kohtaan työläinen ei voi porvaristoa ja samalla koko vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä iskeäkään. Jos työläisten keskinäinen kilpailu poistetaan, jos kaikki työläiset päättävät, etteivät salli porvariston enää riistävän heitä, niin omaisuuden valtakunta on lopussa. Työpalkkahan riippuu kysynnän ja tarjonnan suhteesta, työmarkkinain satunnaisesta tilasta vain sen takia, että työläiset ovat tähän asti sallineet itseään kohdeltavan esineenä, jota ostetaan ja myydään. Jos työläiset päättävät, etteivät salli itseään enää ostettavan ja myytävän, jos he esiintyvät työn varsinaista arvoa määriteltäessä *ihmisinä*, joilla on työvoiman lisäksi myös tahto, koko

* — tässä: arkistoon. *Toim.*

nykyinen poliittinen taloustiede ja palkkalait menettävät virkansa. Palkkalait rupeaisivat tosin ajan oloon jälleen vaikuttamaan, jos työläiset pysähtyvät keskinäisen kilpailunsa poistamiseen. Siihen he eivät kumminkaan voi pysähtyä luopumatta kaikesta tähän asti aikaansaadusta, työläisten keskinäisen kilpailun jälleen astumatta voimaan; toisin sanoen he eivät ylipäänsä voi pysähtyä. Välttämättömyys pakottaa heidät kumoamaan kilpailun ylipäänsä — ja sen he tulevat myös tekemään — eikä vain *yhtä* sen *osaa*. Jo nyt työläiset oivaltavat päivä päivältä yhä paremmin, miten kilpailu vaikuttaa heihin. He oivaltavat paremmin kuin porvaristo, että myös omistavien keskinäinen kilpailu ahdistaa työläistä synnyttäessään kauppapulat ja että myös tämä kilpailu on poistettava. Työläiset tulevat pian huomaamaan, *miten* heidän on aloitettava.

Tuskin on tarpeen sanoa, että nämä yhdistykset ruokivat huomattavastikin työläisten vihaa ja katkeruutta omistavaa luokkaa kohtaan. Näistä yhdistyksistä saa sen vuoksi alkunsa — johtavien jäsenten tietien tai tietämättä — epätavallisen kiihtymyksen aikoina yksittäisiä tekoja, jotka voivat saada selityksensä vain epätoivoon asti kasvaneesta vihasta, vain kaikki esteet murskaavasta intohimosta. Tällaisia ovat edellä mainitut vihtrillinheittotapaukset ja lukuisat muut, joista muutamia haluan nyt kertoa. Vuonna 1831 työläisten liikehtiessä rajusti ammuttiin Hydessä Manchesterin lähellä Ashtoniniminen nuori tehtailija hänen kävellessään eräänä iltana peltojen poikki, eikä teon tekijästä tavattu jälkeäkään. Ei ole epäilystäkään siitä, että teko oli työläisten kostotoimi. — Tuhopoltot ja räjäytysyritykset ovat hyvin yleisiä. Perjantaina 29. syyskuuta 1843 yritettiin sahatehtailija Padginin laitokset Howard Streetillä *Sheffieldissä* räjäyttää ilmaan. Välineenä käytettiin ruudilla täytettyä kiinni kiillattua rautaputkea — vahingot olivat huomattavat. Seuraavana päivänä, 30. syyskuuta tehtiin samanlainen yritys Ibbetsonin veitsi- ja viilatehtaalla *Shales Moorissa Sheffieldin* lähellä. Herra Ibbetson oli herättänyt vihaa itseään kohtaan osallistumalla toimeleasti porvariston järjestöihin, maksamalla alhaisia palkkoja, ottamalla töihin pelkästään rikkureita ja käyt-

tämällä hyväkseen köyhäinhoitolakia (siten, että pakotti vuoden 1842 pulan aikana työläiset hyväksymään alhaisemmat palkat ilmiantamalla kieltäytyvät köyhäinhoitoviranomaisille henkilöinä, jotka voisivat saada työtä, mutta eivät halunneet, ja jotka siis eivät ansainneet mitään avustustakaan). Räjähdyks aiheutti melkoisia vahinkoja ja kaikki niitä katsomaan tulleet työläiset pahittelivat vain sitä, »ettei koko hökötyks lentänyt ilmaan». — Perjantaina, 6. lokakuuta 1843 Ainsworthin ja Cromptonin tehtaalla *Boltonissa* tapahtunut tuhopolttoyritys, joka ei tuottanut mitään vahinkoja, oli jo kolmas tai neljäs yritys lyhyen ajan kuluessa samalla tehtaalla. — *Sheffieldin* kaupunginraadin istunnossa keskiviikkona 10. tammikuuta 1844 esitteli poliisikomissaari nimenomaisesti räjäytystä varten tehtyä valurautaista kojetta. Se sisälsi neljä naulaa ruutia. Se löytyi jo sytytetty lunttu sammuneena herra Kitchenin tehtaalta Earl Streetin varrelta *Sheffieldistä*. Sunnuntaina 20. tammikuuta 1844 aiheutti Bentleyyn ja Whiten sahalla *Buryssä* Lancashiresssä sisälle heitetty ruutipaketti räjähdysten, joka tuotti huomattavia tuhoja. — Torstaina, 1. helmikuuta 1844 sytytettiin *Sheffieldissä* Soho Wheel Works -tehdas ja se joutui liekkien saaliiksi. — Siis neljän kuukauden aikana kuusi tuollaista tapausta, joiden perustana voi olla vain työläisten katkeruus työnantajia kohtaan. Minun tarvitsee tuskin sanoa, millainen täytyy sosiaalisen järjestelmän olla, että tällaiset asiat ylipäänsä ovat edes *mahdollisia*. Nämä tosiasiat ovat kyllin todistamaan, että Englannissa sosiaalinen sota tunnustetaan julkisesti ja sitä käydään avoimesti jopa hyvinäkin liikeaikoina, kuten vuoden 1843 lopulla, — mutta Englannin porvaristo ei vielä kukaan tule järkiinsä! Selvintä kieltä puhuu kuitenkin *Glasgowin thugien** tapaus, jota käsiteltiin mainitun kaupungin valamiesoikeudessa 3.—11. tammikuuta 1838. Oikeudenkäyntipöytäkirjoista käy ilmi, että puuvillankehrääjien yhdistyksellä, joka oli ollut olemassa siellä vuodesta 1816, oli harvinainen organisaatio ja poikkeuksellinen voima.

* Thugeiksi näitä työläisiä nimitettiin tunnetun itäintialaisen heimon mukaan, jonka ainoa puuha oli ottaa hengiltä muukalaisia, jotka joutuivat sen käsiin.

Jäsenet oli sidottu valalla enemmistön päätöksiin ja jokaisen lakon aikana heillä oli salainen komitea, joka oli tuntematon jäsenistön suurelle joukolle ja joka päätti varainkäytöstä rajoituksetta. Komitea määräsi palkkiot rikkureiden ja vihattujen tehtailijoiden päistä sekä tuhopoltoista tehtaissa. Niinpä sytytettiin palamaan muuan tehdas, jossa miesten tilalla oli kehruutyössä naispuolisia rikkureita. Muuan rouva MacPherson, erään rikkuritytön äiti, murhattiin, ja murhaajat toimitettiin yhdistyksen varoilla Amerikkaan.— Jo vuonna 1820 haavoitettiin ampumalla muuatta MacQuarry-nimistä rikkuria, mistä hyvästä teon tekijä sai yhdistykseltä 15 puntaa. Myöhemmin ammuttiin niin ikään erästä Grahamia; ampuja sai 20 puntaa, mutta hän joutui kiinni ja elinkautiseen vankeuteen. Lopuksi vuonna 1837 toukokuussa sattui Oatbank ja Mile-End -tehtailla levottomuuksia, joissa pahoinpideltiin toistakymmentä rikkuria. Saman vuoden heinäkuussa levottomuudet jatkuivat yhä, ja eräs Smith, rikkuri, pahoinpideltiin kuoliaaksi. Silloin komitea pidätettiin ja aloitettiin tutkimukset, joiden seurauksena puheenjohtaja ja muut johtavat jäsenet todettiin syyllisiksi toimintaan laittomissa yhdistyksissä, rikkureiden pahoinpitelyyn sekä tuhopolttoon Jame Ja Francis Woodin tehtaassa ja pantiin seitsemäksi vuodeksi telkien taakse. Mitä sanovatkaan kunnan saksalaisemme tästä jutusta?*

Omistava luokka ja nimenomaan sen tehdasteollisuutta harjoittava osa, joka joutuu välittömästi kosketuksiin työläisten kanssa, kiivaalee kaikkein rajuihin

* »Näiden miesten sydämissä täytyy olla jonkinlaista villiä oikeudenmukaisuutta (wild-justice), joka ajaa heidät salaisissa kokouksissa tuomitsemaan kylmästi harkiten työläisveljensä säätyänsä ja sen asian hylkääjänä, petturina ja karkurina kuolemaan ja panemaan toimeen teloitukset salaisen pyövelin avulla, koska julkinen tuomari ja pyöveli eivät ole käytettävissä. Ikään kuin ritariajan vanha fem-oikeus ja salainen tribunaali olivat yhtäkkiä syntyneet uudestaan tässä uudessa asussa; nousseet jälleen yhtäkkiä hämmästyneiden ihmisten eteen, pukeutuneena samettitakkeihin eikä rautapaitoihin, kokoontuneena Glasgown kivipäällysteiselle Gallowgatelle, eikä Westfalenin metsissä! Sellaisen tunteen täytyy olla laajalle levinnyt ja *voimakas monien keskuudessa*, kun se huipentuneena voi ilmetä tuolla tavoin harvoissa.» — Carlyle. Chartism (London 1840), s. 41

näitä yhdistyksiä vastaan. Se yrittää alinomaa todistaa työläisille niiden hyödyttömyyttä sellaisilla perusteilla, jotka ovat taloustieteellisesti täysin oikeita, mutta jotka juuri sen vuoksi ovatkin osittain virheellisiä eivätkä lainkaan käy työmiehen järkeen. Jo porvariston into osoittaa, että asia ei ole sille itselleen yhdentekevä. Lukuun ottamatta lakosta koituvia välittömiä menetyksiä onkin asianlaita niin, että se, mikä menee tehtailijan taskuun, on välttämättä pois työläisen taskusta. Ja vaikka työläiset eivät tietäisikään, että yhdistykset rajoittavat ainakin jossain määrin heidän isäntiensä intoa kilpailla palkkojen alentamisessa, he pitäisivät niistä kiinni jo sen takia, että saisivat siten tuotettua vahinkoa tehtailijoille, vastustajilleen. Sodassa on toisen puolen tappio toisen voitto, ja koska työläiset ovat sotajalalla tehtailijaherrojaan vastaan, he tekevät näille vain sitä samaa, mitä nuo heidän valtiaansa itsekin tekevät toisilleen iskiessään kiinni toistensa tukkaan. Tuttava tohtori Ure on kaikista porvareista raivokkain ammattiyhdistysten vihollinen. Hän vaahtoa suuttumuksesta puuvillankehrääjien, voimakkaimman työläisryhmän, »salaisia tribunaaleja» kohtaan, tribunaaleja, jotka kerskuvat pystyvänsä halvaannuttamaan jokaisen tottelemattoman tehtailijan »ja syöksemään siten turmioon miehen, joka on vuosikautia antanut heille toimeentulon». Hän puhuu ajasta, »jolloin teollisuuden niskoittelevat alemmat jäsenet orjuuttavat sen kekseliästä päätä ja elossa pitävää sydäntä». — Sääli, etteivät englantilaiset työläiset rauhoitu sadustasi yhtä helposti kuin Rooman plebeijit, sinä uusi Menenius Agrippa!² Lopuksi Ure kertoo seuraavanlaisen kauniin jutun. Karkeaa lankaa valmistavat mule-kehrääjät olivat muka hekin kerran käyttäneet sie-tämättömyyteen asti väärin voimaansa. Korkeat palkat eivät ole johtaneet kiitollisuuden tunteeseen tehtailijaa kohtaan eivätkä sivistyksen hankkimiseen (nimittäin sellaisen sivistyksen, joka on harmitonta, mutta kyl-läkin porvarille vallan hyödyllistä). Sen sijaan ne ovat monessa tapauksessa synnyttäneet ylpeyttä ja varmistaneet rahavaroja uppiniskaisen hengen tukemiseen lakkojen aikana, lakkojen, jotka ovat vitsauksena koetelleet lukuisia tehtailijoita yhtä toisensa perään aivan

mielivaltaisesti. Erään tällaisen onnettoman Hydessa, Dukinfieldissa ja lähiseuduilla sattuneen rähinän aikana kääntyivät paikalliset tehtailijat huolestuneina siitä, että ranskalaiset, belgialaiset ja amerikkalaiset syrjäytätisivät heidät markkinoilta, Sharp, Roberts & Co -konepajan puoleen. He pyysivät, että herra Sharp kohdistaisi keksijänkykynsä automaattisen mule-koneen suunnitteluun, jotta »tuotannonala pelastuisi turmiollisesta orjuudesta ja uhkaavasta tuhosta».

»Muutamassa kuukaudessa oli valmiina kone, jolla näytti olevan luonnonlahjoina kokeneen työläisen ajattelukyky, tuntoaisti ja tahdikkuus. Niin *syntyi rautainen mies*, kuten työläiset nimittävät sitä, *nykyajan Prometheuksen käsissä Minervan käskystä*. Tämän luomuksen oli määrä palauttaa järjestys teollisten luokkien keskuuteen ja varmistaa englantilaisille teollisuuden herruus. Uutinen tästä Herkuleen ihmeestä levitti kauhustusta ammattiliitoissa ja *jo kauan ennen kuin kone niin sanoakseni nousi kehdoistaan, se kuristi sekasorron Hydran.*»

Ure todistaa edelleen, että kone, jolla voidaan samanaikaisesti painaa neljä tai viisi väriä, keksittiin kaanpainajain keskuudessa sattuneiden levottomuuksien seurauksena; että loimenliistaajien uppiniskaisuus konekutomoissa aiheutti uuden parannetun liistauskoneen synnyn. Hän mainitsee vielä muitakin tällaisia tapauksia.* Vähän aikaisemmin on sama Ure nähnyt kovasti vaivaa ja käyttänyt useita arkkeja todistaakseen, että koneet ovat eduksi työläisille! Ure ei muuten ole ainoa; tehdaskertomuksessa ei herra Ashworth, tehtailija, eivätkä monet muut jätä käyttämättä ainuttakaan tilaisuutta tuoda ilmi vihaansa työläisten yhdistyksiä kohtaan. Nämä viisaat porvarit pitävät, kuten eräät hallituksetkin, jokaista liikettä, jota he eivät ymmärrä, pahantahtoisten agitaattorien, ilkeämielisten parjaajien, kansanvillitsijäin, riitapukarien ja nuorten ihmisten aikaansaamana. He väittävät, että näiden yhdistysten palkatut toimihenkilöt ovat kiinnostuneita agitaatiosta, koska saavat siitä elantonsa — ikään kuin porvaristo itse ei tekisi tätä palkkausta tarpeelliseksi, kun se ei tahdo ottaa töihin tällaisia ihmisiä!

* Ure. *Philosophy of Manufactures*, s. 366 ja seur.

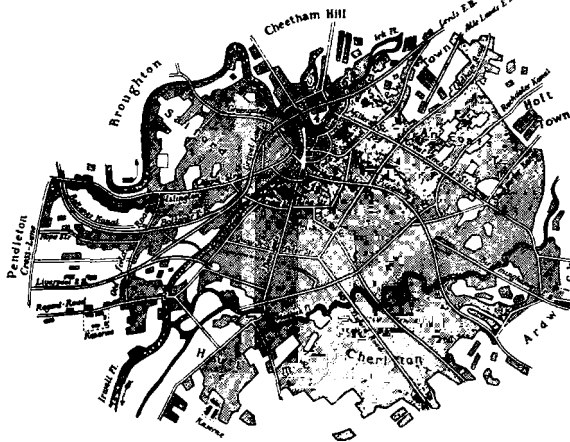
Lakkojen uskomaton runsaus todistaa parhaiten, kuinka laajalti sosiaalinen sota on Englannissa puhjennut. Ei kulu viikkoa, eipä juuri päivääkään, ilman lakkoa jossain päin. Syynä on milloin palkan alentaminen, milloin korotuksen epäminen, milloin rikkureiden työhönnotto, milloin kieltäytyminen korjaamasta epäkohtia tai huonoja työolosuhteita, milloin uusien koneiden käyttöönotto, milloin sata muuta seikkaa. Nämä lakot ovat kuitenkin vasta etuvartiokahakoita, välistä tosin myös merkittävämpiä taisteluita; ne eivät ratkaise mitään, mutta ovat varmin todiste siitä, että ratkaiseva taistelu proletariaatin ja porvariston välillä lähestyy. Lakot ovat työläisten sotakoulu. Niissä he valmistautuvat suureen taisteluun, jota ei enää voida välttää. Lakot ovat eri ammattialojen työläisten julistuksia liittymisestä suureen työväenliikkeeseen. Jos käy läpi »Northern Star» lehden, ainoan proletariaatin kaikki liikkeet tiedottavan lehden, yhden vuosikerran, niin havaitsee kaikkien niin kaupunkien kuin maaseudun teollisuuden työläisten liittyneen yhdistykseen ja aika ajoin protestoineen porvariston herruutta vastaan yleisellä työnseisauksella. Taistelukouluna lakot ovat verrattoman tehokkaita. Niissä kehittyy englantilaisen erikoislaatuinen urhoollisuus. Mannermaalla sanotaan, että englantilaiset, erityisesti työläiset ovat arkoja, että he eivät pysty tekemään valtakumousta, koska he eivät ranskalaisten tavoin ole joka hetki järjestämässä kapinoita, koska he antavat porvarivallan olla näennäisesti rauhassa. Tämä on täydellinen erehdys. Englantilaiset työläiset eivät jää rohkeudessa jälkeen yhdestäkään toisesta kansasta. He ovat yhtä rauhattomia kuin ranskalaiset, mutta he taistelevat toisin keinoin. Ranskalaiset, jotka ovat luonteeltaan läpeensä poliittisia, taistelevat myös sosiaalista kurjuutta vastaan poliittisin keinoin. Englantilaiset, joille politiikka on olemassa vain kysymyksenä porvarillisen yhteiskunnan eduista, eivät taistele hallitusta, vaan välittömästi porvaristoa vastaan. Ja toistaiseksi tämä voi tapahtua tehokkaasti vain rauhanomaisella tavalla. Lamaannus liiketoiminnassa ja sitä seuraava kurjuus synnyttivät vuonna 1834 Lyonissa kapinan tasavallan puolesta. Manchesterissa tapahtui samasta syystä vuonna

1842 yleinen työnseisaus Kansankartan ja korkeamman palkan puolesta. On itsestään selvää, että myös lakko vaatii rohkeutta, ja usein paljon suurempaakin rohkeutta, paljon rohkeampaa ja lujempaa päättäväisyyttä kuin kapina. Työläiselle, joka tuntee kurjuuden omasta kokemuksestaan, ei todellakaan ole mikään pieni asia astua vaimoineen ja lapsineen päin tuota kurjuutta, kestää nälkää ja puutetta kuukausikaupalla ja pysyä silti lujana ja horjumattomana. Mitä on kuolema, mitä kaleerit, jotka odottavat ranskalaista vallankumouksellista, verrattuna hitaaseen nälkiintymiseen, nälkäisen perheen jokapäiväiseen näkemiseen ja varmuuteen porvariston tulevasta kostosta. Ja tuota kaikkea englantilainen työläinen pitää parempana kuin alistumista omistavan luokan ikeeseen. Saamme tuonnempana nähdä yhden esimerkin tästä englantilaisen työläisen itsepintaisesta, lannistumattomasta rohkeudesta, työläisen, joka alistuu väkivallan edessä vasta sitten, kun kaikki vastarinta on tarkoituksetonta ja järjetöntä. Ja juuri tässä tyynessä sitkeydessä, tässä hellittämättömässä päättäväisyydessä, jonka on päivittäin kestettävä satoja koetuksia, juuri tässä englantilainen työläinen kehittää kunnioitettavimman luonteenpiirteensä. Ihmiset, jotka kestävät niin paljon nujertaakseen yhden ainoan porvarin, kykenevät myös murtaamaan koko porvariston mahdin. Englantilainen työläinen on toki muillakin tavoin osoittanut rohkeutensa. Se, ettei vuoden 1842 lakolla ollut enempää seurauksia, johtui siitä, että osittain työläiset olivat porvariston siihen ajamia, osittain heillä itsellään ei ollut selvää eikä yksimielistä käsitystä päämäärästään. Mutta muuten he ovat kyllin usein todistaneet rohkeutensa silloin, milloin kysymys on ollut tietyistä *sosiaalisista* päämääristä. Oleskellessani Manchesterissa (toukokuussa 1843) siellä käytiin täysimittainen taistelu, Walesin vuoden 1839 kapinasta puhumattakaan. Muuan tiilitehdas (Pauling & Henfrey) oli nimittäin suurentanut tiilien kokoa korottamatta palkkaa ja möi suuremmat tiilet tietenkin korkeammasta hinnasta. Työläiset, joille ei suostuttu maksamaan korkeampaa palkkaa, lopettivat työt, ja tiilentekijäin yhdistys julisti sodan yhtiötä vastaan. Suurella vaivalla yhtiön onnistui kuitenkin saada työn-

tekijöitä lähiseudulta ja myös rikkureita. Näitä yritettiin ensin pelotella. Yhtiö asetti vartioimaan tehtaan pihaa kaksitoista pyssyyn aseistettua miestä, jotka kaikki olivat entisiä sotilaita ja poliiseja. Kun pelottelu ei nyt tuottanut mitään tuloksia, hyökkäsi eräänä iltana kymmenen maissa joukko tiilentekijöitä tehtaan pihalle, joka sijaitsi tuskin neljänsadan askeleen päässä eräästä jalkaväen kasarmista.* Tiilentekijät marssivat sotilaallisessa järjestyksessä ensimmäiset rivit pyssyyn aseistettuina. He tunkeutuivat pihalle ja tulittivat vahteja heti heidät nähdessään. He survoivat rikki kosteat tiilet ja hajottivat jo kuivattujen tiilten pinot. He hävittivät kaiken, mikä sattui heidän tielleen. Tunkeutuivatpa he erääseen rakennukseenkin, löivät säpäleiksi huonekalut ja pahoinpitelivät talossa asuvan esimiehen vaimoa. Sillä aikaa vahdit olivat asettuneet aidan taakse, mistä he saattoivat ampua turvallisesti ja esteettömästi. Hyökkääjät seisoivat palavan tiilenpolttuunin edessä. Se valaisi heidät kirkkaasti, niin että vastustajan jokainen kuula osui, kun taas jokainen laukaus heidän puoleltaan meni harhaan. Kuitenkin tulitus kesti yli puoli tuntia, kunnes ammukset olivat loppuneet ja vierailun tarkoitus, kaiken särkyvän särkeminen, oli saavutettu. Silloin sotilaat alkoivat lähestyä ja tiilentekijät vetäytyivät Ecclesiin (kolme mailia Manchesterista). Ennen hajaantumistaan he pitivät vähän ennen Ecclesiä nimenhuudon, jolloin jokainen mies huudettiin jäsennumeronsa mukaan, ja joutuivat tietysti sitäkin varmemmin joka puolelta lähestyvien poliisien käsiin. Haavoittuneiden lukumäärän on täytynyt olla varsin huomattava, mutta tietoon tulivat vain ne, jotka jälkeinpäin vangittiin. Eräskin heistä oli saanut itseensä kolme kuulaa: reiteen, pohkeeseen ja hartiaan ja laahustanut sellaisena yli neljän mailin matkan. Nämä ihmiset ovat toki todistaneet, että heillä on myös vallankumouksellista rohkeutta ja että he eivät säiky kuulasadetta. Mutta kun aseeton väkijoukko, joka ei itsekään tiedä mitä oikeastaan haluaa, antaa muutaman ulospääsytiet sulkevan rakuunan ja

* Cross-Lanen ja Regent-Roadin kulmassa — katso Manchesterin asemakaavaa.

Plan von Manchester und seinen Vorstädten.

1. die Börse
2. die alte Kirche
3. das Arbeitshaus
4. der Armenkirchehof
Zwischen beiden der Liver
pomer & London E.B. Hof
5. St. Michael's Kirche.
6. Scotchman Bridge über d. Irk
Die Strasse von 2 nach 6 heisst
Long Millgate
7. Duxie Bridge über d. Irk.
8. Little Ireland

1/4 1/2 3/4 1 1 1/4 1 1/2 engl. Meilen
69 1/2 1" des Äquators

Das commercialle Viertel ist zur Unterscheidung von der linken zur rechten Hand abwärts schattirt.

Manchesterin asemakaava

poliisin pitää itseään täysin kurissa eristetyllä torilla, kuten tapahtui vuonna 1842, ei kysymys ole lainkaan rohkeuden puutteesta. Väkijoukko olisi kyllä pysytellyt yhtä toimeettomana, vaikkei paikalla olisi ollutkaan julkisen vallan, ts. porvarivallan palvelijoita. Kun kansalla on ollut näköpiirissä tietyt päämäärät, silloin se on osoittanut rohkeutta kyllin, esim. hyökkäyksessä Birleyn tehtaalle, jonka suojelemiseksi täytyi myöhemmin ajaa tykit aseisiin.

Tässä yhteydessä on paikallaan muutama sana lain pyhänä pitämisestä Englannissa. Porvarille laki kyllä on pyhä, sillä se on hänen omaa tekoaan, se on säädetty hänen suostumuksellaan ja hänen turvakseen ja edukseen. Hän tietää, että vaikka jokin erillinen laki vahingoittaisikin erityisesti häntä, niin lainsäädäntö kokonaisuutena suojelee hänen etujaan ja että lain pyhyys, yhteiskunnan yhden osan aktiivisen ja toisen osan passiivisen tahdonilmauksen kerran vahvistaman järjestyksen loukkaamattomuus on hänen sosiaalisen asemansa lujin turva. Englantilainen porvari pitää lakia pyhänä sen takia, että hän löytää siinä itsensä, niin kuin jumalassaankin. Sen vuoksi poliisin patukalla, joka on oikeastaan hänen oma keppinsä, on häntä niin ihmeellisesti rauhoittava voima. Mutta työläisen kannalta asia ei todellakaan ole näin. Työläinen tietää liiankin hyvin ja on liiankin usein saanut kokea, että hänelle laki on raippa, jonka porvari on hänen varalleen punonut. Eikä hän koskaan vetoa lakiin, ellei hänen ole pakko. On naurettavaa väittää, että englantilainen työläinen pelkää poliisia, kun sentään Manchesterissa poliisit saavat selkäänsä joka viikko ja kun kerran viime vuonna jopa rautaovien ja raskain ikkunaluukuin vahvistettu poliisiasema joutui hyökkäysyrityksen kohteeksi. Poliisin voima vuoden 1842 lakossa oli kuten sanottu kokonaan työläisten itsensä neuvotomudessa.

Koska työläiset siis eivät kunnioita lakia, vaan alistuvat siihen ainoastaan sikäli kuin heillä ei ole voimaa sen muuttamiseen, on mitä luonnollisinta, että heillä on ainakin ehdotuksia lainmuutoksiksi, että he haluavat korvata porvariston lain proletariaatin lailla. Tämä proletariaatin lakiehdotus on *Kansankartta* (people's

charter), joka on muodoltaan puhtaasti poliittinen ja vaatii alahuoneelle kansanvaltaista perustaa. *Chartismi* on porvaristonvastaisen opposition tiivistynyt muoto. Ammattiyhdistysten ja lakkojen puitteissa oppositio oli aina yksittäistä, yksittäisten työläisten tai työläisryhmien taistelua yksittäisiä porvareita vastaan. Mikäli taistelusta tuli joskus yleinen, se tapahtui riippumatta työläisistä ja jos taistelua käytiin tietoisesti, oli tuon tietoisuuden perustana chartismi. Mutta chartismi on koko työväenluokan hyökkäys porvaristoa ja ennen kaikkea sen poliittista valtaa vastaan, sitä lakimuuria vastaan, jolla porvaristo on ympäröinyt itsensä. Chartismi on syntynyt *demokraattisesta* puolueesta, joka kehittyi 1780-luvulla *yhtäaikaisesti proletariaatin kanssa ja sen keskuudessa*, voimistui Ranskan vallankumouksen aikana ja joka esiintyi rauhanteon jälkeen *»radikaalisena»* puolueena. Puolueen päämaja oli tuolloin Birminghamissa ja Manchesterissa, aikaisemmin Lontoossa. Liittoutumalla liberaalisen porvariston kanssa puolue kiristi parlamentinuudistustlain vanhan parlamentin oligarkialta ja on lujittunut siitä lähtien yhä selvemmin porvaristonvastaisena työväenpuolueena. Vuonna 1835 luonnosteli Lontoon yleisen työväenyhdistyksen (Working Men's Association) komitea William Lovettin johdolla Kansankartan, jonka »kuusi kohtaa» ovat seuraavat: 1. yleinen äänioikeus kaikille täysi-ikäisille miehille, jotka eivät ole mielisairaita eivätkä syyllistyneet mihinkään rikokseen; 2. parlamenttivaalit joka vuosi; 3. palkkiot parlamentinjäsenille, jotta myös varattomat henkilöt voisivat tulla valituksi; 4. salainen lippuäänestys porvariston harjoittaman lahjonnan ja pelottelun estämiseksi; 5. yhtäläiset vaalipiirit yhtäläisen edustuksen takaamiseksi; ja 6. sen muutenkin muodollisen ehdon poistaminen, että valituksi voi tulla vain 300 punnan arvosta maata omistava henkilö, jotta jokainen äänioikeutettu olisi myös vaalikelpoinen.— Nämä kuusi kohtaa, jotka kaikki rajoittuvat alahuonetta koskeviin peruslakeihin, ovat, niin viattomilta kuin ne näyttävätkin, kuitenkin riittäviä lyömään pirstaleiksi Englannin valtiosäännön kuningattarineen ja ylähuoneineen. Valtiosäännön niin sanotut monarkkiset ja aristokraattiset elementit voivat

säilyä vain sen vuoksi, että porvaristolle on etua niiden *näennäisestä* säilyttämisestä. Kumpikin on olemassa enää vain näennäisesti. Mutta vasta kun koko yleinen mielihope on alahuoneen takana, kun alahuone ei enää ilmaise vain porvariston, vaan koko kansakunnan tahtoa, niin se imee kaiken vallan itseensä niin täydellisesti, että viimeinkin sädekehä putoaa monarkin ja aristokratian päiden päältä. Englantilainen työläinen ei kunnioita lordeja eikä kuningatarta, kun taas porvaristo korottaa heidät henkilöinä jumaliksi, vaikka asiallisesti välittää niistä vähän. Englantilainen chartisti on poliittisesti tasavaltalainen, vaikka tämän sanan kuuleekin harvoin hänen suuntaan. Hän suhtautuu myötämielisesti kaikkien maiden tasavaltalaispuolueisiin, mutta nimittää itseään mieluummin demokraatiksi. Mutta hän ei ole enää pelkkä tasavaltalainen; hänen demokratiansa ei ole pelkästään poliittista.

Chartismi oli alusta, vuodesta 1835, lähtien pääasiallisesti työläisten keskuudessa kehkeytyvää liikettä, mutta ei vielä ollut selvästi eronnut radikaalisesta pikkuporvaristosta. Työläisradikalismi kävi käsi kädessä porvariston radikalismien kanssa; Kansankartta oli molempien iskulause; ne pitivät »kansalliskonventtinsa» joka vuosi yhdessä. Ne näyttivät olevan yksi puolue. Pikkuporvariston mielialat olivat tuohon aikaan hyvin sotaisat ja murhanhimoiset seurauksena pettymisestä parlamentin-uudistuksen tuloksiin ja huonojen liikevuosien 1837—1839 vuoksi. Se otti innokkaan chartistiagitaation hyväksyvästi vastaan. Agitaation tehokkuudesta ei Saksassa ole minkäänlaista käsitystä. Kansaa kehoitettiin aseistautumaan ja usein suorastaan nousemaan kapiinaan. Valmistettiin keihäitä kuten ennen Ranskan valankumouksen aikaan. Vuonna 1838 oli liikkeessä mukana mm. eräs Stephens, metodistipappi, joka sanoi yhteen kokoontuneille manchesterilaisille kansanjoukoille:

»Teidän ei tarvitse pelätä hallituksen mahtia eikä sotilaita, pistimiä ja tykkejä, joita teidän sortajillanne on käytettävissään; teillä on ase, joka on noita kaikkia mahtavampi, ase, jota vastaan pistimet ja tykit ovat voimattomia; ja tätä asetta osaa käyttää kymmenvuotiaslapsikin. Tarvitsette vain pari tulitikkua ja pikeen kastetun olkilyhteen, ja haluanpa nähdä, mitä hallitus satoine

tuhansine sotilaineen mahtaa tätä yhtä asetta vastaan, jos sitä käytetään rohkeasti.» *

Mutta jo tuohon samaan aikaan tuli esiin työläis-chartismin erikoislaatuinen, *sosiaalinen* luonne. Sama Stephens sanoi 200 000 ihmisen kokouksessa Kersall Moorilla, jo mainitsemallamme Manchesterin »Pyhällä mäellä»:

»Chartismi, hyvät ystävät, ei ole mikään poliittinen kysymys, kysymys äänioikeuden saamisesta jne. Chartismi on *veitsi- ja haarukka-kysymys*; Kansankartta merkitsee hyvää asuntoa, hyvää ruokaa ja juomaa, hyvää toimeentuloa ja lyhyttä työaikaa.»

Niinpä jo tuolloin olivat liikkeet uutta köyhäinhoitolakia vastaan ja kymmenen tunnin työaikalain puolesta erittäin kiinteässä yhteydessä chartismiin. Kaikissa tuon kauden joukkokokouksissa oli mukana *tory* Oastler, ja Birminghamissa hyväksytyn Kansankartta-anomuksen ohella laadittiin satoja anomuksia työläisten tilan parantamiseksi. Vuonna 1839 agitaatio jatkui yhtä voimakkaana ja kun se alkoi vuoden lopulla hieman heikentyä, kiirehtivät Bussey, Taylor ja Frost nostattamaan kapinoita samanaikaisesti Pohjois-Englannissa, Yorkshirissä ja Walesissa. Frostin täytyi aloittaa aikaisemmin, koska hänen aikeensa kavallettiin, ja siten hänen yrityksensä epäonnistui. Pohjoisessa saatiin tieto Frostin epäonnistumisesta ajoissa, niin että aikeesta voitiin luopua. Kaksi kuukautta myöhemmin, tammikuussa 1840, Yorkshirissä, esim. Sheffieldissä ja Bradfordissa puhkesi useita niin sanottuja poliisimellakoita (*spy-outbreaks*)³. Vähitellen kiihtymys lientyi. Sillä välin porvaristo tarttui käytännöllisempään, sille tärkeämpään kysymykseen, nimittäin viljalakeihin. Manchesterissa muodostettiin viljalakienvastainen yhdistys — seurauksena oli radikaalisen porvariston ja proletariaatin välisen siteen höllentyminen. Työläiset oivalsivat pian, että *heitä* viljalakien kumoaminen ei voi hyödyttää paljoakaan, kun taas porvaristolle se olisi hyvinkin edullista, ja sen vuoksi he eivät olleet saatavissa tämän hankkeen kan-

* Olemme nähneet, miten tämä vaikutti työläisiin.

nalle. Puhkesi vuoden 1842 pula. Agitaatio oli jälleen yhtä kiivasta kuin vuonna 1839. Mutta tällä kertaa siinä oli mukana myös rikas tehdasteollisuutta harjoittava porvaristo, joka juuri tämän pulan aikana kärsi varsin ankarasti. Liitto viljalakeja vastaan, kuten Manchesterin tehtailijoista alkunsa saaneen yhdistyksen nimi nyt kuului, kallistui hyvin radikaaliseen, väkivaltaiseen suuntaan. Sen lehdet ja agitaattorit käyttivät avoimesti vallankumouksellista kieltä, mikä johtui myös siitä, että konservatiivinen puolue oli ollut vallassa vuodesta 1841 lähtien. Niin kuin chartistit aikaisemmin, kehotti nyt liitto välittömästi kapinaan. Työläiset, joiden oli kärsittävä pulasta eniten, eivät hekään olleet toimeettomia, kuten tämän vuoden Kansankartta-anomus kolmine ja puoline miljoonine allekirjoituksineen todistaa. Lyhyesti sanottuna kun aiemmin molemmat radikaaliset puolueet olivatkin jonkin verran vieraantuneet toisistaan, nyt ne liittoutuivat jälleen. Huhtikuun viidentenätoista 1842 laadittiin Manchesterissa liberaalien ja chartistien yhteiskokouksessa anomusluonnos, jossa vaadittiin sekä viljalakien kumoamista että Kansankartan hyväksymistä, ja jonka molemmat puolueet hyväksyivät seuraavana päivänä. Kevät ja kesä kuluivat kiivaan agitaation ja lisääntyvän kurjuuden oloissa. Porvaristo oli päättänyt toteuttaa viljalakien kumoamisen kriisin ja sitä seuraavan puutteen ja yleisen mielenkuohun avulla. Tällä kertaa, kun toryt olivat hallituksessa, se jopa luopui puoliksi laillisuudestaan; se halusi saada aikaan vallankumouksen, mutta työläisten avulla. Työläisten oli määrä poimia porvaristolle kastanjat tulesta ja polttaa näppinsä sen puolesta. Monella taholla otettiin uudelleen esiin chartistien jo aikaisemmin (1839) herättämä ajatus »pyhästä kuukaudesta», kaikkien työläisten yleisestä lakosta. Mutta tällä kertaa lakkoilla eivät halunneet työläiset, vaan tehtailijat, jotka halusivat sulkea tehtaansa, lähettää työläiset maaseudulle aristokraattisten maanomistajain niskoille ja pakottaa siten toryparlamentin ja -hallituksen viljatullien kumoamiseen. "Tietenkin" tästä olisi ollut seurauksena kapina, mutta porvaristo olisi pysytellyt turvallisesti taka-alalla ja odotellut menestystä saattamatta itseään pahimmassakaan tapauksessa

huonoon valoon. Heinäkuun loppupuolella alkoivat liikeolot parantua; oli yhdestoista hetki ja jottei tilaisuus olisi päässyt livahtamaan käyttämättä ohi, kolme Stalybridgen toiminimeä alensi palkkoja nyt, *noususuhdanteessa* (vrt. heinäkuun lopun ja elokuun alun kaupparaportteja Manchesterista ja Leedsistä). Tekivätkö ne sen omin päin vai sopimalla muiden tehtailijain ja erityisesti liiton kanssa, en ryhdy arvailemaan. Kaksi toiminimeä kuitenkin perääntyi; kolmas, William Bailey & Brothers, pysyi tiukkana ja vastasi työläisten valitukseen, että mikäli asia ei heitä miellytä, olisi heidän ehkä parempi pitää jonkin aikaa vapaata. Työläiset ottivat tämän pilkallisen ilmauksen vastaan suuttumuksen huu-doin, lähtivät tehtaalta, kulkivat läpi paikkakunnan ja kehottivat kaikkia työläisiä lakkoon. Muutamassa tunnissa kaikki tehtaot seisovat ja työläiset marssivat kulkueena Mottram Mooriin pitämään kokousta. Tämä tapahtui elokuun viidentenä. Elokuun kahdeksantena he marssivat viiden tuhannen miehen voimalla Ashtoniin ja Hydeen, pysäyttivät kaikki tehtaot ja hiilikaivokset ja pitivät kokouksia, joissa puheenaiheena ei kuitenkaan ollut viljalakien kumoaminen, niin kuin porvaristo oli toivonut, vaan »reilu päiväpalkka reilusta päivätyöstä» (a fair day's wage for a fair day's work). Elokuun yhdeksäntenä he marssivat Manchesteriin *viranomaisten* (jotka kaikki olivat liberaaleja) *vastustelematta* ja pysäyttivät tehtaot. Yhdentoista päivänä he olivat Stockportissa, jossa heille ensi kerran tehtiin vastarintaa, kun he valtasivat köyhäintalon, tuon porvariston lempilapsen. Samana päivänä oli Boltonissa yleinen työnseisaus ja levottomuuksia, joita viranomaiset eivät myöskään vastustaneet. Pian nousu oli levinnyt kaikille teollisuusseuduille ja kaikki työt sadonkorjuuta ja elintarvikkeiden valmistusta lukuun ottamatta seisovat. Mutta rauhallisina pysyivät myös kapinaan nousseet työläiset. Heidät oli tahtomattaan ajettu tähän kapinaan: *täysin tapojensa vastaisesti* tehtailijat eivät olleet — yhtä poikkeusta (*tory* Birley Manchesterista) lukuun ottamatta — vastustaneet lakkoa. Asia oli lähtenyt alulle ilman, että työläisillä oli täsmällistä päämäärää. Kaikki he tosin olivat yksimielisiä siitä, etteivät tahtoneet mennä ammuttavaksi

viljalakeja kumoavien tehtailijoidensa etujen vuoksi, mutta muuten halusivat yhdet ajaa Kansankartan läpi, toiset, jotka pitivät tätä liian varhaisena, vaativat vain vuoden 1840 palkkatariffin palauttamista. Tähän raukesi koko kapina. Jos se olisi alusta pitäen ollut tarkoituksellinen, tietoinen työväennousu, se olisi varmasti saavuttanut päämääränsä. Mutta nämä joukot, jotka heidän isäntänsä olivat ajaneet kadulle vastoin niiden tahtoa ja joilla ei ollut mitään täsmällistä tarkoitusta, eivät voineet saada mitään aikaan. Sillä välin huomasi porvaristo, joka ei ollut liikauttanut sormeaankaan helmikuun 15. päivän sopimuksen toteuttamiseksi, että työläiset eivät halunneet ryhtyä sen käsikassaroiksi ja että epäjohtonmukaisuus, jolla se oli etäänäntynyt »laillisuuskannastaan», koitui sitä itseään uhkaavaksi vaaraksi. Se alkoi jälleen kannattaa vanhaa laillisuutta ja asettui hallituksen puolelle työläisiä vastaan, työläisiä, joita se oli ensin yllyttänyt ja myöhemmin pakottanut kapinaan. Se vannotutti itsensä ja uskolliset palvelijansa erikoiskonstaapeleiksi — myös Manchesterin saksalaiset kauppiaat ottivat tähän osaa ja marssivat täysin hyödyttömästi kaupungin läpi paksuine keppeineen, sikarit suussa; Prestonissa porvaristo antoi tulittaa väkijoukkoa. Niin oli vaistonvaraista kansannousua vastassa yhtäkkiä ei ainoastaan hallituksen sotilaallinen mahti, vaan myös koko omistava luokka. Työläiset, joilla ei ollut mitään täsmällistä päämäärää, hajaantuivat vähitellen ja kapina kuivui kokoon pahemmista seurauksista. Jälkeenpäin porvaristo vielä syyllistyi moneen hävyttömyyteen; se yritti pestä kätensä kauhistelemalla kansan ryhtymistä väkivaltaisiin toimiin, mikä sopi huonosti yhteen porvariston keväisen vallankumouksellisen kielen kanssa, vieritti syyn kapinasta »chartistikiihottajien» jne. niskoille, vaikka oli itse tehnyt kapinan aikaansaamiseksi paljon enemmän kuin nämä ja vertaansa vailla olevalla julkeudella omaksui jälleen vanhan lainpyhityskantansa. Chartistit, jotka eivät olleet juuri ollenkaan myötävaikuttaneet kapinan syntyyn, jotka tekivät vain sen, mikä porvaristollakin oli mielessä, nimittäin käyttivät tilaisuutta hyväkseen, chartistit pantiin oikeuteen ja tuomittiin, kun taas porvaristo selvisi vahingotta ja oli

sitä paitsi myynyt työnseisauksen aikana tavaravaraston-
sa voitolla.

Kapinan tulos oli proletariaatin mitä päättäväisin eroaminen porvaristosta. Chartistit eivät tähän asti olleet juuri salaillleet pyrkimystään toteuttaa Kansankartta millä keinolla tahansa, vaikka sitten vallankumouksen kautta. Porvaristo, joka nyt yhtäkkiä huomasi jokaisen väkivaltaisen mullistuksen vaarallisuuden oman asemansa kannalta, ei halunnut enää kuulla puhuttavankaan »fyysisestä voimankäytöstä», vaan halusi toteuttaa tavoitteensa pelkästään »moraalisella voimalla»— ikään kuin tämä olisi jotain muuta kuin fyysisen voimankäytön välitöntä tai välillistä uhkaa. Tämä oli yksi riitakysymys, joka kuitenkin asiallisesti katsottuna raivattiin pois chartistien (jotka toki ovat yhtä luotettavia kuin liberaalinen porvaristokin) vakuutettua myöhemmin, että myöskään he eivät vedonneet fyysisen voiman käyttöön. Toinen ja toki kaikkein tärkein riitakysymys, joka juuri toi chartismin puhtaana esiin, oli kysymys viljalaeista. Radikaalinen porvaristo oli kiinnostunut viljalakien kumoamisesta, proletariaatti sen sijaan ei. Tähänastinen chartistipuolue jakautui sen vuoksi kahdeksi puolueeksi, joiden julkilausumat poliittiset periaatteet olivat täysin yhtäpitävät, mutta jotka tosiasiallisesti olivat läpikotaisin erilaiset ja yhteen sopimattomat. Birminghamin kansalliskonferenssissa tammikuussa 1843 ehdotti *Sturge*, radikaalisen porvariston edustaja, Kansankartan nimen jättämistä pois chartistiyhdistyksen säännöistä, koska, kuten hän sanoi, tähän nimeen kytkeytyi kapinan vuoksi muistoja väkivaltaisista vallankumouksellisista toimituksista — tällainen kytkentä oli muuten syntynyt jo vuosia sitten, eikä herra *Sturgella* ollut tähän asti ollut siihen mitään vastaansanottavaa. Työläiset eivät halunneet jättää nimeä pois ja kun *Sturge* äänestettiin nurin, marssi tämä yhtäkkiä lainkuuliaisiksi tullut kveekari vähemmistön seuraamana ulos salista ja perusti »Complete Suffrage Associationin» radikaalisista porvariaineksisista. Niin vastenmielisiksi olivat nuo muistot tulleet tälle vielä äsken jakobiinilaiselle porvarille, että hän muutti jopa sanan yleinen äänioikeus (universal suffrage) naurettavaksi täydelliseksi äänioikeudeksi (complete suf-

frage)! Työläiset nauroivat hänet ulos ja jatkoivat rauhallisesti omaa tietään.

Tästä hetkestä lähtien chartismi oli puhdas, kaikista porvariselementeistä vapaa työväenliike. »Täydellisen» äänioikeuden kannalla olleet lehdet — »Weekly Dispatch», »Weekly Chronicle», »Examiner» jne. — vajosivat vähitellen muiden liberaalisten lehtien uneliaisuuteen, puolustivat kauppavapautta, hyökkäsivät kymmentuntilakia ja kaikkia puhtaasti työväen aloitteita vastaan eivätkä kokonaisuutena katsoen juuri olleet radikaalisia. Radikaalinen porvaristo asettui kaikissa yhteentörmäyksissä liberaalien kannalle chartisteja vastaan ja otti ylipäänsäkin päätehtäväkseen viljalakiasian, joka englantilaiselle on kysymys vapaasta kilpailusta. Siten se joutui liberaalisen porvariston ylivaltaan ja esittää nyt mitä surkeinta osaa.

Chartistityöläiset sitä vastoin ottivat kaksinkertaisella innolla asiakseen proletariaatin kaikki taistelut porvaristoa vastaan. Vapaa kilpailu on tuottanut työläisille kylliksi kärsimyksiä, jotta he vihaisivat sitä; sen puolestapuhujat, porvarit, ovat heidän ilmivihollisiaan. Työläinen voi odottaa kilpailun täydellisestä vapaudesta vain haittaa. Hänen tähänastiset vaatimuksensa, kymmentuntilaki, työläisen suojelu kapitalistia vastaan, hyvä palkka, taattu asema ja uuden köyhäinhuoltolain kumoaminen ovat asioita, jotka kuuluvat chartismiin ainakin yhtä olennaisesti kuin »kuusi kohtaa», ovat välittömästi vapaalle kilpailulle ja kauppavapaudelle vastakkaisia. Ei siis ole mikään ihme, että työläiset — ja tätä ei koko Englannin porvaristo pysty käsittämään — eivät halua tietää yhtään mitään vapaasta kilpailusta, kauppavapaudesta ja viljalakien kumoamisesta ja että he suhtautuvat viimeksi mainittuun asiaan vähintäänkin erittäin välinpitämättömästi, mutta sen puolestapuhujiin erittäin katkeroituneesti. Juuri tässä kysymyksessä proletariaatti eroaa porvaristosta, chartismi radikalismista, ja tätä porvarijärki ei voi ymmärtää, koska se ei voi ymmärtää proletariaattia.

Tässä on myös chartistidemokratian ero kaikesta tähänastisesta, poliittisesta porvarisdemokratiasta. *Chartismi on olennaisesti luonteeltaan sosiaalista.* »Kuusi kohtaa»,

jotka radikaaliselle porvaristolle ovat alku ja loppu ja joiden on määrä merkitä korkeintaan vielä muutamia perustuslaillisia uudistuksia, ovat proletaarille vain väline. »Poliittinen valta on meidän välineemme, sosiaalinen hyvinvointi päämäärämme», kuuluu nyt chartistien selvästi ilmaistu tunnuslause. Saarnaaja Stephensin »veitsi- ja haarukka-kysymys» oli vuonna 1838 totuus vain osalle chartisteista, vuonna 1845 se on totuus heille kaikille. Chartistien joukossa ei ole enää puhtaita poliitikkoja. Ja vaikka heidän sosialisminsa onkin vielä kovin kehittymätöntä, vaikka heidän pääkeinonsa kurjuutta vastaan on toistaiseksi maaomaisuuden jakaminen (allotment system), jonka teollisuuden kehitys on jo kuitenkin tehnyt turhaksi (katso johdantoa), vaikka heidän useimmat käytännölliset ehdotuksensa (työläisen suojelu jne.) ylipäänsä ovat näennäisesti luonteeltaan taantumuksellisia, niin toisaalta jo näissä toimenpiteissä piilee välttämättömyys joko edetä kilpailun kumoamiseen tai alistua kilpailun mahtiin, antaa vanhan olotilan syntyä uudelleen. Toisaalta chartismin nykyinen epämääräinen tila, eroaminen puhtaasti poliittisesta puolueesta, merkitsee, että chartismin *tunnusmerkkillisen piirteen*, sen sosiaalisen puolen, on pakko kehittyä edelleen. Chartismin lähentyminen sosialismiin ei voi jäädä tapahtumatta, varsinkaan kun seuraava kriisi, jonka täytyy seurata teollisuuden ja kaupan nykyistä vilkasta vaihetta viimeistään vuonna 1847*, todennäköisesti kuitenkin jo ensi vuonna, ja joka tulee olemaan paljon raivokkaampi ja ankarampi kuin kaikki tähänastiset, tulee puutteen välityksellä ohjaamaan työläiset yhä enemmän sosiaalisten parannuskeinojen etsintään poliittisten sijasta. Työläiset tulevat ajamaan Kansankarttansa läpi, se on luonnollista. Mutta siihen mennessä he tulevat saamaan selville vielä paljon sellaista, minkä voivat toteuttaa Kansankartan avulla, mutta mistä he vielä nyt tietävät vähän.

Sillä välin etenee myös sosialistinen agitaatio. Englantilainen *sosialismi* tulee tässä tarkasteltavaksi vain sikäli kuin sillä on vaikutusta työväenluokkaan. Englan-

* (1892) Ennuste osui aivan oikeaan. (*Engelsin huomautus vuoden 1892 englanninkieliseen painokseen.*)

tilaiset sosialistit vaativat yhteisomistuksen vähittäistä toteuttamista luomalla »kotimaisia kolonioita». Niissä olisi kaksi kolme tuhatta ihmistä, jotka harjoittaisivat teollisuutta ja maataloutta, nauttisivat yhtäläisiä oikeuksia ja saisivat yhtäläisen kasvatuksen. Edelleen he vaativat avioeron helpottamista, järkipärisistä hallitusta sekä täydellistä mielipiteenvapautta ja rangaistusten poistamista korvaamalla ne rikollisen järkipärisellä käsitteilyllä. Nämä ovat heidän käytännölliset ehdotuksensa, heidän teoreettiset periaatteensa eivät kiinnosta meitä tällä erää. Sosialismi sai alkunsa *Owenista*, tehtailijasta, ja sen takia, vaikka se asiallisesti asettuukin porvariston ja proletariaatin vastakohdan yläpuolelle, sukoilee se kuitenkin nykyisessä muodossaan porvaristoa ja menettelee epäoikeudenmukaisesti proletariaattia kohtaan. Sosialistit ovat kauttaaltaan kesyjä ja rauhantahtoisia. He tunnustavat olevat olot, niin huonot kuin ne ovatkin, oikeutetuiksi siksi, että he hylkäävät kaikki muut niiden muuttamisen keinot paitsi yleisen mielipiteen valloittamista. Samanaikaisesti heidän periaatteensa ovat kuitenkin niin abstraktisia, että he eivät ikinä tule saamaan yleistä mielipidettä periaatteittensa kannalle niiden nykyisessä muodossa. Sosialistit valittavat alinomaa alempien luokkien tapainturmelusta, eivät huomaa tässä yhteiskuntajärjestyksen hajoamisessa piilevää edistyksen ainesta eivätkä tule ajatelleeksi, että yksityisedun aiheuttama tapainturmelus ja tekopyhyys on omistavien luokkien piirissä paljon pahempi. He eivät tunnusta mitään historiallista kehitystä ja tahtovat sen vuoksi siirtää kansakunnan noin vain suoraan kommunismin tilaan viemättä itse politiikkaa siihen pisteeseen asti, jossa se hajoaa itsestään*. Tosin he ymmärtävät, miksi työläinen on vihastunut porvaria kohtaan, mutta pitävät tätä suuttumusta, joka vain voikin viedä työläisiä eteenpäin, hedelmättömänä, ja saarnaavat filantropiaa ja yleistä rakkautta, jotka ovat vielä paljon hedelmättömämpiä Englannin nykyisen tilan kannalta. He tunnustavat vain psykologisen kehityksen, abstraktisen ihmisen ke-

* Vuosien 1887 ja 1892 englanninkielisissä laitoksissa kuuluu tämä osa lausetta: »siihen pisteeseen asti, jossa tämä siirtyminen tulee sekä mahdolliseksi että välttämättömäksi». *Toim.*

hityksen, ihmisen, jolla ei ole mitään yhteyttä menneisyyteen, vaikka koko maailma, ja yksityinen ihminen sen kanssa, lepää tämän menneisyyden varassa. Sen vuoksi he ovat liian abstraktisia, liian metafysisiä ja saavat aikaan vähän. He ovat osaksi peräisin työväenluokasta, josta he ovat saaneet joukkoonsa kuitenkin vain hyvin pienen joskin sivistyneimmän ja lujaluonteisimman osan. Nykyisessä muodossaan sosialismi ei voi tulla työväenluokan yhteiseksi asiaksi. Tätä varten sen täytyy laskeutua alas, palata joksikin aikaa chartistiselle näkökannalle; mutta chartismin läpi käynyt, porvarillisista aineksista puhdistunut, aito proletaarinen sosialismi tulee pian valtaamaan merkittävän sijan Englannin kansan kehityshistoriassa. Tälle tasolle se on jo nyt kehittynyt monien sosialistien ja monien niiden chartistijohtajien mielessä, jotka melkein kaikki ovat sosialisteja*. Englantilaisen sosialismin, joka perustan laajuudessa voittaa ranskalaisen kommunismin, mutta jää kehittyneisyydessä** sen jälkeen, täytyy hetkeksi palata ranskalaiselle kannalle ylittääkseen sen myöhemmin. Siihen mennessä tosin ranskalaisetkin toki kehittyvät edelleen. Sosialismi on samanaikaisesti työläisten keskuudessa vallitsevan uskonottomuuden selvin ilmaus, vieläpä niin selvä, että *tiedostamattomasti*, pelkästään käytännöllisesti uskonottomat työläiset usein säikkyvät tämän ilmauksen kärkevyyttä. Mutta puute pakottaa työläiset myös luopumaan sellaisesta uskosta, jonka he yhä paremmin oivaltavat vain palvelevan heidän pitämistään heikkoina ja kohtaloonsa alistuvina, tottelevaisina ja uskollisina heitä riistävälle omistavalle luokalle.

Näemme siis, että työväenliike on jakautunut kahtia, chartisteihin ja sosialisteihin. Chartistit ovat takapajuisempia, kehittymättömpiä, mutta sen sijaan aitoja, todellisia proletaareja, proletariaatin edustajia. Sosialistit ovat laajakatseisempia, he ehdottavat käytännöllisiä keinoja puutetta vastaan, mutta ovat alun perin lähtöisin

* (1892) Sosialisteja tietenkin yleisessä, eikä erityisessä owenilaisessa merkityksessä. (*Engelsin huomautus vuoden 1892 saksankieliseen painokseen*).

** Vuosien 1887 ja 1892 englanninkielisissä laitoksissa: teoreettisessa kehittyneisyydessä. *Totm.*

porvaristosta eivätkä kykene sen vuoksi täysin yhdistymään työväenluokkaan. Sosialismin sulautuminen yhteen chartismin kanssa, ranskalaisen kommunismin toisinto englantilaiseen tapaan, on seuraava vaihe, joka on osittain jo alkanutkin. Vasta silloin kun tämä yhdistyminen on tapahtunut, tulee työväenluokasta todella Englannin valtiias; sillä välin poliittinen ja sosiaalinen kehitys etenee ja suosii tätä vastasyntyvää puoluetta, tätä chartismin edistysaskelta.

Nämä erilaiset, usein yhdistyvät, usein eroavat työväenryhmät — ammattiyhdistysten jäsenet, chartistit ja sosialistit — ovat omin voimin perustaneet paljon kouluja ja lukusaleja henkisen sivistyksen kohottamiseksi. Jokaisella sosialistisella ja melkein jokaisella chartistijärjestöllä on sellainen laitos, samoin monilla yksittäisillä ammattikunnilla. Niissä lapsille annetaan aito proletaarinen kasvatus, joka on vapaa kaikesta porvarillisesta vaikutuksesta. Lukusaleissa on saatavilla yksinomaan tai melkein yksinomaan proletaarisia lehtiä ja kirjoja. Nämä laitokset ovat hyvin vaarallisia porvaristolle, jonka on onnistunut vetää useita tämänkaltaisia laitoksia, mm. »Mechanics' institutions»⁴, proletariaatin vaikutuksen ulottumattomiin ja muuttaa ne elimiksi, jotka levittävät porvariston kannalta hyödyllisiä tietoja työläisten keskuuteen. Niissä opetetaan nyt luonnontieteitä, jotka vetävät työläiset pois porvaristonvastaisesta taistelusta ja antavat kenties heidän käsiinsä välineitä keksintöihin, jotka tuovat porvaristolle rahaa, kun taas työläiselle on luonnontuntemus todella täysin hyödytöntä *nyt*, kun hän usein ei näe vilaustakaan luonnosta asuessaan suuressa kaupungissa ja tehdessään pitkiä työpäiviä. Niissä saarnataan kansantaloustiedettä, jonka epäjumala on vapaa kilpailu ja jonka ainoa sanoma työläiselle on, että järkevintä mitä hän voi tehdä, on hiljaisesti alistuen nälkiintyä. Niissä koko koulutus on kesyä, mukautuvaa ja palveluultista suhteessa hallitsevaan politiikkaan ja uskuntoon. Työläiselle se on oikeastaan yhtämittaista saarnaa hiljaisesta tottelevaisuudesta ja passiivisuudesta, alistumisesta kohtaloonsa. Työläisessä ei tietenkään halua tietää mitään näistä laitoksista, vaan käyttää proletaarisia lukusaleja ja käy keskusteluja

asioista, jotka välittömästi koskevat sen omia etuja. Silloin itsetyytyväinen porvaristo lausuu *Dixi et salvavinsa** ja kääntää halveksien selkäänsä luokalle, joka »pitää pahantahtoisten demagogien intohimoisia vihanpurkauksia parempina kuin kunnan koulutusta». Kaikissa proletaarisissa, erityisesti sosialistisissa laitoksissa usein pidettävät ja suositut luennot luonnontieteellisistä, esteettisistä ja kansantaloustieteellisistä aiheista todistavat, että työläiset pitävät arvossa myös »kunnan koulutusta», jos saavat sitä ilman porvariston etujen mukaisia viisauksia. Olen usein kuullut niiden työläisten, joiden samettitakit tuskin pysyvät koossa, puhuvan geologisista, astronomisista ja muista aiheista suuremmalla asian-tuntemuksella kuin moni sivistynyt porvari Saksassa. Se, kuinka suuressa määrin englantilaisen proletariaatin on onnistunut hankkia itsenäistä sivistystä, käy selville erityisesti siitä, että uudemman filosofisen, poliittisen ja runokirjallisuuden parhaimpia tuotteita lukevat lähes yksinomaan työläiset. Porvari, joka on sosiaalisen järjestelmän ja siihen liittyvien ennakkoluulojen orja, pelkää, siunaa ja ristii itseään kaiken sen edessä, mikä todella merkitsee edistystä. Proletaari suhtautuu siihen avoimin silmin ja tutkii sitä tuntien nautintoa ja saavuttaen menestystä. Tässä suhteessa ovat erikoisesti sosialistit tehneet suunnattoman paljon proletariaatin sivistämiseksi. He ovat kääntäneet ranskalaisia materialisteja, *Helvétiusia*, *Holbachia*, *Diderotia* jne. ja levittäneet niitä parhaiden englantilaisten teosten ohella halpoina painoksina. *Straussin* »Jeesuksen elämä» ja *Proudhonin* »Omaisuus» kiertävät samaten vain proletaarien keskuudessa. Shelley'n, nerokkaan profeetallisen *Shelley'n*, ja *Byronin*, hehkuvan aistillisen ja olemassa olevaan yhteiskuntaan kirpeän satiirisesti suhtautuvan *Byronin* useimmat lukijat ovat työläisiä; porvarit omistavat vain kuohittuja laitoksia, »family editions» (perhejulkaisuja), jotka on siistitty tämän päivän tekopyhän moraalin mukaisesti. Viime aikojen suurimpien käytännöllisten filosofien, *Benthamin* ja *Godwinin*, varsinkin jälkimmäisen teokset ovat samoin lähes yksinomaan proletariaatin omaisuutta.

* — olen puhunut ja pelastanut sieluni. *Toim.*

Vaikka *Benthamilla* onkin seuraajia radikaalisen porvariston keskuudessa, niin vain proletariaatin ja sosialistien on onnistunut ottaa hänestä askel eteenpäin. Proletariaatti on muodostanut tällä perustalla oman kirjallisuuden, joka koostuu enimmäkseen lehdistä ja kirjasista ja joka sisällöltään on paljon edellä kuin koko porvariskirjallisuus. Mutta siitä toisella erää.

Yksi seikka on vielä pantava merkille: tehdastyöläiset ja heidän joukossaan erityisesti puuvilla-alueiden tehdastyöläiset muodostavat työväenliikkeen ytimen. Lancashire ja erityisesti Manchester on voimakkaiden ammattiyhdistysten kotipaikka, chartismin keskus, seutu, jolla on eniten sosialisteja. Mitä syvemmälle tehdasjärjestelmä on jollakin tuotannon alalla tunkeutunut, sitä enemmän työläiset ovat mukana liikkeessä; mitä kärkevämpi on antagonismi työläisten ja kapitalistien välillä, sitä kehittyneempi, sitä selvempi on työläisessä proletaarinen tietoisuus. Birminghamin pienet mestarit, vaikka kärsivätkin pulien aikana, ovat kuitenkin onnettomasti proletaarisen chartismin ja kamasaksaradikalismin välissä. Mutta teollisuuden kaikki työläiset on yleensä ottaen saatu mukaan yhdessä tai toisessa muodossa pääoman- ja porvaristonvastaiseen kapinointiin. Kaikki he ovat yhtä mieltä siitä, että työmiehinä («working man») — arvonimi, josta he ovat ylpeitä ja joka on tavallinen puhuttelumuoto chartistikouksissa — he muodostavat oman luokan, jolla on omat edut ja periaatteet sekä oma maailmankatsomus, joka on vastakohtana kaikille omistaville luokille ja jossa on kansakunnan voima ja kehityskyky.

Kirjoitettu syyskuussa 1844—
maaliskuussa 1845

Julkaistu Leipzigissä 1845

Marx—Engels, Werke, Dietz
Verlag Berlin, Bd. 2, S.
430—455

Friedrich Engels

ELBERFELDIN PUHEET

8. HELMIKUUTA 1845 PIDETTY PUHE

Hyvät herrat!

Me elämme vapaan kilpailun maailmassa, minkä te juuri kuulitte ja minkä oletan olevan muutoinkin yleisessä tiedossa. Silmäilkäämme nyt hieman tarkemmin tätä vapaata kilpailua ja sen luomaa yhteiskuntajärjestystä. Nykyisessä yhteiskunnassamme jokainen työskentelee oman itsensä varassa, jokainen yrittää rikastua eikä välitä vähääkään siitä mitä toiset tekevät. Järkevästä organisaatiosta ja työn jakamisesta ei ole puhuttakaan, vaan päinvastoin kaikki yrittävät lyödä toisensa laudalta ja käyttää hyväkseen suotuisat tilaisuudet yksityisen edun hankkimiseksi. Kenelläkään ei ole sen enempää aikaa kuin haluakaan ajatella sitä, että oma etu sittenkin käy pohjimmiltaan yksiin kaikkien muiden ihmisten edun kanssa. Yksittäinen kapitalisti käy taistelua kaikkien muiden kapitalistien ja yksittäinen työläinen kaikkien muiden työläisten kanssa. Kaikki kapitalistit taistelevat kaikkia työläisiä vastaan, samoin kuin työläisjoukon on väistämättä taas taisteltava kapitalistijoukkoa vastaan. Tämä kaikkien sota kaikkia vastaan, tämä yleinen epäjärjestys ja molemminpuolinen hyödyksikäyttö muodostaa nykyisen porvarillisen yhteiskunnan olemuksen. Mutta tällaisen sääntelemättömän talouden täytyy ajan mittaan väistämättä tuottaa yhteiskunnalle mitä turmiollisimpia seuraamuksia. Sen perustana olevan epäjärjestyksen ja todellisen yhteishyvän laiminlyönnin täytyy enemmän tai myöhemmin paljastua räikeällä tavalla. Ensimmäisenä seurauksena taistelusta on alemman kes-

kiluokan, 1700-luvun valtion pääperustan muodostaneen säädyn joutuminen tuhoon. Näemmehän päivittäin, miten pääoman valta musertaa tätä yhteiskuntaluokkaa, miten esimerkiksi valmisvaatteiden myymälät ja huonekaluvarastot vievät yksittäisten räätälimestarien ja puuseppien parhaat asiakkaat ja miten nämä käsityölläiset muuttuvat pienkapitalisteista, *omistavan* luokan jäsenistä riippuvaisiksi toisen laskuun työskenteleviksi proletaareiksi, *omistamattoman* luokan jäseniksi. Keskiluokan tuhoutuminen on meidän paljon kiitetyn elinkeinovapautemme paljon parjattu seuraus, se on väistämätön tulos niistä eduista, joita suurkapitalistilla on köyhempään kilpailijaansa nähden. Se on elinvoimaisin osoitus pääoman tendenssistä keskittyä harvoihin käsiin. Myös tämä pääoman tendenssi tunnustetaan monilla tahoilla. Yleisesti valitetaan sitä, että omistus kasautuu päivittäin yhä harvempien käsiin, kun sitä vastoin kansakunnan suuri enemmistö köyhtyy yhä enemmän. Näin syntyy se jyrkkä vastakohtaisuus, että yhtäällä on harvoja rikkaita ja toisaalla lukuisia köyhiä. Se vastakohtaisuus on jo edennyt Englannissa ja Ranskassa uhkaavan kärkeväksi ja kehittyy myös meillä joka päivä yhä terävämmäksi. Ja niin kauan kuin yhteiskunnan nykyinen perusta säilytetään, niin kauan on mahdotonta estää sitä, että harvojen yksittäisten rikastuminen ja suuren massan köyhtyminen kasvaa. Vastakohtaisuus muodostuu yhä kärkevämmäksi kunnes vihdoin hätä pakottaa yhteiskunnan järjestäytymään uudelleen järkevempien periaatteiden mukaan.

Mutta, hyvät herrat, tässä eivät vielä suinkaan olleet kaikki vapaan kilpailun seuraukset. Koska kaikki tuottavat ja kuluttavat omin päin välittämättä paljonkaan muiden tuotannosta ja kulutuksesta, täytyy välttämättä hyvin pian syntyä huutava epäsuhde tuotannon ja kulutuksen välille. Koska nykyinen yhteiskunta uskoo tuotettujen hyödykkeiden jakamisen kauppiaille, keinovalloille ja myyskentelijöille ja koska näiden jokaisen tavoitteena on jälleen oma etu, syntyy tuotteiden jakamisessa sama epäsuhde, myös riippumatta siitä, että köyhillä ei ole mahdollisuutta hankkia itselleen riittävää osuutta. Onko tehtailijalla muka joitakin keinoja saada

selville paljonko hänen tuotettaan tarvitaan niillä tai näillä markkinoilla? Ja jos hän saisikin sen selville, mistä hän voisi sitten tietää paljonko hänen kilpailijansa aikovat lähettää tuotteitaan kullekin markkinalle? Kun hän ei useimmiten edes tiedä, mihin hänen parastaikaa tuottamansa tavara aikanaan menee, miten hän sitten voisi tietää vieläpä senkin, paljonko hänen ulkomaiset kilpailijansa aikovat tuottaa millekin markkinoille? Hän ei tiedä tästä kaikesta mitään, ja kilpailijoittensa tavoin hänkin tuottaa umpimähkään lohduttautuen sillä, että toisten on tehtävä samoin. Hänen ainoana ohjenuoranaan on alituisesti heilahteleva hintataso. Sillä hetkellä jona hän lähettää tavaransa, hintataso voi olla kaukaisilla markkinoilla jo kokonaan toinen kuin hetkenä jona tästä tasosta tiedottava kirje kirjoitettiin. Ja hetkenä jona tavara saapuu perille, hintataso on jälleen toinen kuin tavaraa lähetettäessä. Koska tuotanto on näin säännötöntä, silloin on myöskin aivan luonnollista, että tavarainvaihdossa syntyy tukkeutumia. Ne ovat luonnollisesti sitä suurempia, mitä kehittyneempi maan teollisuus ja kauppa on. Tästä syystä kehittynein teollisuusmaa Englanti tarjoaa asiasta vaikuttavimmat esimerkit. Vielä paljon vaikeampaa kuin saksalaisen tehtailijan on englantilaisen saada vähäisiäkään tietoja varastojen ja tuotannon suhteista kulutukseen. Sen ovat aiheuttaneet tavarainvaihdon kehittyminen sekä ne lukuisat keinottelijat ja komissionaarit, jotka ovat tässä tapauksessa tunkeutuneet tuottavan tehtailijan ja todellisten kuluttajien väliin. Lisäksi englantilaisen tehtailijan on huolehdittava melkeinpä maailman kaikista markkinoista — hän ei saa juuri koskaan tietää mihin hänen tavaransa menee, ja koska Englannin teollisuuden tuotantovoima on valtava, käy sangen usein niin, että kaikki markkinat ovatkin äkkiä liian täynnä. Tavarainvaihto tukkeutuu, tehtaat toimivat puolet ajasta tai pysähtyvät kokonaan, seuraa joukko vararikkoja, varastot täytyy myydä pilkkahinnalla ja osa vaivalla kootusta pääomasta joutuu tällaisen kauppakriisin vuoksi jälleen hukkaan. Englannissa on tällaisia kauppakriisejä esiintynyt vuosisadan alusta lähtien koko joukko ja viimeisten 20 vuoden aikana niitä on ollut joka viides tai kuudes vuosi,

Viimeiset vuosien 1837 ja 1842 kriisit ovat useimmilla teistä, hyvät herrat, vielä hyvässä muistissa. Ja me joutuisimme kokemaan samat seuraukset, jos meidänkin teollisuutemme olisi yhtä suurenmoinen ja meidänkin markkinamme haarautuisivat yhtä laajalle kuin Englannin. Nyt sen sijaan kilpailun vaikutus tuntuu teollisuudessamme ja tavaravaihdossamme kaikkien liiketoiminnan alojen yleisenä pitkäaikaisena laskuna, vankan kukoistuksen ja täyden romahduksen onnettomana välitilana, lievän pysähdyksen, ts. muuttumattomuuden tilana.

Entä mikä on näiden epäkohtien varsinainen syy? Mistä johtuu keskiluokan tuhoutuminen, köyhän ja rikkaan jyrkkä vastakohta, tavaravaihdon tukkeutumisesta ja siitä aiheutuva pääoman haaskautuminen? Ainoana syynä on etujen pirstoutuminen. Me kaikki toimimme oman etumme puolesta kantamatta huolta muiden hyvästä. Ja kuitenkin on ilmeinen ja itsestään selvä totuus, että itse kunkin elämänonni liittyy erottamattomasti yhteen hänen kanssaihmistensä onnen kanssa. Meidän kaikkien on myönnettävä, että kukaan meistä ei tule toimeen ilman kanssaihmissään, että jo etu sitoo meidät kaikki toisiimme. Ja kuitenkin me lyömme omalla toiminnallamme tätä totuutta suoraan korvalle ja rakennamme yhteiskuntamme siten kuin etumme eivät olisi samat, vaan keskenään kerta kaikkiaan vastakkaiset. Olemme nähneet mitkä tämän perustavanlaatuisen erehdyksen seuraukset ovat. Jos haluamme päästä näistä keinoista seurauksista, silloin on peruserhdys korjattava. Juuri siihen kommunismi pyrkii.

Kilpailu on lakkautettu kommunistisessa yhteiskunnassa, missä yksittäisten ihmisten edut eivät ole keskenään vastakkaiset, vaan yhteen liittyneet. On itsestään selvää, että ei voi olla enää puhuttakaan erillisten luokkien joutumisesta tuhoon, eikä luokista ylipäätään, niin kuin nykyään puhutaan rikkaista ja köyhistä. Samoin kuin elämiselle tarpeellisten hyödykkeiden tuottamisesta ja jakamisesta katoaa yksityinen hyötyminen, yksityisen pyrkimys rikastua omin päin, samoin katoavat myös itsestään tavaravaihdon kriisit. Kommunistisessa yhteiskunnassa tulee olemaan helppoa tuntea sekä tuotanto

että kulutus. Kun tiedetään paljonko yksittäinen ihminen keskimäärin tarvitsee, on helppoa laskea paljonko tietty määrä yksilöitä tarvitsee. Ja koska tuotanto ei silloin ole enää erillisten yksityisedun tavoittelijoiden käsissä, vaan yhteisön ja sen hallinnon käsissä, on pikkuasia sääntää *tuotanto tarpeiden mukaan*.

Näemme siis kuinka nykyisen yhteiskuntatilan pääasiallinen vika katoaa kommunistisessa järjestyksessä. Jos haluamme mennä hieman lähemmin yksityiskohtiin, saamme havaita etteivät tämän järjestyksen edut lopu siihen. Vaikutus ulottuu siihen, että joukko muita epäkohtia poistetaan, mutta tänään mainitsen vain eräitä taloudellisia epäkohtia. Nykyinen yhteiskuntajärjestys on talouden kannalta varmasti järjettömin ja epäkäytännöllisin mitä ajatella saattaa. Etujen vastakkaisuus aiheuttaa sen, että suuria työvoimamääriä käytetään yhteiskunnan kannalta aivan hyödyttömällä tavalla, että huomattava määrä pääomaa haaskaantuu tarpeettomasti ilman että pääoma uusisi itsensä. Me näemme tämän jo kauppakriiseistä. Näemme kuinka joukoittain ihmisten vaivalla aikaansaamia tuotteita myydään tappiolla. Näemme kuinka omistajat menettävät vararikoissa joukoittain pääomia, jotka olivat sentään vaivalla kasattuja. Mutta syvenykäämme hiukap lähemmin nykyisen tavaravaihdon yksityiskohtiin. Ajatelkaapa kuinka monien käsien kautta jokaisen tuotteen on kuljettava kunnes se tulee todelliselle kuluttajalle. Ajatelkaapa, hyvät herrat, kuinka monia keinoitelevia ja turhia välikäsiä on nykyään tunkeutunut tuottajien ja kuluttajien väliin! Ottakaamme esimerkiksi Pohjois-Amerikassa tuotettu puuvillapaali. Paali siirtyy millä tahansa Mississippin kauppa-asemalla plantaasinomistajan käsistä aseman omistajalle ja kulkee virtaa alas New Orleansiin. Siellä se myydään toistamiseen — plantaasinomistajahan myi sen jo aseman omistajalle. Sen ostaa vaikkapa keinottelija, joka myy sen edelleen maastaviejälle. Paali kulkeutuu nyt vaikkapa Liverpooliin, ja siellä jälleen ahne keinottelija ojentaa kätensä sitä kohti ja kahmaisee sen itselleen. Keinottelija myy paalin edelleen komissionaarille, joka ostaa vaikkapa saksalaisen toiminimen lukuun. Sitten paali kulkeutuu Rotterdamiin, ylös Reiniä,

vielä tusinan huolitsijan käsien kautta tultuaan toistakymmentä kertaa lastatuksi ja puretuksi. Vasta tämän jälkeen se saapuu ei suinkaan kuluttajan, vaan tehtailijan käsiin, ja vasta tehtailija tekee siitä kulutuskelpoisen. Tehtailija myy lankansa kutojalle, kutoja myy kankaan painajalle, tämä myy tukkukauppiaille ja tämä edelleen vähittäiskauppiaille ja tämä luovuttaa tavaran vihdoin viimein kuluttajalle. Ja kaikki nämä lukemattomat välikädet, keinottelijat, kauppa-aseman omistajat, viejät, komissionaarit, huolitsijat, tukku- ja vähittäiskauppiat haluavat kaikki elää ja hankkia voittonsa tästä, vaikka he eivät tee itse tavaralle mitään. Ja keskimäärin he saavatkin voittonsa, sillä muutoin he eivät voisi olla olemassa. Hyvät herrat, eikö puuvillapaalia voida toimittaa Amerikasta Saksaan ja siitä valmistettua tuotetta todelliselle kuluttajalle millään yksinkertaisemmalla ja halvemmalla tavalla kuin tällä suurisuuntaisella kymmenkertaisella myymisellä, satakertaisella uudelleen lastailulla ja kuljettelulla varastosta toiseen? Eikö tässä olekin vaikuttava esimerkki siitä runsaasta työvoiman haaskauksesta, mitä etujen pirstoutuneisuus aiheuttaa? Järkevästi järjestetyssä yhteiskunnassa ei ole puhettaakaan tällaisista mutkaisen jäykistä kuljetuksista. Yhtä helppoa kuin keskushallituksen on tietää, paljonko erilliset asutusalueet tarvitsevat puuvillaa tai puuvillatuotteita ja voidaanko laskelmasta pitää kiinni, yhtä helppoa on keskushallituksen saada selville paljonko maan kaikki paikkakunnat ja yhdyskunnat tarvitsevat. Kun tällainen tilasto on kerran järjestetty — se voi helposti tapahtua vuodessa tai kahdessa — muuttuu vuotuisen kulutuksen keskiarvo vain suhteessa väestönkasvuun. On siis helppoa määrittää sopivana ajankohtana, millaisia paljousia kansa tarvitsee kutakin erillistä myyntitavaraa. Koko tämä suuri määrä tilataan suoraan lähteeltä. Se voidaan hankkia suoraan, ilman välikäsiä ja ilman useampia pysähdyksiä ja uudelleen lastauksia kuin liikenneyhteydet todella vaativat. Tällöin siis säästetään huomattavasti työvoimaa. Ei ole välttämätöntä maksaa keinottelijoille ja tukku- ja vähittäiskauppiaille näiden voittoja. Mutta siinä ei ole vielä kaikki — näitä välikäsiä ei tehdä siten vain vaarattomiksi yhteiskunnalle, vaan jopa

hyödylliseksi sille. Kun he näet nyt tekevät kaikkien muiden haitaksi työtä, joka parhaassa tapauksessa on tarpeetonta, mutta antaa heille elatuksen ja tuottaa monasti suuria rikkauksiakin, kun he siis nyt suoraan vahingoittavat yleistä hyvää, vapautuvat heidän kätensä silloin hyödylliseen toimintaan. He voivat tarttua tehtäviin, joissa he osoittautuvat ihmisyyteiskunnan todelliseksi — eikä vain näennäiseksi ja teeskennellyiksi — jäseniksi ja sen kokonaistoiminnan osanottajiksi.

Nykyinen yhteiskunta tekee yksittäisen ihmisen ja kaikki muut vihollisiksi keskenään, synnyttää näin yhteiskunnallisen kaikkien sodan kaikkia vastaan. On väistämätöntä, että tämä sota saa erillisten, etenkin sivistymättömien ihmisten kohdalla raa'an, barbaarisen väkivaltaisen muodon — rikoksen muodon. Suojautuakseen rikosta, avointa väkivallantekoa vastaan yhteiskunta tarvitsee laajan, monimutkaisen hallinto- ja oikeuslaitosten järjestelmän, joka vaatii loputtomasti työvoimaa. Kommunistisessa yhteiskunnassa myös tämä yksinkertaistuisi rajattomasti, ja nimenomaan siksi — niin kummallista kuin se onkin — että hallinnon ei ole huolehdittava tässä yhteiskunnassa vain yhteiskuntaelämän erillisistä puolista, vaan koko yhteiskuntaelämästä sen kaikkine toimintoineen ja puolineen. Me lopetamme yksittäisen ihmisen ja kaikkien muiden vastakkaisuuden, me asetamme yhteiskunnallisen sodan tilalle yhteiskunnallisen rauhan, me panemme kirveen rikoksen *juriiin*. Siten teemme nykyisten hallinto- ja oikeuslaitosten toimien suurimman osan, niiden valtaosan tarpeettomiksi. Jo nyt ovat intohimorikokset yhä enemmän häviämässä verrattuna laskelmoiviin, etuja tavoitteleviin rikoksiin. *Henkilöön* kohdistuvat rikokset vähenevät ja *omaisuuteen* kohdistuvat rikokset lisääntyvät. Jo nykyisessä sotajalalla olevassa yhteiskunnassa sivistyksen edistyminen lieventää väkivaltaisia intohimopurkauksia — miten paljon enemmän niin tapahtuukaan kommunistisessa, rauhanomaisessa yhteiskunnassa! Omaisuuteen kohdistuvat rikokset jäävät itsestään pois siellä missä jokainen saa sen, minkä tarvitsee luonnollisten ja henkisten tarpeidensa tyydyttämiseksi, missä yhteiskunnal-

linen porrastus ja erot häviävät. Rikosoikeus lakkaa itsestään, samoin lakkaa siviilioikeus, joka käsitteleeekin lähes pelkkiä omistussuhteita tai ainakin sellaisia suhteita, joiden edellytyksenä yhteiskunnallinen sotatila on. Silloin riidat voivat olla vain harvinaisia poikkeuksia, ja ne ovat sovintotuomarien helposti ratkaistavissa. Nykyään riitaisuudet sen sijaan ovat luonnollisia seurauksia yleisestä vihollisuudesta. Hallintolaitostenkin toiminnan alullepanijana on nykyään pysyvä sotatila. Poliisi ja koko hallinto ei tee mitään muuta kuin huolehtii siitä, että sota pysyy verhottuna ja epäsuorana eikä rappeudu avoimeksi väkivallaksi, rikoksiksi. Mutta jos on rajattomasti helpompaa säilyttää rauha kuin pakottaa sota pysymään tietyissä rajoissa, niin on samoin rajattomasti helpompaa hallita kommunistista yhteisöä kuin kilpailulle perustuvaa yhteisöä. Ja jos sivistys on jo nyt opettanut ihmisiä etsimään omaa etuaan yleisen järjestyksen, yleisen turvallisuuden ja yleisen edun säilyttämisestä, siis tekemään poliisin, hallinnon ja oikeuslaitoksen mahdollisimman pitkälle tarpeettomiksi, kuinka paljon selvemmin asianlaita onkaan näin siinä yhteiskunnassa missä etujen yhteisyys on korotettu perusperiaatteeksi, missä julkinen etu ei enää eroa yksittäisen ihmisen edusta! Kun näin tapahtuu jo nyt yhteiskunnallisista laitoksista *huolimatta*, kuinka paljon laajemmin niin tuleekaan tapahtumaan silloin kun yhteiskunnalliset laitokset eivät enää estä, vaan tukevat tätä! Voimme siis laskea, että työvoima saa huomattavaa lisäystä myös näiltä aloilta. Nykyisessä yhteiskuntatilassa tämä työvoima otetaan pois yhteiskunnalta.

Vakinaiset armeijat kuuluvat kalleimpiin niistä laitoksista, joita ilman nykyinen yhteiskunta ei voi olla. Ne riistävät kansakunnalta väestön voimakkaimman ja käyttökelpoisimman osan. Se tehdään näin tuottamattomaksi ja kansakunta pakotetaan ruokkimaan sitä. Tiedämme omasta valtion budjetistamme, mitä vakinainen armeija tulee meille maksamaan — hinta on 24 miljoo-
naa vuodessa sekä 200 000 voimakkaimman käsiparin vetäminen pois tuotannosta. Kommunistisessa yhteiskunnassa ei kenenkään mieleen juolahtaisi ajatellakaan vakinaista armeijaa. Mihin sitä muka tarvittaisiin?

Maan sisäisen rauhallisuuden säilyttämiseenkö? Kuten edellä näimme, kenellekään ei pälkähä päähän rikkoo tätä sisäistä rauhaa. Vallankumousten pelkohan on vain seurausta etujen vastakkaisuudesta. Siellä missä kaikkien edut käyvät yksiin, ei voi olla puhuttakaan sellaisesta pelosta. — Entä hyökkäyssotaa varten? Miten kommunistinen yhteiskunta voisi tulla ryhtyneeksi hyökkäyssotaan — sehän tietää aivan hyvin vain menettävänsä sodassa ihmisiä ja pääomaa ja voivansa saada korkeintaan pari vastahakoista maakuntaa, joista siis koituisi häiriötä yhteiskuntajärjestykselle! — Entä puolustusotaa varten? Siihen se ei tarvitse mitään vakinaista armeijaa, koska on helppoa harjaannuttaa jokainen kykenevä yhteiskunnan jäsen myös muiden toimiensa ohella todelliseen — ei paraatimaiseen — aseiden käsittelytaitoon, siinä määrin kuin maan puolustus sitä vaatii. Ja ajatelkaapa, hyvät herrat, että jos tulee sota — se voi joka tapauksessa suuntautua *vain kommunismin vastaisia kansakuntia vastaan* — on tällaisen yhteiskunnan jäsenelle puolustettavanaan *todellinen* isänmaa, *todellinen* koti. Hän taistelee siis sellaisella innolla, kestävyydellä ja urheudella, että nykyaikaisen armeijan konemaisen kouliintuneisuuden täytyy sen edessä kadota kuin akanat tuuleen. Ajatelkaa millaisia ihmeitä vuosien 1792—1799 vallankumouksellisten armeijoiden innostus sai aikaan, vaikka ne taistelivatkin *harhakuvan, näennäisen isänmaan* puolesta. Sitä ajatellessanne teidän täytyy oivaltaa millainen voima täytyykään olla sillä armeijalla, joka ei taistele *harhakuvan*, vaan kouriintuntuvan todellisuuden puolesta. Tämä työvoiman epäluokinainen paljous, jonka armeijat nyt riistävät sivistyskansoilta, annetaan siis kommunistisessa järjestelmässä takaisin työhön. Se ei tuota vain sen verran kuin kuluttaa, vaan se voi tuottaa julkisiin varastoihin paljon enemmän kuin tarvitsee ylläpitoonsa.

Tapa millä rikkaat käyttävät yhteiskunnallista asemaansa hyväkseen, merkitsee nykyisessä yhteiskunnassa vielä pahempaa työvoiman haaskausta. En puutu lainkaan siihen yleiseen tarpeettomaan ja suorastaan naurettavaan ylellisyyteen, jonka lähteenä on pelkkä halu erottautua muista ja joka vaatii joukon työvoimaa,

Mutta menkääpä ^{ain} kerran rikkaan ihmisen kotiin, hänen kaikkein pyhimpäänsä ja sanokaa minulle, eikö ole kaikkein mielettömintä työvoiman tuhlausta, kun ihmisjoukon on siellä palveltava yhtä ainoata ihmistä ja oltava tekemättä mitään, tai parhaassa tapauksessa tehtävä töitä, jotka johtuvat rikkaan eristäytymisestä neljän seinänsä sisälle. Mitä oikein tekee tämä palvelustyttöjen, keittäjättärien, lakeijoiden, ajomiesten, talonmiesten, puutarhurien joukko? Kuinka *harvoina* päivän *hetkinä* he työskentelevätkään tehdäkseen herrasväkensä elämän *todella* mukavaksi, tehdäkseen ihmisluonnon ja synnynäisten voimien kehittämisen ja soveltamisen herrasväelle helpommaksi. Entä kuinka *monta tuntia* päivässä he tekevät sellaisia töitä, jotka johtuvat vain meidän yhteiskuntaolojemme huonosta järjestämisestä — seisovat vau-
nujen takana, toteuttavat herrasväen oikkuja, kanneskelevat sylikoiria ja tekevät muuta naurettavaa. Järkevästi organisoidussa yhteiskunnassa, missä jokaiselle järjestetään mahdollisuus elää ilman että hänen täytyy tyydyttää rikkaiden oikkuja ja joutumatta sotketuksi näihin oikkuihin, voidaan luonnollisestikin käyttää kaikki nykyään ylellisyyteen haaskattu työvoima kaikkien ihmisten, myös työvoiman itsensä hyödyksi.

Edelleen haaskautuu nykyisessä yhteiskunnassa työvoimaa kilpailun suorana seurauksena sikäli, että kilpailu luo runsaasti työttömiä työläisiä. He *tekisivät* mielellään työtä, mutta *eivät voi* saada mitään työtä. Koska näet yhteiskuntaa ei ole lainkaan järjestetty siten, että työvoiman todellinen käyttö voitaisiin ottaa huomioon, koska jokaisen yksittäisen ihmisen huoleksi on jätetty hankkia oma ansiolähde, niin on aivan luonnollista, että *todella* tai näennäisesti hyödyllisten töiden jaossa osa työläisistä jää ilman. Näin käy sitäkin helpommin kun kilpailutaistelu ajaa itse kunkin jännittämään voimansa äärimmilleen, käyttämään kaikki tarjoutuvat tilaisuudet kalliin työvoiman korvaamiseksi halvemmalla, mihin sivistyksen edistyessä tarjoutuu päivittäin yhä uusia keinoja. Toisin sanoen itse kunkin on pyrittävä tekemään toiset työttömiksi, viemään tavalla tai toisella toisten työ. Näin on sitten jokaisessa sivistyneessä yhteiskunnassa suuri joukko työttömiä ihmisiä, jotka tekisivät

mielellään työtä, mutta eivät löydä työtä. Heidän lukumääränsä on suurempi kuin yleisesti uskotaan. Niinpä kohtaamme sitten näitä ihmisiä, jotka tavalla tai toisella *prostituivat* itsensä, kerjäävät, maleksivat kaduilla, seisoskelevat kulmissa, pitävät ruumiinsa ja sielunsa vaivoin kasassa tilapäisillä pikkupuuhilla, kulkevat kaupittelemassa kaikkea rihkamaa mitä ikinä ajatella saattaa. Tai he kulkevat, kuten tänä iltana näkemämme pari tyttöparkaa kitara mukanaan paikasta toiseen soittamassa ja laulamassa maksusta, ja siinä heidän on alistuttava kaikkiin julkeisiin puhutteluihin, kaikkiin loukkaaviin vaatimuksiin ansaitakseen pari kolikkoa. Kuinka runsaasti vihdoin onkaan niitä, jotka joutuvat *varsinaisen* prostituution uhreiksi! Näitä työttömiä, joiden ainoaksi mahdollisuudeksi jää jotenkin prostituoida itsensä, on hyvin paljon — köyhäinhoitomme osaa kertoa siitä. Älkää unohtako, että yhteiskunta kuitenkin tavalla tai toisella elättää nämä ihmiset heidän hyödyttömyydestään huolimatta. Kun siis yhteiskunnan on kannettava kustannukset heidän elatuksestaan, sen pitäisi huolehtia myös siitä, että nämä työttömät ansaitsevat elatuksensa *kunniallisesti*. Tähän nykyinen kilpailuyhteiskunta ei kuitenkaan *kykene*.

Kun te, hyvät herrat, ajattelette kaikkea tätä — ja olisin voinut esittää joukon muitakin esimerkkejä siitä miten nykyinen yhteiskunta tuhlaa työvoimaansa — kun te ajattelette tätä niin te havaitsette, että ihmisyyteiskunnalle on tarjolla liian suuri määrä tuotantovoimia. Ne odottavat vain järkevää organisaatiota, järjestettyä jakoa voidakseen ryhtyä toimimaan kaikkia eniten hyödyttävällä tavalla. Tästä voitte arvioida kuinka vähän perusteltua on pelätä, että yhteiskunnallisen toiminnan oikeudenmukaisen jaon olosuhteissa yksittäisen ihmisen osalle tulisi sellainen työtaakka, että se tekisi hänelle mahdottomaksi toimia minkään muiden asioiden parissa. Voimme päinvastoin olettaa, että tällaisen organisaation vallitessa nykyään kokonaan käyttämättömän tai epäedullisesti käytetyn työvoiman käyttöönotto vähentää jo puoleen yksittäisten ihmisten nyt yleisesti tekemän työajan.

Kuitenkaan *tuhlatun työvoiman käyttöönotosta* saata-
vat edut *eivät* ole vielä *tärkeimpiä* kommunistisen järjes-

tyksen tarjoamista eduista. Työvoiman suurin säästö saadaan *yhdistämällä erilliset voimat* yhteiskunnalliseksi kollektiivivoimaksi, sillä järjestelyllä, joka perustuu tähän asti vastakkain olleiden voimien keskittämiseen. Nojaudun tässä englantilaisen sosialistin *Robert Owenin* ehdotuksiin, koska ne ovat käytännöllisimpiä ja pisimmälle muokattuja. Owen ehdottaa, että nykyisten kaupunkien ja kylien ja niiden erillään toistensa tiellä olevien asuintalojen tilalle rakennettaisiin suuria palatseja. Ne olisivat neliön muotoisia, 1650 jalkaa pitkiä ja leveitä, niihin liittyisi suuri puutarha ja niissä mahtuisi mukavasti asumaan noin 2000—3000 ihmistä. On päivän selvää, että samalla kun tällainen rakennus tarjoaa asukkaille parhaiden nykyisten asuntojen mukavuudet, se on silti huomattavasti halvempi ja helpommin pystytettävä kuin ne erilliset asunnot, jotka yhtä suuri asukasjoukko tarvitsee nykyisessä järjestelmässä ja jotka suurimmaksi osaksi ovat huonompia. Jokaisessa kunnan talossa on nykyään lukuisia huoneita tyhjillään tai niitä käytetään pari kertaa vuodessa, ja ne voidaan poistaa ilman mitään haittaa. Tilaa voidaan säästää hyvin paljon myös eteiskamareissa, kellareissa jne.— Mutta vasta kun menemme kotitalouden yksityiskohtiin, ymmärrämme yhteisyyden edut kunnolla. Mikä työn ja materiaalin määrä tuhlautuukaan nykyisessä pirstotussa taloudessa — esimerkiksi lämmityksen kohdalla! Jokaista huonetta varten on oltava erityinen uuni, jokaista uunia on lämmitettävä erikseen, tulta on pidettävä vireillä ja uunia valvottava. Polttoaineet on tuotava kaikille eri paikoille ja tuhkat haettava pois. Kuinka paljon halvempaa ja yksinkertaisempaa onkaan ottaa erillisen lämmityksen tilalle käyttöön suurenmoinen yhteislämmitys, jossa käytetään esimerkiksi höyryputkia ja yhtä ainoata keskuslämmitystä, kuten on jo nyt tapahtunut suurissa kerhohuoneistoissa, tehtaissa, kirkoissa jne.! Entä sitten kaasuväläistys, joka tulee nykyään vielä kalliiksi sen tähden, että ohuempienkin putkien on kuljettava maan alla ja että putkien on ylipäättään oltava suhteettoman pitkiä, koska valaistava alue meidän kaupungeissamme on niin laaja. Ehdotuksessa kaikki keskitetään alalle jonka sivut ovat 1650 jalkaa ja kuitenkin kaasuliekkien määrä on yhtä

suuri ja tuloskin siis vähintään yhtä kannattava kuin keskikokoisessa kaupungissa. Ja sitten aterioiden valmistus — millaista tilan, materiaalin ja työvoiman haaskausta tapahtuukaan nykyisessä pirstotussa taloudessa, kun jokainen perhe laittaa erikseen pienet ateriansa, kun jokaisella perheellä on erilliset astiastonsa, erilliset keittäjättärensä ja jokaisen perheen on erikseen noudettava ruokatavaransa torilta, vihanneskauppiaalta, liha-kaupasta ja leipurilta! Voidaan kaikessa rauhassa olettaa, että jos ateriat valmistettaisiin ja tarjottaisiin yhdessä, kaksi kolmannelle tähän työhön nyt käytetystä työvoimasta säästyisi. Ja viimeinen kolmannes voisi tehdä työnsä nykyistä paremmin ja huolellisemmin. Ja vihdoin itse kotityöt! Kun tämän lajin työt voidaan samoin järjestää ja jakaa säännönmukaisesti, eikö sellainen rakennus olisi siivottavissa ja pidettävissä hyvässä kunnossa rajattomasti helpommin kuin ne kaksi — kolmesataa erillistä taloa, jotka ovat nykyisessä järjestelmässä yhtä suuren ihmisjoukon asuintoimintatiloja?

Tässä oli vain muutamia niistä loputtomista eduista, joita ihmisyyhteiskunnan kommunistisen organisaation täytyy talouden kannalta tuottaa. Ei ole mahdollista muutamassa hetkessä ja vähin sanoin selvittää teille meidän periaatteitamme ja perustella niitä kunnolla kaikilta puoliltaan. Eikä se ole lainkaan tarkoituksellista. Emme voi emmekä halua muuta kuin selvittää eräitä kohtia ja kehottaa niitä, joille asia jää yhä vieraaksi, tutkimaan sitä. Ainakin sen verran toivomme tehneemme teille tänä iltana selväksi, ettei kommunismi ole ihmisen luonnon, ymmärryksen eikä sydämen vastainen ja ettei se liioin ole teoria, joka ei ottaisi todellisuutta huomioon, vaan perustuisi pelkkään kuvitteluun.

Kysytään, miten tämä teoria on sitten toteutettavissa todellisuudessa, mitä toimenpiteitä me esitämme valmistellaksemme sen toteutumista. On olemassa eri teitä tämän päämäärän saavuttamiseksi. Englantilaiset lähtevät todennäköisesti liikkeelle siten, että he perustavat erillisiä siirtokuntia ja jättävät itse kunkin asiaksi liittyväkö niihin vai ei. Ranskalaiset puolestaan kai valmistelevat kommunismia ja toteuttavat sen kansallisena asiana. Kun yhteiskunnallinen liike on niin uusi Saksassa,

ei voida paljoa sanoa siitä miten saksalaiset kommunistit aloittavat. Mainitsen monista mahdollisista valmisteluteistä toistaiseksi yhden ainoan, josta on viime aikoina useasti puhuttu. Tarkoitin kolmen toimenpiteen toteuttamista, joiden on oltava välttämättä seurauksena käytännön kommunismista.

Ensimmäisenä toimenpiteenä on poikkeuksetta kaikkien lasten *yleinen kasvatus* valtion kustannuksella. Tämä kasvatus on kaikille samanlaista ja se jatkuu siihen asti kunnes yksilö kykenee astumaan yhteiskuntaan sen itsenäisenä jäsenenä. Se olisi pelkkä oikeudenmukainen teko varattomia lähimmäisiämme kohtaan, sillä jokaisella ihmisellä on selvästi oikeus kykyjensä täydelliseen kehittämiseen. Yhteiskunta tekee kaksinkertaisen vääryyden yksittäistä ihmistä kohtaan, jos se tekee tietämättömyydestä köyhyyden väistämättömän seurauksen. On itsestään selvää, että yhteiskunnalle on enemmän hyötyä sivistyneistä jäsenistä kuin tietämättömistä ja kehittymättömistä. Ja niin kuin on odotettavissa, että sivistynyt proletariaatti ei suostu jäämään sellaiseen sorrettiun asemaan missä nykyinen proletariaattimme on, samoin voidaan vain *sivistyneeltä* työväenluokalta odottaa sitä levollisuutta ja harkitsevuutta, mitä yhteiskunnan rauhallinen muuttaminen vaatii. Saksankin osalta todistavat Sleesian ja Böömin levottomuudet, ettei *sivistymättömyydellä* proletariaatilla ole liioin halua tyytyä asemaansa — puhumattakaan muiden kansojen tilanteesta.

Toisena toimenpiteenä on *köyhäinhoidon* täydellinen *uudelleen järjestäminen* siten, että kaikki vaille elatusta jääneet kansalaiset sijoitetaan siirtoloihin. He tekevät niissä maatalous- ja teollisuustyötä ja heidän työnsä organisoidaan koko siirtolan hyödyksi. Tähän asti on köyhäinhoidon pääomat annettu lainaksi korkoa vastaan ja siten on rikkaille annettu uusi väline köyhien riistämiseksi. Kun näiden pääomien annetaan vihdoin viimein vaikuttaa todella köyhien hyväksi, kun pääomien koko tuotto eikä vain niistä saatava kolmen prosentin korko käytetään köyhien parhaaksi, silloin annetaan suurenmoinen esimerkki pääoman ja työn yhteenliittämisestä! Tällä tavalla käytettäisiin elatusta vaille jääneiden työvoimaa yhteiskunnan hyödyksi ja heidät itsensä muutet-

taisiin turmeltuneista sorretuista ryysyläisistä siveelliseksi, riippumattomiksi, toimiviksi ihmisiksi. Heidät saatettaisiin sellaiseen asemaan, joka alkaisi hyvin pian näyttää irralleen jääneistä työläisistä kadehdittavalta ja se valmistelisi yhteiskunnan perusteellista uudelleen järjestelyä.

Nämä molemmat toimenpiteet vaativat rahaa. Jotta sitä saataisiin ja samalla voitaisiin korvata kaikki tähänastiset epäoikeudenmukaisesti jakautuvat verot, ehdotetaan tässä uudistusohjelmassa yleistä progressiivista pääomaveroa, jonka prosenttimäärä nousee pääoman suuruuden mukaan. Tällä tavoin tulisi julkisen hallinnon taakka itse kunkin kannettavaksi hänen kykynsä mukaan. Sitä ei säilytettäisi enää, kuten tähän asti kaikissa maissa on tapahtunut, niiden harteille, joilla on heikoimmat edellytykset saada verorahat kokoon. Onhan toki verotuksen periaate pohjimmiltaan puhtaasti kommunistinen, koska veronkannon oikeus johdetaan kaikissa maissa niin sanotusta kansallisomaisuudesta. Sillä asia on joko niin, että yksityisomistus on pyhä, jolloin ei ole mitään kansallisomaisuutta eikä valtiolla ole oikeutta kantaa veroja. Tai sitten valtiolla on tämä oikeus, jolloin yksityisomistus ei ole pyhä ja kansallisomaisuus on yksityisen omaisuuden yläpuolella ja valtio on tosi omistaja. Jälkimmäinen periaate on yleisesti tunnustettu. No niin, hyvät herrat, mehän vaadimme toistaiseksi vain, että tästä periaatteesta tehdään kerran totta, että valtio julistautuu yleiseksi omistajaksi ja hoitaa tässä ominaisuudessa yhteistä omaisuutta yhteiseksi hyväksi, ja että ensimmäisenä askelena tähän suuntaan valtio ottaa käyttöön verotusmenettelyn, jonka määränä on vain itse kunkin veronmaksukyky ja todellinen yhteinen hyvä.

Näette siis, hyvät herrat, ettei tavoitteena ole omaisuuden yhteisyyden toteuttaminen äkkiarvaamatta ja kansakunnan tahdon vastaisesti. Ennen kaikkea on kysymys vain siitä, että todetaan *päämäärä* sekä ne *keinot* ja *tiet*, joilla tätä tavoitetta voidaan lähestyä. Mutta sen puolesta että tulevaisuuden periaate tulee olemaan kommunistinen, puhuu kaikkien sivistyneiden kansakuntien kehityskulku, siitä puhuu kaikkien tähänastisten yhteis-

kuntalaitosten nopeasti etenevä hajoaminen, siitä puhuu terve ihmisjärki ja ennen kaikkea ihmissydän.

*Puhe pidetty Elberfeldissä 8.
helmikuuta 1845*

Werke, Bd. 2, S. 536—548

Julkaistu ensi herran aikakauslehdessä »Rheinische Jahrbücher zur gesellschaftlichen Reform», Bd. 1, 1845

15. HELMIKUUTA 1845 PIDETTY PUHE

Hyvät herrat!

Viime tilaisuutemme yhteydessä minua moitittiin siitä, että otin esimerkkinä ja todisteeni miltei yksinomaan ulkomailta, etenkin Englannista. Minulle sanottiin, etteivät Ranska ja Englanti koske meitä lainkaan, me elämme Saksassa ja meidän asianamme olisi todistaa kommunismin välttämättömyys ja oivallisuus Saksan osalta. Meitä syytettiin samalla siitä, että me emme ylipäätään mitenkään riittävästi näyttäneet toteen kommunismin historiallista välttämättömyyttä. Se on aivan totta eikä muuhun ollut mahdollisuuksiakaan. Historiallinen välttämättömyys ei ole todistettavissa yhtä lyhyessä ajassa kuin kahden kolmion yhteneväisyys. Se voidaan todistaa vain tutkimuksen ja laajan edellytyksiin syventymisen avulla. Yritän kuitenkin tänään tehdä oman osani välttyäkseni näiltä kahdelta syytökseltä. Yritän todistaa *Saksan* osalta joskaan en kommunismin historiallista välttämättömyyttä, niin sen *taloudellisen välttämättömyyden*.

Tarkastelkaamme ensin Saksan nykyistä yhteiskunnallista tilaa. On tunnettua, että meillä on runsaasti köyhyyttä. Sleesia ja Böömi ovat puhuneet omalta osaltaan. »*Rheinische Zeitung*»⁵ tiesi kertoa paljon Moselin ja Eifelin seutujen köyhyydestä. Erzgebirgessä on ikimuistoisista ajoista ollut vallalla jatkuva suuri kurjuus. Tilanne ei näytä sen paremmalta Sennella ja Westfalenin pellavaseuduilla. Kaikilta Saksan alueilta kuuluu valituksia eikä muuta voi odottaakaan. Meidän proletariaattimme on runsaslukuinen ja sen täytyykin sitä olla, sillä täytyyhän jo pinnallisimmankin tarkastelun osoittaa

millainen meidän yhteiskunnallinen tilamme on. Asian luonteeseen kuuluu, että *teollisuusseuduilla* täytyy olla monilukuinen proletariaatti. Teollisuutta ei voi olla olemassa ilman suurta työläismäärää, joka on kokonaan sen käytettävissä ja luopuu kaikista muista ammateista. Kilpailun ollessa vallalla tekee teollisuustyö kaikki muut työt mahdottomiksi. Sen vuoksi tapaamme kaikilla teollisuusseuduilla proletariaatin, joka on liian monilukuinen, liian silmiinpistävä jotta sen olemassaoloa voitaisiin kieltää. — Sitä vastoin *maanviljelysseuduilla* ei pitäisi olla mitään proletariaattia, kuten monilla tahoilla väitetään. Mutta miten se olisi mahdollista? Niillä seuduilla, joilla suurmaanomistus on vallalla, tällainen proletariaatti on välttämätön. Suurtaloudet tarvitsevat renkejä ja piikoja, ne eivät voi olla olemassa ilman proletareja. Seuduilla, joilla maanomistus on palstoitettu, ei omistamattoman luokan syntyä voi liioin välttää. Tiloja jaetaan tiettyyn pisteeseen ja sen jälkeen jakaminen lakkaa. Koska vain yksi perheenjäsen voi sitten ottaa tilan haltuunsa, täytyy muista tulla proletareja, omistamattomia työläisiä. Jakaminen jatkuu tavallisesti niin kauan kunnes tila on liian pieni elättämään perhettä ja syntyy ihmisluokka, joka kaupunkien alemman keskiluokan tavoin muodostaa siirtymän omistavasta omistamattomaan luokkaan. Tila pidättää näitä ihmisiä ryhtymästä muihin töihin eikä se kuitenkaan anna heille elinmahdollisuutta. Tämänkin luokan keskuudessa vallitsee suuri kurjuus.

Tämän proletariaatin lukumäärän alituisen kasvun taakeena on keskiluokkien kasvava köyhtyminen, mistä puhuin yksityiskohtaisesti viikko sitten, samoin pääoman tendenssi keskittyä harvoin käsiin. Minun ei kai tarvinnut tänään palata näihin kohtiin ja huomautan vain, että nämä proletariaattia jatkuvasti synnyttävät ja lisäävät syyt pysyvät samoina ja seuraukset ovat samat niin kauan kun kilpailu on vallalla. Proletariaatin täytyy kaikissa olosuhteissa paitsi jatkaa olemassaoloaan, myös laajentaa jatkuvasti itseään ja tulla yhä uhkavammaksi voimaksi yhteiskunnassamme niin kauan kun me jatkamme sitä suuntausta, että jokainen tuottaa omin päin ja vastakohta-asemissa kaikkiin muihin nähden.

Mutta kerran proletariaatti saavuttaa sellaisen voiman ja ymmärryksen asteen, että se ei enää anna säilyttää jatkuvasti harteillaan olevan koko yhteiskuntarakennuksen painoa kannettavakseen ja että se ryhtyy vaatimaan yhteiskunnallisten rasitusten ja oikeuksien tasaisempaa jakoa. Eikä yhteiskunnallinen vallankumous silloin ole vältettävissä, ellei ihmisluonto ole siihen mennessä muuttunut.

Tähän kysymykseen eivät taloustieteilijämme ole toistaiseksi lainkaan puuttuneet. He eivät piittaa lainkaan kansallisriikauden jakamisesta, vaan ainoastaan sen tuottamisesta. Jätämme tässä hetkeksi huomiotta sen seikan, että ylipäätään yhteiskunnallinen vallankumous on jo kilpailun seuraus, kuten juuri todistettiin. Tarkastelkaamme kerrankin niitä yksittäisiä muotoja, joissa kilpailu esiintyy sekä Saksan erilaisia taloudellisia mahdollisuuksia ja katsokaamme mitä kustakin on seurauksena.

Saksalla tai tarkemmin sanoen Saksan tulliliitolla on tällä hetkellä juste-millieun* tullitariffit. Meidän tulimme ovat liian alhaisia ollakseen todellisia suojatulleja ja liian korkeita kauppavapautta ajatellen. Näin on kolme mahdollisuutta: joko me siirrymme täydelliseen kauppavapauteen tai me suojelemme teollisuutemme riittäväillä tulleilla tai säilytämme nykyisen järjestelmän. Silmäilkäämme näitä eri tapauksia.

Jos kannatamme *kauppavapautta* ja poistamme tulimme, niin koko teollisuutemme joutuu tuhoon muutamaa haaraa lukuunottamatta. *Silloin* ei voitaisi enää puhua puuvillakehräämöistä, konekutomoista, useimmista puuvilla- ja villateollisuuden aloista, huomattavista silkkiteollisuuden haaroista eikä juuri lainkaan raudan louhinnasta ja jalostuksesta. Ne työläiset, jotka joutuivat kaikilla näillä aloilla äkkiä työttömiksi, tunkeutuisivat joukkomitoin maanviljelykseen ja teollisuuden rippeisiin. Pauperismia nousisi maaperästä kaikkialla, tällainen kriisi nopeuttaisi omistuksen keskittymistä harvoihin käsiin, ja Sleesian tapahtumien mukaan päätellen

* — oikean keskitien. *Toim.*

tämän kriisin väistämättömänä seurauksena olisi yhteiskunnallinen vallankumous.

Tai sitten me luomme itsellemme *suojatullit*. Niistä on viime aikoina tullut useimpien teollisuusmiestemme lempilapsi ja sen vuoksi ne ansaitsevat lähemmän tarkastelun. *Friedrich List* on koonnut kapitalistiemme toivomukset järjestelmäksi⁶, ja pitäydyn tähän kapitalistien melko yleisesti omaksumaankon uskonnustukseen. *List* ehdottaa vähitellen kohoavia suojatulleja, joiden olisi lopulta tultava kyllin korkeiksi jotta ne takaavat kotimarkkinat tehtailijoille. Sitten suojatullit pysyisivät jonkin aikaa tällä tasolla ja sen jälkeen niitä taas vähitellen alennettaisiin, niin että vihdoinkin vuosien kuluttua kaikki suoja poistuu. Olettakaamme, että tätä suunnitelmaa ryhdyttäisiin toteuttamaan ja kohoavat suojelutullit määrättäisiin astumaan voimaan. Teollisuus toipuisi, vielä joutilas pääoma sijoittuisi nopeasti teollisuusyrityksiin, työläisten kysyntä lisääntyisi ja sen mukana heidän palkkansa kohoaisivat, köyhäintalot tyhjenisivät ja kaiken todennäköisyyden mukaan seuraisi mitä suurimman kukoistuksen tila. Sitä kestäisi niin kauan kunnes teollisuutemme olisi laajentunut tarpeeksi, jotta se voisi huolehtia kotimarkkinoista. Enempää se ei voi laajentua, sillä ellei teollisuutemme voi säilyttää kotimaisia markkinoita ilman suojelua, niin vielä vähemmän se saa neutraaleilla markkinoilla mitään aikaan kun sillä on ulkomainen kilpailu vastassaan. Mutta *List* on sitä mieltä, että kotimainen teollisuus olisi jo kyllin voimakas tullakseen toimeen vähemmällä suojelulla ja tullien alentaminen voisi alkaa. Myöntäkäämme hetkeksi, että näin on asianlaita. Tulleja alennetaan. Joskaan ei ehkä ensimmäisen, niin aivan varmasti toisen tai kolmannen tullien alennuksen kohdalla tapahtuu sellainen suojan väheneminen, että ulkomainen — sanokaamme suoraan englantilainen — teollisuus voi kilpailla Saksan markkinoilla meidän teollisuutemme kanssa. *List* itekin toivoo tätä. Mutta mitä seurauksia siitä olisi? Siitä hetkestä lähtien Saksan teollisuuden on oltava mukana kokemassa kaikki Englannin teollisuuden heilahtelut ja kriisit. Niin pian kun valtamerentakaiset markkinat ovat liian täynnä englantilaisia tavaroita, englantilaiset työn-

tävät kaikki varastonsa Saksaan eli lähimmille käytettävissä oleville markkinoille — minkä he nytkin tekevät ja mitä List hyvin liikuttuneena kuvailee. Näin he tekevät tulliliiton »romuvarastokseen». Sitten Englannin teollisuus toipuu pian uudelleen, koska sillä on koko maailma markkinoinaan, koska koko maailma ei voi olla ilman Englannin teollisuutta. Sitä vastoin Saksan teollisuus ei ole korvaamaton edes omilla markkinoillaan, koska sen täytyy omassa talossaan pelätä englantilaisten kilpailua ja kamppailla kriisin aikana saksalaisille kuluttajille työnnetyn englantilaisen tavaran liikamäärän kanssa. Silloin meidän teollisuutemme joutuu nielemään kaikki Englannin teollisuuden huonot kaudet pohjia myöten, kun se sitä vastoin voi saada vain vaatimattoman osuuden tämän kukoistuskaudesta. Lyhyesti sanottuna me olemme silloin aivan yhtä pitkällä kuin me tällä hetkellä olemme. Ja kun pääsemme juuri tähän lopputulokseen, silloin alkaa se sama lamatila missä puolittain suojatut alat nyt ovat. Silloin yksi tuotantolaitos toisensa jälkeen häviää ilman että uusia syntyy, silloin koneemme vanhentuvat ilman että kykenisimme korvaamaan ne uusilla ja paremmilla, milloin pysähdystila muuttuu taantumaksi ja Listin oman väitteen mukaan yksi teollisuudenala toisensa jälkeen joutuu vaikeuksiin ja vihdoin kokonaan tuhoon. Mutta silloin meillä on monilukuinen proletariaatti, jonka teollisuus on luonut, mutta jolla nyt ei ole mitään elämisen tarvikkeita, ei mitään työtä. Ja silloin, hyvät herrat, tämä proletariaatti vaatii omistavalta luokalta työtä ja elatusta.

Tilanne tulee olemaan sellainen, jos suojatulleja alennetaan. Olettakaamme nyt, että niitä ei alenneta, vaan ne pysyvät ennallaan. Kotimaisten tehtailijoiden keskinäisen kilpailun odotettaisiin tekevän suojatullit näennäisiksi ja sitten alentavan niitä. Seurauksena olisi, että niin pian kun Saksan teollisuus kykenisi täysin huolehtimaan kotimarkkinoista, se joutuisi pysähdystilaan. Uusia tuotantolaitoksia ei enää tarvittaisi, koska jo olemassaolevat riittäisivät markkinoille. Kuten edellä sanottiin, uusia markkinoita ei voisi ajatella niin kauan kuin ylipäättään tarvitaan suojelua. Mutta sellainen teollisuus, jonka *laajeneminen* ei enää jatku, ei voi

myöskään *tulla täydellisemmäksi*. Samoin kuin ulospäin, teollisuudesta tulee sisäänpäinkin paikalleen pysähtynyt. Koneita ei voi sen osalta parantaa. Vanhoja koneita ei voi heittää poiskaan, eikä uusille ole uusia tuotantolaitoksia, joissa niitä voitaisiin käyttää. Samaan aikaan muut kansakunnat edistyvät ja meidän teollisuutemme pysähdystila muuttuu jälleen taantumaksi. Edistymisensä avulla englantilaiset kykenevät pian tuottamaan niin halvalla, että he kykenevät kilpailemaan meidän jälkeensä jääneen teollisuutemme kanssa omilla markkinoillamme suojatulleista *huolimatta*. Ja koska vahvempi voittaa kilpailutaistelussa, kuten kaikissa muissakin taisteluissa, on lopullinen tappiomme varma. Silloin seuraa sama tilanne, mistä juuri puhuin: keinotekoisesti synnytetty proletariaatti vaatii omistajilta jotakin sellaista mitä nämä eivät voi antaa niin kauan kuin he haluavat pysyä yksinomaan omistajina, ja tapahtuu yhteiskunnallinen vallankumous.

Vielä yksi tapaus on mahdollinen, nimittäin se sangen epätodennäköinen tapaus, että me saksalaiset onnistuisimme suojatullien avulla saamaan teollisuutemme siihen pisteeseen, että se kykenisi kilpailemaan englantilaisten kanssa ilman suojaa. Olettakaamme, että näin on asia. Millaiset seuraukset sillä on? Niin pian kun me ryhdymme neutraaleilla ulkomaanmarkkinoilla kilpailuun englantilaisten kanssa, alkaa meidän ja Englannin teollisuuden välillä taistelu elämästä ja kuolemasta. Englantilaiset ponnistavat kaikki voimansa pitääkseen meidän loitolla markkinoista, joista he ovat siihen asti huolehtineet. Näillä markkinoilla näet koskettaisiin heidän elämänsä lähteeseen, vaarallisimpaan kohtaan. Ja he kykenisivät lyömään meidät kaikilla käytettävissään olevilla keinoilla, kaikilla satavuotiaan teollisuuden antamilla eduilla. He rajaisivat meidän teollisuutemme kotimarkkinoilleen ja tekisivät siitä näin paikalleen pysähtyneen. Ja sitten seuraisi sama tapaus, jota juuri kehiteltiin: me pysymme paikoillamme, englantilaiset edistyvät, eikä teollisuutemme kykene väistämättömässä heikkoudentilassaan elättämään keinotekoisesti synnyttämänsä proletariaattia — tapahtuu yhteiskunnallinen vallankumous.

Mutta olettakaamme voittavamme englantilaiset myös neutraaleilla markkinoilla ja että riistämme itsellemme yhden englantilaisten myyntikanavan toisensa jälkeen. Mitä me olisimme tässä miltei mahdottomassa tilanteessa voittaneet? Parhaassa tapauksessa joutuisimme vielä kertaalleen käymään läpi sen teollisen uran, josta Englanti on antanut meille näytteen. Saapuisimme ennemmin tai myöhemmin siihen missä Englanti on nyt — nimittäin yhteiskunnallisen vallankumouksen kynnykselle. Kaiken todennäköisyyden mukaan ei asia kuitenkaan vaatisi näin pitkää aikaa. Saksan teollisuuden jatkuvien voittojen vuoksi Englannin teollisuus joutuisi väistämättä tuhoon ja proletariaatin joukkomittainen nousu omistavia luokkia vastaan, joka englantilaisilla on muutoinkin edessään, vain nopeutuisi. Nopeasti seuraava työttömyys ajaisi Englannin työläiset vallankumoukseen. Nykyisessä tilanteessa tällaisella yhteiskunnallisella vallankumouksella olisi valtava heijastusvaikutus mannermaan maihin, etenkin Ranskaan ja Saksaan. Vaikutus olisi sitä voimakkaampi mitä suuremman keino-tekoisen proletariaatin Saksan voimakkaasti eteenpäin työntyvä teollisuus olisi synnyttänyt. Sellaisesta mullistuksesta tulisi heti eurooppalainen ilmiö ja se häiritsisi tylästi tehtailijoittemme unia Saksan teollisuusmonopolista. Sen sijaan jo kilpailu vie sen mahdollisuuden, että Englannin ja Saksan teollisuudet voisivat rauhassa elää rinnakkain. Toistan, että jokaisen maan teollisuuden täytyy edistyä, jotta se ei taantuisi ja joutuisi tuhoon. Sen on laajennuttava, vallattava uusia markkinoita, kasvettava jatkuvasti luomalla uusia tuotantolaitoksia, jotta se voisi edistyä. Mutta koska Kiinan satamakaupunkien avautumisen jälkeen⁷ ei enää vallata uusia markkinoita, vaan jo olemassaolevia markkinoita voidaan vain ruveta käyttämään paremmin hyväksi, koska siis teollisuus laajenee tulevaisuudessa tähänastista hitaammin, voi Englanti nyt sietää kilpailijaa vielä vähemmän kuin aikaisemmin. Suojatakseen teollisuuttaan tuhoutumiselta Englannin täytyy pitää kaikkien muiden maiden teollisuus alhaisella tasolla. Teollisuusmonopolin säilyttäminen ei ole Englannille enää pelkästään kysymys suu-remmasta tai pienemmästä voitosta, vaan siitä on tullut

elinkysymys. Kansakuntien välinen kilpataistelu on muutoinkin jo paljon kiivaampaa ja ratkaisevampaa kuin yksilöiden välinen taistelu, koska se on keskitetympää taistelua, joukkojen taistelua. Se voi päätyä vain toisen osapuolen ratkaisevaan voittoon ja toisen ratkaisevaan tappioon. Eikä tällainen taistelu meidän ja Englannin välillä voi olla eduksi kummankaan maan teollisuudelle, olkoonpa lopputulos mikä hyvänsä. Kuten juuri esitin, se voi vain tuoda mukanaan yhteiskunnallisen vallankumouksen.

Hyvät herrat, olemme niin ollen nähneet mitä Saksa voi kaikissa mahdollisissa tapauksissa odottaa niin kauppavapaudelta kuin suojelujärjestelmältäkin. On enää yksi taloudellinen mahdollisuus, nimittäin nykyisten keskitien tullien säilyttäminen. Näimme kuitenkin jo edellä, mitkä sen seuraukset olisivat. Teollisuudenala toisensa jälkeen joutuisi tuhoon, teollisuustyöläiset joutuisivat työttömiksi, ja kun työttömyys olisi edennyt tiettyyn asteeseen, se puhkeaisi vallankumoukseksi omistavia luokkia vastaan.

Näette siis, hyvät herrat, että se mitä alussa esitin lähtiessäni kilpailusta yleensä, on tullut vahvistetuksi myös yksityiskohtien osalta. Tarkoitan sitä, että kaikkien edellytysten vallitessa ja kaikissa tapauksissa on olevien yhteiskuntaolojemme väistämättömänä seurauksena *yhteiskunnallinen vallankumous*. Yhtä varmasti kuin voimme annetuista matemaattisista perusväittämissä kehittää uuden väittämän, yhtä varmasti voimme olemassaolevista taloudellisista olosuhteista ja kansantalouden periaatteista johtaa edessä olevan yhteiskunnallisen vallankumouksen. Mutta tarkastelkaamme tätä kumousta hieman lähemmin. Missä muodossa se tapahtuu, mitkä ovat seuraukset, miten se eroaa tähänastisista väkivaltaisista mullistuksista? Yhteiskunnallinen vallankumous on jotakin aivan muuta kuin tähänastiset poliittiset vallankumoukset. Se ei suuntaudu näiden tavoin monopolin omistusta, vaan omistuksen monopolia vastaan. Hyvät herrat, yhteiskunnallinen vallankumous on *köyhien avointa sotaa rikkaita vastaan*. Ja tällaisesta kamppailusta, missä kaikki pontimet ja syyt pääsevät peittelemättä vaikuttamaan kun ne tähänastisissa historiallisissa konflikteissa ovat olleet

hämärässä ja kätkössä pohjalla, tällaisesta kamppailusta uhkaa epäilemättä tulla kaikkia edeltäjiään kiivaampi ja verisempi. Kamppailun tulos voi olla kahtalainen. Joko kapinaan nouseva osapuoli tarttuu vain ilmiöön eikä olemukseen, vain muotoon eikä itse asiaan. Tai sitten se paneutuu itse asiaan ja tarttuu pahaa suoraan juurista. Edellisessä tapauksessa yksityisomistuksen annetaan säilyä ja omaisuutta vain jaetaan toisin, niin että kaikki nykyisen tilanteen aiheuttaneet syyt säilyvät. Tällöin niiden täytyisi ennemmin tai myöhemmin aiheuttaa jälleen vastaavanlainen tila ja uusi vallankumous. Mutta olisiko se mahdollista? Mistä löydämme vallankumouksen, joka ei olisi todella toteuttanut sitä millä se lähti liikkeelle? Englannin vallankumous toteutti ne sekä uskonnolliset että poliittiset periaatteet, joita vastaan Kaarle I toimi, mikä saikin aikaan vallankumouksen. Ranskan porvaristo voitti taistelussaan aatelista ja vanhaa kuningasvaltaa vastaan kaiken haluamansa ja poisti kaikki ne väärinkäytökset, jotka ajoivat sen kapinaan. Pitäisikö köyhien nousun laantua ennen kuin se olisi poistanut köyhyyden ja sen syyt? Se ei ole mahdollista, hyvät herrat, sellaisen oletaminen sotisi kaikkea historiallista kokemusta vastaan. Myöskään ei työläisten, ei etenkään Ranskan ja Englannin työläisten sivistystaso oikeuta meitä pitämään sitä mahdollisena. Jäljelle jää siis vain se toinen vaihtoehto, että tuleva yhteiskunnallinen vallankumous paneutuu myös hädän ja köyhyyden, tietämättömyyden ja rikoksen todellisiin syihin, että se siis toteuttaa todellisen yhteiskuntauudistuksen. Ja se voi tapahtua vain kommunistisen periaatteen julistamisen tietä. Tarkastelkaapa vain työläisen liikkeelle saavia ajatuksia niissä maissa, missä työläinenkin ajattelee. Katsokaa Ranskan työväenliikkeen eri ryhmittymiä — eivätkö ne kaikki olekin kommunistisia. Menkää Englantiin kuuntelemaan millaisia ehdotuksia työläisille tehdään heidän asemansa parantamiseksi — eivätkö ne kaikki perustukin yhteisomistuksen periaatteelle? Tutkikaa yhteiskuntauudistuksen eri järjestelmiä — moniako sellaisia löydätte, jotka eivät ole kommunistisia? Kaikista nykyään yhä merkityksellisistä on Fourierin järjestelmä ainoa, joka ei ole kommunistinen.

Se kiinnittää enemmän huomiota inhimillisen toiminnan yhteiskunnalliseen organisaatioon kuin sen tuotteiden jakamiseen. Kaikki nämä tosiasiat oikeuttavat tekemään sen johtopäätöksen, että tuleva yhteiskunnallinen valankumous päättyy kommunismin periaatteen toteuttamiseen. Muuta mahdollisuutta tosiasiat tuskin jättävät.

Jos nämä päättelyt ovat oikeita, jos siis yhteiskunnallinen vallankumous ja käytännön kommunismi on väistämätön tulos olevista oloistamme, niin meidän tulee ennen kaikkea käsitellä niitä seikkoja, joiden avulla voimme välttää yhteiskuntaolojen väkivaltaisen ja verisen mullistamisen. Ja siihen on vain *yksi* keino, nimittäin kommunismin rauhanomainen käyttöönotto tai ainakin sen valmistelu. Ellemme siis halua yhteiskuntaongelmalle *veristä* ratkaisua, ellemme halua antaa proletarialemme sivistyksen ja heidän asemansa päivittäin kasvavan ristiriidan kärjistyvän huippuunsa, jolloin kaikkien ihmisluonnosta saamiemme kokemusten mukaan raaka väkivalta, epätoivo ja kostonhimo tulevat ratkaisemaan tämän ristiriidan, silloin meidän on käsiteltävä vakavasti ja ennakkoluulottomasti yhteiskunnallista kysymystä. Silloin meidän on pidettävä tärkeänä, että teemme voitavamme nykyajan heloottien aseman inhimillistämiseksi. Ja jos monista teistä ehkä näyttäisi siltä, että tähän asti alennettujen luokkien kohoaminen ei voisi tapahtua ilman hänen oman elämänasemansa alenemista, niin on toki harkittava sitä, että on kysymys sellaisen elämänaseman luomisesta *kaikille ihmisille*, että itse kukin voi vapaasti kehittää inhimillistä luontoaan, elää inhimillisissä väleissä lähimmäistensä kanssa tarvitsematta pelätä mitään elämänasemansa väkivaltaista järkkymistä. On mietittävä sitä, ettei yksittäisten ihmisten uhrattavaksi tuleva ole heidän todella inhimillinen elämännautintonsa, vaan ainoastaan kehojen olojemme synnyttämä näennäinen elämännautinto. Se on jotakin sellaista, mikä suuntautuu niiden omaa järkeä ja sydäntä vastaan, jotka nyt nauttivat näistä näennäisistä etuoikeuksista. Todella inhimillistä elämää kaikkine edellytyksineen ja tarpeineen emme halua millään muotoa tuhota, vaan päinvastoin juuri haluammekin saada sitä aikaan. Ja jos te tästä pohdinnasta riippumatta

haluatte kerran kunnolla miettiä, mihin nykytilamme seurausten täytyy johtaa, mihin ristiriitojen ja epäjärjestysten labyrinttiin se meidät vie, silloin havaitsette varmasti vaivan arvoiseksi tutkia vakavasti ja perusteellisesti yhteiskunnallista kysymystä. Ja jos saan teidät tekemään näin, silloin esitelmäni on saavuttanut täydellisesti tarkoituksensa.

*Puhe pidetty Elberfeldissä 15.
helmikuuta 1845*

Werke, Bd. 2, S. 549—557

Julkaistu ensi herran aikakauslehdessä »Rheinische Jahrbücher zur gesellschaftlichen Reform», Bd. 1, 1845

Karl Marx

TEESEJÄ FEUERBACHISTA ⁸

1

Kaiken tähänastisen materialismin — myös Feuerbachin materialismin — perusvika on siinä, että esinettä, todellisuutta, aistimaailmaa tarkastellaan vain *objektin* tai *havainnon* muodossa, mutta ei *inhimillisenä aistitointana, käytäntönä*, ei subjektiivisesti. Sen vuoksi on käynyt niin, että päinvastoin kuin materialismi idealismi kehitteli *toimivaa* puolta, mutta vain abstraktisesti, koska idealismi ei tietenkään tunne todellista, aistitointaa sellaisenaan. Feuerbach haluaa olla tekemisissä aistimellisten, ajatusobjekteista todella eroavien objektien kanssa, mutta hän ei käsitä itse inhimillistä toimintaa *esineelliseksi* toiminnaksi. Siksi hän pitää teoksessaan »Kristinuskon olemus» tosi-inhimillisenä ainoastaan teoreettista toimintaa, kun taas käytäntöä hän tarkastelee ja panee sen merkille vain sen likaisen juutalaisessa ilmenemismuodossa. Siksi hän ei käsitä »vallankumouksellisen», »käytännöllis-kriittisen» toiminnan merkitystä.

2

Kysymys, vastaako inhimillinen ajattelu esineellistä totuutta, ei ole teorian, vaan *käytännön* kysymys. Ihmisen täytyy todistaa käytännössä ajattelunsa totuudenmukaisuus, ts. todellisuus ja voima, tämänpuoleisuus. Kiista käytännöstä eristäytyvän ajattelun todellisuudesta tai epätodellisuudesta on puhtaasti *skolastinen* kysymys.

3

Se materialistinen oppi, että ihmiset ovat olosuhteiden ja kasvatuksen tuotteita ja siis muuttuneet ihmiset ovat toisenlaisten olosuhteiden ja muuttuneen kasvatuksen tuotteita, unohtaa, että juuri ihmiset muuttavat olosuhteita ja että kasvattajan itsensä täytyy tulla kasvatetuksi. Siksi se välttämättä joutuu jakamaan yhteiskunnan kahteen osaan, joista toinen on yhteiskunnan yläpuolella (esimerkiksi Robert Owenilla).

Olosuhteiden muuttumisen ja inhimillisen toiminnan samanaikaisuutta voidaan tarkastella ja se voidaan ymmärtää järjellisesti vain *kumouksellisena käytäntönä*.

4

Feuerbach lähtee uskonnollisesta itsevieraantumisen tosiasiasta, maailman kahdentamisesta uskonnolliseksi, kuvitelluksi maailmaksi ja todelliseksi maailmaksi. Ja hän ahertaa sulattaakseen uskonnollisen maailman maalliseen perustaan. Hän ei huomaa, että kun tämä työ on suoritettu, pääasia jää vielä tekemättä. Nimittäin se seikka, että maallinen perusta erottuu omasta itsestään ja siirtyy itsenäisenä valtakuntana pilviin, voi saada selityksensä vain tämän maallisen perustan omasta rikkinäisyydestä ja sisäisestä ristiriitaisuudesta. Tämä maallinen perusta on siis ensin ymmärrettävä ristiriitaisuudessaan ja sitten kumouksellistettava käytännöllisesti poistamalla ristiriita. Siis esimerkiksi sen jälkeen kun maallisesta perheestä on löydetty pyhän perheen salaisuuden avain, viimeksi mainitun itsensä pitää tulla teoreettisen arvostelun ja käytännöllisen kumouksellisen muutoksen kohteeksi.

5

Tyytymättömänä *abstraktiseen ajatteluun* Feuerbach vetoaa *aistihavaintoon*; mutta hän ei tarkastele aistimellisuutta *käytännöllisenä*, inhimillisenä aistitoimintana.

6

Feuerbach sulattaa uskonnollisen olemuksen *ihmisolemuks*een. Mutta ihmisolemus ei ole mikään jollekin yksilölle ominainen abstraktio. Todellisuudessaan se on yhteiskunnallisten suhteiden kokonaisuus.

Feuerbachin, joka ei ryhdy arvostelemaan tätä todellista olemusta, on sen vuoksi pakko:

1) abstrahoitua historian kulusta ja tarkastella uskonnollista mieltä [Gemüt] sinänsä sekä edellyttää abstraktisen — *eristetyn* — ihmisyksilön olemassaoloa;

2) sen tähden hän voi käsittää ihmisolemuksen vain »lajina», monia yksilöitä pelkästään *luonnonomaisesti* yhdistävänä, sisäisenä, mykkänä yleisyytenä.

7

Siksi Feuerbach ei näe, että »uskonnollinen mieli» itse on *yhteiskunnallinen tuote* ja että hänen erittelemänsä abstraktinen yksilö kuuluu todellisuudessa tiettyyn yhteiskuntamuotoon.

8

Yhteiskunnallinen elämä on oleellisesti *käytännöllistä*. Kaikki mysteerit, jotka houkuttelevat teoriaa mystiikkaan, saavat järjellisen ratkaisunsa ihmisten käytännöllisen toiminnan sekä tämän käytännöllisen toiminnan tajuamisen tietä.

9

Havainnoiva materialismi, ts. materialismi, joka ei käsitä aistimellisuutta käytännölliseksi toiminnaksi, vorkorkeintaan tarkastella eri yksilöitä kansalaisyhteiskuntaan kuuluvina.

10

Vanhan materialismin näkökanta on *kansalaisyhteiskunta*; uuden materialismin näkökanta on *ihmisyhteiskunta* eli yhteiskunnallistunut ihmiskunta.

11

Filosofit ovat vain eri tavoin *selittäneet* maailmaa, mutta *tentävänä* on sen *muuttaminen*.

Kirjoitettu keväällä 1845

*Ensi kerran julkaissut 1888
Engels lehtensä Ludwig Feuerbach ja klassisen saksalaisen filosofian loppu erillisen painoksen liitteenä*

Marx—Engels. Valitut teokset kolmessa osassa, kustannusliike Edistys, Moskova 1972—1973, 1. osa, s. 7—9

Karl Marx ja Friedrich Engels

FEUERBACH. MATERIALISTISEN JA IDEALIS-
TISEN KATSANTOKANNAN VASTAKKAISUUS

(SAKSALAISEN IDEOLOGIAN I LUKU)⁹

[I]

[1. 1] Kuten saksalaiset ideologit julistavat, Saksa koki viime vuosina vertaansa vailla olevan mullistuksen. Straussin myötä alkanut Hegelin järjestelmän¹⁰ hajoamisprosessi kehittyi maailmanlaajuiseksi käymistilaksi, joka veti mukaansa »kaikki menneisyyden voimat». Yleisen kaaoksen keskellä syntyi mahtavia valtakuntia kohta kukistuakseen, ponnahti pinnalle hetkellisiä sankareita, joita rohkeammat ja voimakkaammat kilpailijat sinkoavat jälleen pimeyteen. Se oli vallankumous, johon verrattuna Ranskan vallankumous oli lastenleikkiä, maailmankamppailu, jonka rinnalla diadokien¹¹ taistelu näyttää näpertelyltä. Periaatteet tunkivat toisiaan syrjään ja »hengenjättiläiset» kukistivat toisiaan ennen kuulumattomalla kiireellä, ja kolmessa vuodessa, 1842—1845, Saksassa siivottiin perusteellisemmin kuin sitä ennen kolmeen vuosisataan.

Kaiken tämän piti tapahtua puhtaan ajattelun alalla.

Oli miten oli, kysymys on kiinnostavasta tapauksesta: absoluuttisen hengen hajoamisprosessista. Viimeisen elämänpäivän sammuttua tämän caput mortuumin* eri ainesosat hajosivat, joutuivat uusiin yhteyksiin ja muodostivat uusia aineita. Filosofian tehtailijat, jotka olivat ennen eläneet absoluuttisen hengen riistosta, heittäytyivät nyt näiden uusien yhdisteiden kimppuun. Jokainen ryhtyi mahdollisimman uutterasti kauppittelemaan hä-

* Sananomukaisesti: kuollut pää, tässä tarkoitetaan kuolleita jäänteitä. *Toim.*

nelle langennutta osaa. Tämä ei voinut tapahtua ilman kilpailua. Se sujui porvarillisen säädyllisesti ja arvokkaasti. Mutta sitten kun Saksan markkinat ylikyllästyivät eikä tavara kaikesta vaivannäöstä huolimatta löytänyt mitään kysyntää maailmanmarkkinoilla, liikeyritys pilattiin tavalliseen saksalaiseen tapaan tusina- ja korvike-tuotteilla, laatua huonontamalla, raaka-aineita sotkemalla, etikettejä väärentämällä, nimelliskaupoilla, vekselipelillä ja reaaliakatetta kerrassaan omaamattomalla luottojärjestelmällä. Kilpailu muuttui katkeraksi taisteluksi, jota meille nyt ylistetään ja maalailtaan valtavia tuloksia ja saavutuksia tuottaneeksi maailmanhistorialliseksi mullistukseksi.

Voidaksemme arvioida oikein tätä filosofista markkinahumua, joka herättää kunnianarvoisan saksalaisen porvarin povessa jopa suloista kansallismieltä, voidaksemme näyttää havainnollisesti koko tämän nuorhegeliläisen liikkeen pienuuden ja nurkkakuntaisuuden sekä eritoten näiden sankareiden todellisten suoritusten ja noita suorituksia koskevien kuvitelmien surkuhupaisen ristiriitaisuuden meidän on tarpeellista katsahtaa kerran koko tuota näytelmää Saksan ulkopuolelta.*

* Tämän jälkeen käsikirjoituksen ensimmäisessä versiossa on viivattu yli:

»[s. 2] Lausumme sen vuoksi ennalta tämän liikkeen yksityisten edustajien erillisarvosteluna muutamia yleisluonteisia huomautuksia (saksalaista filosofiaa ja koko ideologiaa koskevia). Nämä huomautukset riittävät näyttämään arvostelumme lähtökohdan siinä määrin kuin se on tarpeen seuraavien erillisarvostelujen ymmärtämiseksi ja pohjustamiseksi. Kohdistamme nämä huomautukset [s. 3] nimenomaan *Feuerbachiin*, koska hän on ainoa, joka on ottanut edes askeleen eteenpäin ja jonka töitä voidaan tarkastella de bonne foi [vakavasti], ja koska nuo työt lähemmin valaisevat heille kaikille yhteisiä ideologioita edellytyksiä.

1. *Ideologia yleensä, varsinkin saksalainen.*

A. Tunnemme vain yhden ainoan tieteen, historiatieteen. Historiassa voidaan erottaa kaksi puolta: luonnon historia ja ihmisen historia. Nämä puolet eivät kuitenkaan ole erotettavissa toisistaan; niin kauan kuin ihmisiä on olemassa, luonnon historia ja ihmisen historia määräytyvät vastavuoroisesti. Luonnon historiaan, niin sanottuun luonnontieteeseen, emme tässä kajoa; ihmisen historiaan meidän on sen sijaan puututtava, koska miltei koko ideologia pelkistyy historian nurinkuriseksi ymmärtämiseksi tai

[1.] Ideologia yleensä, varsinkin saksalainen

[1. 2] Saksalainen kritiikki on viime ponnistuksiinsa asti pysytellyt filosofian maaperällä. Vaikka se on ollutkin kaukana yleisfilosofisten edellytysten tutkimisesta, sen kaikki kysymykset ovat nousseet tietyn filosofisen järjestelmän, Hegelin järjestelmän, maaperästä. Niinpä ei ainoastaan sen vastauksiin, vaan jo itse kysymyksenasetteluun on sisällynyt mystifikaatiota. Tämä riippuvuus Hegelistä on syynä siihen, ettei kukaan näistä uudemmista kriitikoista ole yrittänytkään arvostella Hegelin järjestelmää kokonaisuudessaan, niin kovasti kuin jokainen heistä onkin väittänyt etäänntyneensä Hegelistä. Heidän polemiikkinsa Hegeliä ja toisiaan vastaan rajoittuu siihen, että kukin sieppaa jonkin yhden puolen Hegelin järjestelmästä ja kääntää sen niin koko järjestelmää kuin myös muiden siitä ottamia puolia vastaan. Aluksi otettiin Hegelin kategoriat, kuten »substanssi» ja »itsetajunta»* puhtaassa, väärentämättömässä muodossa, myöhemmin nämä kategoriat profanoitiin maallisemmilla nimityksillä, kuten »laji», »ainoa», »ihminen»** jne.

Koko saksalainen filosofinen kritiikki Straussista Stirneriin rajoittuu uskonnollisten käsitysten arvosteluun.*** Lähtökohtana oli todellinen uskonto ja varsinkin teologia. Mitä ovat uskonnollinen tajunta, uskonnollinen käsitys, se määriteltiin myöhemmässä selitte-lyssä eri tavoin. Koko edistysaskel oli siinä, että myös virallisesti hyväksytyt metafysiset ja poliittiset käsitykset, oikeus-, moraalii- ynnä muut käsitykset sovitet-

täydelliseksi irrottautumiseksi siitä. Ideologia sinänsä on vain yksi tämän historian puoli.»

Käsikirjoituksen ensimmäisessä versiossa seuraa sitten kohta, joka koskee materialistisen historiankäsityksen edellytyksiä. Kyseinen kohta julkaistaan etempänä käsikirjoituksen toisen, perusversion tekstissä jaksonumerolla 2 (ks. s. 71—73). *Toim.*

* D. F. Straussin ja B. Bauerin peruskategoriat. *Toim.*

** L. Feuerbachin ja M. Stirnerin peruskategoriat. *Toim.*

*** Käsikirjoituksesta on viivattu yli: »Kritiikki halusi esiintyä absoluuttisena maailman pahasta päästäjänä. Uskontoa pidettiin ja käsiteltiin jatkuvasti kaikkien näiden filosoifeille vastenmielisten suhteiden perimmäisenä syynä, päävihollisena.» *Toim.*

tiin uskonnollisten tai teologisten käsitysten piiriin, samoin kuin siinä, että poliittinen tajunta, oikeus- ja moraalitajunta selitettiin uskonnolliseksi tai teologiseksi, ja poliittinen, oikeudellinen, moraalinen ihminen — viime kädessä »ihminen yleensä» — julistettiin uskonnolliseksi. Uskonnon herruus oletettiin ennalta. Vähitellen alettiin jokainen vallitseva suhde selittää uskonnolliseksi ja muutettiin kultiksi — lainpalvonnaksi, valtionpalvonnaksi jne. Kaikkialla törmättiin dogmeihin ja dogmiuskoon. Maailma kanonisoitui yhä laajemmassa mitassa, kunnes kunnianarvoisa Pyhä Max* saattoi lopulta julistaa sen en bloc** pyhäksi ja siten päästä kerta kaikkiaan eroon siitä.

Vanhaegeliläiset *käsittävät* kaiken heti, kunhan se on sovitettu johonkin Hegelin loogiseen kategoriaan. Nuorhegeliläiset *arvostelevat* kaikkea antaen samalla salaviihkää kaikelle uskonnollisen värityksen tai julistaen kaiken teologiseksi. Samoin kuin vanhaegeliläiset nuorhegeliläiset uskovat, että olevassa maailmassa hallitsevat uskonto, käsitteet, yleinen. Toiset vain vastustavat tätä herruutta pitäen sitä vallananastuksena, toiset taas ylistävät sitä laillisenä.

Koska nuorhegeliläiset pitävät mielikuvia, ajatuksia, käsitteitä, joksikin aivan itsenäiseksi muuttamiaan tajunnan tuotteita yleensä ihmisten tosiasiallisina kahleina — aivan samoin kuin vanhaegeliläiset selittivät ne inhimillisen yhteiskunnan todellisiksi yhdyssiteiksi — käy ymmärrettäväksi, että nuorhegeliläisten tuleekin taistella vain näitä tajunnan illuusioita vastaan. Koska heidän kuvitelmiensa mukaan ihmisten suhteet, heidän kaikki tekonsa ja käyttäytymisensä, kahleensa ja rajoituksensa ovat heidän tajuntansa tuotteita, niin nuorhegeliläiset asettavat johdonmukaisesti ihmisille moraalisena vaatimuksena — korvata heidän nykyinen tajuntansa inhimillisellä, kriittisellä tai egoistisella tajunnalla*** ja kumota siten omat rajoituksensa. Tämä vaatimus

* — Max Stirner. *Toim.*

** — kokonaan, alusta loppuun. *Toim.*

*** Tarkoitetaan L. Feuerbachia, B. Baueria ja M. Stirneriä.

tajunnan muuttamisesta toiseksi huipentuu vaatimukseen olevaisen uudentalaisesta tulkitsemisesta, ts. sen hyväksymisestä antamalla sille toisenlaisen tulkinnan. Nuorhegeliläiset ideologit ovat näennäisesti »maailmaa järkyttävistä» fraaseistaan¹² huolimatta suurimpia konservatiiveja. Nuorimmat heistä ovat löytäneet toiminnalleen täsmällisen ilmaisun vakuuttaessaan taistelevansa ainoastaan »fraaseja» vastaan. He unohtavat kuitenkin, että noiden fraasien vastapainoksi he esittävät vain fraaseja ja että taistellessaan ainoastaan tämän maailman fraaseja vastaan he eivät suinkaan taistele todellista, olevaa maailmaa vastaan. Ainoana tuloksena tästä filosofisesta kritiikistä oli vain muutama ja sitä paitsi yksipuolinen uskonnonhistoriallinen selitys kristinuskosta; nuorhegeliläisten kaikki muut väitteet antavat vain lisäväriä vaatimukselle, että heidän mitätöntä selittelyään olisi pidettävä maailmanhistoriallisena löytönä.

Yhdenkään filosofin mieleen ei ole juolahtanut asettaa kysymystä saksalaisen filosofian yhteydestä saksalaiseen todellisuuteen. Kysymystä heidän arvostelunsa yhteydestä heidän omaan aineelliseen ympäristöönsä.*

[2. Edellytykset, joista materialistinen historiankäsitys lähtee]**

[s. 3] Edellytykset, joista aloitamme, eivät ole mielivaltaisia eivätkä mitään dogmeja, ne ovat todellisia edellytyksiä, joista voidaan irrottua vain mielikuvituksessa. Niitä ovat todelliset yksilöt, heidän toimintansa ja aineelliset elämänehtonsa — niin heidän valmiina löytämänsä kuin myös heidän toimintansa tuottamat. Nämä edellytykset ovat siis todettavissa [s. 4] puhtaasti kokemusperäistä tietä.

* Käsikirjoituksen perusversiossa on seuraavana uudelta liuskalta alkava teksti, joka käsillä olevassa laitoksessa julkaistaan jäljempänä jaksonumerolla 3. *Totm.*

** Tämän jakson teksti on käsikirjoituksen ensimmäisestä versiosta. *Totm.*

Kaiken inhimillisen historian ensimmäinen edellytys on tietenkin elävien ihmisyksilöiden olemassaolo.* Ensimmäinen todettava tosiseikka on siis näiden yksilöiden ruumiinrakenne ja heidän sen kautta määräytyvä suhteensa muuhun luontoon. Emme tietenkään voi tässä yhteydessä syventyä sen enempiä ihmisen fyysisiin ominaisuuksiin kuin hänen valmiina tapaamiinsa luononehtoihinkaan, geologisiin, oro-hydrografisiin, ilmastollisiin ynnä muihin suhteisiin.** Kaiken historiankirjoituksen täytyy lähteä näistä luontaisista perusteista sekä muutoksista, joita ihmisen toiminta on niissä aiheuttanut.

Ihmiset voidaan erottaa eläimistä tajunnan, uskonnon tai minkä tahansa mukaan. He itse alkavat tuntea erottuvansa eläimistä heti ruvetessaan *tuottamaan* elämälleen välttämättömiä tarvikkeita; se on askel, jonka edellytyksenä on heidän ruumiinrakenteensa. Tuottamalla elämälleen välttämättömiä tarvikkeita ihmiset tuottavat välillisesti myös omaa aineellista elämäänsä.

Tapa, jolla ihmiset tuottavat elämäntarvikkeita, riippuu lähinnä itse tarvikkeiden — sekä valmiina löytyvien että uusinnettavien — luonteesta.

[s. 5] Tätä tuotantotapaa ei ole tarkasteltava vain siltä kannalta, että se on yksilön fyysisen olemassaolon uusintamista. Se on enemmänkin yksilöiden toiminnan tietty muoto, tietty tapa ilmentää elämäänsä, heidän *elintapansa*. Yksilöt ovat sitä, mitä on heidän elintoihintansa. Se mitä he ovat, käy siis yhteen heidän tuotantonsa kanssa — niin sen kanssa *mitä* he tuottavat, kuin myös sen kanssa *miten* he tuottavat. Yksilöiden tuotannon aineellisista ehdoista riippuu siis, mitä he ovat.

* Tämän jälkeen käsikirjoituksessa on viivattu yli seuraava virke: »Näiden yksilöiden ensimmäinen *historiallinen* teko, jolla he erottuvat eläimistä, ei ole se, että he ajattelevat, vaan se, että he alkavat *tuottaa elämälleen välttämättömiä tarvikkeita.*» *Toim.*

** Tämän jälkeen käsikirjoituksessa on viivattu yli: »Mutta nämä suhteet eivät määrää ainoastaan ihmisen alkuperäistä, luontaista rakennetta, eritoten rotueroavuuksia, vaan koko heidän myöhemmän kehityksensä — tai kehittymättömyytensä — aina tähän päivään asti.» *Toim.*

Tämä tuotanto alkaa vasta väestön lukumäärän kasvussa. Se edellyttää puolestaan yksilöiden keskinäistä kanssakäymistä [Verkehr]. Kanssakäymisen muodon määrää vuorostaan tuotanto.*

[3. Tuotanto ja kanssakäyminen.

Työnjako ja omistusmuodot:

heimo-omistus, antiikkinen ja feodaalinen omistus]

[1. 3] Eri kansakuntien väliset suhteet riippuvat siitä, miten pitkälle kukin niistä on kehittänyt tuotantovoimiaan, työnjakoa sekä sisäistä kanssakäymistä. Tämä on yleisesti tunnustettu teesi. Mutta kansakunnan tuotannon kehitystasosta sekä sen sisäisestä ja ulkoisesta kanssakäymisestä riippuu paitsi sen suhde muihin kansakuntiin myös sen koko sisäinen rakenne. Kansakunnan tuotantovoimien kehitystaso näkyy havainnollisimmin työnjaon kehitystasosta. Jokainen uusi tuotantovoima, mikäli se ei edusta siihen asti tunnetun tuotantovoiman pelkkää määrällistä laajentumista (esim. maiden uudisraivaus), vie työnjaon kehitystä eteenpäin.

Kansakunnan sisäinen työnjako johtaa lähinnä teollisen ja kaupallisen työn erottumiseen maataloustyöstä ja samalla kaupungin erottumiseen maaseudusta sekä viime mainittujen eturistiriitaan. Työnjaon kehitys johtaa myös kaupallisen työn erottumiseen teollisesta. Näiden eri alojen sisäisen työnjaon vaikutuksesta muodostuu samanaikaisesti vuorostaan tiettyjä töitä yhdessä suorittavien yksilöiden ryhmiä. Ryhmien keskinäinen asema määräytyy tavasta, jolla maataloudellista, teollista ja kaupallista työtä harjoitetaan (patriarkaalisuus, orjuus, säädyt, luokat). Kanssakäymisen kehittyessä samat suhteet tulevat esille myös kansakuntien välillä.

Työnjaon kehityksen eri asteet edustavat samalla erilaisia omistusmuotoja; työnjaon kulloinenkin aste määrää myös yksilöiden suhteet toisiinsa sen mukaan, mikä on heidän suhteensa materiaaliin, työvälineisiin ja työn tuotteisiin.

* Tähän päättyy käsikirjoituksen ensimmäinen versio. Tämän jälkeen kirjassamme seurataan jälleen käsikirjoituksen perusversion tekstiä. Totm.

Omistuksen ensimmäinen muoto on heimo-omistus. Se vastaa kehittymätöntä tuotantoastetta, jolloin väestö elää metsästyksellä ja kalastuksella sekä karjanhoidolla tai korkeintaan maanviljelyksellä. Viimeksi mainitussa tapauksessa se edellyttää laajoja viljelemättömiä alueita. Työnjako on tällä asteella vielä kovin kehittymätöntä ja rajoittuu perheessä vallitsevan luontaisen työnjaon jatkuvaan laajentumiseen. Siksi yhteiskuntarakenne rajoittuu vain perheen laajentumaan: patriarkaalinen heimo-päällikkö, hänen alaisuudessaan olevat heimon jäsenet ja alimpana orjat. Perheessä piilevä orjuus kehittyy vasta vähitellen väestön ja tarpeiden lisääntyessä ja ulkoisen kanssakäymisen laajetessa niin sodankäynnin kuin myös vaihtokaupan muodossa.

Toinen omistusmuoto on antiikin yhteisöllinen ja valtiollinen omistus, joka syntyi etenkin useampien heimojen yhdistyessä sopimuksen tai valloituksen kautta yhdeksi *kaupungiksi* ja jonka vallitessa orjuus säilyi. Yhteisöomaisuuden ohella kehittyi jo irtain ja sittemmin myös kiinteä yksityisomaisuus, mutta poikkeuksellisen yhteisöomistuksen alaisena muotona. Valtion kansalaisilla oli vain yhteisönä valta töitä tekeviin orjiinsa, ja he olivat jo sen tähden sidoksissa yhteisölliseen omistusmuotoon. Yhteisöomaisuus oli valtion aktiivisten kansalaisten yhteistä yksityisomaisuutta, heidän oli pakko orjien edessä pitää kiinni tästä luonnollisesti syntyneestä yhteenliittymästä. Siksi koko tälle perustalle nojautunut yhteiskuntarakenne ja sen mukana kansan valta rappeutui sitä mukaa kuin yksityisomistus, varsinkin kiinteistön yksityisomistus, kehittyi. Työnjako oli jo pitemmälle edistynyttä. Ilmeni io kaupungin ja maaseudun vastakohtaisuus, josta sitten kehittyi valtioiden välinen vastakohtaisuus toisten edustaessa kaupunkien ja toisten maaseudun etuja: itsensä kaupunkien sisällä taas teollisuus ja merikauppa muodostivat vastakohta-asetelman. Kansalaisten ja orjien luokkasuhde oli täysin selvästi muotoutunut.

Yksityisomistuksen kehittyessä tulivat ensi kerran esille samat ilmiöt, jotka tapaamme — tosin paljon laajemmassa mitassa — tarkastellessamme nykyaikaista yksityisomistusta: toisaalta yksityisomaisuuden keskit-

tyminen, joka alkoi Roomassa sangen varhain (osoitukseksi Liciniuksen maalaki¹³) ja kehittyi hyvin nopeasti kansalaisotien jälkeen ja erittäinkin keisarien aikana; toisaalta plebeijeihin kuuluneiden pientalonpoikien muuttuminen proletariaatiksi, joka ei kuitenkaan puolinaisen asemansa vuoksi omistavien kansalaisten ja orjien välissä päässyt kehittymään itsenäisesti.

Kolmas muoto on feodaalinen eli säätyomistus. Kun vanhalla ajalla lähtökohtana oli *kaupunki* ja sen vähäinen alue, niin keskiajalla lähtökohdaksi tuli *maaseutu*. Tämä muutos johtui laajoja alueita käsittäneen alkuasukituksen harvalukuisuudesta, johon valloittajat eivät tuoneet sanottavaa lisää. Siksi feodaalinen kehitys alkoi — päinvastoin kuin oli laita Kreikassa ja Roomassa — paljon laajemmalla alueella, jota roomalaisvalloitukset ja niihin alkujaan liittynyt maanviljelyksen leviäminen olivat valmistelleet. Rappeutuvan Rooman valtakunnan viimeiset vuosisadat ja itse barbaarivalloitus tuhosivat massamäärin tuotantovoimia: maanviljelys joutui alennustilaan, teollisuus näivettyi kysynnän puutteessa, kauppa lamautui tai tukahdutettiin väkivalloin, maaseudun ja kaupunkien väkiluku väheni. Valloittajien kohtaamat olosuhteet ja niistä johtuva valloitusten suoritustapa myötävaikuttivat germaanisen sotilasjärjestelmän ohella feodaalisen omistusmuodon kehittymiseen. Kuten heimo- ja yhteisöomistus sekkin nojautui tiettyyn yhteiskuntamuotoon [Gemeinwesen], mutta siinä eivät välittömästi tuottavana voimana olleet orjat kuten antiikin aikana, vaan maaorjapientalonpojat. Feodalismien kehityessä täyteen mittaansa esille tulee vielä vastakohtaisuus kaupunkeihin nähden. Maanomistuksen hierarkkinen rakenne ja aseelliset henkivartiostot antoivat aatelistolle vallan maaorjiin nähden. Tämä feodaalinen rakennelma oli antiikin yhteisöomistuksen tavoin eräänlainen yhteisliittymä alistettua tuottavaa luokkaa vastaan; vain liittymän muoto ja suhde välittömään tuottajaan oli toinen, koska tuotantoehdot olivat toiset.

Maanomistuksen feodaalista rakennetta vastasi *kaupungeissa* korporatiivinen omistusmuoto, käsityön feodaalinen organisaatio. Omaisuus [l. 4] muodostui pääasiallisesti jokaisen yksilön työstä. Välttämättömyys liit-

toutua rosvoilevaa aatelistoa vastaan, tarve saada yhteisiä kauppahalleja aikana, jolloin teollisuudenharjoittaja oli samalla kauppias, kasvava kilpailu kukoistaviin kaupunkeihin virranneita maaorjakarkureita vastaan, koko maan feodaalinen rakenne johtivat *ammattikuntalaitoksen* syntymiseen; yksityisten käsityöläisten vähitellen säästämät pienet pääomat ja heidän pysyvä lukumääränsä kehittivät väestön lisääntyessä kisälli- ja oppilassuhteen, joka synnytti kaupungeissa samantapaisen hierarkian kuin maaseudullakin.

Omistuksen pääasiallisena kohteena feodaalikaudella oli siis toisaalta maanomaisuus ja siihen kytkeytynyt maaorjatyö sekä toisaalta oma työ kisällityötä hallinneine pikkupääomineen. Molempien omistusmuotojen rakenne oli ahtaiden tuotantosuhteiden — heikon ja alkeellisen maanmuokkauksen sekä käsityöluonteisen teollisuuden — sanelema. Työnjako oli feodalismien kukoistuskaudella vähäistä. Joka valtiossa vallitsi vastakohtaisuus kaupungin ja maaseudun välillä; säätyrakenne oli kylläkin selväpiirteinen, mutta mitään huomattavaa työnjakoa ei ollut, jollei oteta huomioon jakoa ruhtinasiin, aatelistoon, papistoon ja talonpoikaistoon maaseudulla sekä mestareihin, kisälleihin, oppipoikiin ja ennen pitkää myös päiväläisalhaisoon kaupungeissa. Maanviljelyksen alalla työnjakoa vaikeutti palstaviljely, jonka ohella syntyi talonpoikien omaa kotiteollisuutta; teollisuudessa, erillisillä käsityöaloilla työnjakoa ei ollut lainkaan, ja alojen keskenkin sitä oli hyvin vähäisessä määrässä. Teollisuuden ja kaupan välinen ero oli vanhoissa kaupungeissa olemassa ennestään; uudemmissa se kehittyi vasta myöhemmin kaupunkien ryhtyessä kansakäymiseen keskenään.

Laajempien maa-alueiden yhdistäminen feodaaliseksi kuningaskunniksi oli tarpeen niin maa-aatelistolle kuin kaupungeillekin. Hallitsevan luokan, aateliston, johdossa oli sen vuoksi kaikkialla monarkki.*

* Käsikirjoitusliuskan loppu on ilman tekstiä. Uudelta liuskalta alkaa sitten lyhyt yleiskatsaus materialistisen historiankäsityksen olennaisimpaan sisältöön. Neljättä, porvarillista, omistusmuotoa tarkastellaan jäljempänä, luvun IV osassa, jaksot numerot 2—4. *Toim.*

[4. Materialistisen historiankäsitteen olennaisin sisältö. Yhteiskunnallinen oleminen ja yhteiskunnallinen tajunta]

[1. 5] Asia on siis seuraavasti: tietyt yksilöt, jotka harjoittavat tietyllä tavalla tuotannollista toimintaa* joutuvat keskenään tiettyihin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin suhteisiin. Empiirisen tarkastelun tulee jokaisessa yksityisessä tapauksessa osoittaa kokemukseräisesti sekä ilman minkäänlaista mystifikaatiota ja spekulatiota yhteiskunnallisen ja poliittisen rakenteen sekä tuotannon keskinäinen yhteys. Yhteiskuntarakenne ja valtio kasvavat aina esille tiettyjen yksilöiden elämisprosessissa — puhe ei ole yksilöistä sellaisina kuin he oman tai vieraan kuvitelman mukaan näyttävät olevan, vaan sellaisina kuin he *todella* ovat, siis miten he toimivat, harjoittavat aineellista tuotantoa, siis sellaisina kuin he toimivat tiettyjen aineellisten ja tahdonvallastaan riippumattomien puitteiden, edellytysten ja ehtojen vallitessa.**

Aatteiden, käsitysten sekä tajunnan tuottaminen punoutuu alkujaan kiinteästi aineelliseen toimintaan ja ihmisten aineelliseen kanssakäymiseen, todellisen elämän kieleen. Käsitysten muodostaminen, ajattelu, ihmisten henkinen kanssakäyminen ovat tällöin vielä heidän aineellisen toimintansa suoranaista ilmentymää. Sama pätee henkiseen tuotantoon sellaisena kuin se esiintyy

* Alkujaan: »tietyt yksilöt tietyissä tuotantosuhteissa». *Toim.*

** Sitten käsikirjoituksessa on viivattu yli seuraava: »Käsitykset, joita nämä yksilöt muodostavat itselleen, ovat käsityksiä joko heidän suhteestaan luontoon tai heidän suhteistaan toisiinsa tai heidän omasta olemuksestaan. On ilmeistä, että kaikissa tapauksissa nämä käsitykset — niin todelliset kuin kuvitellutkin — ovat heidän todellisten suhteittensa ja toimintansa, heidän tuotantonsa, heidän kanssakäymisensä, heidän yhteiskunnallisen ja poliittisen organisaationsa tietoista ilmausta. Vastakkainen olettaus olisi mahdollinen vain mikäli todellisten, aineellisten ehtojen rajoittamien yksilöiden ulkopuolella olevaksi edellytettäisiin vielä jonkinlainen erillinen henki. Jos näiden yksilöiden todellisten suhteiden tietoinen ilmaus on kuvitelmallinen, jos he omissa käsityksissään asettavat todellisuutensa pääläelleen, niin sekoin on seurausta heidän aineellisen toimintansa rajoittuneisuudesta ja heidän siitä johtuvien yhteiskunnallisten suhteidensa rajoittuneisuudesta.» *Toim.*

jonkin kansan politiikan, lakien, moraalin, uskonnon, metafysiikan jne. kielenkäytössä. Ihmiset ovat mm. käsitystensä ja aatteidensa tuottajia, mutta kysymys on todellisista, toimivista ihmisistä, tuotantovoimiensa tietyn kehitysasteen ja sitä vastaavan kanssakäymisen etäisimpienkin muotojen muovaamista ihmisistä.* Tajunta [das Bewußtsein] ei voi koskaan olla muuta kuin tajuista olemista [das bewußte Sein], ja ihmisten oleminen on heidän todellisen elämisensä prosessia. Kun ihmiset ja heidän suhteensa näyttävät koko ideologiassa päälaellaan seisovilta kuten camera obscura'ssa, niin tämä johtuu heidän elämisensä historiallisesta prosessista, kuten esineiden ylösalainen kuva silmän verkkokalvossa johtuu heidän elämisensä välittömästä fyysisestä prosessista.

Aivan päinvastoin kuin saksalaisessa filosofiassa, jossa laskeudutaan taivaasta maahan, me nousemme maasta taivaaseen, me emme ts. lähde siitä, mitä ihmiset puhuvat, luulevat, kuvittelevat, emmekä myöskään puhutusta, ajatelluista, luulluista, kuvitelluista ihmisistä tulkaksemme sitä kautta fyysisiin ihmisiin — me lähdemme todella toimivista ihmisistä ja heidän todellisen elämisensä prosessista ja osoitamme myös tämän elämisprosessin ideologisten heijastumien ja kaikuksen kehityksen. Ihmisen aivoissa syntyvät utukuvatkin ovat heidän aineellisen, kokeellisesti todettavan ja aineellisista edellytyksistä riippuvaisen elämisprosessinsa väistämättömiä härmistymiä, sublimaatioita. Moraali, uskonto, metafysiikka ja muut ideologian lajit sekä niitä vastaavat tajunnan muodot kadottavat näin ollen näennäisen itsenäisyytensä. Niillä ei ole mitään historiaa, niillä ei ole mitään kehitystä, vaan aineellista tuotantoaan ja aineellista kanssakäymistään kehittävät ihmiset muuttavat tämän todellisuutensa mukana myös ajatteluaan ja ajattelunsa tuotteita. Tajunta ei määrää elämää, vaan elämä määrää tajunnan. Ensimmäisessä tarkastelutavassa

* Alkuperäinen versio: »Ihmiset, nimittäin aineellisen elämän-
sä tuotantotavan, aineellisen kanssakäymisensä ja sen yhteiskunnal-
lisessa ja poliittisessa rakenteessa tapahtuvan jatkuvan kehityksen
muovaamat ihmiset, ovat käsitystensä, aatteidensa yms. tuottajia».
Totm.

lähdetään tajunnasta, ikään kuin se olisi elävä yksilö; jälkimmäisessä, todellista elämää vastaavassa tarkastelutavassa, lähdetään todellisesta elävästä yksilöstä ja tarkastellaan tajuntaa ainoastaan *hänen* tajuntanaan.

Jälkimmäiseltä tarkastelutavalta ei puutu edellytyksiä. Se lähtee todellisista edellytyksistä eikä hetkeksikään luovu niistä. Sen edellytyksinä ovat ihmiset, joita ei tarkastella missään mielikuvituksellisessa yksinäisyydessä tai liikkumattomuudessa, vaan heidän todellisessa, kokeellisesti havaittavassa kehitysprosessissaan, joka tapahtuu tiettyjen edellytysten vallitessa. Heti kun käydään kuvailemaan tätä aktiivista elämisprosessia, historia lakkaa olemasta kuolleiden tosiseikkojen kokoelma, kuten se on sinänsä vielä abstraktisilla empirikoilla, tai kuviteltujen subjektien kuviteltua toimintaa, kuten on laita idealisteilla.

Siitä missä spekulatiivinen ajattelu lakkaa, ja se lakkaa todellisen elämän parissa, alkaa siis todellinen, positiivinen tiede, ihmisten käytännöllisen toiminnan, heidän käytännöllisen kehitysprosessinsa esittäminen. Loppuvat korupuheet tietoisuudesta, todellisen tiedon on tultava niiden tilalle. Todellisuuden esittäminen riistää elinympäristön itsenäiseltä filosofialta. Sen tilalle voi tulla korkeintaan yhteenveto yleisluonteisimmista tuloksista, jotka ovat abstrahoitavissa ihmisten historiallisen kehityksen tarkastelusta. Todellisesta historiasta irrotettuina noilla abstraktioilla ei ole sinänsä mitään arvoa. Ne voivat kelvata ainoastaan helpottamaan historiallisen aineiston järjestämistä, osoittamaan sen yksityisten kerrostumien järjestystä. Mutta toisin kuin filosofia nuo abstraktiot eivät anna mitään reseptiä tai kaavaa, jonka mukaan historiallisia aikakausia voitaisiin sovittaa paikoilleen. Päinvastoin, vasta sitten vaikeus alkaakin, kun aineistoa käydään tarkastelemaan ja panemaan järjestykseen — olipa kysymys jostain menneestä aikakaudesta tai nykyajasta — kun käydään käsiksi sen todelliseen kuvaukseen. Näiden vaikeuksien voittaminen riippuu edellytyksistä, joita ei suinkaan voida esittää tässä yhteydessä, vaan jotka käyvät selville vasta tutkittaessa todellisen elämisen prosessia ja kunkin aikakauden yksilöiden toiminnan tuloksia. Otamme tässä

käsiteltäväksi eräitä noista abstraktioista käyttääksemme niitä ideologian vastaisesti ja selittääksemme ne historiallisten esimerkkien valossa.*

[II]

[1. Ihmisen todellisen vapautuksen edellytykset]

[1] Emme luonnollisestikaan vaivaudu valistamaan viisaita filosofejamme selittämällä, että he eivät ole hitustakaan edistäneet »ihmisen» vapautusta liuottaessaan filosofian, teologian, substanssin ja koko muun roskan »itsetajuntaan», vapauttaessaan »ihmisen» fraasien herruudesta, jossa hän ei ole koskaan ollutkaan;** että todellista vapautusta ei voida toteuttaa muuten kuin todellisessa maailmassa ja todellisin keinoin, että orjuutta ei voida poistaa ilman höyrykonetta ja Mule-Jennyä, samoin kuin ei maaorjuutta ilman parannettua maanviljelystä, että ihmisiä ei ylimalkaan voida vapauttaa niin kauan kuin heillä ei ole mahdollisuutta hankkia itselleen laadullisesti ja määrällisesti täysin tyydyttävää syötävää ja juotavaa, asuntoa ja vaatekappausta. »Vapautus» on historiallinen toimitus eikä mikään ajatustoimitus, ja se tulee vaikuttamaan historiallisten suhteiden kautta, teollisuuden, kaupan, maanviljelyksen, kanssakäymisen kulloisenkin tilan kautta...*** [2] sitten vielä — aina erilaisten kehitysasteidensa mukaan — substanssin, subjektin, itsetajunnan ja puhtaan kritiikin mielettömyyden aivan samoin kuin uskonnollisen ja teologisen mielettömyyden, ja sen jälkeen kumoamaan sen uudestaan näiden kehityttyä kyllin pitkälle.**** Sellaisessa maassa kuin Saksassa, jossa tapahtuu ainoastaan mitätöntä historial-

* Tähän päättyy käsikirjoituksen toinen, perusversio. Valikoimamme kolme seuraavaa jaksoa ovat alkuperäistä käsikirjoitusta. *Toim.*

** Marxin reunamerkitöjä: »Filosofinen ja todellinen vapautus.» »Ihminen yleensä. Ainoa. Yksilö.» »Geologiset, hydrografiset ym. ehdot. Ihmisruumis. Tarve ja työ.» *Toim.*

*** Käsikirjoitus vaurioitunut: liuskan alareuna repeytynyt, yksi rivi puuttuu. *Toim.*

**** Marxin reunamerkitö: »Fraasit ja todellinen liike. Fraasien merkitys Saksalle.» *Toim.*

lista edistystä, tämä puhtaan ajattelun liikunta, nämä taivaisiin asti ylistetyt ja mitään aikaan saamattomat viheliäisyydet korvaavat historiallisen liikunnan puutteen, saavat jalansijaa, ja niitä vastaan on käytävä taistelua. Se on kuitenkin merkitykseltään paikallista taistelua.*

[2. Feuerbachin materialismin spekulatiivisuuden ja epä johdonmukaisuuden arvostelua]

...** [8] todellisuudessa myös *käytännön* materialisteille, *kommunisteille*, kysymys on olevan maailman vallankumouksellistamisesta, siitä että tartutaan käytännöllisesti vallitsevaan asiintilaan ja muutetaan sitä. Vaikka Feuerbachilla esiintyykin välillä tämän tapaisia katsomuksia, ne eivät kuitenkaan ylitä koskaan erillisten aavistelujen puitteita ja vaikuttavat hänen yleiseen katsantotapaansa aivan liian vähän, jotta niitä voitaisiin pitää muuna kuin kehityskykyisinä ituina. Feuerbachin »käsitys» aistimaailmasta rajoittuu toisaalta tuon maailman pelkkään tarkasteluun, havainnointiin ja toisaalta pelkkään aistimiseen. Hän puhuu »ihmisestä sinänsä» eikä »todellisesta historiallisesta ihmisestä». »Ihminen sinänsä» on itse asiassa »saksalainen». Edellisessä tapauksessa, aistimaailman *tarkastelussa*, *havainnoinnissa* hän törmää väistämättä asioihin, jotka ovat ristiriidassa hänen tajuntansa ja aistintansa kanssa ja jotka loukkaavat hänen edellyttämänsä aistimaailman kaikkien osien sopusointua ja erityisesti ihmisen ja luonnon sopusointua.*** Päästäkseen tästä pälkäästä hänen täytyy turvautua tavallaan kaksinaiseen havainnointiin, joka kuuluu jonnekin vain »käden ulottuvilla olevaa» tarkastelevan arkipäiväisen ja olioiden »todellista ole-

* Marxin reunamerkitö: »Kieli on todellisuuden kieltä.»

Toim.

** Käsikirjoituksesta puuttuu viisi liuskaa. *Toim.*

*** NB. Feuerbachin virhe ei ole siinä, että käden ulottuvilla oleva aistimusperäinen näennäisyys on hänelle aistittavien tosiseikkojen lähemmän tarkastelun avulla todettavan aistimellisen todellisuuden alainen, vaan siinä ettei hän lopultakaan selviydy aistimellisuudesta tarkastelematta sitä »silmin», ts. *filosofin* »silmälasiensa läpi.

musta» tarkastelevan korkeamman, filosofisen havainnoinnin välimaille. Feuerbach ei näe, että häntä ympäröivä aistimaailma ei ole mikään ikuisuudesta välittömästi annettu, aina samanlaisena pysyvä olio, vaan teollisuuden ja yhteiskuntatilan tuote, nimittäin siinä mielessä, että se on historiallinen tuote, kokonaisen sukupolvien sarjan toiminnan tulos; kukin sukupolvi seisoo edeltäjänsä harteilla, kehittää edelleen sen teollisuutta ja kanssakäymismuotoja ja muuttaa sen sosiaalista järjestystä muuttuneiden tarpeiden mukaisesti. »Aistimellisen todenperäisyyden» yksinkertaisimmatkin kohteet ovat hänelle olemassa vain yhteiskunnallisen kehityksen, teollisuuden ja kaupallisen kanssakäymisen ansiosta. Kirsikkapuu, kuten melkein kaikki hedelmäpuut, on tunnetusti vasta muutamia vuosisatoja sitten ilmaantunut meidän vyöhykkeeseemme *kaupankäynnin* tuloksena ja näin muodoin tullut Feuerbachin »aistimelliseksi todenperäisyydeksi» vasta [9] sen toiminnon *tuloksena*, jonka tietty yhteiskunta on tietyinä aikoina suorittanut.

Mikäli muuten asiat käsitetään näin, sellaisina kuin ne todella ovat ja tapahtuvat, niin — kuten jäljempänä vielä selvemmin nähdään — jokainen syvälinen filosofinen ongelma raukeaa yksinkertaisesti kokemukselliseksi tosiseikaksi. Sellainen on esimerkiksi tärkeä kysymys ihmisen suhteesta luontoon (tai jopa, kuten Bruno sanoo (s. 110)¹⁴, »vastakohdista luonnossa ja historiassa» — ikään kuin ne olisivat kaksi toisistaan irrallista »oliota» eikä ihmisellä olisi aina edessään historiallista luontoa ja luonnollista historiaa), josta kaikki »substanssia» ja »itsetajuntaa» koskevat »suurteokset»* ovat kasvaneet esille. Tämä kysymys raukeaa itsestään siinä mielessä, että paljon puhuttu ihmisen ja luonnon ykseys on ollut alusta pitäen olemassa teollisuudessa ja ollut jokaisella aikakaudella erilainen — teollisuuden vähäisemmän tai suuremman kehitystason mukaan — samoin kuin ihmisen luontoa vastaan käymä »taistelu», joka johtaa hänen tuotantovoimiensa kehittymiseen tietyllä perustalla.

* — »unergründlich hohen Werke». Goethe. Faust, »Esipuhe taivaassa». *Toim.*

Teollisuus ja kauppa, elämäntarvikkeiden tuottaminen ja vaihtaminen määräävät puolestaan jakelun ja eri yhteiskuntaluokkien jäsentymisen, jotka vuorostaan määräävät niiden harjoittamisen muodot. Ja niinpä sitten käy, että Feuerbach näkee esimerkiksi Manchesterissa ainoastaan tehtaita ja koneita, kun siellä sata vuotta sitten oli nähtävissä vain rukkeja ja kangaspuita, tai havaitsee Campagna di Romassa vain laituria ja rämeitä, kun Augustuksen aikoihin hän olisi löytänyt sieltä vain viinitarhoja ja roomalaisten kapitalistien huviloita. Feuerbach puhuu erityisesti luonnontieteen suorittamasta luonnon havainnoinnista, hän mainitsee salaisuuksia, jotka avautuvat vain fyysikon tai kemistin silmälle; mutta mitä olisi luonnontiede ilman teollisuutta ja kauppaa? »Puhdas» luonnontiedekin saa sekä tarkoituksensa että materiaalinsa vain kaupan ja teollisuuden kautta, ihmisen aistimellisen toiminnan ansiosta. Tämä toiminta, tämä jatkuva aistimellinen työ ja luominen, tämä tuotanto on nykyisellään koko aistimaailman pohjana siinä määrin, että jos se keskeytyisi vaikkapa yhdeksi vuodeksi, Feuerbach ei ainoastaan näkisi valtavia muutoksia luonnossa, vaan hyvin pian kadottaisi sekä koko inhimillisen maailman että oman tarkastelukykynsä ja jopa olemassaolonsakin. Tosin ulkoisen luonnon prioriteetti tällöinkin säilyy, ja tosin tämä kaikki ei ole mitenkään sovellettavissa alkuperäisiin, generatio aequivocan* tuottamiin ihmisiin; tämä eronteko on kuitenkin mielekäs vain, mikäli ihmistä tarkastellaan irrallaan luonnosta. Tämä inhimillistä historiaa edeltävä luonto ei muuten olekaan se luonto, jossa Feuerbach elää; sitä luontoa, jota ei tänään ole olemassa missään muualla kuin ehkä joillakin hiljan syntyneillä yksinäisillä Australian korallisaarilla, ei ole olemassa Feuerbachillekaan.

Totta kyllä Feuerbachilla [10] on se suuri etu »puhtaihin» materialisteihin verrattuna, että hän tunnustaa ihmisenkin »aistiesineeksi»; mutta siitä huolimatta, että hän käsittää ihmisen vain »aistiesineeksi» eikä »aistitoiminnaksi», Feuerbach — pysyen tässäkin teorian piirissä ja tarkastellen ihmistä irrallaan yhteiskunnallisesta

* — alkusynty. *Toim.*

yhteydestään, irrallaan elinympäristöstään, joka on tehnyt hänestä sen, mitä hän on — ei koskaan päädy todelliseen olevaan ja toimivaan ihmiseen, vaan jää abstraktioon »ihminen» ja rajoittuu tunnustamaan »todellisen, yksilöllisen, ruumiillisen ihmisen» vain aistimellisena, hän ei siis tunne mitään muita »inhimillisiä suhteita» »ihmisen ja ihmisen välillä» kuin rakkauden ja ystävyuden ja nekin ideaalistettuina. Hän ei arvostele mitenkään nykyisiä elämänehtoja. Hän ei siis koskaan pääse niin pitkälle, että ymmärtäisi aistimaailman olevan sen muodostavien yksilöiden elävän aistimellisen *toiminnan* kokonaisuus, ja siksi hänen on pakko esimerkiksi nähdessään terveiden ihmisten asemesta joukon risatautisia, liikarasittuneita ja keuhkotautisia kurjia paeta »korkeampaan tarkastelutapaan» ja ihanteelliseen »tasoittumiseen suvussa», ts. langeta takaisin idealismiin juuri siinä, missä kommunistinen materialisti näkee niin teollisuuden kuin yhteiskuntarakenteenkin perinpohjaisen uudistamisen välttämättömyyden ja samalla edellytyksen.

Feuerbach ei tarkastele historiaa materialistina, ja tarkastellessaan historiaa hän ei ole mikään materialisti. Hän pitää materialismia ja historiaa erillään toisistaan, mikä muuten selviää jo sanotusta.*

**[3. Alkuperäiset historialliset suhteet
eli sosiaalisen toiminnan peruspuolet:
elämälle välttämättömien tarvikkeiden tuottaminen,
uusien tarpeiden syntyminen, ihmisten tuottaminen
(perhe), kanssakäyminen, tajunta]**

[11]** Ennakkoehtoja omaamattomien saksalaisten kohdalla meidän on aloitettava toteamalla kaiken inhimillisen olemisen ja siis myös historian perusedellytys, nimittäin se että voidakseen »tehdä historiaa»*** ihmisen täytyy kyetä elämään. Ja elämiseen tarvitaan ennen

* Tämän jälkeen käsikirjoituksessa on viivattu yli: »Kun kuitenkin pysähdymme tässä lähemmin tarkastelemaan historiaa, se tapahtuu siksi, että saksalaiset ovat tottuneet sanojen historia ja historiallinen kohdalla kuvittelemaan mitä tahansa muuta kuin todellista, mistä erityisesti 'sulosaarnaaja' pyhä Bruno on loistavana esimerkkinä.» *Toim.*

** Marxin reunamerkintö: »*Historia.*» *Toim.*

*** Vrt. tämän osan s. 105. *Toim.*

kaikkea ruokaa ja juomaa, asunto, vaateetusta ja vielä jotain muutakin.* Ensimmäinen historiallinen teko on siis näiden tarpeiden tyydyttämismateriaalien tuottaminen, itsensä aineellisen elämän tuottaminen, ja se on todella historiallinen teko, kaiken historian perusedellytys, joka on täytettävä vielä nykyäänkin joka päivä ja tunti kuten vuosituhansia sitten jo pelkäänsä siksi, että ihmiset voisivat pysyä hengissä. Siinäkin tapauksessa, että aistimellisuutemme supistuu, kuten pyhällä Brunolla, sellaiseen vähimmäismäärään kuin keppiin¹⁶, edellytyksenä on tämän kepin valmistaminen. Kaikessa historiantarkastelussa on ensimmäiseksi työksi otettava huomioon tämä peruseikka täydessä merkityksessään ja laajuudessaan sekä annettava sille sen ansaitsema paikka. Saksalaiset eivät tunnetusti ole koskaan tehneet näin, ja siksi heillä ei ole koskaan ollut historialle mitään *maallista* perustaa eikä siis yhtään historioitsijaakaan. Ranskalaiset ja englantilaiset — vaikka he ymmärsivätkin tämän seikan yhteyden niin sanottuun historiaan äärimmäisen yksipuolisesti, varsinkin niin kauan kuin he olivat poliittisen ideologian kahleissa — ovat kuitenkin ensimmäisinä yrittäneet antaa historiankirjoitukselle materialistisen perustan kirjoittamalla ensimmäisinä kansalaisyhteiskunnan, kaupan ja teollisuuden historian.

Toinen tosiseikka on se, [12] että ensimmäinen tyydytetty tarve sinänsä, itse tyydyttämistoimitus ja jo hankittu tyydyttämisen välikappale synnyttävät uusia tarpeita; uusien tarpeiden tuottaminen taas on ensimmäinen historiallinen teko. Tästä voimmekin päätellä, minkä hengen lapsia on saksalaisten historioitsijoiden suuri viisaus heidän arvellessaan, että siellä, missä loppuu positiivinen materiaali ja missä ei käsitellä teologista, poliittista tai kirjallista mielettömyyttä, ei ole mitään historiaa, vaan on ainoastaan »esihistoriallista aikaa»; meille ei tällöin selitetä, kuinka tästä »esihistorian» mielettömyydestä on tultu varsinaiseen historiaan. Toisaalta saksalaisten historialliset spekulatiot levittäytyvät erityisesti nimenomaan »esihistoriaan», koska he siellä

* Marxin reunamerkintö: »Hegel¹⁶. Geologiset, hydrografiset jne. olosuhteet. Ihmisruumiit. Tarve, työ.» *Toim.*

luulevat olevansa turvassa »karujen tosiasioiden» tunkeilulta ja luulevat samalla voivansa antaa täyden vapauden spekulatiivimmalleen luodakseen ja kumotakseen hypoteeseja tuhansittain.

Kolmas suhde, joka tulee alusta pitäen mukaan historiallisen kehityksen kuvaan, on se että omaa elämäänsä päivittäin uudestaan tuottavat ihmiset alkavat tuottaa uusia ihmisiä, lisääntyä — suhde miehen ja vaimon, vanhempien ja lasten välillä, *perhe*. Oltuaan aluksi ainoa sosiaalinen suhde perhe muuttuu myöhemmin — lisääntyneiden tarpeiden synnyttäessä uusia yhteiskunnallisia suhteita ja väestön lisääntymisen synnyttäessä uusia tarpeita — alistetuksi suhteeksi (paitsi Saksassa), ja sitä on tarkasteltava ja selitettävä olevien kokemuksellisten tietojen pohjalta eikä perhe-käsitteen pohjalta kuten Saksassa on tapana.

Näitä sosiaalisen toiminnan kolmea puolta ei muuten ole pidettävä kolmena eri asteena, vaan nimenomaan ja ainoastaan kolmena puolena eli — jotta saksalaisetkin ymmärtäisivät — kolmena »momenttina», jotka ovat olleet samanaikaisesti olemassa historian alusta lähtien, ensimmäisten ihmisten ajoista, ja pätevät vielä tänäänkin historiassa.

Elämän tuottaminen — yhtä hyvin oman elämän tuottaminen työssä kuin vieraan elämän tuottaminen synnytyksessä — ilmenee jo heti kaksinaisena [13] suhteena: toisaalta luonnollisena, toisaalta yhteiskunnallisena suhteena, yhteiskunnallisena siinä mielessä, että on kysymys useampien yksilöiden yhteistoiminnasta, samantekevää millaisissa olosuhteissa, miten ja missä tarkoituksessa tapahtuvasta. Tästä seuraa, että tietty tuotantotapa tai teollisuuden kehitysaste liittyy aina kiinteästi tiettyyn yhteistoimintamuotoon tai yhteiskunnalliseen kehitysasteeseen ja että itse tämä yhteistoimintamuoto on »tuotantovoima», että ihmisten käytettävissä olevien tuotantovoimien kokonaisuus määrää yhteiskunnallisen olotilan ja että »ihmiskunnan historiaa» on niin muodoin aina tarkasteltava teollisuuden ja vaihdon historiaan liittyvänä. Mutta on myös selvää, kuinka mahdotonta on kirjoittaa tuollaista historiaa Saksassa, koska saksalaisilta puuttuu paitsi siihen tar-

vittavaa käsityskykyä ja materiaalia myös »aistimuksellista todenperäisyyttä»; eikä Reinin toiselta puolen voida hankkia minkäänlaista kokemusta näissä asioissa, koska siellä ei tapahdu enää mitään historiaa. Alun alkaen on siis jo nähtävissä ihmisten keskinäinen aineellinen sidonnaisuus, joka määräytyy tarpeiden ja tuotantotavan mukaan ja on yhtä vanha kuin ihmiset itsekin; sidonnaisuus, joka saa alati uusia muotoja ja on näin ollen »historiaa», vaikka ei olisikaan mitään poliittista tai uskonnollista hölynpölyä, joka olisi sen lisäksi pitämässä ihmisiä koossa.

Vasta nyt, tarkasteltuamme jo neljää momenttia, alkuperäisten historiallisten suhteiden neljää puolta, havaitsemme että ihmisellä on myös »tajunta».* Mutta sekään ei ole alun alkaen »puhdas» tajunta. »Henkeä» painaa alusta alkaen [14] materian »raskautuksen» kirous, mikä tässä tapauksessa tulee esille ilmavirtojen, äänten, sanalla sanoen kielen eli puheen [Sprache] muodossa. Kieli on yhtä vanha kuin tajuntakin. Kieli on käytännöllinen, myös muille ihmisille olemassaoleva ja siten minulle itsellenikin olemassaoleva todellinen tajunta, ja tajunnan tavoin kielikin syntyy vasta tarpeesta, polttavasta tarpeesta olla kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa.** Kun on olemassa jokin suhde, se on olemassa minua varten; eläin ei »suhtaudu» mihinkään eikä yleensä »suhtaudu». Eläimen suhtautuminen muihin eläimiin ei ole sille suhde. Tajunta on siis jo alun alkaen yhteiskunnallinen tuote ja pysyy sellaisena niin kauan kuin ihmisiä on yleensä olemassa. Tajunta on luonnollisesti ensiksi vain aistittavan lähiympäristön tajuamista ja itsensä tiedostamaan rupeavan yksilön tietoisuutta suppeasta yhteydestään ulkopuolellaan oleviin henkilöihin ja olioihin; se on samalla tietoisuutta luonnosta, joka tulee ihmistä vastaan aluksi kerrassaan vieraana, kaikkivaltiaana ja luoksepääsemättömänä mahtina, johon

* Marxin reunamerkintö: »Ihmisillä on historia, koska heidän täytyy tuottaa elämäänsä ja tehdä se tietyllä tavalla; tämä toiminta on heidän fyysisen organisaationsa määräämä, samoin kuin heidän tajuntansakin.» *Toim.*

** Tämän jälkeen käsikirjoituksessa on viivattu yli: »Suhteeni ympäristööni on tajuntani.» *Toim.*

ihmiset suhtautuvat aivan eläimellisesti ja jonka valtaan he alistuvat kuin eläimet; tämä on siis puhtaasti eläimellistä luonnon tajuamista (Naturreligion — luonnonuskonto).

Tässä yhteydessä voidaan heti havaita: luonnonuskonto eli tämä tietty suhde luontoon määräytyy yhteiskuntamuodosta ja päinvastoin. Tässä, kuten kaikkialla, luonnon ja ihmisen samastuminen ilmenee myös siten, että ihmisten rajoittunut suhde luontoon rajoittaa heidän keskinäisen suhteensa, joka taas rajoittaa heidän suhdettaan luontoon, ja näin on nimenomaan siksi, että historian kulku ei ole vielä juuri lainkaan muuttanut luonnon kasvoja. Mutta toisaalta sen tiedostaminen, että on välttämätöntä ryhtyä kanssakäymiseen ympäröivien yksilöiden kanssa, on alkuna sen seikan tajuamiselle että ihminen yleensä elää yhteiskunnassa. Se on luonteeltaan yhtä eläimellistä kuin itse yhteiskuntaelämäkin; se on pelkkää laumatajuntaa, ja ihminen eroaa tässä suhteessa pässistä vain siinä, että tajunta korvaa hänelle vaiston, tai että hänen vaistonsa on tajuista. Tämä pässi- eli laumatajunta kehittyy ja kasvaa tuottavuuden kasvun, tarpeiden lisääntymisen ja kummankin perustana olevan väestönkasvun [15] vaikutuksesta. Sen myötä kehittyy työnjako, joka oli aluksi työnjakoa vain sukupuoliaktissa, sitten itsestään tapahtunutta tai »luonnollisesti syntynyttä» työnjakoa, joka aiheutui luontaisista taipumuksista (esimerkiksi ruumiinvoimista), tarpeista, satunnaisuuksista yms. Työnjaosta tulee todellista työnjakoa vasta, kun alkaa aineellisen ja henkisen työn jakautuminen.* Tuosta hetkestä lähtien tajunta todella voi kuvitella olevansa jotain muuta kuin vallitsevan käytännön tajuamista, *todella* kuvitella jotain kuvittelelematta mitään todellista — tuosta hetkestä lähtien tajunta kykenee vapautumaan maailmasta ja siirtymään »puhtaan» teorian, teologian, filosofian, moraalin jne. muodostamiseen. Mutta silloinkin kun tämä teoria, teologia, filosofia, moraalit jne. joutuu ristiriitaan vallitsevien suhteiden kanssa, se voi tapahtua ainoastaan siten,

* Marxin reunamerkintö: »Tähän yhdentyy ideologioiden ensimmäinen muoto, *papti.*» *Toim.*

että vallitsevat yhteiskunnalliset suhteet ovat joutuneet ristiriitaan vallitsevan tuotantovoiman kanssa, mikä muuten voi tietyissä kansallisessa suhdepiirissä tapahtua myös siten, että ristiriita ei esiinny näiden kansallisissa puitteissa, vaan kansallisen tajunnan sekä toisten kansojen käytännön välillä,* so. jonkin kansakunnan kansallisen ja yleisen tajunnan välillä (kuten nykyisin Saksassa); koska osoitettu ristiriita näyttää vain kansallisen tajunnan sisäiseltä ristiriidalta, niin kansakunnasta näyttää silloin, että taistelukin rajoittuu puhtaasti kansalliseen ryönnään.

[16] On muuten täysin yhdentekevää, mitä tajunta sinänsä panee alulle, me saamme koko tuosta kuonasta irti vain sen päätelmän, että nämä kolme tekijää — tuotantovoima, yhteiskunnallinen olotila ja tajunta, voivat joutua ja pakostakin joutuvat keskenään ristiriitaan, koska *työnjaon* mukana on käynyt mahdolliseksi ja jopa todelliseksi, että henkinen ja aineellinen toiminta,** nautinto ja työ, tuotanto ja kulutus lankeavat eri yksilöiden osalle, ja niiden mahdollinen ristiriita voidaan estää vain kumoamalla jälleen työnjako. On muuten itsestään selvää, että »aaveet», »siteet», »korkeampi olento», »käsité», »epäily» ovat vain idealistisia, spekulatiivisia henkisiä ilmauksia, näennäisen yksinäisen yksilön kuvitelmia, joilla on varsin empiiriset kahleet ja rajat, joiden sisällä elämän tuotantotapa siihen liittyvine kanssakäymisen muotoineen liikkuu.

[4. Yhteiskunnallinen työnjako ja sen seuraukset:
yksityisomistus, valtio,
sosiaalisen toiminnan »vieraantuminen»]

Yhdessä työnjaon kanssa — johon kaikki nämä ristiriidat sisältyvät ja joka puolestaan nojautuu luontaisesti syntyneeseen työnjakoon perheessä ja yhteiskunnan eriytymiseen erillisiksi, toisilleen vastakkaisiksi perheiksi — syntyy myös *jakelu*, joka on niin määrällisesti

* Marxin reunamerkintö: »*Uskonto*. Saksalaiset ja *ideologia* sinänsä.» *Toim.*

** Viivattu yli Marxin reunamerkintö: »*Toiminta ja ajatus, ts. ajatukseton toiminta ja toiminnaton ajatus.*» *Toim.*

kuin laadullisestikin *epätasaista* työn ja sen tuotteiden jakoa; siten syntyy myös omistus, [17] jonka itu ja ensimmäinen muoto esiintyy jo perheessä, jossa vaimo ja lapset ovat miehen orjia. Orjuus perheessä, tosin vielä hyvin alkukantaisena ja piilevänä, on omistuksen ensimmäinen muoto, joka jo tällaisenaankin täysin vastaa nykyaikaisten taloustieteilijäin määritelmää että omistus on vieraan työvoiman käyttövaltaa. Sivumennen sanoen työnjako ja yksityisomaisuus ovat identtisiä ilmauksia: edellinen ilmaisee toiminnan suhteen samaa kuin jälkimmäinen toiminnan tuotteen suhteen.

Työnjaon yhteydessä syntyy samalla myös ristiriita yksilön tai erillisen perheen edun ja kaikkien keskenään kanssakäymisessä olevien yksilöiden yhteisen edun välille; yhteinen etu ei ole olemassa vain kuvitelmissa, »yleisenä», vaan ennen kaikkea todellisuudessa niiden yksilöiden keskinäisenä riippuvuutena, joiden kesken työ on iaettu.

Juuri tästä ristiriidasta yksityisen ja yhteisen edun välillä johtuu, että jälkimmäinen saa *valtion* ominaisuudessa todellisista yksityis- ja yhteiseduista irrallisen itsenäisen ja samalla illusorisen yleisyyden muodon. Tämä tapahtuu kuitenkin aina kussakin perhe- tai heimo-yhteisössä esiintyvien yhdyssiteiden, kuten liha- ja verisiteiden, kielen, laajemmassa mitassa tapahtuvan työnjaon sekä muiden etujen todellisella pohjalla, ja erityisesti, kuten tulemme myöhemmin osoittamaan, luokkien etujen pohjalla, kun ne työnjaon vaikutuksesta määräytyneinä eriytyvät jokaisessa tuontapaisessa ihmisjoukossa ja kun yksi luokka hallitsee kaikkia muita. Tästä seuraa, että kaikki valtion sisällä tapahtuvat taistelut, taistelu demokratian, aristokratian ja monarkian välillä, taistelu äänioikeudesta yms. ovat vain kuvitelmallisia muotoja, joissa eri luokkien todelliset keskinäiset taistelut tapahtuvat (mistä saksalaisilla teoreetikoilla ei ole aavistustakaan, vaikka se on osoitettu heille riittävän selvästi »Deutsch-Französische Jahrbücherin» palstoilla ja »Pyhässä perheessä»^{*}). Siitä seuraa myös, että jokaisen herruuteen pyrkivän luokan — vaikka her-

^{*} Ks. tämän laitoksen 1. osaa, s. 347—597, *Toim.*

ruus edellyttäisikin, kuten on laita proletariaatin tapauksessa, koko vanhan yhteiskuntamuodon ja yleensä heruuden kumoamista — täytyy ensiksi valloittaa poliittinen valta voidakseen puolestaan esittää oman etunsa yleisenä, kuten sen on tehtävä ensi hetkellä.

Juuri koska yksilöt ajavat *ainoastaan* omaa erityis-etuaan, joka heillä ei käy yksiin heidän yhteisen etunsa kanssa — ja koska yleinen on ylipäänsä yhteisen kuvitelmallinen muoto — tämä yleinen esiintyy heille »vieraana», [18] heistä »riippumattomana», ts. taaskin erityisenä ja omalaatuisena »yleis»-etuna, tai sitten heidän itsensä täytyy liikkua tämän kahtiajakoisuuden oloissa, kuten on laita demokratiassa. Toisaalta taas näiden yhteisille ja illusorisen yleisille eduille aina *todella* vastakkaisten erityisetujen *käytännöllinen* taistelu tekee tarpeelliseksi illusorista »yleis»-etua edustavan valtion *käytännöllisen* väliintulon ja erityisetuja kurissa pitämisen.*

[17] Ja lopuksi työnjako tarjoaa meille heti ensimmäisen esimerkin siitä, että niin kauan kuin ihmiset ovat luonnonvaraisesti säätyneessä yhteiskunnassa, siis niin kauan kuin erityisen ja yhteisen edun välinen kuilu on olemassa, niin kauan kuin toiminnan jakautuminen ei tapahdu vapaaehtoisesti vaan luonnonvaraisesti, ihmisen oma teko muuttuu hänelle vieraaksi, häntä vastaan nousevaksi voimaksi, joka sortaa häntä, sen sijaan että hän hallitsisi sitä. Asiahan on nimittäin siten, että heti työnjaon päästyä alulle itse kullekin tulee jokin määrätty yksinomainen toimintakehä, jossa hänen on pakko pysytellä, josta hän ei pääse ulos; hän on metsästäjä, kalastaja tai paimen tai kriittinen kriitikko, ja hänen on pysyttävä sinä, jollei hän tahdo menettää toimeentuloaan — kun taas kommunistisessa yhteiskunnassa, jossa kenelläkään ei ole mitään yksinomaista toimintakehää, vaan kukin voi täydellistyä mille alalle tahansa, yhteiskunta säänteleä yleistä tuotantoa ja juuri sen kautta luo mahdollisuuden tehdä tänään tätä, huomenna tuota,

* Nämä kaksi kappaletta on kirjoittanut Engels marginaaleihin. *Toim.*

aamupäivällä metsästää, iltapäivällä kalastaa, illalla hoidella karjaa ja syönnin jälkeen kritisoida, aivan kuten mieleni tekee, ilman että olisin aina metsästäjä, kalastaja, paimen tai kriitikko.

[18] Tämä sosiaalisen toiminnan kiinteytyminen, tämän oman tuotteen vakiintuminen asiallisesti yläpuolellamme olevaksi voimaksi, joka kasvaa pois valvonnastamme, menee ristiin odotustemme kanssa, kumoo laskelmamme, on tähänastisen historian päämomentteja. Sosiaalinen voima, ts. moninkertaistunut tuotantovoima, joka syntyy eri yksilöiden välisessä työnjaossa määräytyvän yhteistoiminnan ansiosta, esiintyy näille yksilöille — koska itse heidän yhteistoimintansa on syntynyt luonnonvoimaisesti eikä vapaaehtoisesti — ei heidän omana yhdistettynä mahtinaan vaan vieraana, heille ulkopuolisena valtana, jonka alkuperä ja päämäärät ovat heille tuntemattomat, jota he siis eivät voi enää hallita, vaan joka päinvastoin kulkee omien, ihmisten tahdosta ja menettelystä riippumattomien ja tuota tahtoa ja menettelyä jopa suuntaavien asteiden ja kehitysvaiheiden kautta.* Kuinka muuten esimerkiksi omistuksella saattaisi olla yleensä mitään historiaa ja kuinka se saattaisi saada eri muotoja, kuinka saattaisi esimerkiksi maanomistus erilaisista edellytyksistä riippuen kehittyä Ranskassa palstaviljelystä harvojen käsiin keskittyneeksi ja Englannissa harvojen käsiin keskittyneestä palstaviljelyksi, kuten nykyisin todellisuudessa tapahtuu? Tai miten on mahdollista, että kauppa, joka ei ole mitään muuta kuin eri yksilöiden ja maiden tuotteiden vaihtoa, saattaa hallita koko maailmaa kysynnän ja tarjonnan suhteen välityksellä — suhteen, joka erään englantilaisen taloustieteilijän sanojen mukaan liitelee antiikin Kohtalon tavoin maapallon yllä ja näkymättömällä kädellä jakelle ihmisille onnea ja onnettomuutta pystyttäen [19] ja kukistaen valtakuntia, kutsuen eloon kansoja ja lähettäen niitä kadotukseen; sen sijaan kumoamalla perustana oleva yksityisomistus, pystyttämällä tuotannon kom-

* Tähän kohtaan Marx on kirjoittanut marginaaleihin tekstin, joka tässä kirjassa julkaistaan välittömästi tämän kappaleen jälkeen, seuraavan jakson kahtena ensimmäisenä kappaleena.
Totm.

munistinen sääntely ja tekemällä lopun vieraantumisesta, jolla ihmiset suhtautuvat omaan tuotteeseensa, kysynnän ja tarjonnan välisen suhteen mahti hävitetään olemattomiin ja ihmiset saavat jälleen määräysvaltaansa vaihdon, tuotannon ja keskinäisen kanssakäymisensä harjoittamistavan?

[5. Tuotantovoimien kehitys
kommunistisen yhteiskunnan aineellisenä edellytyksenä]

[18] Tämä »vieraantuminen», puhuaksemme filosofeille ymmärrettävää kieltä, voidaan tietenkin kumota vain kahdella *käytännöllisellä* edellytyksellä. Jotta se muodostuisi »sietämättömäksi» mahdiksi, so. sellaiseksi mahdiksi, jota vastaan noustaan vallankumoukseen, on välttämätöntä, että tuo vieraantuminen muuttaa ihmiskunnan perusjoukon kerrassaan »omistamattomaksi» ja asettaa sen vastakkain samanaikaisesti olemassaolevan rikkauden ja sivistyksen maailman kanssa. Kumpikin näistä ehdoista edellyttää tuotantovoiman suurta kasvua, korkeaa kehitysastetta. Toisaalta tämä tuotantovoimien kehitys (jonka mukana ihmisten oleminen toteutuu jo *maailmanhistoriallisena* eikä paikallisena kokemuksellisenä olemisena) on ehdottoman välttämätön käytännöllinen ennakkoehto myös siksi, että ilman sitä yleistyisi vain *köyhyys* — *puutteen* lisääntyessä alkaisi jälleen myös taistelu välttämättömyystarvikkeista ja koko vanha ryönä heräisi henkiin — ja siksi, että vain tuotantovoimien *universaalisen* kehityksen mukana syntyy ihmisten universaalinen kanssakäyminen, jonka vuoksi toisaalta »omistamattoman» joukon ilmaantuminen tapahtuu kaikilla kansoilla samanaikaisesti (yleinen kilpataistelu). Se tekee jokaisen niistä riippuvaksi toisilla tapahtuvista mullistuksista, ja paikallisesti rajoittuneiden yksilöiden tilalle tulevat yleismaailmallisen kokemuksen omaavat *maailmanhistorialliset* yksilöt. Ilman tätä 1) kommunistinen yhteiskunta voisi olla olemassa vain paikallisena, 2) kanssakäymisen *voimat* sinänsä eivät voisi kehittyä *yleismaailmallisiksi* ja sellaisina sietämättömiksi, vaan jäisivät kotoisen taikauskon kietomien »yksityistapausten» asteelle, ja 3) kaikkalainen kanssakäymisen laajen-

tuminen kumoaisi paikallisen kommunismin. Kommunismi on empirisesti mahdollinen ainoastaan hallitsevien kansojen »kertakaikkisena» ja samanaikaisena toimintona¹⁷, kuten tuotantovoiman ja siihen yhteydessä olevan yleismaailmallisen kanssakäymisen universaalinen kehitys edellyttää.*

[19] Muuten jo *pelkästään* työllään elävien ihmisten paljous — pääomasta tai tarpeittensa rajallisesta tyydyttämisen mahdollisuudesta eristetyn työvoiman paljous ja jo siitä ehtimiseen aiheutuva itsensä työn ja samalla myös turvaton toimeentulon menetys kilpailun seurauksena — edellyttää *maailmanmarkkinoiden* olemassaoloa. Proletariaatti voi siis olla olemassa vain *maailmanhistoriallisesti*, samoin kuin kommunistinen yhteiskuntakin — sen aikaansaannos — on yleensä mahdollinen ainoastaan »maailmanhistoriallisena» olemisena; yksilöiden maailmanhistoriallinen oleminen merkitsee heidän välittömästi maailmanhistoriaan punoutuvaa olemistaan.

[18] Kommunismi ei ole meille *olotila*, joka on pystytettävä, *ihanne*, jota kohden todellisuuden on suuntauduttava. Me kutsumme kommunismiksi *todellista* liikettä, joka tekee lopun nykyisestä olotilasta. Tämän liikkeen ehdot ovat nykyisin olemassaolevien edellytysten luomat.**

* * *

[19] Se kanssakäymisen muoto, jonka kulloisetkin tuotantovoimat ovat kaikilla tähänastisilla historiallisilla kehitysasteilla määränneet ja joka vastavuoroisesti määrää niitä, on *kansalaisyhteiskunta*, jonka — kuten edellä sanotusta ilmenee — edellytyksenä ja perustana on yksinkertainen perhe ja yhdistetty perhe, niin sanottu sukuyhteisö, ja jonka seikkaperäisempi määritelmä sisältyi jo sanottuun. Siitäkin jo nähdään, että tämä kansalaisyhteiskunta on kaiken historian todellinen ahjo ja näyttämö, ja kuinka typerää tähänastinen todelliset suhteet

* Käsikirjoituksen seuraavalla liuskalla alkavan jatkotekstin yläpuolella on Marxin merkintö: »*Kommunismi.*» *Toim.*

** Käsikirjoituksessa Marx on kirjoittanut tämän kappaleen käsillä olevan jakson ensimmäisen kappaleen yläpuolelle. *Toim.*

laiminlyövä historiankäsitys on ollut rajoittuessaan muhkeisiin hallitsija- ja valtioakteihin.

Tähän asti olemme tarkastelleet pääasiallisesti vain yhtä inhimillisen toiminnan puolta, ihmisten suorittamaa *luonnon muokkausta*. Toinen puoli on *ihmisten suorittama ihmisten muokkaus...**

Valtion alkuperä ja valtion suhde kansalaisyhteiskuntaan.**

[6. Materialistisen historiankäsityksen johtopäätökset:
historiallisen tapahtumaprosessin jatkuvuus,
historian muuttuminen maailmanhistoriaksi,
kommunistisen vallankumouksen välttämättömyys]

[20] Historia ei ole mitään muuta kuin yhtämittäinen jakso erillisiä sukupolvia, joista jokainen käyttää hyväkseen kaikkien edellisten sukupolvien sille jättämiä materiaaleja, pääomia ja tuotantovoimia, joten kukin sukupolvi toisaalta jatkaa perinnäistä toimintaa kerrassaan muuttuneissa olosuhteissa ja toisaalta muuttaa vanhoja olosuhteita kerrassaan muuttuneella toiminnallaan. Spekulaatiivisesti takaperoistettuna tämä voidaan esittää siten, että myöhempi historia tulee edeltävän tarkoitukseksi, esimerkiksi että Amerikan löytämisen perustarkoituksena oli edistää Ranskan vallankumouksen puhkeamista. Tämän ansiosta historia saa erityiset tarkoituseränsä ja muuttuu eräänlaiseksi »persoonaksi muiden persoonien rinnalla» (samantapaisiksi kuin »ltsetajunta», »Kritikkki», »Ainoa» jne.). Itse asiassa se mistä käytetään sellaisia sanoja kuin edeltävän historian »kutsumus», »tarkoitus», »oras», »idea», ei ole mitään muuta kuin myöhemmästä historiasta abstrahoitua, siitä aktiivisesta vaikutuksesta abstrahoitua, joka edeltävällä historialla on myöhempään.

Kuta laajemmiksi tämän kehityksen kulussa toisiinsa vaikuttavat yksityiset piirit tulevat, kuta enemmän

* Marxin reunamerkintö: »Kanssakäyminen ja tuotantovoima.» *Toim.*

** Käsikirjoitusliuskan loppu on tyhjä. Uudelta liuskalta alkaa sitten materialistisesta historiankäsityksestä juontuvien johtopäätösten esittäminen. *Toim.*

yksityisten kansojen alkuperäinen sulkeutuneisuus häviää tuotantotavan parantumisen, kanssakäymisen kehittymisen ja sen eri kansojen välillä luonnonvoimaisesti synnyttämän työnjaon seurauksena, sitä enemmän historia muuttuu maailmanhistoriaksi. Niinpä kun esimerkiksi Englannissa keksitään kone, joka riistää leipäpalan lukemattomilta työläisiltä Intiassa ja Kiinassa sekä aiheuttaa mullistuksen noiden valtakuntien koko elämänmuodossa, tästä keksinnöstä tulee maailmanhistoriallinen tosiseikka; aivan samalla tavalla sokeri ja kahvi osoittivat 19. vuosisadalla maailmanhistoriallisen merkityksensä siten, että noiden tuotteiden puute Napoleonin kontinentaalijärjestelmän seurauksena nostatti saksalaiset [21] kapinaan Napoleonin vastaan ja muodostui siten vuoden 1813 maineikkaan vapautussodan tosiasialliseksi perustaksi. Tästä seuraa, että tämä historian muuttuminen maailmanhistoriaksi ei ole minkään »itsetajunnan», maailmanhengen tai muun metafyyssisen haamun abstraktinen suoritus, vaan kerrassaan aineellinen ja kokemuksellisesti toteennäytettävä teko, jonka toteennäyttäjänä on jokainen yksilö, sellaisena kun hän kävelee ja seisoo, syö, juo ja pukeutuu.

Tähänastisen historian kokemuksellinen tosiasia on kuitenkin myös se, että toiminnan laajetessa maailmanhistorialliseksi erilliset yksilöt joutuvat yhä enemmän heille vieraan mahdin orjuuteen (jota he sitten kuvittelevat niin sanotun maailmanhengen yms. juoniksi), mahdin, joka paisumistaan paisuu ja osoittautuu viime kädessä *maailmanmarkkinoiksi*. Mutta kokemuksellisesti yhtä perusteltua on, että tämä saksalaisille teoreetikoille niin mystinen mahti raukeaa olemattomiin, kun kommunistinen vallankumous (josta enemmän jäljempänä) kumoaa vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän ja samalla myös yksityisomistuksen; jokaisen erillisen yksilön vapautuminen tapahtuu silloin samassa mitassa, jossa historia muuttuu kokonaisuudessaan maailmanhistoriaksi.* Se että yksilön todellinen henkinen rikkaus riippuu kokonaan hänen todellisten suhteittensa rikkaudesta, on edellisen jälkeen selviö. Vasta sen ansiosta erilliset

* Marxin reunahuomaus: »Tajunnan tuottamisesta.» *Toim.*

yksilöt vapautuvat erilaisista kansallisista ja paikallisista karsinoista, yhteytyvät käytännöllisesti koko maailman tuotantoon (myös henkiseen) ja pystyvät nauttimaan tästä koko maapallon kaikinpuolisesta tuotannosta (ihmisen luomuksista). Tämä *kaikinpuolinen* riippuvuus, tämä yksilöiden *yleismaailmallisen* yhteistoiminnan alkuvoinainen muoto, muuttuu [22] kommunistisen vallankumouksen kautta niiden voimien harjoittamaksi valvonaksi ja tietoiseksi hallinnaksi, jotka ihmisten vuorovaikutuksen synnyttiminä ovat tähän asti tuntuneet heistä kerrassaan vierailta voimilta ja hallinneet heitä. Tämä katsomus voidaan nyt taaskin käsittää spekulatiivisen idealistisesti, so. fantastisesti »suvun itsesiitokseksi» (»yhteiskunta subjektina»), kuvittelemalla toisiaan perättäisesti seuraavien ja toisiinsa sidottujen yksilöiden jono yhdeksi ainoaksi yksilöksi, joka suorittaa itsensä siittämisen mysteerion. Tästä siis näkyy, että vaikka ihmiset luovat *toisiaan* ruumiillisesti ja henkisesti, he eivät tee itseään, ei pyhän Brunon mielettömyyden mielessä paremmin kuin »Ainoan», »luodun» ihmisen mielesäkään.

Kehittelemästämme historiankäsityksestä juontuvat lopuksi vielä seuraavat johtopäätökset: 1) tuotantovoimat tulevat kehityksessään asteelle, jolla syntyy sellaisia tuotantovoimia ja kommunikaatiovälineitä, jotka vallitsevissa olosuhteissa aiheuttavat vain onnettomuutta ja jotka eivät ole enää mitään tuotantovoimia, vaan tuhoamisvoimia (koneet ja raha); samanaikaisesti tämän kanssa syntyy luokka, jonka täytyy kantaa kaikki yhteiskunnan rasitukset saamatta nauttia sen eduista. Yhteiskunnan ulkopuolelle [23] tungettuna tämä luokka joutuu väistämättä jyrkkään ristiriitaan kaikkien muiden luokkien kanssa; se muodostaa yhteiskunnan jäsenistön valtaenemmistön ja siitä lähtee alulle perusteellisen vallankumouksen välttämättömyyden tajuaminen, kommunistinen tietoisuus, mikä voi luonnollisesti viritä myös muiden luokkien keskuudessa tämän luokan aseman ymmärtämisen tuloksena; 2) ehdot, joiden vallitessa tiettyjä tuotantovoimia voidaan käyttää, ovat tietyn yhteiskuntaluokan herruuden ehtoja; tämän luokan omistuksellisesta asemasta johtuva sosiaalinen mahti saa *käytännöllis-*

aatteellisen ilmentymänsä kulloisessakin valtiomuodossa, ja sen vuoksi jokainen vallankumouksellinen taistelu suuntautuu siihen asti hallinnutta luokkaa vastaan;* 3) kaikissa tähänastisissa vallankumouksissa toiminnan luonne on jäänyt aina koskemattomaksi, ja kysymys on ollut vain tämän toiminnan toisenlaisesta jakelusta, työn uudesta jakamisesta toisten henkilöiden kesken, kun taas kommunistinen vallankumous suuntautuu toiminnan tähänastista *luonnetta* vastaan, syrjäyttää *työn*** ja hävittää kaikkien luokkien herruuden sekä itse nuo luokatkin, koska tämä vallankumous suoritetaan sen luokan toimesta, jota yhteiskunnassa ei enää pidetä luokkana, ei tunnusteta luokaksi ja joka on jo nyky-yhteiskunnan kaikkien luokkien, kausallisuuksien jne. rappeutumisen ilmaus; 4) niin tämän kommunistisen tietoisuuden laajaa herättämistä kuin itsensä tavoitteen saavuttamistakin varten tarvitaan ihmisten joukoittaista muuttumista, mikä voi tapahtua ainoastaan käytännöllisessä liikkeessä, *vallankumouksessa*; vallankumous on siis välttämätön ei ainoastaan siksi, että *hallitsevaa* luokkaa on mahdoton kukistaa millään muulla tavalla, vaan myös siksi, että *kukistava* luokka voi vain vallankumouksessa heittää niskastaan koko vanhan kaman ja kypsyä kykeneväksi laskemaan uuden yhteiskunnan perustaa.***

* Marxin reunahuomautus: »Nämä ihmiset ovat kiinnostuneita nykyisen tuotantotavan säilyttämisestä.» *Toim.*

** Tämän jälkeen käsikirjoituksessa on viivattu yli: »sellaisen toimintamuodon, jonka vallitessa herruus...» *Toim.*

*** Tämän jälkeen käsikirjoituksessa on viivattu yli: »Samaan aikaan kun kaikki kommunistit niin Ranskassa kuin myös Englannissa ja Saksassa ovat olleet jo kauan yksimielisiä tästä vallankumouksen välttämättömyydestä, pyhä Bruno houraillee edelleen kaikessa rauhassa ja luulee, että 'reaali humanismi', ts. kommunismi, asetettaisiin 'spiritualismin paikalle' (jolla ei ole mitään paikkaa) ainoastaan arvonannon voittamiseksi. Ja hän hourii edelleen, että silloin 'tulee lopulta pelastus, maa muuttuu taivaaksi ja taivas maaksi'. (Jumaluusoppinut ei henno vielä mitenkään unohtaa taivasta.) 'Silloin ilo ja autuus tulevat kaikumaan taivaallisessa sopu-soinnussa iänkaikkisuudesta iänkaikkisuuteen' (s. 140)¹⁸. Pyhä kirkonisä joutuu kuitenkin suuresti ihmettelemään, kun hänet yllättää viimeinen päivä, jolloin tämä kaikki täyttyy — päivä jonka aamunsarastuksena on palavien kaupunkien kajo taivaalla, kun tämän 'taivaallisen sopu-soinnun' keskellä kajahtavat Marsel-

[7. Yhteenveto materialistisesta historiankäsituksesta]

[24] Tämä historiankäsititys pohjautuu siis siihen, että nimenomaisesti välittömän elämän eineellisestä tuottamisesta lähtien tarkastellaan todellista tuotantoprosessia ja että tähän tuotantotapaan liittyvä ja sen synnyttämä kanssakäymisen muoto, ts. kansalaisyhteiskunta eri asteissaan, käsitetään koko historian perustaksi; että esitetään kansalaisyhteiskunnan toiminta valtiollisen elämän piirissä sekä selitetään tästä lähtökohdasta kaikki erilaiset teoreettiset tuotteet ja tajunnan muodot, filosofia, uskonto, moraalit jne. jne.; että tältä pohjalta seurataan niiden syntyprosessia, joka prosessi (ja siis myös näiden eri puolten vaikutus toisiinsa) voidaan tietenkin esittää myös koko laajuudessaan. Tämän historiankäsitetyksen ei tarvitse idealistisen historiankäsitetyksen tavoin etsiä jokaisesta aikakaudesta jotain kategoriaa, vaan se pysyttelee koko ajan todellisen historian *pohjalla*, selittää aatteelliset muodostumat aineellisesta käytännöstä eikä käytäntöä aatteesta ja tulee tämän mukaisesti myös johtopäätökseen, että tajunnan kaikki muodot ja tuotteet voidaan kumota ei henkisen kritiikin kautta eikä sulattamalla ne »itsetajuntaan» tai muuntamalla ne »kummituksiksi», »aaveiksi», »eriskummallisuuksiksi»²⁰ jne., vaan ainoastaan kumoamalla käytännössä todelliset yhteiskunnalliset suhteet, joista nuo idealistiset jaaritukset ovat peräisin, — että historian sekä myös uskonnon, filosofian ja muun teorian liikkeellepanevana voimana on vallankumous eikä kritiikki. Tämä historiankäsititys osoittaa, että historia ei ole »itsetajunnaksi» sulautuvaa »henkeä hengestä»,* vaan että sen jokainen

jeesin ja Carmagnolen sävelet yhdessä kiertämättömän tykinjylinän kanssa ja giljotiinin vielä lisäksi jyskyttäessä tahtia; kun katala 'massa' alkaa ulvoa *ça ira, ça ira* ja hälventää 'itsetajuntaa' lyhytpylvään avulla¹⁹. Pyhällä Brunolla on vähiten aihetta maalailta itselleen lohdullista kuvaa 'ilosta ja autuudesta iänkaikkisuudesta iänkaikkisuuteen'. Pidättäydymme nautinnosta a priori konstruoida pyhän Brunon käyttäytymistä viimeisenä päivänä. Vaikea on myös ratkaista, olisiko vallankumousta suorittavia proletaareja pidettävä 'substanssina', 'massana', joka kumoaa kritiikkiä, vai hengen 'emanaationa', huuruna, jolla ei ole vielä Bauerin ajatusten sulattamiseen tarvittavaa konsistenssia, kiinteyttä.» *Toim.*

* B. Bauerin sanonta. *Toim.*

aste edellyttää tiettyä aineellista tulosta, tuotantovoimien tiettyä summaa, ihmisten historiallisesti muotoutunut suhdetta luontoon ja toisiinsa, kunkin sukupolven edeltäjiltään perimiä tuotantovoimia, pääomia ja olosuhteita, joita uusi sukupolvi muuntelee, mutta jotka toisaalta sanelevat sille omat elämänehtonsa ja antavat sille määrätyn kehityksen, erikoisluonteen. Tämä historiankäsitys siis osoittaa, että olosuhteet luovat ihmisiä yhtä suuressa määrin [25] kuin ihmiset olosuhteita.

Tämä tuotantovoimien, pääomien ja sosiaalisen kanssakäymisen eri muotojen summa, jonka jokainen yksilö ja jokainen sukupolvi löytävät ikään kuin annettuna, on todellisena perustana sille, mitä filosofit ovat kuvitelleet »substanssiksi» ja »ihmisen olemukseksi», mitä he ovat jumaloineet ja mitä vastaan he ovat taistelleet — todellisena perustana, jonka vaikutusta ihmisten kehitykseen näiden filosofien kapinointi »itsetajunnan» ja »ainoiden» muodossa ei vähimmässäkään määrin häiritse. Eri sukupolvien edestään valmiina löytämät elämänehdot ratkaisevat myös sen, tulevatko historiassa ajoittain toistuvat vallankumoukselliset järkytykset olemaan kyllin voimakkaita vai ei kumotakseen kaiken olevan perustan; ja jollei näitä totaalisen kumouksen aineellisia elementtejä ole — nimittäin jollei toisaalta ole tiettyjä tuotantovoimia ja toisaalta vallankumouksellista joukkomuodostumaa, joka nousee paitsi tähänastisen yhteiskunnan yksityisiä ehtoja myös itseään tähänastista »elämäntuotantoa» ja sen pohjana olevaa »kokonaistoimintaa» vastaan — jollei näitä aineellisia elementtejä ole olemassa, niin käytännölliselle kehitykselle on, kuten kommunismin historia todistaa, kerrassaan yhdentekevää, vaikka kyseisen kumouksen *ajatus* olisi lausuttu julki jo satoja kertoja.

[8. Koko tähänastisen, idealistisen historiankäsityksen ja erityisesti hegelinjälkeisen saksalaisen filosofian kestäämättömyys]

Koko tähänastinen historiankäsitys on joko täysin sivuuttanut tämän historian todellisen perustan tai pitänyt sitä sivuseikkana, jolla ei ole mitään tekemistä

historian kulun kanssa. Näin meneteltäessä historiaa on kirjoitettava sen ulkopuolella sijaitsevan mittasuhteen mukaan: elämän todellinen tuottaminen näyttää tällöin esihistorialliselta, kun taas historiallinen näyttää elämästä irralliselta, ekstrasylimaalliselta [Extra-Überweltliche]. Ihmisen suhde luontoon suljetaan täten historian ulkopuolelle, mistä on seurauksena luonnon ja historian vastakkainasettelu. Tähänastinen historiankäsitys on sen vuoksi saattanut nähdä historiassa ainoastaan poliittisia hallitsija- ja valtiotoimia sekä uskonnollista ja yleensä teoreettista taistelua ja joutunut jokaisen historiallisen aikakauden kohdalla *omaksumaan tuon aikakauden illuusiot*. Niinpä jos jokin aikakausi kuvittelee olevansa puhtaasti »poliittisten» tai »uskonnollisten» motiivien vallassa, vaikka »uskonto» ja »politiikka» ovat vain sen todellisten motiivien muotoja, sen historian kirjoittaja omaksuu tämän mielipiteen. Näiden tiettyjen ihmisten »kuvitelma», »käsitys» omasta todellisesta käytännöstään muuttuu ainoaksi määrääväksi ja aktiiviseksi voimaksi, joka hallitsee ja määrää näiden ihmisten käytäntöä. Kun se alkeellinen muoto, jossa työnjako ilmenee hinduilla ja egyptiläisillä, synnyttää noiden kansojen valtiossa ja uskonnossa kastijärjestelmän, niin historikko uskoo kastilaitoksen [26] olevan sen voiman, joka on aiheuttanut tuon alkeellisen yhteiskunnallisen muodon.

Samaan aikaan kun ranskalaiset ja englantilaiset ovat ainakin poliittisen illuusion alalla sentään todellisuuden tuntumassa, saksalaiset liikkuvat »puhtaan hengen» alueella ja tekevät uskonnollisesta illuusiosta historian liikkeellepanevan voiman. Hegelin historianfilosofia on viimeinen, »puhtaimman ilmaisunsa» saavuttanut seuraus koko tästä saksalaisesta historiankirjoituksesta, jossa ei käsitellä todellisia eikä edes poliittisia intressejä vaan pelkkiä ajatuksia, jotka sitten pakostakin näyttäytyvät myös pyhälle Brunolle sarjana toisiaan syöviä ja lopulta »itsetajuntaan» katoavia »ajatuksia»* sekä vielä johdonmukaisemmin pyhälle Max Stirnerille, joka ei tiedä

* Marxin reunahuomautus: »Niin sanotun *objektiivisen* historiankirjoituksen olemus oli siinä, että se tarkasteli historiallisia suhteita toiminnasta irrallisina. Sen taantumuksellinen luonne.»
Toim.

todellisesta historiasta mitään ja jolle historian kulku on pelkkää »ritari-», rosvo- ja kummitushistoriaa, jonka näyiltä hän voi tietenkin pelastautua vain »jumalattomuuden» avulla. Tämä käsitys on todellisuudessa uskonnollinen, se edellyttää uskonnollisen ihmisen alkuihmiseksi, josta koko historia on lähtöisin, ja korvaa elämäntarvikkeiden ja itsensä elämän todellisen tuottamisen mielikuvituksessaan uskonnollisten fantasiain tuotannolla.

Koko tämä historiankäsitys rappioineen ja siitä juontuvine epäröinteineen ja arveluineen on pelkästään saksalaisten *kansallinen* asia ja sillä on vain *paikallista* mielenkiintoa Saksalle; sellainen on esimerkiksi tärkeä, viime aikoina moneen otteeseen pohdittu kysymys siitä, kuinka oikeastaan »jumalan valtakunnasta päästään ihmisen valtakuntaan», ikään kuin tämä »jumalan valtakunta» olisi olemassa jossain muualla kuin kuvitelmissa ja herrat kirjanoppineet eivät eläisi jatkuvasti — itsekään sitä tietämättä — »ihmisten valtakunnassa», johon he etsivät nyt tietä, ja ikään kuin tämä tieteellinen hupailu — sillä muutahan tämä teoreettisen pilviluomuksen eriskummallisuuden selittäminen ei ole — ei sisältyisi päinvastoin siihen, että sen syntyperää etsitään todellisista maallisista olosuhteista. Näillä saksalaisilla on yleensä aina tapana johtaa mikä tahansa esiintyvä mielettömyys [27] johonkin toiseen järjettömyyteen, ts. he olettavat, että tuolla mielettömyydellä on jokin erityinen *tarkoitus*, joka on löydettävä, vaikka kysymys on vain siitä, että nämä teoreettiset lauseimat on selitettävä olemassaolevista suhteista. Näiden lauseimien todellinen, käytännöllinen romuttaminen, näiden käsitysten juuriminen ihmisten tajunnasta tapahtuu, kuten jo edellä esitimme, olosuhteiden muuttumisen eikä teoreettisen dedusoinnin tietä. Ihmisten perusjoukolla, ts. proletariaatilla, näitä teoreettisia käsityksiä ei ole olemassa, joten heidän kohdallaan niitä ei tarvitse juurikaan, ja jos tuolla joukolla on joskus ollutkin joitakin teoreettisia käsityksiä, kuten uskonto, niin olosuhteet ovat jo ajat sitten juurineet ne.

Mainittujen kysymysten ja niiden ratkaisujen puhtaasti kansallinen luonne ilmenee myös siinä, että kyseiset teoretikot uskovat aivan vakavissaan, että sellaiset

houreoliot kuin »jumalihminen», »Ihminen» yms. olisivat johtaneet historian tiettyjä aikakausia; pyhä Bruno menee jopa väittämään, että ainoastaan »kriitikki ja kriitikot ovat tehneet historiaa»²¹. Ja kun nämä teoreetikot rupeavat itse rakentelemaan historiaa, he hyppäävät kovalla kiireellä kaiken menneen ylitse ja siirtyvät »mongolijasta»²² heti oikeaan »sisällökkääseen» historiaan, nimittäin »Hallische Jahrbücherin» ja »Deutsche Jahrbücherin»²³ historiaan ja hegeliläisen koulukunnan yleiseksi torailuksi rappeutumisen historiaan. Kaikki muut kansakunnat ja kaikki todelliset tapahtumat unohtetaan, theatrum mundi* rajoitetaan Leipzigin kirjamessujen sekä »Kritiikin», »Ihmisen» ja »Ainoan»** keskinäisen kinailun puitteisiin. Jos teoreetikomme ehkä käyvätkin joskus käsiksi johonkin historialliseen teemaan, kuten esimerkiksi 18. vuosisadan historiaan, niin he esittävät ainoastaan kuvitelmien historian, joka on irrotettu niiden perustana olevista tosiasioista ja käytännöllisestä kehityksestä, ja tämänkin he tekevät vain esittääkseen kyseisen ajan epätäydelliseksi esiasteeksi, rajoitetuksi edelläkävijäksi todella historialliseen aikaan, ts. vuosien 1840—1844 saksalaiseen filosofiseen taisteluun. Tämän tarkoituksensa mukaisesti — kirjoittaakseen menneisyyden historiaa siten, että jokin epähistoriallinen henkilö ja hänen kuvitelmansa saisivat loistaa kirkkaimmin — he jättävät ylipäänsä mainitsematta kaikki todella historialliset tapahtumat, jopa tapahtuneetkin politiikan puuttumiset historian kulkuun ja tarjoilevat sen sijaan ei tutkimuksiin vaan mielivaltaiseen rakenteluun ja litteräärisiin juoruihin perustuvaa kertoelmaa — kuten pyhä Bruno teki nykyisin unohtetussa 18. vuosisadan historiassaan²⁴. Nämä korkealentoiset ja ylimieliset ajatusrikkaman kaupustelijat, jotka luulevat olevansa loputtomasti kaikkien kansallisten ennakkoluulojen yläpuolella, ovat siis käytännössä kansallisesti vielä rajoituneempia kuin olutkapakoissa istuvat poroporvarit, jotka uneksivat Saksan yhtenäisyydestä. He eivät lainkaan tunnusta muiden kansojen töitä historiallisiksi, he

* — maailmannäyttämö. *Toim.*

** — ts. B. Bauerin, L. Feuerbachin ja M. Stirnerin. *Toim.*

elävät Saksassa, Saksasta [28] ja Saksalle, he muuttavat Reininmaan laulun²⁵ virreksi ja valloittavat Elsassia ja Lothringenia kähveltämällä ranskalaista filosofiaa eikä Ranskan valtakuntaa, saksalaistamalla ranskalaisia ajatuksia eikä ranskalaisia maakuntia. Herra Venedey on kosmopoliitti verrattuna pyhään Brunoon ja pyhään Maxiin, jotka teorian maailmanherruuden varjolla julistivat Saksan maailmanherruutta.

[9. Feuerbachin ja hänen idealistisen
historiankäsitteensä lisäarvostelua]

Tästä erittelystä näkyy myös, kuinka suuresti Feuerbach erehtyy julistaessaan («Wigand's Vierteljahrsschrift», 1845, Bd. 2) »yhteisöihmisen» määritelmän nojalla itsensä kommunistiksi²⁶, muuttaessaan tämän määrittelyn »Ihmisen» predikaatiksi ja luullessaan että sana kommunisti, joka nykymaailmassa merkitsee määrätyn vallankumouksellisen puolueen kannattajaa, voidaan muuttaa jälleen pelkäksi kategoriaksi. Feuerbachin koko dedusointi kysymyksen ollessa ihmisten suhteesta toisiinsa pyrkii vain todistelemaan, että ihmiset tarvitsevat ja ovat aina tarvinneet toisiaan. Hän tahtoo vakiinnuttaa tietoisuuden tästä tosiseikasta, toisin sanoen hän tahtoo muiden teoreetikkojen tavoin vain tehdä tajuttavaksi erään *olemassaolevan* tosiseikan, kun taas todellisen kommunistin tehtävänä on tämän olemassaolevan kumoaminen. Tunnustamme muuten täydellisesti, että pyrkimällä juuri *tämän* tosiseikan tajuttavaksi tekemiseen Feuerbach menee niin pitkälle kuin teoretikko yleensä voi mennä lakkaamatta olemasta teoretikko ja filosofi. Mutta on myös kuvaavaa, että pyhät Bruno ja Max asettavat heti Feuerbachin käsityksen kommunisteista todellisen kommunistin tilalle, mikä tapahtuu osin jo siksi, että he voisivat käsitellä myös kommunismia »henkenä hengestä», filosofisena kategoriana, taistella sitä vastaan tasaveroisena vastustajana — ja pyhän Brunon taholta tämä tapahtuu vielä pragmaattisista etupyyteistä.

Esimerkkinä olevan tunnustamisesta ja samalla sen ymmärtämättömyydestä — mikä Feuerbachille on edelleenkin yhteistä vastustajiemme kanssa — muistutamme

siitä paikasta »Tulevaisuuden filosofiassa», jossa hän todistelee, että jonkin olion tai ihmisen oleminen olisi samalla hänen olemuksensa²⁷, että eläin- tai ihmisyksilön määrätyt olemassaolonehdot, elintapa ja toiminta olisivat sitä, missä hänen »olemuksensa» tuntee itsensä tyydytetyksi. Jokaista poikkeusta pidetään tällöin onnettomana sattumana, epänormaalisuutena, joka ei ole muutettavissa. Kun siis miljoonat proletaarit eivät tunne itseään elinsuhteissaan edes etäisesti tyydytetyiksi, kun heidän »olemisensa» [29] ei etäisimmässäkään määrin vastaa heidän »olemustaan», niin mainitun kohdan mukaisesti tämä olisi väistämätön onnettomuus, jota pitäisi levollisesti sietää. Nämä miljoonat proletaarit eli kommunistit ajattelevat kuitenkin aivan toisin ja tulevat sen aikanaan todistamaan saattamalla »olemisensa» käytännöllisesti, vallankumouksen kautta, sopusointuun »olemuksensa» kanssa. Tällaisissa tapauksissa Feuerbach ei puhu koskaan ihmisten maailmasta, vaan pakenee joka kerta ulkoiseen luontoon, ja nimenomaan *sellaisen* luonnon alueelle, joka ei ole vielä ihmisten herruudessa. Mutta jokainen uusi keksintö, jokainen teollisuuden edistysaskel irrottaa tuosta alueesta uuden kappaleen ja kaventaa aina enemmän sitä maaperää, josta Feuerbachin teesin tapaiset esimerkit kasvavat. Rajoitumme yhteen teesiin: kalan »olemus» on sen »oleminen», vesi. Jokikalan »olemus» on jokivesi. Mutta se lakkaa olemasta sen »olemus», siitä tulee sille sopimaton elinympäristö heti, kun tämä joki joutuu teollisuuden alaisuuteen, heti kun väriaineet ja muut jätteet saastuttavat sen, kun sillä alkaa laivaliikenne, heti kun sen vesi johdetaan kanaviin, joissa kalalta voidaan riistää elinympäristö yksinkertaisesti keskeyttämällä vedenanto. Kaikkien tämäntapaisten ristiriitojen julistaminen väistämättömäksi epänormaalisuudeksi ei pohjimmiltaan eroa lohduttelusta, jonka pyhä Max Stirner antaa tyytymättömille sanomalla, että tämä ristiriita on heidän oma ristiriitansa, että tämä huono asema on heidän oma huono asemansa, johon heidän on joko tyydyttävä tai pidettävä tyytymättömyytensä omiana asianaan tai sitten kapinoitava mielikuvituksellisesti tuollaista tilannetta vastaan. Yhtä vähän tämä Feuerbachin teesi eroaa pyhän Brunon moitteesta, että kyseiset

onnettomat olosuhteet johtuvat muka siitä, että asianomaiset ovat juuttuneet »substanssin» lokaan, eivät ole edenneet »absoluuttiseen itsetajuntaan» eivätkä tiedostaneet näitä huonoja olosuhteita hengeksi omasta hengestä.

[III]

[1. Hallitseva luokka ja hallitseva tajunta. Miten hegeliläinen käsitys hengen herruudesta historiassa on muodostunut]

[30] Hallitsevan luokan ajatukset ovat jokaisena aikakautena hallitsevia ajatuksia, ts. se luokka, joka on yhteiskunnan hallitseva *aineellinen* voima, on samalla sen hallitseva *henkinen* voima. Luokka, jolla on käytössään aineellisen tuotannon välineet, määrää samalla henkisen tuotannon välineistä, niin että henkisen tuotannon välineitä omistamattomien ajatukset ovat yleensä tuon luokan alaisia. Hallitsevat ajatukset eivät ole mitään muuta kuin hallitsevien aineellisten suhteiden aatteellista ilmausta, ajatusmuotoon pukeutuneiden hallitsevien aineellisten suhteiden ilmausta; siis suhteiden, jotka juuri tekevätkin yhdestä luokasta hallitsevan, siis sen herruuden ajatuksia. Hallitsevan luokan muodostavat yksilöt omaavat muuten hekin tajunnan ja siis ajattelevat; koska he siis luokkana hallitsevat ja määräävät annetun historiallisen kauden koko laajuudessaan, on itsestään selvää, että he tekevät näin kaikilla alueilla, että he hallitsevat siis myös ajattelevina, ajatusten tuottajina, sääntelevät aikansa ajatusten tuotantoa ja jakoa, joten heidän ajatuksensa ovat siis aikakauden hallitsevia ajatuksia. Niinpä maassa, jossa kuningasvalta, aristokratia ja porvaristo taistelevat annettuna aikana herruudesta ja jossa herruus on siis jakautunut, hallitsevaksi ajatukseksi tulee vallanjako-oppi, joka julistetaan tällöin »ikuisiksi laiksi».

Työnjako, jonka jo edellä (s. [15—18])* havaitsimme erääksi tähänastisen historian tärkeimmistä mahdeista, ilmenee nyt myös hallitsevassa luokassa jakautumisena

* Ks. tätä osaa, s. 88—93. *Toim.*

henkiseen ja [31] aineelliseen työhön tämän luokan sisällä, niin että osa siitä esiintyy tämän luokan ajattelijoina (niitä ovat tuon luokan aktiiviset ajatusvoimaiset ideologit, jotka ottavat pääelinkeinokseen tämän luokan omakeskeisten illuusioiden kehittelyn), kun taas toiset suhtautuvat näihin ajatuksiin ja illuusioihin enemmän passiivisina ja vastaanottajina, koska he ovat todellisuudessa tämän luokan aktiivijäseniä, joilla on vähemmän aikaa luoda itseään koskevia illuusioita ja ajatuksia. Tällainen kahtiajakoisuus tämän luokan sisällä voi kehittyä jopa tietyksi vastakohtaisuudeksi ja vihamielisyydeksi kummankin osan välillä, mikä kuitenkin raukeaa itsestään jokaisessa käytännöllisessä yhteentörmäyksessä, kun luokka itse on vaarassa ja kun ei jää jälkeäkään siitä näennäisyydestä, että hallitsevat ajatukset eivät olisi hallitsevan luokan ajatuksia ja että niiden valta ja voima eroaisi tuon luokan vallasta ja voimasta. Vallankumouksellisten ajatusten olemassaolo tietynä aikakautena edellyttää vallankumouksellisen luokan olemassaoloa, minkä edellytyksistä edellä (s. [18—19, 22—23])* jo sanottiin se, mikä on tarpeellista.

Jos kuitenkin historian kulkua tarkasteltaessa hallitsevan luokan ajatukset irrotetaan itse hallitsevasta luokasta, jos ne itsenäistetään, jos tyydytään toteamaan, että tietyllä aikakaudella olivat vallitsevina nämä ja nuo ajatukset ilman että otetaan huomioon noiden ajatusten tuottamiseksi ja tuottajia, jos siis jätetään kokonaan sivuun kyseisten ajatusten perustana olleet yksilöt ja historialliset olosuhteet, niin voidaan esimerkiksi sanoa, että aristokratian herruuden aikana olivat vallitsevina kunnian, uskollisuuden jne. käsitteet, kun taas porvariston herruuden aikana vapauden, tasa-arvoisuuden jne. käsitteet. Itse hallitseva luokka kuvittelee yleensä tällaista. Tämä historiankäsitelmä, joka on pääasiallisesti 18. vuosisadalta lähtien ollut yhteistä kaikille historiankirjoittajille, törmää väistämättä [32] sellaiseen ilmiöön, että vallalle pääsevät yhä abstraktisemmat ajatukset, so. yhä yleisemmän muodon saavat ajatukset. On nimittäin siten, että jokaisen uuden luokan, joka asettuu sitä

* Ks. tätä osaa, s. 93—94, 97—98. *Toim.*

ennen hallinnee paikalle, on pakko jo tarkoituksensa saavuttamista varten esittää oma etunsa yhteiskunnan kaikkien jäsenten yhteiseksi eduksi, so. aatteellisesti ilmaistuna: antamaan omille ajatuksilleen yleisluontoisen muodon, esittää ne ainoina järkevinä, yleispätevinä. Vallankumousta suorittava luokka astuu alusta pitäen esille koko yhteiskunnan edustajana eikä luokkana jo siksi, että sillä on vastassaan toinen *luokka*; se esiintyy yhteiskunnan koko joukkona ainoaa hallitsevaa luokkaa vastaan.* Se voi tehdä näin siksi, että sen etu alussa vielä punoutuu todellakin enemmän tai vähemmän yhteen kaikkien muiden ei-hallitsevien luokkien yhteisedun kanssa, koska sen erikoisetu erityisenä luokkana ei ole ehtinyt siihenastisten suhteiden puristuksessa vielä kehittyä. Sen voitto hyödyttää sen tähden monia yksilöitä myös muista, ei valtaan tulevista luokista, mutta ainoastaan sikäli kuin se saattaa kyseiset yksilöt asemaan, joka sallii heidän nousta hallitsevan luokan riveihin. Kun Ranskan porvaristo kukisti aristokratian herruuden, monille proletaareille avautui siten mahdollisuus nousta proletariaatin yläpuolelle, mutta vain sikäli kuin heistä tuli porvareita. Jokainen uusi luokka pystyttää siis herruutensa edeltäneen luokan perustaa laajemmalle tukiperustalle; sen sijaan myöhemmin vastakohtaisuus ei-hallitsevien luokkien ja nyt hallitsevaan asemaan päässeen luokan välillä kehittyy sitä terävämmäksi ja syvemmäksi. Nämä molemmat seikat aiheuttavat sen, että tätä uutta hallitsevaa luokkaa vastaan käytävä taistelu tuo puolestaan mukanaan tähänastisen yhteiskuntajärjestelmän päättäväisemmän ja radikaalimman kieltämisen kuin kaikki [33] sitä ennen valtaa tavoitelleet luokat ovat voineet suorittaa.

Koko tämä näennäisyys, että tietyn luokan herruus olisi vain tiettyjen ajatusten herruutta, raukeaa luonnollisesti itsestään heti kun luokkaherruus lakkaa yleensä olemasta yhteiskuntajärjestyksen muotona, heti kun käy

* Marxin reunamerkintö: »(Yleisyys soveltuu: 1. luokalle säätyä vastaan, 2. kilpailuun, yleismaailmalliseen kanssakäymiseen jne., 3. hallitsevan luokan suureen lukumäärään, 4. illuusioon yhteisistä eduista, alussa tämä illuusio on totuudellinen, 5. ideologioiden itsepetokseen ja työnjakoon.)» *Totm.*

tarpeettomaksi esittää erikoisetu yhteiseksi tai »yleinen» hallitsevaksi.

Sen jälkeen kun hallitsevat ajatukset on irrotettu hallitsevista yksilöistä ja ennen kaikkea tuotantotavan kulloisenkin kehitysasteen synnyttämistä suhteista ja päädytty siten tulokseen, että historiassa ovat aina vallitsevina ajatukset, sen jälkeen on jo hyvin helppoa abstrahoida näistä erilaisista ajatuksista »ajatus sinänsä», aate yms. historiaa hallitsevaksi tekijäksi ja esittää kaikki nämä erilliset ajatukset ja käsitteet historiassa kehittyvän Käsitteen »itseääräämiseksi». Silloin on myös luonnollista, että kaikki ihmisten suhteet voidaan johtaa ihmisen käsitteestä, kuvitellusta ihmisestä, ihmisen olemuksesta, »Ihmisestä». Spekulatiivinen filosofia onkin tehnyt näin. Hegel itse myöntää »Historianfilosofian» lopussa, että hän »on tarkastellut yksistään käsitteen eteenpäinmenoa» ja esittänyt historiassa »todellista *teodikeaa*» (s. 446). Tämän jälkeen voidaankin palata uudestaan »käsitteen» tuottajiin, teoreetikoihin, ideologeihin ja filosofiin sekä tehdä johtopäätös, että filosofit, ajattelijat sinänsä, ovat ikiajoista hallinneet historiassa — johtopäätös, jonka, kuten näemme, esitti jo Hegel.

Näin muodoin koko taitotempu, jolla pyritään osoittamaan hengen yliherruutta (Stirnerillä hierarkia) historiassa, huipentuu siis seuraaviin kolmeen tempuun.

[34] N:o 1. Empiirisistä syistä, empiirissä olosuhteissa ja aineellisina yksilöinä hallitsevien yksilöiden ajatukset on irrotettava itse näistä hallitsevista yksilöistä ja siten tunnustettava ajatusten tai illuusioiden herruus historiassa.

N:o 2. Tässä ajatusten herruudessa on saatava aikaan jonkinlainen järjestys, on todistettava jonkinlaisen mystisen yhteyden olemassaolo toisiaan seuraavien hallitsevien ajatusten välillä, mikä saadaan aikaan pitämällä niitä »käsitteen itseääräämisinä» (tämä on mahdollista, koska nämä ajatukset ovat empiirisen perustansa välityksellä todella yhteydessä keskenään, ja koska niistä — *pelkkinä* ajatuksina käsiteltyinä — tulee itse-eroavuuk-
sia, ajattelun aikaansaamia eroavuuk-
sia).

N:o 3. Tämän »itsensä määräävän käsitteen» mystisen ulkonäön poistamiseksi se personoidaan eräänlaiseksi

henkilöksi — »Itsetajunnaksi» — tai näyttääkseen oikein materialistiselta, kokonaiseksi joukoksi henkilöitä, jotka edustavat historiassa »käsitettä», »ajattelijoiksi», »filosoifeiksi», ideologeiksi, jotka vuorostaan määritetään historianluojiksi, »vartijain neuvostoksi», hallitseviksi*. Täten historiasta syrjäytetään kaikki materialistiset ainekset, minkä jälkeen voidaan huoletta hellittää suitsia ja antaa spekulatiivisen ratsun ravata.

Tähän Saksassa vallinneeseen historialliseen menetelmään sekä siihen, miksi se vallitsi pääasiallisesti siellä, on etsittävä selitystä sen yhteydestä ideologioiden illuusioihin yleensä, esimerkiksi lakimiesten, poliitikkojen (sekä myös käytännön valtiomiesten) illuusioihin, näiden miekkosten kaavaoppineista unelmista ja kieroumista, jotka saavat aivan yksinkertaisesti selityksensä heidän käytännöllisestä asemastaan elämässä, heidän puuhistaan ja vallitsevasta työnjaosta.

[35] Kun tavallisessa elämässä jokainen shopkeeper** sängen hyvin osaa erottaa, keneksi joku tekeytyy ja kuka hän todellisuudessa on, niin meikäläinen historiantarkistaja ei ole vielä tiedostanut tätä triviaalia seikkaa. Se uskoo jokaisen aikakauden sanaa, puhuipa ja kuvittelipa se itsestään mitä hyvänsä.

[IV]

[1. Tuotantovälineet ja omistusmuodot]

...*** [40] Edellisestä seuraa kehittyneen työnjaon ja laajan kaupankäynnin edellytys, toisesta paikallinen rajoittuneisuus. Ensimmäisessä tapauksessa yksilöt on saatettava yhteen, toisessa he itse ovat tuotantovälineitä olemassaolevan tuotantovälineen vieressä.

Tässä nähdään siis, mikä ero on luontaisten ja sivilisaation luomien tuotantovälineiden välillä. Kyntömaata (vettä jne.) voidaan pitää luontaisena tuotantovälineenä. Edellisessä tapauksessa, so. luontaisen tuotanto-

* Marxin reunamerkintö: »Ihminen sinänsä = 'ajatteleva ihmishenki'.» *Toim.*

** — kauppias. *Toim.*

*** Tästä puuttuu neljä liuskaa käsikirjoitusta. *Toim.*

välineen ollessa kyseessä, ihmiset ovat luonnon alaisia; jälkimmäisessä tapauksessa he ovat tietyn työntuotteen alaisia. Siksi myös omistus (maanomistus) ilmenee ensimmäisessä tapauksessa välittömänä, luontaisena herruutena, toisessa työn herruutena, erityisesti kasautuneen työn, pääoman, herruutena. Ensimmäinen tapaus edellyttää, että yksilöitä liittää toisiinsa jokin yhdysside, olkoon se perhe, heimo tai itse maa-alue ym.; toinen tapaus edellyttää, että he ovat toisistaan riippumattomia ja yhteydessä vain vaihdon kautta. Edellisessä tapauksessa vaihto tapahtuu pääasiallisesti ihmisen ja luonnon välillä, jolloin ihminen vaihtaa työnsä luonnon tuotteisiin; jälkimmäisessä tapauksessa etutilaisena on ihmisten kesken tapahtuva vaihto. Edellisessä tapauksessa tullaan toimeen keskinkertaisella ymmärryksellä, ruumiillinen ja henkinen toiminta eivät ole vielä ollenkaan erottuneet toisistaan; jälkimmäisessä tapauksessa henkisen ja ruumiillisen työn välisen jaon on täytyntä käytännöllisesti jo tapahtua. Edellisessä tapauksessa omistajan valta omistamattomiin saattaa perustua henkilökohtaisiin suhteisiin, jonkinlaiseen yhteisömuotoon [Gemeinwesen]; jälkimmäisessä tapauksessa sen täytyy saada esineellinen muoto jossain kolmannessa — rahassa. Edellisessä tapauksessa on olemassa pienteollisuutta, mutta se on luontaisen tuotantovälineen hyväksikäyttöä palvelevaa ja tapahtuu sen vuoksi ilman työn jakamista eri yksilöille; jälkimmäisessä tapauksessa teollisuus on olemassa vain työnjaon pohjalla ja sen kautta.

[41] Olemme tähän asti pitäneet lähtökohtana tuotantovälineitä, ja jo tällöin on osoittautunut, että yksityisomistus on välttämätön teollisen kehityksen määrättyissä vaiheissa. *Industrie extractiven** piirissä yksityisomistus osuu vielä täysin yhteen työn kanssa; pienteollisuudessa ja koko tähänastisessa maanviljelyssä omistus on välttämätön seuraus olevista tuotantovälineistä; suurteollisuudessa tuotantovälineen ja yksityisomistuksen välinen ristiriita on ensimmäisen kerran tuon teollisuuden oma tuote, jonka synnyttämiseksi sen täytyy olla jo varsin korkealla kehitysasteella. Näin muodoin

* — raaka-ainetta hankkivan elinkeinon. *Toim.*

myös yksityisomistuksen hävittäminen on mahdollista vain suurteollisuuden kehityksen myötä.

[2. Aineellisen ja henkisen työn jakautuminen.
Kaupungin erottuminen maaseudusta.
Ammattikuntajärjestelmä]

Aineellisen ja henkisen työn suurin jakautuma on kaupungin erottuminen maaseudusta. Kaupungin ja maaseudun välinen vastakohtaisuus alkaa syntyä siirryttäessä barbaarisuudesta sivilisaatioon, heimoyhteisöstä valtion, paikkakunnallisesta rajoittuneisuudesta kansakuntaan ja se kulkee sivilisaation koko historian lävitse nykypäivään saakka (Liitto viljalakeja vastaan).

Kaupungin mukana ilmestyy hallinnon, poliisin, verojen yms. tarve, lyhyesti sanoen kuntalaitoksen [des Gemeindewesens] ja samalla yleensä politiikan välttämättömyys. Tällöin ilmenee ensimmäisen kerran väestön jakautuminen kahteen suureen luokkaan välittömästi työnjaon ja tuotantovälineiden perusteella. Väestön, tuotantovälineiden, pääoman, nautintojen ja tarpeiden keskittyminen kaupunkiin on jo tosiasia, kun taas maaseudulla on havaittavissa kerrassaan päinvastainen tosiasia, eristyneisyys ja yksinäistyminen. Kaupungin ja maaseudun vastakohtaisuus voi olla olemassa vain yksityisomistuksen puitteissa. Se on räikein ilmaus yksilön joutumisesta työnjaon alaisuuteen, tietyn, hänelle pakotetun toiminnan alaisuuteen, joka tekee toisista rajoittuneita kaupunkieläimiä ja toisista rajoittuneita maalaiseläimiä ja joka päivittäin synnyttää niiden etuvastakohtaisuuden yhä uudestaan. Työ on tällöinkin pääasia, yksilöiden *yläpuolella* oleva mahti, ja niin kauan kuin tuo mahti on olemassa, niin kauan täytyy myös yksityisomistuksen olla olemassa. Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden poistaminen on eräs yhteiskunnan yhtenäisyyden ensimmäisiä ehtoja [42], joka puolestaan riippuu kokonaisesta joukosta aineellisia edellytyksiä ja jota ei voida täyttää pelkästään tahdonvaltaisesti, kuten jokainen jo ensi katsannolta havaitsee. (Nämä edellytyk-

set on vielä yksityiskohtaisesti käsiteltävä.) Kaupungin ja maaseudun erottuminen voidaan käsittää myös pääoman ja maaomaisuuden erottumiseksi, maaomaisuudesta riippumattoman pääoman olemassaolon ja kehityksen aluksi, omaisuuden, joka pohjautuu vain työhön ja vaihtoon.

Kaupungeissa, joita keskiaika ei saanut aikaisemmalta historialta valmiissa muodossa vaan jotka vapautuneiden maaorjien toimesta muodostettiin uudestaan, jokaisen yksilön ainoana omaisuutena oli välttämättömimmistä mukana tuoduista käsityövälineistä koostuvan pienen pääoman ohella vain hänen omaa erikoisammattiaan edustanut työnsä. Kaupunkeihin jatkuvasti virranneiden maaorjakarkulaisten kilpailu, maaseudun alituinen sota kaupungeja vastaan ja sen synnyttämä järjestetyn kaupunkilaisen sota-voiman tarve, yhteisomistukselliset siteet määrätyllä työalalla, yhteisten rakennusten välttämättömyys tavaroitensa myymiseksi aikana, jolloin käsityöläiset olivat samalla kauppiaita, ja tällöin syntynyt tarve pitää asiaankuulumattomat poissa näistä rakennuksista, erillisten käsityöalojen keskinäinen etuvastakohtaisuus, välttämättömyys varjella vaivalla opittua työtä ja koko maan feodaalinen organisaatio olivat syynä jokaisen käsityöalan työntekijöiden liittymiseen ammattikunniksi. Emme kajoa pittemmästi ammattikuntalaitoksen lukuisiin muunnelmiin, joita myöhempi historiallinen kehitys nosti esille. Maaorjien pakeneminen kaupunkiin jatkui keskeytymättä koko keskiajan. Nämä herrojensa maaseudulla vainoamat maaorjat tulivat yksitellen kaupunkiin, joissa he kohtasivat järjestyneen kuntayhteisön, jonka edessä he olivat voimattomia ja jonka sisällä heidän oli alistuttava heidän työnsä tarpeen ja heidän järjestyneiden kaupunkilaiskilpailijoitensa etujen sanelemaan asemaan. Nämä yksitellen kaupunkiin saapuneet työntekijät eivät kyenneet koskaan muuttumaan voimatekijöiksi, koska heidän työnsä ollessa ammattikuntalaista ja vaatiessa opettelemista ammattikunnan päämiehet alistivat ja järjestivät heidät omien etujensa mukaisesti; tai mikäli heidän työnsä ei vaatinut opettelemista eikä niin muodoin ollut ammattikuntalaista vaan päiväläistyötä, he eivät koskaan pystyneet järjestymään, vaan pysyivät järjestymättöminä plebeijinä. Päivätyön tarve kaupungeissa synnytti plebeijiväestöä.

Nämä kaupungit olivat tosiasiallisesti »liittoja»²⁸, jotka synnytti välitön [43] tarve, huolenpito omaisuuden suojelusta sekä yksityisten jäsenten hallussa olleiden tuotanto- ja puolustusvälineiden lisäämisestä. Näiden kaupunkien plebs oli yksitellen saapuneista, toisilleen vieraista yksilöistä koostuneena kerrassaan voimaton järjestynyttä, sotilaallisesti varustautunutta ja heitä mustasukkaisesti vartioivaa voimaa vastaan. Kisällit ja oppipojat olivat jokaisella ammattialalla mestarin etua parhaiten vastaavalla tavalla järjestettyjä, heidän ja mestareiden välillä vallinnut patriarkaalinen suhde antoi jälkimmäisille kaksinkertaisen voiman; toisaalta heillä oli välitön vaikutus kisällien koko elämään, ja toisaalta kisällien työskentely saman mestarin alaisuudessa muodostui tosiasialliseksi siteeksi, joka piti heitä koossa muiden mestareiden kisällejä vastaan ja eristi heitä näistä; lisäksi kisällejä sitoi vallitsevaan järjestykseen kiinnosus päästä joskus itsekin mestariksi. Sen tähden kun plebeijit joskus vehkeilivät koko kaupunkijärjestystä vastaan — tämä vehkeily plebeijien voimattomuuden vuoksi jäi tosin vaille kaikkea vaikutusta — kisällit eivät menneet vähäistä vastahankaisuutta pitemmälle yksityisten ammattikuntien sisällä, koska he itse olivat sidottuja ammattikuntalaitoksen olemassaoloon. Keskiajan suuret kapinat olivat kaikki alkuisin maaseudulta, mutta talonpoikien hajanaisuuden ja siitä johtuvan kypsymättömyyden vuoksi nekin jäivät kerrassaan tuloksettomiksi. —

Pääoma näissä kaupungeissa oli luontoispääomaa, joka koostui asunnosta, käsityökaluista ja luonnonvaraisesti muodostuneesta perinnäisestä asiakaskunnasta ja kehittymättömän liikenteen ja kiertokulun vuoksi periytyi realisoimattomana isältä pojalle. Toisin kuin nykykainen pääoma, sitä ei arvioitu rahassa — jälkimmäisessä tapauksessahan on yhdentekevää minkälaisissa esineissä se aineellistuu — vaan se liittyi välittömästi omistajansa tiettyyn työalaan eikä ollut siitä lainkaan erotettavissa, ja siinä mielessä se oli *säätypääomaa*. —

Työnjako kaupungeissa [44] eri ammattikuntien välillä oli vielä [sangen vähäistä]* ja ammattikuntien sisällä

* Käsikirjoitus vaurioitunut. *Toim.*

yksityisten työntekijöiden välillä kerrassaan olematonta. Jokaisen työntekijän piti taitaa koko työkierros ja osata tehdä kaikkea, mitä hänen työkaluillaan oli yleensä tehtävissä; rajoittunut liikenne ja heikot yhteydet eri kaupunkien välillä, väestön vähäisyys ja tarpeiden rajoittuneisuus ehkäisivät työnjaon edistymistä pitemmälle, ja siksi jokaisen mestariksi aikovan täytyi hallita ammatinsa kokonaisuudessaan. Siksi keskiaikaiset käsityöläiset olivat vielä kiinnostuneita erikoisalansa työstä ja taitavuudesta omalla alallaan, ja tämä kiinnostus saattoi kohota tietyn rajoitetun taideaistin asteelle. Siksipä jokainen keskiaikainen käsityöläinen paneutui kokonaan työhönsä, oli sille orjamaisen uskollinen ja paljon suuremmassa määrin työnsä pauloissa kuin nykyaikainen työläinen, joka suhtautuu työhönsä välinpitämättömästi. —

[3. Työnjaon edistyminen.
Kaupan erottuminen teollisuudesta.
Työnjako kaupunkien välillä. Manufaktuuri]

Työnjaon seuraava laajentumisvaihe oli tuotannon ja kaupankäynnin erottuminen toisistaan, erikoisen kauppiasluokan muodostuminen. Tämä jako oli perinnäistä menneiltä historiallisilta kausilta säilyneissä kaupungeissa (mm. juutalaisten asuttamissa) ja uusissa kaupungeissa se tapahtui hyvin nopeasti. Tämä loi lähiympäristön ulkopuolelle ulottuvien kauppayhteyksien mahdollisuuden, jonka toteutuminen riippui silloisista liikennevälineistä, poliittisten suhteiden määräämän yleisen turvallisuuden tilasta maanteillä (tiedetään, että koko keskiajan kauppiat liikkuivat aseistettuina saatueina) ja kulloisenkin kulttuuriasteen sanelemista enemmän tai vähemmän alkeellisista tai kehittyneistä tarpeista kanssakäymisen ulottuvuusalueella.

Kanssakäymisen vakiintuessa yhden erityisen luokan käsiin, kaupankäynnin laajetessa kauppamiesten mukana kaupungin lähiympäristön ulkopuolelle alkoi heti vuorovaikutus tuotannon ja kaupan välillä. Kaupungit ryhtyivät yhteyteen *keskenään*, kaupungista toiseen kuljettiin uusia työkaluja, ja tuotannon ja kaupan erottu-

minen toisistaan aiheuttaa kohta tuotannon uuden jakautumisen [45] yksityisten kaupunkien välillä, joissa kuskakin tulee vallitsevaksi jokin tietty teollisuudenhaara. Aikaisempi paikallinen rajoittuneisuus alkaa vähitellen hälvetä. —

Riippuu kokonaan kanssakäymisen laajuudesta, missä määrin jollain seudulla luodut tuotantovoimat, erittäinkin keksinnöt, menevät hukkaan myöhemmältä kehitykseltä tai säilyvät sille. Niin kauan kuin kanssakäyminen rajoittuu välittömien naapureiden keskeiseksi, jokainen keksintö on tehtävä kullakin alueella erikseen; ja pelkät sattumat, kuten raakalaiskansojen päällekkäykset, jopa tavalliset sodat, riittävät saattamaan tuotantovoimiltaan ja tarpeiltaan kehittyneen maan sellaiseen tilaan, että sen on aloitettava kaikki jälleen alusta. Historiallisen kehityksen alkuvaiheessa jokainen keksintö oli tehtävä päivittäin uudestaan ja kullakin seudulla itsenäisesti. Sen kuinka heikosti turvassa täydeltä tuhouta olivat kehittyneetkin tuotantovoimat jopa suhteellisen laajankin kaupankäynnin oloissa, osoittaa foinikialaisten esimerkki*; suurin osa heidän keksinnöistään jäi pitkiksi ajoiksi unohduksiin, mikä oli tulos kyseisen kansan joutumisesta syrjään kaupankäynnistä ja Aleksanterin valloituksesta ja sen aiheuttamasta pitkäaikaisesta rappiosta. Toinen esimerkki on keskiaikainen lasimaalaus. Saavutettujen tuotantovoimien säilyminen varmistuu vasta sitten, kun kanssakäyminen tulee yleismaailmalliseksi ja nojautuu suurteollisuuteen, kun kaikki kansakunnat tulevat mukaan kilpataisteluun. —

Kaupunkien välisen työnjaon lähimpänä seurauksena oli ammattikuntalaitoksen puitteet ylittäneiden tuotannonhaarojen, manufaktuurien, syntyminen. Manufaktuurien ensimmäisen kukoistuksen — Italiassa ja sittemmin Flanderissa — historiallisena edellytyksenä oli kanssakäyminen ulkomaiden kansojen kanssa. Toisissa maissa, esimerkiksi Englannissa ja Ranskassa, manufaktuurit rajoittuivat alussa sisämarkkinoihin. Mainittujen seikkojen lisäksi manufaktuurien syntymisen edellytyksinä olivat väestön lisääntynyt keskittyminen, olletikin maa-

* Marxin reunamerkitö: »ja keskiajan lasimaalaukset». *Toim.*

seudulla, ja pääoman keskittyminen yksin käsiin, jota alkoi tapahtua ammattikuntasäännösten vastaisesti osittain ammattikunnissa, osittain kauppiaiden keskuudessa.

[46] Se työnteon muoto, joka alun alkaen vaati konetta, vaikkapa alkeellistakin, osoittautui hyvin pian kehityskykyisimmäksi. Kudonta, jota talonpojat olivat niihin asti harjoittaneet maaseudulla sivutyönä hankkiakseen itselleen tarpeellisia vaatteita, oli ensimmäinen työ, joka kanssakäymisen laajetessa sai sysäyksen kehitykselleen ja laajentumiselleen. Kudonta oli ensimmäinen ja pääasialliseksi jäänyt manufaktuuri. Väestönkasvun yhteydessä kasvanut kankaiden kysyntä, kiertokulun nopeutumisen yhteydessä alkanut luontoispääoman kasautuminen ja mobilisointi, tämän synnyttämä ja vähitellen laajentuneen kanssakäymisen yleensä kiihottama ylellisyysesineiden tarve antoivat kudonnalle sysäyksen määrälliseen ja laadulliseen kehitykseen, joka kiskaisi sen ulos siihenastisen tuotantomuodon puitteista. Omaa käyttöönsä varten kutovien talonpoikien ohella, jotka jatkoivat — ja jatkavat edelleenkin — tätä tointa, kaupungeissa syntyi uusi kutojaluokka, jonka valmistamat kankaat oli tarkoitettu koko sisämarkkinoita ja useimmiten myös ulkomarkkinoita varten.

Kudonta, useimmissa tapauksissa vähäistä taitoa vaatinut ja kohta lukemattoman moniksi lajeiksi haarautunut työala, nousi koko olemuksellaan ammattikuntalaisuuden kahleita vastaan. Kudontaa harjoitettiinkin suurelta osalta ammattikuntia tuntemattomissa kylissä ja markkinapaikoissa, jotka muuttuivat vähitellen kaupungeiksi ja joista tuli pian kunkin maan kukoistavimpia kaupunkeja.

Ammattikuntalaisuudesta vapaiden manufaktuurien syntyminen aiheutti heti muutoksia omistussuhteissa. Ensimmäinen askel säätyläisestä luontoispääomasta eteenpäin liittyi kauppiaiden ilmaantumiseen, heidän pääomansa oli alun perin liikkuvaa, se oli pääomaa nykyaikaisessa mielessä, mikäli siitä voidaan puhua senaikaisiin olosuhteisiin sovellettuna. Toinen edistysaskel liittyi manufaktuuriin, joka puolestaan pani liikkeelle joukoittain luontoispääomaa ja lisäsi yleensä liikkuvan pääoman määrää luontoispääomaan verraten.

Manufaktuurista tuli samalla turvapaikka talonpojille heitä hylkineitä tai heille huonoa palkkaa maksaneita ammattikuntia vastaan, aivan samalla tavalla kuin ammattikuntakaupungit olivat aikaisemmin olleet talonpojille turvapaikkoina [47] [kartanonherrain sorrolta].* —

Samanaikaisesti manufaktuurien syntymisen kanssa alkoi irtolaisuuden kausi, joka aiheutui feodaalien henkivartiövään ja kuninkaiden vasalleja vastaan hylkyväestä haalimien armeijoiden hajottamisesta, maanviljelyn tehostumisesta sekä suurten peltokaistojen muuttumisesta laitumiksi. Tästäkin jo selviää, että irtolaisväestön ilmaantuminen liittyi kiinteästi feodalismiin rappeutumiseen. Yksityisiä tuontapaisia irtolaisuuskausia oli ollut jo 13. vuosisadalla, mutta yleiseksi ja pysyväksi ilmiöksi se muodostui vasta 15. vuosisadan lopussa ja 16. vuosisadan alussa. Nämä maankiertäjät, joita oli niin paljon, että esimerkiksi Henrik VIII Englannissa hirtätti heitä 72 000, saatiin tekemään työtä vain mitä suurimmalla vaivalla ja äärimmäisen hädän hinnalla sekä vasta pitkän vastaanhangon jälkeen. Manufaktuurin nopea kehitys, erityisesti Englannissa, nieli heidät vähitellen. —

Manufaktuurin myötä eri kansakunnat joutuivat keskenään kilpailusuhteeseen, kauppataisteluun, jota käytiin sotien, suojelutullien ja kieltojärjestelmien muodossa, kun taas aikaisemmassa kanssakäymisessään kansat olivat käyneet keskenään rauhallista vaihtokauppaa. Tästä lähtien kauppa saa poliittisen merkityksen.

Manufaktuurin mukana muuttui samalla työläisen suhde työnantajaan. Ammattikunnissa kisällin ja mestarin välillä vallitsi edelleen patriarkaalinen suhde; manufaktuurissa sen tilalle tuli työläisten ja kapitalistin välinen rahasuhde; suhde, joka maaseudulla ja pikkukaupungeissa pysyi patriarkaalisuuden värittämänä, mutta varsinaisissa suurissa manufaktuurikaupungeissa kadotti jo varhain kaikki patriarkaalisuuden vivahteet.

Manufaktuuri ja tuotannon kehitys yleensä saivat tavattoman vauhdin kanssakäymisen laajennuttua Ame-

* Käsikirjoitus vaurioitunut. *Toim.*

rikan ja Itä-Intian meritien löytämisen seurauksena. Sieltä tuodut uudet tavarat, varsinkin kiertokulkuun tulleet kulta- ja hopeamassat, jotka muuttivat luokkien keskinäistä asemaa perinpohjaisesti ja antoivat feodaaliselle maanomistukselle ja työvälle ankaran iskun, seikkailuretket, kolonisaatio ja ennen kaikkea nyt mahdollistunut ja päivittäin kasvavassa määrin tapahtunut markkinoiden laajentuminen maailmanmarkkinoiksi, kaikki tämä synnytti historiallisessa kehityksessä uuden vaiheen [48], johon ei tässä yhteydessä ole yleensä tarvetta lähemmin kajota. Vastalöydettyjen maiden kolonisointi antoi kansakuntien väliselle kauppataistelulle uutta ravintoa ja myös suuremman laajuuden ja katkeruuden.

Kaupan ja manufaktuurin laajeneminen joudutti liikuvan pääoman kasautumista, samalla kun ammattikunnissa, joilla ei ollut mitään kiihoketta tuotantonsa laajentamiseen, luontoispääoma pysyi muuttumattomana tai jopa väheni. Kauppa ja manufaktuuri loivat suurporvariston; ammattikuntiin keskittyi pikkuporvaristo, joka ei enää isännöinyt kaupungeissa kuten ennen, vaan jonka oli kumarrettava suurkauppiaita ja manufaktuurien omistajia.* Tästä kaikesta johtui, että ammattikunnat alkoivat rappahtua heti tultuaan kosketukseen manufaktuurin kanssa.

Kansakuntien suhteet keskinäisessä kanssakäymisessä saivat puheena olevalla kaudella kaksi erilaista muotoa. Alussa kiertokulussa olleen kullan ja hopean vähäinen määrä aiheutti näiden metallien vientikiellon; ja kasvaneen kaupunkiväestön työllistämiseksi välttämätön, enimmäkseen ulkomailta tuotu teollisuus tarvitsi etuoikeuksia, jotka saattoivat tietenkin suuntautua ei ainoastaan sisämaista vaan ensitilaisesti ulkomaista kilpailua vastaan. Näiden alkuperäisten kieltojen kautta paikallinen ammattikuntaetuoikeus laajentui koko kansakuntaa käsittäväksi. Tullit² syntyivät² maksuista, joita feodaaliherrat perivät alueittensa kautta kulkeneilta kauppiailta siitä hyvästä, että näitä ei ryöstetty, — maksuista, joita

* Marxin renumerointo: »Pikkuporvarit — keskisääty — suurporvaristo». *Toim.*

sittemmin perivät myös kaupungit ja jotka nykyaikaisten valtioiden syntyessä olivat mukavin keino varojen hankkimiseksi valtion kassaan.

Amerikan kullan ja hopean ilmaantuminen Euroopan markkinoille, teollisuuden vähittäinen kehitys, kaupan nopea nousu ja sen aiheuttama ei-ammattikuntalaisen porvariston kukoistus sekä rahan leviäminen antoivat näille toimenpiteille toisenlaisen merkityksen. Valtio, joka tarvitsi päivä päivältä enemmän rahaa, piti kullan ja hopean vientikieltoa nyt yllä valtion raha-asioitten vuoksi; porvarit, joille nämä juuri markkinoille singotut rahamassat muodostuivat ensisijaiseksi keinottelukohteeksi, olivat tähän täysin tyytyväisiä; siihenastisista etuoikeuksista tuli hallituksen tulolähde ja niitä myytiin rahasta; tullilainsäädäntöön ilmaantuivat vientitullit, jotka vain haittasivat teollisuuden kehitystä [49] ja palvelivat pelkästään valtion rahantarvetta. —

Toinen kausi alkoi 17. vuosisadan keskivaiheilla ja jatkui melkein 18. vuosisadan loppuun. Kauppa ja laivakulku olivat laajentuneet nopeammin kuin manufaktuuri, joka esitti toisarvoista osaa; siirtomaista alkoi tulla suuria kuluttajia; yksityiset kansakunnat kävivät pitkällisiä taisteluita jakaessaan avautuneita maailmanmarkkinoita keskenään. Tämän aikakauden alku tuo mukanaan merenkulkulait ja siirtomaamonopolit. Kansakuntien välistä kilpailua eliminoitiin mahdollisuuksien mukaan tariffien, kieltojen ja sopimusten avulla; ja viime kädessä kilpataistelua käytiin ja ratkottiin sotien (varsinkin merisotien) muodossa. Mahtavimpana merikansana englantilaiset saivat kaupan ja manufaktuurin alalla yliotteen. Jo tällöin ilmeni niiden keskittymistä yhteen maahan.

Manufaktuuria varjeltiin jatkuvasti — sisämarkkinoilla suojelutullien, siirtomaamarkkinoilla monopolien ja ulkomarkkinoilla erotustullien avulla. Kotimaassa tuotettujen raaka-aineiden jalostusta suosittiin (Englannissa villan ja pellavan, Ranskassa silkin), maassa tuotetun raaka-aineen vienti kiellettiin (Englannissa villan), ulkomailta tuodun [jalostus] laiminlyötiin tai ehkäistiin (Englannissa puuvillan). Merikaupassa ja siirtomaavaltana mahtavin kansakunta turvasi itselleen tietysti myös

manufaktuurin suurimman kehityksen niin määrällisessä kuin laadullisessakin mielessä. Manufaktuuri ei yleensä voinut tulla toimeen ilman suojelua, koska pienetkin muutokset muissa maissa saattoivat riistää siltä markkinat ja syöstä sen perikatoon; vähänkin suotuisain olosuhteiden vallitessa se oli helposti alkuunpantavissa jossain maassa, mutta samasta syystä myös helposti tuhattavissa. Niiden menetelmien vuoksi, joilla sitä harjoitettiin, erityisesti 18. vuosisadan aikana maaseudulla, se kasvoi niin kiinteästi yhteen suuren ihmismassan elintavan kanssa, että yksikään maa ei rohjennut asettaa sen olemassaoloa alttiiksi sallimalla vapaan kilpailun. Siksi manufaktuuri, sikäli kuin se pystyy viemään tuotteitaan ulos, on täysin riippuvainen kaupan laajentamisesta tai rajoittamisesta, kun taas sen oma vaikutus kauppaan on suhteellisen vähäinen. Tämä selittää manufaktuurin toisarvoisen merkityksen sekä kauppiaiden vaikutuksen 18. vuosisadalla. [50] Kauppiaat ja varsinkin laivanvarustajat olivat etunenässä vaatimassa valtiolta suojelua ja monopoleja; tosin manufaktuurien omistajatkin vaativat ja myös saivat suojelua, mutta poliittisessa merkityksessä he jäivät jatkuvasti jälkeen kauppiaista. Kaupunkikaupungit, erityisesti merenrantakaupungit sivilisoituivat jossain määrin ja saivat suurporvarillisia piirteitä, kun taas tehdaskaupungeissa pysyi vallitsevana mitä suurin pikkuporvarillisuus. Vrt. Aikin ym.²⁹ Kahdeksastoista vuosisata oli kaupan vuosisata. Pinto sanoo siitä kirjaimellisesti seuraavaa: »Kauppa on vuosisatamme keppihevonen» ja: »joitakin aikoja ei ole muusta puhutukaan kuin kaupasta, merenkulusta ja laivastosta»³⁰. —

Pääoman liikunnan huomattavasta nopeutumisesta huolimatta se pysyi kuitenkin vielä suhteellisen hitaana. Maailmanmarkkinoiden pirstoutuminen erillisiin osiin, joista kutakin käytti hyväkseen määrätty kansakunta, kansakuntien välisen kilpailun estäminen, itse tuotannon kankeus ja vasta kehityksensä alkuasteella olleen rahajärjestelmän takapajuisuus pidättivät suuresti kiertoa. Siitä oli seurauksena likaisen pikkumainen rihkamakauppiashenki, joka oli ominaista kaikille kauppiaille ja koko silloiselle kaupankäyntitalvalle. Manufaktuurien omistajiin ja etenkin käsityöläisiin verrattuna

he olivat tosin suurporvareita, mutta seuraavan kauden kauppiaisiin ja teollisuudenharjoittajiin verrattuina he pysyivät pikkuporvareina. Vrt. A. Smith⁹¹. —

Tälle kaudelle on myös piirteellistä kullan ja hopean vientikieltojen lakkauttaminen sekä rahakaupan, pankkien, valtionvelkojen, paperirahan, osake- ja arvopaperikeinottelun sekä kaikkiin artikkeleihin ulottuvan pörsikaupan syntyminen, rahajärjestelmän kehittyminen yleensä. Pääoma menetti jälleen huomattavan osan sitä jossain määrässä sävyttäneestä luontaisluonteesta.

[4. Laajin työnjako. Suurteollisuus]

Seitsemännellätoista vuosisadalla keskeytymättä kehittynyt kaupan ja manufaktuurin keskittyminen yhteen maahan, Englantiin, loi tuolle maalle vähitellen suhteelliset maailmanmarkkinat ja samalla sen manufaktuuri tuotteille sellaisen kysynnän, jota ei voitu enää tyydyttää siihenastisilla teollisilla tuotantovoimilla. Tämä tuotantovoimien yli kasvanut kysyntä oli se liikevoima, joka aiheutti keskiajan jälkeen järjestyksessään kolmannen [51] kauden yksityisomistuksen kehityksessä synnyttämällä suurteollisuuden — luonnonvoimien käytön teollisiin tarkoituksiin, koneellisen tuotannon ja erittäin laajan työnjaon. Tämän uuden kauden muut edellytykset — kilpailun vapaus maan sisällä, teoreettisen mekaniikan luominen (Newtonin täydellistämä mekaniikka oli yleensä 18. vuosisadan Ranskassa ja Englannissa suosituin tiede) ym. — olivat jo olemassa Englannissa. (Maan sisäinen kilpailun vapaus jouduttiin kaikkialla valloittamaan vallankumouksen kautta 1640 ja 1688 Englannissa, 1789 Ranskassa.)

Kilpailu pakotti kohta jokaisen maan, joka halusi säilyttää historiallisen roolinsa, suojelemaan manufaktuuriaan uusilla tullitoimenpiteillä (vanhat tullit eivät auttaneet enää suurteollisuutta vastaan) ja pian sen jälkeen perustamaan suurteollisuuden suojelutullien turvin. Tästä suojakeinosta huolimatta suurteollisuus teki kilpailun universaaliksi (se on kaupan käytännöllistä vapautta; suojelutullit ovat siinä vain lievennyslääke, puo-

lustusase kauppavapauden *puitteissa*), loi liikennevälineet ja nykyaikaiset maailmanmarkkinat, saattoi kaupan alaisuuteensa, muutti kaiken pääoman teollisuus-pääomaksi ja synnytti siten nopean kiertokulun (kehittyneen rahajärjestelmän) ja pääomien keskityksen. Universaalin kilpailun kautta se pakotti kaikki yksilöt ponnistamaan äärimmilleen tarmonsaa. Se hävitti mahdollisuuksien mukaan ideologian, uskonnon, moraalin jne., ja missä se ei siihen pystynyt, se muutti ne kouraantuntuvaksi valheeksi. Se alkoi ensimmäisenä tuottaa maailmanhistoriaa sikäli, että se saattoi jokaisen sivistyskansan ja jokaisen yksilön tarpeiden tyydyttämisen riippuvaiseksi koko maailmasta ja hävitti yksityisten maiden siihenastisen luonnonvaraisen eristyneisyyden. Se saattoi luonnontieteen pääoman alaisuuteen ja riisti työnjaolta luonnonvaraisuuden viimeisenkin näennäisyyden. Se hävitti yleensä kaikki luonnonvaraisesti muodostuneet suhteet niin pitkälle kuin se on työn piirissä mahdollista, ja muutti ne rahallisiksi suhteiksi. Entisten luonnonvaraisesti muodostuneiden kaupunkien tilalle se loi suuria nykyaikaisia teollisuuskaupunkeja, jotka kasvoivat ilmiömäisen nopeasti. Kaikkiialla, minne se tunkeutui, se teki lopun käsityöstä ja yleensä kaikista aikaisemmista teollisuuden asteista. Se vei päätökseen kauppakaupungin voiton maaseudusta. Sen [tuntomerkinä]* on automaattinen järjestelmä. [Sen kehitys]** synnytti joukon tuotantovoimia, joita yksityisomistus kahlitsee samalla tavalla [52] kuin ammattikuntalaitos manufaktuuriteollisuutta ja pienet maalaisammatit kehittyvää käsiteollisuutta. Yksityisomistuksen vallitessa nuo tuotantovoimat saavat vain yksipuolisen kehityksen muodostuen ihmisten enemmistölle hajottaviksi voimiksi, ja paljon tällaisia tuotantovoimia jää yksityisomistuksen vallitessa yleensä käyttämättä. Suurteollisuus synnytti yleensä kaikkiialla samankaltaiset suhteet yhteiskuntaluokkien välille ja hävitti siten yksityisten kansallisuuksien erikoisuudet. Ja vihdoin jokaisen kansakunnan porvariston vielä säilyttäessä kansalliset erityisetunsa suurteolli-

* Käsikirjoitus vaurioitunut. *Toim.*

** Käsikirjoitus vaurioitunut. *Toim.*

suus loi luokan, jolla on kaikissa kansakunnissa samat edut ja jonka kansallinen omalaatuisuus [Nationalität] on jo hävinnyt, luokan, joka on koko vanhasta maailmasta irrallinen ja samalla sille vastakkainen. Suurteollisuus saa aikaan sen, että suhde kapitalistiin ja myös itseensä työhön tulee työläisille sietämättömäksi.

Suurteollisuus ei ymmärrettävästikään saavuta yhtä-
läistä kehitystasoa maan joka seudulla. Tämä seikka ei kuitenkaan pidätä proletariaatin luokkaliikettä, sillä suurteollisuuden synnyttämät proletaarit asettuvat tämän liikkeen kärkeen ja vievät mukanaan koko massan, olle-
kin kun suurteollisuuden ulkopuolella olevat työläiset joutuvat tuon suurteollisuuden vuoksi vielä huonompaan asemaan kuin varsinaisessa suurteollisuudessa työskentelevät. Maat, joissa suurteollisuus on kehittynyttä, vaikuttavat samoin plus ou moins* teollistumattomiin maihin, koska maailmankauppa vetää nekin yleismaailmalliseen kilpataisteluun.

* * *

Nämä [tuotannon] eri muodot ovat myös työn ja samalla omistuksenkin organisaatiomuotoja. Jokaisella kaudella tapahtui kulloistenkin tuotantovoimien tiettyä yhtymistä, sikäli kuin tarpeet tekivät sen välttämättömäksi.

[5. Tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon välinen ristiriita yhteiskunnallisen vallankumouksen perustana]

Tämän tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon välisen ristiriidan — kuten havaitsimme, se on tähänastisessa historiassa ilmennyt jo useamman kerran vaarantamatta kuitenkaan sen perusteita — on täytynyt joka kerta purkautua vallankumouksen muodossa, jolloin se on samalla saanut erilaisia sivumuotoja, kuten kaikkien ristiriitojen punoutuminen yhteen, eri luokkien väliset yhteentörmäykset, ristiriidat tajunnan alalla, aatteellinen taistelu jne., poliittinen taistelu jne. Ahtaasti asioita katseltaessa voidaan poimia esille jokin tällai-

* — enemmän tai vähemmän. *Toim.*

nen sivumuoto ja pitää yksin sitä näiden vallankumousten perustana, mikä on sitäkin helpompaa koska yksilöt, joista vallankumoukset olivat lähtöisin, loivat kukin sivistystasonsa ja historiallisen kehitysasteen mukaisesti harhakuvia omasta toiminnastaan.

Käsityksemme mukaisesti kaikkien historiassa tapah-
tuneiden yhteentörmäysten juuret juontuvat siis tuotan-
tovoimien ja kanssakäymisen muodon [53] välisestä
ristiriidasta. Yhteentörmäysten syntymiselle jossain
maassa ei tosin ole välttämätöntä, että ristiriita olisi
kärjistynyt äärimmilleen itse tuossa maassa. Kansainvä-
lisen kanssakäymisen laajentumisen aiheuttama kilpailu
teollisesti kehittyneempien maiden kanssa riittää aiheut-
tamaan samankaltaisen ristiriidan myös teollisesti kehit-
tymättömmimmässä maassa (niinpä Englannin teollisuuden
kilpailu on osoittanut piilevän proletariaatin olemassa-
olon Saksassa).

[6. Yksilöiden kilpailu ja luokkien muodostuminen.

**Yksilöiden ja heidän elämänehtojensa välisen
ristiriidan kehitys.**

**Yksilöiden näennäinen yhdistyminen
porvarillisen yhteiskunnan oloissa ja yksilöiden
todellinen yhteenliittyminen kommunismissa.**

**Yhteiskunnan elämänehtojen saattaminen
yhdistyneiden yksilöiden alaisuuteen]**

Kilpailu eristää yksilöt toisistaan: ei ainoastaan por-
vareita, vaan vielä suuremmassa määrin proletaarit,
vaikka se saattaakin heidät yhteen. Sen tähden kestää
pitkän aikaa, ennen kuin nämä yksilöt voivat yhdistyä,
puhumattakaan siitä että tätä yhdistymistä varten —
mikäli se ei jää vain paikalliseksi — suurteollisuuden
on ensiksi luotava tarpeelliset välikappaleet, isot teolli-
suuskaupungit sekä helpot ja nopeat kommunikaatiot, ja
siksi nämä eristetyt ja tätä eristyneisyyttään päivittäin
yhä uudelleen tuottavissa olosuhteissa elävät yksilöt
voivat voittaa minkä tahansa järjestyneen voiman vasta
pitkällisen taistelun jälkeen. Vaatia päinvastaista olisi
samaa kuin vaatia, ettei tuona tiettyinä historiallisena

ajanjaksona olisi olemassa kilpailua tai että yksilöt heittäisivät päästään suhteet, joita he eivät eristyneisyydes-
sään voi mitenkään valvoa.

Asuntojen rakentaminen. Villikansojen keskuudessa pidetään itsestään selvänä, että jokaisella perheellä on oma luolansa tai majansa samoin kuin paimentolaisilla on joka perheellä erillinen telttansa. Tällainen eriytynyt kotitalous tulee vielä välttämättömämmäksi yksityisomistuksen jatkuvan kehittymisen johdosta. Maanviljelystä harjoittavilla kansoilla yhteinen kotitalous on yhtä mahdoton kuin yhteinen maanviljelys. Suuri edistysaskel oli kaupunkien rakentaminen. Erillisen taloudenpidon hävittäminen, joka kytkeytyy yksityisomistuksen hävittämiseen, on kuitenkin ollut kaikkina tähänastisina aikakausina mahdoton jo sen tähden, että siihen ei ole ollut aineellisia edellytyksiä. Yhteisen kotitalouden järjestäminen edellyttää koneiden käytön kehitystä, luonnonvoimien ja monien muiden tuotannollisten voimien hyväksikäyttöä, esimerkiksi vesijohtoja, [54] kaasuvälaistusta, höyrylämmitystä yms., kaupungin ja maaseudun [vastakohtaisuuden] hävittämistä. Ilman näitä ehtoja yhteistalous ei sinänsä muodostu vuorostaan uudeksi tuotantovoimaksi, vaan menettää kaiken aineellisen pohjan ja nojaa puhtaasti teoreettiseen perustaan, ts. muuttuu pelkäksi päähänpistoksi ja johtaa vain luostaritouteen. — Se mikä on osoittautunut vielä mahdolliseksi, on erilaisiin määrätarkoituksiin aiottujen yhteisten rakennusten (vankiloiden, kasarmien jne.) rakentaminen ja rykelmöityminen kaupunkeihin. On itsestään selvää, että erillistalouden lakkauttaminen ei ole erotettavissa perheen lakkauttamisesta [Aufhebung].

(Pyhällä Maxilla usein esiintyvä teesi, että jokainen on valtion ansiosta sitä, mitä hän on, samastuu pohjaltaan teesiin, että porvari on vain kappale lajia nimeltä porvari; teesiin, joka edellyttää, että porvarisluokka

olisi ollut olemassa jo ennen kuin sen muodostavat yksilöt.)*

Jokaisen kaupungin porvarien oli keskiajalla pakko nahkansa säilyttämiseksi yhdistyä maa-aatelistoa vastaan; kaupan laajeneminen ja liikenneyhteyksien luominen antoivat yksityisille kaupungeille mahdollisuuden oppia tuntemaan toisia kaupunkeja, jotka puolustivat samoja etuja taistellen samaa vastustajaa vastaan. Erillisten kaupunkien monista paikallisista porvarikunnista [Bürgerschaften] muodostui vasta vähitellen porvarisluokka. Erillisten porvareiden elinehdoista tuli — johtuen niiden vastakkaisuudesta vallitseviin olosuhteisiin nähden sekä siitä määräytyvästä työtavasta — heille kaikille yhteisiä ja kustakin yksilöstä riippumattomia ehtoja. Kaupunkiporvarit olivat luoneet nuo ehdot riistäytymällä irti feodaalisten siteiden kahleista ja olivat puolestaan noiden olosuhteiden luomia olemalla feodalismille vastakkaisen asemansa määräämiä. Kaupunkien välisen suhteiden syntymisen mukana nämä yhteiset ehdot kehittyivät luokkaehdoiksi. Samat ehdot, sama vastakohtaisuus, samat edut aiheuttivat pakostakin yleensä ja kokonaisuudessaan kaikkialla myös samanlaisia tapoja. Itse porvaristo kehittyi vasta ehtojensa myötä vähitellen, hajautuu työnjaon mukaan jälleen erilaisiin ryhmiin ja lopulta sulattaa itseensä kaikki edeltäneet omistavat luokat** (samalla se kehittää aikaisemmin omistamattomien luokkien enemmistöstä ja eräästä osasta tähänastisia omistavia luokkia uuden luokan, proletariaatin) sitä mukaa kuin koko oleva omaisuus muuttuu teolliseksi ja kaupalliseksi pääomaksi.

Erilliset yksilöt muodostavat luokan ainoastaan sikäli kuin [55] heidän on käytävä yhteistä taistelua toista luokkaa vastaan; muussa suhteessa he ovat taas kilpailijoina toisilleen vihamielisiä. Toisaalta luokkakin itsenäistyy yksilöihin nähden niin, että nämä kokevat elinehtonsa ennalta määrättyinä — luokka määrittelee heidän ase-

* Marxin reunamerkintö: »Luokan *ennaltaolo* [Präexistenz] filosofeilla». *Toim.*

** Marxin reunamerkintö: »Se ensin imee itseensä suoranaisesti valtiolle kuuluvat työalat ja sitten kaikki ± [enemmän tai vähemmän] ideologiset säädyt». *Toim.*

mansa elämässä ja samalla heidän persoonallisen kohtalonsa, mukauttaa heidät alaisuuteensa. Tämä on samantapainen ilmiö kuin erillisten yksilöiden mukauttaminen työnjakoon, ja se on lakkauttavissa vain yksityisomistuksen ja itsensä työn* lakkauttamisen kautta. Sen, miten tämä yksilöiden mukauttaminen luokan alaisuuteen ja samalla kaikenlaisten käsitysten yms. alaisuuteen kehittyi, olemme jo osoittaneet useampia kertoja. —

Kun tätä yksilöiden kehitystä, joka tapahtuu historiallisesti toisiaan seuraavien säätyjen ja luokkien olemassaolon yhteisissä ehdoissa sekä niille samalla pakolla syötettyjen yleiskäsitysten puitteissa tarkastellaan *filosofisesti*, voidaan tietysti helposti kuvitella, että näissä yksilöissä olisi kehittynyt Suku tai Ihminen tai että ne olisivat kehittäneet Ihmisen: se on kuvitelma, jolla annetaan historialle eräitä kovia korvapuusteja. Näitä erilaisia säätyjä ja luokkia voidaan sen jälkeen pitää yleisilmaisun erikoistumina, Suvun alalajeina, Ihmisen kehitysvaiheina.

Tätä yksilöiden mukauttamista määrättyjen luokkien alaisuuteen ei voida poistaa, ennen kuin on muodostunut sellainen luokka, jolla ei ole enää ajettavanaan mitään erikoista luokkaetua hallitsevaa luokkaa vastaan.

Persoonallisten voimien (suhteiden) muuttumista työnjaon vaikutuksesta esineellisiksi ei voida poistaa siten, että ihmiset heittävätkin sitä koskevan käsityksen pois päästään, vaan ainoastaan siten, että yksilöt saattavat nämä esineelliset voimat jälleen alaisuuteensa ja lakkauttavat työnjaon.** Tämä ei ole mahdollista ilman yhteisöä. Vain yhteisössä jokaisella yksilöllä on [56] mahdollisuus kaikinpuolisesti kehittää lahjojaan; persoonallinen vapaus tulee siis mahdolliseksi vain yhteisössä. Tähänastisissa korvikeyhteisöissä — valtiossa

* Siitä mitä tarkoitetaan tässä käytetyllä sanonnalla »työn lakkauttaminen» (Aufhebung der Arbeit) ks. tätä osaa, s. 97—98, 130—131, 137—142. *Toim.*

** Engelsin reunamerkinä: »(Feuerbach: oleminen ja olemus)», ks. tätä osaa, s. 105—106. *Toim.*

jne. — persoonallinen vapaus on ollut olemassa vain hallitsevan luokan olosuhteissa kehittyneille yksilöille ja ainoastaan mikäli he ovat olleet tuohon luokkaan kuuluvia yksilöitä. Näennäisyhteisö, joksi yksilöt ovat näihin asti yhdistyneet, on aina itsenäistynyt heitä vastaan ja ollut yhden luokan yhteenliittymänä toista vastaan, hallitulle luokalle ei vain kerrassaan näennäinen yhteisö vaan myös uusi kahle. Todellisessa yhteisössä yksilöt saavuttavat yhteenliittymisensä ja sen kautta samalla vapautensa.

Yksilöiden lähtökohtana ovat aina olleet he itse — tietenkin vallitsevien historiallisten ehtojen ja suhteiden puitteissa eikä ideologiien »puhtaiden» yksilöiden ominaisuudessa. Mutta historiallisen kehityksen mukana — ja nimenomaan työnjaon sisällä tapahtuvan yhteiskunnallisten suhteiden kiertämättömän itsenäistymisen tuloksena — ilmestyy eroavuus jokaisen yksilön elämän välillä, sikäli kuin se on persoonallista ja sikäli kuin se on mukautettu jonkin työalan ja siihen kuuluvien ehtojen alaiseksi. (Tätä ei tule käsittää siten, että esimerkiksi koroillaeläjä, kapitalisti jne. lakkaisivat yksilöinä olemasta, vaan siinä mielessä, että heidän yksilöllisyytensä on kokonaan määrättyjen luokkasuhteiden ehdollistama ja sanelema, ja mainittu eroavuus tulee esille vain vastakohtaisuutena toiseen luokkaan ja ilmenee heille itselleen vasta sitten, kun he tekevät vararikon.) Säädystä (ja vielä enemmän heimossa) tämä on vielä peitettyä, esimerkiksi aatelin pysyy aina aatelisena, aateliton [roturier] aatelittomana muista olosuhteista riippumatta, se on hänen yksilöllisyydestään erottamaton kvaliteetti. Persoonallisen yksilön eroavuus luokkayksilöstä, yksilön elämänehtojen satunnaisuus tulee ilmi vasta sen luokan ilmaannuttua, joka itse on porvariston tuote. Vasta yksilöiden keskinäinen kilpailu ja taistelu tuottaa ja kehittää [57] tätä satunnaisuutta sinänsä. Siksi yksilöt ovat porvariston herruuden alaisuudessa kuvitelmissaan vapaampia kuin aikaisemmin, koska heidän elinehtonsa ovat heille satunnaisia, vaikka todellisuudessa he ovat tietysti vapaudettomampia, koska he ovat enemmän määrin aineellisen väkivallan kahleissa. Ero säätyjärjestelmään verrattuna tulee esille erikoisesti

porvariston ja proletariaatin vastakohtaisuudessa. Kaupunkiporvariien säädyn, ammattikuntien jne. noustessa maa-aatelista vastaan niiden olemassaolon ehdot — irtain omaisuus ja käsityö, jotka olivat piilevässä muodossa olleet olemassa jo ennen niiden erottumista feodaalilaitoksesta — esiintyivät eräänlaisena myönteisenä arvona, joka asettui feodaalisen maanomistuksen vastakohtaksi ja sai sen tähden myös tavallaan jälleen feodaalisen muodon. Tosin karkuun lähteneet maaorjat pitivät siihenastista maaorjuuttaan itselleen henkilökohtaisesti satunnaisena. Tässä mielessä he menettelivät vain samoin kuin menettelee jokainen kahleistaan vapautuva luokka; sitä paitsi he eivät vapauttaneet itseään luokkana, vaan yksitellen. Sitä paitsi he eivät astuneet ulos säätyjärjestelmän puitteista, vaan muodostivat vain uuden säädyn ja säilyttivät siihenastisen työtapsansa myös uudessa asemassaan ja kehittivät sitä edelleen vapauttamalla sen siihenastisista ja heidän jo saavuttamaansa kehitystasoa vastaamattomista kahleista.

Proletaarien kohdalla sitä vastoin heidän oman elämänsä ehtona oleva työ ja sen mukana kaikki nyky-yhteiskunnan olemassaolon ehdot ovat muodostuneet eräänlaiseksi satunnaisuudeksi, johon nähden yksityisillä proletaareilla ei ole mitään valvontamahdollisuutta ja jota heille ei voi antaa mikään *yhteiskunnallinen* organisaatiokaan. Ristiriita yksityisen proletaarin persoonallisuuden ja hänelle pakotetun elämänehdon — työn — välillä käy hänelle itselleen ilmeiseksi, varsinkin kun hän jo nuoruudesta joutuu uhriksi ja koska hän ei oman luokkansa puitteissa voi hankkia edellytyksiä siirtymiselle toiseen luokkaan. —

[58] NB. Ei ole unohdettava, että jo maaorjien toimeentulon ylläpitämisen välttämättömyys sekä suurta-
louden harjoittamisen mahdottomuus, mikä oli seurausta pienten palstojen (allotments) jakamisesta maaorjille, saattoi hyvin pian maaorjien velvollisuudet feodaaliherroja kohtaan sellaiselle luontoismaksujen ja päivätyösuoritusten keskitasolle, joka antoi maaorjalle mahdollisuuden kerätä irtaimistoa ja helpotti siten hänen pakoaan herransa omistuksesta ja antoi hänelle näköalan päästä kaupunkiporvariksi sekä synnytti myös porrastumista

maaorjien keskuudessa, niin että karkulaismaaorjat olivat jo puolittain porvareita. Samalla on selvää, että sellaisilla maaorjatalonpojilla, jotka taisivat jonkin ammatin, oli suurimmat mahdollisuudet irtaimiston hankkimiseen. —

Kun karkulaismaaorjat pyrkivät vain vapaasti kehittämään ja toteuttamaan siihenastisia olemassaoloehtojaan ja sen tähden saavuttivat viime kädessä vain vapaan työn, proletarin täytyi, voidakseen puolustaa persoonallisuuttaan, hävittää siihenastinen olemassaolohtonsa, joka on samalla koko tähänastisen yhteiskunnan olemassaolon ehto, ts. työ. Siksi he ovat suorassa vastakkaisuudessa siihen muotoon, jossa yhteiskunnan yksilöt ovat kokonaisuutena ilmentäneet itseään, nimittäin valtioon, ja heidän on kumottava valtio voidakseen toteuttaa persoonallisuuttaan.

Kaikesta edellä kehitellystä ilmenee, että yhteiskunnalliset suhteet, joihin tietyn luokan yksilöt joutuivat ja jotka määräytyivät heidän yhteisistä eduistaan jotain muuta luokkaa vastaan, muodostivat aina sellaisen yhteisön, johon nämä yksilöt kuuluivat vain keskinkertaisyksilöinä, vain mikäli he elivät luokkansa olemassaolon ehdoissa; he osallistuivat noihin yhteiskunnallisiin suhteisiin luokan jäsenenä eikä yksilöinä. Sen sijaan vallankumouksellisten proletarien yhteisössä, proletarien, jotka ottavat valvontaansa oman olemassaolonsa ja kaikkien muiden yhteiskunnan jäsenten olemassaolon ehdot [59], tilanne on päinvastainen; tuohon yhteisöön yksilöt osallistuvat yksilöinä. Se on sellainen yksilöiden yhteenliittymä (tietenkin siihen mennessä kehitettyihin tuotantovoimiin pohjautuva), joka antaa heidän valtaansa yksilöiden vapaan kehityksen ja liikunnan ehdot, jotka ovat tähän asti olleet sattuman varassa ja itsenäistyneet erillisiä yksilöitä vastaan erkaannuttamalla heidät yksilöinä toisistaan ja yhdistämällä pakollisesti heitä työnsä mukanaan tuomalla siteellä, joka on heidän erkaantuneisuutensa vuoksi muodostunut heille vieraaksi. Tähänastinen yhdistyminen on ollut (ei suinkaan vapaaeh-

toista, kuten on esitetty esimerkiksi »Yhteiskuntasopimuksessa»³³, vaan välttämätöntä) ainoastaan sopimista (vertaa esimerkiksi pohjoisamerikkalaisen valtion ja eteläamerikkalaisten tasavaltojen muodostamista) niistä ehdoista, joiden puitteissa yksilöllä on sitten ollut mahdollisuus nauttia sattumasta. Tätä oikeutta käyttää satumaa hyväkseen tiettyjen ehtojen puitteissa on näihin asti nimitetty henkilökohtaiseksi vapaudeksi. — Näitä olemassaoloehtoja ovat luonnollisesti vain kulloisetkin tuotantovoimat ja kanssakäymisen muodot.

Kommunismi eroaa kaikista tähänastisista liikkeistä siinä, että se kääntää ylösalaisin kaikkien tähänastisten tuotanto- ja kanssakäymissuhteiden perustan ja ensimmäisen kerran tietoisesti käsittelee kaikkia spontaanisesti muodostuneita edellytyksiä aikaisemman sukupolven luomuksina, riistää niiltä spontaanisuuden luonteen ja alistaa ne yhdistyneiden yksilöiden valtaan. Kommunismiin pystyttäminen on sen tähden olennaisesti taloudellista laatua, tuon yhdistymisen aineellisten edellytysten luomista; se muuttaa olevat ehdot yhdistymisen ehdoiksi. Ne olosuhteet, jotka kommunismi luo, ovat juuri todellinen perusta, joka tekee mahdolliseksi kaiken sen, mikä on olemassa yksilöistä riippumatta, koska se ei sittenkään ole mitään muuta kuin itsensä yksilöiden tähänastisen kanssakäymisen tulosta. Käytännöllisesti katsoen kommunistit käsittelevät siis tähänastisen tuotannon ja kanssakäymisen luomia ehtoja epäorgaanisina kuvittelematta kuitenkaan edeltävien sukupolvien aikomuksena tai kutsumuksena olleen toimittaa heille materiaalia ja uskomatta näiden ehtojen olleen niitä luoneille yksilöille epäorgaanisia.

[7. Yksilöiden ja heidän toimintaehtojensa välinen ristiriita tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon ristiriitana. Tuotantovoimien kehitys ja kanssakäymisen muotojen vaihtuminen]

[60] Ero persoonallisen yksilön ja satunnaisen yksilön välillä ei ole mikään käsite-ero, vaan historiallinen tosiasia. Tällä erolla on eri aikoina ollut erilainen sisältö;

niinpä esimerkiksi sääty sekä plus ou moins* myös perhe ovat 18. vuosisadalla yksilölle jotain sattumanvaraista. Kyse on erosta, jota meidän ei tule tehdä kaikkien aikojen kohdalla, vaan jonka kukin aika tekee itse erilaisten valmiina tapaamiensa ainesten välillä, eikä se tapahdu käsitteen mukaan vaan elämän aineellisten yhteentörmäysten pakosta.

Se mikä myöhemmästä kaudesta näyttää satunnaiselta — päinvastoin kuin edeltäneestä — siis satunnaiselta sen aikaisemmalta kaudelta perimien aineiden joukossa, on tuotantovoimien tiettyä kehitystä vastannut kanssakäymisen muoto. Tuotantovoimien suhde kanssakäymisen muotoon on sama kuin kanssakäymisen muodon suhde yksilöiden toimintaan tai toiminnallisuuteen. (Tämän toiminnallisuuden perusmuoto on luonnollisesti aineellinen toiminta, josta kaikki muu henkinen, poliittinen, uskonnollinen ym. toiminta riippuu. Aineellisen elämän kulloinenkin organisaatio riippuu tietysti joka kerta jo kehittyneistä tarpeista, ja noiden tarpeiden syntyminen samoin kuin niiden tyydyttäminenkin on sinänsä historiallinen prosessi, jossa ei ole mitään lampaita eikä koiria (Stirnerin³³ vastakarvainen pääargumentti *adversus hominem***), vaikka lampaat ja koirat nykyisessä hahmossaan ovatkin epäilemättä — tosin malgré eux*** — historiallisen prosessin tuotteita.) Ehdot, joiden vallitessa yksilöt ovat kanssakäymisessä keskenään niin kauan kuin tuota ristiriitaa [näiden ehtojen ja yksilöiden välillä] ei vielä ole, ovat heidän yksilöllisyyteensä kuuluvia ehtoja, jotka eivät ole mitään heille ulkonaista; ne ovat ehtoja, joiden vallitessa nuo tietyissä olosuhteissa elävät tietyt yksilöt vain voivatkin tuottaa aineellista elämäänsä ja kaikkea siihen liittyvää; ne ovat siis noiden yksilöiden itsetoiminnallisuuden ehtoja ja tuon itsetoiminnallisuuden tuottamia.**** Tietyt ehdot, joiden vallitessa ihmiset tuottavat, vastaavat siis — niin kauan [61] kuin mainittua ristiriitaa ei vielä ole — todellista edelly-

* — enemmän tai vähemmän. *Toim.*

** — ihmistä vastaan. *Toim.*

*** — niistä riippumatta. *Toim.*

**** Marxin reunamerkintö: »Itsensä kanssakäymisen muodon tuottaminen.» *Toim.*

tystään, yksipuolista olemistaan; tuo sen yksipuolisuus tulee näkyviin vasta ristiriidan ilmennyttyä ja on siis olemassa ainoastaan myöhemmille polville. Silloin nämä ehdot tuntuvat satunnaisilta kahleilta ja ne tiedostetaan kahleiksi myös aikaisemmille aikakausille.

Nämä erilaiset ehdot, jotka esiintyvät aluksi itsetoiminnallisuuden ehtoina ja myöhemmin sen kahleina, muodostavat koko historiallisessa kehityskulussa sarjan toisiinsa kytkeytyviä kanssakäymismuotoja; niiden yhteenkytkeytyneisyys ilmenee siinä, että aikaisemman, kahleiksi muuttuneen kanssakäymismuodon tilalle asettuu uusi, kehittyneempiä tuotantovoimia ja samalla yksilöiden itsetoiminnallisuuden edistyneempää astetta vastaava muoto, joka à son tour* muuttuu jälleen kahleeksi ja korvautuu sitten toisella muodolla. Koska nämä ehdot vastaavat joka asteella tuotantovoimien samanaikaista kehitystä, niin niiden historia on samalla kehittyvien ja jokaisen uuden sukupolven perimien tuotantovoimien historiaa ja itsensä yksilöiden voimien kehityshistoriaa.

Koska tämä kehitys tapahtuu spontaanisesti, so. olematta vapaasti yhdistyneiden yksilöiden kokonaisu suunnittelun alaista, se lähtee alulle eri paikoista, heimoista, kansoista, työaloilta jne., jotka kaikki kehittyvät aluksi toisistaan riippumatta ja vasta vähitellen tulevat yhteyteen muiden kanssa. Tämä kehitys tapahtuu edelleen sängen hitaasti; erilaiset asteet ja edut eivät koskaan syrjäydy täydellisesti, vaan ainoastaan sopeutuvat voittavan etupyrkimyksen alaisuuteen ja raahautuvat sen mukana vielä vuosisatoja eteenpäin. Tästä seuraa, että jopa yhden kansakunnan puitteissa elävät yksilöt ovat, varallisuussuhteista puhumattakaan, kehitykseltäänkin kerrassaan erilaisia ja että aikaisempi etupyrkimys, jolle ominainen kanssakäymismuoto on jo väistynyt myöhempää etupyrkimystä vastaavan muodon tieltä, pitää vielä kauan perinteellisesti vallassaan yksilöihin nähden itsenäistynyttä illusorista yhteisöä (valtio, oikeus), mahtitekijää, joka voidaan kukistaa viime kädessä vain vallankumouksen kautta. Tämä selittää myös,

* — vuorostaan. *Toim.*

miksi eräissä yleisluontoisemman määrityksen mahdollis-
tavissa asioissa [62] tajunta saattaa näyttää toisinaan
sivuuttaneen aikansa kokemukselliset suhteet, niin että
myöhemmällä kaudella käytävissä taisteluissa voidaan
nojautua menneisyyden teoreetikkojen arvovaltaan.

Sitä vastoin sellaisissa maissa kuin Pohjois-Amerikas-
sa, jotka ovat aloittaneet kehityksensä jo kehittyneellä
historiallisella aikakaudella, eteenpäinmeno tapahtuu hy-
vin nopeasti. Näillä mailla ei ole mitään muita luontaisia
ennakkoehtoja kuin sinne asumaan asettuneet yksilöt,
joiden on ollut pakko näin tehdä, koska vanhoissa maissa
vallitsevat kanssakäymisen muodot eivät ole vastanneet
heidän tarpeitaan. Ne aloittavat siis kehityksensä van-
hojen maiden edistyneimpien yksilöiden avulla ja samalla
myös noita yksilöitä vastaavan kehittyneimmän kanssa-
käymismuodon turvin, jo ennen kuin tuo muoto on ehti-
nyt lyödä itseään lävitse vanhoissa maissa. Tämä koskee
kaikkia siirtokuntia, sikäli kuin ne ovat pelkkiä soti-
laallisia ja kaupallisia kiinnekohtia. Karthago, kreikka-
laiset siirtokunnat ja Islanti 11. ja 12. vuosisadalla ovat
siitä esimerkkeinä. Samantapainen ilmiö on havaitta-
vissa valloitusten yhteydessä, kun valloitettuun maahan
siirretään valmiina toisessa maaperässä kehittynyt kans-
sakäymisen muoto; aikana, jolloin tuo muoto on koti-
maassaan vielä edellisten aikakausien etupyrkimysten
ja suhteiden rasittama, se voi ja sen täytyy lyödä itsensä
täydellisesti ja esteettömästi lävitse uudessa paikassa jo
pelkästään varmistaakseen valloittajien pysyvän herruu-
den. (Englanti ja Napoli normannien valloituksen³⁴
jälkeen, jolloin ne saivat feodaaliorganisaation kehitty-
neimmän muodon.)

[8. Väkivallan (valloituksen) osuus historiassa]

Tätä historiankäsitystä vastaan tuntuisi sotivan sel-
lainen tosiasia kuin valloitukset. Väkivaltaa, sotaa, ros-
vousta, ryöstömurhaa ym. on tähän asti pidetty historian
liikevoimana. Tässä yhteydessä voimme rajoittua vain
pääkohtiin ja siksi turvaudumme hämmästyttävimpään
esimerkkiin, vanhan sivilisaation tuhoamiseen barbaari-

kansan toimesta ja sen jälkeen tapahtuneeseen kerrassaan uuden yhteiskuntarakenteen muodostumiseen (Rooma ja barbaarit, feodalismi ja gallit, Itä-Rooman valtakunta ja turkkilaiset³⁵).

[63] Barbaarisella valloittajakansalla sota on sinänsä vielä, kuten edellä jo mainittiin, kanssakäymisen säännöllinen muoto, johon turvauduttiin sitä kiihkeämmin, kuta enemmän väestön kasvu perinteellisen ja tuolle kansalle ainoan mahdollisen alkukantaisen tuotantotavan oloissa luo uusien tuotantovälineiden tarvetta. Italiassa sitä vastoin vapaa väestö oli maaomaisuuden keskittymisen (mikä aiheutui paitsi maanostojen ja velkaantumisen myös perinnön tietä, sillä tuolloin vallinneen tapainturmeluksen ja avioliittojen harvinaisuuden vuoksi vanhat suvut kuolivat vähitellen sukupuuttoon ja niiden omaisuus jäi harvojen haltuun) ja peltojen laituriksi muuttamisen (mikä aiheutui paitsi tavallisista ja vielä tänäänkin pätevistä taloudellisista syistä myös ryöstetyn ja verona perityn viljan maahantuonnista ja tämän aiheuttamasta italialaisen viljan kuluttajapulasta) johdosta melkein hävinnyt; orjatkin kuolivat aina olemattomiin ja heidän tilalleen oli yhtä mittaa hankittava uusia. Orjuus pysyi koko tuotannon perustana. Vapaiden ja orjien välillä olleet plebeijit eivät koskaan päässeet nousemaan ryysyköyhälistöä korkeammalle. Rooma pysyi yleensä aina vain kaupunkina, ja sen sidonnaisuus maakuntiin oli laadultaan miltei puhtaasti poliittista ja saattoi tietysti katketakin poliittisten tapahtumien vaikutuksesta.

Mikään ei ole tavallisempaa kuin käsitys, että historiassa on tähän saakka ollut vain *anastusta*. Barbaarit *valloittivat* Rooman valtakunnan, ja tällä tosiseikalla on totuttu selittämään siirtyminen antiikin maailmasta feodalismiin. Barbaarianastuksen yhteydessä kaikki riippuu kuitenkin siitä, onko valloitettu kansa ehtinyt kehittää teolliset tuotantovoimat, kuten on laita nykyajan kansoilla, vai perustuvatko sen tuotantovoimat pääasiallisesti vain sen yhdistymiseen ja vallitsevaan yhteisömuotoon [Gemeinwesen]. Anastuksen luonteen määrää

myös anastuksen kohde. Arvopapereista koostuvaa pankkiirin omaisuutta ei yleensä voida anastaa, ilman että anastaja alistuu anastetussa maassa vallitseviin tuotannon ja kanssakäymisen ehtoihin. Sama koskee nykyäikaisen teollisuusmaan koko teollisuuspääomaa. Ja lopulta anastuksesta tulee kaikkialla hyvin nopeasti loppu, ja kun ei ole enää anastettavaa, on ryhdyttävä tuottamaan. Tästä hyvin pian koittavasta tuottamisen välttämättömyydestä seuraa, [64] että maahan majoittuneiden valloittajien omaksuman yhteisömuodon on vastattava heidän siellä tapaamiensa tuotantovoimien kehitystasoa tai mikäli näin ei ole alun perin laita, muututtava näiden tuotantovoimien mukaisesti. Tästä saa selityksensä myös se tosiseikka, joka oli havaittavissa kaikkialla kansainvaelluksen jälkeisinä aikoina, nimittäin että rengistä tuli herra ja että valloittajat omaksuivat hyvin pian valloitetujen kielen, sivistyksen ja tavat. Feodalismia ei suinkaan kuljetettu valmiissa muodossa Saksasta, vaan sen alkuperä juontui valloittajien sotilaallisesta organisaatiosta itsensä valloituksen aikana, ja se kehittyi varsinaiseksi feodalismiksi vasta valloituksen jälkeen vallatuissa maissa olleiden tuotantovoimien vaikutuksesta. Kuinka suuresti tämä muoto riippui tuotantovoimista, osoittavat epäonnistuneet yritykset pystyttää muita, vanharoomalaisten mallien mukaisia muotoja (Kaarle Suuri ym.).

Jatkettava.

-
- [9. Tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon välisen ristiriidan kehitys suurteollisuuden ja vapaan kilpailun olosuhteissa.
Työn ja pääoman vastakohtaisuus]

Yksilöiden kaikki olemassaoloehdot, riippuvuussuhteet ja yksipuolisuudet ovat suurteollisuudessa ja kilpailussa sulautuneet kahteen yksinkertaisimpaan muotoon: yksityisomistukseen ja työhön. Raha tekee kanssakäymisen kaikki muodot ja itse kanssakäymisenkin yksilöille satunnaiseksi. Rahaan itseensä siis jo sisältyy, että kaikki tähänastinen kanssakäyminen on ollut yksilöiden

kanssakäymistä määrättyjen ehtojen alaisena eikä yksilöiden kanssakäymistä yksilöiden kesken. Nämä ehdot ovat pelkistyneet kahdeksi asiaksi — kasautuneeksi työksi eli yksityisomaisuudeksi ja todelliseksi työksi. Jos jompikumpi niistä lakkaa olemasta, kanssakäyminen keskeytyy. Nykyaikaiset taloustieteilijät, esim. Sismondi, Cherbuliez ym. asettavat vastatusten association des individus ja association des capitaux*. Toisaalta itse yksilöt ovat täysin työnjaon alaisia ja sen tähden mitä täydellisimmässä riippuvuudessa toisistaan. Yksityisomistus — työn piirissä työlle vastakkaisena — kehittyy kasautumisen välttämättömyydestä ja omaa alussa vielä enimmältä osaltaan yhteisömuodon, mutta lähenee jatkuvassa kehityksessään yhä enemmän yksityisomistuksen nykyaikaista muotoa. Työnjako sanelee jo alun alkaen myös työehtojen, työvälaineiden ja materiaalien jakautumisen ja samalla kasautuneen pääoman jakautumisen eri omistajille, ja sen mukana pääoman ja työn välisen jakautumisen sekä itse omistuksen erilaiset muodot. Kuten enemmän työnjako kehittyy [65] ja kuten enemmän kasautuminen kasvaa, sitä selvemmäksi tulee myös tämä jakautuneisuus. Itse työ voi olla olemassa vain tämän jakautumisen olosuhteissa.

(Eri kansakuntien yksilöiden henkilökohtainen energia — saksalaiset ja amerikkalaiset — on jo rotujen risteytymisen tuottamaa energiaa; siitä saksalaisten krediinimäisyys; Ranskassa, Englannissa jne. vierasmaalaisia on istutettu jo kehittyneeseen, Amerikassa aivan tuoreeseen maaperään, Saksassa taas alkuperäinen väestö on pysynyt rauhallisesti paikoillaan.)

Tässä tulee siis esille kaksi tosiseikkaa.** Ensinnäkin tuotantovoimat esiintyvät yksilöistä kerrassaan riippumattomana ja irrallisena omana maailmanaan yksilöiden rinnalla, mikä johtuu siitä, että yksilöt, joiden voimia

* — yksilöiden yhtymisen ja pääomien yhtymisen. *Toim.*

** Engelsin reunamerkintö: »Sismondi». *Toim.*

ne ovat, ovat hajallaan ja toisilleen vastakkaisia, kun taas toisaalta nämä voimat muodostuvat todellisiksi voimiksi ainoastaan näiden yksilöiden kanssakäymisessä ja keskinäisessä yhteydessä. Siis yhdellä puolella on tuotantovoimien kokonaisuus — nuo voimat ovat saaneet ikään kuin esineellisen muodon eivätkä enää ole yksilöille itselleen yksilöllisiä voimia vaan yksityisomistuksen voimia, ja sen tähden ne ovat yksilöllisiä voimia vain mikäli nuo yksilöt ovat yksityisomistajia. Minkään aikaisemman kauden tuotantovoimilla ei ole ollut tällaista yksilöiden kesken *yksilöinä* tapahtuvalle kanssakäymiselle yhdentekevää muotoa, koska itse heidän kanssakäymisensä on ollut vielä rajoitettua. Toisella puolella näitä tuotantovoimia vastassa on enemmistö yksilöitä, joista nämä voimat ovat irtautuneet ja jotka ovat sen vuoksi menettäneet elämän koko todellisen sisällön, muuttuneet abstraktisiksi yksilöiksi, jotka kuitenkin vain juuri sen kautta saavuttavat mahdollisuuden päästä *yksilöinä* kosketukseen toistensa kanssa.

Ainoa yhdysside, joka heillä on vielä tuotantovoimiin ja omaan olemassaoloonsa — työ — on menettänyt heidän kohdallaan itsetoiminnallisuuden kaiken näennäisyydenkin ja säilyttää heidän [66] elämänsä vain murjomalla sitä. Kun itsetoiminnallisuutta ja aineellisen elämän tuotantoa erotti varhaisina kausina toisistaan niiden lankeaminen eri henkilöiden osalle ja kun aineellisen elämän tuotantoa itsensä yksilöiden rajoittuneisuuden vuoksi pidettiin itsetoiminnallisuuden toisarvoisena lajina, niin nyt ne ovat irtautuneet toisistaan siinä määrin, että aineellinen elämä esiintyy ylipäänsä tarkoituksena, kun taas tämän aineellisen elämän tuotanto, työ (joka on nyt ainoa mahdollinen, mutta kuten näemme, kielteinen itsetoiminnallisuuden muoto), esiintyy välikappaleena.

[10. Yksityisomistuksen hävittämisen välttämättömyys, ehdot ja tulokset]

Nyt ollaan siis tultu niin pitkälle, että yksilöiden on otettava haltuunsa olemassaolevien tuotantovoimien kokonaisuus ei vain saavuttaakseen itsetoiminnallisuuden, vaan ylipäänsä varmistaakseen olemassaolonsa.

Tämän haltuunoton määrää ennen kaikkea haltuun otettava kohde, tuotantovoimat, jotka ovat kehittyneet kokonaisuudeksi ja ovat olemassa vain universaalisen kanssakäymisen puitteissa. Jo tämän vuoksi tällä haltuunotolla täytyy olla tuotantovoimia ja kanssakäymistä vastaava universaalinen luonne. Näiden voimien haltuunotto ei sinänsä ole mitään muuta kuin aineellisia tuotantovälineitä vastaavien yksilöllisten kykyjen kehittämistä. Tuotantovälineiden kokonaisuuden haltuunotto on jo sen vuoksi itsensä yksilöiden kykyjen kokonaisuuden kehittämistä.

Tämä haltuunotto riippuu edelleen haltuunottavista yksilöistä. Ainoastaan kaikesta itsetoiminnallisuudesta syrjäytetyt nykyajan proletaarit kykenevät saavuttamaan täydellisen, rajoittamattoman itsetoiminnallisuuden, joka sisältyy kaikkien tuotantovoimien haltuunottoon ja siitä johtuvaan kykyjen kokonaisuuden kehittämiseen. Kaikki aikaisemmat vallankumoukselliset haltuunotot ovat olleet rajoitettuja: yksilöt, joiden itsetoiminnallisuutta rajoitettu tuotantoväline ja rajoitettu kanssakäyminen kammitsevat, ottivat tämän rajoitetun tuotantovälineen [67] haltuunsa ja päätyivät siten vain johonkin uuteen rajoituneisuuteen. Heidän tuotantovälineestään tuli heidän omaisuuttaan, mutta he itse jäivät työnjaon ja oman tuotantovälineensä alaisuuteen. Kaikissa tähänastisissa haltuunotoissa on yksilöiden joukko jäänyt yhden ainoan tuotantovälineen alaisuuteen; proletarisessa haltuunotossa kaikkien tuotantovälineiden on tultava jokaisen yksilön alaisuuteen ja omaisuuden kaikkien yksilöiden alaisuuteen. Nykyistä universaalista kanssakäymistä ei voida saattaa yksilöiden alaisuuteen muutoin kuin saatamalla se kaikkien alaisuuteen.

Haltuunotto riippuu edelleen tavasta, jolla se on suoritettava. Se voidaan suorittaa vain sellaisen yhteensiittymisen avulla, joka itsensä proletariaatin luonteen vuoksi saattaa olla vain universaalinen, ja sellaisen vallankumouksen kautta, jossa toisaalta kaadetaan entisen tuotanto- ja kanssakäymistävän sekä yhteiskuntarakenteen mahti ja toisaalta kehittyy proletariaatin universaalinen luonne ja tuohon haltuunottoon tarvittava energia, samalla kun proletariaatti heittää sivuun kaiken,

mitä sille on vielä jäänyt aikaisemmasta yhteiskunnallisesta asemastaan.

Vasta tällä asteella itsetoiminnallisuus käy yhteen aineellisen elämän kanssa, mikä vastaa yksilöiden kehittymistä ehyiksi yksilöiksi ja kaiken spontaanisuuden syrjäyttämistä. Samoin vastaavat toisiaan työn muuttuminen itsetoiminnallisuudeksi ja tähänastinen ehdollisen kanssakäymisen muuttuminen yksilöiden kanssakäymiseksi yksilöinä. Kaikkien tuotantovoimien ottaminen yhteenliittyneiden yksilöiden haltuun hävittää yksityisomistuksen. Kun tähänastisessa historiassa erityisehto on esiintynyt aina satunnaisena, niin nyt tulee satunnaiseksi itse yksilöiden eriytyminen, jokin erityinen yksityistoimi.

Yksilöitä, jotka eivät ole enää [68] työnjaon alaisia, ovat filosofit pitäneet ihanteena, jolle he ovat antaneet nimen »Ihminen», ja koko kuvailemamme prosessin he ovat käsittäneet »Ihmisen» kehitysprosessiksi, niin että jokaisella tähänastisella aikakaudella eläneiden yksilöiden tilalle on työnnetty tämä »Ihminen» ja esitetty hänet historian liikevoimaksi. Näin muodoin koko historiallinen prosessi on käsitetty »Ihmisen» itsevieraantumisen prosessiksi*; ja tämä johtuu itse asiassa siitä, että aikaisemman asteen yksilön tilalle on aina pistetty myöhemmän asteen keskinkertaisyksilö ja siirretty aikaisemmilte yksilöille myöhemmän asteen tajunta. Tällaisen takaperoistamisen avulla, etukäteen abstrahoitumalla todellisista olosuhteista, on ollut mahdollista muuntaa koko historia tajunnan kehitysprosessiksi.

* * *

Kansalaisyhteiskunta sulkee tuotantovoimien määrätyllä kehitysasteella piiriinsä yksilöiden koko aineellisen kanssakäymisen. Se sulkee piiriinsä tietyn asteen koko kaupallisen ja teollisen elämän ja menee sikäli valtion ja kansakunnan ulkopuolelle, vaikka toisaalta sen on esiinnyttävä ulospäin kansallisuutena ja rakennuttava sisältä valtioksi. Sanonta »kansalaisyhteiskunta»** syntyi 18.

* Marxin reunamerkitö: »Itsevieraantuminen». *Toim.*

** Sanontaa »bürgerliche Gesellschaft» käytetään sekä »kansalaisyhteiskunnan» että »porvarillisen yhteiskunnan» merkityksessä. *Toim.*

vuosisadalla, jolloin omistussuhteet olivat jo vapautuneet antiikin ja keskiajan yhteisömuodosta [Gemeinwesen]. Kansalaisyhteiskunta sellaisenaan kehittyy vasta porvariston myötä; samalla nimellä on kuitenkin tarkoitettu aina tuotannosta ja kanssakäymisestä välittömästi kehittyvää yhteiskunnallista organisaatiota, joka on kaikkina aikoina muodostanut valtion ja muun idealistisen* päällysrakenteen perustan.

[11.] Valtion ja oikeuden suhde omaisuuteen

Omaisuuksien ensimmäinen muoto niin antiikin maailmassa kuin myös keski-ajalla oli heimo-omaisuus, jonka edellytyksenä oli roomalaisilla sota, [69] germaaneilla karjanhoito. Antiikin kansojen sukuomaisuudella oli — koska yhdessä kaupungissa asui useampia heimoja — valtionomaisuuden luonne, ja erillisen yksilön oikeus siihen supistui pelkkään hallintaan [possessio], joka kuitenkin, kuten heimo-omaisuus yleensä, rajoittui vain maaomaisuuteen. Yksityisomaisuus sanan varsinaisessa mielessä saa muinaisilla kuten nykysilläkin kansoilla alkunsa vasta irtaimen omaisuuden myötä. (Orjuus ja yhteisö [Gemeinwesen]) (dominium ex jure Quiritum**). — Keskiajalta peräisin olevilla kansoilla heimo-omaisuus kehittyi eri vaiheiden kautta — feodaalinen maaomaisuus, ammattikuntien irtaimisto, manufaktuuripääoma — kunnes se muuttuu suurteollisuuden ja universaalisen kilpailun ehdollistamaksi nykyaikaiseksi pääomaksi, puhtaaksi yksityisomaisuudeksi, joka on heittänyt sivuun näennäisenkin yhteisömuodon ja syrjäyttänyt kaiken valtion taholta tulevan vaikutuksen omaisuuden kehitykseen. Tätä nykyaikaista yksityisomaisuutta vastaa nykyaikainen valtio, jonka yksityisomistajat ovat verojen kautta ostaneet vähitellen omakseen ja joka valtionvelkojen vuoksi on vajonnut täydellisesti heidän valtaansa ja jonka olemassaolokin on valtion arvopapereiden pörssikurssien nousun ja laskun kautta täysin riippuvai-

* — ts. ideaalisen, aatteellisen, ideologisen. *Toim.*

** — roomalaiseen oikeuteen perustuva hallinta. *Toim.*

nen yksityisomistajien, porvarien, sille antamasta kaupallisesta luotosta. Koska porvaristo ei ole enää sääty vaan *luokka*, sen on täytynyt järjestyä kansallisessa eikä enää paikallisessa mitassa ja antaa tavanomaisille etupyrkimyksilleen yleisyyden muoto. Yksityisomistuksen vapauduttua yhteisöllisestä muodosta valtio on saavuttanut itsenäisen olemassaolon kansalaisyhteiskunnan rinnalla ja ulkopuolella; se ei ole kuitenkaan muuta kuin sellainen järjestöllinen muoto, joka porvariston on sille annettava taatakseen keskinäisesti omaisuutensa ja etunsa niin ulospäin kuin myös sisäänpäin. Valtion itsenäisyyttä ilmenee enää ainoastaan sellaisissa maissa, joissa säädöt eivät ole täysin kehittyneet luokiksi, joissa kehittyneistä maista jo hävitetyt säädöt esittävät vielä tiettyä osaa muodostaen eräänlaisen sekoituksen ja joissa mikään väestönosa ei sen vuoksi voi saavuttaa herruusasemaa muihin nähden. Näin on asianlaita erityisesti Saksassa. Nykyaikaisen valtion täydellisin esimerkki on Pohjois-Amerikka [70]. Uudemmat ranskalaiset, englantilaiset ja amerikkalaiset kirjoittajat sanovat yhteen ääneen, että valtio on olemassa ainoastaan yksityisomaisuuden vuoksi, niin että tämä ajatus on syöpyntä jo myös joka-päiväiseen tietoisuuteen.

Koska valtio on se muoto, jossa hallitsevaan luokkaan kuuluvat yksilöt toteuttavat yhteisiä etujaan ja jossa aikakauden koko kansalaisyhteiskunta saa keskittyneen ilmaisunsa, niin siitä seuraa, että kaikki yhteiset instituutiot välittyvät valtion kautta, saavat poliittisen muodon. Se aiheuttaa harhakuvitelman, että laki perustuisi tahtoon, jopa todellisesta perustastaan irrotettuun, *vapaaseen* tahtoon. Samoin oikeus pelkistetään sitten jälleen laiksi.

Yksityisoikeus kehittyi samanaikaisesti yksityisomistuksen kanssa luonnonvaraisen yhteisömuodon hajoamisesta. Roomalaisilla yksityisomistuksen ja yksityisoikeuden kehitys jäi ilman enempiä teollisia ja kaupallisia seurauksia, koska koko heidän tuotantotapansa pysyi samana.* Nykyaikaisilla kansoilla, joilla teollisuus ja kauppa hajottivat feodaalisen yhteisömuodon, alkoi

* Engelsin reunamerkintö: »(Koronkiskontal)». *Toim.*

yksityisomistuksen ja yksityisoikeuden syntymisen mukana uusi vaihe, joka osoittautui kehityskykyiseksi. Jo ensimmäinen keskiajalla laajaa merikauppaa harjoittanut kaupunki, Amalfi, kehitti myös merioikeuden³⁶. Heti kun teollisuus ja kauppa olivat kehittäneet yksityisomistusta edelleen — ensiksi Italiassa ja sitten muissa maissa — otettiin valmiiksi kehitetty roomalainen yksityisoikeus jälleen esille ja kohotettiin auktoriteetiksi. Porvariston myöhemmin siinä määrin voimistuttua, että ruhtinaat alkoivat puolustaa sen etuja kukistaakseen porvariston avulla feodaaliaateliston, alkoi kaikissa maissa — Ranskassa 16. vuosisadalla — oikeuden varsinainen kehitys, joka tapahtui kaikkialla [71] paitsi Englannissa roomalaisen lakikokoelman perustalla. Englannissakin jouduttiin siviilioikeuden kehittämiseksi (erityisesti irtainta omaisuutta koskevalta osalta) turvautumaan roomalaisen oikeuden periaatteisiin. (Ei tule unohtaa, että oikeudella paremmin kuin uskonnollakaan ei ole omaa historiaa.)

Vallitsevat omistussuhteet esitetään yksityisoikeudessa yleisen tahdon ilmaukseksi. Jo itse jus utendi et abutendi* osoittaa toisaalta, että yksityisomistus on tullut täysin riippumattomaksi yhteisöstä, ja kertoo toisaalta harhakuvitelmasta, että yksityisomistus perustuisi pelkkään yksityiseen tahtoon, esineen mielivaltaiseen käyttöön. Käytännössä abuti-käsitteellä** on yksityisomistajalle sangen määrätty taloudelliset rajoitukset, jollei hän halua nähdä omaisuutensa ja samalla jus abutendinsa*** siirtyvän toisiin käsiin, koska esine hänen pelkkään tahtonsa nähden ei ole yleensä mikään esine, vaan tulee siksi, todelliseksi omaisuudeksi, vasta kanssakäymisessä ja riippumatta oikeudesta (*suhde*, jota filosofit sanovat ideaksi****). Tämä juristinen harha, joka supistaa oikeuden pelkäksi tahdoksi, johtaa väistä-

* — käytön ja väärinkäytön oikeus, ts. oikeus rajoittamatta käyttää esinettä. *Toim.*

** — väärinkäyttö. *Toim.*

*** — väärinkäyttöoikeutensa. *Toim.*

**** Marxin reunamerkintö: »*Suhde on filosofeille idea*. He tuntevat ainoastaan 'Ihmisen' suhteen omaan itseensä ja siksi kaikista todellisista suhteista tulee heille ideoita.» *Toim.*

mättä omistussuhteiden edelleen kehittyessä siihen, että jollakin henkilöllä saattaa olla juridinen oikeus johonkin esineeseen, vaikka hän ei todellisuudessa omaa esinettä. Jos esimerkiksi jokin maapalsta lakkaa kilpailun vuoksi tuottamasta korkoa, niin sen omistajalla on tosin edelleen juridinen oikeus siihen sekä jus utendi et abutendi, mutta hän ei voi tehdä tällä oikeudellaan mitään, sillä maanomistajana hän ei omaa mitään, jollei hänellä ole sen lisäksi riittävästi pääomaa maansa muokkaamiseksi. Samasta juristien illuusiosta selittyy, että he samoin kuin yleensä kaikki lakikokoelmat pitävät yksilöiden ryhtymistä keskenään suhteisiin, esimerkiksi sopimussuhteisiin, pelkästään satunnaisina suhteina, joita voidaan tietien tahtoen solmia tai olla solmimatta [72] ja joiden sisältö riippuu kokonaan sopimuspuolten yksilöllisestä tahdonvallasta.

Aina kun teollisuuden ja kaupan kehitys on luonut uusia kanssakäymisen muotoja, esimerkiksi vakuutusym. yhtiöitä, oikeuden on ollut pakko hyväksyä ne omaisuuden hankkimisen uusina muotoina.*

[12. Yhteiskunnallisen tajunnan muodot]

Työnjaon vaikutus tieteeseen.

Rangaistustoimenpiteiden merkitys valtiossa, oikeudessa, moraalissa jne.

Laissa porvarien täytyy antaa itselleen yleinen ilmaismuoto nimenomaan siksi, että he luokkana hallitsevat.

Luonnontiede ja historia.

Ei ole olemassa politiikan, oikeuden, tieteen jne., taiteen, uskonnon jne. historiaa.**

Miksi ideologit asettavat kaiken pääläelleen.

Uskonsaarnaajat, juristit, poliitikot.

* Tämän jälkeen käsikirjoituksessa seuraa Marxin tekemiä muistiinpanoja ajatuksista, joita piti kehittää edelleen. *Toim.*

** Marxin reunahuomaus: »'Yhteisöä'[dem Gemeinwesen] sellaisena kuin se ilmenee antiikin valtiossa, feodaalilaitoksessa, absoluuttisessa monarkiassa, tätä yhdyssidettä vastaavat erityisesti uskonnolliset käsitykset.» *Toim.*

Juristit, poliitikot (yleensä valtiomiehet), moralistit, uskonsaarnaajat.

Tästä ideologisesta luokan sisäisestä alaosastosta: 1. *Ammattien itsenäistyminen työnjaon tuloksena*. Jokainen pitää käsityötään todellisena. Yhteydestä, joka heidän käsityöllään on todellisuuteen, he luovat itselleen sitäkin väistämättömimmin harhakuvitelmia, koska tämä johtuu jo itsensä käsityön luonteesta. Suhteet tulevat lainopissa, politiikassa jne.—tajuunassa — käsitteiksi; koska ne eivät kohoa näiden suhteiden yläpuolelle, näitä suhteita koskevat käsitteetkin muuttuvat heidän päässään piintyneiksi käsitteiksi: esimerkiksi tuomari käyttää lakikirjaa, koska pitää lainsäädäntöä todellisena aktiivisena liikkeellepanijana. Oman tavaran kunnioittaminen: koska heidän ammattinsa on tekemisissä yleisen kanssa.

Oikeuden idea. Valtioidea. *Tavanomaisessa* tajunnassa asia on asetettu päällelleen.

Uskonto on alun alkaen *transkendenttiyden* tajuamista, joka nousee esille *todellisesta* täytymyksestä [Müssen]. Tämä on ilmaistava kansanomaisemmin.

Perinne oikeuden, uskonnon jne. alalla.

* * *

[73]* Yksilöt ovat aina pitäneet lähtökohtana itseään¹ lähtevät aina omasta itsestään. Heidän suhteensa ovat heidän todellisen elämistapahtumisensa suhteita. Mistä johtuu, että nämä suhteet itsenäistyvät heitä vastaan? että heidän oman elämänsä voimat saavat yliotteen heistä?

* Tätä käsikirjoituksen viimeistä sivua ei ole numeroitu. Se sisältää merkintöjä, jotka koskevat materialistisen historiankäsitteksen esittelyn alkuosaa. Tässä hahmoteltuja ajatuksia on kehitelty sitten luvun I osan 3. jaksossa. *Toim.*

Yhdellä sanalla: *työnjako*, jonka aste riippuu tuotantoiman kulloinkin saavuttamasta kehityksestä.

Maanomistus. Yhteisöomistus. Feodaalinen. Nykyaikainen.

Säätyomaisuus. Manufaktuuriomaisuus. Teollisuus-pääoma.

Kirjoitettu Brysselissä vuoden 1845 marraskuun ja vuoden 1846 elokuun välisenä aikana

Julkaistu ensi kerran venäjän kielellä kirjassa Архив К. Маркса и Ф. Энгельса, кн. I, 1924 г.

Valitut leokset kolmessa osassa, 1. osa, s. 10—69

Karl Marx

FILOSOFIAN KURJUUS

**VASTAUS HERRA PROUDHONIN
KURJUUDEN FILOSOFIAAN³⁷**

*Kirjoitettu vuoden 1847 alku-
puoliskolla*

*Julkaistu ensi herran erillisenä
kirjana Pariisissa ja Brysselis-
sä 1847*

*Karl Marx. Filosofian hur-
juus, kustannusliike Edistys,
Moskova 1971, s. 29—188*

Vasta kun asiat on järjestetty siten, ettei mitään luokkia ja luokkavastakohtaisuutta ole olemassa, *yhteiskunnalliset evoluutiot* lakkaavat olemasta *poliittisia vallankumouksia*. Siihen asti on yhteiskunnan jokaisen yleisen uudelleenmuotoutumisen kynnyksellä yhteiskuntatieteen viimeinen sana kuuluva:

»Taistelu tai kuolema; verinen sota tai tuhoutuminen. Näin on kysymys armotta asetettu.» (*George Sand.*)⁷⁰

Friedrich Engels

KOMMUNISMIN PERIAATTEET ⁷¹

1. *kysymys*: Mitä on kommunismi?

Vastaus: Kommunismi on oppi proletariaatin vapautumisen ehdoista.

2. *kysymys*: Mitä on proletariaatti?

Vastaus: Proletariaatiksi nimitetään sitä yhteiskuntaluokkaa, joka hankkii toimeentulonsa yksinomaan myymällä työtään eikä elä mistään pääomasta saamansa voiton kustannuksella, luokkaa, jonka onni ja onnettomuus, elämä ja kuolema ja koko olemassaolo riippuu työn kysynnästä, ts. hyvän ja huonon asiointilan vaihtumisesta, hillittömän kilpataistelun heilahteluista. Lyhyesti, proletariaatti eli proletaariluokka on 1800-luvun työtätekevä luokka.

3. *kysymys*: Eikö siis proletaareja ole aina ollut olemassa?

Vastaus: Ei, ei aina. Köyhiä ja työtätekeviä luokkia on aina ollut olemassa, ja työtätekevät luokat ovat tavallisesti eläneet köyhyydessä. Mutta sellaisia köyhiä, sellaisia työläisiä, jotka olisivat eläneet mainitunlaisissa oloissa, ts. proletaareja, ei ole ollut aina, samoin kuin kilpailukaan ei ole aina ollut täysin vapaata ja rajoittamatonta.

4. *kysymys*: Miten proletariaatti syntyi?

Vastaus: Proletariaatti syntyi sen teollisen kumouksen seurauksena, joka tapahtui Englannissa viime vuosisadan jälkipuoliskolla ja toistui sen jälkeen maailman kaikissa sivistysmaissa. Tuon teollisen kumouksen oli aiheuttanut höyrykoneen, monenlaisten kehuukoneiden, kutomakoneen ja monien muiden mekaanisten laitteiden keksiminen. Nämä koneet, jotka olivat hyvin kalliita ja

joita siitä syystä pystyivät hankkimaan vain suurkapitalistit, muuttivat koko siihenastisen tuotantotavan ja syrjäyttivät entiset työläiset, sillä koneet valmistivat halvempia ja parempia tavaroita kuin työläiset olivat valmistaneet epätydyttävillä rukeillaan ja kangaspuullaan. Siten nuo koneet siirsivät teollisuuden kokonaisuudessaan suurkapitalistien käsiin ja tekivät täysin arvottomaksi sen mitättömän pienen omaisuuden, joka työläisillä oli (työkalut, kangaspuut jne.), niin että kapitalistit anastivat tuota pikaa käsiinsä kaiken eikä työläisille jäänyt mitään. Siten kankaiden valmistuksen alalla siirryttiin tehdastuotantoon.— Heti kun oli saatu sysäys koneiden ja tehdastuotannon soveltamiseen käytäntöön, tehdastuotanto levisi nopeasti kaikille muillekin teollisuuden aloille, eritoten kankaiden painovärjäyksen, kirjanpainannan, savenvalun ja metallivalmisteiden tuotannon alalle. Työ alkoi jakautua yhä enemmän erillisten työläisten kesken, niin että työläinen, joka aikaisemmin oli suorittanut koko työn, suoritti nyt vain osan siitä. Tämä työnjako antoi mahdollisuuden valmistaa tuotteita nopeammin ja niin ollen myös halvemmalla. Se rajoitti kunkin työläisen toiminnan joksikin yhdeksi, hyvin yksinkertaiseksi ja jatkuvasti toistuvaksi mekaaniseksi liikkeeksi, jonka kone saattoi suorittaa yhtä hyvin ja jopa paljon paremminkin. Siten kaikki nuo teollisuudenalat toinen toisensa jälkeen joutuivat hyöryvoiman, koneiden ja tehdastuotannon valtaan aivan samoin kuin olivat joutuneet kehruu- ja kutomateollisuuskin. Se merkitsi niiden siirtymistä kokonaisuudessaan suurkapitalistien käsiin, ja näilläkin aloilla työläiset menettivät viimeisetkin itsenäisyytensä rippeet. Tehdastuotanto ei alistanut herruuteensa vähitellen ainoastaan manufaktuuriteollisuutta sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan alkoi vallata yhä laajemmin myös käsiteollisuutta, sillä tälläkin alalla suurkapitalistit syrjäyttivät yhä enemmän pientuottajia järjestämällä suuria työverstaiteita, joissa voitiin välttää monia kustannuksia ja kehittää pitkälle työnjakoa. Nykyään on tultu siihen, että tehdastuotanto on vakiintunut sivistysmaissa miltei kaikilla työaloilla ja suurteollisuus on miltei kaikilla aloilla syrjäyttänyt käsityön ja manufaktuuriteollisuuden. —

Tämän seurauksena entinen keskisääty, varsinkin pienet käsityöläiset, joutuu entistä suuremmassa määrässä varakkoon, työntekijän entinen asema muuttuu kerrassaan ja muodostuu kaksi uutta luokkaa, jotka vähitellen nielvät kaikki muut luokat. Nimittäin:

I. Niiden suurkapitalistien luokka, jotka jo nykyään ovat kaikissa sivistysmaissa kaikkien elämäntarvikkeiden sekä niiden tuotantoon tarvittavien raaka-aineiden ja työkalujen (koneiden, tehtaiden yms.) miltei yksinomaisia omistajia. Se on porvareiden luokka eli porvaristo.

II. Niiden omistamattomien luokka, joiden on pakko myydä porvareille työtään saadakseen korvaukseksi elämäntarvikkeita olemassaolonsa ylläpitämiseksi. Tätä luokkaa sanotaan proletaarien luokaksi eli proletariaatiksi.

5. *kysymys*: Millä ehdoilla proletaarit myyvät työtään porvareille?

Vastaus: Työ on samanlaista tavaraa kuin kaikki muukin ja sen hinta määräytyy samojen lakien mukaan kuin kaikkien muidenkin tavaroiden hinta. Suurteollisuuden eli vapaan kilpataistelun vallitessa — jotka ovat samaa, kuten alempana toteamme — tavarahan hinta on keskimäärin aina yhtä suuri kuin tuon tavarahan tuotantokustannukset. Työnkin hinta on siis yhtä suuri kuin työn tuotantokustannukset, ja työn tuotantokustannukset koostuvat juuri siitä elämäntarvikkeiden määrästä, joka on välttämätön työläisen työkyvyn säilyttämiseksi ja työväenluokan sukupuuttoon kuoleamisen estämiseksi. Työläinen ei saa työstään enempää kuin tarvitsee tähän tarkoitukseen; työn hinta eli työpalkka on siis mahdollisimman alhainen ja muodostaa elämän ylläpitämiseen tarvittavan minimin. Koska liikeasioissa on väliin parempia, väliin taas huonompia aikoja, niin työläinen saa väliin enemmän, väliin taas vähemmän aivan samoin kuin tehtailijakin saa tavarastaan toisinaan enemmän, toisinaan taas vähemmän. Kun otetaan huomioon hyvät ja huonot ajat, niin tehtailija saa kuitenkin tavarastaan keskimäärin tuotantokustannuksia vastaavan hinnan, ja samoin myös työläinen saa keskimäärin tuon minimin. Tämä taloudellinen työpalkkalaki toteutuu sitä täsmälli-

semmin, mitä suuremmassa määrin suurteollisuus saa valloitetuksi kaikki työalat.

6. *kysymys*: Mitä työtätekeviä luokkia oli olemassa ennen teollista kumousta?

Vastaus: Yhteiskuntakehityksen eri asteista riippuen työtätekevät luokat ovat eläneet erilaisissa oloissa ja ne ovat olleet erilaisessa asemassa omistaviin ja hallitseviin luokkiin nähden. Muinaisuudessa työtätekevät olivat isäntiensä *orjia* samoin kuin ovat vielä nykyäänkin orjina monissa takapajuisissa maissa ja jopa Yhdysvaltojen eteläosassakin. Keskiäikana ne olivat maanomistaja-aateliin *maaorjia*, joiksi ne ovat jääneet vielä nykypäiviin asti Unkarissa, Puolassa ja Venäjällä. Sitä paitsi kaupungeissa oli keskiäikana aina teolliseen kumoukseen asti käsityöläiskisällisiä, jotka tekivät työtä pikkuporvarillisille mestareille. Manufaktuuri-teollisuuden kehityksessä alkoi vähitellen ilmestyä manufaktuurityöläisiä, jotka olivat palkkalaisina suuremmilla kapitalisteilla.

7. *kysymys*: Missä suhteessa proletaari eroaa orjasta?

Vastaus: Orja on myyty kerralla ja koko iäkseen, proletaarin on itsensä myytävä itseään joka päivä ja joka tunti. Jokainen erillinen orja on *määrätyn* herran omaisuutta, ja orjan olemassaolo, niin viheliäinen kuin se onkin, on kuitenkin turvattu, koska herra on kiinnostunut siitä. Erillinen proletaari taas on niin sanoaksemme koko porvaristoluokan omaisuutta. Hänen työtään ostetaan vain silloin, kun joku tarvitsee sitä, eikä hänen olemassaolonsa ole sen vuoksi turvattu. Olemassaolo on turvattu ainoastaan proletaarien *luokalle* kokonaisuudessaan. Orja on kilpataistelun ulkopuolella, proletaari elää kilpataistelun oloissa ja kokee kaikki sen heilahtelut. Orjaa pidetään esineenä eikä kansalaisyhteiskunnan jäsenenä. Proletaari tunnustetaan yksilöksi, kansalaisyhteiskunnan jäseneksi. Orjan olemassaolo saattaa siis olla siedettävämpää kuin proletaarin, mutta proletaari kuuluu korkeammalla kehitysasteella olevaan yhteiskuntaan ja hän itsekin on korkeammalla asteella kuin orja. Orja vapauttaa itsensä siten, että hävittää kaikista yksityisomistuksellisista suhteista ainoastaan orjuussuhteen ja vasta sen ansiosta muuttuu proletaariksi;

proletaari taas voi vapauttaa itsensä ainoastaan hävittämällä yksityisomistuksen yleensä.

8. *kysymys*: Missä suhteessa proletaari eroaa maaorjasta?

Vastaus: Maaorjalla on hallussaan tai käytössään tuotantoväline, maatilkkku, ja sen korvaukseksi hän luovuttaa osan tuloistaan tai suorittaa joitakin töitä. Proletaari tekee työtä toisen henkilön työkaluilla ja tämän toisen hyväksi saaden korvaukseksi osan tuloista. Maaorja luovuttaa, proletaarille annetaan. Maaorjan olemassaolo on turvattu, proletaarin olemassaolo ei ole turvattu. Maaorja on kilpataistelun ulkopuolella, proletaari elää kilpataistelun oloissa. Maaorja vapauttaa itsensä joko siten, että pakenee kaupunkiin ja muuttuu siellä käsi-työläiseksi, tai siten, että antaa tilanherralleen työn ja tuotteiden asemesta rahaa ja muuttuu vapaaksi vuokralaiseksi, tai siten, että häätää pois feodaalinsa ja muuttuu itse omistajaksi. Lyhyesti sanoen hän vapauttaa itsensä siten, että tavalla tai toisella liittyy omistajaluokan riveihin ja astuu kilpataistelun piiriin. Proletaari taas vapauttaa itsensä siten, että hävittää kilpataistelun, yksityisomistuksen ja kaikki luokkaeroavuudet.

9. *kysymys*: Missä suhteessa proletaari eroaa käsityöläisestä? *

10. *kysymys*: Missä suhteessa proletaari eroaa manufaktuurityöläisestä?

Vastaus: Manufaktuurityöläisellä oli 1500- ja 1700-luvulla miltei kaikkialla vielä omistuksessaan tuotantokalustoa: omat kangaspuut, perhekäyttöön tarkoitettu rukki ja pieni maapalsta, jota hän muokkasi työnsä lomassa. Proletaarilla ei ole mitään tällaista. Manufaktuurityöläinen asuu melkein aina maaseudulla ja hän on enemmän tai vähemmän patriarkaalisissa suhteissa tilanherraansa tai työnantajaansa. Proletaarit elävät enimmäkseen suurissa kaupungeissa ja proletaaria sitovat työnantajaan pelkät rahasuhteet. Suurteollisuus hävittää patriarkaaliset olot ja siten manufaktuurityöläinen me-

* Tämän alle Engels on jättänyt käsikirjoitukseensa tyhjän tilan vastaukselle yhdeksänten kysymyksen. *Toim.*

nettää viimeisetkin omaisuutensa rippeet ja vasta sitten ja sen vuoksi muuttuu proletaariksi.

11. *kysymys*: Mitä lähimpiä seurauksia aiheutti teollinen kumous ja yhteiskunnan jakautuminen porvareihin ja proletaareihin?

Vastaus: *Ensiksikin* seurauksena siitä, että konetyö alensi yhä enemmän teollisuustuotteiden hintoja, entinen manufaktuurijärjestelmä eli käsityöhön perustuva teollisuus sortui kokonaan kaikissa maanosissa. Kaikki puolibarbaariset maat, jotka siihen asti olivat jääneet enemmän tai vähemmän syrjään historiallisesta kehityksestä ja joissa siihen asti oli vallinnut manufaktuuriteollisuus, tempaistiin siten väkipakolla eristyneisyydestään. Ne alkoivat ostaa englantilaisten halvempia tavaroita ja tuomitsivat siten tuhoon omat manufaktuurityöläisensä. Näin ollen maat, jotka eivät vuosituhansiin olleet edistyneet lainkaan, esimerkiksi Intia, kokivat täydellisen vallankumouksen ja jopa Kiinakin kulkee nykyään vallankumousta kohti. On menty niin pitkälle, että tänään Englannissa keksitty uusi kone jättää vuoden kuluessa leivättömäksi miljoonia työläisiä Kiinassa. Suurteollisuus on näin ollen sitonut toisiinsa kaikki maapallon kansat, yhdistänyt kaikki pienet paikalliset markkinat maailmanmarkkinoihin, muokannut koko maaperän sivistykselle ja edistykselle ja johtanut siihen, että kaikki mitä tapahtuu sivistysmaissa, vaikuttaa välttämättä kaikkiin muihin maihin; niin että jos Englannissa tai Ranskassa työläiset vapauttaisivat nyt itsensä, niin se aiheuttaisi kaikissa muissa maissa vallankumouksia, jotka ennemmin tai myöhemmin johtaisivat niissäkin työläisten vapautumiseen.

Toiseksi kaikkialla, missä suurteollisuus on tullut manufaktuurin tilalle, teollinen kumous on moninkertaistanut tavattomasti porvariston rikkautta ja mahtia ja tehnyt siitä maan tärkeimmän luokan. Tämän seurauksena kaikkialla, missä tuo prosessi on tapahtunut, porvaristo on saanut käsiinsä poliittisen vallan ja syrjäyttänyt siihen asti hallinneet luokat — ylimystön ja ammattikunnallisen porvariston — sekä niitä kumpaakin edustaneen absoluuttisen monarkian. Porvaristo hävitti ylimystön ja aateliston mahdin lakkauttamalla majo-

raatin eli maaomaisuuksien luovuttamattomuuden ja poistamalla kaikki aateliston etuoikeudet. Se mursersi ammattikuntaporvariston mahdin hävittämällä kaikki ammattikunnat ja kaikki käsityöläisten etuoikeudet. Niiden kumpienkin tilalle se toi vapaan kilpataistelun, ts. yhteiskunnan sellaisen tilan, jolloin jokaisella on oikeus harjoittaa mitä teollisuustoiminnan alaa tahansa eikä ketään voi estää siitä mikään muu kuin siihen tarvittavan pääoman puute. Vapaan kilpataistelun voimaantulo merkitsi näin ollen samaa kuin olisi julistettu avoimesti, että siitä lähtien kaikki yhteiskunnan jäsenet olivat eriarvoisia vain sikäli, mikäli heidän pääomansa olivat eriarvoisia ja että pääomasta oli tullut ratkaiseva voima ja kapitalisteista, porvareista oli tullut tärkein luokka yhteiskunnassa. Mutta vapaa kilpataistelu on tarpeen suurteollisuuden kehityksen alkukaudella, sillä se on ainoa yhteiskunnan olotila, jonka vallitessa suurteollisuus saattaa kasvaa. — Hävitettyään siten aateliston ja ammattikuntaporvariston yhteiskunnallisen mahdin porvaristo hävitti samoin niiden poliittisenkin vallan. Tultuaan yhteiskunnan tärkeimmäksi luokaksi porvaristo julistautui tärkeimmäksi luokaksi politiikan alalla. Se teki tämän saattamalla voimaan edustusjärjestelmän, jonka perustana oli porvarillinen tasa-arvoisuus lain edessä ja vapaan kilpataistelun lainsäädännöllinen tunnustaminen. Euroopan maissa tämä järjestelmä toteutettiin perustuslaillisen monarkian muodossa. Perustuslaillisissa monarkioissa äänioikeus on ainoastaan tietyn pääoman omistajilla, ts. ainoastaan porvareilla. Nämä porvarivalitsijat valitsevat valtiopäivämiehet, ja nuo porvaristoon kuuluvat valtiopäivämiehet valitsevat porvarillisen hallituksen käyttäen hyväkseen verotuskielto-oikeutta.

Kolmanneksi teollinen kumous edisti proletariaatin kasvua samassa määrin kuin porvaristonkin kasvua. Mitä enemmän porvaristo rikastui, sitä monilukuisemmaksi kasvoi proletariaatti. Koska ainoastaan pääoma voi antaa työtä proletaareille, ja pääoma suurenee vain silloin kun se käyttää työtä, niin proletariaatti kasvaa tarkalleen pääoman kasvua vastaavasti. Samalla teollinen kumous kokoaa porvareita ja proletaareja suuriin

kaupunkeihin, joissa on edullisinta kehittää teollisuutta, ja tämä valtaviin kansanjoukkojen kokoontuminen *yhteen* paikkaan saa proletarit tajuamaan heidän voimansa. Sitä mukaa kuin teollinen kumous edistyy, sitä mukaa kuin keksitään jatkuvasti uusia, käsityötä syrjäyttäviä koneita, suurteollisuus painaa yhä alemmaksi työpalkan ja, kuten jo sanoimme, alentaa sen minimiin, minkä seurauksena proletariaatin asema muuttuu yhä sietämättömämmäksi. Siten toisaalta proletariaatin tyytyväisyyden kasvun ja toisaalta sen voiman kasvun seurauksena teollinen kumous valmistele yhteiskunnallista vallankumousta, jonka proletariaatti toteuttaa.

12. kysymys: Millaisia olivat teollisen kumouksen myöhemmät seuraukset?

Vastaus: Suurteollisuus on luonut höyry- sekä muiden koneiden muodossa välineet, jotka ovat antaneet mahdollisuuden laajentaa loputtomasti teollista tuotantoa lyhyen ajan sisällä ja vähäisin kustannuksin. Tuotannon noin helpon laajentamisen ansiosta vapaa kilpailu, joka oli suurteollisuuden väistämätön seuraus, sai kohta tavattoman kärkevän luonteen; kapitalistit ryntäsivät joukoittain teollisuuteen, ja hyvin pian saatiin tuotetuksi enemmän kuin pystyttiin kuluttamaan. Tästä seurasi, että tuotettuja tavaroita ei saatu myydyksi ja alkoi niin sanottu liikepula. Tehtaat oli pysäytettävä, tehtailijat vararikkoutuivat ja työläiset jäivät ilman leipää. Kaikkiällä koitti kauhistuttava kurjuus. Jonkin ajan kuluttua liikatuotteet saatiin myydyksi, tehtaat pantiin taas käyntiin, työpalkka kohosi ja vähitellen asiat alkoivat luistaa paremmin kuin milloinkaan. Näin ei kuitenkaan jatkunut pitkälti, sillä kohta taas oli tuotettu liikaa tavaroita, alkoi uusi pula, joka kehittyi aivan samoin kuin edellinenkin. Vuosisatamme alusta alkaen teollisuus on näin ollen kokenut jatkuvasti heilahteluja kukoistuskausista pulakausiin, ja tuollainen pula on alkanut melkein säännöllisesti aina viiden tai seitsemän vuoden kuluttua, ja joka kerta se on aiheuttanut tavattoman suuria onnettomuuksia työläisten keskuudessa, yleistä vallankumouksellista kiihtymystä ja hyvin suuren vaaran koko olemassaolevalle järjestelmälle.

13. *kysymys*: Mitä noista säännöllisesti toistuvista liikepulista seuraa?

Vastaus: *Ensinnäkin* se, että vaikka suurteollisuus loikin itse kehityksensä alkukaudella vapaan kilpataistelun, niin nykyään se on jo ylittänyt kasvussaan vapaan kilpataistelun puitteet: että kilpataistelu ja yleensä erillisten henkilöiden harjoittama teollisuustuotanto ovat muuttuneet suurteollisuuden kahleiksi, jotka sen on murskattava ja jotka se murskaa; että niin kauan kuin suurteollisuutta harjoitetaan nykyisin perustein, se ei voi olla olemassa aiheuttamatta joka seitsemäs vuosi toistuvaa yleistä häiriötilaa, mikä uhkaa joka kerta koko sivilisaatiota ja paitsi sitä, että syöksee kurjuuteen proletaareja, saattaa vararikkoon myös monia porvareita; että on siis joko kieltäydyttävä suurteollisuudesta — mikä on kerrassaan mahdotonta — tai tunnustettava, että on välttämätöntä luoda aivan uusi yhteiskuntajärjestys, jonka vallitessa teollisuustuotantoa eivät johda erilliset, keskenään kilpailevat tehtailijat, vaan koko yhteiskunta tiukan suunnitelman mukaan ja yhteiskunnan kaikkien jäsenten tarpeita vastaavasti.

Toiseksi, että suurteollisuus ja sen aikaansaama tuotannon loputtoman laajentamisen mahdollisuus ovat edellytyksenä sellaisen yhteiskuntajärjestelmän luomiselle, jossa tuotetaan kaikkia elintärkeitä tarvikkeita niin paljon, että yhteiskunnan jokainen jäsen pystyy kehittämään ja käyttämään aivan vapaasti kaikkia voimiaan ja kykyjään. Siis nimenomaan se suurteollisuuden ominaisuus, joka synnyttää nyky-yhteiskunnassa koko kurjuuden ja kaikki liikepulat, osoittautuu toisenlaisen yhteiskuntajärjestyksen vallitessa juuri siksi ominaisuudeksi, joka hävittää tuon kurjuuden ja nuo onnettomuutta aiheuttavat heilahtelut.

Täten on siis täysin vakuuttavasti todistettu:

1) että nykyään kaikki nuo onnettomuudet voidaan selittää ainoastaan sellaisesta yhteiskuntajärjestelmästä johtuviksi, joka ei enää vastaa aikamme olosuhteita;

2) että on jo olemassa keinot noiden onnettomuuksien poistamiseksi lopullisesti uuden yhteiskuntajärjestelmän luomisen tietä.

14. *kysymys*: Millainen tuon uuden yhteiskuntajärjestelmän tulee olla?

Vastaus: Ennen muuta teollisuuden ja kaikkien tuotannonalojen johto yleensä otetaan pois erillisten, keskenään kilpailevien yksilöiden käsistä. Sen sijaan kaikki tuotannonalat tulevat olemaan koko yhteiskunnan huostassa, ts. niitä tullaan hoitamaan koko yhteiskunnan etuja silmällä pitäen, yhteiskunnallisen suunnitelman mukaan ja niiden hoitoon tulevat osallistumaan kaikki yhteiskunnan jäsenet. Tuo uusi yhteiskuntajärjestelmä hävittää siis kilpataistelun ja korvaa sen yhteenliittymällä. Koska erillisten henkilöiden harjoittama teollisuustoiminta johtaa väistämättä yksityisomistukseen ja koska kilpataistelu on vain sellainen teollisuudenharjoittamiskeino, jolloin teollisuutta johtavat erilliset yksityisomistajat, niin yksityisomistusta ei voida erottaa yksilöllisestä teollisuustoiminnasta eikä kilpataistelusta. Yksityisomistus on siis niin ikään hävitettävä ja sen tilalle tulee kaikkien tuotantovälineiden yhteinen käyttö ja yhteisen sopimuksen mukainen tuotteiden jako eli niin sanottu yhteisomaisuus. Yksityisomistuksen hävittäminen on lyhin ja yleispätevin ilmaus koko yhteiskuntajärjestelmän uudistamisesta, jonka teollinen kehitys aiheuttaa. Siksi kommunistit asettavat aivan oikein tärkeimmäksi vaatimukseksi yksityisomistuksen hävittämisen.

15. *kysymys*: Oliko siis yksityisomistuksen hävittäminen aikaisemmin mahdotonta?

Vastaus: Kyllä, se oli mahdotonta. Jokainen yhteiskuntajärjestelmän muutos, jokainen omistussuhteissa tapahtunut muutos on ollut välttämätön seuraus sellaisten uusien tuotantovoimien luomisesta, jotka ovat lakanneet vastaamasta vanhoja omistussuhteita. Yksityisomistus itsekin on syntynyt siten. Yksityisomistusta ei nimittäin ole aina ollut olemassa; kun keskiajan lopulla syntyi manufaktuurin muodossa uusi tuotantotapa, joka ei sopinut silloisen feodaalisen ja ammattikuntaomistuksen puitteisiin, tuo vanhat omistussuhteet ylittänyt manufaktuuri loi itselleen uuden omistusmuodon: yksityisomistuksen. Manufaktuurille sekä suurteollisuudelle sen kehityksen alkuasteella ei ollut mahdollinen mikään

muu omistusmuoto kuin yksityisomistus eikä mikään muu yhteiskuntajärjestelmä kuin yksityisomistukseen perustuva järjestelmä. Niin kauan kuin ei voida tuottaa kyllin paljon, että ei ainoastaan riittäisi kaikille, vaan myös jäisi ylimääräisiä tuotteita yhteiskunnallisen pääoman laajentamiseen ja tuotantovoimien jatkuvaan kehittämiseen, niin kauan tulee aina olemaan hallitseva luokka, joka määrää yhteiskunnan tuotantovoimista, sekä toinen, köyhä ja sorrettu luokka. Tuotannon kehitysas- teesta riippuu, mitä nuo luokat ovat. Keskiäikana, jolloin maanviljelys oli määräävänä, niitä edustivat tilanherra ja maaorja; myöhemmän keskiajan kaupungeissa ammat- tikuntamestari, kisälli ja päiväläinen; 1600-luvulla ma- nufaktuurilaitoksen omistaja ja manufaktuurityöläinen; 1800-luvulla suurtehtailija ja proletaari. Tuotantovoimat eivät ilmeisestikään ole tähän mennessä vielä kehitty- neet siinä määrin, että voitaisiin tuottaa riittävästi tuot- teita kaikille ja että yksityisomistus olisi jo muuttunut noiden tuotantovoimien kehityksen kahleiksi, esteeksi. Mutta nykyään on suurteollisuuden kehityksen ansiosta *ensinnäkin* luotu pääomia ja tuotantovoimia ennen kuu- lumattomat määrät ja on olemassa varoja noiden tuo- tantovoimien laajentamiseksi suunnattomasti lyhyen ajan kuluessa. *Toiseksi* nuo tuotantovoimat ovat keskittyneet harvalukuisten porvareiden käsiin, kun taas laajat kan- sanjoukot muuttuvat yhä enemmän proletaareiksi ja niiden asema käy sitä kurjemmaksi ja sietämättömäm- mäksi, mitä enemmän porvariston rikkaudet kasvavat. *Kolmanneksi* nuo mahtavat, joutuisasti lisääntyvät tuo- tantovoimat ovat siinä määrin ohittaneet kasvussaan yksityisomaisuuden ja porvariston, että ne aiheuttavat jatkuvasti yhteiskuntajärjestelmän voimakkaita järky- tyksiä. Siksi yksityisomistuksen hävittäminen on vasta nyt käynyt paitsi mahdolliseksi myös kerrassaan välttä- mättömäksi.

16. *kysymys*: Voidaanko yksityisomistus hävittää rauhanomaista tietä?

Vastaus: Olisi toivottavaa, että voitaisiin, ja kom- munistit tietenkin vastustaisivat sitä viimeisinä. Kom- munistit tietävät erittäin hyvin, että kaikenlaiset sala- liitot ovat hyödyttömiä ja jopa vahingollisia. He tietävät

erittäin hyvin, että vallankumousta ei voida tehdä tahallisesti tai mielivaltaisesti ja että vallankumoukset ovat aina ja kaikkialla olleet sellaisten olosuhteiden välttämätön seuraus, jotka eivät ole laisinkaan riippuneet erillisten puolueiden tai kokonaisten luokkienkaan tahdosta tai ohjauksesta. Samalla he näkevät kuitenkin, että miltei kaikissa sivistysmaissa tukahdutetaan pakokokeinoin proletariaatin kehitystä ja juuri siten kommunistien vastustajat tekevät kaikin voimin työtä vallankumouksen hyväksi. Jos tämä kaikki saa proletariaatin lopulta nousemaan vallankumoukseen, niin me, kommunistit, tulemme silloin puolustamaan proletariaatin asiaa teoin yhtä hyvin kuin nyt puolustamme sanoin.

17. kysymys: Voidaanko yksityisomistus hävittää kerralla?

Vastaus: Ei, ei voida, samoin kuin ei voida kerralla laajentaa olemassaolevia tuotantovoimia yhteiskunnallisen talouden luomiseen tarvittavissa puitteissa. Siksi kaikista merkeistä päätellen lähenemässä oleva proletarinen vallankumous pystyy vain vähitellen uudistamaan nykyistä yhteiskuntaa ja se hävittää yksityisomistuksen vasta sitten, kun luodaan siihen tarvittavien tuotantovälineiden paljous.

18. kysymys: Millainen tulee olemaan tuon vallankumouksen kulku?

Vastaus: Ennen muuta se pystyttää *demokraattisen järjestelmän* ja siten joko välittömästi tai välillisesti proletariaatin poliittisen herruuden. Välittömästi Englannissa, missä proletariaatti muodostaa jo nyt kansan enemmistön, ja välillisesti Ranskassa ja Saksassa, missä kansan enemmistö koostuu paitsi proletaareista myös pientalonpojista ja kaupunkien pikkuporvareista, jotka ovat vasta siirtymässä proletariaattiin, riippuvat yhä enemmän proletariaatista kaikkien poliittisten etujensa toteuttamisessa ja siksi joutuvat kohta yhtymään proletariaatin vaatimuksiin. Siihen ehkä tarvitaan vielä uusi taistelu, joka kuitenkin päättyy varmasti proletariaatin voittoon.

Demokratia olisi kerrassaan hyödytön proletariaatille, ellei sitä käytettäisi viipymättä niiden laajojen toimien toteuttamiskeinona, jotka suunnataan vä-

littömästi yksityisomistusta vastaan ja jotka turvaavat proletariaatin olemassaolon. Nuo nykyisistä olosuhteista juontuvat tärkeimmät toimenpiteet ovat seuraavat:

1) Yksityisomistuksen rajoittaminen: progressiivinen verotus, korkea perintövero, perimisoikeuden kieltäminen sivuperillisiltä (veljiltä, veljenlapsilta jne.), pakolliset lainat jne.

2) Maanomistajien, tehtailijoiden, rautateiden omistajien ja laivanomistajien vähittäinen pakkoluovutus, osittain kilpailussa valtion teollisuuden kanssa, osittain lunastamalla välittömästi maksuosoituksilla.

3) Kaikkien kansan enemmistöä vastaan nousseiden maanpakolaisten ja kapinoitsijoiden omaisuuden takavarikointi.

4) Työn tai toimialan järjestäminen proletaareille kansallisilla maatiloilla, tehtaissa ja työverstaissa, minkä ansiosta häviää työläisten keskinäinen kilpailu, ja tehtailijoiden, mikäli heitä vielä jää, on pakko maksaa yhtä suurta palkkaa kuin valtiokin maksaa.

5) Samanlainen työpakko kaikille yhteiskunnan jäsenille siihen asti kun yksityisomistus hävitetään täydellisesti. Teollisuusarmeijoiden muodostaminen, varsinkin maataloutta varten.

6) Luottojärjestelmän ja rahakaupan keskittäminen valtion käsiin valtion pääomalla toimivan kansallisen pankin välityksellä. Kaikkien yksityispankkien ja pankkiiriliikkeiden sulkeminen.

7) Kansallisten tehtaiden, työverstaiden, rautateiden ja laivojen lukumäärän lisääminen, kaikkien viljelemättömien maiden muokkaus ja jo viljeltyjen maiden muokkauksen parantaminen sitä mukaa kuin kansakunnan käytettävissä olevat pääomat ja työläisten lukumäärä lisääntyvät.

8) Kaikkien lasten kasvatus valtion laitoksissa ja valtion kustannuksella siitä lähtien, kun lapset tulevat toimeen ilman äidin hoivaa. Tehdastyön soveltaminen kasvatukseen.

9) Suurten palatsien rakentaminen kansallisille tiluksille yhteisiksi asumuksiksi kommuuneittain asuville kansalaisille, jotka tulevat työskentelemään teollisuudessa ja maataloudessa ja nauttimaan kaupunkilais- ja

maalaiselämän etuisuuksista kärsimättä niiden yksipuolisuuden ja puutteellisuuksien vuoksi.

10) Kaikkien epäterveellisten ja kehnosti rakennettujen asumusten ja kortteleiden hajottaminen kaupungeissa.

11) Yhdenvertainen perintöoikeus avioliitossa ja avioliiton ulkopuolella syntyneille lapsille.

12) Koko liikennelaitoksen keskittäminen kansakunnan käsiin.

Kaikkia näitä toimenpiteitä ei tietenkään voida toteuttaa samalla kertaa, mutta jokainen niistä johtaa aina seuraavan toteuttamiseen. Heti kun tehdään ensimmäinen ratkaiseva rynnäkkö yksityisomistusta vastaan, proletariaatin on pakko mennä yhä pitemmälle ja keskittää yhä enemmän valtion käsiin koko pääoma, koko maatalous, koko teollisuus, koko liikennelaitos ja koko liikevaihto. Kaikki luetellut toimenpiteet johtavat siihen. Näiden toimenpiteiden toteutettavuus ja niiden aiheuttama keskittyminen tulevat lisääntymään tarkalleen samassa suhteessa kuin proletariaatin työ tulee kartuttamaan maan tuotantovoimia. Kun vihdoin koko pääoma, koko tuotanto ja koko liikevaihto keskittyvät kansakunnan käsiin, niin silloin yksityisomistus häviää itsensä, rahat käyvät tarpeettomiksi, tuotanto lisääntyy ja ihmiset muuttuvat siinä määrin, että vanhojen yhteiskuntasuhteiden viimeisetkin muodot saattavat kadota.

19. kysymys: Voiko tuo vallankumous tapahtua josakin yhdessä maassa?

Vastaus: Ei voi. Luomalla maailmanmarkkinat suurteollisuus on sitonut jo niin kiinteästi toisiinsa kaikki maapallon kansat, varsinkin sivistyskansat, että jokainen niistä on riippuvainen toisen kansan tapahtumista. Sitten suurteollisuus on tasoittanut yhteiskuntakehityksen kaikissa sivistysmaissa niin, että porvaristosta ja proletariaatista on kaikkialla tullut yhteiskunnan kaksi ratkaisevaa luokkaa ja niiden välisestä taistelusta on tullut aikakautemme päätaistelu. Siksi kommunistinen vallankumous ei tule olemaan ainoastaan kansallinen vaan se tapahtuu samanaikaisesti kaikissa sivistysmaissa, ts. ainakin Englannissa, Amerikassa, Ranskassa ja Saksassa.⁷² Kussakin näistä maista se tulee kehittymään joko nopeammin tai hitaammin riippuen siitä, missä

näistä maista on kehittyneempi teollisuus, missä on karutettu enemmän rikkauksia ja huomattavampi määrä tuotantovoimia. Siksi se toteutuu hitaimmin ja vaivalloisimmin Saksassa, nopeimmin ja helpoimmin Englannissa. Se vaikuttaa myös merkittäväällä tavalla maailman muihin maihin ja muuttaa täydelleen ja jouduttaa tavattomasti niiden kehityskulkua entisestään. Se on maailmanvallankumous ja siksi sen areenana on koko maailma.

20. kysymys: Mitä seurauksia koituu yksityisomistuksen lopullisesta hävittämisestä?

Vastaus: Siten että yhteiskunta ottaa yksityiskapitalistien käsistä kaikkien tuotantovoimien ja yhteysvälineiden hyväksikäytön sekä tuotteiden vaihdon ja jaon, siten, että se tulee hoitamaan tuota kaikkea koko yhteiskunnan käytössä olevien voimavarojen ja yhteiskunnan tarpeiden saneleman suunnitelman mukaisesti, siten poistetaan ennen muuta kaikki tuhoisat seuraamukset, jotka liittyvät suurteollisuuden nykyiseen johtajärjestelmään. Pulia ei tule olemaan, laajennettu tuotanto, joka olemassaolevan yhteiskuntajärjestelmän vallitessa aiheuttaa liikatuotantoa ja on niin ankarana kurjuuden syynä ei osoittaudukaan silloin läheskään riittäväksi, vaan sitä on laajennettava paljon enemmän. Yhteiskunnan lähimmät tarpeet ylittävä tuotannon ylijäämä ei tule synnyttämään kurjuutta, vaan tulee turvaamaan yhteiskunnan kaikkien jäsenten tarpeiden tyydyttämisen, tulee aiheuttamaan uusia tarpeita ja luomaan samalla niiden tyydyttämiskeinoja. Siitä tulee jatkuvan edistyksen edellytys ja kannustin, ja se tulee toteuttamaan tuota edistystä aiheuttamatta tällöin koko yhteiskunnan ajoittaisia häiriöitä niin kuin aikaisemmin. Yksityisomistuksen kahleista vapautettu suurteollisuus kehittyy niin mittavaksi, että siihen verrattuna sen nykyinen tila vaikuttaa yhtä vähäpätöiseltä kuin meistä näyttää manufaktuuri nykyaikaiseen suurteollisuuteen verrattuna. Tällainen teollisuuden kehitys antaa yhteiskunnalle riittävän määrän tuotteita sen kaikkien jäsenten tarpeiden tyydyttämiseksi. Aivan samoin maatalouskin, jossa on yksityisomistuksen painostuksen ja maapalstojen pirstoutuneisuuden vuoksi vaikea soveltaa jo olemassaolevia parannuksia ja tieteen saavutuksia, astuu niin ikään

kerrassaan uuteen kukoistuksen kauteen ja antaa yhteiskunnan käyttöön täysin riittävän määrän tuotteita. Näin ollen yhteiskunta tulee tuottamaan riittävästi tuotteita, jotta voidaan järjestää sen kaikkien jäsenten tarpeiden tyydyttämisen mukaisesti suunniteltu jako. Siten käy tarpeettomaksi yhteiskunnan jakautuminen erilaisiin, toisilleen vihamielisiin luokkiin. Eikä se käy ainoastaan tarpeettomaksi, vaan jopa uuteen yhteiskuntajärjestelmään sopimattomaksi. Luokkien olemassaolo johtuu työnjaosta ja työnjako nykyisessä muodossaan häviää kokonaan, sillä teollisuus- ja maataloustuotannon kohottamiseksi määrätylle tasolle eivät riitä yksinomaan mekaaniset ja kemialliset apukeinot. On myös kehitettävä vastaavasti noita välineitä liikkeelle panevien ihmisten kykyjä. Samoin kuin viime vuosisadalla talonpojat ja manufaktuurityöläiset jouduttuaan suurteollisuuteen muuttivat koko elämänjärjestyksensä ja itsekkin muuttivat aivan toisiksi ihmisiksi, aivan samoin koko yhteiskunnan voimin toteutettava tuotannon yhteinen hoito ja siitä juontuva tuotannon uusi kehitys tarvitsevat kerrassaan uudenlaisia ihmisiä ja myös luovat heidät. Tuotannon yhteiskunnalliseen johtoon eivät pysty sellaiset ihmiset, jollaisia he ovat nykyään, ihmiset, joista kukin on alistettu johonkin yhteen tuotannonalaan, on sidottu siihen, on sen riistämä, kehittää ainoastaan kykijensä *yhtä* puolta kaikkien muiden puolien kustannuksella ja tuntee ainoastaan *yhden* alan tai osan koko tuotannon jostakin alasta. Jo nykyinenkin teollisuus pystyy käyttämään yhä vähemmän tällaisia ihmisiä. Koko yhteiskunnan yhteisvoimin ja suunnitelman mukaisesti hoitama teollisuus kaipaa semmitenkin monipuolisesti kyvykkäitä ihmisiä, jotka pystyvät orientoitumaan koko tuotannon järjestelmässä. Työnjako, jota koneet ovat horjuttaneet jo nykyään ja joka tekee yhdestä talonpojan, toisesta suutarin, kolmannesta tehdastyöläisen, neljänestä pörssiikeinottelijan, häviää siis kokonaan. Kasvatus antaa nuorille mahdollisuuden omaksua nopeasti käytännössä koko tuotantojärjestelmän, se sallii heidän siirtyä vuoronperään tuotannonalalta toiselle yhteiskunnan tarpeista ja heidän omista taipumuksistaan riippuen. Kasvatus vapauttaa siis heidät siitä yksipuoli-

suudesta, johon nykyinen työnjako on sitonut kunkin erillisen ihmisen. Kommunististen periaatteiden pohjalle rakentuva yhteiskunta antaa jäsenilleen näin ollen mahdollisuuden käyttää monipuolisesti heidän monipuolisesti kehittämiään kykyjä. Eri luokat samalla väistämättä katoavat. Toisaalta siis luokkien olemassaolo ei voi jatkua kommunististen periaatteiden pohjalle rakentuvassa yhteiskunnassa, ja toisaalta itse tuon yhteiskunnan rakennustyö luo keinot luokkaeroavuuksien hävittämiseksi.

Tästä johtuu, että kaupungin ja maaseudun väliset eroavuudet niin ikään katoavat. Samat ihmiset tulevat harjoittamaan sekä maanviljelystä että teollista työtä, sen sijaan että sitä tekisivät kaksi eri luokkaa. Tämä on kommunistisen yhtymän välttämätön ehto jopa hyvin aineellisistakin syistä. Kylissä maanviljelystä harjoittavan väestön hajanaisuus ja rinnan teollisuudessa työskentelevän väestön kokoontuminen suuriin kaupunkeihin vastaa vain maanviljelyksen ja teollisuuden vielä riittämättömän korkeaa kehitystasoa ja on kaiken etenevän kehityksen esteenä, mikä tuntuu jo nykyään voimakkaasti.

Yhteiskunnan kaikkien jäsenten yhtymä tuotantovoimien yhteistä ja suunnitelman mukaista käyttöä varten; tuotannon kehittäminen siinä määrin, että se tyydyttäisi kaikkien tarpeet: sellaisen asiointilan hävittäminen, jolloin toiset ihmiset tyydyttävät tarpeensa toisten kustannuksella; luokkien ja niiden välisten vastakohtien täydellinen hävittäminen; kaikkien yhteiskunnan jäsenten kykyjen monipuolinen kehittäminen entisen työnjaon hävittämisen tietä, tuotannollisen kasvatuksen ja toiminta-alan vaihtelun tietä, siten, että kaikki osallistuvat yhteisvoimin tuotettujen hyödykkeiden käyttöön ja vihdoin kaupungin ja maaseudun yhteensulautumisen tietä — siinä yksityisomistuksen hävittämisen tärkeimmät seuraukset.

21. kysymys: Miten kommunistinen yhteiskuntajärjestelmä vaikuttaa perheeseen?

Vastaus: Sukupuolten välisistä suhteista tulee yksinomaan yksityisasiä, joka koskee ainoastaan asianomaisia henkilöitä ja johon yhteiskunnalla ei ole syytä puut-

tua. Tämä käy mahdolliseksi yksityisomistuksen hävittämisen ja lasten yhteiskunnallisen kasvatuksen ansiosta, minkä seurauksena tulevat hävitetyksi kummatkin yksityisomistukseen liittyvät nykyaikaisen avioliiton perustat: vaimon riippuvuus miehestään ja lasten riippuvuus vanhemmistaan. Tällainen on vastaus perin siveellisten porvareiden voitotuksiin kommunistisen vaimojen yhteisyyden johdosta. Vaimojen yhteisyys on kokonaisuudessaan porvarilliselle yhteiskunnalle ominainen ilmiö ja nykyään se esiintyy täydellisessä muodossaan prostituutiona. Prostituutio perustuu kuitenkin yksityisomistukseen ja katoaa sen mukana. Kommunistinen järjestelmä ei siis saata voimaan vaimojen yhteisyyttä, vaan päinvastoin hävittää sen.

22. *kysymys*: Miten kommunistinen järjestelmä tulee suhtautumaan olemassaoleviin kansallisuuksiin?

— Jää.⁷³

23. *kysymys*: Miten se tulee suhtautumaan olemassaoleviin uskontoihin?

— Jää.

24. *kysymys*: Missä suhteessa kommunistit eroavat sosialisteista?

Vastaus: Niin sanottuja sosialisteja on kolmea lajia.

Ensimmäiseen lajiin kuuluvat sen feodaalisen ja patriarkaalisen yhteiskunnan kannattajat, jota suurteollisuus, maailmankauppa ja niiden luoma porvarillinen yhteiskunta ovat hävittäneet ja hävittävät päivä päivältä. Tämän lajin sosialistit tekevät nyky-yhteiskunnan onnettomuuksista sen johtopäätöksen, että on palautettava feodaalinen ja patriarkaalinen yhteiskunta, sillä se oli vapaa noista onnettomuuksista. Kaikki heidän ehdotuksensa ovat joko suoraan tai kiertoteitse suunnatut tuota päämäärää kohti. Kommunistit tulevat aina taistelemaan päättävästi tämän lajin *taantumuksellisia* sosialisteja vastaan huolimatta näiden näennäisestä myötätunnosta proletariaatin kurjuutta kohtaan ja sen johdosta vuodattamista kuumista kyynelistä. Syyistä että nämä sosialistit

1) pyrkivät johonkin kerrassaan mahdottomaan;

2) yrittävät palauttaa ylimystön, ammattikuntamestareiden ja manufaktuurilaitosten omistajien herruuden

ja niiden absoluuttisista tai feodaalisista monarkeista, virkamiehistä, sotilaista ja papeista koostuvan seurueen; he tahtovat palauttaa yhteiskunnan, joka tosin olisi vapaa nyky-yhteiskunnan vioista, mutta sen sijaan toisi tullessaan ainakin yhtä paljon muita onnettomuuksia eikä sitä paitsi avaisi mitään näköaloja sorrettujen työläisten vapautumiselle kommunistisen järjestelmän tietä;

3) tuovat ilmi todelliset aikeensa aina, kun proletariaatti muuttuu vallankumoukselliseksi ja kommunistiseksi. Siinä tapauksessa he liittyvät heti porvaristoon proletaareja vastaan.

Toisen lajin muodostavat nykyisen yhteiskunnan kannattajat, jotka ovat tämän yhteiskunnan väistämättömästi aiheuttamien onnettomuuksien vuoksi huolestuneita sen olemassaolosta. He pyrkivät siis säilyttämään tämän yhteiskunnan, mutta poistamaan sen aiheuttamat onnettomuudet. Siinä tarkoituksessa toiset ehdottavat pelkkää hyväntekeväisyystyötä, toiset valtavia uudistus suunnitelmia, joiden tarkoituksena on yhteiskunnan uudestijärjestämisen varjolla säilyttää nykyisen yhteiskunnan perustat ja niin ollen itse nykyinen yhteiskuntakin. Kommunistien on taisteltava herkeämättä noita *porvarillisia sosialisteja* vastaan, sillä heidän toimintansa on kommunistien vihollisten eduksi ja he puolustavat sitä yhteiskuntajärjestelmää, jonka kommunistit haluavat hävittää.

Kolmanteen lajiin vihdoin kuuluvat demokraattiset sosialistit. Kulkien samaa tietä kommunistien kanssa he pyrkivät toteuttamaan osan toimenpiteistä, jotka on mainittu... kysymyksessä*, mutta ei kommunistiin johtavina välitoimenpiteinä, vaan nykyisen yhteiskunnan kurjuuden ja onnettomuuksien hävittämiseen riittävinä toimenpiteinä. Nuo *demokraattiset sosialistit* ovat joko proletaareja, jotka eivät ole vielä kyllin selvillä luokkansa vapautumisen ehdoista, tai edustavat pikkuporvaristoa, ts. luokkaa, jonka edut ovat monessa suhteessa samat kuin proletariaatinkin aina demokratian valloittamiseen ja siitä juontuvien sosialististen toimenpiteiden

* Käsikirjoitukseen on jätetty tyhjä tila: tarkoitetaan 18. kysymystä. *Toim.*

toteuttamiseen asti. Siksi kommunistit tulevat toimintahetkinä solmimaan sopimuksia demokraattisten sosialistien kanssa ja kommunistien on yleensä noudatettava tuona aikana samaa politiikkaa heidän kanssaan, elleivät vain nuo sosialistit antaudu hallitsevan porvariston palvelijoiksi tai hyökkäile kommunisteja vastaan. Yhteiset toiminnot eivät tietenkään sulje pois niiden erimielisyyksien käsittelyä, joita on heidän ja kommunistien välillä.

25. *kysymys*: Miten kommunistit suhtautuvat muihin nykyisiin poliittisiin puolueisiin?

Vastaus: Tuo suhtautuminen on erilaista eri maissa. — Englannissa, Ranskassa ja Belgiassa, jossa porvaristo hallitsee, kommunisteilla on vielä toistaiseksi yhteisiä etuja eri demokraattisten puolueiden kanssa. Tällöin tuo etujen yhteisyys on sitä merkittävämpää, mitä lähempänä kommunistien tavoitteita ovat ne demokraattien sosialistiset toimenpiteet, joita he puolustavat nykyään kaikkialla, ts. mitä selvemmin ja määrätietoisemmin he puolustavat proletariaatin etuja ja mitä varmemmin he tukeutuvat proletariaattiin. Esimerkiksi Englannissa chartistit, jotka ovat työläisiä, ovat verrattomasti lähempänä kommunisteja kuin demokraattiset pikkuporvarit tai niin sanotut radikaalit.

Amerikassa, jossa on saatettu voimaan demokraattinen perustuslaki, kommunistien on kannatettava puoluetta, joka haluaa suunnata tuon perustuslain porvaristoa vastaan ja käyttää sitä proletariaatin etujen mukaisesti, ts. kansallisen agraariuudistusten puoluetta.

Sveitsissä radikaalit, jotka tosin edustavat vielä koostumukseltaan hyvin sekalaista puoluetta, ovat kuitenkin ainoita, joiden kanssa kommunistit voivat tehdä sovinnon, ja noiden radikaalien joukossa taas vaudilaiset ja geneveläiset ovat edistysmielisimpiä.

Saksassa vihdoin porvariston ja absoluuttisen monarkian välinen ratkaiseva taistelu ei ole vielä alkanut. Koska kommunistit eivät kuitenkaan voi olettaa, että he alkaisivat ratkaisevan taistelun porvaristoa vastaan ennen kuin porvaristo on saavuttanut valta-aseman, niin kommunistien etujen mukaista on auttaa porvaristoa saavuttamaan mahdollisimman pian valta-asema, jotta

se voitaisiin sitten kukistaa vuorostaan mahdollisimman pian. Liberaalin porvariston taistelussa hallituksia vastaan kommunistien on siis kannatettava aina porvaristoa varoen kuitenkin sitä itsepetosta, johon porvaristo vajoaa, ja ollen luottamatta sen houkutteleviin lupauksiin niistä suotuisista seurauksista, joita porvariston voitto muka toisi proletariaatille. Kommunistien kannalta porvariston voiton ainoita etuisuuksia ovat: 1) erinäiset myönnytykset, joiden ansiosta kommunistien on helpompi puolustaa, käsitellä ja levittää periaatteitaan ja siten myös helpompi yhdistää proletariaatti tiiviiksi, taisteluvalmiiksi ja järjestyneeksi luokaksi, ja 2) varmuus, että siitä päivästä, jolloin itsevaltaiset hallitukset kaatuvat, alkaa porvareiden ja proletaarien välisen taistelun vuoro. Siitä päivästä alkaen kommunistien puoluepolitiikka tulee täällä olemaan sama kuin niissäkin maissa, joissa porvaristo on jo vallassa.

*Kirjoitettu lokakuun lopulla
ja marraskuussa 1847*

*Ensi kerran julkaistu erillisenä
kirjasena 1914*

*Valitut teokset kolmessa osassa,
1. osa, s. 70—84*

Karl Marx

PUHE KAUPPAVAPAUDESTA

BRYSSELIN DEMOKRAATTISEN YHDISTYKSEN
JULKISESSA KOKOUKSESSA

9. TAMMIKUUTA 184874

Herrat!

Viljalakien lakkauttaminen Englannissa oli suurin voitto, minkä vapaakauppa on saavuttanut 1800-luvulla. Kaikkialla, missä tehtailijat puhuvat kauppavapaudesta, he tarkoittavat pääasiassa vapaata vilja- ja yleensä raaka-ainekauppaa. »Ulkomaisen viljan tuonnin verotus suojelutulleilla on iljettävä teko, se merkitsee keinottelua kansan nälänhädällä.»

Halpa leipä, korkea palkka — cheap food, high wages — siinä ainoa tavoite, jonka hyväksi englantilaiset freetraderit (vapaakaupan kannattajat) ovat kuluttaneet miljoonia; he ovat jo tartuttaneet innostuksensa mannermaalla oleviin aateveljiinsä. Ja kun yleensä vaaditaan kauppavapautta, niin se tehdään vain työtätekevien luokkien aseman parantamiseksi.

Mutta onko kuultu kummempaa! Kansa, jolle halutaan antaa hinnalla millä hyvänsä halpaa leipää, osoittautuukin kovin kiittämättömäksi. Halpa leipä on Englannissa nykyään yhtä huonossa huudossa kuin halpa hallitus Ranskassa. Kansa pitää itseuhrautuvaisuutta uhkuvia ihmisiä — jotakuta Bowringia, Brightia ja heidän kumppaneitaan — suurimpina vihollisinaan ja hävyttömimpinä teeskentelijöinä.

Jokainen tietää, että liberaalien ja demokraattien välistä taistelua Englannissa sanotaan freetraderien ja chartistien väliseksi taisteluksi.

Tarkastelkaamme nyt, miten englantilaiset vapaakaupan kannattajat ovat todistelleet kansalle niiden aikomuksien jaloutta, jotka ovat kannustaneet heitä toimimaan.

He puhuivat tehdastyöläisille näin:

Viljatulli on vero, jota te maksatte palkastanne suurmaanomistajille, noille keskiaikaisen ylimystön edustajille; kurjuutenne syynä ovat välttämättömyystarvikkeiden kalliit hinnat.

Työläiset vuorostaan kysyivät tehtailijoilta: miten on selitettävissä se, että viimeksi kuluneiden kolmenkymmenen vuoden aikana, jolloin teollisuutemme kehitys on korkeimmillaan, palkkamme on laskenut paljon suuremmassa suhteessa kuin ovat nousseet viljan hinnat?

Vero, jota me teidän väittämänne mukaan maksamme maanomistajille, on jokaisen työläisen osalta noin kolme pennyä viikossa; mutta käsikäyttöisillä kutomakoneilla työskentelevien kankureiden palkka on laskenut 28:sta 5 šillinkiin viikossa aikana 1815—1843, ja konevoimaisilla kutomakoneilla työskentelevien kankureiden palkka on laskenut 20:stä 8 šillinkiin viikossa aikana 1823—1843.

Koko tuona aikana maanomistajille maksamamme vero ei ole ollut kolmea pennyä suurempi. Mutta mitä puhuitte meille vuonna 1834, jolloin vilja oli halpaa ja liike-elämässä oli havaittavissa myrskyisää vilkastumista? — Olette onnettomia, sanoitte te, kun tuotatte liian paljon lapsia maailmaan, avioliittonne ovat paljon tuottoisampia kuin ammattinne!

Kirjaimellisesti näillä sanoilla käännysitte puoleemme ja samalla laaditte uusia köyhälistölakeja ja rakensitte työtaloja, noita proletaarien bastiljeja.

Tehtailijat vastasivat siihen:

Olette oikeassa, herrat työläiset; palkkatasoa eivät määrää yksin viljan hinnat, vaan myös palkkaajia etsivien työläisten keskinäinen kilpailu.

Kiinnittäkää huomiota kuitenkin myös siihen, että maamme on vain pelkkiä kallioita ja hiekkamaita. Ette kai oleta, että viljaa voitaisiin kasvattaa kukkaruukuissa! Jos sen sijaan, että kulutamme pääomaamme ja työtämme kerrassaan hedelmättömän maaperän muokkaukseen, luopuisimme kokonaan maanviljelyksestä ja paneutuisimme yksinomaan teollisuuteen, niin koko Eurooppa joutuisi sulkemaan tehtaansa, Englannista tulisi yksi suuri tehdaskaupunki ja koko muu Eurooppa muuttuisi sen maaseudeksi.

Tämän tehtailijan ja hänen työläistensä keskustelun keskeyttää pikkukauppias, joka vuorostaan vaatii vastausta:

Vaikka lakkautammekin viljalait ja horjutamme siten maanviljelystämme, niin emme pakota siten vielä muita maita tekemään tilauksia tehtaillemme ja sulkemaan omat tehtaansa.

Mitä siitä seuraa? Minä menetän nykyisen maalaisostajakuntani, ja kotimaankauppa jää vaille markkinoita.

Tehtailija kääntyy selin työläisiin ja vastaa pikkukauppiaille: mitä siihen tulee, niin suokaa meille toimintavapaus. Koska viljatullit lakkautetaan, me saamme ulkomailta halvempaa viljaa. Silloin me alennamme palkkoja ja samalla palkat kohoavat niissä maissa, jotka varustavat meitä viljalla.

Näin ollen niihin etuisuuksiin, joita meillä on jo nykyään, lisääntyvät vielä alhaisemmat palkat ja kaikkien noiden etuisuuksien avulla voimme pakottaa mannermaan ostamaan tavaroitamme.

Silloin kiistaan sekaantuvat farmari ja maatyöläinen.

Entä me, miten meidän käy? he huudahtavat.

Onko meidän julistettava kuolemantuomio maanviljelykselle, joka meitä elättää? Onko meidän alistuttava nurkumatta siihen, että jalkojemme alta kaivetaan maata?

Vastauksen asemesta Anti-Corn-Law-League tyytyi määräämään palkinnot kolmesta parhaasta kirjoituksesta, joissa käsiteltiin viljalakien kumoamisen suotuisaa vaikutusta Englannin maanviljelykseen.

Palkinnot saivat herrat Hope, Morse ja Greg, joiden kirjoituksia levitettiin tuhansittain maaseudulle.

Ensimmäinen palkituista on koettanut todistaa, että ulkomaisen viljan vapaasta tuonnista ei kärsi farmari eikä maatyöläinen, vaan kärsii ainoastaan maanomistaja. Englantilaisen farmarin ei pidä pelätä viljalakien lakkauttamista, hän huudahti, sillä yksikään maa ei pysty tuottamaan niin hyvää ja niin halpaa viljaa kuin Englanti.

Näin ollen jos viljan hinnat alenisivatkin, niin se ei aiheuttaisi teille mitään vahinkoa, hän väitti, sillä tuo aleneminen vaikuttaisi vain maankorkoon, joka supistuisi, mutta ei millään tavoin koskettaisi yrittäjänvoittoa ja palkkoja, jotka pysyisivät entisellä tasolla.

Toinen palkinnon saaneista, herra Morse, on väittänyt päinvastoin, että viljalakien lakkauttaminen aiheuttaisi viljan hintojen nousun. Hän on ponnistellut voimainsa takaa yrittäessään todistaa, että suojelutullit eivät ole milloinkaan voineet taata riittävän edullisia viljan hintoja.

Väitteensä vahvistukseksi hän on vedonnut siihen tosiseikkaan, että viljan hinnat olivat Englannissa nousseet huomattavasti joka kerta kun tuotiin ulkomaista viljaa ja laskeneet jyrkästi kun tuonti väheni. Hän on unohtanut sen ettei viljan tuonti aiheuttanut korkeita hintoja, vaan korkeat hinnat aiheuttivat tuonnin.

Hän oli aivan eri mieltä palkintokumppaninsa kanssa kun väitti, että kaikki viljanhintojen korotukset ovat edullisia farmarille ja työläiselle, mutta eivät maanomistajalle.

Kolmas palkituista, herra Greg, suurtehtailija, joka on kirjoittanut suurfarmareiden luokkaa varten, ei ole tyytynyt toistamaan tuollaista pötyä. Hänen kielenkäytönsä on tieteellisempää.

Hän tunnustaa, että viljalait vaikuttavat maankoron kohoamiseen vain sikäli kuin ne nostavat viljan hintoja, ja ne nostavat vain siten, että pakottavat pääoman tekemään sijoituksia huonompiin maihin, mikä on selitettävissä hyvin yksinkertaisesti.

Ellei maahan voida tuoda ulkomaista viljaa, niin sitä mukaa kuin väestö kasvaa, joudutaan pakostakin ottamaan käyttöön vähemmän hedelmälliset maa-alat, joiden muokkaus vaatii suurempia kustannuksia ja joilta saadut tuotteet osoittautuvat siis kalliimmiksi.

Koska viljan menekki on täydellisesti taattu, niin sen hinnan sääntelee väistämättä niiden tuotteiden hinta, jotka on saatu suurimpia kustannuksia vaatineilta maa-aloilta. Tuon hinnan ja parhaiden viljelysmaiden vaatimien tuotantokustannusten erotus muodostaa koron.

Jos näin ollen viljalakien lakkauttamisen seurauksena viljan hinnat ja siis myös korko alenevat, niin se tapahtuu siksi, että on lakattu viljelemästä vähemmän hedelmällisiä maita. Tästä seuraa, että koron aleneminen aiheuttaa väistämättä farmareiden tietyn osan vararikon.

Nämä huomautukset olivat tarpeen, jotta voitaisiin ymmärtää, mitä herra Greg puhuu.

Hän väittää, että pienfarmarit, jotka eivät enää pysty harjoittamaan maanviljelystä, löytävät toimeentulolähteen teollisuudesta. Mitä suurfarmareihin tulee, niin he jäävät tällöin voitolle. Maanomistajien on pakko joko myydä heille palstansa hyvin halvalla tai solmia heidän kanssaan hyvin pitkäaikaisia vuokrasopimuksia. Tämä antaa farmareille mahdollisuuden tehdä suuria pääomansijoituksia maahan, käyttää laajemmassa mitassa koneita ja säästää näin ollen käsityön kustannuksella, joka muuten tulee niinkin halvemmaksi yleisen palkkojen alenemisen — tuon viljalakien kumoamisen välittömän tuloksen — vaikutuksesta.

Tohtori Bowring antoi kaikille noille perusteille uskonnollisen vahvistuksen huudahtamalla eräässä julkisessa kokouksessa: »Jeesus Kristus on vapaakauppa, vapaakauppa on Jeesus Kristus!»

Koko tuo tekopyhyys ei tietenkään myötävaikuta ollenkaan siihen, että halpa vilja muuttuisi vähemmän kitkeräksi työläisille.

Ja miten työläiset olisivat voineetkaan uskoa tehtailijoiden, niiden samaisten miesten äkkiarvaamatta heränneeseen ihmisrakkauteen, jotka eivät herjenneet taistelemasta kymmenen tunnin työpäivä -lakia vastaan, joka edellytti tehdastyöläisten työpäivän lyhentämistä kahdestatoista kymmeneen tuntiin!

Antaakseni teille käsityksen noiden tehtailijoiden ihmisrakkaudesta palautan mieleenne, herrat, kaikissa tehtaissa hyväksytyt tehdaslait.

Jokaisella tehtailijalla on yksityiskäytössään tämä lakikokoelma, jossa on säädetty sakot kaikista tahallista ja tahattomista rikkomuksista; työläisen on maksettava esimerkiksi se ja se summa, jos hän onnettomuutekseen on sattunut istahtamaan tuolille, jos hän on supattanut tai puhellut tai nauranut, jos hän on myöhässä vaikkapa muutaman minuutin, jos on mennyt rikki jokin koneenosa, jos hänen valmisteensa eivät vastaa määrättyjä vaatimuksia jne. jne. Sakot ovat aina suuremmat kuin työläisen todellisuudessa aiheuttama vahinko. Jotta työläistä olisi helpompi sakottaa, tehtaan kellon-

viisareita siirretään eteenpäin tai työläiselle annetaan huonoa raaka-ainetta, josta hänen olisi valmistettava hyvä tuote. Tehtaan mestari, joka ei ole riittävän kätevä lisäämään noiden rikkomusten määrää, pannaan viralta.

Kuten huomaatte, herrat, tuo yksityinen lainsäädäntö on perustettu rikkomusten lisäämistä varten, ja rikkomukset ovat tarpeen rahan saamiseksi. Tehtailija pyrkii siis kaikin keinoin alentamaan nimellispalkkaa ja hyötymään jopa sellaisistakin sattumista, jotka eivät riipu työläisestä.

Nämä tehtailijat ovatkin niitä samaisia filantrooppeja, jotka koettavat uskotella työläisille, että he ovat valmiit hyvinkin suuriin kulunkeihin, joiden yksinomaisena tarkoituksena on työläisten aseman parantaminen.

Toisaalta he siis supistavat kovin pikkumaisesti työläisen palkkaa tehdaslakiensa avulla, toisaalta taas he tekevät valtavia uhrauksia korottaakseen sitä Anti-Corn-Law-Leaguen avulla.

Tehtailijat rakennuttavat suurin kustannuksin palatseja, joita Liitto viljalakeja vastaan pitää eräänlaisena residenssinään, he lähettävät Englannin kaikille paikkakunnille kokonaisen armeijan apostolejaan saarnaamaan vapaakauppaukontoa. He julkaisevat tuhansina kappaleina kirjasia ja jakavat niitä ilmaiseksi valistaakseen työläistä hänen omien etujensa suhteen. He kuluttavat tavattoman suuria summia saadakseen puolelleen lehdistön. Johtaakseen vapaakauppaliikettä he ovat perustaneet suurenmoisen hallintokoneiston ja panevat julkisissa kokouksissa liikkeelle kaikki kaunopuheisuutensa lahjat. Eräässä tuollaisessa kokouksessa joku työläinen huudahti:

»Jos maanomistajat myisivät meidän luitamme, te, tehtailijat, ostaisitte ne ensimmäisinä lähettäaksenne höyrymyllyyn ja jauhattaaksenne ne!»

Englantilaiset työläiset ovat ymmärtäneet mainiosti maanomistajien ja tehtailijoiden välisen taistelun merkityksen. He tietävät hyvin, että viljan hintaa halutaan alentaa palkkojen alentamiseksi ja että pääoman tuottama voitto kohoaa saman verran kuin maankorko alenee.

Ricardon, englantilaisten freetraderien apostolin ja vuosisatamme huomatuimman taloustieteilijän näkemys käy tässä kohden täydelleen yhteen työläisten mielipiteen kanssa.

Hän sanoo kuuluisassa kansantaloustieteen tutkimuksessaan:

»Kun sen sijaan, että kasvattaisimme viljaa kotimaassa, löydämme uudet markkinat, joilta saamme sitä halvemmalla hinnalla, niin palkat alenevat, mutta voitto kasvaa. Maataloustuotteiden halpeneminen alentaa paitsi maanviljelystä harjoittavien työläisten myös kaikkien niiden palkkoja, jotka työskentelevät teollisuudessa tai kauppialalla.»⁷⁵

Älkäämme luulko, herrat, että työläiselle on aivan samantekevää, tuleeko hän saamaan vain neljä frangia leivän ollessa halvempaa vai viisi kuten ennenkin.

Eikö hänen palkkansa ole laskenut yhä alemmaksi voittoon verraten? Ja eikö ole ilmeistä, että hänen yhteiskunnallisen asemansa on huonontunut entisestään kapitalistin asemaan verraten? Sitä paitsi hän kärsii tosiasiallisesti suoranaista tappiotakin.

Niin kauan kuin leivän hinta — ja samoin myös palkka — oli nykyistä korkeammalla tasolla, työläinen sai mahdollisuuden tyydyttää muut tarpeensa käyttämällä hieman säästeliäämmin leipää. Mutta siitä hetkestä alkaen kun leivän hinta ja siis myös palkka aleni huomattavasti, hän ei saa säästetyksi leivän käytössä tuskin mitään muiden esineiden ostamista varten.

Englantilaiset työläiset antoivat freetraderien tuntea, etteivät he ole taipuvaisia jäämään freetraderien harhailuulojen ja petkutuksen uhreiksi; ja mikäli he silti liittyivät niihin taistellakseen maanomistajia vastaan, he tekivät sen hävittääkseen viimeisetkin feodalismien rippeet ja ollakseen tekemisissä vain yhden vihollisen kanssa. Työläiset eivät pettyneet laskelmissaan: kostoksi tehtailijoille maanomistajat kannattivat yhdessä työläisten kanssa lakia kymmentuntisesta työpäivästä, jonka hyväksymistä työläiset olivat kolmenkymmenen vuoden aikana tuloksettomasti tavoitelleet ja joka saatettiin voimaan viipymättä viljalakien lakkauttamisen jälkeen.

Taloustieteilijöiden kongressissa tri Bowring veti

taskustaan pitkän luettelon osoittaakseen, minkä verran naudanlihaa, kinkkuja, silavaa, kananpoikasia jne. jne. oli tuotu Englantiin työläisten tarpeiden tyydyttämistä varten, kuten hän sanoi, mutta valitettavasti hän unohti lisätä, että samaan aikaan Manchesterin ja muiden tehdaskaupunkien työläisiä oli heitetty kadulle alkaneen talouspulan seurauksena.

Kansantaloustieteessä ei periaatteessa voida milloinkaan johtaa yleisiä lainomaisuuksia ainoastaan yhtä vuotta koskevien tietojen perusteella. Aina on otettava keskimääräiset luvut kuuden tai seitsemän vuoden ajalta, ts. siltä ajanjaksolta, jonka kuluessa nykyaikainen teollisuus läpäisee eri vaiheet — kukoistuksen, ylituotannon, lamaanuksen ja pulan — suorittaen siten väistämättömän kehitysjaksonsa.

On itsestään selvää, että jos kaikkien tavaroiden hinnat laskevat — ja tuo lasku on vapaakaupan väistämätön seuraus — niin saan jokaisella frangilla ostetuksi paljon enemmän esineitä kuin aikaisemmin. Ja työläisen frangihan on saman arvoinen kuin kaikki muutkin. Vapaakauppa on näin ollen hyvin edullista työläisille. Mutta siihen liittyy vain yksi pieni epämuikavuus, nimittäin: ennen kuin työläinen pystyy vaihtamaan franginsa muihin tavaroihin, hänen on pitänyt suorittaa työnsä vaihto pääomaan. Jos tätä vaihtoa suorittaessaan hän saisi edelleenkin mainitun frangin yhtä suuresta työ-määrästä samaan aikaan kuin kaikkien muiden tavaroiden hinnat olisivat laskeneet, niin hän jäisi aina voitolle noissa kauppoissa. Vaikeus ei ole laisinkaan sen todistamisessa, että kaikkien tavaroiden hintojen aletessa samalla rahalla voidaan ostaa suurempi määrä tavaroita.

Taloustieteilijät tarkastelevat työn hintaa aina sillä hetkellä, kun työtä vaihdetaan muihin tavaroihin. Mutta he jättävät kerrassaan vaille huomiota sen hetken, jolloin työtä vaihdetaan pääomaan.

Kun tarvitaan vähemmän kustannuksia, jotta voitaisiin panna käyntiin tavaroita tuottava kone, niin samoin halpenevat myös esineet, jotka ovat välttämättömiä tämän työläiseksi nimitetyn koneen ylläpitoon. Jos kaikki tavarat halpenevat, niin alenee myös työn hinta, sillä työ on niin ikään tavaraa, ja kuten alempana huomaam-

me, tuo tavara-työn hinta laskee paljon enemmän kaikkiin muihin tavaroihin verraten. Silloin työläinen, joka edelleenkin luottaa taloustieteilijöiden perusteluihin, havaitsee, että hänen taskussaan oleva frangi on huvennut, että siitä on jäljellä enintään viisi souta.

Taloustieteilijät vastaavat meille tähän: hyvä on, myönnämme sen, että työläisten keskinäinen kilpailu, joka vapaakaupan vallitessa ei varmaankaan vähene, saattaa hyvin pian palkat tavaroiden alempia hintoja vastaaviksi. Toisaalta taas tavaroiden hintojen aleneminen johtaa kulutuksen laajenemiseen; laajempi kulutus vaatii tuotannon voimistamista, mikä aiheuttaa työvoiman kysynnän lisääntymisen; tuloksena työvoiman kysynnän lisääntymisestä on palkkojen korotus.

Koko tämä perustelu on pelkistettynä seuraavaa: vapaakauppa laajentaa tuotantovoimia. Jos teollisuus kasvaa, jos rikkaus, tuotantovoimat, lyhyesti sanoen tuotantopääoma lisää työn kysyntää, niin työn hinta ja siis myös työpalkat kohoavat. Pääoman kasvu on kaikkein suotuisin ehto työläiselle. Tämä on myönnettävä todeksi. Kun pääoma on liikkumattomana, niin teollisuus ei jää liikkumattomaksi, vaan alkaa laskea, ja silloin työläinen on sen laskun ensimmäinen uhri. Työläinen tuhoutuu ennen kapitalistia. Entä siinä tapauksessa, kun pääoma kasvaa eli, kuten jo sanottiin, työläiselle parhaassa tapauksessa, mikä on oleva työläisen kohtalo? Hän tuhoutuu aivan samoin. Tuotantopääoman kasvu merkitsee myös pääomien kasautumista ja keskittymistä. Pääomien yhteenkokoutumista seuraa suurempi työnjako ja koneiden laajempi käyttö. Korkeammalle kehittynyt työnjako tekee merkityksettömäksi työläisen ammattitaidon korvaamalla tämän taidon työllä, johon kykenee jokainen, ja lisäämällä siten työläisten välistä kilpailua.

Kilpailu voimistuu semmitenkin, kun työnjako mahdollistaa sen, että yksi työläinen suorittaa kolmen työn. Koneiden käyttö johtaa samaan tulokseen, mutta paljon suuremmissa mitoissa. Tuotantopääoman kasvu pakottaa teollisuuskapitalisteja harjoittamaan liiketoimintaa lisäämällä jatkuvasti tuotantovälineitä, ja siten se saattaa

vararikoon pienyrittäjät heittäen heidät proletariaatin riveihin. Edelleen, koska koron suhdeluku alenee sitä mukaa kuin pääomat kasautuvat, niin pienten koroilla-eläjien, jotka eivät enää tule toimeen koroillaan, on pakko ryhtyä yrittäjän toimintaan lisätäkseen myöhemmin proletariaatin lukumäärää.

Vihdoin sitä mukaa kuin tuotantopääoma kasvaa se on yhä enemmän pakotettu tuottamaan sellaisia markkinoita varten, joiden tarpeita se ei tunne, tuotanto ylittää kulutuksen yhä suuremmassa määrin, tarjous pyrkii yhä enemmän laajentamaan kysyntää, ja tuon kaiken seurauksena talouspulia on yhä useammin ja ne muuttuvat yhä voimaperäisemmiksi. Jokainen pula taas vuorostaan jouduttaa pääomien yhteenkokoutumista ja laajentaa proletariaatin rivejä.

Tuotantopääoman kasvaessa työläisten välinen kilpailu laajenee siis paljon suuremmassa määrin. Kaikki saavat pienemmän maksun työstään, ja joillekuille työ käy entistä raskaammaksi.

Vuonna 1829 Manchesterissa oli 1088 kehrääjää, jotka työskentelivät 36 tehtaassa. Vuonna 1841 kehrääjiä laskettiin olevan enää 448, mutta heidän hoidettavanaan oli 53 353 varttinää enemmän kuin vuonna 1829 työskennelleillä 1088:lla kehrääjällä. Jos käsityövoiman käyttö olisi kasvanut tuotantovoimien kehitystä vastaavasti, työläisten lukumäärän olisi pitänyt nousta 1848:aan; siis konetekniikan alalla suoritettut parannukset jättivät työttömiksi 1100 työläistä.

Tiedämme jo etukäteen, mitä taloustieteilijät vastaavat. He sanovat, että nuo työttömiksi jääneet ihmiset löytävät itselleen muuta tointa. Taloustieteilijöiden kongressissa tri Bowring ei jättänyt esittämättä tätä perustetta, mutta ei jättänyt myöskään kumoamatta tällöin omia sanojaan.

Vuonna 1835 tri Bowring piti alahuoneessa puheen Lontoon 50 000:sta kankurista, jotka jo pitkän aikaa olivat olleet nälkäkuoleman partaalla etsiessään tuloksettomasti tuota uutta tointa, jonka saamisen näköaloilla freetraderit lohduttavat heitä.

Esitämme merkittävimpiä kohtia tri Bowringin mainitusta puheesta,

»Kurjuus on käsinkutojien ja kaikkien niiden kiertämätön kohtalo, jotka tekevät työtä, joka on helposti opittavissa ja joka voidaan millä hetkellä tahansa korvata halvemmilla keinoilla», hän sanoo. »Koska työläisten keskinäinen kilpailu on tässä tapauksessa tavattoman suuri, pieninkin kysynnän supistuminen aiheuttaa pulan. Käsinkutojat ovat tavallaan inhimillisen olemassaolon äärirajalla. Vielä yksi askel — ja heidän olemassaolonsa käy mahdollottomaksi. Vähäisinkin sysäys on riittävä tuomitsemaan heidät tuohon. Konetekniikan alalla tapahtuva edistys, jonka vaikutuksesta käsityö jää yhä enemmän syrjäytetyksi, tuo siirtymäkaudella väistämättä tullessaan suuren määrän tilapäisiä kärsimyksiä. Kansallinen hyvinvointi saadaan ostetuksi niiden onnettomuuksien hinnalla, joista kärsii tietty määrä erillisiä henkilöitä. Teollisuus kehittyy aina jälkeensä jääneiden kustannuksella; nimenomaan höyryvoimalla käytettävä kutomakone vaikutti raskaammin kuin mikään muu keksintö käsinkutojien kohtaloon. Monien aikaisemmin käsin valmistettavien tuotteiden tuotannossa käsinkutoja on jo nyt joutunut kerrassaan syrjäytetyksi, ja hän tulee vielä kärsimään tappion monien muiden tähän saakka käsin valmistettujen tuotteiden tuotannon alalla.»

»Minun hallussani on Intian kenraalikuvernöörin ja Itä-Intian komppanian välinen kirjeenvaihto», hän jatkaa edelleen. »— Tuo kirjeenvaihto koskee Daccan kankureita. Kuvernööri ilmoittaa kirjeissään seuraavaa: muutama vuosi sitten Itä-Intian komppania osti 6—8 miljoonaa pakkaa puuvillakangasta, jota valmistettiin sikäläisillä käsikäyttöisillä kutomakoneilla. Kysyntä aleni vähitellen ja supistui noin miljoonaan pakkaan.

Nykyään kysyntä on laskenut miltei olemattomiin. Sitä paitsi Pohjois-Amerikka sai Intiasta v. 1800 noin 800 000 pakkaa puuvillakangasta. Vuonna 1830 Intia ei vienyt edes 4000 pakkaa. Ja lopuksi Portugaliin lähettämistä varten v. 1800 oli lastattu miljoona kangaspakkaa. Vuonna 1830 Portugali sai enintään vain 20 000 pakkaa.

Selostukset intialaisten kankureiden kurjuudesta tekevät kauhistuttavan vaikutuksen. Mikä oli tuon kurjuuden syy?

Markkinoille tulleet englantilaiset tuotteet ja tuotteiden valmistaminen höyryvoimakäyttöisillä kutomakoneilla. Hyvin suuri määrä kankureita kuoli nälkään; loput löysivät itselleen muita töitä, pääasiassa maataloudesta. Se joka ei osannut vaihtaa ammattia, oli tuomittu kuolemaan. Nyt Daccan hallintoalue on tulvillaan englantilaisia kankaita ja lankoja. Lujuudesta ja kauneudestaan maailmankuulu Daccan musliini on niin ikään kadonnut kokonaan englantilaisten koneiden aiheuttaman kilpailun seurauksena. Näin ollen tuskin löytynee koko kaupankäynnin historiasta toista siihen hätätilaan verrattavissa olevaa tapausta, johon kokonaiset väestöluokat olivat joutuneet Itä-Intiassa.»

Tri Bowringin puhe on semmitenkin merkillepantava, kun siinä esitetyt tosiasiat ovat täsmällisiä, mutta fraaseihin, joilla hän yrittää niitä peitellä, on lyöty sama

tekopyhyyden leima kuin kaikkiin muihinkin kauppavapauden kannattajien saarnoihin. Hän kuvaa työläiset tuotantovälineiksi, jotka voidaan korvata toisilla, halvemmilla tuotantovälineillä. Hän on tarkastelevinaan kyseessä olevaa työalaa jonakin aivan erikoisena työalana ja konetta, joka hävitti käsinkutojat, hän pitää aivan erikoisena koneena. Hän unohtaa, ettei ole olemassa ainuttakaan käsityön alaa, joka ei saattaisi jonakin kauniina päivänä joutua saman kohtalon omaksi kuin käsinkudontakin.

»Todellisuudessa jokaisen konetekniikan alalla suoritettun parannuksen alituksena tavoitteena ja pyrkimyksenä on ihmistyön täydellinen syrjäyttäminen tai sen hinnan alentaminen korvaamalla miesten työn naisten ja lasten työllä, taitavien käsityöläisten työn ammattitaitoa omaamattomien työläisten työllä. Suurimmassa osassa konekehräämöjä — englanniksi throstle-mills — kehruutyötä tekevät 16-vuotiaat ja sitäkin nuoremmat tytöt. Kun tavallisen muulikonen asemesta otettiin käyttöön automaattinen kehrukone, suurin osa aikuisista kehrääjistä erotettiin työstä ja jätettiin vain lapset ja alaikäiset.»

Nämä kauppavapauden kaikkein innokkaimman kannattajan tri Uren sanat⁷⁶ ovat erinomaisena lisäyksenä herra Bowringin tunnustuksiin. Herra Bowring järkeilee onnettomuuksista, jotka olivat kohdanneet erillisten henkilöiden tiettyä määrää, ja ilmoittaa meille samalla, että nuo erillisten henkilöiden onnettomuudet tuomitsevat tuhoon kokonaisia luokkia; hän puhuu »siirtymäkauden» »väliaikaisista kärsimyksistä» eikä tästä puhuessaan peittele sitä, että nuo tilapäisluonteiset kärsimykset merkitsevät enemmistölle siirtymistä elämästä kuolemaan ja muille siirtymistä heidän entisestä asemastaan vielä huonompaan. Kun hän puhuu edelleen, että noiden työläisten onnettomuudet aiheutuvat suoranaisesti teollisuuden kehityksestä ja ovat välttämättömiä kansallisen hyvinvoinnin kannalta, niin hän tunnustaa siten, että työväenluokan kurja asema on porvariston hyvinvoinnin välttämätön ehto.

Kaikki lohdutukset, joita herra Bowring esittää auliisti tuhoutumassa oleville työläisille, samoin kuin yleensä koko freetraderien luoma kompensatioteoria ovat pelkistettyinä seuraavaa :

Teidän, tuhansien nääntymäisillänne olevien työläisten, ei pidä langeta epätoivoon. Voitte kuolla aivan rauhassa. Luokkanne ei kuole sukupuuttoon. Se tulee olemaan aina riittävän monilukuinen, jotta pääoma voisi tuhota sitä pelkäämättä sen täydellistä häviämistä. Ja kuinka pääomaa voitaisiin käyttää hyödyllisesti, ellei huolehdittaisi sen turvaamisesta riiston materiaalilla, työläisillä, jotta heitä voitaisiin riistää yhä uudelleen?

Miksi sitten edelleenkin puhutaan vapaakaupan vaikutuksesta työväenluokan asemaan kuten ratkaisematta jääneestä ongelmasta? Kaikki lait, joita taloustieteilijät Quesnaysta Ricardoon asti ovat muotoilleet, perustuvat siihen olettamukseen, että vapaakauppaa vaikeuttaneet kahleet ovat lakanneet olemasta. Noiden lakien vaikutus voimistuu sitä mukaa kuin kauppavapautta toteutetaan. Ensimmäinen noista laeista julistaa, että kilpataistelu alentaa kaikkien tavaroiden hinnan niiden tuotantokustannusten minimiin. Palkkaminimi on näin ollen työn luonnollinen hinta. Mitä kuitenkin on palkkaminimi? Se on juuri työläisen ylläpitämiseksi välttämättömien esineiden tuotantoon tarvittava minimi, jotta työläinen pystyisi jotenkuten elättämään itsensä ja jatkamaan jossain määrin sukuaan.

Älkää tehkö tästä johtopäätöstä, että työläinen ei voi saada enempää kuin tuon minimipalkan, älkää missään tapauksessa luulko, että hän saa aina tuon minimipalkan.

Ei, tuon lain vaikutuksesta työväenluokalla on toisinaan onnellisempiakin aikoja. Joskus työläinen onnistuu saamaan yli minimin, mutta tämä ylitys on vain lisämaksu, joka korvaa sen, mitä häneltä on jäänyt saamatta teollisuuden lamakaudella vallinneeseen minimiin verraten. Tämä merkitsee, että tiettyinä, aika ajoittain toistuvina ajanjaksoina siinä kiertokulussa, jota teollisuus suorittaa läpäisemällä vuoronperään kukoistuksen, liikatuotannon, lamaannuksen ja pulan vaiheen, työväenluokka ei saa lopputuloksena enempää eikä vähempää kuin tuon minimin, kun otetaan lukuun kaikki mitä hän saa yli välttämättömän ja kaikki mitä häneltä jää saamatta; toisin sanoen työväenluokka säilyy kokonaisuudessaan luokkana huolimatta kaikista sen kärsimistä

onnettomuuksista ja kurjuudesta, huolimatta ruumiista, joita se jättää teollisuustaistelun tantereelle. Mutta mitä merkitystä sillä saattaisi olla? Työväenluokkahan on edelleenkin olemassa ja lisäksi sen lukumäärä vieläpä kasvaa.

Tässä ei kuitenkaan ole vielä kaikki. Teollisen edistyksen tuloksena ilmaantuu halvempia olemassaolon välineitä. Niinpä viina on korvannut oluen, puuvillakangas villa- ja pellavakankaan, peruna on korvannut leivän.

Koska siis jatkuvasti löytyy uusia keinoja työläisten ravitsemiseksi halvemmilla ja huonoimmilla ruokatarvikkeilla, niin palkkaminimi alenee jatkuvasti. Ja kun alussa palkka on pakottanut ihmisen tekemään työtä elääkseen, niin lopulta se on pakottanut ihmisen elämään niin kuin kone. Työläisen olemassaolon merkitys on pelkistetty vain hänen arvokseen pelkkänä tuotantovoimana; kapitalisti kohtelee häntä vastaavalla tavalla.

Tämä tavara-työn laki, minimipalkkalaki vaikuttaa yhä tuntuvammin sitä mukaa kuin vapaakauppaa toteutetaan ja se muuttuu realiteetiksi — tällainen on taloustieteilijöiden lähtökohdakseen asettama edellytys. On siis valittava jompikumpi: on joko kiistettävä koko kansantaloustiede, jonka perustana on vapaakauppapostulaatti, tai myönnettävä siihen, että vapaakaupan vallitessa työläisten on koettava taloudellisten lakien ankaruus.

Tehkäämme yhteenveto: mitä merkitsee kauppavapaus nykyisissä yhteiskunnallisissa olosuhteissa? Se on pääoman vapautta. Kun poistatte ne muutamat kansalliset esteet, jotka edelleenkin vielä haittaavat pääoman kulkua, niin myönnätte sille vain täydellisen toimintavapauden. Olkootpa kuinka suotuisia tahansa olosuhteet, joissa tapahtuu tavaran vaihto toiseen, aina niin kauan kuin tulevat säilymään palkkatyön ja pääoman väliset suhteet tulee olemaan riistäjien luokka ja riistettyjen luokka. On todella vaikea ymmärtää niiden vapaakaupan kannattajien itsevarmuutta, jotka kuvittelevat, että pääoman edullisempi käyttö hävittää teollisuuskapitalistien ja palkkatyöläisten välisen antagonismin, vastakaisuuden. Juuri päinvastoin, se saattaa johtaa vain

noiden kahden luokan vastakkaisuuden ilmenemiseen entistä selvempänä.

Olettakaa hetkiseksi, ettei enää olisi olemassa enempää viljalakeja kuin tullilaitosta tai kaupunkien tuontitullejakaan, lyhyesti, että olisivat kerrassaan kadonneet kaikki ne satunnaiset seikat, joita työläinen on saattanut tähän saakka pitää kurjuutensa syinä, samalla tulisi reväistyksi pois kaikki verhot, jotka ovat kätkeneet häneltä hänen todellisen vihollisensa.

Hän näkisi, että kahleista vapautettu pääoma ei orjuuta häntä yhtään vähemmän kuin tulliverojen kahlitsema pääoma.

Herrat, älkää antako pettää itseänne abstraktisella sanalla *vapaus*! Kenen vapautta se on? Se ei ole jokaisen erillisen yksilön vapautta toisen yksilön suhteen. Se on pääoman vapautta puristaa tarkkaan mehut työläisestä.

Kuinka voitaisiin vielä pyhittää vapaata kilpataistelua vapausaatteella, kun tuo vapaus ei ole mitään muuta kuin vapaaseen kilpataisteluun perustuvan järjestelmän tuote?

Osoitimme, minkä luonteista veljeyttä synnyttää kauppavapaus saman kansakunnan eri luokkien kesken. Tuskinpa sillekään veljeydelle, jonka kauppavapaus saisi aikaan maailman eri kansakuntien kesken, olisi tunnusomaista sen suurempi veljellisyys. Ainoastaan porvaristolla saattoi syntyä ajatus siitä, että riistoa sen yleismaailmallisessa muodossa nimitettäisiin yleiseksi veljeydeksi. Kaikki vapaan kilpataistelun kussakin erillisessä maassa aiheuttamat tuhoiset ilmiöt uusiintuvat maailmanmarkkinoilla vielä valtavammassa mitoissa. Ei ole syytä pysähtyä enää pitemmälti tarkastelemaan vapaakaupan kannattajien tästä aiheesta levittämiä sofismeja, jotka ovat täysin kolmen palkinnonsaajamme — herrojen Hoppen, Morsen ja Gregin — perustelujen arvoisia.

Meille sanotaan esimerkiksi, että kauppavapaus saisi aikaan kansainvälisen työnjaon ja siten määrittelisi kullekin maalle sen luonnonetuja vastaavan tuotannonalan.

Oletatte ehkä, herrat, että kahvin ja sokerin tuotanto on Länsi-Intian luontainen kutsumus.

Kaksisataa vuotta sitten luonto, jota kaupankäynti ei liikuta laisinkaan, ei kasvattanut siellä enempää kahvipensaita kuin sokeriruokoakaan.

Tuskin kulunee viittäkymmentäkään vuotta, kun sieltä saattaa olla löytymättä enää kahvia tai sokeria, sillä halvemmalla tuottava Itä-Intia kiistää jo voittoa-asti Länsi-Intialta sen näennäisen luontaisen kutsumuksen. Ja tuo luonnonantimista rikas Länsi-Intia on jo englantilaisille yhtä raskas taakka kuin Daccan hallintoalueen kankurit, joilla niin ikään oli ikimuistoisista ajoista ollut kutsumus käsikudontaan.

Tällöin ei saa jättää ottamatta huomioon vielä erästä seikkaa: koska kaikki on tullut monopoliksi, niin nykyäänkin on joitakin teollisuudenaloja, jotka hallitsevat kaikkia muita ja turvaavat niitä eniten harjoittaville kansoille herruusaseman maailmanmarkkinoilla. Esimerkiksi puuvillalla on kansainvälisessä vaihdossa paljon tärkeämpi kaupallinen merkitys kuin kaikilla muilla vaatteiden valmistukseen käytettävillä raaka-aineilla yhteensä. Vapaakaupan kannattajat näyttävät todella naurettavilta etsiessään jokaiselta teollisuudenalalta paria kolmea tuotannon erikoislajia ja rinnastaessaan ne yleisten kulutusesineiden tuotantoon, mikä on halvinta teollisesti kehittyneimmissä maissa.

Siinä ei ole mitään kummallista, että vapaakaupan kannattajat eivät pysty ymmärtämään, kuinka joku maa saattaa rikastua toisen kustannuksella; nuo herrat näkyvät sitäkin vähemmän haluavan ymmärtää, miten kussakin maassa toinen luokka saattaa rikastua toisen kustannuksella.

Älkää silti luulko, herrat, että arvostellessamme vapaakauppaa tarkoituksenamme olisi suojelujärjestelmän puolustaminen.

Voidaanhan ilmoittaa että ollaan perustuslaillisen järjestelmän vihollisia ilmoittautumatta siten vanhan järjestelmän kannattajiksi.

Suojelujärjestelmä muuten on vain keino, jonka avulla perustetaan jonkin kansan suurteollisuus, toisin sanoen asetetaan se riippuvuuteen maailmanmarkkinoista; mutta nimenomaan siitä hetkestä alkaen, kun alkaa riippuvuus maailmanmarkkinoista, syntyy vuorostaan suurempi tai

pienempi riippuvuus vapaakaupasta. Sitä paitsi suojelujärjestelmä edistää vapaan kilpataistelun kehitystä maassa. Siksi olemme panneet merkille, että niissä maissa, joissa porvaristo on alkanut vaatia, että sitä pidettäisiin arvossa luokkana — kuten esimerkiksi Saksassa — se tekee suuria voimainponnistuksia suojelutullien saavuttamiseksi. Se käyttäisi niitä aseenaan feodalismia ja yksinvaltiutta vastaan, ne olisivat sille keinona voimiansa keskittämiseksi ja vapaakaupan aikaansaamiseksi maassa.

Nykyään suojelujärjestelmä on yleensä kuitenkin vanhoillinen, kun taas vapaakauppajärjestelmä vaikuttaa tuhoisasti. Se aiheuttaa entisten kansallisuuksien hajoamisen ja kärjistää huippuunsa proletariaatin ja porvariston välisen vastakohtaisuuden. Lyhyesti sanoen vapaakauppajärjestelmä jouduttaa yhteiskunnallista vallankumousta. Niinpä, herrat, äänestänkin vapaakaupan puolesta ainoastaan tässä vallankumouksellisessa mielessä.

*Julkaistu erillisenä kirjase-
na Brysselissä helmikuun alussa
1848*

*Karl Marx, Filosofian kur-
suus, liite, s. 224—241*

Karl Marx ja Friedrich Engels

KOMMUNISTISEN PUOLUEEN MANIFESTI ⁷⁷

ESIPUHE VUODEN 1872
SAKSANKIELISEEN PAINOKSEEN

Kommunistien liitto⁷⁸, työväen kansainvälinen järjestö, joka silloisissa olosuhteissa saattoi luonnollisesti olla vain salainen, antoi Lontoossa marraskuussa 1847 pitämässään kongressissa allekirjoittaneiden tehtäväksi laatia julkisuutta varten tarkoitetun yksityiskohtaisen teoreettisen ja käytännöllisen puolueohjelman. Niin syntyi seuraava Manifesti, jonka käsikirjoitus lähetettiin Lontooseen painettavaksi muutamaa viikkoa ennen helmikuun vallankumousta⁷⁹. Julkaistuna ensin saksaksi Manifesti on ilmestynyt tällä kielellä Saksassa, Englannissa ja Amerikassa ainakin kahtenatoista eri painoksena. Englanninkielisenä se ilmestyi ensi kerran 1850 Lontoossa »The Red Republican»⁸⁰ julkaisussa neiti Helen Macfarlanen kääntämänä ja 1871 ainakin kolmena eri käännöksenä Amerikassa. Ranskankielisenä se ilmestyi ensi kerran Pariisissa vähän ennen kesäkuun kapinaa 1848⁸¹ sekä hiljattain newyorkilaisessa »Le Socialiste» lehdessä⁸². Uusi käännös on valmisteilla. Puolan kielellä se ilmestyi Lontoossa kohta ensimmäisen saksankielisen laitoksen ilmestymisen jälkeen, venäjän kielellä Genèvessä kuusikymmenluvulla⁸³. Tanskan kielelle se käännettiin samoin pian ilmestymisensä jälkeen.

Niin suuresti kuin olosuhteet viimeisten kahdenkymmenenviiden vuoden aikana ovatkin muuttuneet, pitävät tässä Manifestissa kehitellyt yleiset periaatteet pääpiirteissään vielä nykyäänkin täysin paikkansa. Joihinkin kohtiin tosin olisi tehtävä erinäisiä korjauksia. Näiden periaatteiden käytännöllinen soveltaminen, kuten Manifestissa itsessään selitetään, on kaikkialla ja aina riippuvainen historiallisesti vallitsevista olosuhteista eikä

II osan lopussa esitetyillä vallankumouksellisilla toimenpiteillä sen vuoksi ole mitenkään itsetarkoituksellista merkitystä. Tämän kohdan tulisi nykyisin kuulua monessa suhteessa toisin. Ottaen huomioon suurteollisuuden valtavan kehityksen viimeisten kahdenkymmenenviiden vuoden aikana ja sen mukana tapahtuneen työväenluokan järjestyneisyyden kasvun, ottaen huomioon käytännölliset kokemukset, ensin helmikuun vallankumouksen ja sitten vielä paljon suuremmassa määrin Pariisin kommuunin, jossa proletariaatti ensi kerran piti kaksi kuukautta valtiollista valtaa käsissään, tämä ohjelma on nykyään paikoitellen vanhentunut. Nimenomaan Kommuuni on osoittanut, että »työväenluokka ei voi yksinkertaisesti ottaa haltuunsa valmista valtiokoneistoa eikä käynnistää sitä omiin tarkoituksiinsa» (ks. »Der Bürgerkrieg in Frankreich, Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiterassoziation», saksank. julkaisu, s. 19, missä tätä ajatusta on kehitelty laajemmin*). Edelleen, on itsestään selvää, että Manifestissa esitetty sosialistisen kirjallisuuden arvostelu on nykyisin vailinainen, koska se ulottuu vain vuoteen 1847; samoin se, että huomautukset kommunistien suhteesta eri oppositio- puolueisiin (IV osa), joskin ne pääpiirteissään ovat vielä nykyäänkin oikeita, ovat kuitenkin yksityiskohdissaan vanhentuneita jo sen vuoksi, että poliittinen tilanne on kokonaan muuttunut ja historiallinen kehitys on pyyhkäissyt maan kamaralta useimmat siinä luetellut puolueet.

Manifesti on kuitenkin historiallinen asiakirja, jonka muuttamiseen emme katso itsellämme enää olevan oikeutta. Seuraa vaan painokseen voidaan ehkä liittää johdanto, joka rakentaa sillan vuoden 1847 ja nykyhetken välille; tämä paines taas tuli meille niin odottamatta, ettei meillä ollut aikaa sellaisen laatimiseen.

Lontoossa 24. kesäkuuta 1872

*Karl Marx
Friedrich Engels*

Julkaistu kirjassa Das Kommunistische Manifest. Neue Ausgabe mit einem Vorwort der Verfasser. Leipzig 1872

*Valitut teokset kolmessa osassa,
1. osa, s. 85—86*

* Ks. tämän laitoksen 3. osaa, s. 466. *Toim.*

ESIPUHE VUODEN 1882
TOISEEN VENÄJÄNKIELISEEN PAINOKSEEN

Ensimmäinen »Kommunistisen puolueen manifestin» venäjänkielinen painos (käännös Bakuninin) ilmestyi kuusikymmenluvun alussa painettuna »Kolokol» lehden⁸⁴ kirjapainossa. Siihen aikaan Manifestin venäjänkielinen painos saattoi näyttää Lännessä korkeintaan kirjalliselta kuriositeetilta. Nykyisin tuollainen käsitys ei enää ole mahdollinen.

Proletaarisen liikkeen leviämisen suppeuden eri maissa siihen aikaan (joulukuussa 1847) osoittaa parhaiten Manifestin viimeinen luku »Kommunistien suhde erilaisiin oppositiopuolueisiin». * Juuri Venäjää ja Yhdysvaltoja ei siinä mainita ensinkään. Venäjä oli siihen aikaan koko eurooppalaisen taantumuksen viimeinen suuri reservi, ja siirtolaisuus Yhdysvaltoihin imi Euroopan proletariaatin liiat voimat. Kummastakin maasta Eurooppa sai raaka-aineita, ja ne olivat samalla sen teollisuustuotteiden menekkimarkkinoita. Kumpikin oli siis silloin tavalla tai toisella Euroopassa vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen tukena.

Kuinka suuresti tämä nyt onkaan muuttunut! Juuri siirtolaisuus Euroopasta on tehnyt mahdolliseksi suunnattoman kehityksen Pohjois-Amerikan maanviljelyksessä, joka kilpailullaan horjuttaa perustuksiaan myöten sekä suur- että pienmaanomistusta Euroopassa. Siirtolaisuus on samalla tehnyt Yhdysvalloille mahdolliseksi ryhtyä käyttämään runsaita teollisen kehityksen apulähteitä, vieläpä niin tarmokkaasti ja niin laajassa mitassa, että se on lyhyessä ajassa tekevä lopun Länsi-Euroopan ja varsinkin Englannin teollisuusmonopolista. Nämä molemmat seikat vaikuttavat vuorostaan vallankumouksellisessa mielessä myös Amerikkaan. Farmarien pieni ja keskisuuri maanomistus, tämä Amerikan koko poliittisen järjestelmän perusta, sortuu yhä enemmän ja enemmän kilpailussa jättiläisfarmien kanssa; samaan aikaan teollisuusalueilla muodostuu ensi kertaa lukumääräisesti suuri proletariaatti ja tapahtuu pääomien satumainen keskittyminen.

* Ks. tätä osaa, s. 369—371. *Toim.*

Siirtykäämme Venäjälle. Vuosien 1848—1849 vallankumouksen aikana paitsi eurooppalaiset ruhtinaat myös Euroopan porvarit olivat sitä mieltä, että Venäjän puuttuminen asioihin oli ainoa pelastus proletariaatilta, joka oli silloin vasta heräämistilassa. He julistivat tsaarin eurooppalaisen taantumuksen päämieheksi. Nyt tsaari istuu Hatsinassa vallankumouksen sotavankina⁸⁵, ja Venäjä on Euroopan vallankumouksellisen liikkeen etujoukko.

Kommunistisen manifestin tehtävänä oli julistaa nykyisen porvarillisen omistuksen väistämättä lähestyvä tuho. Mutta Venäjällä samaan aikaan kuin kapitalistinen keinottelu kehittyy kuumeisesti ja porvarillinen maanomistus vasta muodostuu, on enemmän kuin puolet maasta talonpoikien yhteisomistuksessa. Nyt herää kysymys: voiko venäläinen Obschtschina*, tuo tosin jo varsin rappeutunut maan alkuperäisen yhteisomistuksen muoto, muuttua välittömästi maanomistuksen korkeimmaksi, kommunistiseksi muodoksi, vai täytyykö sen sitä ennen käydä läpi sama rappeutumisprosessi, jonka Lännen historiallinen kehitys on läpäissyt?

Ainoa mahdollinen vastaus tähän kysymykseen on nykyään seuraava: jos Venäjän vallankumouksesta tulee merkki proletaarisen vallankumouksen alkamiselle Lännessä, niin että molemmat täydentävät toisiaan, silloin nykyinen venäläinen maan yhteisomistus voi olla kommunistisen kehityksen lähtökohtana.

Karl Marx. Friedrich Engels

Lontoossa 21. tammikuuta 1882

Julkaistu kirjassa: K. Маркс и Ф. Энгельс. Манифест Коммунистической партии. Женева, 1882

Valitut teokset kolmessa osassa, 1. osa, s. 86—87

* — kyläyhteisö. *Toim.*

FRIEDRICH ENGELSIN ESIPUHE
VUODEN 1883 SAKSANKIELISEEN PAINOKSEEN

Tämän painoksen esipuhe minun on valitettavasti allekirjoitettava yksin. Marx, mies jolle Euroopan ja Amerikan koko työväenluokka on suuremmassa kiitollisuudenvelassa kuin kenellekään muulle, lepää Highgaten hautausmaalla, ja hänen haudallaan kasvaa jo ensimmäinen ruoho. Hänen kuolemansa jälkeen ei voi olla enää puhuttakaan Manifestin uusimisesta tai täydentämisestä. Sitä tarpeellisempana pidän tässä todeta selvästi vielä kerran seuraavaa.

Kautta koko Manifestin kulkeva perusajatus, että kunkin historiallisen ajanjakson taloudellinen tuotanto ja siitä välttämättä johtuva yhteiskuntarakenne muodostavat perustan tämän ajanjakson poliittisen ja henkisen elämän historialle; että tämän mukaisesti koko historia on ollut (maan alkukantaisen yhteisomistuksen hajoamisen jälkeen) luokkataistelujen historiaa, riistettyjen ja riistävien, hallittujen ja hallitsevien luokkien välisten taistelujen historiaa yhteiskunnallisen kehityksen eri asteilla ja että tämä taistelu on nyt saavuttanut asteen, jolla riistetty ja sorretty luokka (proletariaatti) ei voi enää vapauttaa itseään sitä riistävästä ja sortavasta luokasta (porvaristosta) vapauttamatta samalla ainiaaksi koko yhteiskuntaa riistosta, sorrosta ja luokkataistelusta — tämä perusajatus on lähtöisin ainoastaan ja yksinomaan Marxilta*.

* Englanninkielisen käännöksen esipuheessa [*Marx—Engels. Werke, Dietz Verlag Berlin, Bd. 21, S. 357—358*] kirjoitin: »Tätä ajatusta, jolla minun käsittääkseni on historiatieteelle samanlainen merkitys kuin Darwinin teoriolla biologialle, me molemmat olimme jo useampien vuosien ajan ennen vuotta 1845 vähitellen lähestyneet. Kuinka pitkälle minä olin itsenäisesti päässyt tähän suuntaan, näkyy parhaiten teoksestani Työväenluokan asema Englannissa [*Marx—Engels. Werke, Bd. 2, S. 225—506*]. Kun sitten keväällä 1845 taas tapasin Marxin Brysselissä, oli hänellä tuo ajatus jo valmiiksi kehiteltynä, ja hän esitti sen minulle melkein yhtä selväpiirteisesti kuin olen sen nyt tässä toistanut.» (*Engelsin huomautus vuoden 1890 saksankieliseen painokseen.*)

Olen sanonut tämän jo monesti mutta juuri nyt on tarpeen, että se lausutaan myös itse Manifestin esipuheessa.

F. Engels

Lontoossa 28. kesäkuuta 1883

Julkaistu kirjassa *Das Kommunistische Manifest. Hottingen—Zürich 1883*

Valitut teokset kolmessa osassa,
1. osa, s. 88

FRIEDRICH ENGELSIN ESIPUHEESTA VUODEN 1890 SAKSANKIELISEEN PAINOKSEEN

Manifestilla on ollut oma kohtalonsa. Sen ilmestymishetkellä tervehti silloin vielä pienilukuinen tieteellisen sosialismin etujoukko sitä intomielin (kuten ensimmäisessä esipuheessa mainitut käännökset osoittavat*), mutta pian sen työnsi taka-alalle Pariisin työläisten kesäkuussa 1848 kärsimästä tappiosta alkanut taantumus, ja vihdoin se »oikeuden nimessä» julistettiin pannaan Kölnin kommunisteille annetulla tuomiolla marraskuussa 1852⁸⁶. Helmikuun vallankumoukseen liittynyt työväenliike hävisi julkiselta näyttämöltä, ja sen mukana myös Manifesti joutui taka-alalle.

Kun Euroopan työväenluokka oli jälleen kylliksi voimistunut aloittaakseen uuden rynnistyksen hallitsevien luokkien valtaa vastaan, syntyi Kansainvälinen työväenliitto. Sen tarkoituksena oli yhdistää Euroopan ja Amerikan työväenluokan kaikki taistelukykyiset voimat yhdeksi suureksi armeijaksi. Sen vuoksi se ei voinut ottaa välittömästi lähtökohdakseen Manifestissa esitetyjä periaatteita. Sillä täytyi olla ohjelma, joka ei sulkenut ovea Englannin trade unioneilta, Ranskan, Belgian, Italian, Espanjan proudhonisteilta eikä Saksan lassalaisilta**. Tämän ohjelman — Internationaalin sään-

* Ks. tätä osaa, s. 321. *Toim.*

** Lassalle itse vakuutti meille monesti olevansa Marxin »opilas» ja oli sellaisena luonnollisestikin Manifestin kannalla. Toisin oli niiden hänen seuraajiensa laita, jotka eivät menneet pitemmälle hänen vaatimustaan valtioluottoisista tuotanto-osuuskunnista ja jotka jakoivat koko työväenluokan valtionavun kannattajiin ja itseavun kannattajiin. (*Engelstin huomautus.*)

töjen perustelut* — Marx laati niin mestarillisesti, että sille antoivat tunnustuksensa jopa Bakunin ja anarkistit. Manifestissa esitettyjen periaatteiden lopulliseen voittoon nähden Marx luotti yksinomaan työväenluokan henkiseen kehitykseen, jonka täytyi olla väistämätön tulos yhteisestä toiminnasta ja mielipiteiden vaihdosta. Pääomaa vastaan käydyn taistelun tapahtumat ja vaiheet, tappiot vielä enemmän kuin voitot, eivät voineet olla osoittamatta taistelijoille, että heidän siihenastiset maailmanparannuskeinonsa ovat aivan riittämättömiä eivätkä ne tee heidän mieliään vastaanottavaisemmiksi käsittämään perusteellisesti työväen vapautuksen todellisia edellytyksiä. Marx oli oikeassa. Vuonna 1874, jolloin Internationaali laskettiin hajalle, työväenluokka oli aivan toinen kuin se oli ollut 1864 sitä perustettaessa. Proudhonilaisuus romaanisissa maissa ja erikoislaatuinen lassallelaisuus Saksassa tekivät kuolemaa ja jopa silloiset erittäin konservatiivit englantilaiset trade unionit olivat vähitellen lähestymässä sitä kehitystasetta, jolloin 1887 Swanseassa pidetyn kongressin puheenjohtaja** saattoi lausua niiden nimissä: »Mannermaan sosialismi ei enää kammota meitä.» Tuo sosialismi oli kuitenkin 1887 miltei yksinomaan sitä teoriaa, jota Manifestissa julistetaan. Manifestin historia kuvastaa näin ollen jossain määrin nykyaikaisen työväenliikkeen historiaa vuodesta 1848 lähtien. Nykyisin se on epäilemättä koko sosialistisen kirjallisuuden levinnein kansainvälinen teos, kaikkien maiden miljoonien työläisten yhteinen ohjelma Siperiasta Kaliforniaan saakka.

Sen ilmestymisaikana emme sittenkään voineet nimittää sitä sosialistiseksi Manifestiksi. Sosialisteilla tarkoitettiin vuonna 1847 kahdenlaista väkeä: toisaalta erilaisten utopististen järjestelmien kannattajia, erikoisesti Englannin owenilaisia ja Ranskan fourierilaisia, jotka molemmat olivat silloin jo kutistuneet pelkiksi vähitellen sukupuuttoon kuoleviksi lahkokunniksi; toisaalta niitä mitä moninaisimpia sosiaalipuuskareita, jotka kukin erilaisilla maailmanparannuskeinoillaan ja kaiken-

* Ks. *Marx—Engels*. Valitut teokset kolmessa osassa, 2. osa, s. 13—15. *Toim.*

** — W. Bevan. *Toim.*

laisella paikkailulla tahtoivat poistaa yhteiskunnalliset epäkohdat vahingoittamatta vähääkään pääomaa ja liikevoittoa. Kummassakin tapauksessa se oli väkeä, joka oli työväenliikkeen ulkopuolella ja etsi kannatusta pikemminkin »sivistyneiltä» luokilta. Sitä vastoin se osa työväestöä, joka oli vakuuttunut pelkkien poliittisten mulistusten riittämättömyydestä ja vaati yhteiskunnan perinpohjaista uudistamista, nimitti itseään tuohon aikaan *kommunisteiksi*. Tuo kommunismi oli vain osapuilleen hahmoteltua, vain vaistomaista, monessa suhteessa karkeahkoa kommunismia; mutta se oli kyllin voimakas synnyttääkseen kaksi utopistista kommunistista järjestelmää: Ranskassa Cabetin »ikarialaisen» ja Saksassa Weitlingin järjestelmän. Sosialismi merkitsi 1847 porvarillista liikettä, kommunismi työväenliikettä. Sosialismi oli ainakin mannermaalla salonkikelpoinen, kommunismi taas oli aivan päinvastaista. Ja kun me jo siihen aikaan olimme lujasti sillä kannalla, että »työväenluokan vapauttamisen täytyy olla työväenluokan oma tehtävä»,⁸⁷ emme voineet hetkeäkään epäröidä, kumpi nimi on valittava. Eikä siitä luopuminen ole sen jälkeenkään koskaan pätkähtänyt päähämme.

»Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!» Vain harvat äänet vastasivat, kun sinkosimme nämä sanat maailmaan 42 vuotta sitten Pariisin vallankumouksen aattona, ensimmäisen vallankumouksen, jossa proletariaatti esiintyi omin vaatimuksin. Syyskuun 28. päivänä 1864 kuitenkin useimpien Länsi-Euroopan maiden proletaarit liittyivät muistoltaan kunniakkaaksi Kansainväliseksi työväenliitoksi.⁸⁸ Internationaali itse eli tosin vain yhdeksän vuotta. Mutta juuri tämä päivä on parhaana osoituksena siitä, että sen perustama kaikkien maiden proletariiden ikuinen liitto vielä elää ja on nyt lujempi kuin milloinkaan ennen. Sillä tänä päivänä, jolloin kirjoitan näitä rivejä, Euroopan ja Amerikan proletariaatti suorittaa taisteluvoimiensa katselmusta. taisteluvoimien, jotka on ensi kerran asetettu liikekannalle *yhtenä* armeijana, *saman* lipun alle ja *saman* lähimmän päämäärän puolesta: jo 1866 Internationaalin Genèven kongressin julistaman ja Pariisin työväenkongressin 1889⁸⁹ uudelleen julistaman lainsäädännöllisesti voimaan saatettavan kah-

deksantuntisen normaalityöpäivän puolesta. Tämänpäiväinen näky on avaava kaikkien maiden kapitalistien ja tilanherrojen silmät näkemään, että nyt kaikkien maiden proletaarit ovat todella liittyneet yhteen.

Olisipa Marx vielä rinnallani näkemässä tämän omin silmin!

F. Engels

Lontoossa 1. toukokuuta 1890

*Julkaistu kirjassa Das Kom-
munistische Manifest. London
1890*

*Valitut teokset kolmessa osassa,
1. osa, s. 88—90*

FRIEDRICH ENGELSIN ESIPUHE VUODEN 1892 PUOLANKIELISEEN PAINOKSEEN

Se tosiasia, että on käynyt tarpeelliseksi ottaa »Kommunistisen puolueen manifestin» uusi puolankielinen painos, antaa aiheen tehdä useita johtopäätöksiä.

On ennen kaikkea todettava, että Manifesti on viime aikoina tullut tavallaan suurteollisuuden kehitysasteen osoittimeksi Euroopan mantereella. Sitä mukaa kuin kussakin maassa kehittyy suurteollisuus, kyseisen maan työläisten keskuudessa voimistuu pyrkimys päästä selville asemastaan työväenluokkana omistaviin luokkiin nähden; sosialistinen liike heidän keskuudessaan laajenee ja Manifestin kysyntä kasvaa. Siitä, kuinka suuri määrä Manifestia on levitetty kyseessä olevan maan kielellä, voidaan siis kyllin tarkasti päätellä paitsi työväenliikkeen tilasta myös suurteollisuuden kehitysasteesta tässä maassa.

Manifestin uusi puolankielinen painos on sen vuoksi osoitus Puolan teollisuuden voimakkaasta edistyksestä. Siitä taas että tällaista edistystä on todella tapahtunut edellisen painoksen ilmestymisestä kuluneiden kymmenen vuoden aikana, ei voi olla pienintäkään epäilyä. Puolan kuningaskunta, Kongressi-Puola,⁹⁰ on muuttunut Venäjän keisarikunnan suureksi teollisuusalueeksi. Samaa aikaan kun Venäjän suurteollisuus on hajallaan eri seuduilla — osa Suomenlahden rannalla, toinen osa sisämaassa (Moskova, Vladimir), kolmas Mustanmeren ja

Asovan meren rannikoilla jne. — on Puolan teollisuus keskittynyt suhteellisen suppealle alueelle ja se saa kokea tämän keskityksen edullisuudet sekä epäedullisuudet. Kilpailevat venäläiset teollisuudenharjoittajat ovat myöntäneet nämä edullisuudet, kun he huolimatta kiihkeästi halustaan venäläistää kaikki puolalaiset ovat vaatineet suojelutulleja Puolaa vastaan. Epäedullisuudet taas, niin puolalaisille tehtailijoille kuin Venäjän hallituksellekin, ilmenevät sosialististen aatteiden nopeana leviämisenä puolalaisten työläisten keskuudessa ja kasvavassa Manifestin kysynnässä.

Tämä Puolan teollisuuden nopea kehitys sen ohittaessa Venäjän teollisuuden on puolestaan uusi todistus Puolan kansan ehtymättömästä elinvoimasta ja uusi tae sen tulevasta kansallisesta entistyksestä. Itsenäisen ja voimakkaan Puolan entistys ei ole ainoastaan puolalaisille, vaan meille kaikille kuuluva asia. Todellinen kansainvälinen yhteistyö Euroopan kansojen välillä on mahdollista vain ehdolla, että jokainen näistä kansoista on täysi isäntä omassa talossaan. Vuoden 1848 vallankumous, jossa proletaaritaistelijat joutuivat proletariaatin lipun alla tekemään viime kädessä porvariston työtä, sai aikaan samalla kuitenkin testamenttinsa täyttäjän — Louis Bonaparten ja Bismarckin — välityksellä Italian, Saksan ja Unkarin riippumattomuuden. Sen sijaan Puola, joka oli vuodesta 1792 lähtien tehnyt vallankumouksen hyväksi enemmän kuin kaikki nämä kolme maata yhteensä, jätettiin oman onnensa nojaan juuri hetkellä, jolloin se vuonna 1863 menehtyi venäläisten rynnistyksen painosta, kun näiden voimat olivat kymmenkertaiset sen voimiin verrattuna. Puolan aatelisto ei pystynyt puolustamaan eikä hankkimaan Puolalle uudelleen riippumattomuutta; porvaristolle tämä riippumattomuus on nykyään vähintään yhdentekevää. Sen toteuttaminen on kuitenkin välttämätöntä Euroopan kansakuntien sopusointuisalle yhteistoiminnalle*. Tämän riippumattomuuden voi hankkia vain Puolan nuori proletariaatti ja sen käsissä se sitten onkin täysin tur-

* Puolankielisessä painoksessa tämä lause on jätetty pois.
Toim.

vattu. Onhan Puolan riippumattomuus koko muun Euroopan työläisille aivan yhtä tarpeellinen kuin Puolankin työläisille.

F. Engels

Lontoossa 10. helmikuuta 1892

Julkaistu »Przedświt» aikakauslehdessä 35. n:o:ssa 27. helmikuuta 1892 ja kirjassa: K. Marx. i F. Engels. Manifest Komunistyczny, Londyn 1892

Valitut teokset kolmessa osassa, 1. osa, s. 91—92

FRIEDRICH ENGELSIN ESIPUHE VUODEN 1893 ITALIANKIELISEEN PAINOKSEEN

Italianalaiselle lukijalle

»Kommunistisen puolueen manifestin» ilmestyminen sattui melkein täsmälleen yhteen 1848 maaliskuun 18. päivän kanssa. Milanossa ja Berliinissä tapahtuneiden vallankumousten kanssa, kahden kansakunnan aseellisen kapinan kanssa, joista toinen on Euroopan mannermaan keskellä ja toinen Välimeren maitten keskellä; kahden kansakunnan, joita hajanaisuus ja sisäiset eripuraisuudet olivat siihen saakka heikentäneet ja jotka olivat sen vuoksi joutuneet vieraan vallan alle. Kun Italia oli alistettu Itävallan keisarin alaiseksi, niin Saksa oli koko Venäjänmaan tsaarin yhtä tuntuva, vaikkakin välillisemmän ikeen alla. Vuoden 1848 maaliskuun 18. päivän tapausten jälkiseurauksena oli Italian ja Saksan vapauttaminen tuosta häpeästä; kun nämä kaksi suurta kansakuntaa vuosien 1848 ja 1871 välisenä aikana saatettiin entiselleen ja ne saivat tavalla tai toisella takaisin itsenäisyytensä, niin se tapahtui siksi, että ne samat henkilöt, jotka nujersivat vuoden 1848 vallankumouksen, joutuivat vasten tahtoaan tuon vallankumouksen testamentin täyttäjiksi,⁹¹ kuten Karl Marx sanoi.

Tämä vallankumous oli kaikkialla työväenluokan käten työtä: juuri se rakensi katusulkuja ja maksoi sen verellään. Mutta vain Pariisin työläisillä oli hallitusta kukistaessaan aivan selvä aikomus kukistaa myös porvarillinen järjestelmä. Vaikka he käsittivätkin oman

luokkansa ja porvariston välillä vallitsevan väistämättömän vastakohtaisuuden, ei maan taloudellinen kehitys eikä Ranskan työläisjoukkojen henkinen kehitys ollut silloin vielä saavuttanut sitä tasoa, jolla yhteiskunnan uudestijärjestäminen olisi mahdollinen. Vallankumouksen hedelmät joutuivat sen vuoksi viime kädessä kapitalistiluokalle. Toisissa maissa taas — Italiassa, Saksassa, Itävallassa — työväki aivan alusta saakka vain auttoi porvaristoa valtaan. Missään maassa porvariston herruus ei ole kuitenkaan mahdollista ilman kansallista riippumattomuutta. Sen vuoksi 1848 vallankumouksen oli annettava yhtenäisyys ja itsenäisyys niille kansakunnille, joilla niitä siihen saakka ei ollut: Italialle, Saksalle ja Unkarille. Nyt on Puolan vuoro.

Vaikka vuoden 1848 vallankumous ei ollutkaan sosialistinen vallankumous, niin se kuitenkin raivasi tietä ja valmisti maaperää sille. Porvarillinen järjestelmä, joka on saanut kaikissa maissa aikaan suurteollisuuden nousun, on samalla viimeisten neljänkymmenenviiden vuoden aikana luonut kaikkialla lukuisan, yhteenliittyneen ja voimakkaan proletariaatin; siten se on, käyttäksemme Manifestin sanoja, synnyttänyt omat haudankaivajansa. Ilman jokaisen eri kansakunnan riippumattomuuden ja yhtenäisyyden palauttamista ei proletariaatin yhdistäminen kansainvälisessä mitassa eikä myöskään näiden kansojen rauhallinen ja tietoinen yhteistyö yhteisten päämäärien saavuttamiseksi ole mahdollista. Koetta-kaapa kuvitella jotain italialaisten, unkarilaisten, saksalaisten, puolalaisten ja venäläisten työläisten yhteistä kansainvälistä esiintymistä vuoteen 1848 saakka vallinneissa poliittisissa oloissa!

Vuoden 1848 taistelut eivät siis olleet turhia. Hukkaan eivät ole menneet myöskään ne neljäkymmentä viisi vuotta, jotka erottavat meidät tuosta vallankumoukskaudesta. Sen hedelmät alkavat jo kypsyä, ja minä toivoisin vain, että tämän italiankielisen käännöksen ilmestyminen olisi Italian proletariaatin voiton hyvänä enteänä, samoin kuin alkuperäisen teoksen ilmestyminen oli kansainvälisen vallankumouksen enteänä.

Manifesti antaa täyden arvon sille vallankumoukselliselle osuudelle, joka kapitalismilla oli menneisyy-

dessä. Italia oli ensimmäinen kapitalistinen kansakunta. Feodaalisen keskiajan päättymisestä ja uuden kapitalistisen kauden alkamisesta oli merkinä valtavan suuri henkilöahamo. Se oli italialainen Dante, keskiajan viimeinen runoilija ja samalla myös uuden ajan ensimmäinen runoilija. Nyt, samoin kuin 1300-luvun vaiheilla, on alkamassa uusi historian aikakausi. Antaako Italia meille uuden Danten, joka on julistava tätä uutta proletaarisen aikakauden syntymähetkeä?

Friedrich Engels

Lontoossa 1. helmikuuta 1893

*Julkaistu kirjassa Karlo Marx
e Federico Engels. Il Mani-
festo del Partito Comunista,
Milano 1893*

*Valitut teokset kolmessa osassa,
1. osa, s. 92—93*

KOMMUNISTISEN PUOLUEEN MANIFESTI

Aave kummittelee Euroopassa, kommunismin aave. Kaikki vanhan Euroopan mahdit ovat liittoutuneet pyhään ajojahtiin tätä aavetta vastaan: paavi ja tsaari, Metternich ja Guizot, Ranskan radikaalit ja Saksan poliisit.

Missä on oppositiopuolue, jota sen hallitsevat vastustajat eivät olisi herjanneet kommunistiseksi; missä on oppositiopuolue, joka ei olisi edistyneimmille oppositiomiehille samoin kuin taantumuksellisille vastustajilleenkin singonnut vuorostaan tuota leimaavaa syytöstä kommunismista?

Tästä tosiasiasta seuraa kaksi johtopäätöstä:

Kommunismin tunnustavat jo kaikki Euroopan vallat mahdolliseksi.

Kommunistien on jo aika esittää avoimesti koko maailmalle katsantokantansa, tarkoituksensa ja pyrkimyksensä ja asettaa tuota kommunismin aaveesta sepitettyä tarua vastaan puolueen oma Manifesti.

Tässä tarkoituksessa ovat mitä erilaisimpiin kansallisuuksiin kuuluvat kommunistit pitäneet kokouksen Lontoossa ja laatineet seuraavan julkilausuman, joka painatetaan englannin, ranskan, saksan, italian, flaamin ja tanskan kielellä.

I

PORVARIT JA PROLETAARIT *

Koko tähänastisen yhteiskunnan historia** on ollut luokkataistelujen historiaa.

Vapaa ja orja, patriisi ja plebei, paroni ja maaorja, ammattikuntamestari*** ja kisälli, lyhyesti sanoen sortaja ja sorrettu ovat aina olleet toistensa vastakohtia, käyneet

* Porvaristolla tarkoitetaan nykyaikaisten kapitalistien, yhteiskunnan tuotantovälineiden omistajien ja palkkatyön käyttäjien, luokkaa. Proletariaatilla tarkoitetaan nykyajan palkkatyöläisten luokkaa, joiden on pakko, koska heillä ei ole omia tuotantovälineitä, myydä työvoimaansa voidakseen elää. (*Engelsin selitys vuoden 1888 englanninkieliseen laitokseen.*)

** So. tarkemmin sanoen kirjoitettuna säilynyt historia. Yhteiskunnan esihistoria, sen yhteiskuntajärjestys, mikä oli ollut olemassa ennen kirjoitetun historian aikaa, oli 1847 vielä miltei tuntematon. Haxthausen on sittemmin havainnut Venäjällä maan yhteisomistusta, Maurer on todistanut sen olleen sinä yhteiskunnallisena perustana, joka on ollut kaikkien germaanisten heimojen historiallisen kehityksen lähtökohtana, ja vähitellen saatiin selville, että kyläyhteisöt maan yhteisomistuksineen ovat tai ovat olleet muinaisuudessa yhteiskunnan alkumuotona kaikkialla, Intiasta Irlantiin asti. Tämän alkukantaisen kommunistisen yhteiskunnan sisäisen organisaation tyypillisessä muodossaan selvitti Morgan saaden lopuksi selville *svun* todellisen olemuksen ja aseman *heimossa*. Tämän alkukantaisen yhteisön hajoamisesta alkaa yhteiskunnan jakautuminen erikoisiin ja lopulta toisilleen vastakkaisiin luokkiin. Olen yrittänyt tutkia tätä hajoamisprosessia teoksessani *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats*, 2. Aufl., Stuttgart 1886 [Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alkuperä, 2. painos, Stuttgart 1886. Ks. *Marx—Engels*. Valitut teokset kolmessa osassa, 3. osa, s. 173—301]. (*Engelsin selitys vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

*** Ammattikuntamestari on ammattikunnan täysivaltainen jäsen, ammattikunnan piiriin kuuluva mestari, mutta ei sen vanhin. (*Engelsin selitys vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

keskeytymätöntä, milloin peiteltyä, milloin avointa taistelua, mikä on päättynyt joka kerta koko yhteiskunnan vallankumoukselliseen uudistamiseen tai taistelevien luokkien yhteiseen perikatoon.

Historian aikaisempina kausina havaitsemme miltei kaikkialla koko yhteiskunnan jakautuneen eri säätyihin, moninaisen asteikon yhteiskunnallisia asemia. Muinai-
sessa Roomassa oli patriiseja, ritareja, plebeijejä ja orjia; keskiajalla feodaaliherroja, vasalleja, ammattikuntamestareita, kisällejä, maaorjia ja melkein jokaisessa tällaisessa luokassa vielä erikoisia asteita.

Feodaalisen yhteiskunnan tuhosta alkunsa saanut nykyaikainen porvarillinen yhteiskunta ei ole poistanut luokkavastakohtia. Se on vain asettanut uusia luokkia, uusia sorron edellytyksiä, uusia taistelumuotoja vanhojen tilalle.

Meidän aikakautemme, porvariston aikakausi, on kuitenkin erikoinen siinä suhteessa, että se on yksinkertaistanut luokkavastakohdat. Koko yhteiskunta jakautuu yhä enemmän kahdeksi suureksi vihollisleiriksi, kahdeksi suureksi, välittömästi vastakkain olevaksi luokaksi: porvaristoksi ja proletariaatiksi.

Keskiajan maaorjista saivat alkunsa ensimmäisten kaupunkien vapaat kaupunkilaiset; tästä kaupunkilaisväestöstä kehittyivät ensimmäiset porvariston ainekset.

Amerikan ja meritien löytö Afrikan ympäri loivat nousevalle porvaristolle uutta toiminta-alaa. Itä-Intian ja Kiinan markkinat, Amerikan kolonisoiminen, tavaravaihto siirtomaiden kanssa, vaihdonvälineiden ja yleensä tavaroiden lisääntyminen saivat aikaan kaupan, merenkulun ja teollisuuden ennenkuulumattoman edistyksen ja aiheuttivat siten rappeutuvassa feodaalisessa yhteiskunnassa vallankumouksellisen aineksen nopean kehityksen.

Teollisuuden siihenastinen feodaalinen tai ammattikunnallinen harjoittamistapa ei enää uusien markkinain avautuessa riittänyt tyydyttämään kasvavaa kysyntää. Sen tilalle tuli manufaktuuri-teollisuus. Teollisuutta harjoittava keskisääty syrjäytti ammattikuntamestarit; eri ammattikuntien välinen työnjako katosi yksityisten työpajojen sisäisen työnjaon tieltä.

Mutta markkinat kasvoivat yhä, kysyntä lisääntyi. Manufaktuuri-teollisuuskään ei enää voinut sitä tyydyttää. Silloin höyry ja kone mullistivat teollisuustuotannon. Manufaktuuri-teollisuuden tilalle tuli nykyaikainen suurteollisuus, teollisen keskisäädyn tilalle tulivat teollisuuden miljoonamiehet, kokonaisten teollisuusarmeijain päälliköt, nykyajan porvarit.

Suurteollisuus loi maailmanmarkkinat, joita Amerikan löytö oli valmistellut. Maailmanmarkkinain muodostuminen aiheutti kaupan, merenkulun ja maaliikenteen tavattoman kehittymisen. Tämä vaikutti vuorostaan teollisuuden laajenemiseen, ja samassa mitassa kuin teollisuus, kauppa, merenkulku ja rautatiet laajenivat, kehittyi myös porvaristo, se kartutti pääomiaan ja työnsi taka-alalle kaikki keskiajalta periytyneet luokat.

Näemme siis, että nykyajan porvaristo itse on pitkän kehitysprosessin, monien tuotanto- ja vaihtotavassa tapahtuneiden mullistusten tuote.

Porvariston kutakin kehitystasetta seurasi vastaava poliittinen edistys. Porvaristo, joka oli ollut sorrettu sääty feodaaliherrojen vallan aikana, aseistettu ja itsehallinnollinen liittouma kommuunissa*, täällä riippumaton kaupunkitasavalta, siellä monarkian kolmas verovelvollinen sääty**, sitten manufaktuurikaudella aate-liston vastapainona säätyvaltaisessa tai absoluuttisessa monarkiassa ja yleensä suurten monarkiain pääperustana, tämä porvaristo vihdoinkin hankki taistellen suurteollisuuden ja maailmanmarkkinain muodostuttua itselleen yksin-

* Kommuuneiksi nimitettiin Ranskassa syntyneitä kaupunkeja jo ennen sitä, kun ne olivat taistellen saavuttaneet feodaalisilta herroiltaan ja mestareiltaan paikallisen itsehallinnon ja »kolmannen säädyn» poliittiset oikeudet. Yleensä olemme tässä porvariston taloudelliselle kehitykselle tyypillisenä maana esittäneet Englannin, sen poliittiselle kehitykselle tyypillisenä maana Ranskan. (*Engelsin selitys vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

Kommuuneiksi nimittivät Italian ja Ranskan kaupunkilaiset kaupunkiyhdyskuntiaan sen jälkeen, kun olivat ostamalla tai pakolla hankkineet feodaaliherroiltaan ensimmäiset itsehallinto-oikeudet. (*Engelsin selitys vuoden 1890 saksankieliseen painokseen.*)

** Engelsin toimittamassa vuoden 1888 englanninkielisessä painoksessa on sanan »kaupunkitasavalta» jälkeen lisätty sanat »(kuten Italiassa ja Saksassa)» sekä sanojen »verovelvollinen sääty» jälkeen sanat »(kuten Ranskassa)». *Toim.*

omaisen poliittisen herruuden nykyaikaisessa eduskunnallisessa valtiossa. Nykyaikainen valtiovalta on vain toimikunta, joka hoitaa koko porvariluokan yhteisiä asioita.

Porvaristo on esittänyt historiassa mitä kumouksellista osaa.

Porvaristo on hävittänyt kaikki feodaaliset, patriarkaaliset, idylliset suhteet kaikkialla, missä se on päässyt valtaan. Se on katkonut säälimättä feodaaliajan kirjavat siteet, jotka sitoivat ihmisen hänen »luonnolliseen esimieheensä», eikä ole jättänyt ihmisten välille muuta sidettä kuin alastoman edun, tunteettoman »käteismaksun». Se on hukuttanut hurskaan haaveilun, ritarillisen innostuksen ja poroporvarillisen kaihomielisyyden pyhät väreet itsekkään laskelmoinnin jääkylmään veteen. Se on muuttanut persoonallisen arvon vaihtoarvoksi ja asettanut lukemattomien kirjallisesti vahvistettujen ja ansaittujen vapauksien tilalle *yhden*, tunnettoman kauppavapauden. Sanalla sanoen se on uskonnollisilla ja poliittisilla harhakuvitelmillä verhotun riiston tilalle asettanut avoimen, häpeämättömän, välittömän ja ankaran riiston.

Porvaristo on riisunut pyhyidenhoiteen kaikilta toimilta, joita tähän asti on pidetty kunnianarvoisina ja joihin on suhtauduttu pelonsekaisella hartaudella. Se on tehnyt lääkäristä, lakimiehestä, papista, runoilijasta ja tiedemiehestä maksua vastaan työskentelevän palkkalaisensa.

Porvaristo on repinyt perhesuhteelta sen liikuttavan tunnelmallisen verhon ja muuttanut sen pelkäksi rahasuhteeksi.

Porvaristo on osoittanut, miten raaka voimanilmaus, jota taantumukselliset niin suuresti ihailevat keskiajassa, saa veltoista laiskuudesta sopivan täydennyksensä. Porvaristo on ensi kerran osoittanut, mitä ihmisen toiminta voi saada aikaan. Se on tehnyt ihmetöitä, jotka ovat kokonaan toisenlaisia kuin Egyptin pyramiidit, Rooman vesijohdot ja goottilaiset tuomiokirkot; se on suorittanut retkiä, jotka ovat aivan toisenlaisia kuin kansainvaellukset ja ristiretket.

Porvaristo ei voi tulla toimeen aiheuttamatta jatku-

vasti mullistuksia tuotantovälineissä, vallankumouksellistamatta tuotantosuhteita, siis yhteiskunnallisia suhteita kokonaisuudessaan. Sitä vastoin kaikkien aikaisempien teollisuutta harjoittaneiden luokkien olemassaolon ensimmäinen edellytys oli vanhan tuotantotavan säilyminen muuttumattomana. Jatkuvat mullistukset tuotannossa, kaikkien yhteiskunnallisten suhteiden alituinen järkkäminen, ainainen epävarmuus ja liikunta erottavat porvariston aikakauden kaikista muista. Kaikki piintyneet, ruostuneet suhteet ja niihin liittyvät vanhastaan arvossa pidetyt käsitykset ja katsantokannat liestyvät, kaikki vasta muodostuneet vanhenevat ennen kuin ehtivät luotua, kaikki säätyperäinen ja pysyväinen katoaa, kaikkea pyhää häväistään, ja ihmisten on lopulta pakko tarkastella asemansa elämässä ja keskinäisiä suhteitaan avoimin silmin.

Yhä laajemman tuotteiden menekin tarve ajaa porvaristoa maapallon eri kolkkiin. Kaikkialle sen täytyy pesiytyä, kaikkialle asettua, kaikkialle solmia suhteita.

Käyttämällä hyväksi maailmanmarkkinoita porvaristo on muuttanut kaikkien maiden tuotannon ja kulutuksen yleismaailmalliseksi. Taantumuksellisten suureksi suruksi se on poistanut teollisuudelta kansallisen pohjan. Ikivanhoja kansallisia teollisuusaloja on tuhottu ja tuhotaan edelleen joka päivä. Niitä tunkevat syrjään uudet teollisuusalat, joiden perustaminen on elinkysymys kaikille sivistyskansoille, teollisuusalat, jotka eivät enää käytä kotimaisia raaka-aineita, vaan maapallon mitä kaukaisimmilta alueilta tuotuja raaka-aineita, ja joiden valmisteita ei käytetä ainoastaan omassa maassa, vaan kaikissa maanosissa. Vanhojen, oman maan tuotteilla tyydytettyjen tarpeiden tilalle tulee uusia, joiden tyydyttäminen vaatii mitä kaukaisimpien maiden ja mitä erilaisimpien ilmanalojen tuotteita. Vanhan paikallisen ja kansallisen sulkeutuneisuuden ja omien tuotteiden varassa elämisen tilalle tulee kansakuntien kaikinpuolinen kanssakäyminen ja kaikinpuolinen keskinäinen riippuvuus. Tämä koskee niin aineellista kuin myös henkistä tuotantoa. Eri kansakuntien henkiset tuotteet tulevat yhteiseksi omaisuudeksi. Kansallinen yksipuolisuus ja rajoittuneisuus käyvät yhä mahdottomammiksi

ja lukuisista kansallisista ja paikallisista kirjallisuuksista muodostuu maailmankirjallisuus.

Porvaristo vetää kaikkien tuotantovälineiden nopean parantamisen ja kulkuyhteyksien tavattoman helpottamisen kautta kaikki, raakalaisimmatkin kansakunnat sivistyksen piiriin. Sen tavarain halvat hinnat ovat raskas tykistö, jolla se murskaa kaikki kiinanmuurit ja pakottaa raakalaiskansojen itsepintaisimmankin muukalaisvihan antautumaan. Se pakottaa kaikki kansakunnat omaksumaan porvarillisen tuotantotavan, elleivät ne tahdo tuhoutua; se pakottaa ne ottamaan käyttöönsä niin sanotun sivistyksen, ts. tulemaan porvareiksi. Sanalla sanoen, se luo maailman omaksi kuvakseen.

Porvaristo on alistanut maaseudun kaupungin herruuteen. Se on luonut valtavan suuria kaupunkeja, lisännyt suuresti kaupunkiväestön lukumäärää maalaisväestöön verrattuna ja temmannut siten väestön melkoisen osan pois maaseutuelämän tylsyydestä. Samoin kuin se on tehnyt maaseudun riippuvaiseksi kaupungista, se on tehnyt raakalais- ja puoliraakalaismaat riippuvaisiksi sivistysmaista, talonpoikaiskansat porvarillisista kansoista, idän lännestä.

Porvaristo hävittää yhä enemmän tuotantovälineiden, omaisuuden ja väestön pirstoutuneisuutta. Se on kerännyt väestön yhteen, keskittänyt tuotantovälineet ja koonnut omaisuuden harvojen käsiin. Välttämättömänä seurauksena tästä on ollut valtiollinen keskittyminen. Riippumattomat, melkein vain liittolaisuhteissa olleet maakunnat erilaisine etuineen, lakeineen, hallituksineen ja tulleineen liitettiin yhteen *yhdeksi* kansakunnaksi, jolla on *yksi* hallitus, *yksi* laki, *yksi* kansallinen luokkaetu, *yksi* tulliraja.

Vajaat sata vuotta kestäneen luokkaherruutensa aikana porvaristo on luonut enemmän ja valtavampia tuotantovoimia kuin kaikki edelliset sukupolvet yhteensä. Luonnonvoimien alistaminen, koneiden käyttö, kemian soveltaminen teollisuuteen ja maanviljelykseen, höyrylaivaliikenne, rautatiet, sähkölennätin, kokonaisten maanosien raivaaminen viljelykselle, jokien muuttaminen purjehduskelpoisiksi, kokonaiset, aivan kuin maan alta nousseet väestöjoukot — mikä aikaisempi vuosisata saat-

toi aavistaa, että yhteiskunnallisen työn uumenissa uinui tällaisia tuotantovoimia!

Olemme siis nähneet: ne tuotanto- ja vaihtovälineet, joiden perustalla porvaristo muodostui, oli luotu feodaalisessa yhteiskunnassa. Näiden tuotanto- ja vaihtovälineiden kehityksen tietyllä asteella ne olosuhteet, joissa feodaalinen yhteiskunta tuotti ja vaihtoi, maanviljelyksen ja manufaktuuriteollisuuden feodaalinen järjestelmä, sanalla sanoen feodaaliset omistussuhteet eivät enää vastanneet kehittyneitä tuotantovoimia. Ne jarruttivat tuotantoa sen sijaan että olisivat sitä edistäneet. Ne muuttuivat sen kahleiksi. Ne täytyi murtaa, ja ne murrettiin.

Niiden tilalle tuli vapaa kilpailu ja sitä vastaava yhteiskunnallinen ja poliittinen järjestelmä, porvariluokan taloudellinen ja poliittinen herruus.

Me näemme nyt samanlaista liikuntaa. Porvarilliset tuotanto- ja vaihtosuhteet, porvarilliset omistussuhteet, nykyaikainen porvarillinen yhteiskunta, joka on loihittanut esiin niin valtavat tuotanto- ja vaihtovälineet, muistuttaa taikuria, joka ei enää kykene hallitsemaan esiinmanaamiaan maanalaisia voimia. Teollisuuden ja kaupan historia on ollut vuosikymmeniä vain nykyaikaisten tuotantovoimien kapinaa nykyaikaisia tuotantosuhteita vastaan, niitä omistussuhteita vastaan, jotka ovat porvariston ja sen vallan elinehtoja. Riittää kun mainitaan liikepulat, jotka määrättyjen ajanjaksojen kuluttua toistuen asettavat yhä uhkaavammin kyseenalaiseksi koko porvarillisen yhteiskunnan olemassaolon. Liikepulien aikana tuhotaan joka kerta suuri osa ei ainoastaan valmiista tuotteista, vaan vieläpä jo luoduista tuotantovoimistakin. Pulien aikana pääsee raivoamaan yhteiskunnallinen kulkutauti, joka kaikista edellisistä aikakausista olisi näyttänyt mielettömyydeltä: liikatuotannon kulkutauti. Yhteiskunta huomaa yhtäkkiä vajonneensa jälleen äkillisen raakalaisuuden tilaan: nälänhätä ja yleinen hävitysota näyttävät riistäneen siltä kaikki elämäntarvikkeet; teollisuus ja kauppa näyttävät tuhotuilta, ja miksi? Siksi, että yhteiskunnalla on liian paljon sivistystä, liian paljon elämäntarvikkeita, liian paljon teollisuutta ja se käy liian paljon kauppaa. Sen käytettävissä olevat tuotan-

tovoimat eivät enää edistä porvarillisten omistussuhteiden kehittymistä; päinvastoin, ne ovat tulleet liian valtaviksi näille suhteille ja nämä suhteet estävät niiden kehitystä; ja heti kun tuotantovoimat alkavat murtaa tätä estettä, ne saattavat koko porvarillisen yhteiskunnan sekasortoon, saattavat vaaraan porvarillisen omistuksen olemassaolon. Porvarilliset suhteet ovat käyneet liian ahtaiksi niiden tuottamille rikkauksille. — Miten porvaristo voittaa nämä pulat? Toisaalta hävittämällä pakosta suuret määrät tuotantovoimia, toisaalta valtaamalla uusia markkinoita ja käyttämällä täydellisemmin vanhoja. Miten siis? Siten, että se valmistelee entistä monipuolisempia ja entistä tuhoisampia pulia ja vähentää niiden torjumiskeinoja.

Aseet, joilla porvaristo kukisti feodalismia, suuntautuvat nyt porvaristoa itseään vastaan.

Mutta porvaristo ei ole vain takonut aseita, jotka tuottavat sille kuoleman; se on myös synnyttänyt miehet, jotka tulevat käyttämään näitä aseita: nykyajan työläiset, *proletaarit*.

Samassa määrässä kuin porvaristo, ts. pääoma, kehittyy, samassa määrässä kehittyy myös proletariaatti, nykyajan työläisten luokka, työläisten, jotka voivat elää vain niin kauan kuin saavat työtä ja jotka saavat työtä vain niin kauan kuin heidän työnsä lisää pääomaa. Nämä työläiset, joiden on pakko myydä itsensä kappalekaupalla, ovat tavaraa niin kuin mikä muu kauppatavara tahansa, ja siksi he ovat samalla tavalla kilpailun kaikkien satunnaisuusien ja markkinain kaikkien heilahtelujen alaisia.

Proletaarien työ on menettänyt koneiden käytön laajenemisen ja työnjaon vuoksi kaiken itsenäisen luonteensa ja siten myös kaiken viehätöksensä työläiselle. Hänestä tulee pelkkä koneen lisäke, jolta vaaditaan vain mahdollisimman yksinkertaisia, yksitoikkoisia ja helpposti opittavia otteita. Työläisen aiheuttamat kulungit supistuvat näin ollen melkein yksinomaan siihen, mikä menee niihin elämäntarvikkeisiin, jotka hän tarvitsee ylläpitoonsa ja sukunsa jatkamiseen. Mutta kaiken tavaran, siis myös työn hinta⁹², on sama kuin sen tuotantokustannukset. Samassa määrässä kuin työn tymeys

kasvaa, vähenee palkka. Enemmänkin, samassa määrässä kuin koneiden käyttö ja työnjako lisääntyvät, samassa määrässä lisääntyy myös työn määrä joko siten, että lisätään työtunteja, tietyssä ajassa vaaditun työn määrää, tai siten, että suurennetaan koneiden käytintopeutta jne.

Nykyaikainen teollisuus on muuttanut patriarkaalisen mestarin pienen työpajan teollisuuskapitalistin suurtehtaaksi. Tehtaisiin sulletut työläisjoukot järjestetään sotilaallisesti. Teollisuuden sotamiehinä heidät alistetaan täydellisen hierarkian muodostavien aliupseerien ja upseerien valvontaan. He eivät ole ainoastaan porvariluokan ja porvarisvaltion orjia, vaan heitä orjuuttaa joka päivä ja joka hetki kone, pomo ja ennen kaikkea yksityinen tehtailijaporvari itse. Tämä pakkovalta on sitä pikkumaisempaa, vihatumpaa ja katkeroitavampaa, mitä avoimemmin se julistaa tarkoituksiperäkseen hyötymisen.

Mitä vähemmän käsin tehtävä työ vaatii taitoa ja voimaa, ts. mitä pitemmälle uudenaikainen teollisuus kehittyy, sitä enemmän naisten ja lasten työ tunkee syrjään miesten työn. Sukupuoli- ja ikäeroavuuksilla ei ole enää mitään yhteiskunnallista merkitystä työväenluokalle. On olemassa vain työvälineitä, joiden kustannukset ovat iästä ja sukupuolesta riippuen erisuuruisia.

Kun tehtaanomistajan harjoittama työläisen riisto on päättynyt ja työläinen saanut vihdoin työpalkkansa käteisenä, hänen kimppuunsa hyökkäävät muut porvaristonosat: talonomistaja, kauppias, panttilainaja jne.

Keskisäädyn alimmat kerrokset: pienteollisuudenharjoittajat, pienkauppiaat ja pienet koroillaeläjät, käsityöläiset ja talonpojat, kaikki nämä luokat proletarisoituvat osittain sen vuoksi että heidän pieni pääomansa ei riitä suurteollisuuden harjoittamiseen eikä kestä kilpailua suurempien kapitalistien kanssa, osittain sen vuoksi, että uudet tuotantomenetelmät tekevät arvottomaksi heidän ammattitaitonsa. Näin proletariaatti saa rekryyttejä kaikista väestöluokista.

Proletariaatin kehityksessä on eri asteita. Sen taistelu porvaristoa vastaan alkaa sen olemassaolon ensi hetkestä.

Aluksi taistelevat yksityiset työläiset, sitten jonkin yhden tehtaan työläiset, sitten yhden työalan työläiset jollakin paikkakunnalla sitä yksityistä porvaria vastaan, joka on heidän välitön riistäjänsä. He eivät suuntaa hyökkäyksiään vain porvarillisia tuotantosuhteita vastaan, he kohdistavat ne itse tuotantovälineisiin; he tuhoavat ulkomaisia kilpailevia tavaroita, rikkovat koneita, sytyttävät tuleen tehtaita, he koettavat voimakeinoin palauttaa keskiaikaisen työmiehen menetetyn aseman.

Tässä vaiheessa työläiset muodostavat joukon, joka on hajallaan ympäri maata ja kilpailun pirstoma. Työläisten joukoittainen yhtyminen ei vielä ole heidän oman yhteenliittymisensä ansiota, vaan seuraus porvariston yhteenliittymisestä, koska sen on pakko panna poliittisten tarkoituksensa saavuttamiseksi liikkeelle koko proletariaatti, ja toistaiseksi vielä se voi sen tehdä. Tässä vaiheessa proletaarit eivät siis taistele vihollisiansa, vaan vihollistensa vihollisia vastaan, ts. rajatoman yksinvallan jäänteitä, maanomistajia, teollisuutta harjoittamatonta porvaristoa ja pikkuporvareja vastaan. Koko historiallinen liike on keskittynyt siten porvariston käsiin; jokainen näissä oloissa saavutettu voitto on porvariston voitto.

Mutta teollisuuden kehittyessä proletariaatti kasvaa muutenkin kuin määrällisesti: se kootaan yhteen suuriksi joukoiksi, sen voima kasvaa ja se tuntee tämän yhä paremmin. Proletariaatin edut ja elinehdot tasoittuvat yhä enemmän sitä mukaa kuin koneiden käytäntöön ottaminen poistaa erilaatuisen työn välillä olevaa eroa ja painaa palkan melkein kaikkialla yhtä alhaiselle tasolle. Porvariain keskinäinen kasvava kilpailu ja siitä johtuvat liikepulat tekevät työläisten palkat yhä epävakaisemmiksi; yhä nopeammin kehittyvä, lakkaamaton koneiden parantaminen tekee työläisten aseman elämässä yhä epävarmemmaksi; yksityisen työläisen ja yksityisen porvarin väliset yhteenotot saavat yhä enemmän kahden luokan välisten yhteenlörmäysten luonteen. Työläiset alkavat muodostaa yhteenliittymiä* porva-

* Vuoden 1888 englanninkielisessä painoksessa on sanan »yhteenliittymiä» jälkeen lisätty »(ammattiliittoja)». *Toim.*

reita vastaan; he ryhtyvät yhdessä puolustamaan työpalkkaansa. He perustavat vakinaisiakin yhdistyksiä turvatakseen itsensä mahdollisten yhteenottojen varalta. Paikoitellen taistelu kehittyi avoimiksi kapinoiksi.

Aika ajoin työläiset pääsevät voitolle, mutta vain tilapäisesti. Heidän taistelujensa varsinaisena tuloksena ei ole välitön menestys vaan työläisten yhä laajempi yhteenliittyminen. Sitä edistävät jatkuvasti paranevat liikennevälineet, jotka suurteollisuus luo ja jotka antavat eri paikkakuntien työläisille mahdollisuuden kanssakäymiseen. Tarvitaankin vain kanssakäymistä, jotta monet kaikkialla luonteeltaan samanlaiset paikalliset taistelut kiteytyisivät yhdeksi kansalliseksi taisteluksi, luokkataisteluksi. Sitä paitsi kaikki luokkataistelu on poliittista taistelua. Ja yhtymisen, johon keskiajan kaupunkilaiset kyläteitään käyttäen tarvitsivat vuosisatoja, nykyajan proletarit aikaansaavat rautateiden ansiosta muutamassa vuodessa.

Tätä proletariiden järjestymistä luokaksi ja samalla poliittiseksi puolueeksi toisaalta taas rikkoo alituisesti työläisten oma keskinäinen kilpailu. Mutta tuo järjestynyt voima nousee aina uudestaan, yhä voimakkaampana, vankempaan ja mahtavampana. Käyttäen hyväkseen porvariston keskinäistä erimielisyyttä se pakottaa tunnustamaan lainsäädännöllisesti joitain työläisten intressejä. Esimerkiksi laki kymmentuntisesta työpäivästä Englannissa.

Vanhan yhteiskunnan sisäiset yhteentörmäykset edistävät yleensä monessa suhteessa proletariaatin kehitystä. Porvaristo käy alituista taistelua: aluksi ylimystöä vastaan, myöhemmin itse porvariston niitä osia vastaan, joiden edut ovat joutuneet ristiriitaan teollisuuden kehityksen kanssa, ja alituisesti kaikkien muiden maiden porvaristoa vastaan. Kaikissa näissä taisteluissa se huomaa olevansa pakotettu vetoamaan proletariaattiin, kutsuun sitä avukseen ja vetämään sen siten mukaan poliittiseen liikkeeseen. Se itse siis antaa proletariaatille oman sivistyksensä aineksia*, ts. aseita itseään vastaan.

* Vuoden 1888 englanninkielisessä painoksessa on sanojen »oman sivistyksensä aineksia» asemesta »oman poliittisen ja yleissivistyksensä aineksia». *Toim.*

Edelleen, kuten olemme nähneet, teollisuuden kehitys heittää kokonaisia vallassaolevan luokan osia proletariaatin riveihin tai ainakin uhkaa niiden elinehtoja. Nekin tuovat proletariaatille paljon sivistyksen aineksia.

Vihdoin niissä vaiheissa, joissa luokkataistelu lähenee ratkaisuaan, muuttuu hajaantumisprosessi vallassaolevan luokan keskuudessa ja koko vanhan yhteiskunnan sisällä luonteeltaan niin kiivaaksi, niin räikeäksi, että pieni osa hallitsevasta luokasta sanoutuu siitä irti ja liittyy vallankumoukselliseen luokkaan, siihen luokkaan, jolle kuuluu tulevaisuus. Kuten aikaisemmin osa aatelistosta siirtyi porvariston puolelle, niin nyt osa porvaristosta siirtyy proletariaatin puolelle, ja nimenomaan osa porvarillisia ideologeja jotka ovat pystyneet kohoamaan koko historiallisen kehityksen teoreettisen käsittämisen tasolle.

Kaikista nykyään porvaristoa vastaan esiintyvistä luokista vain proletariaatti on todella vallankumouksellinen luokka. Muut luokat rappeutuvat ja häviävät suurteollisuuden kehittyessä, proletariaatti on sen oma tuote.

Keskisäädetyt, kuten pienteollisuudenharjoittaja, pikkukauppias, käsityöläinen, talonpoika, kaikki ne taistelevat porvaristoa vastaan pelastaakseen perikadolta olemassaolonsa keskisäätynä. Ne eivät siis ole vallankumouksellisia, vaan vanhoillisia. Enemminkin, ne ovat taantumuksellisia, sillä ne yrittävät kääntää historian pyörää taaksepäin. Jos ne ovat vallankumouksellisia, niin sitä ne ovat silloin, kun niiden edessä on siirtyminen proletariaattiin, kun ne eivät puolusta nykyisiä, vaan tulevia etujaan, kun ne luopuvat omasta katsantokannastaan omaksuakseen proletariaatin katsantokannan.

Ryysyköyhälistön, tämän vanhan yhteiskunnan alimpien kerrosten passiivisen mädäntymistuotteen, proletaarinen vallankumous tempaa paikoin mukaan liikkeeseen, mutta koko elämänasemansa vuoksi se on taipuvaisempi myymään itsensä taantumuksellisten vehkeilyjen välikappaleeksi.

Vanhan yhteiskunnan elämänedellytykset on jo tuhotu proletariaatin elämänedellytyksissä. Proletaarilla ei ole yksityisomaisuutta; hänen suhteellaan vaimoonsa ja lapsiinsa ei ole enää mitään yhteistä porvarillisten perhe-

suhteiden kanssa; nykyaikainen teollisuustyö, nykyaikainen pääoman ies, joka on samanlainen niin Englannissa kuin Ranskassa, niin Amerikassa kuin Saksassa, on tyyten pyyhkinyt hänestä pois kansallisen luonteen. Lait, moraalit, uskonto ovat hänestä porvarillisia ennakkoluuloja, joiden takana porvariston luokkaedut piilevät.

Vallattuaan vallan kaikki aikaisemmat luokat pyrkivät varmistamaan jo saavuttamansa aseman alistamalla omistamistapansa ehtoihin koko yhteiskunnan. Proletaarit voivat vallata yhteiskunnalliset tuotantovoimat haltuunsa vain hävittämällä tähänastisen omistamistapansa ja samalla koko tähänastisen omistamistavan yleensä. Proletaareilla ei ole mitään omaa suojattavanaan, heidän on hävitettävä yksityisomistuksen kaikki tähänastiset suojat ja takeet.

Kaikki tähänastiset liikkeet ovat olleet joko vähemmistöjen omia liikkeitä tai vähemmistöjen etuja ajavia liikkeitä. Proletaarinen liike on valtaenemmistön etuja ajavaa, valtaenemmistön itsenäistä liikettä. Proletariaatti, nykyisen yhteiskunnan alin kerros, ei voi kohota, nousta jaloilleen muutoin kuin että virallisen yhteiskunnan kerroksista muodostuva koko päällysrakenne lentää ilmaan.

Joskaan ei sisällöltään, niin muodoltaan proletariaatin taistelu porvaristoa vastaan on lähinnä kansallista. Kunkin maan proletariaatin täytyy tietenkin ensin suoriutua omasta porvaristostaan.

Proletariaatin yleisimpiä kehitysvaiheita kuvatessamme olemme tarkastelleet nykyisen yhteiskunnan sisäistä, enemmän tai vähemmän verhottua kansalaissotaa aina siihen kohtaan, jossa se puhkeaa avoimeksi vallankumoukseksi ja proletariaatti pystyttää oman herruutensa kukistamalla väkivaltaisesti porvariston.

Kuten olemme nähneet, kaikki tähänastiset yhteiskunnat ovat perustuneet sortavien ja sorrettujen luokkien vastakkaisuuteen. Mutta jotta voitaisiin sortaa jotakin luokkaa, täytyy tälle turvata edellytykset, joiden puitteissa se voi ylläpitää ainakin orjan elämäänsä. Maaorja on ponnistanut itsensä kommuunin jäseneksi maaorjuudessa samoin kuin pikkuporvari porvariksi feodaalisen rajattoman yksinvallan ikeen alla. Sitä vas-

toin nykyaikainen työläinen ei kohoa teollisuuden edistyessä, vaan vajoaa yhä syvemmälle luokkansa olemassaolon edellytyksien alapuolelle. Työläisestä tulee pauperi, ja pauperismi eli köyhäläisyys kasvaa vielä nopeammin kuin väestö ja rikkaus. Tämä osoittaa selvästi, että porvaristo on kykenemätön pysymään kauemmin yhteiskunnan hallitsevana luokkana ja pakottamaan yhteiskuntaa pitämään luokkansa elinehtoja sääntelevänä lakina. Se on kykenemätön hallitsemaan, koska se ei kykene turvaamaan orjalleen edes orjan toimeentuloa, koska sen on pakko antaa orjansa vajota sellaiseen tilaan, jossa sen itsensä täytyy elättää orjaa sen sijaan että orja elättäisi sitä itseään. Yhteiskunta ei enää voi elää porvariston alaisena, ts. porvariston elämä ei enää ole sopiva yhteiskunnalle.

Porvarisluokan olemassaolon ja herruuden oleellisin edellytys on rikkauten kertyminen yksityisten käsiin, pääoman muodostuminen ja lisääntyminen. Pääoman olemassaolon edellytys on palkkatyö. Palkkatyö perustuu yksinomaan työläisten keskinäiseen kilpailuun. Teollisuuden edistys, jonka tahdoton ja vastustuskyvytön toimeenpanija porvaristo on, asettaa kilpailusta johtuvan työläisten eristäytymisen tilalle heidän vallankumouksellisen yhteenliittymisensä yhdistysten kautta. Suurteollisuuden kehittyessä porvariston jalkojen alta riistetään siis itse se perusta, jolla se tuottaa ja omistaa tuotteet. Se tuottaa ennen kaikkea omat haudankaivajansa. Porvariston häviö ja proletariaatin voitto ovat yhtä väisämättömiä.

II

PROLETAARIT JA KOMMUNISTIT

Mikä on kommunistien suhde proletaareihin yleensä?

Kommunistit eivät ole erikoinen, muiden työväenpuolueiden vastakohtana oleva puolue.

Heillä ei ole mitään koko proletariaatin eduista eriaviä etuja.

He eivät esitä mitään erikoisia* periaatteita, joiden mukaiseksi he tahtoisivat kaavailla proletaarisen liikkeen.

Kommunistit eroavat muista proletaarisista puolueista toisaalta vain siinä, että eri kansakuntien proletaarien taisteluissa he nostavat esiin ja ajavat koko proletariaatin yhteisiä, kansallisuudesta riippumattomia etuja, ja toisaalta siinä, että proletariaatin ja porvariston välisen taistelun eri kehitysasteilla he edustavat aina koko liikkeen etua.

Kommunistit ovat siis käytännöllisesti kaikkien maiden päättäväisin, aina eteenpäin kannustava** työväenpuolueiden osa; he käsittävät teoreettisesti paremmin kuin proletariaatin muu joukko proletaarisen liikkeen edellytykset, kulun ja yleiset tulokset.

Kommunistien lähin päämäärä on sama kuin kaikkien muidenkin proletaaristen puolueiden: proletariaatin muodostaminen luokaksi, porvariston herruuden kukistaminen, proletariaatin suorittama valtiollisen vallan valtaaminen.

Kommunistien teoreettiset väitteet eivät suinkaan perustu tuon tai tämän maailmanparantajan keksimiin tai löytämiin ideoihin ja periaatteisiin.

Ne ovat käynnissä olevan luokkataistelun tosiasiallisten suhteiden, silmiemme edessä tapahtuvan historiallisen liikkeen yleisiä ilmauksia. Tähänastisten omistussuhteiden lakkauttaminen ei ole yksinomaan kommunistille ominaista.

Kaikki omistussuhteet ovat olleet alituisen historiallisen vaihtumisen, alituisen historiallisen muutoksen alaisia.

Esimerkiksi Ranskan vallankumous lakkautti feodaalisen omistuksen asettaen tilalle porvarillisen omistuksen.

Kommunistille ominaista ei ole omistuksen lakkauttaminen yleensä, vaan porvarillisen omistuksen lakkauttaminen.

* Vuoden 1888 englanninkielisessä painoksessa on sanan »erikoisia» asemesta »lahkolaismielisiä». *Toim.*

** Vuoden 1888 englanninkielisessä painoksessa on sanojen »aina eteenpäin kannustava» asemesta »kaikkein edistyksellisin». *Toim.*

Mutta nykyaikainen porvarillinen yksityisomistus on viimeinen ja täydellisin ilmaus sellaisesta tuotteiden tuottamisesta ja omistamisesta, mikä perustuu luokkavastakohtiin, toisten harjoittamaan toisten riistämiseen*.

Tässä mielessä kommunistit voivat ilmaista oppinsa kahdella sanalla: yksityisomistuksen lakkauttaminen.

Meitä kommunisteja on syytetty siitä, että me tahdomme hävittää persoonallisesti ansaitun, omalla työllä hankitun omaisuuden, sen omaisuuden, joka muodostaa kaiken persoonallisen vapauden, toiminnan ja itsenäisyyden perustuksen.

Ansaittu, kunniallisesti saatu, omalla työllä hankittu omaisuus! Puhutteko pikkuporvariin, pientalonpoikiin omaisuudesta, joka oli porvarillisen omaisuuden edeltäjä? Meidän ei tarvitse sitä hävittää, teollisuuden kehitys on sitä hävittänyt ja hävittää joka päivä.

Vai puhutteko nykyaikaisesta porvarillisesta yksityisomaisuudesta?

Mutta luoko palkkatyö, proletaarin työ hänelle omaisuutta? Eihän toki. Se luo pääomaa, ts. palkkatyötä riistävää omaisuutta, joka voi lisääntyä vain ehdolla, että se synnyttää uutta palkkatyötä sitä jälleen riistääkseen. Omistus nykyisessä muodossaan liikkuu pääoman ja palkkatyön välisessä vastakohtaisuudessa. Tarkastelkaamme tämän vastakohtaisuuden kumpaakin puolta.

Kapitalistina oleminen ei merkitse ainoastaan persoonallista, vaan myös yhteiskunnallista asemaa tuotannossa. Pääoma on yhteinen tuote ja sen voi saada liikkeelle vain yhteiskunnan monien jäsenten, vain sen kaikkien jäsenten yhteinen toiminta.

Niin ollen pääoma ei ole persoonallinen, vaan yhteiskunnallinen mahti.

Kun siis pääoma muutetaan yhteiseksi yhteiskunnan kaikille jäsenille kuuluvaksi omaisuudeksi, niin se ei ole persoonallisen omaisuuden muuttamista yhteiskunnalliseksi. Muuttuu vain omaisuuden yhteiskunnallinen luonne. Se kadottaa luokkaluonteensa.

* Vuoden 1888 englanninkielisessä painoksessa on sanojen »toisten harjoittamaan toisten riistämiseen» asemesta sanat »vähemmistön harjoittamaan enemmistön riistämiseen». *Toim.*

Siirtykäämme tarkastelemaan palkkatyötä.

Palkkatyön keskihintana on työpalkan minimimäärä, ts. niiden elämäntarvikkeiden yhteismäärä, jotka tarvitaan pitämään työläisen työläisenä elossa. Se, mitä palkkatyöläinen saa työllään omakseen, riittää siis ainoastaan hänen elämänsä uusintamiseen. Me emme lainkaan tahdo poistaa tätä elämän välittömään uusintamiseen käytettävien työn tuotteiden persoonallista omistamista, joka ei jätä mitään ylijäämää, mikä voisi antaa valtaa vieraaseen työhön. Tahdomme poistaa vain tämän omistamisen kurjan luonteen, jonka vuoksi työläinen elää ainoastaan lisätäkseen pääomaa ja elää vain niin kauan kuin hallitsevan luokan edut sitä vaativat.

Elävä työ porvarillisessa yhteiskunnassa ei ole mitään muuta kuin keino, jolla lisätään kasatun työn määrää. Kommunistisessa yhteiskunnassa on kasattu työ vain keino, jolla avarretaan, rikastutetaan ja edistetään työläisten elintoimintaa.

Näin ollen porvarillisessa yhteiskunnassa menneisyys hallitsee nykyisyyttä, kommunistisessa nykyisyys menneisyyttä. Porvarillisessa yhteiskunnassa pääoma on itsenäistä ja persoonallista, samalla kun toimiva yksilö on epäitsenäinen ja persoonaton.

Ja porvaristo sanoo näiden suhteiden hävittämistä persoonallisuuden ja vapauden hävittämiseksi! Ja syystä kyllä. Kysymys on tosiaankin porvarillisen persoonallisuuden, porvarillisen itsenäisyyden ja porvarillisen vapauden hävittämisestä.

Vapaus tarkoittaa nykyisten porvarillisten tuotanto-suhteiden puitteissa vapaata kauppaa, oston ja myynnin vapautta.

Mutta kaupustelun lakatessa lakkaa myös vapaa kaupustelu. Puheissa vapaasta kaupustelusta, samoin kuin porvaristomme muissakin mahtipontisissa puheissa vapaudesta, on järkeä ylipäänsä vain mikäli kysymyksessä on kahlehdittu kaupustelu, keskiajan orjuutettu kaupunkilainen, mutta ei kaupustelun, porvarillisten tuotantosuhteiden ja itse porvariston kommunistinen hävittäminen.

Te kauhistutte siitä, että me tahdomme hävittää yksityisomistuksen. Mutta nykyisessä yhteiskunnassannehan

sen jäsenistön yhdeksän kymmenesosan kohdalta yksityisomistus on hävitetty; sehän on olemassa juuri siksi, ettei sitä ole yhdeksää kymmenesosaa varten. Te syytätte meitä siis siitä, että me tahdomme hävittää omistuksen, jonka välttämättömänä edellytyksenä on se, että yhteiskunnan valtaenemmistö on vailla omaisuutta.

Sanalla sanoen, te syytätte meitä siitä, että me tahdomme lakkauttaa teidän omistuksenne. Sitä me todellakin tahdomme.

Siitä hetkestä alkaen, jolloin työtä ei enää voi muuttaa pääomaksi, rahaksi, maankoroksi, lyhyesti sanoen monopolisoitavissa olevaksi yhteiskunnalliseksi mahdolliseksi, ts. siitä hetkestä alkaen, jolloin persoonallinen omistus ei enää voi muuttua porvarilliseksi, siitä hetkestä alkaen te julistatte persoonan hävitetyksi.

Te myönnätte siis, että te ette tunnusta persoonaksi ketään muuta kuin porvarin, ts. porvarillisen omistajan. Sellainen persoona on tosiaankin lakkautettava.

Kommunismi ei riistä keneltäkään valtaa omistaa yhteiskunnallisia tuotteita, se riistää vain vallan orjuuttaa työtä tuon omistamisen avulla.

On väitetty, että kun yksityisomistus lakkautetaan, niin kaikki toiminta tyrehtyy ja yleinen laiskuus pääsee vallalle.

Näin ajatellen porvarillisen yhteiskunnan olisi pitänyt jo ajat sitten sortua laiskuuteen, sillä ne, jotka siinä tekevät työtä, eivät hyödy mitään, mutta ne, jotka siinä hyötyvät, eivät tee työtä. Tuo pelko ilmaisee vain toisin sanoin sen käsityksen, että silloin kun ei enää ole pääomaa, ei ole enää palkkatyötäkään.

Kaikki vastaväitteet aineellisten tuotteiden kommunistista omistamis- ja tuotantotapaa vastaan on ulotettu koskemaan myös henkisten tuotteiden omistamista ja tuotantoa. Niin kuin luokkaomistuksen lakkauttaminen on porvarista samaa kuin itse tuotannon lakkauttaminen, niin myös luokkasivistyksen lakkauttaminen on hänestä samaa kuin yleensä kaiken sivistyksen lakkauttaminen.

Sivistys, jonka menettämistä porvari valittaa, on tavattoman suurelle enemmistölle muuttumista koneen lisäkkeeksi.

Mutta älkää kiistelkö kanssamme, kun mittaatte porvarillisen omistuksen poistamista porvarillisten vapaus-, sivistys- ja oikeus ym. käsitteidenne mukaisesti. Aatteenekin ovat porvarillisten tuotanto- ja omistussuhteiden tuotteita, samoin kuin oikeutenne on vain laiksi korotettu luokkanne tahto, jonka sisältö riippuu luokkanne aineellisista elämänehtoista.

Tämä puolueellinen käsityksenne, joka panee teidät muuttamaan tuotanto- ja omistussuhteenne historiallisista, tuotannon kehittyessä vaihtuvista suhteista ikuisiksi luonnon ja järjen laeiksi, käy yhteen sen käsityksen kanssa, jota ovat elättäneet kaikki vallassa olleet ja tuhoutuneet luokat. Porvarillisen omistuksen suhteen te ette enää halua ymmärtää sitä, mikä teistä on ymmärrettävää antiikin omistuksen ja feodaalisen omistuksen suhteen.

Perheen hävittäminen! Ääriradikaalitkin kiivastuvat tästä kommunistien häpeämättömästä aikeesta.

Mihin nykyinen porvarillinen perhe perustuu? Pääomaan, yksityistuloon. Täydellisesti kehittyneenä se on olemassa vain porvaristoa varten; mutta täydennyksensä sillä on proletaarien pakollinen perheettömyys ja julkinen prostituutio.

Porvarillinen perhe katoaa luonnollisesti tämän täydennyksensä katoamisen mukana, ja molemmat häviävät pääoman häviämisen mukana.

Vai syytättekö meitä siitä, että me tahdomme tehdä lopun vanhempien harjoittamasta lasten riistosta? Myönämme syyllisyytemme tähän rikokseen.

Te väitätte, että asettamalla kotikasvatuksen sijaan yhteiskunnallisen kasvatuksen me hävitämme kaikkein hellimmät inhimilliset suhteet.

Eikö sitten yhteiskunta määrää teidänkin kasvatusanne? Eivätkö sitä määrää yhteiskunnalliset suhteet, joiden puitteissa te kasvatatte, yhteiskunnan välitön tai välillinen puuttuminen kasvatukseen koulun jne. kautta? Yhteiskunnan vaikutus kasvatukseen ei ole kommunistien keksimä; he vain muuttavat kasvatuksen luonteen, ottavat sen hallitsevan luokan vaikutuksen alaisuudesta.

Porvarilliset lauseparret perheestä ja kasvatuksesta, vanhempien ja lasten hellästä suhteesta käyvät sitä tym-

päisevämmiksi mitä enemmän suurteollisuuden kehitty-
misen seurauksena kaikki proletaarien perhesiteet revit-
tään rikki ja lapsista tehdään pelkkiä kauppaesineitä ja
työkaluja.

Mutta te kommunistit tahdotte saada aikaan vaimojen
yhteisyyden, koko porvaristo huutaa meille kuorossa.

Porvari näkee vaimossaan pelkän tuotantovälineen.
Hän kuulee, että tuotantovälineet aiotaan antaa yhteis-
seen käyttöön eikä tietenkään voi ajatella muuta kuin
että se tulee myös vaimojen osaksi.

Hän ei edes aavista, että tarkoituksenahan on tehdä
loppu tilanteesta, jolloin nainen on pelkän tuotantovä-
lineen asemassa.

Mikään ei ole muuten naurettavampaa kuin porvariem-
me korkean siveellinen kauhistus kommunistien muka
tahtoman virallisen vaimojen yhteisyyden johdosta.
Kommunistien ei tarvitse ottaa käytäntöön vaimojen
yhteisyyttä, se on melkein aina ollut olemassa.

Porvarimme, tyytymättä siihen, että heidän käytet-
täväissään ovat heidän työläistensä vaimot ja tyttäret,
puhumattakaan julkisesta prostituutiosta, pitävät suurim-
pana huvituksena vietellä toistensa aviovaimoja.

Porvarillinen avioliitto on todellisuudessa aviovai-
mojen yhteisyyttä. Kommunisteja voitaisiin syyttää korkeinta
siitä, että ulkokultaisesti salatun vaimojen
yhteisyyden tilalle he muka tahtovat asettaa julkisen,
avoimen. Onhan kuitenkin itsestään selvää, että nykyisten
tuotantosuhteiden hävittämisen ohessa katoaa myös
niistä johtuva vaimojen yhteisyys, ts. julkinen ja salai-
nen prostituutio.

Kommunisteja on syytetty edelleen siitä, että he
tahtovat tehdä lopun isänmaasta ja kansallisuudesta.

Työläisillä ei ole isänmaata. Heiltä ei voida ottaa
sitä, mitä heillä ei ole. Koska proletariaatin täytyy lähin-
nä vallata valtiollinen valta, kohota kansalliseksi luokaksi*,
muodostua kansakunnaksi, se itse on vielä kansallinen,
joskaan ei suinkaan siinä mielessä kuin porvaristo sen
käsittää.

* Vuoden 1888 englanninkielisessä painoksessa on sanojen »kohota kansalliseksi luokaksi» tilalla sanat »kohota kansakunnan johtavaksi luokaksi». *Toim.*

Jo porvariston kehittyminen, kauppavapaus, maailmanmarkkinat, teollisuustuotannon ja sitä vastaavien elinsuhteiden yhdenmukaistuminen hävittävät yhä enemmän kansojen kansallista eristyneisyyttä ja vastakohtaisuuksia.

Proletariaatin valta on entisestään jouduttava niiden häviämistä. Yhteinen toiminta, ainakin sivistysmaiden kesken, on proletariaatin vapautuksen ensimmäisiä ehtoja.

Sikäli kuin hävitetään yksilön harjoittama toisen yksilön riisto, häviää myös kansakunnan harjoittama toisen kansakunnan riisto.

Kansakunnan sisäisen luokkavastakohtaisuuden hävitessä häviää myös kansakuntien välinen vihamielisyys.

Syytökset, joita esitetään kommunismia vastaan uskonnollisilta, filosofisilta ja yleensä ideologisilta näkökannoilta, eivät ansaitse perinpohjaisempaa käsittelyä.

Tuskin tarvitaan suurtakaan neroutta, jotta käsitettäisiin kuinka ihmisten elinolojen, yhteiskunnallisten suhteiden, heidän yhteiskunnallisen olemisensa muuttuessa muuttuvat myös heidän mielteensä, katsomuksensa ja käsityksensä, sanalla sanoen heidän tietoisuutensa.

Mitä muuta kuin henkisen tuotannon muuttumista aineellisen tuotannon mukana todistaa aatteiden historia? Jokaisen aikakauden vallitsevina aatteina ovat aina olleet vain hallitsevan luokan aatteet.

Puhutaan aatteista, jotka vallankumouksellistavat koko yhteiskunnan: siten lausutaan julki vain se tosiasia, että vanhan yhteiskunnan sisällä on muodostunut uuden aineksia, että vanhojen elinolojen murentuessa murentuvat samalla vanhat aatteet.

Kun vanha maailma oli häviämässä, kristinusko voitti vanhat uskonnot. Kun kristilliset aatteet 18. vuosisadalla sortuivat valistusaatteiden iskuista, feodaalinen yhteiskunta taisteli elämästä ja kuolemasta porvaristoa vastaan, joka siihen aikaan oli vallankumouksellista. Omantunnon- ja uskonnonvapauden aatteet ilmensivät vain vapaan kilpailun herruutta tietouden alalla.

»Mutta», sanotaan, »uskonnolliset, moraaliset, filosofiset, poliittiset, oikeus- ym. aatteet ovat tosin muut-

tuneet historiallisen kehityksen varrella. Mutta uskonto, moraalit, filosofia, politiikka, oikeus ovat aina säilyneet tässä lakkaamattomassa muutoksessa.

On sitä paitsi ikuisia totuuksia, kuten vapaus, oikeudenmukaisuus jne., jotka ovat yhteisiä kaikille yhteiskunnallisille oloille. Mutta kommunismi poistaa ikuiset totuudet, se poistaa uskonnon ja moraalin, se ei uudista niitä; se on siis ristiriidassa kaiken tähänastisen historiallisen kehityksen kanssa.»

Mistä tässä syytöksessä on kysymys? Kaikkien tähänastisten yhteiskuntien historia on liikkunut luokkavastakohdissa, jotka eri aikakausina ovat muodostuneet erilaisiksi.

Mutta olivatpa ne muodoltaan minkälaisia hyvänsä, kaikkien menneiden vuosisatojen yhteisenä tosiasiana on yhteiskunnan toisen osan harjoittama toisen osan riistämisen. Sen vuoksi ei ole ihme, että kaikkien vuosisatojen yhteiskunnallinen tietoisuus on kaikesta moninaisuudestaan ja erilaisuudestaan huolimatta kehittynyt tietyissä yhteisissä muodoissa, tietoisuusmuodoissa, jotka häviävät täydellisesti vasta kaiken luokkavastakohtaisuuden hävitessä.

Kommunistinen vallankumous on menneisyydeltä perittyjen omistussuhteiden mitä perinpohjaisinta murtamista; ei ole ihme, että se kehityskulussaan tekee selvän pesäeron menneisyydeltä perityistä aatteista.

Mutta jättäkäämme porvariston kommunismia vastaan tekemät syytökset.

Näimme jo edellä, että ensimmäisenä askeleena työväen vallankumouksessa on proletariaatin nouseminen hallitsevaksi luokaksi, demokratian valloittaminen.

Proletariaatti käyttää poliittista herruuttaan ottaakseen vähitellen pois porvaristolta kaiken pääoman, keskittääkseen kaikki tuotantovälineet valtion, ts. hallitsevaksi luokaksi järjestyneen proletariaatin käsiin, ja lisätäkseen mahdollisimman nopeasti tuotantovoimien määrää.

Tämä voi tietenkin aluksi tapahtua vain siten, että käydään despoottisesti käsiksi omistusoikeuteen ja porvarillisiin tuotantosuhteisiin, siis ryhdytään toimenpiteisiin, jotka näyttävät taloudellisesti riittämättömiltä

ja kestävämmiltä, mutta liikkeen edistyessä vievät pitemmälle meneviin toimenpiteisiin* ja ovat välttämättömiä keinoja koko tuotantotavan mullistamiseksi. Nämä toimenpiteet tulevat luonnollisesti olemaan erilaisia eri maissa.

Edistyneimmissä maissa voidaan kuitenkin miltei kaikkialla soveltaa seuraavia toimenpiteitä:

1. Maanomaisuuden pakkoluovutus ja maankoron käyttäminen valtion menoihin.

2. Korkea progressiivinen vero.

3. Perintöoikeuden lakkauttaminen.

4. Kaikkien emigranttien ja kapinallisten omaisuuden takavarikoiminen.

5. Luottotoimen keskittäminen valtion käsiin kansallispankin kautta, jolla on valtion pääoma ja ehdoton yksinoikeus.

6. Kaikkien kulkulaitosten keskittäminen valtion käsiin.

7. Valtion tehtaiden ja tuotantovälineiden lisääminen, maan raivaaminen viljelykseen ja maiden parantaminen yhteisen suunnitelman mukaisesti.

8. Samanlainen työvelvollisuus kaikille, teollisuusarmeijain muodostaminen varsinkin maanviljelystä varten.

9. Maanviljelyksen ja teollisuuden harjoittamisen yhdistäminen; myötävaikutus kaupungin ja maaseudun välisen eroavuuden poistamiseen vähitellen.**

10. Kaikkien lasten yhteiskunnallinen ja maksuton kasvatus. Lasten tehdastyön poistaminen nykyisessä muodossaan. Kasvatuksen yhdistäminen aineelliseen tuotantoon jne.

* Vuoden 1888 englanninkielisessä painoksessa on sanojen »vievät pitemmälle meneviin toimenpiteisiin» jälkeen lisätty: »tekevät välttämättömiksi hyökkäykset vanhaa yhteiskuntajärjestystä vastaan». *Toim.*

** Vuoden 1848 painoksessa on sanan »eroavuuden» asemesta »vastakohtaisuuden». Vuoden 1872 ja seuraavissa saksalaisissa painoksissa »vastakohtaisuus» on muutettu »eroavuudeksi». Vuoden 1888 englantilaisessa painoksessa ovat sanojen »myötävaikutus kaupungin ja maaseudun välisen eroavuuden poistamiseen» tilalla sanat »kaupungin ja maaseudun välisen eroavuuden vähittäinen poistaminen asuttamalla väestöä tasaisemmin kautta maan». *Toim.*

Kun kehityksen edistyessä luokkaeroavuudet ovat hävinneet ja tuotanto on keskittynyt yksilöiden yhtymien käsiin, niin julkinen valta kadottaa valtiollisen luonteensa. Valtiollinen valta on varsinaisessa merkityksessään toisen luokan organisoitua väkivaltaa toisen luokan lannistamiseksi. Kun proletariaatti taistelussa porvaristoa vastaan väistämättä yhtyy luokaksi, kun se vallankumouksen kautta tekee itsensä hallitsevaksi luokaksi ja poistaa hallitsevana luokkana väkivaltaisesti vanhat tuotantosuhteet, niin näiden tuotantosuhteiden mukana se poistaa luokkavastakohtaisuuden olemassaolon edellytykset, luokat yleensä ja samalla oman valtansa luokkavaltana.

Vanhan porvarillisen yhteiskunnan ja sen luokkien ja luokkavastakohtien tilalle tulee yhteisö, jossa kunkin yksilön vapaa kehitys on kaikkien vapaan kehityksen edellytyksenä.

III

SOSIALISTINEN JA KOMMUNISTINEN KIRJALLISUUS

1. TAANTUMUKSELLINEN SOSIALISMI

a) FEODAALINEN SOSIALISMI

Ranskan ja Englannin ylimystöllä oli historiallisen asemansa mukaisesti kutsumuksena herjauskirjasten kirjoittaminen nykyaikaista porvarillista yhteiskuntaa vastaan. Heinäkuun vallankumouksessa Ranskassa 1830 ja uudistusliikkeessä Englannissa⁹³ vihattu nousukas oli sen vielä kerran nujertanut. Vakavasta poliittisesta taistelusta ei voinut enää olla puhettakaan. Sille jäi vain kirjallinen taistelu. Mutta kirjallisuudenkin alalla restauraatioajan* vanhat puheenparret olivat käyneet mah-

* Tällä ei tarkoiteta Englannin restauraatioaikaa 1660—1689, vaan Ranskan restauraatioaikaa 1814—1830. (*Engelstin huomautus vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

dottomiksi. Herättääkseen myötätuntoa ylimystön täytyi näennäisesti jättää syrjään omat etunsa ja laatia syytöskirjelmänsä porvaristoa vastaan vain riistetyn työväenluokan edun nimessä. Se hankki itselleen tyydytystä saadessaan laulaa häväistyslauluja uudesta vallanpitäjästään ja kuiskutella sen korvaan enemmän tai vähemmän onnettomuutta uhkaavia ennustuksia.

Tällä tavalla syntyi feodaalinen sosialismi, puolittain valitusvirtenä, puolittain herjauskirjoituksena, puolittain kaikuna menneisyydestä, puolittain tulevaisuuden uhkana osuen joskus suoraan porvariston sydämeen katkeralla, henkeväen purevalla arvostelullaan, mutta tehden aina koomisen vaikutuksen ollessaan täysin kykenemätön ymmärtämään nykyajan historian kulkua.

Saadakseen kansan mukaansa ylimykset heiluttivat lippuna proletariaatin kerjäläispussia. Mutta joka kerta kun kansa heitä seurasi, se näki heidän takalistossaan vanhat feodaaliset vaakunat ja juoksi tiehensä äänekkäästi ja epäkunnioittavasti nauraen.

Tuon huvinäytelmän esittäjinä oli osa Ranskan legitimisteistä ja Nuori Englanti.⁹⁴

Kun feodaalit todistelevat, että heidän riistotapansa oli toisenlaista kuin porvarillinen riisto, he unohtavat vain sen, että he riistivät aivan toisenlaisten ja nyt jo aikansa eläneiden olosuhteiden ja edellytysten vallitessa. Kun he todistelevat, että heidän valtakaudellaan ei ollut nykyaikaista proletariaattia, he unohtavat vain sen, että nykyaikainen porvaristo oli juuri heidän yhteiskuntajärjestelmänsä välttämätön hedelmä.

He muuten salaavat niin vähän arvostelunsa taantumuksellista luonnetta, että heidän pääsyytöksensä porvaristoa vastaan onkin juuri se, että tämän hallitessa kehittyi luokka, joka on räjäyttävä koko vanhan yhteiskuntajärjestelmän.

He syyttävät porvaristoa paljon enemmän siitä, että se synnyttää vallankumouksellisen proletariaatin, kuin siitä, että se yleensä synnyttää proletariaatin.

Käytännön politiikassa he ottavat sen vuoksi osaa kaikkiin väkivaltatoimenpiteisiin työväenluokkaa vastaan, ja jokapäiväisessä elämässä kaikista mahtipontisista korulauseistaan huolimatta he ovat valmiita tilaisuu-

den tullen poimimaan kultaisia omenoita* ja vaihtamaan uskollisuuden, rakkauden ja kunnian kaupankäyntiin lampaanvillalla, juurikkailla ja viinalla.**

Niin kuin pappi on aina kulkenut käsi kädessä feodaaliherran kanssa, samoin pappissosialismi kulkee käsi kädessä feodaalisen sosialismin kanssa.

Mikään ei ole helpompaa kuin antaa sosialistinen pintaväri kristilliselle asketismille. Eikö kristinusko ole myös intoillut yksityisomaisuutta, avioliittoa, valtiota vastaan? Eikö se ole saarnannut niiden asemesta hyväntekeväisyyttä ja kerjuuta, naimattomuutta ja lihan kuolettamista, luostarielämää ja kirkkoa? Kristillinen sosialismi on vain se vihkivesi, jolla pappi siunaa ylimyksen kiukun.

b) PIKKUPORVARILLINEN SOSIALISMI

Feodaaliylimystö ei ole ainoa luokka, jonka porvaristo on kukistanut ja jonka elämänedellytykset nykyisessä porvarillisessa yhteiskunnassa ovat surkastuneet ja hävinneet. Keskiaikainen kaupunkilaisporvaristo ja pien-tilallissääty olivat nykyaikaisen porvariston edeltäjiä. Teollisesti ja kaupallisesti vähemmän kehittyneissä maissa tämä luokka vielä elää kituutta nousevan porvariston rinnalla.

Maissa, joissa nykyaikainen sivistys on kehittynyt, on muodostunut ja muodostuu alati uudelleen porvarillisen yhteiskunnan täydentävänä osana uutta pikkuporvaristoa, joka häilyy proletariaatin ja porvariston välillä, mutta kilpailu syöksee alituisesti tämän luokan jäseniä

* Vuoden 1888 englanninkielisessä painoksessa on sanojen »kultaisia omenoita» jälkeen lisätty: »jotka putoavat teollisuuden puusta». *Toim.*

** Tämä koskee pääasiassa Saksaa, missä maaylimystö ja junkkerit suurimmaksi osaksi viljelevät tilojaan omaan laskuunsa tilanhoitajien avulla ja ovat samalla juurikassokerin ja perunaviinan suurtuottajia. Varakkaimmat Englannin ylimykset eivät ole vielä menneet näin pitkälle, mutta hekin tietävät, miten alenevan maankoron voi korvata lainaamalla nimeään kaikenlaisille enemmän tai vähemmän hämäräperäisten osakeyhtiöiden perustajille. (*Engelstin huomautus vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

proletariaatin riveihin, ja he alkavat jo nähdä sen hetken lähenevän, jolloin he suurteollisuuden kehittyessä nykyaikaisen yhteiskunnan itsenäisenä osana häviävät kokonaan ja heidän tilalleen kaupassa, teollisuudessa ja maanviljelyksessä tulevat työnjohtajat ja käskyläiset.

Ranskan kaltaisissa maissa, missä talonpoikaisluokkaa on runsaasti yli puolet väestöstä, oli luonnollista, että kirjailijat, jotka esiintyivät proletariaatin puolesta porvaristoa vastaan, käyttivät porvarillista järjestelmää arvostellessaan pikkuporvarin ja pientilallisen mitta-puuta ja puolustivat työväen asiaa pikkuporvariston kannalta. Näin muodostui pikkuporvarillinen sosialismi. Sismondi on tämän kirjallisuuden päämies paitsi Ranskassa myös Englannissa.

Tämä sosialismi eritteli hyvin teräväkatseisesti nykyaikaisissa tuotantosuhteissa ilmenevät ristiriidat. Se paljasti taloustieteilijäin ulkokultaiset kaunistelut. Se osoitti kumoamattomasti koneellisen tuotannon ja työnjaon tuhoisat vaikutukset, pääomien ja maaomaisuuden keskittymisen, liikatuotannon, pulat, pikkuporvariston ja pientilallisten väistämättömän perikadon, proletariaatin kurjuuden, tuotannon anarkian, räikeät epäsuhteet rikkaiden jakautumisessa, kansakuntien välisen teollisen hävityssodan, vanhojen tapojen, vanhojen perhesuhteiden ja vanhojen kansallisuuksien häviämisen.

Myönteiseltä sisällöltään tämä sosialismi tahtoo kuitenkin joko palauttaa käytäntöön vanhat tuotanto- ja vaihtovälineet ja niiden mukana vanhat omistussuhteet ja vanhan yhteiskunnan tai se tahtoo ahtaa väkisin nykyaikaiset tuotanto- ja vaihtovälineet vanhojen omistussuhteiden puitteisiin, jotka ne olivat jo murtaneet ja jotka oli murrettava. Kummassakin tapauksessa se on samalla kertaa sekä taantumuksellista että utopistista.

Ammattikuntalaitos teollisuuden alalla ja patriarkaalinen maatalous, siinä sen viimeinen sana.

Edelleen kehittyessään tämä suunta on surkastunut viheliäiseksi nurinaksi*.

* Vuoden 1888 englanninkielisessä painoksessa on tämän lauseen tilalla: »Loppujen lopuksi, kun kumoamattomat historialliset tosiasiat olivat haihduttaneet itsepetoksen humalan, tämä sosialismin muoto surkastui viheliäiseksi nurinaksi». *Toim.*

c) SAKSALAINEN ELI »TODELLINEN» SOSIALISMI

Ranskan sosialistinen ja kommunistinen kirjallisuus, joka syntyi vallassa olevan porvariston sorron alaisena ja on tätä valtaa vastaan käydyn taistelun kirjallinen ilmaisu, levisi Saksaan aikana, jolloin porvaristo siellä vasta aloitti taistelunsa rajatonta feodaalista yksinvaltaa vastaan.

Saksalaiset filosofit, puolifilosofit ja kaunosielut tarttuivat ahnaasti tähän kirjallisuuteen unohtaen kuitenkin, että noiden kirjoitusten vaeltaessa Ranskasta Saksaan sinne eivät samalla siirtyneetkään Ranskassa vallitsevat olosuhteet. Saksalaisissa olosuhteissa ranskalainen kirjallisuus kadotti kaiken suoranaisesti käytännöllisen merkityksensä ja sai puhtaasti kirjallisen muodon. Sen täytyi pakostakin näyttää vain joutavalta järkeilemiseltä ihmisolemuksen toteutumisesta. Niinpä Ranskan ensimmäisen vallankumouksen vaatimuksilla oli 1700-luvun saksalaisille filosofeille merkitystä vain ylipäänsä »käytännöllisen järjen» vaatimuksina, ja Ranskan vallankumouksellisen porvariston tahdonilmaukset merkitsivät heidän silmissään puhtaan tahdon lakeja, sellaisena kuin sen tulee olla, todella inhimillisen tahdon lakeja.

Ainoa mitä saksalaiset kirjailijat tekivät oli se, että he saattoivat uudet ranskalaiset aatteet sopusointuun vanhan filosofisen omantuntonsa kanssa tai pikemminkin omaksuivat omalta filosofiselta kannaltaan ranskalaiset aatteet. Tämä omaksuminen tapahtui samalla tavalla kuin yleensä omaksutaan vieras kieli, kääntämällä.

On tunnettua, miten munkit kirjoittelivat typeriä katolisia pyhimystaruja vanhan pakanuusajan klassisia teoksia sisältävien käsikirjoitusten tekstin päälle. Saksalaiset kirjailijat menettelivät epäpyhään ranskalaiseen kirjallisuuteen nähden aivan päinvastoin. He kirjoittivat omaa filosofista hölynpölyään ranskalaisen alkutekstin perään. Esimerkiksi rahasuhteiden ranskalaisen arvostelun perään he kirjoittivat: »inhimillisen olemuksen vieraantuminen» ja porvarivaltion ranskalaisen arvostelun perään he kirjoittivat «abstraktisesti yleisen herruuden poistaminen» jne.

Tätä filosofisten lauseparsiansa sotkemista ranskalais-

ten teorioiden sekaan he nimittivät »teon filosofiaksi», »todelliseksi sosialismiksi», »saksalaiseksi sosialismin tieteksi», »socialismin filosofiseksi perusteluksi» jne.

Ranskalaiselta socialistis-kommunistiselta kirjallisuudelta riistettiin siten kerta kaikkiaan sen miehuus. Ja kun se saksalaisen kädessä lakkasi ilmaisemasta luokan taistelua toista luokkaa vastaan, saksalainen oli siinä käsityksessä, että hän oli voittanut »ranskalaisen yksipuolisuuden», puolustanut todellisten tarpeiden asemesta totuuden tarvetta ja proletariaatin etujen asemesta inhimillisen olemuksen, yleensä ihmisen etuja, ihmisen, joka ei kuulu mihinkään luokkaan ja jota ylipäänsä ei ole olemassa todellisuudessa, vaan ainoastaan filosofisten kuvitelmien utumaailmoissa.

Tämä saksalainen sosialismi, joka otti kömpelöt kouluharjoituksensa niin vakavalta ja juhlalliselta kannalta ja niin kerskailevasti toitotti niistä kaikkien tietäväksi, kadotti kuitenkin vähitellen pedanttisen viattomuutensa. Saksan, varsinkin Preussin porvariston taistelu feodaaleja ja rajatonta yksinvaltaa vastaan, sanalla sanoen vapaamielinen liike, muuttui yhä vakavammaksi.

»Todelliselle» sosialismille oli siten tarjoutunut tuonin toivottu tilaisuus asettaa poliittista liikettä vastaan socialistiset vaatimukset, singota perinteellinen pannajulistus liberalismia vastaan, edustusvaltiota vastaan, porvarillista kilpailua, porvarillista painovapautta, porvarillista oikeutta, porvarillista vapautta ja yhdenvertaisuutta vastaan ja saarnata kansalle, että sillä ei ole tässä porvarillisessa liikkeessä mitään voitettavana, vaan päinvastoin kaikki menetettävänä. Saksalainen sosialismi unohti parahiksi, että ranskalainen arvostelu, jonka hengenöntä kaikua se oli, edellytti nykyaikaista porvarillista yhteiskuntaa sitä vastaavine aineellisine elinehtoineen ja sen mukaista valtiomuotoa — kaikkia niitä edellytyksiä, joiden valloittamisesta Saksassa vasta oli kysymys.

Se palveli yksinvaltaisia Saksan hallituksia ja niiden seurajoukkona olleita pappeja, koulumestareita, maajunkkereita ja virkaherroja toivottuna pelättimenä uhkaavasti nousevaa porvaristoa vastaan.

Se oli makeahkoa täydennystä niihin karvaisiin piiskaniskuihin ja pyssynluoteihin, joilla nuo samat halli-

tukset tukahduttivat Saksan työläisten kapinoita.

Kun »todellisesta» sosialismista tuli näin hallitusten käsissä ase Saksan porvaristoa vastaan, se edusti myös välittömästi taantumuksellisia etuja, Saksan kaupunkilaisporvariston etuja. Saksassa muodostaa 1500-luvulta periytynyt ja niistä ajoista alkaen eri muodoissa yhä uudelleen ilmaantuva pikkuporvaristo olevien olojen varsinaisen yhteiskunnallisen perustan.

Sen säilyminen on samaa kuin Saksassa vallitsevien olojen säilyminen. Porvariston teollisen ja poliittisen herruuden taholta se pelkää varmaa perikatoaan, toisaalta pääoman keskittymisen johdosta, toisaalta vallankumouksellisen proletariaatin ilmaantumisen johdosta. »Todellinen» sosialismi näytti sen mielestä lyövän kaksi karpästä yhdellä iskulla. Ja se levisi kuin kulkutauti.

Tämä mietiskelyn hämähäkinverkosta kudottu, kaudonieluisin puheenparsin koristeltu, hellän tunteellisuuden vuodatuksilla kyllästetty mystinen vaippa, johon saksalaiset sosialistit verhosivat pari laihaa »ikuista totuuttaan», vain lisäsi heidän tavaransa menekkiä tuon yleisön keskuudessa.

Omasta puolestaan saksalainen sosialismi tunsu yhä suuremmassa määrin kutsumukseksi olla tämän pikkuporvariston korkealentoisen edustaja.

Se julisti Saksan kansakunnan mallikansakunnaksi ja saksalaisen poroporvarin malli-ihmiseksi. Se antoi hänen jokaiselle halpamaisuudelleen salatun, ylevän sosialistisen tarkoituksen, mikä merkitsi sen vastakohtaa. Viimeisenä johtopäätöksensä se esiintyi avoimesti »raa'asti hävittävää» kommunismin suuntaa vastaan ja julisti, että se itse on ylevän puolueettomana kaikkien luokkataistelujen yläpuolella. Muutamaa varsin harvaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikki sosialistisen ja kommunistisen kirjallisuuden nimellä Saksassa liikkeellä oleva kirjallisuus kuuluu tämän likaisen, tympäisevän kirjallisuuden piiriin*.

* Vuoden 1848 vallankumousmyrsky pyyhkäisi pois koko tämän viheliäisen suunnan ja vei sen edustajilta halun keinotella sosialismilla. Tämän suunnan pääedustaja ja klassinen perikuva on herra Karl Grün. (*Engelsin huomautus vuoden 1890 saksankieliseen painokseen.*)

2. KONSERVATIIVINEN ELI-PORVARISSOSIALISMI

Osa porvaristoa haluaa poistaa yhteiskunnalliset epäkohdat turvatakseen porvarillisen yhteiskunnan olemassaolon.

Tähän joukkoon kuuluu taloustieteilijöitä, ihmisystäviä, inhimillisyyden saarnaajia, työtätekevien luokkien aseman parantajia, hyväntekeväisyyden harjoittajia, eläinsuojeluyhdistyksen jäseniä, raittiusseurojen perustajia, mitä kirjavimman laatuksia nurkkauudistusten harrastajia. Tämä porvarissosialismi on muovattu kokonaisiksi oppijärjestelmiksikin.

Esimerkkinä mainitsemme Proudhonin teoksen »Kurjuuden filosofia».

Sosialistiset porvarit tahtovat säilyttää nykyisen yhteiskunnan elämänedellytykset, mutta ilman niistä väistämättä johtuvia taisteluja ja vaaroja. He tahtovat säilyttää nykyisen yhteiskunnan, mutta ilman sitä kumouksellistavia ja hajottavia aineksia. He tahtovat porvariston ilman proletariaattia. Porvaristo luonnollisesti kuvittelee parhaaksi sen maailman, jossa se hallitsee. Porvarissosialismi muokkaa tämän lohdullisen kuvitelman enemmän tai vähemmän eheäksi järjestelmäksi. Kun se kutsuu proletariaattia toteuttamaan sen järjestelmää ja astumaan uuteen Jerusalemiin, se vaatii oikeastaan vain sitä, että proletariaatti säilyisi nykyisessä yhteiskunnassa, mutta luopuisi niistä vihamielisistä käsityksistä, mitä sillä on tästä yhteiskunnasta.

Tämän sosialismin toinen, vähemmän järjestelmällinen mutta käytännöllisempi muoto yritti saattaa työväenluokalle vastenmieliseksi kaiken vallankumouksellisen liikkeen todistelemalla, että ei mikään valtiollinen muutos, vaan ainoastaan aineellisten elämänehtojen, taloudellisten olosuhteiden muutos voi olla sille hyödyksi. Aineellisten elämänehtojen muutoksella tämä sosialismi ei suinkaan ymmärrä porvarillisten tuotantosuhteiden poistamista, mikä on mahdollista vain vallankumoustietä, vaan hallinnollisia parannuksia, jotka tapahtuvat näiden tuotantosuhteiden pohjalla eivätkä siis tuo muutosta pääoman ja palkkatyön väliseen suhteeseen, vaan parhaassa tapauksessa vähentävät porvaristolta

sen vallanpidosta johtuvia kustannuksia ja yksinkertaistavat sen valtiontaloutta.

Aidoimman ilmauksensa porvarissosialismi saa vasta silloin, kun se muuttuu pelkäksi puhetaidolliseksi koristeeksi.

Vapaa kauppa! työväenluokan hyväksi; suojelutullit! työväenluokan hyväksi; vankisellit! työväenluokan hyväksi! Se on porvarissosialismin viimeinen, ainoa todeksi tarkoitettu sana!

Porvariston sosialismi on juuri siinä väitteessä, että porvari on porvari — työväenluokan hyväksi.

3. KRIITTIS-UTOPISTINEN SOSIALISMI JA KOMMUNISMI

Emme puhu tässä siitä kirjallisuudesta, joka kaikissa uuden ajan suurissa vallankumouksissa on ilmaissut proletariaatin vaatimuksia (Babeufin teokset ym.).

Proletariaatin ensimmäiset yritykset saada yleisen kuohunnan aikana, feodaalisen yhteiskunnan kukistamisen kaudella välittömästi toteutetuksi omat luokka-etunsa, epäonnistuivat välttämättömyyden pakosta, koska proletariaatti itse oli vielä kehittymätöntä ja koska vielä puuttuivat sen vapautuksen aineelliset ehdot, jotka ovatkin vasta porvarillisen aikakauden tuote. Vallankumouksellinen kirjallisuus, joka syntyi näiden proletariaatin ensimmäisten liikkeiden mukana, on sisällöltään väistämättä taantumuksellista. Se opettaa yleistä asketismia ja karkeata tasanjakoa.

Varsinaisesti sosialistiset ja kommunistiset järjestelmät, Saint-Simonin, Fourierin, Owenin ym. järjestelmät, ilmaantuivat proletariaatin ja porvariston välisen taistelun ensimmäisellä kehittymättömällä kaudella, jota olemme edellä kuvanneet (ks. »Porvaristo ja proletariaatti«).

Näiden järjestelmien keksijät näkevät kyllä luokkien vastakohtaisuuden samoin kuin vallitsevassa yhteiskunnassa itsessään olevien hajottavien ainesten vaikutuksen. Mutta he eivät huomaa proletariaatin taholta mitään historiallista omatoimisuutta, mitään sille ominaista poliittista liikettä.

Kun luokkavastakohtaisuuden kehittyminen käy yhtä jalkaa teollisuuden kehityksen kanssa, eivät he myös-

kään löydä proletariaatin vapautuksen aineellisia edellytyksiä, vaan etsivät yhteiskuntatiedettä, yhteiskunnallisia lakeja, jotka voisivat luoda nämä edellytykset.

Yhteiskunnallisen toiminnan tilalle täytyy tulla heidän henkilökohtainen keksivä toimintansa, vapautuksen historiallisten edellytysten tilalle mielikuvitukselliset edellytykset, proletariaatin vähitellen tapahtuvan luokaksi järjestymisen tilalle heidän keksimällä keksimänsä yhteiskuntajärjestys. Tuleva maailmanhistoria hupenee heillä heidän yhteiskuntasuunnitelmiansa propagandaksi ja niiden käytännölliseksi toteuttamiseksi.

He ovat kyllä tietoisia siitä, että suunnitelmissaan he puolustavat pääasiallisesti työväenluokan etuja yhteiskunnan eniten kärsivänä luokkana. Vain tällaisena eniten kärsivänä luokkana proletariaatti onkin heille olemassa.

Luokkataistelun kehittymätön muoto samoin kuin heidän oma asemansa saattavat heidät kuitenkin luulemaan olevansa korkealla tuon luokkavastakohtan yläpuolella. He tahtovat parantaa yhteiskunnan kaikkien jäsenten asemaa, parhaassakin asemassa olevien. He vetoavat sen vuoksi lakkaamatta koko yhteiskuntaan ilman erotusta, vieläpä mieluummin hallitsevaan luokkaan. On vain ymmärrettävä heidän järjestelmänsä tunnustaakseen sen parhaan mahdollisen yhteiskunnan parhaaksi mahdolliseksi suunnitelmaksi.

He hylkäävät sen vuoksi kaiken poliittisen, erikoisestikin kaiken vallankumouksellisen toiminnan, he tahtovat saavuttaa päämääränsä rauhallista tietä ja yrittävät pienillä, tietenkin epäonnistuvilla kokeilla, esimerkiksi voimalla aukoa uraa uudelle yhteiskunnalliselle evankeliumille.

Tämä mielikuvituksellinen esitys tulevaisuuden yhteiskunnasta syntyy aikana, jolloin proletariaatti on vielä perin kehittymätön ja siksi vielä käsittää omankin asemansa mielikuvituksellisesti, se syntyy proletariaatin ensimmäisistä aavistuksenomaisista pyrkimyksistä yhteiskunnan yleiseen uudistamiseen.

Mutta sosialistisissa ja kommunistisissa teoksissa on arvosteleviakin aineksia. Näissä teoksissa käydään kaik-

kien nykyisen yhteiskunnan perustuksien kimppuun. Ne ovat sen vuoksi antaneet mitä arvokkainta aineistoa työläisten valistamiseksi. Niiden myönteiset lausunnot tulevasta yhteiskunnasta, esimerkiksi kaupungin ja maaseudun välisen vastakkaisuuden*, perheen, yksityisan- sion ja palkkatyön poistamisesta, yhteiskunnallisen so- pusuinnun julistamisesta, valtion muuttamisesta pelkäksi tuotannon hallinnoksi — kaikki nämä lausunnot ilmaisevat vain sen luokkavastakohdan katoamista, joka vasta alkaa kehittyä ja jonka he tuntevat vasta sen ensimmäisessä muodottomassa epämääräisyydessä. Sen vuoksi näillä väittämillä on vielä aivan utopistinen luonne.

Kriittis-utopistisen sosialismin ja kommunismin merkitys on kääntäen verrannollinen historialliseen kehitykseen. Samassa määrässä kuin luokkataistelu kehittyy ja saa yhä selvemmät muodot, tuo mielikuvituksellinen pyrkimys asettua sen yläpuolelle, tuo mielikuvituksellinen taistelu sitä vastaan menettää kaiken käytännöllisen arvonsa ja kaiken teoreettisen oikeutuksensa. Tästä joh- tuu, että vaikka näiden järjestelmien perustajat olivatkin monessa suhteessa vallankumouksellisia, heidän oppi- laansa ovat aina muodostaneet taantumuksellisia lah- kokuntia. He pitävät lujasti kiinni mestariensa vanhoista mielipiteistä huolimatta proletariaatin historiallisesta kehityksestä. He pyrkivät sen vuoksi johdonmukaisesti jälleen taittamaan kärjen luokkataistelulta ja sovitta- maan vastakohdat. He uneksivat yhä edelleen yhteiskun- tautopioittensa kokeellisesta toteuttamisesta, yksityis- ten falansterien perustamisesta, työsiirtoloiden [»Home- colonies»] luomisesta, pienen Ikarian** järjestämisestä —

* Vuoden 1888 englantilaisessa painoksessa tämä kohta on muotoiltu seuraavasti: »Niiden ehdottamat käytännölliset toimen- piteet, kuten esimerkiksi kaupungin ja maaseudun välisen eroavuuden... poistaminen». *Toim.*

** Falanstereiksi nimitettiin Fourierin suunnittelemaa sosia- listisia siirtoloita; Ikariaksi Cabet nimitti utooppista maataan, myöhemmin kommunistista siirtolaansa Amerikassa. (*Engelsin huomautus vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

Home-colonies (työsiirtoloiksi) Owen nimitti kommunistisia malliyhteiskuntiaan. Falansteri oli Fourierin suunnitteleminen

uuden Jerusalemin pienoispainoksesta — ja kaikkien näiden pilvilinnojen rakentamiseksi heidän täytyy vedota porvariston sydänten ja rahasäkkien ihmisrakkauteen. He vaipuvat vähitellen edelläkuvattujen taantumuksellisten tai vanhoillisten sosialistien joukkoon ja eroavat näistä vain siinä, että he harrastavat järjestelmällisempää pedanttisuutta ja luottavat kiihkomielisen taikaukosisesti oman yhteiskuntatieteensä ihmeitätekevään voimaan.

Juuri sen vuoksi he vastustavat katkerasti kaikkea työväen poliittista liikettä, joka heidän mielestään on voinut aiheutua pelkästä sokeasta epäuskosta uutta evankeliumia kohtaan.

Owenilaiset Englannissa ja fourierilaiset Ranskassa esiintyvät — edelliset chartisteja⁹⁵, jälkimmäiset reformisteja⁹⁶ vastaan.

IV

KOMMUNISTIEN SUHDE ERILAISIIIN OPPOSITIOPUOLUEISIIN

Toisessa osassa sanotun jälkeen on kommunistien suhde jo perustettuihin työväenpuolueisiin, siis heidän suhteensa Englannin chartisteihin ja Pohjois-Amerikan maatalousuudistusten ajajiin selvä.

Kommunistit taistelevat työväenluokan lähimpien välittömien tarkoitusperien ja etujen saavuttamiseksi, mutta nykyisessä liikkeessä he puolustavat samalla myös liikkeen tulevaisuutta. Ranskassa kommunistit asettuvat sosialistis-demokraattisen* puolueen rinnalle tais-

yhteiskuntapalatsien nimi. Ikariaksi nimitettiin utooppista haavemaata, jonka kommunistista järjestelmää Cabet kuvasi. (*Engelsin huomautus vuoden 1890 saksankieliseen painokseen.*)

* Tätä puoluetta edusti silloin parlamentissa Ledru-Rollin, kirjallisuudessa Louis Blanc sekä lehdistössä »La Réforme» lehti. Nimi sosialistis-demokraattinen tarkoitti niiden sen keksijöiden ajatuksen mukaan demokraattisen eli tasavaltalaisen puolueen sitä osaa, joka oli enemmän tai vähemmän sosialistisesti väritynyt. (*Engelsin huomautus vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

Sosialistis-demokraattiseksi puolueeksi itseään nimittänyttä puoluetta edusti Ranskan poliittisessa elämässä Ledru-Rollin, kir-

telussaan vanhoillista ja radikaalia porvaristoa vastaan, luopumatta silti oikeudestaan suhtautua arvostelevasti vallankumouksellisista perinteistä juontuviin lauseparisiin ja kuvitelmiin.

Sveitsissä he tukevat radikaaleja unohtamatta sitä, että tuo puolue on kokoonpantu ristiriitaisista aineksista, osittain demokraattisista sosialisteista ranskalaisessa mielessä, osittain radikaaleista porvareista.

Puolalaisten keskuudessa kommunistit tukevat puoluetta, joka asettaa agraarivallankumouksen kansallisen vapautuksen edellytykseksi, samaa puoluetta, joka vuonna 1846 sai aikaan Krakovan kapinan⁹⁷.

Saksassa kommunistinen puolue taistelee, heti kun porvaristo esiintyy kumouksellisenä, yhdessä porvariston kanssa rajatonta yksinvaltaa, feodaalista maanomistusta ja taantumuksellista pikkuporvarillisuutta vastaan.

Mutta se ei laiminlyö hetkeäkään saadakseen työläiset mahdollisimman selvästi tietoisiksi porvariston ja proletariaatin välisestä vinamielisestä vastakkaisuudesta, jotta Saksan työläiset voisivat heti kääntää kaikki ne yhteiskunnalliset ja poliittiset edellytykset, jotka porvariston täytyy valtansa mukana synnyttää, aseina itse porvaristoa vastaan, jotta Saksassa alkaisi heti taantumuksellisten luokkien kukistamisen jälkeen taistelu itse porvaristoa vastaan.

Kommunistit kohdistavat päähuomionsa Saksaan sen vuoksi, että Saksa elää porvarillisen vallankumouksen aattoa, että tämä kumous tapahtuu yleensä eurooppalaisen sivistyksen edistyneimpien olojen vallitessa ja proletariaatin ollessa paljon kehittyneempää kuin 1600-luvulla Englannissa ja 1700-luvulla Ranskassa. Saksan porvarillinen vallankumous ei siis voi olla muuta kuin proletaarisen vallankumouksen välitön alunäytös.

Kommunistit kannattavat sanalla sanoen kaikkialla jokaista vallankumouksellista liikettä, joka on tähdätty vallitsevia yhteiskunnallisia ja valtiollisia oloja vastaan.

jallisuudessa Louis Blanc; näin ollen se oli nykyisestä sosiaalidemokratiasta yhtä kaukana kuin taivas maasta. (*Engelsin huomautus vuoden 1890 saksankieliseen painokseen.*)

Kaikissa näissä liikkeissä he esittävät liikkeen peruskysymyksenä omistuskysymyksen, esiintyköön se kehittyneemmässä tai kehittymättömämmässä muodossa.

Kommunistit tekevät vihdoin työtä kaikkialla kaikkien maiden demokraattisten puolueiden yhdistämisen ja yhteisymmärryksen luomisen puolesta.

Kommunistit pitävät halveksittavana salata mielipiteitään ja aikomuksiaan. He selittävät avoimesti, että heidän päämääränsä voidaan saavuttaa ainoastaan väkivaltaisesti kumoamalla koko tähänastinen yhteiskuntajärjestys. Vaviskoot vallassa olevat luokat kommunistisen vallankumouksen edessä. Proletaareilla ei siinä ole muuta menetettävää kuin kahleensa. Mutta voitettava heillä on koko maailma.

KAIKKIEN MAIDEN PROLETAARIT, LIITTYKÄÄ YHTEEN!

*Kirjoitettu joulukuussa 1847—
tammikuussa 1848*

*Julkaistu ensi kerran saksan
kielellä erillisenä kirjasena
Lontoossa helmikuussa 1848*

*Valitut teokset kolmessa osassa,
1. osa, s. 94—120*

Karl Marx

PORVARISTO JA VASTAVALLANKUMOUS

TOINEN KIRJOITUS

Köln, 11. joulukuuta. Kun maaliskuun vedenpaisumus — pienoisvedenpaisumus — meni ohi, se ei jättänyt Berliinin kamaralle mitään jättiläisiä, vallankumouksellisia kolosseja, vaan vanhantyyppisiä olentoja, tana-koita porvarihahmoja — yhdistettyjen maapäivien⁹⁸ liberaaleja, Preussin tietoisien porvariston edustajia. Ne maakunnat, joissa porvaristo oli kehittyneintä, *Reinin maakunta* ja *Sleesia*, antoivat päähenkilöstön uusiin ministeristöihin. Niitä seurasi kokonainen liuta reiniläisiä lakimiehiä. Sitä mukaa kuin feodaalit työnsivät porvaristoa taka-alalle, Reinin maakunta ja Sleesia tekivät ministeristöissä tilaa vanhapreussilaisille maakunnille. Vain Elberfeldin tory on vielä yhdistämässä Brandenburgin ministeristöä Reinin maakuntaan. *Hansemann* ja *von der Heydt!* Näissä kahdessa nimessä on Preussin porvariston mielestä vuoden 1848 maaliskuun ja joulukuun koko ero!

Preussin porvaristo oli nostettu valtiiovallan huipulle, muttei *kruunun kanssa tehtyjen rauhallisten kauppojen* tietä, niin kuin se oli toivonut, vaan *vallankumouksen* seurauksena. Koska *kansanliike* oli raivannut sille tietä, sen ei pitänyt puolustaa omia etujaan, vaan *kansan etuja* kruunua vastaan, ts. *itseään* vastaan. Kruunu oli sen silmissä vain jumalallinen verho, jonka taakse sen omien maallisten etujen tuli kätkeytyä. Sen omien etujen ja näitä etuja vastaavien poliittisten muotojen koskemattomuuden tuli kuulua perustuslain kielelle käännettyinä: *kruunun koskemattomuus*. Siitä johtuivat Saksan ja varsinkin Preussin porvariston haaveilut *perustuslailisesta monarkiasta*. Vaikka siis helmikuun vallankumous

Saksassa ilmenneine jälkiseurauksineen oli tervetullut Preussin porvaristolle, koska se antoi sen käsiin valtiolaivan peräsimen, niin se oli samalla sekoittanut porvariston laskelmat, sillä tämän herruus sidottiin sellaisiin ehtoihin, joita se ei halunnut eikä voinut täyttää.

Porvaristo ei pannut tikkua ristiin. Se salli kansan taistella puolestaan. Porvaristolle siirtynyt valta ei siis ollut vastustajansa voittaneen sotapäällikön valtaa, vaan sellaisen turvallisuusvaliokunnan valtaa, jolle voittoisa kansa uskoi omien etujensa valvomisen.

Camphausen vielä tunsi tämän tilanteen koko epämu-kavuuden, ja hänen ministeristönsä koko heikkous joh-tuu tuosta tunteesta ja niistä seikoista, jotka olivat sen aiheuttaneet. Eräänlainen häpeänpuna värittää sen vuoksi hänen hallituksensa hävyttömimpiä tekoja. Peit-telemätön *hävyttömyys* ja *julkeus* olivat *Hansemannin* erioikeutena. Punertava *sävy* on ainoana erona näiden kahden maalarin välillä.

Preussin maaliskuun vallankumousta ei saa sekoittaa *Englannin* vuoden 1648 vallankumoukseen eikä *Ranskan* vuoden 1789 vallankumoukseen.

Vuonna 1648 porvaristo oli liittoutunut uuden aate-liston kanssa monarkiaa, feodaalista aatelistoa ja hallit-sevaa kirkkoa vastaan.

Vuonna 1789 porvaristo oli liittoutunut kansan kansa monarkiaa, aatelistoa ja hallitsevaa kirkkoa vastaan.

Vuoden 1789 vallankumouksella oli esikuvanaan (ainakin Euroopassa) vain vuoden 1648 vallankumous ja vuoden 1648 vallankumouksella vain alankomaalaisten kapina Espanjaa vastaan⁹⁹. Kumpikin vallankumous oli esikuvastaaan sata vuotta edellä paitsi ajan myös sisältönsäkin puolesta.

Kummassakin vallankumouksessa porvaristo oli se luokka, joka oli todella liikkeen johdossa. *Proletariaatilla* ja *porvaristoon kuulumattomilla kaupunkilaisilla väes-tökerroksilla* ei vielä ollut mitään porvaristosta erillään olevia etuja tai ne eivät vielä muodostaneet mitään it-senäisesti kehittyneitä luokkia tai luokan osia. Sen vuok-si siellä, missä ne esiintyivät porvaristoa vastaan, esi-merkiksi vuosina 1793 ja 1794 Ranskassa, ne taistelivat vain porvariston etujen toteuttamisesta, joskaan eivät

porvariston tavalla. Koko ranskalainen terrorismi ei ollut muuta kuin plebeijien tapa tehdä selvää porvariston vihollisista, itsevaltiudesta, feodalismista ja poroporvarillisuudesta.

Vuosien 1648 ja 1789 vallankumoukset eivät olleet Englannin eivätkä Ranskan vallankumouksia; ne olivat mittavuudeltaan koko Euroopan vallankumouksia. Ne eivät olleet yhteiskunnan tietyn luokan voitto vanhasta poliittisesta järjestelmästä; ne julistivat uuden eurooppalaisen yhteiskunnan poliittista järjestystä. Porvaristo voitti niissä, mutta porvariston voitto merkitsi silloin uuden yhteiskuntajärjestelmän voittoa, porvarillisen omistuksen voittoa feodaalisesta, kansallisen (Nationalität) voittoa provinsialismista, kilpataistelun voittoa ammattikuntajärjestelmästä, jako-oikeuden voittoa majoraatista, maanomistajan herruuden voittoa omistajan alistetusta asemasta maahan nähden, valistuksen voittoa taikauskosta, perheen voittoa suvun nimestä, yritteliäisyyden voittoa herooisesta laiskuudesta, porvarillisen oikeuden voittoa keskiaikaisista erioikeuksista. Vuoden 1648 vallankumous oli 17. vuosisadan voitto 16. vuosisadasta ja vuoden 1789 vallankumous oli 18. vuosisadan voitto 17. vuosisadasta. Nämä vallankumoukset ilmensivät enemmän koko senaikaisen maailman tarpeita kuin niiden tapahtumapaikkana olleiden maailmanosien, so. Englannin ja Ranskan, tarpeita.

Preussin maaliskuun vallankumouksessa ei ollut mitään sellaista.

Helmikuun vallankumous hävitti perustuslaillisen monarkian todellisuudessa ja porvariston vallan aatteellisesti. Preussin maaliskuun vallankumouksen piti pystyttää perustuslaillinen monarkia aatteellisesti ja porvariston valta todellisuudessa. Siitä ei lähimainkaan olisi voinut tulla Euroopan vallankumousta, se oli vain Euroopan vallankumouksen surkea jälkimaininki takapajuudessa maassa. Sen sijaan että olisi mennyt ajastaan edelle, se jäi siitä jälkeen enemmän kuin puoli vuosisataa. Se oli alusta pitäen jälki-ilmiö, mutta onhan tunnettua, että älkitaudit ovat vaikeammin parannettavissa ja samalla turmelevat elimistöä enemmän kuin alkuperäinen tauti. Kysymyksessä ei ollut uuden yhteiskunnan luominen,

vaan Pariisissa kuolleen yhteiskunnan uudestisyntyminen Berliinissä. Preussin maaliskuun vallankumous ei ollut edes *kansallinen, saksalainen*, se oli alusta pitäen *maakunnallis-preussilainen*. Wienin, Kasselin, Münchenin ja kaikenlaisia muita maakunnallisia kapinoita tapahtui sen ohella kiistäen siltä etusijaa.

Kun vuosien 1648 ja 1789 vallankumoukset olivat loputtoman itsetietoisia ollessaan luomistyön kruununa, niin Berliinin vuoden 1848 vallankumous mahtaili sillä, että se oli anakronismi. Sen kajo muistutti kaukaisten tähtien valoa, joka saavuttaa meidät, maapallon asukkaat, vasta sitten, kun tuota valoa säteillyt taivaankappale on ollut jo 100 000 vuotta sammuksissa. Euroopalle Preussin maaliskuun vallankumous oli sellainen tähti pienoiskoossa, niin kuin se oli kaikessa pienoiskookoa. Sen valo oli jo kauan sitten lahonneen yhteiskunnan kajoa.

Saksan porvaristo oli kehittynyt niin vitkallisesti, arasti ja hitaasti, että sinä ajankohtana, jolloin se asetui uhkaavana feodalismia ja absolutismia vastaan, se huomasiikin uhkaavansa proletariaattia ja kaikkia niitä kaupunkilaisväestön kerroksia, joiden edut ja aatteet olivat läheisiä proletariaatille. Se näki itseään kohtaan vihamielisen luokan *takanaan* ja vihamielisen Euroopan *edessään*. Toisin kuin vuoden 1789 Ranskan porvaristo, Preussin porvaristo ei ollut se luokka, joka olisi esiintynyt *koko* nykyaikaisen yhteiskunnan nimissä vanhan yhteiskunnan edustajia, monarkiaa ja aatelistoa vastaan. Se oli alennut eräänlaiseksi *säädyksi*, joka oli eristynyt sekä kruunusta että kansasta, se oli oppositiossa kumpainkin vastaan ja epäröivällä kannalla kummankin vastustajansa suhteen, koska se näki aina jommankumman edessään tai takanaan. Se oli alusta pitäen taipuvainen kavaltaamaan kansan ja tekemään kompromissin vanhan yhteiskunnan kruunattujen edustajien kanssa, sillä se itsekkin jo kuului vanhaan yhteiskuntaan. Se ei edustanut vanhaa yhteiskuntaa vastaan suuntautuvia uuden yhteiskunnan etuja, vaan uudistettuja etuja vanhentuneen yhteiskunnan sisällä. Se ei ollut vallankumouksen peräsimessä siksi, että kansa olisi ollut sen puolella, vaan siksi, että kansa työnsi sitä edellään. Se ei ollut kärjessä siksi, että olisi edustanut uuden yhteiskunnallisen ai-

kakauden aloitteellisuutta, vaan ainoastaan siksi, että se ilmaisi vanhan yhteiskunnallisen aikakauden tyyty-mättömyyttä. Se oli vanhan valtion kerrostuma, joka ei itse suorittanut läpimurtoa, vaan jonka maanjäristys kimposi uuden valtion pinnalle. Se ei luottanut itseensä eikä kansaan, nurisi huippukerroksia vastaan ja pelkäsi alimpia kerroksia, suhtautui itsekkäästi kumpaankin ja oli tietoinen itsekkyydestään, oli vallankumouksellinen vanhoillisten suhteen ja vanhoillinen vallankumouksel-listen suhteen. Se ei luottanut omiin tunnuksiinsa, aatteet se korvasi fraaseilla, se pelkäsi maailman hirmumyrskyä ja käytti sitä hyväkseen. Se oli kaikin puolin tarmoton, kaikin puolin pelkkää plagiaattia, halpamainen, koska siinä ei ollut mitään originellia, se oli originelli halpamaisuudessaan, se tinki oman tahtonsa kanssa, siltä puuttui aloitteellisuutta, puuttui uskoa itseensä ja uskoa kansaan, puuttui maailmanhistoriallista kutsumusta, se oli kuin kirottu vanhus, joka huomasi olevansa tuomit-tu turmelemaan elämää uhkuvan kansan ensimmäisiä nuoruudeninnostuksen purkauksia omien heikon vanhuk-sen etujensa mukaisesti — silmätön, korvaton, hampaa-ton, pelkkä raunio — sellaisena oli *Preussin porvaristo* Preussin valtion peräsimestä maaliskuun vallankumouk-sen jälkeen.

Kirjoitettu 11. joulukuuta
1848

Valitut teokset kolmessa osassa,
1. osa, s. 121—124

Julkaistu »Neue Rheinische
Zeitung» lehden 169. n:o:ssa 15.
joulukuuta 1848

Karl Marx

PALKKATYÖ JA PÄÄOMA

FRIEDRICH ENGELSIN JOHDANTO
VUODEN 1891 PAINOKSEEN

Tämä teos ilmestyi ensi kerran vuonna 1849 »Neue Rheinische Zeitungissa»¹⁰⁰ pääkirjoitussarjana huhtikuun 4. päivästä alkaen. Sen pohjana ovat *Marxin* 1847 Brysselin Saksalaisessa työväenyhdistyksessä¹⁰¹ pitämät esitelmät. Teoksen julkaiseminen jäi kesken; 269. n:ossa julkaistun kirjoituksen lopussa annettu lupaus »jatkoa seuraa» jäi täyttämättä. Siihen oli syynä silloin alkaneiden tapahtumien vyöry — venäläisten hyökkäys Unkariin¹⁰², kapinat Dresdenissä, Iserlohnissa, Elberfeldissä, Pfalzissa ja Badenissa¹⁰³ — mikä johti itse lehdenkin lakkauttamiseen (19. toukokuuta 1849). Käsikirjoituksen jatkoa ei *Marxin* jäämistöstä ole löytynyt.

»Palkkatyö ja pääoma» on ilmestynyt monta kertaa erillisenä painoksena, kirjasena, viimeksi vuonna 1884 Hottingen-Zürichissä Sveitsiläisen osuuskunnallisen kirjapainon julkaisemana. Kaikki tähän asti ilmestyneet painokset ovat tarkasti alkutekstin mukaisia. Propagandakirjasena kyseistä uusintapainosta pitäisi kuitenkin levitä ainakin 10 000 kappaletta, ja siksi minun on täytynyt harkita, olisiko Marx itsekään hyväksynyt näissä oloissa tekstin painattamista uudelleen muutoksitta.

1840-luvulla Marx ei ollut vielä vienyt päätökseen kansantaloustieteen arvosteluun. Se tapahtui vasta 1850-luvun lopulla. Siksi hänen kirjoituksensa, jotka ovat ilmestyneet ennen »Kansantaloustieteen arvostelun» ensimmäistä vihkoa (1859)*, poikkeavat erinäisissä kohdissa vuoden 1859 jälkeen kirjoitetuista ja sisältävät sanontoja ja kokonaislauseita, jotka myöhempien kirjoitusten kannalta katsoen ovat epäonnistuneita ja jopa virheel-

* *Marx—Engels. Werke, Bd. 13, s. 3—160. Totm.*

lisiäkin. On itsestään selvää, että tavallisissa, yleensä lukevalle yleisölle tarkoitetuissa painoksissa on oltava sijansa myös tällä tekijän henkisen kehityksen vaiheen muodostavalla varhaisemmalla näkökannalla ja että tekijällä samoin kuin yleisölläkin on kiistaton oikeus näiden varhaisempien teosten julkaisuun muutoksitta. Sellaisista painoksista puheen ollen ei edes juolahtaisi mieleeni muuttaa niissä sanaakaan.

Toisin on laita, kun uusi painos tarkoitetaan sano-kaamme käytettäväksi yksinomaisesti propagandaan työläisten keskuudessa. Tällöin Marx saattaisi varmasti tuon vanhan, vuonna 1849 esittämänsä käsityksen sopu-sointuun myöhemmän katsantokantansa kanssa. Ja olen varma siitä, että toimin hänen hengessään, kun teen *tähän painokseen* eräitä muutoksia ja lisäyksiä, jotka ovat tarpeellisia sellaisen sopusoinnun saavuttamiseksi kaikissa oleellisissa kohdissa. Sanon siis lukijalle etukäteen: tämä kirjanen ei ole sellainen, jollaiseksi Marx sen vuonna 1849 kirjoitti, vaan likipitään sellainen, jollaiseksi hän olisi sen kirjoittanut vuonna 1891. Alkuperäinen teksti on sitä paitsi levinnyt niin isona kappalemääränä, että sitä riittää siihen saakka, kunnes saan tilaisuuden julkaista sen jälleen muutoksitta kootuissa teoksissa.

Kaikki tekemäni muutokset koskevat yhtä asiaa. Alkuperäisen tekstin mukaan työläinen myy työpalkasta kapitalistille *työnsä*, nykyisen tekstin mukaan *työvoimansa*. Tämän muutoksen vuoksi olen velvollinen antamaan selityksen. Selityksen työläisille osoittaakseni, ettei se ole tyhjänpäiväistä hiuksenhalkomista, vaan päinvastoin koko kansantaloustieteen eräs tärkein kohta. Selityksen porvareille, että he voisivat vakuuttua siitä, kuinka paljon korkeammalla ovat nuo sivistymättömät työläiset, jotka voi helposti saada ymmärtämään vaikeimmatkin taloustieteelliset kysymykset, kuin ne kop-pavat »sivistyneet» henkilöt, joille sellaiset pulmalliset kysymykset jäävät koko elämäniäksi selittämättömiksi.

Klassinen kansantaloustiede¹⁰⁴ omaksui teollisesta käytännöstä sen yleisen käsityksen tehtailijasta, että hän muka ostaa ja maksaa työläistensä *työn*. Tämä käsitys oli täysin riittävä tehtailijan liiketoimintaa, kirjanpitoa ja hintalaskelmia varten. Siirrettynä naiivisti kan-

santaloustieteeseen se aiheutti siellä aivan hämmästyttäviä hairahduksia ja sekasotkua.

Kansantaloustiede joutuu toteamaan sen tosiasian, että kaikkien tavaroiden hinnat, siinä luvussa senkin tavaran hinta, jota se nimittää »työksi», vaihtelevat lakaamatta, että ne nousevat ja laskevat, mikä johtuu sangen moninaisista seikoista, jotka useinkaan eivät ole kerrassaan missään yhteydessä itse tavaran tuottamiseen, niin että näyttää ikään kuin pelkkä sattuma määräisi hinnat yleensä. Heti kun kansantaloustieteestä tuli tiede, sen oli ensi töikseen löydettävä laki, joka piili tavaranhintoja näennäisesti hallitsevan sattuman takana ja joka todellisuudessa itse hallitsi tätä sattumaa. Tavaranhintojen alituisten vaihtelujen ja niiden nousu- ja laskusuuntaan tapahtuvan heilahtelun piiristä laki etsi kiinteää keskiötä, jonka ympärillä nämä vaihtelut ja heilahtelut tapahtuvat. Sanalla sanoen se lähti tavaranhinnoista löytääkseen niitä sääntelevänä lakina olevan tavarain arvon, jonka perusteella voitaisiin selittää kaikki hintaheilahtelut ja johon ne kaikki lopulta voitaisiin johtaa.

Klassinen kansantaloustiede saikin selville, että tavaran arvon määrää siihen sisältyvä ja sen tuottamiseen tarvittava työ. Se tyytyi tähän selitykseen. Mekin voimme toistaiseksi pysähtyä siihen. Vain väärinkäsitysten välttämiseksi katson tarpeelliseksi muistuttaa, että nykyisin tämä selitys on käynyt aivan riittämättömäksi. Marx tutki ensi kerran perinpohjaisesti työn arvoa luovaa ominaisuutta ja havaitsi tällöin, ettei kaikkalainen työ, joka näennäisesti tai jopa todellakin on välttämätön tavaran tuottamiseksi, anna kaikissa olosuhteissa tälle tavaralle niin suurta arvoa, mikä vastaisi käytettyä työmäärää. Kun siis sanomme nykyisin Ricardon kaltaisten taloustieteilijöiden mukana yksinkertaisesti, että tavaran arvon määrää sen tuottamiseen tarvittava työ, niin edellytämme tällöin aina Marxin tekemiä varauksia. Tämä huomautus riittänee tässä; muun löytää Marxilta teoksesta »Kansantaloustieteen arvostelua»,* 1859, ja »Pääoman» ensimmäisestä osasta.**

* *Marx—Engels. Werke. Bd. 13, s. 15—37. Toim.*

** *Karl Marx. Pääoma, 1. osa, kustannusliike Edistys, Moskova 1974, s. 45—77. Toim.*

Mutta heti kun taloustieteilijät sovelsivat tätä työhön perustuvaa arvon määrittelyä »työ»-tavaraan, niin he joutuivat ristiriidasta toiseen. Mikä määrää »työn» arvon? Siihen sisältyvä välttämätön työ. Mutta kuinka paljon työtä sisältyy työläisen yhdessä päivässä, viikossa, kuukaudessa, vuodessa suorittamaan työhön? Päivän, viikon, kuukauden, vuoden työ. Jos työ on kaikkien arvojen mitta, niin »työn arvon» me voimme ilmaista vain työllä. Emme kuitenkaan tiedä kerrassaan mitään yhden työtunnin arvosta, jos tiedämme vain, että se on yhtä kuin yksi tunti työtä. Siten emme pääse hitustakaan lähemmäksi päämäärää; kierrämme yhä noidankehää.

Silloin klassinen kansantaloustiede yritti vaihtaa suuntaa; se sanoi: tavaran arvo on yhtä kuin sen tuotantokustannukset. Mitä ovat sitten työn tuotantokustannukset? Vastatakseen tähän kysymykseen taloustieteilijöiden piti tehdä jonkin verran väkivaltaa logiikalle. Itse työn tuotantokustannusten asemesta, joita valitettavasti ei voida saada selville, he ryhtyivät tutkimaan, mitä ovat *työläisen* tuotantokustannukset. Nämä kustannukset voidaan saada selville. Ne vaihtelevat ajan ja olosuhteiden mukaan, mutta yhteiskunnan tietyissä tilassa, tietyllä seudulla ja tietyllä tuotannonalalla nekin ovat tietyn suuruisia, ainakin jokseenkin suppeissa puitteissa. Nykyään elämme kapitalistisen tuotannon herruuden oloissa, jolloin suuri ja yhä kasvava väestöluokka voi elää vain tekemällä palkallista työtä tuotantovälineiden — työkalujen, koneiden, raaka-aineiden ja elintarvikkeiden — omistajille. Tämän tuotantotavan perustalla työläisen tuotantokustannukset ovat yhtä kuin se elintarvikkeiden summa — tai niiden rahahinta — joka keskimäärin tarvitaan tekemään hänet työkykyiseksi, pitämään häntä työkykyisenä ja korvaamaan hänet uudella työläisellä, kun hän vanhuuden, sairauden tai kuoleman johdosta joutuu pois riveistä, toisin sanoen turvaamaan työväenluokan säilymisen ja suurenemisen tarvittavassa määrässä. Olettakaamme, että noiden elintarvikkeiden rahahinta olisi keskimäärin 3 markkaa päivältä.

Tarkastelemamme työläinen saa siis työnantajakapitalistilta palkkaa 3 markkaa päivältä. Kapitalisti

panee hänet tekemään sen edestä, sanokaamme, 12 tuntia työtä päivässä. Tällöin kapitalisti laskelmoi suunnilleen seuraavasti:

Olettakaamme, että työläisemme, konesepän, on tehtävä koneenosa, jonka hän valmistaa päivässä. Tulokoon raaka-aine — rauta ja messinki tarpeellisen ennakkokäsittelyn saaneessa muodossa — maksamaan 20 markkaa. Laskettakoon höyrykoneen hiilenkulutus, tämän höyrykoneen, sorvin ja muiden työläisen käyttämien työvälineiden kuluminen yhtä päivää ja yhtä työläistä kohti yhden markan arvoiseksi. Yhden päivän palkka on olettamuksemme mukaan 3 markkaa. Koneenosaan kulutetaan siis kaikkiaan 24 markkaa. Mutta kapitalisti laskee saavansa siitä asiakkailtaan keskimäärin 27 markan hinnan, siis 3 markkaa enemmän kuin häneltä meni kuluihin.

Mistä tulevat nuo 3 markkaa, jotka kapitalisti panee taskuunsa? Klassisen kansantaloustieteen väittämän mukaan tavarat myydään keskimäärin niiden arvosta, ts. hintaan, joka vastaa noihin tavaroihin sisältyvää välttämätöntä työmäärää. Kyseisen koneenosan keskimääräinen hinta — 27 markkaa — olisi siis yhtä kuin sen arvo, yhtä kuin siihen sisältyvä työ. Näistä 27 markasta 21 markkaa muodosti arvo, joka oli jo olemassa ennen kuin konesepä alkoi työnteon. 20 markkaa oli raaka-aineissa ja 1 markka työn aikana poltetussa hiilessä sekä koneissa ja työkaluissa, joita tällöin käytettiin ja joiden käyttökuntoisuus aleni vastaavasti. Jää 6 markkaa, jotka liitettiin raaka-aineen arvoon. Taloustieteilijöittemmekin olettamuksen mukaan nämä 6 markkaa voivat kuitenkin syntyä vain työstä, jonka työläinen yhdisti raaka-aineeseen. Hänen kaksitoistatuntinen työnsä loi täten 6 markan suuruisen uuden arvon. Hänen kaksitoistatuntisen työnsä arvo olisi siis 6 markkaa. Siten saisimmekin vihdoin selville, mitä on »työn arvo».

»Odotahan!» konesepämme huudahtaa. »Kuusi markkaa? Mutta minähän olen saanut vain kolme! Kapitalistini vannoo kivenkovaan, että kaksitoistatuntisen työni arvo on vain kolme markkaa ja nauraa minulle, jos vaadin kuutta. Lyövätkö nämä seikat yhteen?»

Kun aikaisemmin jouduimme työn arvoa selittäes-

sämme noidankehään, niin nyt olemme sotkeutuneet kerrassaan ratkaisemattomaan ristiriitaan. Olimme etsineet työn arvoa, mutta löysimme enemmän kuin tarvitimme. Työläiselle on kaksitoistatuntisen työn arvo 3 markkaa, mutta kapitalistille 6 markkaa, joista hän maksaa 3 markkaa työmiehelle palkkana ja 3 panee omaan taskuunsa. Työllä olisi siis ei yksi, vaan kaksi vieläpä aivan erilaista arvoa!

Ristiriita käy vieläkin järjettömämmäksi, jos pelkistämme rahana ilmaistun arvon työajaksi. Kahdentoista tunnin työllä luodaan 6 markan suuruinen uusi arvo. Siis 6 tunnissa 3 markkaa — summa, jonka työmies saa kaksitoistatuntisesta työstä. Kaksitoistatuntisesta työstä työmies saa vastineeksi 6 tunnin työn tuotteen. Joko työllä on siis kaksi arvoa, joista toinen on kaksi kertaa suurempi kuin toinen, tai 12 on yhtä kuin 6! Kummassakin tapauksessa päädytään ilmeiseen järjettömyyteen.

Vaikka kuinka yrittäisimme puoleen tai toiseen, emme pääse tästä ristiriidasta, niin kauan kuin puhumme työn ostosta ja myynnistä ja työn arvosta. Niin taloustieteilijöille kävikin. Klassisen kansantaloustieteen viimeinen haara, Ricardon koulukunta, kärsi haaksirikon pääasiallisesti siksi, ettei se voinut ratkaista tätä ristiriitaa. Klassinen kansantaloustiede joutui umpikujaan. Ulospääsyn tästä umpikujasta löysi Karl Marx.

Se mitä taloustieteilijät olivat pitäneet »työn» tuotantokustannuksina, ei ollut työn, vaan elävän työläisen tuotantokustannuksia. Eikä se mitä tämä työläinen myi kapitalistille, ollut työläisen työtä. »Hetimitä kun hänen työnsä on todella alkanut», sanoo Marx, »se lakkaa kuulumasta työläiselle, eikä hän siis enää voi sitä myydä.»* Hän voisi siis myydä korkeintaan *tulevan* työnsä, ts. sitoutua suorittamaan määrätyn työn määrättyssä ajassa. Mutta silloin hän ei myy työtä (joka on vielä suoritettava), vaan antaa työvoimansa kapitalistin käytettäväksi tietystä maksusta tietyksi ajaksi (kun kysymyksessä on päiväpalkka) tai tiettyä työnsuoritusta varten (kun kysymyksessä on kappalepalkka): hän antaa vuokralle eli myy *työvoimansa*. Mutta tämä työvoima on kiinni työ-

* Ks. *Karl Marx*. Pääoma, 1. osa, s. 480. *Toim.*

läisen persoonassa ja siitä erottamaton. Sen vuoksi sen tuotantokustannukset lyövät yhteen itsensä työläisen tuotantokustannusten kanssa; se mitä taloustieteilijät nimittivät työn tuotantokustannuksiksi, onkin työläisen ja niin ollen työvoiman tuotantokustannuksia. Täten voimme palata työvoiman tuotantokustannuksista työvoiman *arvoon* ja määritellä sen yhteiskunnallisesti välttämättömän työn määrän, mikä tarvitaan määrätynlaatuisten työvoiman tuottamiseen, minkä Marx tekikin työvoiman ostoa ja myyntiä koskevassa kohdassa (Pääoma, 1. osa, 4. luku, 3. osasto).

Mitä tapahtuu sen jälkeen, kun työläinen on myynyt kapitalistille työvoimansa, ts. antanut sen kapitalistin käytettäväksi edeltäkäsin sovitusta palkasta, päivä- tai kappalepalkasta? Kapitalisti vie työläisen työpajaansa tai tehtaaseensa, jossa ovat jo kaikki työssä tarvittavat esineet: raaka-aineet, apuaineet (hiili, väriaineet jne.), työkalut ja koneet. Siellä työläinen ryhtyy työhön. Oletakaamme hänen palkkaseen 3 markkaa päivältä kuten edelläkin, jota paitsi on samantekevää, saako hän ne päivä- vai kappalepalkkana. Oletakaamme aivan samoin jälleen, että käytettyihin raaka-aineisiin työläinen lisää kahdessatoista tunnissa työllään 6 markan suuruisen uuden arvon, jonka kapitalisti realisoi myydessään valmiin tuotteen. Niistä hän maksaa työläiselle kuuluvat 3 markkaa, mutta toiset 3 markkaa hän pitää itse. Kun työläinen tuottaa kahdessatoista tunnissa 6 markan suuruisen arvon, niin 6 tunnissa hän luo 3 markan suuruisen arvon. Tehtyään työtä kapitalistille 6 tuntia hän on siis jo korvannut tälle arvon vastineena ne 3 markkaa, jotka hän sai työpalkkana. Kuuden työtunnin kuluttua he ovat kuitit keskenään, kumpikaan ei ole penniäkään velkaa toiselleen.

»Odotahan!», huutaa nyt kapitalisti. »Olen palkannut työläisen koko päiväksi, kahdeksitoista tunniksi. Kuusi tuntiahan on vain puoli päivää. Ryhdy siis äkkiä tekemään loput 6 tuntia työtä, vasta silloin olemme kuitit!» Työläisen on todellakin noudatettava »vapaaehtoisesti» tekemäänsä sopimusta, jonka mukaisesti hän on sitoutunut 6 työtunnin arvoisesta työn tuotteesta tekemään kokonaista 12 tuntia työtä.

Samoin on laita kappalepalkan suhteen. Olettakaamme, että työläinen valmistaa kahdessatoista tunnissa tavaraa 12 kappaletta. Kutakin kappaletta kohti käytetty raaka-aine ja koneiden kuluminen lasketaan 2 markan arvoiseksi, mutta kukin kappale myydään $2\frac{1}{2}$ markasta. Siis samoilla ehdoilla kuin aikaisemminkin kapitalisti maksaa työläiselle 25 pfennigiä kappaleelta; 12 kappaletta tulevat maksamaan 3 markkaa, ja ansaitakseen ne työläinen tarvitsee 12 tuntia. Kapitalisti saa 12 kappaleesta 30 markkaa; kun siitä vähennetään 24 markkaa raaka-aineeseen ja kulumiseen, jää 6 markkaa, joista hän maksaa 3 markkaa työpalkkana ja loput 3 markkaa panee omaan taskuunsa. Kaikki tapahtuu samoin kuin edelläkin. Tässäkin työläinen työskentelee 6 tuntia itseään varten, ts. korvatakseen palkkansa ($\frac{1}{2}$ tuntia jokaisesta tunnista 12 tunnin aikana), ja 6 tuntia kapitalistia varten.

Vaikeus johon parhaimpienkin taloustieteilijöiden ponnistukset murskautuivat niin kauan kuin he pitivät lähtökohtanaan »työn» arvoa, katoaa heti, kun otamme sen asemesta lähtökohdaksi »työvoiman» arvon. Nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassamme työvoima on tavaraa, samaa tavaraa kuin kaikki muukin, joskin aivan erikoislaatuista. Sillä on nimittäin erikoinen ominaisuus olla voimana, joka luo arvoa, olla arvon lähteenä, ja asiaankuuluvalla tavalla käytettynä jopa suuremman arvon lähteenä kuin mikä sillä itsellään on. Tuotannon nykyisen tilan vallitessa ihmisen työvoima ei ainoastaan tuota päivässä suurempaa arvoa, kuin mitä sillä itsellään on ja mitä se maksaa, vaan jokaisen uuden tieteellisen löydön, jokaisen uuden teknisen keksinnön ansiosta tämä työvoiman päivittäiset kustannukset ylittävä työvoiman päivittäinen ylimääräinen tuotos kasvaa. Se osa työpäivästä, jonka kuluessa työläinen työskentelee päiväpalkkansa korvaukseksi, siis lyhenee ja toisaalta se osa työpäivästä, jonka kuluessa työläisen on lahjoitettava työnsä kapitalistille saamatta siitä maksua, pitenee.

Tällainen on koko nykyisen yhteiskuntamme taloudellinen järjestelmä: työväenluokka yksin luo kaikki arvot. Sillä arvo on vain työn toinen ilmaisumuoto, se ilmaisumuoto, jolla nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassamme merkitään tiettyyn tavarahan sisältyvän

yhteiskunnallisesti välttämättömän työn määrä. Nämä työläisten tuottamat arvot eivät kuitenkaan kuulu työläisille. Ne kuuluvat niille, jotka omistavat raaka-aineet, koneet, työkalut ja sijoitettavat varat, jotka suovat näille omistajille mahdollisuuden ostaa työväenluokan työvoimaa. Tuottamastaan tuotemäärästä työväenluokka saa siis takaisin vain osan. Toinen osa, jonka kapitalistiluokka pidättää itselleen tai joutuu ehkä jakamaan enintään maanomistajaluokan kanssa, suurenee, kuten vastikään näimme, jokaisen uuden keksinnön ja löydön seurauksena, kun taas työväenluokalle tuleva osa (henkeä kohti laskettuna) suurenee vain hyvin hitaasti ja vähän tai ei suurene ollenkaan, ja tietyissä oloissa se saattaa pienetäkin.

Nuo toisensa yhä nopeammin syrjäyttävät keksinnöt ja löydöt, tuo ennen kuulumattomissa mitoituissa päiväpäivältä kasvava inhimillisen työn tuottavuus aiheuttaa loppujen lopuksi ristiriidan, joka johtaa nykyisen kapitalistisen talouden tuhoon. Toisaalla on äärettömiä rikkauksia ja ylenmäärin tuotteita, joita ostajat eivät pysty lunastamaan. Toisaalla ovat yhteiskunnan valtavan suuret joukot, jotka ovat proletarisoituneet, muuttuneet palkkatyöläisten joukoiksi eivätkä sen vuoksi pysty hankkimaan itselleen tuota tuotteiden runsautta. Yhteiskunnan jakautuminen pieneksi, suhteettoman rikkaaksi luokaksi ja suureksi omaisuutta vailla olevien palkkatyöläisten luokaksi on saanut aikaan sen, että tämä yhteiskunta on menehtymäisillään omaan yltäkylläisyyteensä, samalla kun valtaenemmistö sen jäsenistä on hädin tuskin turvattu tai ei ole lainkaan turvattu äärimmäiseltä puutteelta. Tällainen yhteiskunnan tila käy päivä päivältä yhä järjettömämmäksi ja tarpeettommammaksi. Se *täytyy* poistaa, ja se *voidaan* poistaa. Sellainen uusi yhteiskuntajärjestelmä on mahdollinen, josta häviävät nykyiset luokkaeroavuudet ja jossa — nähtävästi lyhyen, hieman ahdinkoisen, mutta joka tapauksessa moraalisesti varsin hyödyllisen siirtymäkauden jälkeen — yhtäläisen työvelvollisuuden sekä olemassaolevien valtaviin tuotantovoimien suunnitelmallisen käytön ja jatkuvan kehittämisen ansiosta toimeentulo- ja nautintovälineet, sivistyksen saannin ja kaikkien ruumiillisten ja henkisten

kykyjen soveltamisen mahdollisuudet saatetaan yhtäläisesti ja yhä täydellisemmin yhteiskunnan kaikkien jäsenten käytettäväksi. Osoituksena siitä, että työläiset ovat entistä lujemmin päättäneet taistella tämän uuden yhteiskuntajärjestelmän saavuttamiseksi, tulee olemaan valtameren kummallakin puolella huomina vappujuhla ja toukokuun kolmannen päivän sunnuntai.¹⁰⁵

Lontoossa 30. huhtikuuta 1891

Friedrich Engels

*Julkaistu Vorwärts lehdessä
109. n:o:n liitteessä 13. touko-
kuuta 1891 ja kirjasessa: Karl
Marx, Lohnarbeit und Kapital,
Berlin 1891*

*Valitut lehdet kolmessa osassa,
1. osa, s. 125—131*

PALKKATYÖ JA PÄÄOMA

Eri tahoilta olemme kuulleet moitteita siitä, ettemme ole antaneet kuvausta niistä *taloudellisista suhteista*, jotka ovat nykyisten luokka- ja kansallistaistelujen aineellisena perustana. Olemme varta vasten kajonneet näihin suhteisiin vain silloin, kun ne ovat välittömästi työntyneet etualalle poliittisissa yhteentörmäyksissä.

Olemme joutuneet ennen kaikkea seuraamaan luokkataistelun kulkua nykypäivien historiassa ja todistamaan kokemusperäisesti jo olevan ja päivittäin yhä muodostuvan uuden historiallisen aineiston nojalla, että samalla kun työväenluokka, joka oli suorittanut helmikuun ja maaliskuun vallankumouksen, kukistui, tulivat voitetuiksi myös sen vastustajat: porvarilliset tasavaltaiset Ranskassa sekä feodaalista yksinvaltaa vastaan taistelleet porvaris- ja talonpoikaisluokat koko Euroopan mantereella; että »säädyllisen tasavallan» voitto Ranskassa merkitsi samalla niiden kansakuntien häviötä, jotka olivat vastanneet helmikuun vallankumoukseen sankarillisilla itsenäisyyssodilla; vihdoin se, että vallankumouksellisten työläisten tultua voitetuiksi Eurooppa vajosi takaisin vanhaan kaksinkertaiseen orjuuteensa, *englantilais-venäläiseen* orjuuteen. Kesäkuun taistelut Pariisissa, Wienin kukistuminen, Berliinin vuoden 1848 marraskuun tragikomedialla, Puolan, Italian ja Unkarin epätoivoiset ponnistukset, Irlannin nälänhätä olivat niitä tärkeimpiä tapahtumia, joissa porvariston ja työväenluokan välinen eurooppalainen luokkataistelu keskitetysti ilmeni ja joiden nojalla me olemme todistaneet, että jokainen vallankumouksellinen kapina, niin kaukana kuin sen päämäärä tuntuu luokkataistelusta olevankin, tulee kukistumaan, niin kauan kuin vallankumouksellinen työväenluokka ei pääse voitolle, että jokainen

yhteiskunnallinen uudistus jää unelmaksi, niin kauan kuin proletaarinen vallankumous ja feodaalinen vastavallankumous eivät ryhdy miekanmittelyyn *maailmansodassa*. Esityksessämme, kuten todellisuudessaakin, *Belgia* ja *Sveitsi* olivat suuren historiallisen panoraaman tragikoomisia karikatyyrisia laatukuvia, toinen on porvarillisen yksinvallan mallivaltio, toinen porvarillisen tasavallan mallivaltio, molemmat ovat valtioita, jotka kuvittelevat olevansa yhtä riippumattomia niin luokkataistelusta kuin eurooppalaisesta vallankumouksestakin.

Nyt kun lukijamme ovat nähneet vuoden 1848 luokkataistelun, joka sai valtavat poliittiset muodot, on aika ryhtyä tutkimaan lähemmin taloudellisia olosuhteita, joihin porvariston ja sen luokkaherruuden olemassaolo samoin kuin työläisten orjuuskin perustuvat.

Esityksessämme tulee olemaan kolme laajaa osaa: 1) *palkkatyön suhde pääomaan*, työläisen orjuus ja kapitalistin herruus; 2) *porvariston keskiluokkien ja niin sanotun bürger-säädyn väistämätön perikato nykyisen järjestelmän vallitessa*; 3) *Euroopan eri kansakuntien porvarisluokkien joutuminen maailmanmarkkinoiden itsevaltiaan, Englannin, kaupallisen orjuutuksen ja riiston alaisiksi*.

Koetamme esittää kaiken tämän mahdollisimman yksinkertaisesti ja kansantajuisesti edellyttämättä, että lukijalla on kansantaloustieteen alkeellisimpienkaan käsitteiden tuntemusta. Tahdomme, että työläiset ymmärtäisivät meitä. Ja lisäksi yksinkertaisimpiinkin taloudellisiin suhteisiin nähden vallitsee Saksassa mitä kummallisinta tietämättömyys ja käsitteiden sekaannus alkaen nykylojen patenttipuolustajista aina *socialistisiin puoskareihin* ja *aliarvioituihin poliittisiin neroihin* asti, joita hajanaisessa Saksassa on vielä runsaammin kuin »alamais-
tensa isiä».

Siis aluksi ensimmäinen kysymys:

Mitä on työpalkka?
Mikä sen määrä?

Jos työläisiltä kysyttäisiin: »Miten paljon saatte palkkaa?», niin yksi heistä vastaisi: »Saan isännältäni markan työpäivältä», toinen: »Saan 2 markkaa» jne. Riippuen

siitä, millä työalalla he työskentelevät, he ilmoittaisivat erisuuruisen rahasumman, jonka kukin saa vastaavalta porvarilta määrätyn työn suorittamisesta, esimerkiksi kangaskyynärän kutomisesta tai painoarkin latomisesta. Huolimatta heidän ilmoitustensa erilaisuudesta, yhdessä asiassa ne kuitenkin lyövät yhteen: työpalkka on rahasumma, jonka kapitalisti maksaa määrätystä työstä tai määrätyn työn suorittamisesta.

Näyttää siis siltä kuin kapitalisti *ostaisi* työläisten työn rahalla. Työläiset *myyvät* rahasta hänelle työnsä. Siltä kuitenkin vain näyttää. Todellisuudessa he myyvät kapitalistille rahasta *työvoimaansa*. Kapitalisti ostaa tämän työvoiman päiväksi, viikoksi, kuukaudeksi jne. Ja ostettuaan sen hän käyttää sitä teettämällä työläisillä sovittun ajan työtä. Samalla rahasummalla, jolla kapitalisti osti heidän työvoimansa, esimerkiksi 2 markalla, hän olisi voinut ostaa 2 naulaa sokeria tai tietyn määrän jotakin muuta tavaraa. Ne 2 markkaa, joilla hän osti 2 naulaa sokeria, ovat 2 sokerinaulan *hintaa*. Ne 2 markkaa, joilla hän osti käyttöönsä työvoiman kahdeksitoista tunniksi, ovat kahdentoista tunnin työn *teon hintaa*. Työvoima on siis tavaraa aivan samassa määrässä kuin sokerikin. Edellistä mitataan kellon avulla, jälkimmäistä vaa'alla.

Tavaransa, ts. työvoimansa, työläiset vaihtavat kapitalistin tavaraan, ts. rahaan, ja tämä vaihtaminen tapahtuu sitä paitsi tietyissä suhteissa. Niin ja niin paljon rahaa niin ja niin kauan kestäneestä työvoiman käyttämisestä. Kaksitoistatuntisesta kutomisesta 2 markkaa. Mutta eivätkö nämä 2 markkaa merkitse kaikkia muita tavaroita, joita voi ostaa 2 markalla? Työläinen on siis itse asiassa vaihtanut tavaransa — työvoiman — muihin erilaatuisiin tavaroihin, ja vieläpä tietyissä suhteissa. Antaessaan työläiselle 2 markkaa kapitalisti antoi hänelle tietyn määrän lihaa, vaatteita, puita, valoa jne. vaihtaen ne hänen työpäiväänsä. Nuo 2 markkaa ilmaisevat siis sen suhteen, jossa työvoima vaihdetaan muihin tavaroihin, työläisen työvoiman *vaihtoarvon*. *Rahassa* ilmaistua tavarain vaihtoarvoa sanotaankin sen *hinnaksi*. *Työpalkka* on siis vain erikoisnimi työvoiman hintaa varten, jota tavallisesti sanotaan työn hinnaksi, erikoisnimi

tuota omalaatuista tavaraa varten, jolla ei ole muuta säiliötä kuin ihmisliha ja -veri.

Ottakaamme joku työläinen, esimerkiksi kankuri. Kapitalisti antaa hänelle kangaspuut ja langan. Kankuri ryhtyy työhön, ja langasta tulee palttinaa. Kapitalisti ottaa palttinan ja myy sen esimerkiksi 20 markasta. Onko kankurinpalkka *osa* palttinasta, osa 20 markasta, osa hänen työnsä tuotteesta? Ei suinkaan. Saihan kankuri työpalkkansa kauan ennen kuin palttina myytiin, ehkäpä kauan ennen kuin se tuli valmiiksi kudotuksikaan. Kapitalisti ei siis maksa tätä palkkaa sillä rahalla, jonka hän saa palttinasta, vaan hän maksaa sen ennen varatulla rahalla. Niin kuin kangaspuut ja lanka eivät ole sen kankurin tuotetta, jolle isäntä ne antoi, niin sitä eivät myöskään ole ne tavarat, joita hän saa vaihtaessaan oman tavaransa, ts. työvoimansa. Ehkäpä isäntä ei löydäkään ostajaa palttinalleen. Ehkei hän saa myynnissä edes sitä, mikä meni työpalkkaan. Tai ehkä hän myy sen kutomapalkkaan nähden hyvinkin edullisesti. Se ei kuulu laisinkaan kankurille. Omistamansa omaisuuden, pääomansa, osalla kapitalisti ostaa kankurin työvoiman aivan samoin kuin hän omaisuutensa toisella osalla osti raaka-aineen eli langan, ja työväliseen, kangaspuut. Tehdyään nämä ostokset, ja näihin ostoksiin kuuluu myös palttinan tuottamiseen tarpeellinen työvoima, kapitalisti tuottaa vain *hänelle kuuluvilla raaka-aineilla ja työvälillä*. Viimeksi mainittuihin kuuluu nyt epäilemättä myös kunnan kankurimme, jolla samoin kuin kangaspuillakaan ei ole osuutta tuotteeseen tai tuotteen hintaan.

Työpalkka ei siis ole työläisen osa hänen tuottamastaan tavarasta. Työpalkka on jo olemassaolevan tavarain se osa, jolla kapitalisti ostaa itselleen tietyn määrän tuottavaa työvoimaa.

Työvoima on siis tavaraa, jonka sen omistaja, palkkatyöläinen, myy pääomalle. Miksi hän sen myy? Eläkkeeseen.

Mutta työvoiman käyttäminen, työ, on työläisen omaa elintoimintaa, hänen elämänsä ilmenemistä. Ja tämän *elintoiminnan* hän myy toiselle turvatakseen itsensä tarvittavilla *elämäntarvikkeilla*, Hänen elintoimintansa on

hänelle siis vain elämisen keino. Hän tekee työtä eläkkeeseen. Hän ei itse laske työtä osaksi elämästään, pikemmin se on hänen elämänsä uhraamista. Työ on tavaraa, jonka hän on myynyt toiselle. Hänen toimintansa tulokkaan ei sen vuoksi ole hänen toimintansa tarkoitus. Hän ei tuota itseään varten sitä silkkiä, jota hän kutoo, sitä kultaa, jonka hän nostaa kaivoksesta, sitä palatsia, jota hän rakentaa. Itseään varten hän tuottaa *työpalkkansa*, ja silkki, kultaa, palatsi muuttuvat hänen osaltaan tiettyksi määräksi elämäntarvikkeita, ehkäpä nutuksi, kuparikolikoksi ja jonkinlaiseksi kellariasunnoksi. Ja onko työläisestä, joka 12 tuntia kutoo, kehrää, poraa, sorvaa, rakentaa, lapioi, hakkaa kiveä, kantaa jne.— onko hänestä tämä kaksitoistatuntinen kutominen, kehrääminen, poraaminen, sorvaaminen, rakentaminen, lapiointi, kiven hakkaaminen hänen elämänsä ilmenemistä, elämää? Päinvastoin. Hänen elämänsä alkaa, kun tämä toiminta lakkaa, ts. ruokapöydän ääressä, kapakan penkillä, vuoteessa. Kaksitoistatuntisen työn merkitys hänen kannaltaan ei ole siinä, että hän kutoo, kehrää, poraa jne., vaan siinä, että se on keino saada *ansiota*, joka antaa hänelle tilaisuuden syödä, mennä kapakkaan, saada nukkua. Jos silkkimato kutoisi ylläpitääkseen toukanelämänsä, se olisi täydellinen palkkatyöläinen.

Työvoima ei ole aina ollut *tavaraa*. Työ ei ole aina ollut palkkatyötä, ts. *vapaata työtä*. Orja ei myynyt työvoimaansa orjanomistajalle, samoin kuin ei härkäkään myy työtään talonpojalle. Orja on työvoimineen kerta kaikkiaan myyty omistajalleen. Hän on tavaraa, joka voi siirtyä omistajalta toiselle. *Hän itse* on tavaraa, mutta työvoima ei ole *hänen* tavaraansa. *Maaorja* myy vain osan työvoimastaan. Ei hän saa palkkaa maanomistajalta: päinvastoin maanomistaja perii häneltä pakkoveroa.

Maaorja kuuluu maahan ja tuottaa tuloksia maanomistajalle. *Vapaa työläinen* sitä vastoin myy itsensä, ja vieläpä vähittäin. Joka päivä hän myy huutokaupalla 8, 10, 12, 15 tuntia elämästään eniten tarjoavalle, raaka-aineiden, työvälineiden ja elämäntarvikkeiden omistajalle, ts. kapitalistille. Työläinen ei kuulu omistajalle eikä maahan, mutta 8, 10, 12, 15 tuntia hänen jokapäiväisestä elämästään kuuluu sille, joka ne ostaa. Työläinen jät-

tää kapitalistin, jolle hän on vuokrannut itsensä, heti kun tahtoo, ja kapitalisti erottaa hänet silloin kun haluaa, heti kun ei enää hyödy hänestä tai ei saa haluamaansa hyötyä. Työläinen jonka ainoana tulolähteenä on työvoiman myyminen, ei voi kuitenkaan torjua *koko ostajien luokkaa, ts. kapitalistiluokkaa*, lakkaamatta itse olemasta. Hän ei kuulu jollekin yhdelle kapitalistille, vaan *koko kapitalistiluokalle*; ja hänen oma asiansa on löytää itselleen isäntä, toisin sanoen löytää ostaja tästä kapitalistiluokasta.

Ennen kuin ryhdymme lähemmin tarkastelemaan pääoman ja palkkatyön välisiä suhteita, esitämme lyhyesti ne yleisimmät seikat, jotka tulevat otetuksi huomioon työpalkkaa määrättäessä.

Työpalkka on, kuten olemme nähneet, määrätyn tavararan, työvoiman, *hintaa*. Työpalkan määräävät siis samat lait, jotka määräävät jokaisen muunkin tavararan hinnan.

Herää siis kysymys: *miten määräytyy tavararan hinta?*

Mikä määrää tavararan hinnan?

Ostajien ja myyjien välinen kilpailu, kysynnän suhde tarjontaan, tarjonnan suhde kysyntään. Kilpailu joka määrää tavararan hinnan, on *kolmipuolinen*.

Useat myyjät tarjoavat samaa tavaraa. Se joka myy halvimmalla yhtä hyviä tavaroita, on varma siitä, että hän lyö muut myyjät laudalta ja varmistaa itselleen suurimman menekin. Myyjät taistelevat siis keskenään menekistä, markkinoista. Kukin heistä tahtoo myydä, myydä mahdollisimman paljon ja myydä mikäli mahdollista yksin, syrjäyttäen muut myyjät. Toinen myy sen vuoksi huokeammalla kuin toinen. Näin siis *myyjien kesken* käydään *kilpailua*, joka *alentaa* heidän tarjoamiensa tavarain hintaa.

Mutta myös *ostajien kesken* käydään *kilpailua*, joka puolestaan *korottaa* tarjolla olevien tavaroiden hintaa.

Kilpailua käydään vihdoin *ostajien ja myyjien kesken*; edelliset tahtovat ostaa mahdollisimman halvalla, jälkimmäiset myydä mahdollisimman kalliista. Tämän ostajien ja myyjien välisen kilpailun tulos riippuu siitä,

missä suhteessa kilpailun molemmat edellä mainitut osapuolet ovat toisiinsa, ts. missä kilpailu on voimakkaampaa, ostajienko joukossa vai myyjien. Teollisuus vie taisteluun toisiaan vastaan kaksi sotajoukkoa, joiden kummankin omissa riveissä vuorostaan käydään keskinäistä taistelua. Voiton saa se sotajoukko, jonka omissa riveissä on vähemmän tappelua.

Otaksukaamme, että markkinoilla on 100 puuvillapaalia ja samanaikaisesti ostajia 1000 puuvillapaalille. Tässä tapauksessa on siis kysyntä kymmenen kertaa suurempi kuin tarjonta. Ostajien keskinäinen kilpailu tulee sen vuoksi olemaan sangen voimakas, jokainen heistä tahtoo saada itselleen edes yhden tai, mikäli mahdollista, kaikki 100 paalia. Tämä esimerkki ei ole mikään mieli-valtainen olettaus. Kaupan historiassa olemme eläneet puuvillakadon kausia, jolloin muutamat keskenään liittoutuneet kapitalistit yrittävät ostaa itselleen maapallon koko puuvillavarat eikä vain 100 paalia. Mainitussa tapauksessa jokainen ostaja koettaa siis lyödä muut laudalta tarjoamalla puuvillapaalista suhteellisesti korkeamman hinnan. Puuvillanmyyjät, jotka näkevät vihollisen sotajoukon osastojen olevan mitä kiivaimmassa keskinäisessä taistelussa ja ovat aivan varmoja 100 paalinsa menekistä, varovat ryhtymästä keskenään tappeluun, etteivät alentaisi puuvillan hintoja nyt, kun heidän vastustajansa kilpailevat keskenään kinnatakseen ne korkealle. Myyjien joukossa koittaa tällöin äkkiä rauha. He seisovat *yhtenä* miehenä ostajia vastassa kädet filosofisesti ristissä, eikä heidän vaatimuksillaan olisi mitään rajoja, ellei tunkeilevimpienkin ostajien tarjouksilla olisi sangen tiettyjä rajojansa.

Jos siis jonkin tavaran tarjonta on pienempi kuin tuon tavaran kysyntä, niin kilpailu myyjien kesken on vähäistä tai puuttuu kokonaan. Samassa suhteessa kuin kilpailu myyjien kesken laimenee, kasvaa kilpailu ostajien kesken. Tulos: enemmän tai vähemmän huomattava tavaranhintojen kohoaminen.

Tunnettua on, että useimmin käy päinvastoin ja päinvastaisin tuloksin: tarjonta on melkoisesti kysyntää suurempi, epätoivoinen kilpailu myyjien kesken, ostajien puute, tavarain myyminen polkuhintoihin.

Mitä on hintojen nousu ja lasku, mitä on korkea hinta ja alhainen hinta? Hiekkajyvä on korkea mikroskoopin läpi tarkasteltuna, ja torni on matala vuoreen verrattuna. Ja jos kysynnän ja tarjonnan suhde määrää hinnan, niin mikä sitten määrää kysynnän ja tarjonnan suhteen?

Kääntykäämme ensimmäisen vastaan sattuvan porvarin puoleen. Hän ei mieli hetkeäkään ja aivan kuin uusi Aleksanteri Suuri sivaltaa tämän metafyyssisen solmun poikki kertomataululla. Jos myymäni tavarän valmistaminen on maksanut minulle 100 markkaa, sanoo hän meille, ja myydessäni saan tästä tavarasta 110 markkaa — tietysti vuoden mittaan —, niin on se tavallinen, säädyllinen, kohtuullinen voitto. Mutta jos myydessäni saan 120, 130 markkaa, niin se on korkea voitto; ja jos saisin peräti 200 markkaa, niin se olisi poikkeuksellinen, suunnaton voitto. Mikä siis on porvarilla voiton *mittana*? Hänen tavaransa *tuotantokustannukset*. Jos hän vaihtaessaan tämän tavarän saa muita tavaroita sellaisen määrän, minkä tuottaminen on maksanut vähemmän kuin hänen tavaransa tuottaminen, niin hän on kärsinyt tappiota. Jos hän tavaransa vaihtaessaan saa vastikkeeksi muita tavaroita sellaisen määrän, minkä valmistaminen on maksanut enemmän, niin hän on voittanut. Voiton suurenemisen ja pienenemisen hän laskee niiden asteiden mukaan, mitkä hänen tavaransa vaihtoarvo on nollan, ts. *tuotantokustannusten*, ala- tai yläpuolella.

Olemme nähneet, kuinka kysynnän ja tarjonnan vaihteleva suhde saa aikaan vuoroin hintojen nousua, vuoroin laskua, vuoroin korkeita, vuoroin alhaisia hintoja. Jos vähäisen tarjonnan tai suhteettomasti kasvaneen kysynnän vuoksi jonkin tavarän hinta nousee melkoisesti, niin jonkin toisen tavarän hinta on ehdottomasti laskenut samassa suhteessa, sillä tavarän hinta ilmaisee rahassa vain sen suhteen, jossa toisia tavaroita siihen vaihdetaan. Jos esimerkiksi silkkikangaskyynärän hinta nousee 5 markasta 6 markkaan, niin hopean hinta on silkkikankaaseen verraten laskenut, ja samoin kaikkien muidenkin tavaröiden, joiden hinnat ovat pysyneet entisellään, ovat laskeneet suhteessa silkkikankaan hintaan. Saman silkkitavaramäärän saamiseksi niitä on vaihdettaessa annet-

tava nyt suurempi määrä. Mikä on seurauksena jonkin tavaran hinnan nousemisesta? Suuria määriä pääomaa siirtyy tälle kukoistavalle teollisuudenalalle, ja tätä pääomien siirtymistä edullisemmalle teollisuudenalalle kestää niin kauan, kunnes voitto tällä teollisuudenalalla laskee tavanomaiselle tasolle tai, oikeammin sanoen, kunnes ylituotanto polkee sen tuotteiden hinnat tuotantokustannuksia alemmaksi.

Vastakkainen tapaus. Jos jonkin tavaran hinta laskee alle sen tuotantokustannusten, niin pääomat vetäytyvät pois tämän tavaran tuotantopiiristä. Paitsi sitä tapausta, jolloin jokin teollisuuden haara ei enää ole ajanmukainen ja joutuu siis häviämään, kyseisen tavaran tuotanto, ts. sen tarjonta, on tämän pääomien poistumisen vuoksi vähenevä niin kauan, että tarjonta jälleen vastaa kysyntää ja tuon tavaran hinta on siis kohonnut taas tuotantokustannusten tasalle, tai oikeammin, tarjonta on laskenut alle kysynnän, ts. tavaran hinta noussut jälleen tuotantokustannuksia korkeammalle, *sillä tavaran käypä hinta on aina sen tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi.*

Näemme, että pääomat virtaavat alinomaa tuotannon-alalta toiselle. Korkea hinta saa aikaan liian voimakkaan pääoman virtaamisen kyseiselle alalle ja alhainen hinta liian voimakkaan virtaamisen siltä alalta muille.

Voisimme toisesta näkökulmasta katsoen osoittaa, että tuotantokustannukset eivät määrää ainoastaan tarjontaa, vaan myös kysynnän. Mutta se veisi meidät liian kauas käsittelemästämme asiasta.

Olemme juuri nähneet, kuinka tarjonnan ja kysynnän vaihtelut aina saattavat tavaran hinnan jälleen tuotantokustannusten tasalle. *Tosin tavaran todellinen hinta on aina tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi; mutta nouseminen ja laskeminen täydentävät toisiaan keskinäisesti,* niin että tietyn ajanjakson rajoissa, kun otetaan teollisuuden luode ja vuoksi yhdessä, tavarat vaihdetaan toisiinsa tuotantokustannuksiaan vastaavasti, ja tuotantokustannukset siis määräävät tavaran hinnan.

Tätä seikkaa, että tuotantokustannukset määräävät hinnan, ei pidä ymmärtää taloustieteilijäin mielessä. Taloustieteilijät sanovat, että tavaran *keskimääräishinta*

on tuotantokustannusten suuruinen; se on heidän mielestään *laki*. Sitä anarkista liikettä, jossa hinnan lasku tasoittaa sen nousun ja nousu laskun, he pitävät sattumana. Samalla oikeudella voisi, kuten useat taloustieteilijät ovat tehneetkin, pitää lakina hintojen vaihteluja ja sattumana sitä, että tuotantokustannukset määräävät hinnat. Mutta vain näiden vaihtelujen, jotka lähemmin katsoen saavat aikaan kauheita hävityksiä ja maanjäristyksen tavoin vapisuttavat koko porvarillisen yhteiskunnan perustuksia, vain näiden vaihtelujen kulussa tuotantokustannukset määräävät hinnan. Tämän epäjärjestyksen kokonaisliike muodostaa sen järjestyksen. Tämän teollisen anarkian kulussa, tässä kiertokulussa kilpailu tasoittaa niin sanoaksemme toisen äärimmäisyyden toisella.

Näemme siis, että tavaran hinnan määräävät tuotantokustannukset sillä tavalla, että niitä aikoja, jolloin kyseisen tavaran hinta nousee tuotantokustannuksia suuremmaksi, tasoittavat ne ajat, jolloin hinta laskee alle tuotantokustannusten, ja päinvastoin. Tällä ei tietenkään tarkoiteta jotakin erinäistä teollisuustuotetta, vaan koko teollisuudenhaaraa. Sillä ei siis myöskään tarkoiteta erinäistä teollisuudenharjoittajaa, vaan koko teollisuudenharjoittajaluokkaa.

Se että tuotantokustannukset määräävät hinnan on samaa kuin että hinnan määrää työaika, joka tarvitaan tavaran tuottamiseen, sillä tuotantokustannukset muodostuvat 1) raaka-aineista ja työvälineiden kulumisesta, so. niistä teollisuustuotteista, joiden tuottaminen on maksanut tietyn määrän työpäiviä ja jotka siis edustavat tiettyä työaikamäärää, ja 2) välittömästä työstä, jonka mitana niin ikään on aika.

Samat yleiset lait, jotka ylipäänsä sääntelevät tavarain hintaa, sääntelevät luonnollisesti myös *työpalkkaa*, *työn hintaa*.

Työstä maksetaan milloin enemmän, milloin vähemmän, aina kysynnän ja tarjonnan välisen suhteen mukaan, sen mukaan, millaiseksi muodostuu työvoiman ostajien, ts. kapitalistien, ja työvoiman myyjien, ts. työläistenvälinen kilpailu. Tavarain hintojen heilahteluja vastaavat ylipäänsä työpalkan heilahtelut. *Mutta näiden hei-*

lahtelujen rajoissa työn hinnan määräävät tuotantokustannukset, työaika, joka tarvitaan tämän tavarain, työvoiman, tuottamiseen.

Entä mitkä ovat työvoiman tuotantokustannukset?

Niitä ovat ne kustannukset, jotka ovat tarpeellisia työläisen säilyttämiseksi työläisenä ja hänen valmentamiseksi työläiseksi.

Mitä vähemmän oppiaikaa jokin työ siis vaatii, sitä pienemmät ovat työläisen tuotantokustannukset, sitä alhaisempi on hänen työnsä hinta, hänen työpalkkansa. Niillä teollisuudenaloilla, joilla ei vaadita oikeastaan ollenkaan oppiaikaa ja joilla riittää pelkkä työläisen ruumiillinen olemassaolo, hänen pätevyysvaatimuksiinsa tarvittavat tuotantokustannukset rajoittuvat miltei vain niihin tavaroihin, jotka ovat tarpeen pitämään hänet hengissä ja työkykyisenä. *Hänen työnsä hinnan määrää sen vuoksi tarvittavien elämäntarvikkeiden hinta.*

On kuitenkin otettava huomioon vielä eräs seikka.

Tehtailija, joka laskee tuotantokustannukset ja niiden mukaisesti tuotteiden hinnan, ottaa huomioon työvälaineiden kulumisen. Jos jokin kone maksaa hänelle esimerkiksi 1000 markkaa ja kuluu 10 vuodessa, niin hän lisää 100 markkaa vuodessa tavarain hintaan, voidakseen kymmenen vuoden kuluttua ottaa uuden koneen kuluneen tilalle. Samalla tavalla täytyy yksinkertaisen työvoiman tuotantokustannuksiin laskea suvunjatkamiskustannukset, minkä ansiosta työläisluokka saa mahdollisuuden lisääntyä ja korvata kuluneet työläiset uusilla. Työläisen kulumisen otetaan näin ollen laskuun samalla tavalla kuin koneen kulumisen.

Yksinkertaisen työvoiman tuotantokustannukset muodostuvat siis *työläisen elin- ja suvunjatkamiskustannuksista*. Työpalkka on siis näiden elin- ja suvunjatkamiskustannusten hinta. Näin määrättyä työpalkkaa sanotaan *minimityöpalkaksi*. Tämä työpalkkaminimi, kuten yleensä tavarain hinnan määräytyminen tuotantokustannusten mukaisesti, ei pidä paikkaansa *yksilöön*, vaan koko *lajiin* nähden. Yksityiset työläiset, miljoonat työläiset eivät saa kylliksi voidakseen elää ja jatkaa sukuaan; *mutta koko työväenluokan työpalkka* tasoittuu vaihtelujensa rajoissa täksi minimiksi.

Nyt kun olemme selvittäneet ne yleisimmät lait, jotka sääntelevät työpalkan, samoin kuin jokaisen muunkin tavaran hinnan, voimme ryhtyä tutkimaan asiaa yksityiskohtaisemmin.

Pääoman muodostavat raaka-aineet, työvälineet ja monenmoiset elämäntarvikkeet, joita käytetään uusien raaka-aineiden, uusien työvälineiden ja uusien elintarvikkeiden valmistamiseen. Nämä pääoman ainesosat ovat työn luomia, työn tuotteita, *kasautunutta työtä*. Kasautunut työ, joka palvelee uuden tuotannon välikappaleena, on pääomaa.

Niin sanovat taloustieteilijät.

Mikä on neekeriorja? Tummaihoisen ihminen. Seliytykset ovat toistensa arvoisia.

Neekeri on neekeri. Vasta tiettyjen suhteiden vallitessa hänestä tulee orja. Puuvillankehruukone on kone, jolla kehrätään puuvillaa. Vain tiettyjen suhteiden vallitessa siitä tulee *pääomaa*. Noista suhteista irrallisena se on yhtä vähän pääomaa, kuin kulta sinänsä on *rahaa* tai sokeri sokerin hinta.

Tuotannossa eivät ihmiset vaikuta yksinomaan luontoon, vaan toisiinsakin. He tuottavat vain toimiessaan tietyllä tavalla yhdessä ja vaihtamalla toimintojaan keskenään. Tuottaakseen he rupeavat tiettyihin yhteyksiin ja suhteisiin toistensa kanssa, ja vain näiden yhteiskunnallisten yhteyksien ja suhteiden puitteissa he vaikuttavat luontoon, tuottavat.

Tuotantovälineiden laadusta riippuen nämä yhteiskunnalliset suhteet, joissa tuottajat ovat toisiinsa, ne edellytykset, joiden mukaisesti he vaihtavat toimintojaan ja osallistuvat yhteiseen tuotantoon, ovat luonnollisesti erilaisia. Kun keksittiin uusi sota-ase, tuliase, niin armeijan koko sisäinen organisaatio muuttui väistämättä, muuttuivat ne suhteet, joiden vallitessa yksilöt voivat muodostaa armeijan ja toimia armeijana, muuttui myös eri armeijoiden keskinäinen suhde.

Siis ne yhteiskunnalliset suhteet, joiden vallitessa yksilöt tuottavat, yhteiskunnalliset tuotantosuhteet, muuttuvat samalla kun muuttuvat ja kehittyvät aineelliset tuotantovälineet, tuotantovoimat. Tuotantosuhteet kokonaisuudessaan muodostavat sen, mitä sanotaan yhteiskunnalli-

siksi suhteiksi, yhteiskunnaksi, ja ne muodostavat tietyllä historiallisella kehitysasteella olevan yhteiskunnan, jolla on omalaatuinen, eriävä luonne. *Antiikin* yhteiskunta, *feodaalinen* yhteiskunta, *porvarillinen* yhteiskunta ovat sellaisia tuotantosuhteiden kokonaisuuksia, joista jokainen samalla merkitsee erikoista kehitystasetta ihmiskunnan historiassa.

Myös *pääoma* on yhteiskunnallinen tuotantosuhde. *Se on porvarillinen tuotantosuhde*, porvarillisen yhteiskunnan tuotantosuhde. Eikö elämäntarvikkeita, työvälineitä, raaka-aineita, jotka muodostavat pääoman, ole tuotettu ja kasattu tiettyjen yhteiskunnallisten edellytysten, yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa? Eikö niitä käytetä tiettyjen yhteiskunnallisten edellytysten, määrättyjen yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa uuteen tuotantoon? Ja eikö juuri tämä tietty yhteiskunnallinen luonne tee uutta tuotantoa palvelevista tuotteista *pääomaa*?

Pääoma ei siis muodostu yksinomaan elämäntarvikkeista, työvälineistä ja raaka-aineista, ei yksinomaan aineellisista tuotteista; se muodostuu myös *vaihtoarvoista*. Kaikki tuotteet, joista se muodostuu, ovat *tavaroita*. Pääoma ei siis ole vain tietty aineellisten tuotteiden summa, se on tavaroiden, vaihtoarvojen, *yhteiskunnallisten* suureiden summa.

Pääoma pysyy pääomana, vaikka ottaisimmekin viljan asemesta puuvillan, viljan asemesta riisin, rautateiden asemesta höyrylaivat, kuitenkin edellyttäen, että puuvillalla, riisillä, höyrylaivoilla, ts. pääoman olennoitumalla, on sama vaihtoarvo, sama hinta kuin villalla, jyvillä, rautateillä, joiden muodossa se ensin esiintyi. Pääoman ulkoinen olennoituma voi alituisesti muuttua, ilman että pääoma muuttuu pienimmässäkään määrässä.

Mutta vaikka jokainen pääoma on tietty tavaroiden, so. vaihtoarvojen summa, niin ei silti jokainen tavaroiden, vaihtoarvojen, summa ole pääomaa.

Jokainen vaihtoarvojen summa on yksi vaihtoarvo. Jokainen erillinen vaihtoarvo on vaihtoarvojen summa. Esimerkiksi talo, joka on 1000 markan arvoinen, on 1000 markan suuruinen vaihtoarvo. Paperiliuska, joka

on pennin arvoinen, on $\frac{100}{100}$ pennin suuruinen vaihtoarvojen summa. Tuotteet, joita voidaan vaihtaa toisiin tuotteisiin, ovat *tavaroita*. Se tietty suhde, jossa ne voidaan vaihtaa, muodostaa niiden *vaihtoarvon* tai rahassa ilmaistuna niiden *hinnan*. Näiden tuotteiden määrä ei voi muuttaa niiden tarkoitusta olla *tavaraa* tai esiintyä *vaihtoarvona* tai omata tiettyä *hintaa*. Puu on puu, olkoon se suuri tai pieni. Vaikka vaihtaisimmekin rautaa muihin tuotteisiin luodeittain emmekä sentnereittäin, muuttaako se raudan olemusta, tavaraolemusta, vaihtoarvoolemusta? Riippuen määrästä rauta edustaa suurempaa tai pienempää arvomäärää, se on hinnaltaan kalliimpaa tai halvempaa tavaraa.

Kuinka jokin tavaroiden tai vaihtoarvojen summa muuttuu pääomaksi?

Siten, että se itsenäisenä yhteiskunnallisena *voimana*, ts. *yhteiskunnan erälle osalle* kuuluvana voimana, säilyy ja lisääntyy vaihdon kautta, jossa vastineena on *välittömän elävä työvoima*. Pääoman välttämätön edellytys on, että on olemassa luokka, joka ei omista mitään muuta kuin työkykyisyytensä.

Vain kasautuneen, aikaisemman, esineellistyneen työn herruus välittömän, elävän työn yli muuttaa kasautuneen työn pääomaksi.

Pääoman olemuksena ei ole se, että kasautunut työ palvelee elävää työtä uuden tuotannon keinona. Sen olemuksena on se, että elävä työ palvelee kasautunutta työtä tämän vaihtoarvon säilyttämisen ja lisäämisen keinona.

Mitä tapahtuu kapitalistin ja palkkatyöläisen välisessä vaihdossa?

Työläinen saa vaihdossa työvoimastaan elämäntarvikkeita, kapitalisti saa vaihdossa elämäntarvikkeistaan työtä, työläisen tuottavan toiminnan, luovan voiman, jolla työläinen paitsi korvaa sen, minkä hän kuluttaa, myös *antaa kasautuneelle työlle suuremman arvon kuin mitä sillä oli ennen*. Työläinen saa kapitalistilta osan jo olevista elämäntarvikkeista. Mihin hän käyttää ne? Välittömään kulutukseen. Mutta kun olen kuluttanut tietyn elämäntarvikemäärän, kadotan sen ainiaaksi, ellen

ole sitä aikaa, minkä kuluessa nämä elämäntarvikkeet ovat pitäneet minua elossa, käyttänyt uusien tuottamiseen ja kulutuksen kestäessä uusien arvojen luomiseen työlläni kulutuksessa häviävien arvojen tilalle. Juuri tämän jalon uusintavan voiman työläinen luovuttaakin pääomalle vaihtamalla sen saamiinsa elämäntarvikkeisiin. Hän on siis omalta osaltaan menettänyt sen kokonaan.

Ottakaamme esimerkki: farmari maksaa päiväläiselleen 5 hopearahaa päivältä. Näistä 5 hopearahasta tämä työskentelee farmarin pellolla koko päivän ja turvaa hänelle siten 10 hopearahan tulon. Farmari ei ainoastaan saa takaisin niitä arvoja, jotka hän on antanut päiväläiselle, vaan hän saa ne kaksinkertaisina. Hän on siis käyttänyt päiväläiselle antamansa 5 hopearahaa hyödyllisesti, tuottavasti. Hän on noilla 5 hopearahalla ostanut nimenomaan päiväläisen työn ja voiman, jotka ovat tuottaneet arvoltaan kaksi kertaa suuremman määrän maantuotteita ja muuttaneet 5 hopearahaa 10 hopearahaksi. Päiväläinen sitä vastoin saa tuotantovoimastaan, jonka tehon hän on luovuttanut farmarille, 5 hopearahaa ja vaihtaa ne elämäntarvikkeisiin, jotka hän ennemmin tai myöhemmin kuluttaa. Nuo 5 hopearahaa on siis kulutettu kahdella tavalla: *tuottavasti* pääomaan nähden, sillä ne on vaihdettu työvoimaan*, joka tuotti 10 hopearahaa, ja *tuottamattomasti* työläiseen nähden, sillä ne on vaihdettu elämäntarvikkeisiin, jotka ovat ainiaaksi kadonneet ja joiden arvon hän voi saada jälleen vain suorittamalla farmarin kanssa uudelleen saman vaihdon. *Pääoma edellyttää siis palkkatyötä, ja palkkatyö edellyttää pääomaa. Ne edellyttävät toinen toistaan; ne tuottavat molemminpuolisesti toisiaan.*

Tuottaako puuvillatehtaan työläinen vain puuvillakankaita? Ei, hän tuottaa pääomaa. Hän tuottaa arvoja, joita käytetään jälleen hänen työstään määräämiseen ja sen avulla uusien arvojen luomiseen.

Pääoma voi lisääntyä vain, kun sitä vaihdetaan työvoimaan, kun se herättää eloon palkkatyön. Palkkatyö-

* Tässä kohtaa termi »työvoima» ei ole Engelsin lisäämä, vaan se oli jo Marxin »Neue Rheinische Zeitungissa» julkaisemassa tekstissä. *Toim.*

läisen työvoima voidaan vaihtaa pääomaan vain sillä ehdolla, että se lisää pääomaa, vahvistaa sitä valtaa, jonka orja se on. *Pääoman lisääntyminen on näin ollen proletariaatin, ts. työväenluokan, lisääntymistä.*

Kapitalistin ja työläisen edut ovat siis samoja, väittävät porvarit ja heidän taloustieteilijänsä. Todellakin! Työläinen tuhoutuu, ellei pääoma pidä häntä työssä. Pääoma tuhoutuu, ellei se riistä työvoimaa, ja sitä riistääkseen pääoman täytyy ostaa sitä. Mitä nopeammin tuotantoon määrätty pääoma, tuottava pääoma, lisääntyy, mitä kukoistavampi on siis teollisuus, mitä enemmän porvaristo rikastuu, mitä paremmin liike edistyy, sitä enemmän kapitalisti tarvitsee työläisiä, sitä kalliimmasta työläinen myy itsensä.

Työläisen vähänkään siedettävän aseman ehdottomana edellytyksenä on siis *tuottavan pääoman mahdollisimman nopea kasvaminen.*

Mutta mitä on tuottavan pääoman kasvaminen? Se on kasautuneen työn vallan kasvamista elävän työn suhteen. Porvariston herruuden kasvamista työtätekevän luokan suhteen. Kun palkkatyö tuottaa sitä hallitsevaa vierasta rikkautta, sille vihamielistä voimaa, pääomaa, niin se saa tältä viimeainitulta toimintavälineet [Beschäftigungsmittel], so. elämäntarvikkeet, sillä ehdolla, että siitä tulee uudelleen pääoman osa, vipu, joka nopeuttaa yhä uudestaan pääoman kasvua.

Väite, että pääoman edut ja työn edut ovat samat, merkitsee itse asiassa vain sitä, että pääoma ja palkkatyö ovat saman suhteen kaksi puolta. Toinen puoli edellyttää toista samoin kuin koronkiskuri ja tuhlaaja edellyttävät toisiaan.

Niin kauan kuin palkkatyöläinen pysyy palkkatyöläisenä, hänen kohtalonsa riippuu pääomasta. Siinä sitten onkin työläisen ja kapitalistin etujen paljon puhuttu yhteisyys.

Jos pääoma kasvaa, niin kasvaa palkkatyön määrä, kasvaa palkkatyöläisten luku, sanalla sanoen: pääoman valtaan joutuu suurempi määrä yksilöitä. Otaksukaamme paras tapaus: tuottavan pääoman kasvaessa kasvaa työn kysyntä. Työn hinta, työpalkka siis kasvaa.

Olkoon talo kuinka pieni tahansa, kuitenkin niin kauan kuin sitä ympäröivät talot niin ikään ovat pieniä,

se tyydyttää kaikki asuntoa koskevat yhteiskunnalliset vaatimukset. Mikäli taas pienen talon viereen nousee palatsi, pieni talo kutistuu mökiksi. Talon pienuus todistaa nyt, ettei sen omistajalla ole lainkaan tai hänellä on vain hyvin pienet vaatimukset; ja kohotkoonpa pieni talo sivistyksen edistyessä miten korkeaksi tahansa, jos naapuripalatsi kohoaa samassa tai vieläkin suuremmassa suhteessa, on tuon suhteellisesti pienen talon asukas tunteva olonsa neljän seinänsä sisällä yhä epämiellyttävämmäksi, epätyydyttävämmäksi, ahtaammaksi.

Työpalkan vähänkin huomattava lisääntyminen edellyttää tuottavan pääoman nopeaa kasvamista. Tuottavan pääoman nopea kasvu aiheuttaa rikkauden, ylellisyyden, yhteiskunnallisten tarpeiden ja yhteiskunnallisten nautintojen yhtä nopeaa kasvua. Vaikka siis työläisen saavutettavissa olevat nautinnot ovat kasvaneet, niin niiden suoma yhteiskunnallinen tyydytys on pienentynyt verrattuna kapitalistin lisääntyneihin nautintoihin, jotka ovat työläiselle saavuttamattomissa, ja verrattuna yhteiskunnan kehitystasoteeseen yleensä. Tarpeemme ja nautintomme saavat alkunsa yhteiskunnasta; siksi mitaamme ne yhteiskunnan mittapuulla emmekä niiden esineiden mukaan, joilla ne tyydytetään. Koska tarpeemme ja nautintomme ovat luonteeltaan yhteiskunnallisia, ne ovat suhteellisia.

Työpalkkaa ei yleensä määrää vain niiden tavarain määrä, mitkä minä voin siihen vaihtaa. Se sisältää eri suhteita.

Työläinen saa lähinnä työvoimastaan määrätyn rahausuman. Määrääkö työpalkan vain tämä rahahinta?

1500-luvulla Euroopassa liikkeessä olleen kullan ja hopean määrä lisääntyi Amerikan rikkaampien ja helpompitöiden vuorikaivosten löydön seurauksena. Kullan ja hopean arvo aleni sen vuoksi muihin tavaroihin verraten. Mutta työläiset saivat työvoimastaan rahaksi lyötyä hopeaa yhtä paljon kuin ennenkin. Heidän työnsä rahahinta pysyi samana, mutta heidän työpalkkansa oli sittenkin laskenut, sillä saman hopeamäärän vaihtaessaan he saivat vähemmän muita tavaroita. Tämä oli eräs niistä seikoista, jotka 1500-luvulla edistivät pääoman kasvamista, porvariston ylenemistä.

Ottakaamme toinen tapaus. Talvella 1847 kadon seurauksena välttämättömimpien elämäntarvikkeiden, kuten viljan, lihan, voin, juuston jne. hinnat nousivat melkoisesti. Oletamme työläisen saaneen työvoimastaan saman määrän rahaa kuin ennenkin. Eikö heidän työpalkkansa laskenut? Laski tietenkin. He saivat nyt vaihdossa samalla rahalla vähemmän leipää, lihaa jne. Heidän työpalkkansa laski, mutta ei siksi, että hopean arvo olisi laskenut, vaan siksi, että elämäntarvikkeiden arvo oli kasvanut.

Otaksukaamme vihdoin, että työn rahahinta on jäänyt samaksi samalla kun kaikkien maanviljelys- ja teollisuustuotteiden hinta uusien koneiden käyttämisen, suotuisan vuodenajan jne. vuoksi on laskenut. Samalla rahalla voivat työläiset nyt ostaa enemmän kaikenlaisia tavaroita. Työpalkka on siis kohonnut juuri siksi, että sen raha-arvo ei ole muuttunut.

Työn rahahinta, nimellispalkka, ei näin ollen käy yhteen reaali-palkan kanssa, so. niiden tavarain määrän kanssa, joita todella annetaan vaihtokaupassa työpalkasta. Kun siis puhumme työpalkan kohoamisesta tai laskemisesta, meidän ei ole pidettävä silmällä yksin työn rahahintaa eli nimellispalkkaa.

Mutta ei nimellispalkka, so. se rahamäärä, josta työläinen myy itsensä kapitalistille, enempiä kuin reaali-palkkakaan, so. se tavaramäärä, jonka hän voi ostaa tällä rahalla, käsitä tyhjentävästi työpalkkaan sisältyviä suhteita.

Työpalkan määrää sitä paitsi ennen kaikkea sen suhde kapitalistin voittoon; tämä on suhteellinen, relatiivinen työpalkka.

Reaali-palkka ilmaisee työn hinnan verrattuna muiden tavaroiden hintaan, jota vastoin suhteellinen työpalkka ilmaisee, minkä osan työn luomasta uudesta arvosta välitön työ saa verrattuna tuon arvon siihen osaan, jonka saa kasautunut työ, pääoma.

Sanoimme yllä, s. 14*: »Työpalkka ei... ole työläisen osa hänen tuottamastaan tavarasta. Työpalkka on jo ole-

* Ks. tätä osaa, s. 390. *Toim.*

massaolevan tavaran se osa, jolla kapitalisti ostaa itselleen tietyn määrän tuottavaa työvoimaa.» Mutta tämä työpalkka kapitalistin täytyy saada uudelleen korvatuksi siitä hinnasta, johon hän myy työläisen valmistaman tuotteen; hänen täytyy saada se korvatuksi siten, että hänelle jäisi jatkuvasti vielä ylijäämää, joka ylittää hänen suorittamansa tuotantokustannukset, ts. saada voittoa. Työläisen tuottaman tavaran myyntihinta jakaantuu kapitalistin kannalta katsoen kolmeen osaan: *ensiksi* hänen antamiensa raaka-aineiden hinnan korvaus samoin kuin hänen antamiensa välineiden, koneiden ja muiden työvälineiden kulumisen korvaus; *toiseksi* hänen antamansa työpalkan korvaus ja *kolmanneksi* kaiken tämän yli jäävä osa, kapitalistin voitto. Kun ensimmäinen osa korvaa vain *ennen olleet arvot*, on selvää, että niin työpalkan korvaus kuin myös kapitalistin voitto kokonaisuudessaan otetaan *työläisen työn luomasta* ja raaka-aineiden arvoon lisätystä *uudesta arvosta*. *Tässä mielessä* voimme sekä työpalkan että voiton, verrataksemme niitä toisiinsa, käsittää työläisen tuotteen osiksi.

Reaalipalkka saattaa pysyä samana, ehkä noustakin, ja silti suhteellinen työpalkka voi alentua. Otaksukaamme että elämäntarvikkeiden hinnat olisivat alentuneet $\frac{2}{3}$:lla, samalla kun päiväpalkka on alentunut vain $\frac{1}{3}$:lla, siis esimerkiksi 3 markasta 2 markkaan. Vaikka työläinen saa näillä 2 markalla suuremman määrän tavaroita kuin ennen 3 markalla, niin sittenkin hänen työpalkkansa on kapitalistin voittoon verrattuna pienentynyt. Kapitalistin (esimerkiksi tehtailijan) voitto on suurentunut yhdellä markalla, ts. pienemmästä määrästä vaihtoarvoja, jotka hän maksaa työläiselle, työläisen täytyy nyt tuottaa vaihtoarvoja enemmän kuin ennen. Pääoman osa on työn osaan verrattuna kasvanut. Yhteiskunnallisen rikkauten jako pääoman ja työn kesken on tullut entistä epätasaisemmaksi. Kapitalisti hallitsee samalla pääomalla suurempaa työmäärää. Kapitalistiluokan valta työväenluokkaan nähden on kasvanut, työläisen yhteiskunnallinen asema on huonontunut, painunut vielä astetta alemmaksi kapitalistin asemaan verraten.

Mikä siis on se yleinen laki, joka määrää työpalkan ja voiton keskinäisen suhteellisen alenemisen ja nousemisen?

Työpalkka ja voitto ovat käänteisessä suhteessa toisiinsa. Pääoman osa (voitto) kohoaa samassa suhteessa kuin työn osa (päiväpalkka) laskee, ja päinvastoin. Voitto kohoaa samassa määrin, kuin työpalkka laskee, ja laskee samassa määrin, kuin työpalkka kohoaa.

Väitetään ehkä, että kapitalisti voi voittaa vaihtamalla edullisesti tuotteitaan toisten kapitalistien kanssa, kun hänen tavarainsa kysyntä suurenee joko uusien markkinoiden ilmaantumisen seurauksena tai vanhoilla markkinoilla tapahtuneen tarpeiden äkillisen kasvun seurauksena jne.; että siis yhden kapitalistin voitto voi lisääntyä toisten kapitalistien kustannuksella riippumatta työpalkan, työvoiman vaihtoarvon, noususta ja laskusta; tai että kapitalistin voitto voi nousta myös työkalujen parantamisen, luonnonvoimien uudenlaisen käytön tms. ansiosta.

Ensiksikin täytyy myöntää, että tulos jää samaksi, vaikka se olisikin saavutettu käänteisesti. Voitto ei tosin ole suurentunut sen tähden, että työpalkka on laskenut, mutta työpalkka on laskenut sen tähden, että voitto on suurentunut. Kapitalisti on samalla vieraan työn määrällä ostanut suuremman määrän vaihtoarvoja maksamatta silti työstä enemmän; työstä maksetaan siis vähemmän verrattuna puhtaaseen tuloon, jonka se tuottaa kapitalistille.

Huomautamme lisäksi, että tavarain hintojen vaihteluista huolimatta jokaisen tavaran keskimääräisen hinnan, so. sen suhteen, jossa tavara vaihdetaan muihin tavaroihin, määräävät *tavaran tuotantokustannukset*. Sen tähden kapitalistiluokan sisällä tapahtuvasta puljutuksesta johtuvat vahingot tasoittuvat ehdottomasti. Koneiden parantaminen ja luonnonvoimien uudenlainen käyttö tuotannossa tekevät mahdolliseksi luoda tietyssä työajassa, samalla työ- ja pääomamäärällä suuremman määrän tuotteita, mutta ei suinkaan vaihtoarvoja suurempaa määrää. Jos kehruukonetta käyttämällä voinkin tunnissa valmistaa lankaa kaksi kertaa enemmän kuin ennen kehruukoneen keksimistä, esimerkiksi sata naulaa viidenkymmenen asemesta, niin en noista sadasta naulasta ajan pitkään saa vaihdettaessa enempää tavaraa kuin ennen viidestäkymmenestä, koska tuotantokustannukset

ovat alentuneet puolella eli koska samoilla kustannuksilla voin tuottaa kaksinkertaisen määrän tuotetta.

Vihdoin, missä suhteessa jonkin maan tai koko maailmanmarkkinoiden kapitalistiluokka, porvarit, jakanevatkin keskenään tuotannon puhtaan tulon, on tämän puhtaan tulon kokonaissumma aina kuitenkin vain se summa, jolla välitön työ on kaiken kaikkiaan lisännyt kasautunutta työtä. Tämä kokonaissumma kasvaa siis samassa suhteessa, jossa työ lisää pääomaa, so. samassa suhteessa, jossa voitto nousee työpalkkaan verrattuna.

Näemme siis, että silloinkin kun pysymme *pääoman ja palkkatyön suhteiden puitteissa, pääoman edut ja palkkatyön edut ovat aivan vastakkaiset.*

Pääoman nopea lisääntyminen on samaa kuin voiton nopea lisääntyminen. Voitto voi lisääntyä nopeasti vain silloin kun työn hinta, kun suhteellinen työpalkka laskee yhtä nopeasti. Suhteellinen työpalkka voi laskea siinäkin tapauksessa, että reaali-palkka yhdessä nimellispalkan, työn raha-arvon kanssa, nousee, kunhan se ei vain nouse samassa suhteessa kuin voitto. Jos esimerkiksi hyvinä liikeaikoina työpalkka nousee 5 prosentilla, mutta voitto sitä vastoin 30 prosentilla, niin suhteellinen, relatiivinen työpalkka ei *suurene* vaan *pienenee*.

Mikäli siis työläisen tulot suurenevät pääoman nopeasti kasvaessa, samanaikaisesti suurenee myös se yhteiskunnallinen juopa, joka erottaa työläisen kapitalistista, ja samanaikaisesti kasvaa myös pääoman ylivalta, työn riippuvuus pääomasta.

Väite, että työläinen olisi kiinnostunut pääoman nopeasta kasvusta, merkitsee vain: kuta nopeammin työläinen lisää vierasta rikkautta, sitä suurempia muruja putoaa hänelle, sitä useampia työläisiä voidaan pitää työssä ja elossa, sitä suuremmaksi voi paisua pääomasta riippuvaisten orjien joukko.

Olemme siis nähneet:

Työväenluokalle *edullisinkaan tilanne, pääoman mahdollisimman nopekaan kasvaminen*, niin suuresti kuin s, saattaakin parantaa työläisen aineellista toimeentuloa ei kuitenkaan poista työläisen etujen ja porvarin etujen, kapitalistin etujen, vastakkaisuutta. *Voitto ja työpalkka* ovat yhä edelleen *käänteisessä suhteessa toisiinsa.*

Jos pääoma kasvaa nopeasti, niin työpalkka voi kohota; pääoman voitto kasvaa kuitenkin suhteettomasti nopeammin. Työläisen aineellinen asema on parantunut, mutta hänen yhteiskunnallisen asemansa kustannuksella. Yhteiskunnallinen juopa, joka erottaa hänet kapitalistista, on laajentunut.

Vihdoin:

Väite, että tuottavan pääoman mahdollisimman nopea kasvu olisi palkkatyölle edullisin ehto, merkitsee vain: mitä nopeammin työväenluokka lisää ja suurentaa sille vihamielistä voimaa, työväenluokkaa hallitsevaa vierasta rikkautta, sitä suotuisemmin ehdoin suodaan sen työskennellä uudestaan tämän porvariston rikkauten lisäämiseksi, pääoman vallan lisäämiseksi, tyytyväisenä, että se itse takoo itselleen kultakahleita, joista porvaristo kiskoo sitä perässään.

Ovatko tuottavan pääoman lisääntyminen ja työpalkan kohoaminen todellakin niin erottamattomasti sidotut toisiinsa, kuin porvarilliset taloustieteilijät väittävät? Emme voi uskoa heidän yhteenkään sanaansa. Emme voi uskoa edes sitä, että mitä ihraisempi pääoma on, sitä paremmin syötetään sen orjia. Porvaristo on liian valistunut, se laskelmoi liian hyvin omaksuakseen feodaaliherran ennakkoluuloja, joka prameili palvelusväkensä loistolla. Porvariston olemassaolon ehdot pakottavat sen laskelmoimaan.

Meidän täytyy siis tutkia asiaa lähemmin:

Miten tuottavan pääoman kasvu vaikuttaa työpalkkaan?

Jos porvarillisen yhteiskunnan tuottava pääoma kasvaa kokonaisuudessaan, niin tapahtuu työn *monipuolisempaa* kasautumista. Kapitalistien lukumäärä ja heidän pääomansa suuruus lisääntyy. Pääomien lukumäärän kasvu lisää *kapitalistien keskinäistä kilpailua*. Pääomien suuruuden lisääntyminen tekee mahdolliseksi *viedä teollisuuden taistelutantereelle entistä suurempia työläisarmeijoita aseistettuina entistä valtavammilla taisteluvälineillä*.

Kapitalisti voi lyödä toisen laudalta ja vallata hänen pääomansa vain myymällä halvemmalla. Voidakseen myydä halvemmalla joutumatta häviöön, hänen täytyy tuottaa halvemmalla, ts. enentää mahdollisimman paljon

työn tuotantovoimaa. Mutta työn tuotantovoima kasvaa ennen kaikkea *suuremman työnjaon, koneiden kaikinpuolisen käytäntöönottamisen ja alituisen parantamisen avulla*. Mitä suurempi on työläisarmeija, jonka kesken työ jaetaan, mitä valtavammassa mitassa otetaan käytäntöön koneita, sitä suurempi on tuotantokustannusten suhteellinen väheneminen, sitä tuottavampaa tulee olemaan työ. Kapitalistien kesken syntyy sen vuoksi kaikinpuolinen kilpailu työnjaon ja koneiden määrän enentämiseksi ja niiden käyttämiseksi mahdollisimman suuressa mitassa.

Miten kapitalisti menettelee, jos hän suuremman työnjaon, uusien koneiden käyttämisen ja niiden parantamisen, luonnonvoimien edullisemman ja laajemman käyttämisen ansiosta on löytänyt keinon luoda samalla työmäärällä tai kasautuneen työn samalla määrällä suuremman määrän tuotteita, tavaroita, kuin hänen kilpailijansa, jos hän esimerkiksi samassa työajassa, jossa hänen kilpailijansa kutovat puoli kyynärää palttinaa, tuottaa koko kyynärän?

Hän voisi edelleenkin myydä puoli kyynärää palttinaa entiseen markkinahintaan, mutta sillä tavalla hän ei voisi lyödä vastustajiaan laudalta eikä suurentaa omaa menekkiään. Mutta siinä määrin, missä hän on laajentanut tuotantoaan, on lisääntynyt myös hänen menekkitarpeensa. Tehokkaammat ja kalliimmat tuotantovalineet, jotka hän on herättänyt eloon, *antavat* hänelle tosin *mahdollisuuden* myydä tavaroita halvemmalla, mutta samalla ne *pakottavat* hänen *myymään enemmän tavaroita*, valloittamaan tavaroilleen verrattomasti *suurempia* markkinoita; kapitalistimme on myyvä siis puoli kyynärää palttinaa halvemmalla kuin hänen kilpailijansa.

Kapitalisti ei kuitenkaan myy koko kyynärää siitä hinnasta, josta hänen vastustajansa myyvät puoli kyynärää, vaikka koko kyynärän tuottaminen ei maksa hänelle enempää kuin muille puolen kyynärän tuottaminen. Muutoinhan hänelle ei tulisi mitään lisävoittoa, vaan hän saisi vaihdossa takaisin vain tuotantokustannuksensa. Hänen mahdollisesti suuremmat tulonsa johtuisivat yksinomaan siitä, että hän on pannut liikkeelle suuremman pääomamäärän eikä siitä, että hänen pääomansa olisi

lisännyt arvoaan enemmän kuin muut pääomat. Hän saavuttaa sitä paitsi sen päämäärän, johon hän pyrkii, jos hän määrää tavaralleen vain muutamia prosentteja alhaisemman hinnan kuin hänen kilpailijansa. *Myyväällä halvemmalla* hän syrjäyttää kilpailijansa markkinoilta tai valloittaa ainakin osan heidän menekistään. Muistakamme vielä, että käypä hinta on aina *tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi* riippuen siitä, onko tavaran myynti tapahtuva teollisuudelle suotuisana vai epäsuotuisana vuodenaikana. Sen mukaan, onko palttinakyyntärän markkinahinta siihenastisia tavallisia tuotantokustannuksia pienempi tai suurempi, vaihtelevat ne prosenttimäärät, jotka kapitalisti, joka on käyttänyt uusia, tuottavampia tuotantovälineitä, saa myynnissä todellisten tuotantokustannusten yli.

Kapitalistimme *etuoikeus* ei kuitenkaan kestä kauan; muut kilpailevat kapitalistit ottavat käyttöön samoja koneita, saman työnjaon, ottavat ne käyttöön samassa tai suuremmassa mitassa, ja tämä käyttöönotto tulee niin yleiseksi, että palttinan hinta *laskee uusiakin* eikä vain *entisiä tuotantokustannuksia pienemmäksi*.

Kapitalistit ovat siis toisiinsa nähden samassa asemassa, jossa he olivat *ennen* uusien tuotantovälineiden käyttöönottamista, ja jos he noilla välineillä saattoivat valmistaa samaan hintaan kaksinkertaisen määrän tuotteita, niin *nyt* heidän on pakko myydä kaksinkertainen määrä tuotteita *alle* vanhan hinnan. Näiden uusien tuotantokustannusten tasolla sama leikki alkaa uudestaan. Taas saatetaan voimaan entistä suurempi työnjako, enemmän koneita, työnjaon ja koneistojen käytön suuremmat mitasuhteet. Ja kilpailu synnyttää taas saman vastavaikutuksen.

Näemme miten tuotantotapa, tuotantovälineet ovat alinomaisten mullistusten, vallankumousten alaisia, *miten työnjako aiheuttaa väistämättä suuremman työnjaon, koneiden käyttö suuremman koneiden käytön, suuressa mitassa tapahtuva tuotanto vielä suuremmassa mitassa tapahtuvan tuotannon*.

Tämä on se laki, joka yhä uudelleen heittää porvarillisen tuotannon vanhoilta raiteiltaan ja pakottaa pääoman jännittämään työn tuotantovoimia, *koska se on*

ennenkin niitä jännittänyt, laki, joka ei suo pääomalle mitään lepoa ja kuiskii sille alinomaa: Eteenpäin! Eteenpäin!

Tämä ei ole mitään muuta kuin se sama laki, joka kaupan kausivaihtelujen rajoissa *tasoittaa* ehdottomasti tavaran hinnan tavaran *tuotantokustannusten* mukaiseksi.

Ottakoon kapitalisti käyttöön kuinka mahtavia tuotantovälineitä tahansa, kilpailu yleistää nämä tuotantovälineet, ja siitä hetkestä alkaen, jolloin se on ne yleistänyt, kapitalistin pääoman suuremmasta tuottavuudesta on ainoana seurauksena se, että hänen täytyy nyt *samasta hinnasta* toimittaa tuotteita 10, 20, 100 kertaa enemmän kuin ennen. Mutta koska hänen on nyt saatava kaupaksi ehkä 1000 kertaa enemmän kuin ennen, jotta myyntihinnan lasku tulisi tasatuksi lisäämällä myytyjen tuotteiden määrää, ja koska hänen on nyt myytävä paljon enemmän paitsi suuremman voiton saamisen myös tuotantokustannusten korvaamisen vuoksi — itse tuotantokalustohan tulee, kuten olemme nähneet, yhä kalliimmaksi — ja koska tästä massamyynnistä on tullut paitsi hänen myös hänen kilpailijainsa elinkysymys, niin vanha taistelu alkaa *sitä tuimempana, mitä tuottavampia jo keksityt tuotantovälineet ovat. Työnjako ja koneiden käyttö tulevat siis edelleenkin edistymään verrattomasti suuremmassa mitassa.*

Olkoon käytössä olevien tuotantovälineiden voima millainen tahansa, kilpailu pyrkii riistämään pääomalta tämän voiman kultaiset hedelmät alentamalla tavaran hintaa tuotantokustannusten tasalle, siis siten, että samassa mitassa kuin käy mahdolliseksi tuottaa halvemmalla, ts. tuottaa enemmän samalla työmäärällä, kilpailu tekee tuotannon halventamisen sekä yhä suurempien tuotemäärien toimittamisen samasta hintasummasta ehdottomaksi laiksi. Kapitalisti ei siis ponnistuksillaan olisi voittanut muuta kuin velvollisuuden tuottaa samassa työajassa enemmän, sanalla sanoen hän voittaisi *vaikeamat ehdot pääomansa arvon kasvulle.* Siis samalla kun kilpailu vainoo häntä tuotantokustannuslaillaan ja suuntaa jokaisen aseeseen, jonka hän on takonut voittaakseen kilpailijansa, häntä itseään vastaan, kapitalisti pyrkii

alinomaa pettämään kilpailua ottamalla herkeämättä käyttöön uusia, tosin kalliimpia, mutta halvemmalla tuottavia koneita ja uuden työnjaon entisten tilalle odottamatta milloin kilpailu vanhentaa entiset.

Jos nyt kuvittelemme mielessämme *koko maailmanmarkkinoiden* olevan yhtäikaa tämän kuumeisen kiihkon vallassa, käsitämme, kuinka pääoman kasvaminen, kasautuminen ja keskittyminen johtaa keskeytyksettömään, itse itsensä kumoavaan ja yhä jättiläisemmässä mitassa tapahtuvaan työnjakoon, uusien koneiden soveltamiseen ja vanhojen parantamiseen.

Miten sitten nämä seikat, jotka ovat erottamattomasti sidotut tuottavan pääoman kasvuun, vaikuttavat työpalkan määräytymiseen?

Suurempi *työnjako* mahdollistaa sen, että *yksi* työläinen voi tehdä 5, 10, 20 työläisen työn; se lisää siis työläisten keskinäistä kilpailua 5-, 10-, 20-kertaiseksi. Työläiset eivät kilpaile keskenään vain myymällä työvoimaansa toinen toistaan halvemmalla, he kilpailevat myös siten, että *yksi* työläinen tekee 5, 10, 20 työläisen työn; ja pääoman soveltama ja yhä lisäämä *työnjako* pakottaa työläiset tämänlaatuiseen kilpailuun.

Edelleen. Samassa määrässä kuin *työnjako* lisääntyy, työ *yksinkertaistuu*. Työläisen erikoinen taitavuus menettää arvonsa. Hän muuttuu tavalliseksi tylsäksi tuotantovoimaksi, jolta ei vaadita ruumiillisia eikä henkisiä kykyjä ja tottumuksia. Hänen työnsä muuttuu työksi, jota voivat tehdä kaikki. Kilpailijoita tulee hänelle sen vuoksi joka taholta, ja muistakaamme lisäksi se, että mitä yksinkertaisempaa, mitä helpommin opittavaa työ on, mitä vähemmän tuotantokustannuksia sen oppiminen vaatii, sitä alemmaksi laskee työpalkka, sillä sen, kuten jokaisen muunkin tavaran hinnan, määräävät tuotantokustannukset.

Samassa määrässä kuin työ lakkaa tuottamasta tyydytystä ja tulee entistä vastenmielisemmäksi, samassa määrässä kilpailu lisääntyy ja työpalkka laskee. Työläinen koettaa pitää työpalkkaa ennallaan tekemällä enemmän työtä: hän joko tekee useamman tunnin työtä tai tuottaa tunnissa enemmän. Häden pakottamana hän voimistaa siis vieläkin enemmän työnjaon turmiollisia vaikutuksia.

Tuloksena on: *mitä enemmän hän tekee työtä, sitä vähemmän hän saa palkkaa*, ja tämä aiheutuu yksinkertaisesti siitä, että hän aiheuttaa samassa mitassa kilpailua työtovereidensa suhteen, tekee heistä sen vuoksi itselleen kilpailijoita, jotka tarjoutuvat työhön yhtä huonoilla ehdoilla kuin hän itsekin; että hän siis viime kädessä *luo itse itselleen kilpailua, itse itselleen työläisluokan jäsenenä*.

Koneiden vaikutus on sama, mutta mittasuhteiltaan paljon laajempi, koska ne korvaavat taitavat työläiset taitamattomilla, miehet naisilla, täysikasvuiset lapsilla, koska koneet siellä, missä ne ensi kerran otetaan käyttöön, heittävät käsityöläisiä joukoittain kadulle ja siellä, missä koneita kehitetään, parannetaan ja korvataan tuottoisammilla koneilla, ne syrjäyttävät työstä erillisiä työläisryhmiä. Olemme yllä pikapiirroin kuvanneet kapitalistien keskinäistä teollista sotaa; tälle sodalle on ominaista se, ettei siinä taisteluja voiteta niinkään työläisar-meijan pestaamisella kuin erottamalla työläisiä työstä. Sotapäälliköt, kapitalistit kilpailevat keskenään siitä, kuka voi eniten erottaa teollisuuden sotamiehiä palveluksesta.

Taloustieteilijät kertovat tosin meille, että työläiset, jotka koneiden vuoksi ovat tulleet liioiksi, muka löytävät *uusia* toiminta-aloja.

He eivät uskalla vakuuttaa ehdottomasti että samat työläiset, jotka erotettiin työstä, saavat paikkoja uusilla työaloilla. Tosiasiat huutaisivat liian äänekkäästi tätä valhetta vastaan. He väittävät oikeastaan vain, että *uusia* toiminta-aloja avautuu *toisille työväenluokan osille*, esimerkiksi sen nuoren työläissukupolven osalle, joka oli jo valmis astumaan hävinneelle teollisuusosalalle. Se on tietenkin suurena lohdutuksena osattomille työläisille. Herroilta kapitalisteilta ei ole puuttuva tuoretta riistetävää lihaa ja verta; annetaan kuolleitten haudata kuolleensa. Tällä porvarit lohduttavat pikemminkin itseään kuin työläisiä. Jos koneet tuhoaisivat koko palkkatyöläisten luokan, miten kamalaa se olisikaan pääomalle, joka ilman palkkatyötä lakkaa olemasta pääomaa!

Otaksukaamme kuitenkin, että ne, jotka koneet suoranaisesti tunkivat pois työstä, ja koko se osa uutta su-

kupolvea, joka jo odotti tätä työtä, *saa uutta työtä*. Onko varmuutta, että siitä maksetaan yhtä hyvin kuin menetystystä? *Se sotisi kaikkia taloudellisia lakeja vastaan*. Olemme nähneet, kuinka nykyaikaisen teollisuuden seurauksena monimutkaiset, vaativat työt vaihdetaan alati yksinkertaisempiin, vaatimattomampiin.

Kuinka voisivat siis työläisjoukot, jotka koneet ovat syrjäyttäneet pois joltain teollisuudenalalta, löytää turvaa toiselta alalta muutoin kuin ehdolla, että siellä *maksetaan vähemmän, huonommin?*

Poikkeuksena on mainittu ne työläiset, jotka valmistavat työkseen koneita. Mikäli teollisuudessa tullaan tarvitsemaan ja käyttämään enemmän koneita, täytyy koneiden määrän, siis koneiden valmistuksen ja niin muodin myös koneiden tuotannossa työskentelevien työläisten määrän ehdottomasti lisääntyä, ja tällä teollisuudenalalla käytettävien työläisten tulisi olla taitavia, vieläpä sivistyneitäkin.

Vuodesta 1840 alkaen on tämä jo ennenkin vain puoleksi tosi väite menettänyt kaiken todenmukaisuutensa, koska koneiden valmistamiseen käytetään yhä monimutkaisempia koneita aivan yhtä suuressa määrin kuin puuvillalangan valmistamiseen, ja koneiden valmistuksessa työskentelevät työläiset voivat, hyvin taidokkaiisiin koneisiin verraten, täyttää vain sangen yksinkertaisten koneiden paikan.

Mutta koneen syrjäyttämän miehen asemesta saa taassa työtä ehkä kolme lasta ja yksi nainen! Entä eikö miehen palkan täytynyt riittää kolmelle lapselle ja vaimolle? Eikö työpalkkaminimin täytynyt riittää suvun säilyttämiseen ja lisäämiseen? Mitä todistaa näin muodin tämä porvariston lempilause? Ei muuta kuin että yhden työläisperheen ylläpitämiseen käytetään nyt neljä kertaa enemmän työläiselämää kuin ennen.

Teemme yhteenvedon: *Mitä enemmän kasvaa tuottava pääoma, sitä enemmän laajenee työnjako ja koneiden käyttö. Mitä enemmän työnjako ja koneiden käyttö laajenevat, sitä kovemmaksi käy työläisten keskinäinen kilpailu, sitä enemmän pienenee heidän palkkansa.*

Työväenluokka saa sitä paitsi täydennystä yhteiskunnan ylemmistä kerroksista; työväenluokkaan suistuu

suuri joukko pienteollisuudenharjoittajia ja pienkoroil-laeläjiä, joiden ei auta muu kuin kiireen kaupalla kohot-taa käsivartensa työläisten käsivarsien rinnalle. Koho-tettujen ja työtä anovien käsivarsien metsä tulee siten yhä tiheämmäksi, mutta itse käsivarret yhä laihemmiksi.

On itsestään selvää, ettei pienteollisuudenharjoit-taja voi kestää sellaista kamppailua, jonka ensimmäisiä edellytyksiä on, että tuotetaan yhä suuremmassa mitassa, ts. ollaan nimenomaan suur- eikä suinkaan pienteollisuu-denharjoittajia.

Lienee kaiketi tarpeetonta selittää pitemmälti sitä-kään, että pääoman korko pienenee samassa mitassa kuin pääoma kasvaa, kuin sen suuruus ja lukumäärä lisääntyvät, samoin kuin sitäkään, että sen vuoksi pienkoroilaeläjä ei voi enää elää koroillaan, vaan hänen täytyy täten ryh-tyä harjoittamaan teollisuutta, astua siis pienteollisuu-denharjoittajien riveihin ja lisätä siten niiden lukumää-rää, joita odottaa siirtyminen proletariaattiin.

Vihdoin samassa määrin kuin yllä kuvattu kehitys-kulku pakottaa kapitalistit käyttämään yhä suuremmassa mitassa jo olemassaolevia jättiläismäisiä tuotantoväli-neitä ja panemaan tässä tarkoituksessa liikkeelle kaikki luoton vieterit, samassa määrin lisääntyvät teolliset maanjäritykset, joiden aikana kauppamaailma säilyy vain sen ansiosta, että se uhraa osan rikkautta, tuotteita, jopa tuotantovoimiakin manalan jumalille — sanalla sanoen *pulat* voimistuvat. Ne käyvät yhä tiheämmiksi ja anka-rammiksi jo senkin vuoksi, että sitä mukaa kuin kasvaa tuotteiden määrä ja siis laajempien markkinoiden tarve, maailmanmarkkinat supistuvat yhä enemmän ja uusia markkinoita jää käytettäväksi yhä vähemmän, sillä jokainen edellinen pula on saattanut maailmankaupan alaiseksi uusia tai sellaisia markkinoita, joita kauppa oli käyttänyt hyväkseen vain pintapuolisesti. Mutta pääoma ei ainoastaan *elä* työstä. Kuin ylhäinen orjanomistaja se vie mukanaan hautaan orjiensa, puliin sortuvien työläis-ten ruumiit, kokonaisia työläishekatombeja. Näemme siis: *jos pääoma kasvaa nopeasti, niin verrattomasti nopeam-min kasvaa työläisten keskinäinen kilpailu, ts. mitä nopeam-min kasvaa pääoma, sitä enemmän vähenevät suhteellisesti työläishuokan työnsaantimahdollisuudet, elämäntarvikkeet*

ja siitä huolimatta pääoman nopea kasvaminen on palkkatyön suotuisin edellytys.

Kirjoitettu joulukuun jälkipuoliskolla 1847 pitämiensä luentojen perusteella

Julkaistu »Neue Rheinische Zeitung» lehden 264.—267. ja 269. n:oissa huhtikuun 5.—8. ja 11. 1849 ja erillisenä kirjaksena Engelsin esipuheella varustettuna ja hänen toimittamana Berliinissä 1891

*Valitut teokset kolmessa osassa,
1. osa, s. 132—153*

Karl Marx ja Friedrich Engels

KESKUSKOMITEAN VETOOMUS KOMMUNISTIEN LIITOLLE ¹⁰⁶

MAALISKUU 1850

KESKUSKOMITEA — LIITOLLE

Veljet!

Kumpanakin vallankumousvuotena, 1848—1849, Kommunistien liitto todisti kelvollisuutensa kahdella-kin tavalla: ensinnäkin siten, että sen jäsenet osallistui-
vat kaikkialla tarmokkaasti liikkeeseen, että he olivat
sekä lehdistössä että barrikadeilla ja taistelukentillä
proletariaatin, ainoan jyrkästi vallankumouksellisen luokan,
eturiveissä. Edelleen, Liitto todisti kelvollisuutensa myös
siten, että sen käsitykset liikkeestä sellaisina, kuin ne oli
esitetty kongressien ja Keskuskomitean kiertokirjeissä 1847 ja
»Kommunistisessa manifestissa», osoitautuivat ainoiksi
oikeiksi käsityksiksi ja että noissa asiakirjoissa lausutut
olettamukset tulivat täydellisesti vahvistetuiksi, ja nykyistä
yhteiskunnallista tilannetta koskeva käsitys, jota Liitto oli
ennen propagoimut vain salaisesti, on nyt yleisesti puheena
ja sitä selitetään kauduilla julkisesti. Samaan aikaan Liiton
entinen luja järjestys on kuitenkin huomattavasti heikentynyt.
Suuri osa jäsenistä, jotka olivat välittömästi osallistuneet
vallankumoukselliseen liikkeeseen, luuli salaisten yhdistysten
ajan menneen ohi ja pelkän julkisen toiminnan riittävän.
Erinäiset piirit ja yhteisöt höllensivät yhteyksiään
Keskuskomiteaan ja lopettivat ne vähitellen kokonaan.
Siis samaan aikaan kun demokraattinen puolue, pikkuporvariston
puolue, järjestäytyi Saksassa yhä enemmän, työväenpuolue
menetti ainoan varman tukensa, pysyi järjestyneenä
enintään joillakin paikkakunnilla paikallisia tarkoituspieriä
silmällä pitäen ja joutui sen vuoksi yleisessä liikkeessä
täydellisesti pikkuporvarillisten demo-

kraattien valtaan ja johdettavaksi. Sellaisesta asiain-
tlasta on tehtävä loppu: työläisten itsenäisyys on palautet-
tava. Keskuskomitea käsitti tuon välttämättömyyden
ja lähetti siksi jo talvella 1848—1849 emissaari Joseph
Mollin Saksaan uudestijärjestämään Liittoa. Mollin toi-
minnalla ei kuitenkaan ollut pysyvää vaikutusta osaksi
siksi, että saksalaisilla työläisillä ei silloin ollut vielä
riittävää kokemusta, osaksi taas siksi, että tuon tehtävän
suorituksen keskeytti kapina viime vuoden toukokuussa.
Moll itsekin tarttui muskettiin, liittyi badenilais-pfal-
zilaiseen armeijaan ja kaatui 29. kesäkuuta* taistelussa
Murg-joella. Hänessä Liitto menetti yhden vanhimmista,
toimeliaimmista ja varmimmista jäsenistään, joka oli
osallistunut kaikkiin kongresseihin ja Keskuskomiteaan
ja matkustellut usein jo aikaisemmin suorittamassa hy-
vin menestyksellisesti määrättyjä tehtäviä. Saksan ja
Ranskan vallankumouksellisten puolueiden tappion jäl-
keen heinäkuussa 1849 melkein kaikki Keskuskomitean
jäsenet kerääntyivät jälleen Lontooseen ja saatuaan täy-
dennykseksi uusia vallankumouksellisia voimia ryhtyivät
entistä innokkaammin uudelleenjärjestämään Liittoa.

Liiton uudelleen järjestäminen voi tapahtua vain emis-
saarin avulla, ja Keskuskomitea katsoo erittäin tärkeäk-
si, että emissaari lähetettäisiin juuri nyt, kun edessä on
uusi vallankumous ja kun työväenpuolueen täytyy siis
esiintyä mahdollisimman järjestyneenä, mahdollisimman
yksimielisenä ja mahdollisimman itsenäisenä, jollei se
halua joutua jälleen porvariston käytettäväksi ja hinat-
tavaksi, kuten vuonna 1848.

Me sanoimme teille, veljet, jo vuonna 1848, että Sak-
san liberaalit porvarit tulevat pian valtaan ja suuntaavat
juuri saamansa vallan heti paikalla työläisiä vastaan.
Olette nähneet, kuinka se on käynyt toteen. Porvarit
todellakin kaappasivat heti vuoden 1848 maaliskuun
liikkeen jälkeen valtiovallan käsiinsä ja käyttivät tuota
valtaa pakottaakseen työläiset, jotka olivat olleet hei-
dän liittolaisiaan taistelussa, entiseen sorrettiun ase-
maansa. Joskaan porvaristo ei voinut tehdä sitä liittou-

* Vuoden 1885 painoksessa on virheellisesti kirjoitettu: 19.
heinäkuuta. *Toim.*

tumatta maaliskuussa voitetun feodaalipuolueen kanssa, vieläpä luovuttamatta loppujen lopuksi herruutta jälleen tuolle itsevaltaiselle feodaalipuolueelle, niin se turvasi kuitenkin itselleen edellytykset, jotka hallituksen finanssivaikeuksien vuoksi siirtäisivät ajan oloon herruuden sen käsiin ja takaisivat sen kaikki edut, mikäli vallankumouksellinen liike pääsisi jo nyt raukenemaan niin sanotuksi rauhalliseksi kehitykseksi. Herruutensa turvaamiseksi porvariston ei edes tarvitsisi ryhtyä väkivaltaisiin toimenpiteisiin, jotka herättäisivät kansassa vihaa sitä vastaan, sillä kaikki nuo väkivaltaiset toimenpiteet feodaalinen vastavallankumous oli jo toteuttanut. Mutta kehitys ei ole kulkeva tuota rauhallista tietä. Päinvastoin, tuota kehitystä jouduttava vallankumous on jo lähellä, aiheuttakoonpa sen sitten joko Ranskan proletariaatin itsenäinen kapina tai Pyhän allianssin¹⁰⁷ hyökkäys vallankumoukselliseen Babyloniaan.

Saksalaisten liberaalien porvareiden 1848 kansaan nähden esittämän osan, tuon niin petturimaisen osan ottavat tulevassa vallankumouksessa itselleen demokraattiset pikkuporvarit, joilla on nykyisin oppositiossa samanlainen asema kuin liberaaleilla porvareilla oli ennen vuotta 1848. Tuo puolue, demokraattinen puolue, joka on työläisille paljon vaarallisempi kuin entiset liberaalit, on koostunut kolmenlaisista aineksista:

I. Suurporvariston edistyksellisimmistä osista, jotka asettavat tavoitteekseen feodalismien ja itsevaltiuden viipymättömän ja täydellisen kukistamisen. Tätä ryhmäkuntaa edustavat entiset berliiniläiset sovittelijat, veronkieltäjät.

II. Perustuslaillis-demokraattisista pikkuporvareista, joiden päätarkoituksena siihenastisessa liikkeessä oli ollut sellaisen enemmän tai vähemmän demokraattisen liittovaltion perustaminen, jollaista olivat tavoitelleet heidän edustajansa, Frankfurтин kokouksen¹⁰⁸ vasemmisto, ja myöhemmin Stuttgartin parlamentti ja he itse valtakunnan perustuslakikampanjassa.

III. Tasavaltalaisista pikkuporvareista, joiden ihanteena on Sveitsin tapainen Saksan liittotasavalta ja jotka nykyisin nimittävät itseään punaisiksi ja sosiaalidemokraateiksi, koska heidän hurskaana toivomuksenaan on

hävittää suurpääoman harjoittama pienpääoman sorto, suurporvarin harjoittama pikkuporvarin sorto. Tämän ryhmän edustajia olivat demokraattisten kongressien ja komiteoiden jäsenet, demokraattisten yhdistysten johtajat, demokraattisten sanomalehtien toimittajat.

Nämä kaikki ryhmät nimittävät itseään nyt tappion- ja jälkeen tasavaltalaisiksi tai punaisiksi aivan samoin kuin tasavaltalaiset pikkuporvarit Ranskassa nimittävät itseään nyt sosialisteiksi. Siellä, missä he löytävät vielä mahdollisuuksia toimia tarkoituseriensä hyväksi perustuslaillista tietä, kuten Württembergissä, Baijerissa jne., he käyttävät noita mahdollisuuksia säilyttääkseen vanhat fraasinsa ja osoittaakseen käytännössä, etteivät he ole vähääkään muuttuneet. On muuten ymmärrettävää, ettei tämän puolueen nimenmuutos muuta vähääkään sen suhtautumista työläisiin; se todistaa vain, että nykyään tuon puolueen on ollut pakko esiintyä itsevaltiuden kanssa liittoutunutta porvaristoa vastaan ja nojautua proletariaattiin.

Saksan pikkuporvarillis-demokraattinen puolue on hyvin voimakas. Se käsittää paitsi kaupunkien porvarillisen väestön, teollisuus- ja kauppa-alan pienyrittäjien ja käsityömestareiden huomattavaa enemmistöä myös talonpojat ja maalaisproletariaatin niin kauan kuin tämä ei vielä ole löytänyt tukea kaupunkien itsenäisestä proletariaatista.

Vallankumouksellisen työväenpuolueen suhde pikkuporvarilliseen demokratiaan on seuraava: se kulkee yhdessä tämän demokratian kanssa sitä ryhmää vastaan, jonka kukistamiseen työväenpuolue pyrkii; se esiintyy sitä vastaan kaikissa tapauksissa, jolloin pikkuporvarillinen demokratia haluaa lujittaa asemaansa vain omaksi hyväkseen.

Aikomatta suinkaan mullistaa koko yhteiskuntaa vallankumouksellisten proletaarien hyväksi demokraattiset pikkuporvarit pyrkivät yhteiskunnallisten olojen sellaiseen muutokseen, mikä tekisi olemassaolevan yhteiskunnan heille mahdollisimman siedettäväksi ja sopivaksi. Sen vuoksi he vaativat ennen kaikkea pienentämään valtionmenoja supistamalla virkamieskuntaa ja siirtämällä pääosan veroista suurmaanomistajien ja porvarien

maksettavaksi. Edelleen he vaativat poistamaan pienpääomaan kohdistuvan suurpääoman painostuksen perustamalla valtion luottolaitoksen ja säätämällä lakeja koronkiskontaa vastaan, minkä ansiosta heille ja talonpojille kävisi mahdolliseksi saada lainoja valtiolta eikä kapitalisteilta ja lisäksi edullisin ehdoin; saattamaan edelleen voimaan maaseudulla porvarilliset omistussuhteet feodalismiin täydellisen hävittämisen tietä. Kaiken tuon toteuttamiseksi he tarvitsevat demokraattista, olipa se sitten perustuslaillinen tai tasavaltalainen, valtiosääntöä, joka antaisi enemmistön heille ja heidän liittolaisilleen, talonpojille, ja demokraattista kunnallishallintoa, mikä antaisi heidän käsiinsä yhteisöomaisuuden välittömän valvonnan ja eräät tehtävät, joita nykyään hoitavat virkavallan edustajat.

Pääoman herruutta ja nopeaa kasvua pitäisi heidän mielestään vastustaa edelleen osaksi siten, että rajoitetaan perintöoikeutta, osaksi siten, että mahdollisimman monet työt siirretään valtion huostaan. Mitä tulee työläisiin, niin ennen kaikkea on varmaa, että heidän on pysyttävä palkkatyöläisinä kuten tähänkin asti; demokraattiset pikkuporvarit tahtovat vain, että työläisillä olisi parempi palkka ja turvatumpi toimeentulo, ja toivovat saavansa tämän aikaan osaksi siten, että valtio antaa töitä, ja osaksi hyväntekeväisyystoimenpiteillä — sanalla sanoen, he toivovat voivansa lahjoa työläiset enemmän tai vähemmän naamioituilla almuilla ja murtaa heidän vallankumouksellisen voimansa tekemällä heidän asemansa tilapäisesti siedettäväksi. Eivät läheskään kaikki demokraattisen pikkuporvariston ryhmät puolla sen kaikkia tässä esitettyjä vaatimuksia, ja vain harvat pikkuporvarilliset demokraatit pitävät tehtävänä näiden vaatimusten toteuttamista kokonaisuudessaan. Mitä pitemmälle heidän keskuudessaan eri henkilöt tai ryhmät menevät, sitä useampia näistä vaatimuksista he ottavat omikseen, ja ne harvat, jotka katsovat yllä esitetyn omaksi ohjelmakseen, uskonevat sen olevan enimmäismäärä, mitä vallankumoukselta yleensä voidaan vaatia. Mutta nuo vaatimukset eivät suinkaan voi tyydyttää proletariaatin puoluetta. Samaan aikaan kun demokraattiset pikkuporvarit haluavat lopettaa vallanku-

mouksen mahdollisimman pian ja toteuttaa korkeintaan yllä esitetyt vaatimukset, meidän etujemme mukaista ja meidän tehtävämme on vallankumouksen jatkaminen siihen saakka, kunnes kaikki enemmän tai vähemmän omistavat luokat on suistettu vallasta, proletariaatti on valloittanut valtiovallan ja proletariiden yhdistyminen edistynyt ei ainoastaan yhdessä maassa, vaan maailman kaikissa johtavissa maissa niin pitkälle, että kilpailu näiden maiden proletariiden välillä lakkaa ja ainakin ratkaisevat tuotantovoimat on keskitetty proletariiden käsiin. Meidän osaltamme kysymyksessä ei ole yksityisomistuksen muuttaminen, vaan sen hävittäminen, ei luokkaristiriitojen kaunistelu vaan luokkien hävittäminen, ei nykyisen, yhteiskunnan parantaminen, vaan uuden yhteiskunnan perustaminen. On aivan epäilemätöntä, että vallankumouksen kehittyessä demokraattinen pikkuporvaristo saa Saksassa tietyksi ajaksi suurimman vaikutusvallan. Kysymys on siis siitä, mikä tulee olemaan proletariaatin ja nimenomaan Liiton kanta sen suhteen:

1. niin kauan kuin kestävät nykyiset suhteet, joiden vallitessa myös pikkuporvarilliset demokraatit ovat sorrettuja;

2. lähiajan vallankumouksellisessa taistelussa, jossa he saavat yliotteen;

3. tämän taistelun jälkeen, sinä aikana, jolloin he saavat yliotteen kukistetuista luokista ja proletariaatista.

1. Nykyhetkellä, jolloin demokraattiset pikkuporvarit ovat kaikkialla sorrettuja, he saarnaavat proletariaatille yleistä yksimielisyyttä ja sovintoa, he tarjoavat sille kätensä ja pyrkivät muodostamaan yhden suuren oppositiopuolueen, joka käsittäisi demokraattisen puolueen kaikki suuntavivahteet, toisin sanoen, he pyrkivät vetämään työläiset puoluejärjestöön, missä ovat vallalla yleiset sosiaalis-demokraattiset fraasit, joiden taakse kätkeytyvät heidän erikoiset etunsa, ja missä heille niin rakkaan rauhan vuoksi ei saa esittää proletariaatin erikoisvaatimuksia. Sellainen yhteenliittyminen koituisi yksinomaan heidän hyödykseen ja kokonaan proletariaatin vahingoksi. Proletariaatti menettäisi kokonaan itsenäisen, vaivalla lunastamansa aseman ja alenisi jälleen

julkisen porvarillisen demokratian lisäkkeeksi. Sellaisesta yhteenliittymisestä on siis kieltäytyttävä mitä päättäväisimmin. Sen sijaan että alentuisivat toistamiseen olemaan suosiota osoittavana köörinä porvarillisten demokraattien palveluksessa, työläisten ja ennen muuta Liiton on toimittava siihen suuntaan, että julkisten demokraattien rinnalle muodostettaisiin työväenpuolueen itsenäinen salainen ja julkinen järjestö ja tehtäisiin jokainen yhteisö sellaisten työväenyhdistysten keskuiseksi ja sydämeksi, joissa proletariaatin kantaa ja etuja voitaisiin pohtia porvarillisesta vaikutuksesta riippumatta. Esimerkkinä siitä, kuinka vähän porvarillisia demokraatteja kiinnostaa todellisuudessa liitto, jossa proletaareilla olisi yhtä suuri voima ja samat oikeudet kuin heilläkin, ovat Breslaun demokraatit, jotka äänenkannattajassaan »Neue Oder-Zeitung»¹⁰⁹ vainoavat raivokkaasti itsenäisesti järjestyneitä työläisiä, joita he tituloivat sosialisteiksi. Taisteluun yhteistä vihollista vastaan ei tarvita mitään erikoista yhteenliittymää. Mikäli joudutaan käymään suoranaista taistelua sellaista vihollista vastaan, kummankin puolueen edut käyvät tuona aikana yhteen, ja vastaisuudessa samoin kuin siihenkin mennessä, tämä vain kyseiseksi ajankohdaksi tarkoitettu liitto syntyy itsestään. On ymmärrettävää, että tulevissa verisissä yhteenotoissa samoin kuin kaikissa aikaisemmissakin, pääasiallisesti työläiset joutuvat hankkimaan voiton miehuullisuudellaan, päättäväisyydellään ja uhrautuvaisuudellaan. Tässä taistelussa, kuten tähänkin asti, pikkuporvariston joukko tulee vitkastelemaan, epäröimään ja pysymään toimettonana niin kauan kuin mahdollista käyttääkseen voittoa hyödykseen sitten kun se on taattu, kehottaakseen työläisiä rauhoittumaan ja palaamaan työhönsä, ehkäistäkseen niin sanotut vallattomuudet ja pitääkseen proletariaatin erillään voiton hedelmistä. Työläiset eivät voi estää siinä pikkuporvarillisia demokraatteja, mutta he voivat vaikeuttaa näiden pääsyä aseellisen proletariaatin edelle ja sanella näille sellaiset ehdot, että porvarillisten demokraattien herruus tulee alusta pitäen kantamaan sisällään tuhonsa siementä ja myöhemmin proletariaatin vallan on huomattavasti helpompi syrjäyttää se. Yhteenoton aikana

ja välittömästi taistelun jälkeen työläisten on ennen muuta vastustettava, mikäli mahdollista, porvariston rahoitamisyrityksiä ja pakotettava demokraatit panemaan täytäntöön nykyiset terroristiset fraasinsa. Työläisten on toimittava siihen suuntaan, ettei välitöntä vallankumouksellista mielten kuohua lannistettaisi taas heti voiton jälkeen. Heidän on päinvastoin pidettävä sitä yllä niin kauan kuin mahdollista. Työläisten ei ole ainoastaan oltava vastustamatta niin sanottuja vallattomuuksia, tapauksia, jolloin kansa kostaa vihaamilleen henkilöille tai julkisille rakennuksille, joihin liittyy vain vihamielisiä muistoja, heidän ei ole ainoastaan siedettävä noita tapauksia, vaan on ryhdyttävä johtamaan niitä. Taistelun aikana ja sen jälkeen työläisten on jokaisessa tilaisuudessa asetettava porvarillisten demokraattien vaatimusten rinnalle omat vaatimuksensa. Heidän on vaadittava työläisille takeita heti, kun demokraattiset porvarit valmistautuvat ottamaan vallan omiin käsiinsä. Heidän on tarpeen vaatiessa hankittava nuo takeet väkipakolla ja yleensä huolehdittava siitä, että uudet vallanpitäjät sitoutuisivat antamaan kaikkia mahdollisia myönnytyksiä ja lupauksia; se on varmin keino saattaa heidät huonoon valoon. Työläisten on yleensä hillittävä kaikin keinoin ja mikäli mahdollista jokaisen voittoisan katu-taistelun jälkeen syntyneestä uudesta tilanteesta johtuvaa voiton huumaa ja haltioitumista suhtautumalla rauhallisesti ja kylmästi tilanteeseen ja peittelemättömän epäluottamuksellisesti uuteen hallitukseen. Uusien virallisten hallitusten rinnalle heidän pitää perustaa heti omia vallankumouksellisia työvänehallituksia joko kunnallishallitusten, kunnallisneuvostojen muodossa tai työväenklubien tai työväenkomiteoiden muodossa, jotta porvarillis-demokraattiset hallitukset eivät ainoastaan menettäisi heti työläisten tukea, vaan myös huomaisivat, että niitä ovat alusta pitäen valvomassa ja uhkaamassa viranomaiset, joiden takana on koko työläisjoukko. Sanalla sanoen, heti voiton ensi hetkestä lähtien epäluottamusta ei ole enää kohdistettava voitettua taantumuksellista puoluetta vastaan, vaan entisiä liittolaisia vastaan, sitä puoluetta vastaan, joka haluaa käyttää yhteistä voittoa vain omaksi hyväkseen.

2. Työläisten pitää olla aseistautuneita ja järjestyneitä voidakseen esiintyä tarmokkaasti ja uhkaavasti tuota puoluetta vastaan, joka alkaa pettää heitä voiton ensi hetkestä lähtien. Koko proletariaatti on aseistettava heti pyssyillä ja karabiineilla, tykeillä ja ampumatarvikkeilla; on vastustettava työläisiä vastaan suunnatun vanhan porvarikaartin henkiinherättämistä. Siellä, missä se on mahdotonta, työläisten on pyrittävä järjestytymään itsenäiseksi proletaariseksi kaartiksi, jolla on heidän itsensä valitsevat komentajat ja oma pääesikunta, ja olemaan työläisten perustamien vallankumouksellisten kunnallisneuvostojen eikä valtiovallan käskettävissä. Siellä, missä työläiset ovat valtion töissä, heidän on aseistauduttava ja järjestäydyttävä erilliseksi osastoksi, jonka komentajat he itse valitsevat, tai proletariaatin kaartin osaksi. Aseita ja ampumatarvikkeita heidän ei pidä luovuttaa minkään verukkeen nojalla; jokaista aseistariisumisyritystä tulee tarvittaessa vastustaa aseellisesti. Työläisiin kohdistuvan porvarillisten demokraattien vaikutuksen hävittäminen, työläisten itsenäisen aseellisen järjestön pikainen luominen, mahdollisimman vaikeiden ja paljastavien olojen luominen porvarillisen demokratian väliaikaiselle väistämättömälle heruudelle — nämä ovat niitä peruskohtia, joita proletariaatin ja siis Liitonkin on pidettävä silmällä tulevan kapinan aikana ja sen jälkeen.

3. Niin pian kuin uudet hallitukset ovat jotakuinkin voimistuneet, ne aloittavat heti taistelun työläisiä vastaan. Jotta tällöin voitaisiin vastustaa voimalla demokraattisia pikkuporvareita, on ennen muuta välttämätöntä, että työläiset olisivat itsenäisesti järjestäytyneet ja keskittyneet klubiensa ympärille. Sitten kun nykyiset hallitukset on kukistettu, Keskuskomitea siirtyy Saksaan heti kun se käy mahdolliseksi, kutsuu viipymättä koolle kongressin ja esittää sen käsiteltäväksi tarpeelliset ehdotukset työväenklubien keskittämisestä liikkeen pääkeskuksessa sijaitsevan johdon alaiseksi. Työväenpuolueen lujittamisen ja kehittämisen tärkeimpiä keinoja on ainakin työväenklubien maakunnallisten liittojen pikainen järjestäminen. Nykyisten hallitusten kukistamisen lähimpänä seurauksena tulee olemaan kansallisen

eduskunnan valitseminen. Tällöin proletariaatin pitää huolehtia siitä:

I. Etteivät paikalliset viranomaiset ja hallituksen komissaarit saisi minkäänlaisella juonittelulla syrjäytetyksi jonkin tekosyyin varjolla tiettyä määrää työläisiä vaaleista.

II. Että porvarillis-demokraattisten ehdokkaiden ohella asetettaisiin kaikkialla työläisehdokkaita, mikäli mahdollista Liiton jäseniä, ja että heidän valitsemiseen käytettäisiin kaikkia mahdollisia keinoja. Sieläkin, missä heidän valitsemisestaan ei ole mitään toivoa, työläisten pitää asettaa omia ehdokkaitaan säilyttääkseen itsenäisyytensä, laskeakseen voimansa ja osoittaakseen avoimesti vallankumouksellisen asenteensa ja puoluekantansa. Työläisten ei saa antaa tällöin lumota itseään demokraattien fraaseilla, esimerkiksi sellaisilla, että siten muka hajotetaan demokraattista puoluetta ja annetaan taantumukselle mahdollisuus voittaa. Kaikkien tuollaisten fraasien perimmäisenä tarkoituksena on proletariaatin petkuttaminen. Proletaarisen puolueen itsenäisellä esiintymisellään saavuttama menestys on verrattomasti tärkeämpi kuin se vahinko, joka saattaa koitua muutamien taantumuksellisten läsnäolosta eduskunnassa. Jos demokratia esiintyy alusta pitäen päättävästi ja terroristisesti taantumusta vastaan, niin taantumuksen vaikutus vaaleissa tehdään jo etukäteen mitättömäksi.

Ensimmäisenä kysymyksenä, jossa porvarilliset demokraatit ja työläiset joutuvat ristiriitaan, on feodalismin hävittäminen. Samoin kuin Ranskan ensimmäisessä vallankumouksessa, pikkuporvarit luovuttavat feodaalien tilukset talonpojille vapaaksi omaisuudeksi, ts. haluavat säilyttää maalaisproletariaatin ja muodostaa pikkuporvarillisen talonpoikaisluokan, jonka on tehtävä se sama kurjistumis- ja velkaantumiskierros, jota ranskalainen talonpoika on tekemässä vielä nytkin.

Työläisten on vastustettava tuota suunnitelmaa maalaisproletariaatin etujen ja omien etujensa vuoksi. Heidän on vaadittava, että takavarikoitu feodaalien omaisuus jäisi valtion omaisuudeksi ja se käytettäisiin työläiskolonioihin, joita viljelee yhdistynyt maalaisprole-

tariaatti käyttäen hyväkseen suurviljelyn kaikkia etuisuuksia. Yhteisöomistuksen periaate saa siten heti lujan pohjan horjuvien porvarillisten omistussuhteiden keskellä. Samoin kuin demokraatit liittoutuvat talonpoikien kanssa, niin myös työläisten pitää liittoutua maalaisproletariaatin kanssa.¹¹⁰ Edelleen demokraatit joko pyrkivät perustamaan välittömästi federatiivisen tasavallan tai, jolleivät he voi välttää yhtenäistä ja jakamatonta tasavaltaa, yrittävät ainakin lamauttaa keskushallitusta yhteisöjen* ja maakuntien mahdollisimman suuren itsenäisyyden ja riippumattomuuden avulla. Tämän suunnitelman vastapainoksi työläisten on toimittava paitsi yhtenäisen ja jakamattoman Saksan tasavallan myös sen hyväksi, että voima keskitetään siinä mitä päättäväisimmän valtiiovallan käsiin. Heidän ei pidä sallia eksyttää itseään demokraattisilla loruilla yhteisöjen vapaudesta, itsehallinnosta jne. Sellaisessa maassa kuin Saksassa, josta on vielä hävitettävä niin paljon keskiajan jäännöksiä ja jossa on murrettava niin paljon paikallista ja maakunnallista omapäisyyttä, ei missään tapauksessa saa sietää, että jokainen kylä, jokainen kaupunki ja jokainen maakunta panisi uuden esteen vallankumoukselliselle toiminnalle, joka voidaan saada täydellä voimalla käyntiin vain keskukselta käsin.— Ei saa antaa uusiintua nykyisen tilanteen, missä saksalaisten täytyy yhden ja saman edistysaskeleen hyväksi taistella erikseen jokaisessa kaupungissa ja jokaisessa maakunnassa. Vähiten on sallittava, että niin sanotun vapaan paikallisen itsehallinnon avulla ikuistettaisiin sellainen omistusmuoto kuin yhteisöomistus, joka edeltää nykyaikaista yksityisöomistusta ja hajotessaan muuttuu kaikkialla kiertämättömästi siksi, tai ikuistettaisiin tuosta yhteisöomistuksesta johtuva köyhien ja rikkaiden yhteisöjen välinen käräjäoikeus samoin kuin valtiollisen kansalaisoikeuden ohella oleva yhteisöllinen kansalaisoikeus työläisiä vastaan tähdättyine koukkuineen. Mitä tiukimman keskityksen toteuttaminen on nyt Saksassa samoin kuin

* *Yhteisö* (Gemeinde) termiä on tässä käytetty laajassa mielessä sekä kaupunkikunnista että kyläyhteisöistä. *Toim.*

1793 oli Ranskassa todella vallankumouksellisen puolueen tehtävänä.*

Olemme nähneet, miten demokraatit tulevat valtaan lähikauden liikkeessä ja miten he joutuvat ehdottamaan enemmän tai vähemmän sosialistisia toimenpiteitä. Herää kysymys, minkälaisia toimenpiteitä työläisten tulee ehdottaa vastapainoksi? Aivan liikkeen alussa työläiset eivät tietenkään voi vielä ehdottaa suoranaisia kommunistisia toimenpiteitä. Mutta he voivat:

1. Pakottaa demokraatit hyökkäämään nykyisen yhteiskuntajärjestelmän mahdollisimman monille aloille, häiritsemään sen säännöllistä kulkua, saattamaan itsensä huonoon valoon ja keskittämään valtion käsiin mahdollisimman paljon tuotantovoimia, liikennevälineitä, tehtaita, rautateitä jne.

2. Heidän on kehitettävä huippuunsa demokraattien ehdotukset, sillä demokraatit eivät tietenkään tule esiintymään vallankumouksellisesti, vaan ainoastaan reformistisesti, ja muutettava nuo vaatimukset suoranaiseksi hyökkäykseksi yksityisomistusta vastaan. Jos esimer-

* Nykyisin on huomautettava, että tämä kohta perustuu väärinkäsitykseen. Bonapartelaisten ja liberaalien historianvääristelijöiden ansiosta silloin pidettiin selvänä, että Ranskan keskitetyn hallintokoneiston otti käytäntöön suuri vallankumous ja että Konventti käytti sitä välttämättömänä ja ratkaisevana aseena saadakseen voiton rojalistisesta ja federalistisesta taantumuksesta ja ulkomaisista vihollisista. Nyt on jo kuitenkin yleisesti tunnettu tosiasia, että koko vallankumouksen aikana aina brumairekuun 18. päivään asti departementtien, piirien ja yhteisöjen koko hallinto muodostui hallittavien itsensä valitsemista viranomaisista, jotka toimivat täysin vapaasti valtion yleisten lakien puitteissa; että tästä amerikkalaismallisesta maakunnallisesta ja paikallisesta itsehallinnosta tuli nimenomaan voimakkain vallankumouksen vipusin, vieläpä siinä määrin, että Napoleon kiiruhti vaihtamaan sen välittömästi brumairekuun 18. päivän valtiokaappauksen jälkeen yhäkin voimassaolevaksi prefektien-isännyydeksi, joka siis alusta pitäen on ollut pelkkä taantumuksen ase. Mutta yhtä vähän kuin paikallinen ja maakunnallinen itsehallinto on ristiriidassa poliittisen ja kansallisen keskityksen kanssa, yhtä vähän on tarpeellista yhdistää sitä siihen ahdasmieliseen kantonaaliseen tai kunnalliseen itsekkyyteen, joka esiintyy niin inhottavassa muodossa Sveitsissä ja jonka eteläsaksalaiset federalisti-tasavaltalaiset halusivat tehdä säännöksi Saksassa 1849. (*Engelsin huomautus vuoden 1885 painokseen.*)

kiksi pikkuporvarit ehdottavat rautateiden ja tehtaiden lunastamista, niin työläisten on vaadittava, että valtio takavarikoisi ilman muuta korvauksetta nuo rautatiet ja tehtaot taantumuksellisten omaisuutena. Jos demokraatit ehdottavat suhteellista veroa, niin työläisten on vaadittava progressiivista; jos demokraatit itse vaativat kohtuullisen progressiivista veroa, niin työläisten on vaadittava veroa, jonka taksa kasvaisi niin nopeasti, että se johtaisi suurpääoman tuhoon. Jos demokraatit vaativat valtionvelkojen säännöstelemistä, niin työläisten on vaadittava valtion julistamista vararikkoon. Työläisten on siis kaikkialla mukautettava vaatimuksensa demokraattien myönnytyksiin ja toimenpiteisiin.

Elleivät Saksan työläiset voikaan saavuttaa herruutta ja ajaa läpi luokkaetujaan käymättä täydellisesti läpi pitempiaikaista vallankumouksellista kehitystä, niin tällä kertaa heillä on ainakin varmuus siitä, että tämän lähenevän vallankumousdraaman ensimmäinen näytös sattuu yhteen heidän oman luokkansa suoranaisen voiton kanssa Ranskassa, mikä jouduttaa sitä suuresti.

He itse edistävät kuitenkin eniten lopullista voittoaan siten, että ottavat selville luokkaetunsa, asettuvat niin pian kuin mahdollista itsenäiselle puoluekannalle eivätkä salli demokraattisten pikkuporvarioiden eksyttää itseään hetkeksikään ulkokultaisilla fraaseilla proletariaatin puolueen itsenäisen organisaation tieltä. Heidän taistelutunnuksenaan olkoon: »Keskeytymätön vallankumous».

Lontoo, maaliskuu 1850

Monistettu lentolehtisenä 1850

Ilmestyi Engelsin julkaisemana kirjassa: K. Marx. Enthüllungen über den Kommunisten-Prozeß zu Köln. Hottlingen — Zürich 1885

*Valitut leokset kolmessa osassa,
1. osa, s. 154—163*

Karl Marx

**LUOKKATAISTELUT RANSKASSA
VUOSINA 1848—1850 ¹¹¹**

FRIEDRICH ENGELSIN JOHDANTO
VUODEN 1895 PAINOKSEEN ¹¹²

Nyt uusintapainoksena ilmestyvä teos oli Marxin ensimmäinen yritys selittää kappale historiaa materialistisen käsitystapansa kannalta, lähtemällä vallitsevasta taloudellisesta tilasta. »Kommunistisessa manifestissa» tätä teoriaa oli sovellettu suurin piirtein koko uudempaan historiaan. Sitä oli jatkuvasti käytetty »Neue Rheinische Zeitungissa» julkaistuissa Marxin ja minun artikkeleissa silloisten poliittisten tapahtumien selittämiseen. Tässä teoksessa oli sitä vastoin kysymyksessä monivuotisen, koko Euroopalle yhtä pulmallisen kuin tyypillisenkin kehityksen sisäisen syy-yhteyden osoittaminen, siis tekijän ajatuksen mukaan poliittisten tapahtumien juontaminen viime kädessä taloudellisten syiden vaikutuksista.

Nykypäivien historian tapahtumia ja tapahtumasarjoja arvioitaessa ei koskaan kyetä löytämään *perimmäisiä* taloudellisia syitä. Vieläpä nykyäänkin, jolloin vastaava erikoisalan lehdistö antaa niin runsaasti aineistoa, on yhä jopa Englannissakin mahdotonta seurata teollisuuden ja maailmankaupan kehitystä ja tuotantomenetelmissä tapahtuvia muutoksia päivästä päivään sillä tavalla, että jonkin tietyn ajankohdan suhteen voitaisiin tehdä yleinen johtopäätös noista monimutkaisista ja alati muuttuvista tekijöistä, joista tärkeimmät vaikuttavat päälle päätteeksi enimmäkseen pitkän aikaa salaa, ennen kuin tulevat äkkiä väkivaltaisesti pinnalle. Jonkin tietyn ajanjakson taloudellisesta historiasta ei koskaan saa selvää yleiskuvaa kyseisenä aikana, vaan vasta myöhemmin, kun on koottu aineistoa ja seulottu se. Tilasto on siinä välttämätön apuväline, mutta se liik-

kaa aina jäljessä. Nykytapahtumien suhteen joudutaan sen tähden liiankin usein käsittelemään tuota ratkaisevaa tekijää pysyvänä ja kyseisen ajanjakson alussa ollutta taloudellista tilannetta koko ajanjaksoa koskevana ja muuttumattomana tai ottamaan huomioon ainoastaan tuon tilanteen sellaiset muutokset, jotka itse johtuvat kyseessä olevista ilmeisistä tapahtumista ja ovat sen tähden niin ikään päivänselviä. Materialistisen menetelmän täytyy sen tähden rajoittua tässä liiankin usein supistamaan poliittiset selkkaukset taloudellisen kehityksen luomien yhteiskuntaluokkien ja luokkaryhmittymien etutaisteluiksi ja osoittamaan erilliset poliittiset puolueet noiden luokkien ja luokkaryhmittymien enemmän tai vähemmän vastaaviksi poliittisiksi ilmauksiksi.

Itsestään selvää on, että tuosta kaikkien tutkimuksenalaisten tapahtumien varsinaisena perustana olevan taloudellisen tilanteen samanaikaisten muutosten väistämättömästä huomiotta jättämisestä täytyy johtua erehdyksiä. Mutta nykytapahtumien yleistävän esityksen kaikkiin edellytyksiin sisältyy väistämättä erehdyksen syitä, mikä ei kuitenkaan estä ketään kirjoittamasta nykytapahtumien historiaa.

Marxin ryhtyessä tähän työhön oli vielä paljon vaikeampi välttää mainittua erehdyksen syytä. Vuosien 1848—1849 vallankumousaikana oli suorastaan mahdotonta seurata samaan aikaan tapahtuneita taloudellisia muutoksia tai edes pitää niitä näköpiirissä. Samoin oli laita Lontoossa ensimmäisten maanpakokuukausien aikana, syksyllä ja talvella 1849—1850. Mutta juuri sinä aikana Marx aloitti työnsä. Näistä epäsuotuisista oloista huolimatta se seikka, että hän tunsu tarkasti niin Ranskan taloudellisen tilanteen helmikuun vallankumouksen edellä kuin myös tämän maan poliittiset tapahtumat sen jälkeen, auttoi häntä antamaan tapahtumista esityksen, joka tuo niiden sisäisen yhteyden julki niin hyvin, ettei parempaan ole sen jälkeen pystytty, ja joka on myöhemmin kestänyt loistavasti Marxin itsensä tekemän kaksinkertaisen tarkistuksen.

Ensimmäinen tarkistus johtui siitä, että Marx sai vuoden 1850 kevästä lähtien taas aikaa taloudellisiin

tutkimuksiin ja ryhtyi tutkimaan lähinnä viimeisten kymmenen vuoden taloushistoriaa. Sen tuloksena hänelle kävi itse tosiasioista täysin selväksi se, minkä hän siihen asti oli puoleksi apriorisesti johtanut vaillinaisesta aineistosta: nimittäin, että helmikuun ja maaliskuun vallankumouksen varsinaisena äitinä oli ollut vuoden 1847 maailman kauppapula ja että vuoden 1848 keskivaiheilta vähitellen jälleen alkanut ja 1849 ja 1850 täyteen kukoistukseen ehtinyt teollisuuden nousu oli uudelleen vahvistunutta eurooppalaista taantumusta elähdyttävä voima. Sillä oli ratkaiseva merkitys. Kun kolmessa ensimmäisessä artikkelissa* (ne ilmestyivät »Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue»¹¹³ julkaisun tammi-, helmi- ja maaliskuun vihkossa Hampurissa 1850) vielä pistää esiin vallankumouksellisen tarmon pikaisen uuden nousun odotus, niin syksyllä 1850 ilmestyneessä viimeisessä kaksoisvihkossa (touko—lokakuu) julkaistun ja Marxin kirjoittama historiallinen katsaus tekee kerta kaikkiaan lopun noista harhakuvitelmistä: »Uusi vallankumous on mahdollinen ainoastaan uuden pulan seurauksena. Edellinen on kuitenkin yhtä varmaa kuin jälkimmäinenkin.»** Tuo olikin ainoa oleellinen muutos, joka meidän oli tehtävä. Aikaisemmissa artikkeleissa annettussa tapahtumien selityksessä ja niissä esitetyissä syy-yhteyksissä ei ollut kerrassaan mitään muuttamista, kuten samassa katsauksessa oleva kertomuksen jatko maaliskuun 10. päivästä aina syksyyn 1850 osoittaa. Olen sen tähden ottanut tuon jatkon neljänneksi artikkeliksi tähän uuteen painokseen.

Toinen tarkistus oli vieläkin ankarampi. Heti Louis Bonaparten joulukuun 2. pnä 1851 suorittaman valtioukousjälkeen Marx kirjoitti uudella tavalla Ranskan historian ajalta, joka ulottui vuoden 1848 helmikuusta tapahtumaan, johon tuo vallankumouskausi toistaiseksi päättyi (»Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista», 3. painos, Hampuri, Meissner, 1885). Tuossa kirjasssa on käsitelty jälleen, joskin lyhyemmin, samaa ajanjaksoa kuin kirjoituksessammekin. Verrat

* Ks. tätä osaa, s. 456—557. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, s. 561. *Toim.*

kaa tätä toista vuotta myöhemmin sattuneen ratkaisevan tapauksen valossa kirjoitettua esitystä meidän esityksemme, niin huomaatte, että tekijällä on ollut vain hyvin vähän muutettavaa.

Kirjoituksellemme antaa aivan erityisen merkityksen se seikka, että siinä esitetään ensi kerran lauselmä, jossa maailman kaikkien maiden työväenpuolueet yksimielisesti esittävät lyhyesti taloudellista uudistusta koskevan vaatimuksensa: tuotantovälineet yhteiskunnan omiksi. Toisessa luvussa »oikeudesta työhön», mitä nimitetään »ensimmäiseksi kömpelöksi kaavaksi, missä esitetään lyhyesti proletariaatin vallankumoukselliset vaatimukset», sanotaan: »Mutta työnteko-oikeuden takana on ylivalta pääoman suhteen, pääoman yli ulottuvan vallan takana on *tuotantovälineiden haltuunottaminen*, niiden alistaminen yhteenliittyneen työväenluokan määräysvaltaan, siis palkkatyön, pääoman ja niiden keskinäis-suhteen hävittäminen»*. Tässä on muotoiltu siis ensi kerran väite, jonka ansiosta uudenaikainen työväen sosialismi eroaa jyrkästi niin kaikista feodaalisen, porvarillisen, pikkuporvarillisen jne. sosialismin eri vivahduksista kuin myös utooppisen ja alkuvoimaisen työläiskommunismin sekavasta omaisuuden yhteisyydestä. Kun Marx ulotti tämän määritelmän myöhemmin myös vaihdon välineiden haltuunottamista koskevaksi, niin tämä laajennus, joka muuten »Kommunistisen manifestin» mukaan oli itsestään ymmärrettävä, oli vain johtopäätös perusväitteestä. Englannissa eräät viisaat miehet ovat sitten äskettäin lisänneet vielä, että myös »jaon välineet» pitäisi siirtää yhteiskunnalle. Noiden herrojen lienee vaikea sanoa, mitä nuo tuotantovälineistä ja vaihdon välineistä eriävät taloudelliset jaon välineet ovat; ehkä niillä tarkoitetaan *poliittisia* jakokeinoja, veroja, köyhäinhuoltoa, siinä luvussa Sachsenwald-lahjoituksia¹¹⁴ ja muita dotaatioita. Mutta ensiksikin ne ovat jo nyt yhteiskunnan — valtion tai yhteisön — omistamia jaon välineitä ja toiseksi mehän tahdomme poistaa juuri ne.

* * *

* Ks. tätä osaa, s. 496. *Toim.*

Mitä tulee käsityksiimme vallankumouksellisten liikkeiden ehdoista ja kulusta, niin helmikuun vallankumouksen puhjetessa me kaikki olimme aikaisemman historiallisen kokemuksen, nimenomaan Ranskan kokemuksen lumoissa. Nimenomaan viimeksi mainittuhan oli hallinnut koko Euroopan historiaa vuodesta 1789, ja nytkin se antoi taas yleisen kumouksen merkin. Niinpä oli itsestään selvää ja väistämätöntä, että käsityksemme Pariisissa helmikuussa 1848 julistetun »yhteiskunnallisen» vallankumouksen, proletariaatin vallankumouksen, luonteesta ja kulusta olivat vahvasti vuosien 1789—1830 esikuvien muistojen värittämiä. Ja kun vielä Pariisin kapina sai vastakaikua Wienin, Milanon, Berliinin voitokkaista kapinoista; kun koko Eurooppa oli aina Venäjän rajaa myöten joutunut liikkeeseen; kun sitten kesäkuussa Pariisissa käytiin porvariston ja proletariaatin välillä ensimmäinen suurtaistelu herruudesta; kun yksin porvariluokan voittokin järkytti kaikkien maiden porvaristoa niin, että se pakeni jälleen vastikään kukistetun monarkistis-feodaalisen taantumuksen syliin, niin silloin ei meillä voinut olla silloisten asianhaarain vallitessa mitään epäilystä siitä, että oli alkanut ratkaiseva suurtaistelu, että se oli vietävä loppuun yhtenä ainoana pitkänä ja vaiherikkaana vallankumouskautena, mutta että se voi päättyä vain proletariaatin lopulliseen voittoon.

Vuoden 1849 tappioiden jälkeen meillä ei ollut suinkaan sellaisia harhakuvitelmia kuin vulgaareilla demokraateilla, jotka ryhmittivät in partibus¹¹⁵ väliaikaisen tulevaisuuden hallitusten ympärille. He uskoivat »kansan» saavan pikaisen ja lopullisen voiton »sortajista»; me taas uskoimme, että »sortajien» syrjäyttämisen jälkeen tullaan käymään pitkällistä taistelua juuri tuossa »kansassa» piilevien vastakkaisten ainesten välillä. Vulgaarit demokraatit luulivat uuden purkauksen tapahtuvan tänään tai huomenna; me selitimme jo syksyllä 1850, että *ensimmäinen* vallankumouskauden jakso oli joka tapauksessa päättynyt ja ettei ollut odotettavissa mitään ennen uuden yleismaailmallisen talouspulan puhkeamista. Sen tähden meidät julistettiin vallankumouksen pettäjinä pannaan niiden miesten toi-

mesta, jotka tekivät sittemmin melkein poikkeuksetta rauhan Bismarckin kanssa — mikäli Bismarck piti heitä sen arvoisina.

Historia on kuitenkin osoittanut meidänkin olleen väärässä ja paljastanut silloiset mielipiteemme harhakuvitelmiiksi. Se on mennyt vielä pitemmälle: se ei ole ainoastaan hälventänyt silloista väärinkäsitystämme, vaan se on myös muuttanut tyyten niitä oloja, joissa proletariaatin on taisteltava. Vuoden 1848 taistelutapa on nyt joka suhteessa vanhentunut ja tätä kohtaa kannattaa tarkastella tässä tilaisuudessa lähemmin.

Kaikki aikaisemmat vallankumoukset ovat päättyneet siihen, että jonkin tietyn luokan herruus on vaihtunut toisen luokan herruudeksi; mutta kaikki aikaisemmat hallitsevat luokat ovat olleet vain mitättömänä vähemmistönä hallittuihin kansanjoukkoihin verraten. Jonkin hallitsevan vähemmistön tultua kukistetuksi on siis jokin toinen vähemmistö tarttunut sen asemesta valtion peräsimeen ja muovailut valtiojärjestyksen omien etujensa mukaiseksi. Sinä on joka kerta ollut se vähemmistöryhmä, jonka taloudellisen kehityksen taso on tehnyt kykeneväksi valtaan ja kutsunut siihen, ja juuri sen tähden ja vain sen tähden on käynyt niin, että hallittu enemmistö on joko toiminut kumouksessa tuon ryhmän hyväksi tai ainakin sallinut kumouksen tapahtua rauhassa. Mutta ellemme ota lukuun kunkin tapauksen konkreettista sisältöä, kaikkien noiden vallankumousten yhteisenä muotona on ollut se, että ne ovat olleet vähemmistön vallankumouksia. Niihin osallistuessaankin enemmistö on — tietten tai tietämättään — toiminut vain vähemmistön hyväksi; mutta juuri tämä tai yksinpä enemmistön passiivinen vastaanpanematon suhtautuminen sai näyttämään siltä, kuin vähemmistö edustaisi koko kansaa.

Ensimmäisen suuren tuloksen saatuaan on voitokas vähemmistö säännöllisesti jakaantunut: toinen puoli on ollut tyytyväinen saavutettuun, toinen on tahtonut mennä pitemmälle, esittänyt uusia vaatimuksia, jotka ovat olleet ainakin osittain suurten kansanjoukkojen todellisten tai näennäisten etujen mukaisia. Joissakin

tapauksissa nämä jyrkemmat vaatimukset on myös toteutettu, mutta useinkin vain hetkeksi: maltillisempi puolue on saanut jälleen yllötteen ja se, mikä vastikään voitettiin, on taas menetetty joko kokonaan tai osaksi, voitettut ovat silloin nostaneet melun petoksesta tai selittäneet tappion sattumaksi. Todellisuudessa asia on kuitenkin ollut enimmäkseen näin: vasta radikaalipuolueen toinen voitto on varmistanut ensimmäisen voiton saavutukset; kun se on saatu aikaan ja siten saavutettu se, mikä sillä hetkellä on ollut välttämätöntä, radikaalit ja heidän saavutuksensa ovat kadonneet jälleen näyttämöltä.

Seitsemännentoista vuosisadan suuresta Englannin vallankumouksesta alkaen ovat uuden ajan kaikissa vallankumouksissa ilmenneet nuo piirteet, jotka ovat näyttäneet kuuluvan erottamattomasti jokaiseen vallankumoukselliseen taisteluun. Ne ovat näyttäneet olevan ominaisia myös proletariaatin vapautustaisteluille, etenkin kun juuri 1848 voitiin sormin laskea ne, jotka edes jossakin määrin käsittivät, miltä suunnalta tuota vapautusta oli etsittävä. Proletaarijoukot itsekkin olivat jopa Pariisissa vielä voiton jälkeenkin täysin epätietoisia siitä, mille tielle piti kääntyä. Ja kuitenkin liike oli olemassa, se oli vaistomaista, spontaanista, hillitöntä. Eikö tämä ollut juuri sellainen tilanne, jossa vallankumouksen piti onnistua, tosin vähemmistön johtamana, mutta ei tällä kertaa vähemmistön, vaan enemmistön varsinaiseksi eduksi? Jos kaikkina pitempinä vallankumouskausina suuret kansanjoukot saatiin niin helposti viehättymään eteenpäin tunkeutuvien vähemmistöryhmien pelkillä ulkokultaisilla uskotteluilla, niin olisivatko ne voineet olla vähemmän vastaanottavaisia aatteiden suhteen, jotka olivat niiden taloudellisen tilan tarkkaa heijastusta, jotka eivät olleet mitään muuta kuin niiden omien tarpeiden selvää järjestäilyä ilmaisua, vaikka niillä itsellään ei vielä ollut noista tarpeista selvää käsitystä, vaan vasta epämääräinen tunne? Tämä joukkojen vallankumouksellinen mieliala muuttui tosin melkein aina ja enimmäkseen hyvin pian uupumukseksi tai jopa päinvastaiseksi mielialaksi, heti kun harhakuvitelmat hälvenivät ja pettymys valtasi mielet. Nyt ei

kuitenkaan ollut kysymys uskotteluista, vaan suuren enemmistön varsinaisten etujen toteuttamisesta; noista eduista tuo suuri enemmistö ei tosin suinkaan ollut silloin selvillä, mutta pian se oli pääsevä niistä tarpeeksi selville käytännön perusteella, vakuuttuen näkemästään. Ja kun nyt, kuten Marxin kolmannessa artikkelissa osoitetaan, vuoden 1848 »yhteiskunnallisesta» vallankumouksesta syntyneen porvarillisen tasavallan kehitys oli keskittänyt vuoden 1850 kevääseen mennessä todellisen herruuden suurporvariston käsiin, joka päälle päätteeksi oli monarkistismielinen, ja ryhmittänyt sitä vastoin kaikki muut yhteiskuntaluokat, talonpojat ja pikkuporvarit, proletariaatin ympärille, joten yhteisen voiton ohessa ja sen jälkeen ratkaisevaksi tekijäksi oli tuleva kokemuksen viisasuttama proletariaatti eivätkä he — eikä siis ollut täysin luultavaa, että vähemmistön vallankumous muuttuu enemmistön vallankumoukseksi?

Historia on osoittanut, että me ja kaikki, jotka ajattelivat siten, olimme väärässä. Se on osoittanut selvästi, että manner-Euroopan taloudellisen kehityksen tila ei ollut silloin vielä läheskään niin kypsä, että kapitalistinen tuotantotapa olisi voitu poistaa; se on todistanut tämän taloudellisella vallankumouksella, joka vuodesta 1848 on levinnyt yli koko mannermaan ja joka varsinaisesti vasta onkin juurruttanut suurteollisuuden Ranskaan, Itävaltaan, Unkariin, Puolaan ja äskettäin Venäjälle ja tehnyt Saksasta suorastaan ensiluokkaisen teollisuusmaan — ja kaikki tämä on tapahtunut kapitalistisella, siis vuonna 1848 vielä varsin laajentumiskykyisellä perustalla. Mutta juuri tämä teollinen vallankumous onkin tuonut kaikkialla selvyyttä luokkasuhteisiin, syrjäyttänyt joukon manufaktuurikaudelta ja Itä-Euroopassa jopa ammattikuntaisesta käsityöteollisuudesta periytyneitä välimuotoja, synnyttänyt todellisen porvariston ja todellisen suurteollisuusproletariaatin ja asettanut ne yhteiskunnallisessa kehityksessä etualalle. Mutta siten onkin näiden molempien suurten luokkien välinen taistelu, jota vuonna 1848 käytiin Englantia lukuun ottamatta ainoastaan Pariisissa ja korkeintaan eräissä suurissa teollisuuskeskuksissa, levinnyt yli koko Euroopan ja käynyt niin voimakkaaksi, ettei 1848 sellaista

voitu vielä ajatellakaan. Silloin oli paljon epäselviä lahkolaisevankeliumeja yleislääkkeineen, nykyään on olemassa *yksi* yleisesti tunnustettu, erittäin selvä Marxin teoria, joka määrittelee tarkasti taistelun lopulliset tavoitteet; silloin oli paikkakunnan ja kansallisuuden mukaan erinneitä ja erilaistuneita ainoastaan yhteisten kärsimysten tunteen yhdistämiä, kehittymättömiä joukkoja, jotka heittelehtivät neuvottomina sinne tänne innostuksen ja epätoivon välillä; nykyään on olemassa *yhtenäinen* suuri kansainvälinen sosialistien armeija, joka kulkee herkeämättä eteenpäin ja jonka lukumäärä, järjestyneisyys, kurinalaisuus, tietoisuus ja voitonvarmuus kasvavat päivä päivältä. Kun tämä proletariaatin mahtava armeijakaan ei ole vielä saavuttanut päämäärää, kun sen täytyy saavuttamatta voittoa lähimainkaan *yhdellä* lujalla iskulla edetä ankaraa, sitkeää taistelua käyden vitkallisesti asemasta toiseen, niin tämä todistaa kerta kaikkiaan, miten mahdotonta oli 1848 saada aikaan yhteiskunnallinen uudistus pelkällä äkkiryynnäköllä.

Kahdeksi dynastis-monarkistiseksi osastoksi jakaantunut porvaristo¹¹⁶, joka vaati kuitenkin ennen kaikkea rauhaa ja turvaa liiketoiminnalleen; sen vastustajana tosin voitettu, mutta yhä vielä uhkaava proletariaatti, jonka ympärille ryhmittyi yhä enemmän pikkuporvareita ja talonpoikia; alituinen väkivaltaisen purkauksen uhka, vaikka tuo purkaus ei kaikesta huolimatta tarjonnut mitään lopullisen ratkaisun mahdollisuutta — siinä tilanne, joka oli kuin luotu kolmannen, pseudodemokraattisen vallantavoittelijan Louis Bonaparten valtiökausta varten. Tämä teki armeijan avulla joulukuun 2. p:nä 1851 lopun jännittyneestä tilanteesta ja turvasi sisäisen rauhan Euroopalle onnellistuttaakseen sen sitten uudella sotien aikakaudella¹¹⁷. Alhaalta käsin toimeenpantujen vallankumousten kausi oli toistaiseksi päättynyt; seurasi ylhäältä käsin toimeenpantujen vallankumousten kausi.

Vuoden 1851 taka-askelel imperiumiin oli uusi todistus tuon ajan proletariaatin pyrkimysten kypsymättömyydestä. Mutta tuo taka-askelel itse oli luova ehdot, joiden vallitessa noiden pyrkimysten täytyi kypsyä. Sisäinen

rauha turvasi täydet mahdollisuudet teollisuuden uudelle nousulle; se, että armeijalle oli annettava tekemistä ja ohjattava kumoukselliset virtaukset ulkopoliittikan suuntaan, synnytti sotia, joissa Bonaparte koetti »kansallisuusperiaatteen»¹¹⁸ voimaansaattamisen varjolla saada Ranskalle aluevaltauksia. Hänen matkijansa Bismarck omaksui saman politiikan Preussia varten; hän suoritti 1866 valtiokeikauksensa, ylhäältä käsin toimeenpannun vallankumouksen Saksan liittoa¹¹⁹ ja Itävaltaa vastaan ja yhtä paljon Preussin riitaista edustajakamaria vastaan. Eurooppa oli kuitenkin liian pieni kahdelle Bonapartelle, ja niinpä historian ivaa oli, että Bismarck kukisti Bonaparten ja Preussin kuningas Vilhelm perusti paitsi piensaksalaisen valtakunnan¹²⁰ myös Ranskan tasavallan. Yleistuloksena oli kuitenkin, että Puolaa lukuun ottamatta Euroopan suurten kansallisuuksien itsenäisyydestä ja sisäisestä yhtymisestä oli tullut tosi, vaikkakin suhteellisen vaatimattomissa, mutta kuitenkin niin laajoissa rajoissa, etteivät kansalliset selkkaukset olleet enää työväenluokan kehitysprosessin varsinaisina esteinä. Vuoden 1848 vallankumouksen haudankai-vajista oli tullut sen testamentin' täytäntöönpanijoita. Ja heidän rinnalleen kohosi jo uhkaavana vuoden 1848 perijä, proletariaatti, *Internationaalinen* muodossa.

Vuosien 1870—1871 sodan jälkeen Bonaparte katosi näyttämöltä ja Bismarck oli tehnyt tehtävänsä, joten hän saattoi jälleen aleta tavalliseksi junkkeriksi. Mutta tuon kauden päätekohtana oli Pariisin kommuuni. Thiersin salakavala yritys varastaa tykistö Pariisin kansalliskaartilta¹²¹ aiheutti voitokkaan kapinan. Ilmeni jälleen, ettei Pariisissa ollut mahdollinen enää mikään muu kuin proletaarinen vallankumous. Voiton jälkeen valta joutui ihan itsestään, ihan kiistatta työväenluokan käsiin. Taas kerran selvisi, miten mahdoton tuo työväenluokan valta oli vielä silloinkin, kaksikymmentä vuotta kirjoituksessamme kuvatun ajan jälkeen. Toisaalta Ranska jätti Pariisin pulaan ja katseli, miten se vuodatti vertansa Mac-Mahonin luotisateessa; toisaalta Kommuuni heikkeni siinä hyödyttömässä taistelussa, jota molemmat puolueet: blanquillaiset (enemmistö) ja proudhonistit (vähemmistö), joiksi Kommuuni oli jakaan-

tunut, kävivät kummankaan tietämättä, mitä oli tehtävä. Vuoden 1871 helppo voitto jäi yhtä hedelmättömäksi kuin vuoden 1848 äkkiryssä.

Taistelukuntoisen proletariaatin luultiin tulevan lopullisesti haudatuksi Pariisin kommuunin mukana. Mutta kävikin aivan päinvastoin, Kommuunista ja Saksan-Ranskan sodasta alkoi proletariaatin valtavin nousu. Koko asekuntoisen väestön ottaminen armeijoihin, joiden vahvuus laskettiin nyt jo miljoonissa, ennen kuulumattoman tehokkaat tuliaseet, ammuksiset ja räjähdysaineet saivat koko sotalaitoksessa aikaan täydellisen mullistuksen, joka teki toisaalta äkkiä lopun bonaparte-laisesta sotakaudesta ja turvasi teollisuuden rauhallisen kehityksen tekemällä mahdottomaksi minkään muun sodan paitsi ennen kuulumattoman julmaa maailmansotaa, jonka lopputuloksen arvioiminen on kerrassaan mahdotonta. Toisaalta se kohotti geometrisessa sarjassa nousevilla sotakustannuksilla verot suunnattoman korkeiksi ja ajoi siten köyhät kansanluokat sosialismin syliin. Elsass-Lothringenin anastus, mikä oli lähin syy hurjaan aseistautumiskilpaan, saattoi kiihottaa Ranskan ja Saksan porvariston kiihkoisänmaallisina toisiaan vastaan, mutta noiden maiden työläisille siitä tuli uusi yhdistävä side. Ja Pariisin kommuunin vuosipäivästä tuli koko proletariaatin ensimmäinen yleinen juhlapäivä.

Vuosien 1870—1871 sota ja Kommuunin tappio siirsivät, kuten Marx oli ennustanut, Euroopan työväenliikkeen painopisteen toistaiseksi Ranskasta Saksaan. Ranska tarvitsi tietysti vuosia tointuakseen vuoden 1871 toukokuun suoneniskusta. Sitä vastoin Saksassa, missä lisäksi ranskalaisen miljarditulvan¹²² suorastaan ansarimaisesti edistämänä teollisuus kehittyi yhä nopeammin, sosiaalidemokratia kasvoi yhä ripeämmin ja varmemmin. Sen ansiosta, että Saksan työläiset osasivat käyttää taitavasti vuonna 1866 voimaansaatettua yleistä äänioikeutta, puolueen kasvu oli hämmästyttävä käyden koko maailmalle ilmi kiistattomista numeroista: 1871 — 102 000, 1874 — 352 000, 1877 — 493 000 sosiaalidemokraattista ääntä. Sitten korkea esivalta antoi tuolle edistykselle tunnustuksensa poikkeuslain¹²³ muodossa; puolue murskattiin hetkeksi, sen saama äänimäärä väheni

vuonna 1881 312 000:een. Puolue selvisi tuosta tilasta kuitenkin pian, ja nyt poikkeuslain painon alla, ilman sanomalehtiä, ilman julkista järjestöä, ilman yhdistymis- ja kokoontumisoikeutta, alkoi todella ripeä kasvu: 1884 — 550 000, 1887 — 763 000, 1890 — 1 427 000 ääntä. Valtion käsi herposi. Poikkeuslaki sosialisteja vastaan katosi, sosialistien äänimäärä kohosi 1 787 000:een, mikä oli enemmän kuin neljännes kaikista annetuista äänistä. Hallitus ja hallitsevat luokat olivat käyttäneet kaikki keinonsa loppuun — hyödyttömästi, tarkoituksettomasti, tuloksettomasti. Viranomaiset yövahdista valtiokansleriin asti saivat ottaa vastaan kouraantuntuvia todistuksia voimattomuudestaan — ja lisäksi ylenkatsotuilta työläisiltä! — ja näitä todistuksia oli miljoonia. Valtio oli joutunut umpikujaan, työläiset olivat vasta alkamassa.

Saksan työläiset olivat tehneet asialleen toisenkin suuren palveluksen tämän ensimmäisen lisäksi, jonka he tekivät jo pelkästään olemalla vahvin, kurinalaisin ja nopeimmin kasvava sosialistinen puolue. He olivat antaneet tovereilleen kaikissa maissa uuden, erittäin terävän aseensa osoittamalla heille, miten yleistä äänioikeutta on käytettävä.

Ranskassa oli ollut yleinen äänioikeus jo kauan, mutta se oli joutunut huonoon huutoon syystä että Bonaparten hallitus oli käyttänyt sitä väärin. Kommuunin kukistuttua ei ollut työväenpuoluetta käyttämässä tätä oikeutta. Myös Espanjassa se oli voimassa tasavallan alusta alkaen, mutta siellä kieltäytyminen osallistumasta vaaleihin oli alusta pitäen kaikkien vakavien oppositiopuolueiden yleisenä sääntönä. Niin ikään Sveitsin kokemukset yleisen äänioikeuden suhteen olivat työväenpuolueelle kaikkea muuta kuin rohkaisevia. Romaanisten maiden vallankumoukselliset työläiset olivat tottuneet pitämään äänioikeutta ansana, hallituksen petkutusalineena. Saksassa oli toisin. Jo »Kommunistinen manifesti» oli julistanut, että taistelu yleisen äänioikeuden, demokratian puolesta on taistelevan proletariaatin ensimmäisiä ja tärkeimpiä tehtäviä, ja Lassalle oli palauttanut tämän vaatimuksen jälleen päiväjärjestykseen. Kun Bismarckin oli pakko saattaa yleinen äänioikeus¹²⁴

voimaan ainoana keinona saada kansanjoukot kiinnostamaan hänen suunnitelmistaan, työläisemme ottivat asian heti vakavalta kannalta ja lähettivät August Bebelin ensimmäisille perustaville valtiopäiville. Siitä alkaen he ovat käyttäneet yleistä äänioikeutta hyväksenn tavalla, josta on ollut heille tuhatkertaista hyötyä ja joka on ollut esikuvana kaikkien maiden työläisille. He ovat Ranskan marxilaisen ohjelman sanojen mukaan transformé de moyen de duperie qu'il a été jusqu'ici en instrument d'émancipation — muuttaneet sen petkutusvälineestä, jona se on ollut näihin asti, vapautusvälineeksi¹²⁵. Vaikka yleisestä äänioikeudesta ei olisi ollut mitään muuta hyötyä kuin se, että se on antanut meille mahdollisuuden toimittaa joka kolmas vuosi voimiemme laskemisen; että se on säännöllisesti todetulla, odottamattoman nopealla äänimäärän kasvulla lisännyt samassa määrässä niin työläisten voitonvarmuutta kuin vastustajien kauhua ja tullut siten parhaaksi propagandavälineeksemme; että se on antanut meille tarkat tiedot voimistamme samoin kuin kaikkien vihollispuolueiden voimista ja toimittanut siten meille vertaansa vailla olevan mittapuun toimintamme suunnittelua varten varjellen meitä olemasta liian arkoja samoin kuin liian uhkarohketakaan — vaikka meille olisi ollut äänioikeudesta vain tämä hyöty, niin jo se olisi enemmän kuin kylliksi. Se on kuitenkin saanut aikaan paljon enemmän. Vaaliagitaatiossa se on antanut meille vertaansa vailla olevan keinon päästä kosketuksiin kansanjoukkojen kanssa siellä, missä ne ovat meistä vielä etäällä, pakottaa kaikki puolueet puolustamaan hyökkäyksiltämme mielipiteitään ja tekojaan koko kansan edessä; ja lisäksi se on antanut edustajillemme valtiopäivillä puhujalavan, jolta he ovat voineet puhua parlamentissa oleville vastustajilleen ja sen ulkopuolella oleville joukoille vaikuttavammin ja vapaammin kuin sanomalehdissä ja kokouksissa. Mitä apua oli poikkeuslaista hallitukselle ja porvaristolle, kun vaaliagitaatio ja sosialistiset valtiopäiväpuheet puhkoivat siihen jatkuvasti ammottavia aukkoja?

Tämän yleisen äänioikeuden menestyksellisen hyväksikäytön ohella tuli käytäntöön aivan uusi proletariaatin taistelutapa, ja se kehittyi nopeasti. Huomattiin, että

valtionalaitokset, joiden turvin porvaristo järjestää heruutensa, tarjoavat muitakin keinoja, joiden avulla työväenluokka voi taistella itse noita valtionalaitoksia vastaan. Työläiset alkoivat osallistua provinssien maapäivien, kunnanvaltuustojen, ammattituomioistuinten vaaleihin, taisteltiin porvariston kanssa jokaisesta virkatoimesta, mikäli sen haltuunottamisessa oli sananvaltaa kyllin suurella proletariaatin osalla. Ja kävi niin, että porvaristo ja hallitus rupesivat pelkäämään paljon enemmän työväenpuolueen laillista kuin laitonta toimintaa, enemmän vaalien kuin kapinan seurauksia.

Tässäkin suhteessa taistelun ehdot olivat siis muuttuneet oleellisesti. Vanha kapinatyö, katutaistelu katusulkuineen, jolla vuoteen 1848 asti oli ollut kaikkialla ratkaiseva merkitys, oli melkoisesti vanhentunut.

Älkäämme rakennelko tämän johdosta mitään harhakuvitelmia: kapinan todellinen voitto sotaväestä katutaistelussa, sellainen voitto, jollaisia on kahden armeijan välisessä taistelussa, on mitä suurimpia harvinaisuuksia. Mutta siihen kapinalliset ovatkin yhtä harvoin panneet toiveensa. Heidän tarkoituksenaan on ollut vain horjuttaa sotaväen mielialoja moraalisisilla vaikutteilla, joiden merkitys kahden sotaa käyvän maan armeijoiden välisessä taistelussa on joko olematon tai paljon vähäisempi. Jos siinä onnistutaan, niin joko sotaväki kieltäytyy toimimasta tai päälliköt hämmentyvät, ja kapina voittaa. Ellei siinä onnistuta, niin sotaväki osoittautuu yksinpä pienempilukuisenakin ylivoimaiseksi paremman aseistuksen ja koulutuksen, yhtenäisen johdon, taisteluvoimien suunnitelmallisen käytön ja kurinalaisuuden ansiosta. Kapinan suurin mahdollinen saavutus varsinaisessa taktisessa toiminnassa on jonkin erillisen katusulun taidokas rakentaminen ja puolustaminen. Keskinäinen apu, varaväen sijoitus ja käyttö, lyhyesti sanoen eri osastojen yhteisvaikutus ja yhteistoiminta, mikä on välttämätöntä jo jonkin kaupunginosan puolustamiseksi puhumattakaan kokonaisen suuren kaupungin puolustamisesta, on saavutettavissa vain hyvin rajoitetussa määrässä, useimmiten tuskin ollenkaan; taisteluvoimien keskittäminen johonkin ratkaisevaan kohtaan jää tällöin ilman muuta suorittamatta. Vallitsevana taistelumuotona

on sen tähden passiivinen puolustus; jos jossain hyökätäänkin, niin ainoastaan poikkeuksena, tilapäistaisteluja käyden ja sivustaiskuja antaen, mutta sääntönä on, että hyökkäysliike rajoittuu vain perääntyvän joukon jättämien asemien miehittämiseen. Sitä paitsi sotaväellä on käytettävänä tykistöä ja täysin varustettuja ja harjoitettuja insinöörijoukkoja, taistelukeinoja, joita kapinoitsijoilla ei ole miltei koskaan. Ei ole siis ihme, että hyvin sankarillisestikin käydyt katusulkutaistelut — Pariisissa kesäkuussa 1848, Wienissä lokakuussa 1848, Dresdenissä toukokuussa 1849 — päättyivät kapinan tappioon, kun hyökkäävän sotaväen johtajat toimivat puhtaasti sotilaallisista näkökannoista antamatta poliitisten seikkojen estää itseään ja kun sotamiehet pysyivät heille uskollisina.

Kapinallisten lukuisat menestykset vuoteen 1848 asti johtuivat varsin moninaisista syistä. Heinäkuussa 1830 ja helmikuussa 1848 Pariisissa, samoin kuin useimmissa Espanjassa käydyissä katutaisteluissa kapinoitsijoiden ja sotaväen välillä oli kansalliskaarti, joka joko siirtyi suoranaisesti kapinan puolelle tai sai laimealla ja epäröivällä suhtautumisellaan myös sotaväen horjumaan ja toimitti lisäksi aseita kapinallisille. Siellä, missä tämä kansalliskaarti asettui jo alunperin kapinaa vastaan, kuten kesäkuussa 1848 Pariisissa, tuli kapinakin kukistetuksi. Berliinissä 1818 kansa voitti osaksi siitä syystä, että se sai huomattavan määrän uusia taisteluvoimia maaliskuun 19. päivän vastaisena yönä ja aamulla, osaksi siitä syystä, että sotajoukot olivat uupuneita ja huonosti huollettuja, vihdoin osaksi siitä syystä, että komento oli lamauttavaa. Kapinalliset saivat kuitenkin kaikissa tapauksissa voiton siksi, että sotaväki kieltäytyi ampumasta ja että päälliköt menettivät päättäväisyytensä tai siksi että heiltä puuttui toimintavapautta.

Katutaistelujen klassisenakin aikana katusulku vaikutti siis enemmän moraalisesti kuin aineellisesti. Se oli keino, jolla järkytettiin sotaväen lujutta. Jos katusulku kesti niin kauan, että tuo tarkoitus saavutettiin, oli voitto saatu, ellei, niin taistelu hävittiin. Tämä on se tärkein seikka, joka on pidettävä mielessä silloinkin, kun

tutkitaan odotettavissa olevien katutaistelujen mahdollisuuksia.*

Jo 1849 nuo mahdollisuudet olivat aika huonot. Porvaristo oli siirtynyt kaikkialla hallitusten puolelle, »sivistyksen ja omistuksen» kannattajat tervehtivät ja kestitivät sotaväkeä, joka lähti nujertamaan kapinoita. Katusulku oli kadottanut lumousvoimansa; sotamies ei nähnyt sen takana enää »kansaa», vaan kapinoitsijoita, villitsijöitä, ryöstäjiä, saaliin jakajia, yhteiskunnan hylkiöitä; upseeri oli ajan mittaan perehtynyt katutaistelun taktisiin muotoihin, hän ei marssinut improvisoitua rintavarustusta vastaan enää suoraa päätä ja suojattomana, vaan kiersi sen puutarhojen, pihojen ja talojen kautta. Siinä onnistuttiin nyt yhdeksässä tapauksessa kymmenestä, kun oli vähänkin taitavuutta.

Sittemmin on tapahtunut vielä hyvin paljon muita muutoksia ja kaikki sotaväen eduksi. Jos kohta suurkaupungit ovat suureneet tuntuvasti, niin armeijat ovat suureneet vielä enemmän. Pariisi ja Berliini eivät ole kasvaneet nelinkertaisiksi vuodesta 1848, mutta niiden varuskunnat ovat kasvaneet sitä enemmän. Nämä varuskunnat voidaan rautateiden ansiosta suurentaa 24 tunnissa enemmän kuin kaksinkertaisiksi ja paisuttaa 48 tunnissa jättiläisarmeijoiksi. Tämän tavattomasti vahvistuneen joukon aseistus on verrattomasti tehokkaampi. Vuonna 1848 oli käytössä rihlaton suusta ladattava pyssy, nykyisin — pienikaliberinen takaaladattava makasiinikivääri, joka ampuu neljä kertaa kauemmaksi ja kymmenen kertaa tarkemmin ja nopeammin kuin edellinen. Ennen — tykistön suhteellisen heikkotehoiset pallokuulat ja kartessi, nykyisin — räjähdysammukset, joista yksi riittää särkemään parhaimmankin katusulun pirstaleiksi. Ennen — pioneerin hakku murtamassa aukkoa palomuriin, nykyisin — dynamiittipanos.

Sen sijaan kapinoitsijain puolella kaikki edellytykset ovat huonontuneet. Tuskinpa tulee enää kapinaa, jolle kaikki kansankerrokset ovat myötämielisiä; luokkataistelussa eivät välikerrokset tule kaiketi koskaan ryhmittyy-

* »Die Neue Zeit» lehdessä julkaistussa tekstissä sekä teoksen vuoden 1895 erillisessä painoksessa tämä lause on jätetty pois.
Toim.

mään proletariaatin ympärille niin täydellisesti, että porvaristoa kannattava taantumuksellinen puolue häviäisi miltei olemattomiin. »Kansa» on siis aina esiintyvä jakautuneena, eikä sen vuoksi tule olemaan sitä voimallista vipua, joka 1848 oli niin äärettömän tehokas. Jos kohta kapinallisten puolelle tulee enemmän sotapalveluksessa olleita sotilaita, niin heidän aseistamisensa käy sitä vaikeammaksi. Asekauppojen metsästys- ja loistopyssyt, vaikkei niitä olisikaan tehty ennakolta poliisin toimesta käyttökelvottomiksi poistamalla lukon jokin osa, eivät lähitaistelussakaan vedä läheskään vertoja sotamiehen makasiinikiväärille. Ennen vuotta 1848 jokainen saattoi itse tehdä tarpeellisen latingin ruudista ja lyijystä, mutta nykyisin on joka kivääriä varten erikoiset patruunat, jotka ovat ylipäänsä samanlaisia vain siinä suhteessa, että ne ovat taidokkaita suurteollisuuden tuotteita eikä niitä siis voida valmistaa tuota pikaa, joten useimmat kiväärit ovat hyödyttömiä niin kauan kuin ei ole nimenomaan niitä varten sopivia panoksia. Ja vihdoin 1848 jälkeen nousseissa suurkaupunkien kortteleissa kadut on rakennettu pitkiksi, suoriksi, leveiksi, ikään kuin uusien tykkien ja kiväärien tehoa silmällä pitäen. Mielettömän täytyy olla vallankumousmiehen, joka itse valitsee Berliinin pohjoisen ja itäisen osan uudet työväenkaupunginosat katusulkutaistelun alueiksi.

Merkitseekö tämä, että tulevaisuudessa katutaistelu ei tule esittämään enää mitään osaa? Ei suinkaan. Se merkitsee vain, että edellytykset ovat sitten vuoden 1848 muuttuneet paljon epäedullisemmiksi siviilitaistelijoille ja paljon edullisemmiksi sotaväelle. Tuleva katutaistelu voi siis voittaa vain, jos tämä aseman epäedullisuus korvataan muilla momenteilla. Siksi katutaistelua on harvemmin esiintyvä suuren vallankumouksen alussa kuin sen myöhemmässä kulussa, ja siihen on ryhdyttävä suuremmin voimin. Mutta nämä voimat katsonevatkin silloin, niin kuin Ranskan suuressa vallankumouksessa, niin kuin syyskuun 4. päivänä ja lokakuun 31. päivänä 1870 Pariisissa¹²⁶, paremmaksi avoimen hyökkäyksen kuin passiivisen barrikaditaktiikan*.

* »Die Neue Zeit» lehden tekstissä sekä vuoden 1895 erillisessä painoksessa tämä kappale on jätetty pois. *Toim.*

Ymmärtääkö lukija nyt, minkä tähden hallitsevat vallanpitäjät tahtovat saada meidät suoraan sinne, missä pyssy ampuu ja sapeli hakkaa? Minkä tähden meitä syytetään nykyisin pelkuruudesta, kun emme lähde ilman muuta kadulle, jossa tiedämme ennakolta joutuvamme tappiolle? Minkä tähden loppujen lopuksi meitä rukoillaan niin kiihkeästi suostumaan kanuunanruoaksi?

Herrat tuhlaavat aivan turhanpäiten pyyntöjään ja taisteluaasteitaan. Niin tyhmiä emme ole. He voisivat yhtä hyvin vaatia ensi sodassa viholliseltaan, että se asettuisi heitä varten vanhan Fritzin* linjajärjestykseen taikka kokonaisia divisioonia käsittäviksi koloniksi à la Wagram ja Waterloo¹²⁷ ja lisäksi piilukkopyssy kädessä. Jos kohta kansojen sodan ehdot ovat muuttuneet, niin sitäkin enemmän ovat muuttuneet luokkataistelun ehdot. Äkkirynnäkköjen aika, valveutumattomien joukkojen kärjessä olevan harvalukuisen valveutuneen vähemmistön suorittamien vallankumousten aika on ollut ja mennyt. Siellä, missä kysymyksessä on yhteiskuntajärjestelmän täydellinen uudistaminen, täytyy joukkojen itsensä olla mukana, itsensä olla selvillä, mistä on kysymys, mitä varten niiden on pantava henkensä vaaralle alttiiksi**. Sen on opettanut meille viimeksi kuluneiden viidenkymmenen vuoden historia. Mutta se, että joukot ymmärtäisivät, mitä on tehtävä, vaatii pitkäaikaista, sitkeää työtä, ja juuri tätä työtä me teemme nykyisin, teemme niin menestyksellisesti, että se saa vastustajamme epätoivoon.

Myös romaanisissa maissa ymmärretään yhä paremmin, että vanha taktiikka kaipaa tarkistusta. Kaikkiialla on seurattu Saksan esimerkkiä vaalioikeuden käyttämisessä, kaikkien saatavissamme olevien paikkojen valtaamisessa; kaikkiialla ovat valmistelemattomat hyökkäykset joutuneet taka-alalle***. Ranskassa, missä toki

* — Fredrik II:n *Toim.*

** »Die Neue Zeitin» ja teoksen vuoden 1895 erillisjulkaisun tekstissä on sanojen »mitä varten niiden on pantava henkensä vaaralle alttiiksi» tilalla sanat »minkä puolesta heidän olisi esiinnyttävä». *Toim.*

*** »Die Neue Zeitin» esittämässä ja teoksen vuoden 1895 erillisjulkaisun tekstissä sanat »kaikkiialla ovat valmistelemattomat hyökkäykset joutuneet taka-alalle» on jätetty pois. *Toim.*

alun toista sataa vuotta vallankumous toisensa jälkeen on muokannut maaperää ja missä ei ole ainoatakaan puoluetta, joka ei olisi suorittanut omaa osaansa salaliitoissa, kapinoissa ja kaikissa muissa vallankumouksellisissa toiminnoissa; Ranskassa, missä hallitus ei voi sen tähden suinkaan luottaa armeijaan ja missä olosuhteet ovat yllätyskapinalle yleensä paljon suotuisimmat kuin Saksassa — yksinpä Ranskassakin sosialistit vakuuttuvat yhä enemmän, että heidän on mahdoton saada pysyvää voittoa, elleivät he saa ennakolta puolelleen suuria kansanjoukkoja, ts. tässä tapauksessa talonpoikia. Jatkuva propagandatyö ja parlamenttitoiminta on tunnustettu sielläkin puolueen lähimmäksi tehtäväksi. Tuloksia myös tulee. Paitsi sitä, että on vallattu koko joukko kunnantaluustoja, edustajakamareissa istuu 50 sosialistia, ja nämä ovat kukistaneet jo kolme ministeristöä ja yhden tasavallan presidentin. Belgiassa työläiset hankkivat viime vuonna vaalioikeuden ja voittivat joka neljännessä vaalipiirissä. Sveitsissä, Italiassa, Tanskassa, jopa Bulgariassa ja Romaniassakin sosialisteilla on edustajia parlamentissa. Itävallassa kaikki puolueet ovat yhtä mieltä siitä, ettei meitä voida enää kauemmin estää pääsemästä eduskuntaan. Me menemme sinne, se on varmaa, kiistanalaista on vain se, mistä ovesta. Ja jopa Venäjäänkin nähden, kun siellä kokoontuu paljonpuhuttu Semski Sobor*, se kansalliskokous, jota vastaan nuori Nikolai haraa niin tuloksettomasti, voimme olla varmoja siitä, että me tulemme olemaan siinäkin edustettuina.

Itsestään ymmärrettävää on, etteivät ulkomaalaiset toverimme suinkaan luovu vallankumousoikeudestaan. Vallankumousoikeushan on ylipäänsä ainoa *todella* »historiallinen oikeus», ainoa, johon perustuvat poikkeuksetta kaikki uudenaikaiset valtiot, siinä luvussa Mecklenburg, missä aatelisvallankumous päättyi 1755 »perintösopimukseen» (»Erbvergleich»), nykyäänkin pätevään kuuluu feodalismin kirjalliseen vahvistukseen¹²⁸. Vallankumousoikeus on saanut yleisön tajunnassa niin kiis-

* Alkutekstissä venäjänkielinen nimitys latinalaisin kirjaimin. *Toim.*

tattoman tunnustuksen, että kenraali von Boguslawski-kin johtaa pelkästään tästä kansan oikeudesta oikeuden valtiokeikaukseen vaatien sitä keisarilleen.

Mutta tapahtukoon muissa maissa mitä tahansa, Saksan sosiaalidemokratiolla on erikoinen asemansa ja sen vuoksi myös erikoinen tehtävänsä, ainakin lähikaudeksi. Kaksi miljoonaa valitsijaa, jotka se lähettää vaaliurnille, sekä nuoriso ja naiset, jotka olematta valitsijoita ovat heidän takanaan, muodostavat mitä lukuisimman, tiiviimmän joukon, proletariaatin kansainvälisen armeijan ratkaisevan »voimaryhmän». Tämän joukon osalle tulee jo nyt enemmän kuin neljännes annetuista äänistä, ja se kasvaa herkeämättä, kuten valtiopäivien täydennysvaalit, osavaltioiden maapäivien vaalit, kunnanvaltuustojen ja ammattituomioistuinten vaalit osoittavat. Sen kasvaminen tapahtuu yhtä spontaanisesti, yhtä lakkaamattomasti, yhtä hillittömästi ja samalla yhtä rauhallisesti kuin jokin luonnonprosessi. Kaikki hallituksen toimenpiteet ovat osoittautuneet voimattomiksi sitä pidättämään. Jo nyt voimme odottaa 2¹/₄ miljoonaa valitsijaa. Jos näin tulee jatkumaan, valloitamme puolellemme vuosisadan loppuun mennessä suurimman osan yhteiskunnan keskikerroksista, niin pikkuporvarit kuin pientalonpojatkin, ja kasvamme maan ratkaisevaksi voimaksi, jonka edessä kaikkien muiden voimien on tahtoen tai tahtomattaan kumarruttava. Päätehtävämme on pitää tuota kasvua keskeytyksettömänä, kunnes se ylittää itse vallitsevan hallitusjärjestelmän puitteet; emme saa antaa tämän päivä päivältä vankkenevan voimajoukon tuhoutua esitaisteluissa, vaan se on pidettävä koskemattomana ratkaisun päivään saakka.* On vain yksi keino, jolla Saksan sosialististen taisteluvoimien taukoamatonta kasvua voitaisiin hetkeksi pidättää ja vieläpä joksikin aikaa taannuttaakin: suuri yhteenotto sotaväen kanssa, sellainen verilöyly kuin Pariisissa 1871. Ajan oloon toinnuttaisiin siitakin. Euroopan ja Amerikan mitkään makasiinikiväärät eivät riitä hävittämään

* »Die Neue Zeitung» esittämässä ja teoksen vuoden 1895 erillisjulkaisussa on jätetty pois sanat »emme saa antaa tämän päivä päivältä vankkenevan voimajoukon tuhoutua esitaisteluissa, vaan se on pidettävä koskemattomana ratkaisun päivään saakka». *Toim.*

maailmasta puoluetta, johon kuuluu miljoonia. Se pitäisi kuitenkin normaalia kehitystä, voimaryhmä ei ehkä kriittisellä hetkellä olisikaan käytettävissä, ratkaiseva taistelu* siirtyisi tuonemmaksi, pitkittyisi ja vaatisi raskaampia uhreja.

Maaailmanhistorian iva panee kaiken ylösalaisin. Me »vallankumoukselliset» ja »mullistajat» menestymme paljon paremmin laillisten keinojen kuin laittomien keinojen ja kumouksen turvin. Puolueet, jotka sanovat itseään järjestyspuolueiksi, tuhoutuvat niiden itsensä luoman laillisuustilan ansiosta. Ne huutavat epätoivoisina yhdessä Odilon Barrotin kanssa: *la légalité nous tue*, laillisuus tappaa meidät, kun taas me saamme tuon laillisuuden vallitessa jäntevät lihakset ja punaiset posket ja näytämme itse ikuiselta elämältä. Ellemme *me* ole niin järjestömiä, että annamme niiden mieliksi ajaa itsemme katutaisteluun, silloin ei niiden auta lopuksi muu kuin itsensä murtaa tuo kohtalokas laillisuus.

Toistaiseksi ne laativat uusia lakeja kumousta vastaan. Kaikki on pantu jälleen ylösalaisin. Eivätkö nuo yltiöpäät, jotka tänään vastustavat kumousta, olleet eilen itsekkin kumouksellisia? *Mekö* aiheutimme vuoden 1866 kansalaissodan? *Mekö* karkotimme Hannoverin kuninkaan, Hessenin vaaliruhtinaan, Nassaun herttuan isiltä perityiltä, laillisilta perintömailtaan ja annektioimme nuo perintömaat? Ja nuoko, jotka kukistivat Saksan liiton ja kolme jumalan armoittamaa kruunua, valittelevat kumousta? *Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?** kukapa sallisi Bismarckin palvojain solvata kumousta?

Ajakoot he kumouksenvastaiset lakiehdotuksensa läpi, tehköt ne vieläkin ankarammiksi, muuttakoot kumiksi koko rikoslain, he eivät saa aikaan muuta kuin uuden todisteen voimattomuudestaan. Vahingoittaakseen vakavasti sosiaalidemokratiaa niiden täytyy ryhtyä lisäksi

* »Die Neue Zeitin» esittämässä ja teoksen vuoden 1895 erillisjulkaisussa on jätetty pois sanat »voimaryhmä ei ehkä kriittisellä hetkellä olisikaan käytettävissä», ja sanojen »ratkaiseva taistelu» asemesta on »ratkaisu». *Toim.*

** — Kuka sallisi Gracchusten valittaa kapinan vuoksi? (*Juvenalis*, toinen satiiri). *Toim.*

kokonaan toisenlaisiin toimenpiteisiin. Sosiaalidemokraattista kumousta, jolle nyt on suorastaan eduksi, että se noudattaa lakeja, he voisivat vastustaa vain suorittamalla järjestyspuolueiden kumouksen, joka ei voi tapahtua lakeja rikkomatta. Herra Rössler, preussilainen byrokraatti, ja herra von Boguslawski, preussilainen kenraali, ovat osoittaneet heille ainoan keinon, jolla ehkä vielä voisi päästä käsiksi työläisiin, jotka eivät kerta kaikkiaan anna vietellä itseään katutaisteluun. Valtiosäännön rikkominen, diktatuuri, absolutismiin palaaminen, regis voluntas suprema lex!* Rohkeasti vain hyvät herrat, nyt ei auta suunsoitto, nyt on toimittava!

Mutta älkää unohtako, että Saksan valtakunta, kuten kaikki pikkuvaltiot ja yleensä kaikki uudenaikaiset valtiot, on *sopimuksen tulos*, ensiksikin ruhtinain keskeisen sopimuksen ja toiseksi ruhtinain ja kansan sopimuksen tulos. Jos toinen puoli rikkoo sopimuksen, raukeaa koko sopimus; se ei sido enää toistakaan puolta. Sen Bismarck osoitti meille niin mainiosti 1866. Jos te siis rikotte valtakunnan valtiosääntöä, niin sosiaalidemokratiakin on vapaa ja voi menetellä teidän suhteenne siten kuin parhaaksi katsoo. Mutta mitä se silloin tulee tekemään, sitä se teille nyt tuskin sanoo.**

Siitä on nyt melkein tasan 1600 vuotta, kun Rooman valtakunnassa toimi niin ikään vaarallinen kumouspuolue. Se horjutti uskontoa ja kaikkia valtion perustuksia, se suorastaan kiisti sen, että keisarin tahto on korkein laki, se oli isänmaaton, kansainvälinen ja levisi valtakunnan kaikkiin provinsseihin Galliasta Aasiaan ja valtakunnan rajojen ulkopuolelle. Se oli toiminut kauan aikaa maanalaisena, salassa, mutta oli pitänyt itseään jo melko pitkän aikaa kyllin vahvana astumaan julki-
sesti päivänvaloon. Tällä kumouspuolueella, joka tunnettiin kristittyjen nimellä, oli vahva edustuksensa myös sotaväessä: kokonaiset legioonat olivat kristityitä. Kun heitä komennettiin pakanallisen valtiokirkon uhrimeinon tekemään kunniaa, niin kumoukselliset sotilaat

* — hallitsijan tahto on korkein lakil *Toim.*

** »Die Neue Zeitin» tekstissä ja teoksen vuoden 1895 erilliskäytöksessä on jätetty pois kappaleen kolme viimeistä lausetta. *Toim.*

olivat siinä määrin julkeita, että kiinnittivät kypäräänsä vastalauseeksi erikoisen merkin — ristin. Yksinpä esimiesten tavanomaiset kasarmikidutuksetkin olivat hedelmättömiä. Keisari Diocletianus ei voinut katsella enää levollisena, kuinka hänen sotajoukossaan horjutettiin järjestystä, kuuliaisuutta ja kuria. Hän ryhtyi ajoissa tarmokkaksiin toimenpiteisiin. Hän sääti lain sosialisteja, piti sanoa kristittyjä vastaan. Kumouksellisten kokoukset kiellettiin, heidän kokoushuoneensa suljettiin tai jopa hävitettiin, kristilliset tunnusmerkit, risti jne. kiellettiin, kuten Saksissa kiellettiin punaiset nenäliinat. Kristityt julistettiin kelvottomiksi valtionvirkoihin, heitä ei saanut olla edes korpraaleina. Koska silloin ei vielä ollut käytettävissä tuomareita, jotka olisi harjoitettu ottamaan huomioon »persoonan arvon» niin hyvin, kuin herra von Köllerin kumouksenvastainen lakiehdotus edellyttää, niin kristittyjä kiellettiin ilman muuta hake-
masta itselleen oikeutta tuomioistuimelta. Tämäkin poikkeuslaki jäi tehottomaksi. Kristityt repivät sen pilkkaa tehden pois seinistä, ja kerrotaanpa heidän syyttäneen Nikomediassa tuleen palatsin, missä keisari asui. Silloin keisari kosti panemalla toimeen suuren kristittyjen ajojahdin vuonna 303 uutta lukua. Se oli laatuaan viimeinen. Ja sen vaikutus oli niin tehoisa, että seitsemäntoista vuotta myöhemmin kristityt olivat vallitsevina armeijassa, ja seuraava koko Rooman valtakunnan itsevaltiias Konstantinus, jonka papit ovat nimenneet suureksi, julisti kristinuskon valtionuskonnoksi.

F. Engels

Lontoossa 6. maaliskuuta 1895

Julkaistu (lyhennettynä) aikakauslehdessä »Die Neue Zeit», Bd. 2, n:o: 27. ja 28, 1894—1895 ja kirjassa: Karl Marx. Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850, Berlin 1895

*Valitut teokset kolmessa osassa
1. osa, s. 164—179*

LUOKKATAISTELUT RANSKASSA VUOSINA 1848—1850

Paitsi muutamia harvoja lukuja vuosien 1848—1849 vallankumouksen aikakirjojen jokaisen huomattavamman osan otsikkona on: *Vallankumouksen tappio!*

Noissa tappioissa ei kuitenkaan tuhoutunut vallankumous. Niissä tuhoutui esivallankumouksellisia perinteitä, yhteiskunnallisten suhteiden tuloksia, suhteiden, jotka eivät vielä olleet kärjistyneet jyrkiksi luokkavas-takohdiksi; henkilöitä, harhaluuloja, kuvitteluja, suunnitelmia, jotka kahlitsivat vallankumouksellista puoluetta ennen helmikuun vallankumousta ja joista sen saattoi vapauttaa ainoastaan sarja *tappioita*, mutta ei *helmikuun voitto*.

Sanalla sanoen: vallankumouksellinen edistys ei rai-vannut itselleen uraa välittömällä tragikoomisilla saavutuksillaan, vaan päinvastoin synnyttämällä yhtenäisen, voimakkaan vastavallankumouksen, synnyttämällä vihollisen, jota vastaan taistellessaan kumouspuolue vasta varttuikin todelliseksi vallankumoukselliseksi puolueeksi.

Seuraavien kirjoitusten tehtävänä on sen todistaminen.

KESÄKUUN TAPPIO 1848

Kun vapaamielinen pankkiiri Laffitte saattoi heinäkuun vallankumouksen jälkeen compèreaan* Orléansin herttuaa¹²⁹ riemukulussa raatihuoneelle, hän virkkoi: »Tästä lähtien hallitsevat pankkiirit.» Laffitte oli lausunut ilmi vallankumouksen salaisuuden.

Ludvig Filipin aikana ei hallinnut Ranskan porvaristo, vaan sen *eräs ryhmä*, pankkiirit, pörssi- ja rautatiekuninkaat, hiili- ja rautakaivosten sekä metsien omistajat ja osa niihin yhteydessä olevia maanomistajia, niin sanottu *finanssiylimystö*. Se istui valtaistuimella, saneli kamareissa lait, jakeli valtionvirat alkaen ministerinviroista valtion tupakkakauppoja myöten.

Varsinainen *teollisuusporvaristo* muodosti osan julkisesta oppositiosta, ts. se oli edustettuna kamareissa vain vähemmistönä. Sen oppositio kävi sitä jyrkemäksi, mitä aidommaksi rahaylimystön yksinvalta kehittyi ja mitä enemmän se itse kuvitteli, että vuosien 1832, 1834 ja 1839 vereen tukahdutettujen kapinain¹³⁰ jälkeen sen herruus työväenluokkaan on turvattu. Rouenilainen tehtailija *Grandin*, porvarillisen taantumuksen fanaattisin äänitorvi perustuslakia säättävässä ja lakiasäättävässä kansalliskokouksessa, oli edustajakamarissa Guizotin kiivain vastustaja. *Léon Faucher*, jonka sittemmin tekivät tunnetuksi hänen voimattomat ponnistuksensa kohota Ranskan vastavallankumouksen Guizotiksi, kävi Ludvig Filipin hallituskauden lopulla kynäsootaa teollisuuden puolesta keinottelua ja sen hännän-

* Sanaleikki: »compère» tarkoittaa sekä »kummi» että »vehkeily-, seikkailukumppani». *Toim.*

kantajaa, hallitusta, vastaan. Bastiat harjoitti Bordeauxin ja koko viiniä tuottavan Ranskan nimissä agitaatiota vallitsevaa järjestelmää vastaan.

Kaikki *pikkuporvariston* kerrokset samoin kuin *talonpoikaissluokkakin* oli kokonaan syrjäytetty valtiollisesta vallasta. Julkisessa oppositiossa taikka kokonaan pays légalin* ulkopuolella olivat edellä mainittujen luokkien *aatteelliset* edustajat ja puheturvet, niiden oppineet, asianajajat, lääkärit jne., sanalla sanoen, niiden niin sanotut *kyvyt*.

Rahavaikeuksien takia heinäkuun monarkia oli alusta alkaen riippuvainen suurporvaristosta, mikä aiheutti vuorostaan yhä lisääntyvää rahapulaa. Valtiohallinnon järjestäminen kansallisen tuotannon edun mukaiseksi on mahdotonta ilman budjetin saattamista tasapainoon, ilman valtionmenojen ja -tulojen tasapainottamista. Entä kuinka tuo tasapaino olisi saatu aikaan rajoittamatta valtionmenoja, so. loukkaamatta vallitsevan järjestelmän tukipylväiden etuja ja järjestämättä uudelleen verotusjärjestelmää, siis vierittämättä melkoista osaa verotaakasta suurporvariston omille harteille?

Valtion velkaantuneisuus oli jopa suorastaan edullista sille porvarisryhmälle, joka hallitsi ja sääti lakeja edustajakamarien kautta. Olihan *valtionvajaus* sen varsinaisena keinottelun kohteena ja päätekijänä sen rikastumisessa. Joka vuosi uusi vajaus. Joka neljän viiden vuoden kuluttua uusi laina. Jokainen uusi laina taas antoi rahaylimystölle uuden tilaisuuden ryöstää valtiota, jota pidettiin keinoitekoisesti vararikon partaalla; valtion täytyi tehdä pankkiirien kanssa lainasopimuksia mitä epäsuotuisimmilla ehdoilla. Jokainen uusi laina antoi sitä paitsi mahdollisuuden rosvota valtion arvopapereihin pääomiaan sijoittanutta yleisöä harjoittamalla pörssiikeinoteltua, jonka salaisuuksista hallitus ja parlamentin enemmistö olivat selvillä. Yleensäkin valtionluoton horjuva tila ja valtiosalaisuuksien tunteminen antoivat pankkiireille, samoin kuin heidän kumppaneilleen edustajakamareissa ja valtaistuimella, mahdollisuuden aiheuttaa epätavallisia äkillisiä valtion arvopaperien kurssivaih-

* — äänioikeutettujen piirin, äänioikeutettujen. *Toim.*

teluja, joiden alituksena seurauksena oli pikkukapitalistien joukoittainen väistämätön perikato ja suurpelurien satumaisen nopea rikastuminen. Se, että valtionvajauksesta oli suoranaista etua hallitsevalle porvarisryhmälle, selittää sen, miksi valtion *ylimääräiset* menot olivat Ludvig Filipin kymmenenä viimeisenä hallitusvuotena yli 2-kertaiset Napoleonin ajan ylimääräisiin valtionmenoihin verrattuna, ne nousivat vuosittain lähes 400 miljoonaan frangiin, samalla kun Ranskan koko vuotuinen vienti nousi harvoin 750 miljoonaan frangiin. Valtavat summat, jotka näin kulkivat valtion käsien kautta, antoivat päälle päätteeksi tilaisuuden huijarimaisten hankintasopimusten tekoon, lahjomisiin, kavalluksiin, kaikenlaisiin konnuuksiin. Valtion rosvoaminen, jota tapahtui runsaasti lainojen avulla, toistui valtion töissä vähäisempänä. Se mitä esiintyi edustajakamarin ja hallituksen välisissä suhteissa, kertautui eri hallinnonalojen ja eri yrittäjien välisissä suhteissa.

Samaan tapaan kuin valtionmenoja ja valtionlainoja käytti hallitseva luokka riistämiseen myös *rautateiden rakentamista*. Kamarit vierittivät valtion niskoille päärasitukset ja varasivat keinottelevälle rahaylimystölle kultaomenat. Kaikki muistavat edustajakamarissa tapahtuneen skandaalin, kun sattumalta tuli ilmi, että enemmistön kaikki jäsenet — joukossa myös osa ministereitä — olivat osakkaina niissä samoissa rautatietöissä, jotka he sittemmin lainsäätäjinä teetättivät valtion kustannuksella.

Sitä vastoin pieninkin rahanuudistus kariutui pankkiirien vastustukseen. Siten oli esimerkiksi *postiuudistuksen* laita. Rothschild pani vastaan. Olisiko valtio tohtinut supistaa tulolähteitä, joista se maksoi yhä kasvavan velkansa korot?

Heinäkuun monarkia ei ollut mikään muu kuin Ranskan kansallisomaisuutta riistävä osakeyhtiö, jonka osingot jaettiin ministereiden, kamarien, 240 000 valitsijan ja heidän kuppikuntansa kesken. Ludvig Filip oli tuon yhtiön johtaja, valtaistuimella istuva Robert Ma-caire¹³¹. Kaupalle, teollisuudelle, maanviljelykselle, merenkululle, teollisuusporvariston eduille täytyi koitua tästä järjestelmästä alituista vaaraa ja vahinkoa. Huokea

hallitus, gouvernement à bon marché, kirjoitti porvaristo lippuunsa heinäkuun päihinä.

Rahaylimyksen säätäessä lakeja, johtaessa valtion hallintoa, käyttäessä kaikkea järjestettyä valtiollista valtaa ja hallitessa todellisen asiointilan vuoksi ja lehdistön avulla yleistä mielipidettä kaikissa piireissä, hovista café borgnehen* asti, oli vallalla sama ammattihau-reus, sama häpeämätön vilppi, sama himo rikastua, ei tuottamalla, vaan kahmimalla ovelasti jo olevaa vierasta rikkautta; varsinkin porvarillisen yhteiskunnan huip-pukeroksissa pääsivät valloilleen hillittömät, epäterveet ja irstaat halut muodossa, joka joutui alituisesti risti-riitaan jopa porvarillistenkin lakien kanssa ja josta kei-nottelemalla hankittu rikkaus etsi luontonsa mukaista tyydytystä, niin että nautinto muuttui irstailuksi ja raha, lika ja veri sulautuivat yhdeksi virraksi. Rikas-tumistapansa ja nautintojensa laadun perusteella raha-ylimystö ei ole mitään muuta kuin *porvarillisen yhteiskun-nan kukkuloilla uudestisyntynyttä ryysyköyhälistöä*.

Ne Ranskan porvaristoryhmät, joilla ei ollut valtaa, kirkuivat: »*Turmelusta!*» Kansa huusi: »*À bas les grands voleurs! À bas les assassins!*»**, kun 1847 porvarillisen yhteis-kunnan ylimmillä askelmilla esitettiin julkisesti samoja näytelmiä, jotka johtavat ryysyköyhälistön tavallisesti porttoloihin, köyhäintaloihin ja hullujenhuoneisiin, tuo-mioistuimen eteen, pakkotyöhön ja mestauslavalle. Teol-lisuusporvaristo näki etujensa olevan vaarassa, pikku-porvaristo oli siveellisen suuttumuksen vallassa, kansan mielikuvitus oli kiihtynyt ja Pariisi oli tulvillaan häväis-tyskirjasia — »*La dynastie Rothschild*»***, »*Les juifs rois de l'époque*»**** jne.— joissa rahaylimyksen her-ruus paljastettiin ja leimattiin poltinmerkillä enemmän tai vähemmän henkevästi.

Rien pour la gloire!***** Maine ei tuota mitään!
La paix partout et toujours!***** Sota polkee kolmi-

* — huonomaineisiin pesiin. *Toim.*

** — »Alas suurvargaat! Alas murhaajat!» *Toim.*

*** — »Rothschildien hallitsijasuku». *Toim.*

**** — »Koronkiskurit ovat aikakautemme kuninkaita». *Toim.*

***** — Ei ropoakaan mainetta varten! *Toim.*

***** — Rauha hinnalla millä hyvänsä! *Toim.*

ja neliprosenttisten arvopaperien kurssin! oli pörssi-keinottelijain Ranska kirjoittanut lippuunsa. Sen ulkopolitiikka tyypistyi sen tähden useisiin ranskalaisten kansallistunteen loukkauksiin. Tuo tunne kuohahti erittäin voimakkaana, kun Puolan rosvoamisessa päädyttiin liittämään Krakova Itävaltaan ja kun Guizot asetui Sveitsin Sonderbund¹³² -sodassa aktiivisesti kannattamaan Pyhää allianssia. Voitto jonka Sveitsin liberaalit saivat tässä näennäisessä sodassa, kohotti Ranskan porvarillisen opposition itsetuntoa, ja Palermon verinen kansankapina vaikutti lamautettuun kansanjoukkoon kuin sähköisku, herättäen sen suuret vallankumoukselliset muistot ja intohimot*.

Kaksi taloudellista maailmantapahtumaa jouduttivat vihdoin yleisen tyytymättömyyden purkaantumista, kypsyttivät apean mielialan vallankumoukseksi.

Perunarutto ja viljakadot vuosina 1845 ja 1846 kiihdyttivät kansan yleistä kuohuntaa. Kallis aika 1847 aiheutti Ranskassa kuten muuallakin mannermaalla verisiä selkkauksia. Rahaylimyksen pitäessä häpeällisiä orgioitaan kansa taisteli tärkeimmistä elintarpeista! Buzançaisissa mestattiin nälkäkapinoihin osallistuneita¹³³, mutta Pariisissa siepattiin kuninkaallisen perheen toimesta ylensyöneet veijarit tuomioistuinten kourista!

Toinen huomattava taloudellinen tapahtuma, joka joudutti vallankumouksen puhkeamista, oli *yleinen kauppa- ja teollisuuspuola* Englannissa; siitä tiedotti jo syksyllä 1845 rautatieosakkeilla keinottelevien joukkomitainen vararikkoutuminen, mutta vuonna 1846 sitä viivästyttivät eräät satunnaiset seikat, kuten tulossa oleva viljatullien poistaminen, vihdoin syksyllä 1847 se puhkesi Lontoon suurten siirtomaatavarakauppiaiden vararikkoina, joita seurasi välittömästi maapankkien romahdukset ja tehtaiden sulkemiset Englannin teollisuusalueilla. Tämän pulan jälkiseuraukset eivät olleet vielä ehtineet

* Itävalta anasti Krakovan Venäjän ja Preussin suostumuksella marraskuun 11. päivänä 1846.—Sveitsin Sonderbund-sota marraskuun 4.—28. päivinä 1847.—Palermon kapina tammikuun 12. päivänä 1848, tammikuun lopulla napolilaiset pommittivat kaupunkia 9 päivää. (*Engelsin huomautus vuoden 1895 painokseen.*)

ilmetä täydellä teholla mannermaalla, kun puhkesi helmikuun vallankumous.

Kauppaa ja teollisuutta hävittävä taloudellinen kulkauti teki rahaylimyksen yksinvallan vielä sietämättömämmäksi. Oppositiossa oleva porvaristo pani ympäri Ranskaa toimeen *agitaatiobanketteja vaalireformin* puolesta, jonka piti tuottaa sille enemmistö kamareissa ja kukistaa pörssikuninkaiden ministeristö. Pariisissa oli teollisuuspulan seurauksena mm. vielä se, että suuri joukko tehtailijoita ja suurkauppiaita, jotka silloisten olosuhteiden vallitessa eivät voineet enää harjoittaa liiketointa ulkomaanmarkkinoilla, joutui antautumaan kotimaisen kaupan alalle. He perustivat suurliikkeitä, joiden kilpailu saattoi pikkukauppiaita joukoittain häviöön. Siitä johtuivat Pariisin porvariston tuon osan lukemattomat vararikot, siitä johtui sen vallankumouksellinen esiintyminen helmikuussa. Tunnettua on, että Guizot ja edustajakamarit vastasivat uudistusehdotuksiin selvällä haasteella, että Ludvig Filip päätti liian myöhään muodostaa Barrotin ministeristön, että kansan ja armeijan välille syntyi käsikahakkaa, että kansalliskaartin passiivinen käyttäytyminen oli syynä armeijan aseistariisumiseen, että heinäkuun monarkian täytyi luovuttaa paikkansa väliaikaiselle hallitukselle.

Helmikuun barrikadeilla muodostuneen *väliaikaisen hallituksen* kokoonpanossa kuvastuivat väistämättä ne eri puolueet, joiden kesken voitto jaettiin. Tuo hallitus ei voinut olla muuta kuin *kompromissi niiden eri luokkien välillä*, jotka olivat yhdessä suistaneet heinäkuun monarkian, mutta joiden edut olivat sovittamattoman vastakkaisia. Hallituksen *valtaenemmistön* muodostivat porvariston edustajat. Tasavaltalaista pikkuporvaristoa edustivat Ledru-Rollin ja Flocon, tasavaltalaista porvaristoa —»Nationalin»¹³⁴ miehet, dynastista oppositiopuoluetta — Crémieux, Dupont de l'Eure jne. Työväenluokalla oli vain kaksi edustajaa, Louis Blanc ja Albert. Väliaikaisessa hallituksessa ollut Lamartine ei viime kädessä ollut minkään todellisen intressin, minkään tietyn luokan edustaja, hän oli itse helmikuun vallankumous, yleinen kapina sille ominaisine harhakuvitelmineen, runollisuuksineen, mielikuvituksellisine sisäl-

töineen ja korulauseineen. Asemansa ja mielipiteittensä puolesta tämä helmikuun vallankumouksen edustaja kuului muuten *porvaristoon*.

Jos kohta Pariisi hallitsee poliittisen keskityksen ansiosta Ranskaa, niin vallankumouksellisen maanjärityksen hetkinä työläiset hallitsevat Pariisia. Väliaikaisen hallituksen ensimmäisenä toimintona oli yritys vapautua tuosta valtavasta vaikutuksesta vetoamalla voitosta huumaantuneen Pariisin asemesta selväjärkiseen Ranskaan. Lamartine eväsi barrikaditaistelijoilta oikeuden tasavallan julistamiseen, hänen mielestään siihen oli oikeutta vain ranskalaisten enemmistöllä; oli odotettava heidän äänestystään, Pariisin proletariaatti ei saanut tahrata voittoaan usurpaatiolla. Porvaristo suo proletariaatille vain *yhden* usurpaation — taistelun usurpaation.

Puolen päivän aikaan 25. helmikuuta tasavaltaa ei oltu vielä julistettu, sitä vastoin kaikki ministerinpaikat oli jo jaettu väliaikaisen hallituksen porvarisainesten kesken ja »Nationalin» ympärille ryhmittyneiden kenraalien, pankkiirien ja asianajajien kesken. Työläiset olivat kuitenkin päättäneet olla tällä kertaa sietämättä sellaista silmäkääntötemppeä kuin heinäkuussa 1830. He olivat valmiit alkamaan taistelun uudelleen ja muodostamaan tasavallan asevoimalla. *Raspail* lähti viemään tätä sanomaa kaupungintalolle. Pariisin proletariaatin nimessä hän *käski* väliaikaista hallitusta julistamaan tasavallan; ellei tätä kansan käskyä panna täytäntöön kahden tunnin kuluessa, niin hän palaa takaisin 200 000 miehen etunenässä. Kaatuneiden ruumiit olivat tuskin ehtineet kylmetä, katusulkuja ei oltu raivattu pois, työläisiä ei oltu riisuttu aseista, ja ainoa voima, joka voitiin asettaa heitä vastaan, oli kansalliskaarti. Näissä oloissa katosivat äkkiä väliaikaisen hallituksen valtioviisaat epäilyt ja juridinen hienotunteisuus. Kahden tunnin määräaika ei ollut vielä kulunut umpeen, kun Pariisin kaikissa seinissä komeilivat jo historialliset jättiläissanat:

République française! Liberté, Égalité, Fraternité!*

* — Ranskan tasavalta! Vapaus, Yhdenvertaisuus, Veljeys!
Toim.

Yleiseen vaalioikeuteen perustuvan tasavallan julistamisen yhteydessä unohdettiin tyystin myös ne rajoitetut tavoitteet ja vaikuttimet, jotka olivat ajaneet porvaristoa helmikuun vallankumoukseen. Muutamien harvojen porvarisryhmien asemesta Ranskan yhteiskunnan kaikki luokat joutuivat yhtäkkiä valtiiovallan piiriin, niiden oli pakko jättää aitiot, permanto, parveke ja esiintyä henkilöosissa vallankumouksen näyttämöllä! Perustuslaillisen kuningaskunnan mukana oli kadonnut myös porvarillista yhteiskuntaa vastustanut näennäisesti itsenäinen valtiomahti ja koko sarja tuon näennäisyyden aiheuttamia vähempiarvoisia selkkauksia!

Määrätessään väliaikaisen hallituksen ja sen kautta koko Ranskan muodostamaan tasavallan, proletariaatti astui heti itsenäisenä puolueena etualalle, mutta samalla se haastoi taisteluun kanssaan koko porvarillisen Ranskan. Se oli valloittanut vallankumouksellisen vapautustaistelun tantereen, mutta ei suinkaan tuota vapautusta.

Helmikuun tasavallan sitä vastoin täytyi ennen kaikkea täydentää porvariston valtaa päästämällä kaikki omistavat luokat rahaylimyksen ohella poliittisen vallan piiriin. Suurmaanomistajien enemmistö, legitimistit, pääsi nousemaan siitä poliittisesta mitättömyydestä, johon heinäkuun monarkia oli heidät tuominnut. »*Gazette de France*»¹³⁵ ei ollut suotta agitoinut yhdessä oppositiolehtien kanssa, *La Roshejaquelein* ei ollut suotta asettunut vallankumouksen puolelle edustajakamarin istunnossa helmikuun 24. päivänä. Yleisen vaalioikeuden kautta pantiin nimelliset omistajat, *talonpojat*, jotka muodostavat ranskalaisten valtaenemmistön, Ranskan kohtalon ratkaisijoiksi. Helmikuun tasavalta toi vihdoin porvariston herruuden selvästi esiin lyömällä murskaksi kruunun, jonka takana pääoma oli piileskellyt.

Helmikuussa työläiset saivat taistelemalla *porvarillisen tasavallan*, niin kuin heinäkuussa *porvarillisen monarkian*. Niin kuin heinäkuun monarkian oli ollut pakko julistautua *tasavaltalaisten instituutioiden ympäröimäksi monarkiaksi*, niin myös helmikuun tasavallan oli pakko julistautua *sosiaalisten instituutioiden ympäröimäksi tasavallaksi*. Pariisin proletariaatti hankki väkivaltaisesti myös tuon myönnytyksen.

Marche, eräs työmies, saneli asetuksen, jossa vastikään muodostettu väliaikainen hallitus sitoutui turvaamaan työläisten toimeentulon työllä, toimittamaan työtä kaikille kansalaisille jne. Kun sitten hallitus muutamien päivien päästä unohti lupauksensa ja tuntui kadottaneen proletariaatin näkyvistään, 20 000 työläistä käsittävä joukko marssi kaupungintalon luo huutaen: *Työn järjestäminen! Vasituisen työministeriön muodostaminen!* Väliaikainen hallitus nimitti vastahakoisesti ja pitkien väittelyjen jälkeen vakituisen erikoisvaliokunnan, joka sai toimekseen *keksiä* keinoja työtätekevien luokkien aseman parantamiseksi. Tuo valiokunta muodostettiin Pariisin käsityökorporaatioiden edustajista, ja sen puheenjohtajina olivat Louis Blanc ja Albert. Luxembourgin palatsi annettiin sen istuntosaliksi. Työväenluokan edustajat karkotettiin siten väliaikaisen hallituksen olinpaikasta, todellinen valtiovalta ja hallitusohjat pysyivät yksinomaisesti hallituksen porvarillisen osan käsissä. Rahaministeriön, kauppaministeriön ja yleisten töiden ministeriön *rinnalle*, pankin ja pörssin *rinnalle* oli kohoamassa *sosialistinen synagooga*, jonka ylipapeilla, Louis Blancilla ja Albertilla, oli tehtävänänsä löytää luvattu maa, julistaa uusi evankeliumi ja antaa työtä Pariisin proletariaatille. Toisin kuin kaikella muulla maallisella valtiomahdilla heillä ei ollut mitään budjettia eikä mitään täytöntöönpanovaltaa. Heidän piti päällään särkeä porvarillisen yhteiskunnan tukipylyvät. Sillä aikaa kun Luxembourgin palatsissa etsittiin viisasten kiveä, kaupungintalolla lyötiin käypää rahaa.

Ja kuitenkin Pariisin proletariaatin vaatimukset, mikäli ne ylittivät porvarillisen tasavallan puitteet, eivät voineet realisoitua muussa kuin tuossa epämääräisessä Luxembourgin valiokunnan muodossa.

Työläiset olivat tehneet helmikuun vallankumouksen yhdessä porvariston kanssa, nyt he koettivat ajaa etujaan porvariston *rinnalla*, olivathan he itse asettaneet väliaikaiseen hallitukseen porvarillisen enemmistön rinnalle yhden työläisen. *Työn järjestely!* Mutta palkkatyö, sehän jo on porvarillista työn järjestelyä. Ilman sitä ei ole pääomaa, ei porvaristoa, ei porvarillista yhteiskuntaa. *Vasituinen työministeriö!* Mutta eivätkö finanssi-, kaup-

pa- ja yleisten töiden ministeriö ole *porvarillisia* työministeriöitä? *Proletaarinen* työministeriö on pakosta oleva niiden rinnalla voimattomuuden ministeriö, hurskaiden toiveiden ministeriö, Luxembourgin valiokunta. Uskoessaan vapautuvansa porvariston rinnalla, työläiset luulivat myös voivansa suorittaa proletaarisen vallankumouksen Ranskan kansallisissa puitteissa, rinnatusten muiden porvarillisten kansakuntien kanssa. Mutta Ranskan tuotantosuhteet ovat riippuvaisia sen ulkomaisesta kaupasta, sen asemasta maailmanmarkkinoilla ja näiden laeista; kuinka Ranska voisi murtaa ne aiheuttamatta Euroopan vallankumoussotaa, joka vaikuttaisi vuorostaan tuntuvasti maailmanmarkkinoiden yksinvaltiaaseen, Englantiin?

Luokka, jossa keskittyvät yhteiskunnan vallankumoukselliset pyrkimykset, löytää kapinaan noustuaan välittömästi omasta asemastaan vallankumouksellisen toimintansa sisällön ja aineksen: se lyö viholliset, ryhtyy taistelun vaatimiin toimenpiteisiin, ja sen omien tekojen seuraukset ajavat sitä edemmäksi. Se ei antaudu tehtävänsä teoreettisiin tutkisteluihin. Ranskan työväenluokka ei ollut siinä asemassa, se ei vielä kyennyt suorittamaan vallankumoustaan.

Teollisuusproletariaatin kehitys riippuu ylipäänsä teollisuusporvariston kehityksestä. Vasta porvariston valitessa alkaa laajassa mitassa teollisuusproletariaatin kansallinen olemassaolo, joka voi kohottaa sen vallankumouksen yleiskansalliseksi, vasta silloin se itse luo ne uudenaikaiset tuotantovälineet, jotka samalla ovat sen vallankumouksellisen vapautuksen välineitä. Vasta teollisuusporvariston herruus kiskoo pois feodaalisen yhteiskunnan aineelliset juuret ja tasoittaa sen ainoan maaston, jossa proletariaatin vallankumous voi tapahtua. Ranskassa teollisuus on kehittyneempää ja porvaristo vallankumouksellisempää kuin muualla mannermaalla. Mutta eikö helmikuun vallankumous suuntautunut välittömästi rahaylimystä vastaan? Tämä tosiasia osoitti, ettei teollisuusporvaristo hallinnut Ranskaa. Teollisuusporvaristo voi hallita vain siellä, missä uudenaikainen teollisuus on muokannut mukaisikseen kaikki omistussuhteet, ja niin voimakkaaksi teollisuus voi tulla ainoas-

taan silloin, kun se on valloittanut maailmanmarkkinat, sillä kansalliset rajat pidättävät sen kehitystä. Ranskan teollisuus pitää kuitenkin enimmäkseen kansalliset markkinat hallussaan vain enemmän tai vähemmän modifioidun ehkäisyttelijärjestelmän avulla. Joskin siis Ranskan proletariaatilla on vallankumouksen aikana Pariisissa tosiasiallista valtaa ja vaikutusta, mikä kannustaa sitä pitemmälle kuin sen mahdollisuudet edellyttävät, niin muualla Ranskassa proletariaatti on keskittynyt hajallaan sijaitseviin erillisiin teollisuuskeskuksiin ja miltei häviää valtaenemmistönä olevien talonpoikien ja pikkuporvarien sekaan. Kehittyneessä, uudenaikaisessa muodossaan, ratkaisevassa vaiheessaan taistelu pääomaa vastaan, teollisuuden palkkatyöläisten taistelu teollisuusporvaristoa vastaan, ei ole Ranskassa yleinen tosiasia. Tuo taistelu saattoi olla vallankumouksen kansallisenä sisältönä sitäkin vähemmän helmikuun päivien jälkeen, kun taistelua pääoman toisarvoisia riistotapoja vastaan — talonpojan taistelua koronkiskontaa ja hypoteekkia vastaan, pikkuporvarin taistelua suurkauppiasta, pankkiiria ja tehtailijaa vastaan, sanalla sanoen vararik-koutumista vastaan — verhosi vielä rahaylimystöön kohdistuneen yleisen nousun peite. Mikään ei siis ole selitettävissä helpommin kuin se, että Pariisin proletariaatti koetti ajaa omia etujaan porvariston etujen *ohella*, sen sijaan että olisi tuonut ne esiin yhteiskunnan vallankumouksellisenä etuna, ja että se laski *punaisen* lipun *kolmivärisen*¹³⁶ lipun edessä. Ranskan työläiset eivät voineet astua askeltakaan eteenpäin eivätkä koskea hivenenkään vertaa porvarilliseen järjestelmään, niin kauan kuin vallankumouksen kulku ei ollut nostanut proletariaatin ja porvariston välillä olevia kansanjoukkoja, talonpoikia ja pikkuporvareita, tuota järjestelmää vastaan, pääoman herruutta vastaan eikä pakottanut niitä liittymään proletariaattiin ja tunnustamaan tämän esitaitelijaksi. Työläiset saattoivat lunastaa tämän voiton ainoastaan hirveällä kesäkuun tappiolla.

Luxembourgien valiokunnan, tämän Pariisin työläisten luomuksen ansioksi jää se, että se ilmaisi eräältä eurooppalaiselta puhujalavalta yhdeksännentoista vuosisadan vallankumouksen salaisuuden: *proletariaatin va-*

pauttaminen. »Moniteur»¹³⁷ punasteli, kun sen täytyi virallisesti propagoida »mielettömiä hourailuja», jotka siihen asti olivat olleet haudattuina sosialistien apokryfisiin teoksiin ja kantautuneet vain aika ajoin porvariston korviin kaukaisina, puoleksi pelottavina, puoleksi hassuina taruina. Eurooppa heräsi yllättyneenä porvarillisesta horroksestaan. *Porvariston herruus* poistettiin siis samalla kun muodostettiin tasavalta — niin luulivat proletaarit, jotka sekoittivat toisiinsa rahaylimystön ja yleensä porvariston; niin kuvittelivat yksinkertaiset tasavaltalaiset, jotka kiistivät luokkien olemassaolonkin tai korkeintaan myöntivät tunnustamaan ne perustuslailisen monarkian seuraukseksi; niin sanoivat ulkokultaisissa korulauseissaan ne porvarilliset ryhmät, joita siihen asti ei oltu päästetty osallisiksi vallasta. Kaikki kuningasmieliset muuttuivat silloin tasavaltalaisiksi ja kaikki Pariisin miljoonamiehet työläisiksi. Tuota luuloteltua luokkasuhteiden lakkauttamista vastaava korusana oli fraternité — yleinen veljeily ja veljeys. Tämä idyllinen irrottautuminen luokkavastakohdista, tämä sentimentaalinen vastakkaisten luokkaetujen yhtäläistäminen, tämä haaveellinen pyrkimys kohota luokkataistelun yläpuolelle, sanalla sanoen fraternité — se oli helmikuun vallankumouksen varsinainen iskusana. Pelkkä *väärinkäsitys* oli aiheuttanut luokkajaon, ja helmikuun 24. päivänä Lamartine antoi väliaikaiselle hallitukselle nimen: »un gouvernement qui suspende ce *malentendu terrible qui existe entre les différentes classes*»*. Pariisin proletariaatti hekumoi tuossa jalomielisessä yleisen veljeyden hurmassa.

Väliaikainen hallitus, kun sen kerran oli pakko julistaa tasavalta, teki puolestaan kaikkensa saadakseen sen kelpolliseksi porvaristolle ja maakunnille. Ranskan ensimmäisen tasavallan veriset kauhut desavuoitiin lakkauttamalla kuolemanrangaistus poliittisista rikoksista; sanomalehdissä saattoi esittää vapaasti kaikkia mielipiteitä; armeija, tuomioistuimet, hallinto jäivät harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta entisten arvohenkilöiden kä-

* — »hallitus, joka tekee lopun siitä *hirveästä väärinkäsityksestä, mikä on olemassa eri luokkien välillä*». *Toim.*

siin; heinäkuun monarkian suursyyllisistä ei vedetty ketään tilille. »Nationalin» porvarilliset tasavaltalaiset huvittelivat vaihtamalla monarkkiset nimet ja puvut vanhatasavaltalaisiin. Heille tasavalta ei ollut mitään muuta kuin vanhan porvarillisen yhteiskunnan uusi tanssiaispuku. Nuori tasavalta piti päämääränään sitä, ettei se ketään pelottaisi, vaan olisi ennemminkin itse alituksen pelon vallassa ja pehmeällä myöntyväsyydellä ja vastarinnattomuudella turvaisi olemassaolonsa ja riisuisi vastustajansa aseista. Kotimaan etuoikeutetuille luokille ja despoottisille ulkovalloille julistettiin kuuluvasti, että tasavalta on oleva luonteeltaan rauhaa rakastava. Sen mottona oli: elä ja anna muidenkin elää. Kävi lisäksi niin, että kohta helmikuun vallankumouksen jälkeen kapinaan nousivat saksalaiset, puolalaiset, itävaltalaiset, unkarilaiset, italialaiset — kukin kansa asemaansa vastaavasti. Venäjä ja Englanti eivät olleet valmiit väliintuloon, jälkimmäisessä oli omaa liikehtimistä ja edellinen pelkäsi sitä. Tasavallalla ei näin ollen ollut vastassaan yhtään *kansakunnallista* vihollista. Ei siis ollut mitään suuria ulkoisia selkkauksia, jotka olisivat voineet kiihottaa toimintatarmaa, jouduttaa vallankumouksen kehityskulkua, pakottaa väliaikaista hallitusta eteenpäin tai heittää sen yli laidan. Pariisin proletariaatti, joka piti tasavaltaa omana luomuksenaan, tervehti luonnollisesti väliaikaisen hallituksen jokaista tekoa, joka auttoi hallitusta lujittamaan asemaansa porvarillisessa yhteiskunnassa. Hallitus suostui mielellään tekemään Caussidièrelle poliisipalveluksia omaisuuden suojelemiseksi Pariisissa ja antoi Louis Blancin sovittaa työläisten ja isäntien välisiä palkkariitoja. Se katsoi point d'honneur* pitää Euroopan silmissä tasavallan porvarillista kunniaa loukkaamattomana.

Tasavalta ei kohdannut mitään, ei ulkoista eikä sisäistä vastarintaa. Tämä sai sen riisumaan aseensa. Sen tehtävänä ei ollut enää maailman vallankumouksellinen uudistaminen, vaan sopeutuminen porvarillisen yhteiskunnan oloihin. Miten fanaattisesti väliaikainen hallitus

* — kunnia-asiakseen. *Toim.*

ryhtyi käsiksi tuohon tehtävään, siitä ovat parhaana todistuksena sen *finanssitoimenpiteet*.

Valtionluotto ja *yksityisluotto* olivat tietysti järkkyneet. *Valtionluotto* perustuu uskoon, että valtio antautuu rahajuutalaisten riistettäväksi. Mutta vanha valtio oli kadonnut, ja vallankumous suuntautui ennen kaikkea rahaylimystä vastaan. Euroopan viime kauppapulan järkytykset eivät olleet vielä päättyneet. Vararikkoja tapahtui vielä toinen toisensa jälkeen.

Yksityisluotto oli siis lamautunut, tavarain kiertokulku estynyt, tuotanto tyrehtynyt jo ennen helmikuun vallankumouksen puhkeamista. Vallankumouksellinen kriisi pahensi kauppapulaa. Kun kerran yksityisluotto perustuu uskoon, että porvarillinen tuotanto suhteittensa koko laajuudessa, porvarillinen järjestys pysyy koskemattomana ja loukkaamattomana, niin kuinka täytyikään vaikuttaa siihen vallankumouksen, joka asetti kyseenalaiseksi itse porvarillisen tuotannon perustan, proletariaatin taloudellisen orjuuden, ja nosti pörssin vastakohtaksi Luxembourgin sfinksin? Proletariaatin nousu on porvarillisen luoton hävittämistä, sillä se on porvarillisen tuotannon ja sen järjestyksen hävittämistä. *Valtionluotto* ja *yksityisluotto* ovat taloudellinen lämpömittari, joka osoittaa vallankumouksen intensiteettia. *Vallankumouksen hehku ja luomisvoima lisääntyvät samassa mitassa kuin luotto vähenee.*

Väliaikainen hallitus tahtoi hävittää tasavallan porvaristonvastaisen ulkomuodon. Siksi sen täytyi ennen kaikkea koettaa turvata tuon uuden valtiomuodon *vaihtoarvo*, sen *pörssikurssi*. Tasavallan kurssin noteerausten noustessa yksityisluottokin oli jälleen ehdottomasti nouseva.

Poistaakseen pienimmätkin *epäilykset* tasavallan hallittomuudesta tai kykenemättömyydestä täyttää monarkialta perimiään sitoumuksia ja herättääkseen luottamusta tasavallan porvarilliseen moraaliin ja maksukykyyn väliaikainen hallitus turvautui yhtä halpahintaiseen kuin lapselliseenkin kerskailuun. Se maksoi valtion velkojille jo *ennen* laillista maksuaikaa 5, 4 1/2 ja 4 prosentin korot. Kapitalistien porvarillinen itsevarmuus palautui äkkiä, kun he näkivät, kuinka pelokkaan kiireellisesti heidän luottamustaan koetettiin ostaa.

Tuo teatteritemppu, joka riisti siltä käteiset rahavarat, ei tietenkään vähentänyt väliaikaisen hallituksen rahapulaa. Finanssipulaa ei voitu enää pitää kauemmin salassa, ja *pikkuporvarien, palvelijain ja työläisten* täytyi maksaa omasta taskustaan valtion velkojille tuotettu mieluisa yllätys.

Selitettiin, ettei sataa frangia suuremmalle summalle annettuja *säästöpankkikirjoja* vaihdeta enää rahaksi. Säästöpankkeihin talletetut summat takavarikoitiin ja muutettiin hallituksen asetuksella valtionvelaksi, jota ei tulla maksamaan takaisin. Tasavalta katkerointi näin ilmankin ahtaalla olleiden *pikkuporvareiden* mielen. Saatuaan säästöpankkikirjojensa tilalle valtion velkakirjat heidän oli pakko mennä pörssiin myymään niitä ja antautua siten suoraa päätä niiden pörssijuutalaisten käsiin, joita vastaan helmikuun vallankumous oli suunnattu.

Heinäkuun monarkian aikana vallinneen rahaylimystön temppeleinä oli *pankki*. Niin kuin pörssi hallitsee valtionluottoa, niin myös pankki hallitsee *kauppaluottoa*.

Helmikuun vallankumous uhkasi välittömästi paitsi pankin herruutta myös sen olemassaoloakin; siksi pankki koetti alusta pitäen saattaa tasavallan huonoon huutoon tekemällä luotottomuuden yleiseksi. Se lakkasi äkkiä antamasta luottoa pankkiireille, tehtailijoille ja kauppiaille. Tämä manööveri, aiheuttamatta heti vastavallankumousta, antoi väistämättä takaiskun pankille itselleen. Kapitalistit ottivat pois rahansa, jotka he olivat tallettaneet pankin kellareihin. Pankinsetelien omistajat syöksyivät pankin kassaluukuille vaihtaakseen setelinsä kullaksi ja hopeaksi.

Väliaikainen hallitus olisi voinut ilman väkivaltaista sekaantumista, laillista tietä pakottaa pankin *vararikoon*; sen olisi vain pitänyt olla toimeettomana ja jättää pankki oman onnensa nojaan. *Pankin vararikko* olisi ollut vedenpaisumus, joka olisi silmänräpäyksessä pyyhkäissyt Ranskan maaperältä rahaylimystön, tuon tasavallan mahtavimman ja vaarallisimman vihollisen, tuon heinäkuun monarkian kultaisen jalustan. Pankin jouduttua vararikoon porvariston itsensä olisi täytynyt pitää viimeisenä epätoivoisena pelastusyriytyksenä sitä, että

hallitus perustaa kansallispankin ja saattaa kansallisen luoton kansakunnan valvonnan alaiseksi.

Sen sijaan väliaikainen hallitus määräsi pankinseteille *pakkokurssin*. Se teki enemmänkin. Se muutti kaikki maakuntapankit Ranskan pankin haaraosastoiksi ja antoi sen levittää verkkonsa yli koko Ranskan. Myöhemmin se asetti *valtion metsät* takeeksi lainasta, josta se sopi pankin kanssa. Siten helmikuun vallankumous voimisti ja laajensi välittömästi pankkiylimystä, joka sen oli määrä syöstä nurin.

Väliaikainen hallitus kuitenkin köykistyi entisestään yhä kasvavan vajauksen painon alla. Se kerjäsi turhaan isänmaallisia uhreja. Ainoastaan työläiset heittivät sille almuja. Oli pakko turvautua sankarilliseen keinoon, *uuden veron* säätämiseen. Entä ketä piti verottaa? Pörs-sikarhujako, pankkikuninkaitako, valtionvelkojiako, ko-roillaeläjäjäkö, teollisuudenharjoittajiako? Sillä tavalla ei voitu tehdä tasavaltaa mieluisaksi porvaristolle. Se olisi toisaalta merkinnyt valtionluoton ja kauppaluoton vaarantamista, samalla kun toisaalta koetettiin ostaa sitä niin suurilla uhrauksilla ja nöyryytyksillä. Mutta jonkunhan oli hellitettävä kukkaronsa nauhoja. Kenet määrättiin porvarillisen luoton uhriksi? Jacques le bonhomme¹³⁸, *talonpoika*.

Väliaikainen hallitus määräsi maksettavaksi neljän välittömän veron kultakin frangilta neljäkymmentä viisi centimeä lisäveroa. Hallituksen lehdistö uskotteli Pariisin proletariaatille, että tuo vero rasittaisi etupäässä suurtilallisia, restauraation myöntämän miljardin¹³⁹ omistajia. Todellisuudessa se koitui rasitukseksi ennen kaikkea *talonpoikaistuokalle*, ts. Ranskan kansan valtaenemistölle. *Talonpoikien oli suoritettava helmikuun vallankumouksen kustannukset*, heistä sai vastavallankumous pääaineiksensa. Uusi 45 centimen vero oli Ranskan talonpojalle elinkysymys, ja hän vuorostaan teki siitä tasavalan elämäkysymyksen. Siitä hetkestä alkaen *tasavalta* oli Ranskan talonpojalle samaa kuin *45 centimen lisävero*, ja Pariisin proletariaatissa talonpoika näki tuhlaajan, joka elosteli hänen kustannuksellaan.

Kun vuoden 1789 vallankumous aloitti siitä, että poisti talonpoikien feodaaliset rasitukset, niin 1848

vallankumous teki itsensä tunnetuksi määräämällä maalaisväestölle uuden veron ollakseen vaarantamatta pääomaa ja pitääkseen sen valtiokoneiston käynnissä.

Väliaikainen hallitus olisi voinut poistaa kaikki nuo haitat ja sysätä valtion entisiltä raiteiltaan ainoastaan yhdellä keinolla, nimittäin *julistamalla valtion vararikoon*. Kaikki muistavat, miten korkealentoisesti Ledru-Rollin kertoi jälkeenpäin kansalliskokouksessa siveellisestä suuttumuksestaan, jolla hän oli torjunut pörssikoronkiskurin Fouldin, Ranskan nykyisen finanssiministerin, moisen ehdotuksen. Fouldin ehdotus oli kuitenkin omena tiedonpuusta.

Tunnustamalla vekselin, jonka vanha porvarillinen yhteiskunta oli asettanut valtiolle, väliaikainen hallitus joutui tuon yhteiskunnan alaiseksi. Siitä tuli porvarillisen yhteiskunnan ahdistettu velallinen, sen sijaan että olisi asettunut sitä vastaan uhkaavana velkojana, joka vaatii vanhojen vallankumousvelkojen maksua. Sen täytyi lujittaa höltyneitä porvarillisia suhteita täyttääkseen sitoumukset, jotka olivat vain noiden suhteiden puitteissa täytettävissä. Luotosta tuli sen elinehto ja proletariaatille tehdyt myönnytykset ja sille annetut lupaukset muuttuivat *kahleiksi*, jotka *täytyi* murtaa. Työläisten vapautus, yksin *korulauseenakin*, muodostui uudelle tasavallalle sietämättömäksi vaaraksi, sillä tuo vaatimus oli pysyvä vastalause sellaisen luoton ennallistamista vastaan, joka pohjaa olemassaolevien taloudellisten luokasuhteiden varmaan ja horjumattomaan hyväksymiseen. Täytyi siis *tehdä selvää työläisistä*.

Helmikuun vallankumous oli vienyt armeijan pois Pariisista. Kansalliskaarti, ts. sekalainen porvaristo, oli ainoa sotilaallinen voima. Se ei kuitenkaan tuntenut vetävänsä yksinään vertoja proletariaatille. Lisäksi sen oli pakko, joskin mitä sitkeimmän vastarinnan ja satojen erilaisten estelyjen jälkeen avata vähitellen ja osittaisesti pääsy riveihinsä aseistetuille proletaareille. Oli olemassa enää vain yksi keino: *asettaa osa proletaareista toista osaa vastaan*.

Tässä tarkoituksessa väliaikainen hallitus muodosti 15—20-vuotiaista nuorista miehistä 24 pataljoonaa *mobiliikaartia*, kussakin pataljoonassa tuhannen miestä.

Nämä olivat suurimmaksi osaksi *ryysyköyhälistöä*, jota on kaikissa suurkaupungeissa. Se on teollisuusproletariaattia jyrkästi eroava joukko, varkaiden ja kaikenlaisten rikollisten värväyskerros, johon kuuluu yhteiskunnan jätteistä elävää ja vakinaista ammattia vailla olevaa väkeä, kulkureita, gens sans feu et sans avenue; nämä ihmiset eroavat toisistaan kansakuntansa sivistysasteesta riippuen, mutta säilyttävät aina latsaroniluonteensa¹⁴⁰; siinä nuorukaisiässä, jossa väliaikainen hallitus heidät värväsi, he olivat kokonaan käskettävissä, pystyivät yhtä hyvin mitä sankarillisimpiin tekoihin ja suurimpaan uhrautuvuuteen kuin alhaisimpiin roistontekoihin ja mitä halpamaisimpaan lahjusten ottoon. Väliaikainen hallitus maksoi heille 1 frangin 50 centimea päivältä, ts. osti heidät. Se antoi heille erikoisen sotilaspuvun, ts. erotti heidät ulkonaisesti puseronkäyttäjistä. Heidän johtajikseen määrättiin osaksi vakinaisen sotaväen upseereja, osaksi he itse valitsivat niiksi nuoria porvarispoikia, jotka lumosivat heidät äänekkäillä puheilla kuolemasta isänmaan puolesta ja uskollisuudesta tasavallalle.

Pariisin proletariaattia vastassa oli siis sen omasta keskuudesta haalittu armeija, johon kuului 24 000 nuorekkaan voimakasta, huimapäistä miestä. Mobiilikaartin marssiessa Pariisin katuja proletariaatti huusi sille *eläköötä*. Se katsoi heidät etumaisiksi barrikaditaistelijoihin. Se piti heitä porvarillisen kansalliskaartin vastakohtana olevana *proletaarikaartina*. Sen erehdys oli anteeksiannettava.

Mobiilikaartin lisäksi hallitus päätti kerätä ympärilleen vielä teollisen työläisarmeijan. Ministeri Marie toimitti niin sanottuihin kansallistyöhuoneisiin sata-tuhatta työläistä, jotka pula ja vallankumous olivat heittäneet kadulle. Tuon korean nimen takana ei ollut mitään muuta, kuin että työläisiä käytettiin ikävytyttäviin, yksitoikkosiin tuottamattomiin *maatöihin*, joissa maksettiin 23 souta työpalkkaa. Kansallistyöhuoneet eivät olleet mitään muuta kuin *taivasalla olevia englantilaisia workhouses, työtaloja*¹⁴¹. Väliaikainen hallitus luuli muodostaneensa niissä *toisen proletaariarmeijan työläisiä itseään vastaan*. Tällä kertaa porvaristo erehtyi kansallistyöhuoneisiin nähden samaten, kuin työ-

läiset erehtyivät mobiilikaartiin nähden. Porvaristo oli luonut *kapina-armeijan*.

Eräs tarkoitus oli sittenkin saavutettu.

↳ *Kansallistyöhuoneet* — sitä nimeä kantoivat kansan työverstaat, joita Louis Blanc propagoi Luxembourgissa. Luxembourgin suunnitelman suoranaisiksi *vastakohdaksi* suunnitellut Marien työhuoneet antoivat, koska kyltti oli sama, aihetta juonitella erehdyksillä samaan tapaan kuin espanjalaisessa palvelijakomediassa. Väliaikainen hallitus levitti itse salavihkaa huhua, että nuo kansallistyöhuoneet ovat Louis Blancin keksimiä, ja se tuntui sitäkin uskottavammalta, kun Louis Blanc, kansallistyöhuoneiden profeetta, oli väliaikaisen hallituksen jäsen. Pariisin porvaristosta, joka puoleksi naiivisti, puoleksi tarkoituksellisesti sotki nämä kaksi asiaa, sekä Ranskan ja Euroopan keinotekoisesti ylläpidetyn mielipiteen mukaan nuo työtalot olivat ensi kerran toteutettua sosialismia, joka asetettiin niiden ohella kaakinpuhun.

Elleivät sisältönsä, niin nimensä puolesta nuo *kansallistyöhuoneet* olivat proletariaatin olennoitunut vastalause porvarillista teollisuutta, porvarillista luottoa ja porvarillista tasavaltaa vastaan. Niinpä porvariston koko viha kohdistuikin niihin. Porvaristo oli havainnut ne kohdaksi, johon se saattoi kohdistaa iskunsa, heti kun se oli kyllin vahvistunut sanoutuakseen avoimesti irti helmikuun harhakuvitelmista. Niin ikään *pikku-porvarien* koko mielipaha, koko harmi kohdistui noihin kansallistyöhuoneisiin, tuohon yleiseen maalitauluun. Hampaitaan kiristellen he laskivat summia, joita proletariseret tyhjäntoimittajat nielivät, samalla kun heidän oma asemansa kävi päivä päivältä yhä sietämättömämmäksi. Valtion eläke näennäisestä työstä — sitä on sosialismi, murisivat he itsekseen. Kansallistyöhuoneista, Luxembourgin mahtipontisista lausunnoista, Pariisin työläisten katukulkueista — niistä etsivät he kurjuutensa syytä. Eikä kukaan kiihkoillut luuloteltuja kommunistien salahankkeita vastaan enemmän kuin pikku-porvari, joka hoippui vararikon kuilun partaalla vailla pelastumismahdollisuuksia.

Edessä olevassa porvariston ja proletariaatin välisessä yhteenotossa kaikki etuisuudet, kaikki ratkaisevat ase-

mat, yhteiskunnan kaikki keskikerrokset olivat siis porvariston käsissä, samaan aikaan kuin helmikuun vallankumouksen aallot vyöryivät korkeina yli koko mannermaan ja jokainen uusi posti toi uuden tiedon vallankumouksesta, milloin Italiasta, milloin Saksasta, milloin Euroopan etäisimmältä kaakkoiskulmalta ja piti yllä kansan yleistä huumausta tuomalla sille alituisesti todisteita sen voitosta, jonka hedelmät olivat jo luisumassa sen käsistä.

Maaliskuun 17. päivänä ja huhtikuun 16. päivänä tapahtuivat ensimmäiset kahakat suuressa luokkataistelussa, joka oli kytenyt porvarillisen tasavallan uuminessa.

Maaliskuun 17. päivänä tuli ilmi proletariaatin kaksinainen asema, joka ei sallinut tehdä mitään ratkaisevaa. Proletariaatin mielenosoituksen tarkoituksena oli alunperin saada väliaikainen hallitus takaisin vallankumouksen raiteille, pakottaa se tarpeen vaatiessa erottamaan hallituksen porvarilliset jäsenet ja lykkäämään kansalliskokouksen ja kansalliskaartin vaalipäivää. Mutta 16. maaliskuuta kansalliskaartissa edustettu porvaristo järjesti mielenosoituksen väliaikaista hallitusta vastaan. Huutaen: »à bas Ledru-Rollin!»* se lähti kaupungintalon luo. Tämä pani kansan huutamaan maaliskuun 17. päivänä: »Eläköön Ledru-Rollin! Eläköön väliaikainen hallitus!» *Vastustaakseen* porvaristoa sen oli pakko asettua porvarillisen tasavallan puolelle, jonka säilyminen näytti sen mielestä kyseenalaiselta. Kansa lujitti väliaikaisen hallituksen asemaa, sen sijaan että olisi alistanut sen itselleen. Maaliskuun 17. päivä raukesi melodramaattiseen näytelmään, ja joskin Pariisin proletariaatti näytti sinä päivänä vielä kerran jättiläisvoimansa, niin se vain vahvisti porvariston päätöstä väliaikaisessa hallituksessa sekä sen ulkopuolella murskata se.

Huhtikuun 16. päivä oli väliaikaisen hallituksen ja porvariston yhteisesti aikaansaamaa *väärinkäsitystä*. Työläisiä oli kokoontunut lukuisasti Mars-kentälle ja hippodromille kansalliskaartin pääesikunnan vaalien valmistelemisen merkeissä. Yhtäkkiä ympäri Pariisia, sen

* — »à las Ledru-Rollin!» *Toim.*

toisesta päästä toiseen levisi salamannopeasti huhu, että työläiset olivat Louis Blancin, Blanquin, Cabetin ja Raspailin johdolla kokoontuneet aseistettuina Marskentälle marssiakseen sieltä kaupungintalolle, kukistaakseen väliaikaisen hallituksen ja nimittääkseen kommunistisen hallituksen. Yleinen hälytys — Ledru-Rollin, Marrast ja Lamartine kiistelivät myöhemmin tämän aloitteenteon kunniasta — ja tunnissa on 100 000 miestä aseissa, kaupungintalo on kokonaisuudessaan kansalliskaartin miehittämä, kaikkialla Pariisissa jylisevät huudot: »Alas kommunistit! Alas Louis Blanc, Blanqui, Raspail, Cabet!» Lukemattomat lähetystöt, kaikki valmiina pelastamaan isänmaata ja yhteiskuntaa, käyvät ilmaisemassa uskollisuutensa väliaikaiselle hallitukselle. Kun työläiset vihdoin saapuvat kaupungintalon edustalle antaakseen väliaikaiselle hallitukselle isänmaallisen kolehdin, jonka he olivat koonneet Marx-kentällä, he saavat kummikseen kuulla, että porvarillinen Pariisi on mitä varovaisimmin järjestetyssä näennäisessä taistelussa lyönyt heidän varjonsa. Huhtikuun 16. päivän hirvittävä attentaatti antoi tekosyyntä *armeijan kutsumiseen takaisin Pariisiin*, mikä olikin kömpelösti lavastetun komedian varsinainen tarkoitus, ja taantumuksellisiin federalistisiin mielenosoituksiin maakunnissa.

Toukokuun 4. päivänä kokoontui *yleisillä välittömillä vaaleilla* valittu *kansalliskokous*.* Yleisellä äänioikeudella ei ollut sitä taikavoimaa, minkä vanhan ajan tasavaltalaiset olivat uskotelleet sillä olevan. Koko Ranskaa, ainakin ranskalaisten enemmistöä he pitivät citoyeneina**, joiden edut, käsitykset jne. olivat samantaisia. Se oli heidän *kansanpalvontaansa*. Vaalit kuitenkin toivat heidän *mielikuvituksellisen* kansansa sijasta päivänvaloon *todellisen* kansan, ts. niiden eri luokkien edustajat, joihin kansa jakaantuu. Olemme jo tulleet huomaamaan, mikä pani talonpojat ja pikkuporvarit äänestämään taisteluhaluisten porvariston ja restauraa-

* Tässä ja edelleen sivulle 513 saakka kansalliskokouksella tarkoitetaan perustuslakia säätävää kansalliskokousta, joka oli koolla 4. päivästä toukokuuta 1848 toukokuuhun 1849 (Konstituantte). *Toim.*

** — kansalaisina. *Toim.*

tiokiihkoisten suurmaanomistajien johdolla. Joskaan yleinen äänioikeus ei ollut se ihmeitä tekevä taikasauva, jona tasavaltalaiset pyhät yksinkertaisuudet olivat sitä pitäneet, niin sillä oli sittenkin toinen verrattomasti suurempi ansio: se antoi alun luokkataistelulle, pani porvarillisen yhteiskunnan keskikerrokset luopumaan nopeasti harhaluuloistaan ja erehdyksistään, se nosti riistäjäluokan kaikki ryhmät kerralla valtion huipuille riisuen siten niiden pettävän naamion, jota vastoin monarkia sensuksineen oli komprometoinut ainoastaan tiettyjä porvarisryhmiä sallien muiden olla piilossa kulisien takana ja ympäröidä itsensä yhteisen opposition sädekehällä.

Perustuslakiasäättävässä kansalliskokouksessa, joka kokoontui toukokuun 4. päivänä, olivat voitolla *porvarillis-tasavaltalaiset*, »Nationalin» tasavaltalaiset. Yksinpä legitimistit ja orleanistitkin uskalsivat aluksi näyttäytyä vain porvarillisen tasavaltaisuuden naamion suojassa. Taistelu proletariaattia vastaan voitiin aloittaa ainoastaan tasavallan nimessä.

Toukokuun 4. päivästä, ei helmikuun 25. päivästä, alkaa tasavalta, so. Ranskan kansan tunnustama tasavalta; se ei ole se tasavalta, minkä Pariisin proletariaatti pakotti väliaikaisen hallituksen julistamaan, ei se tasavalta, mihin kuului sosiaalisia instituutioita, ei se unelmakuva, joka väikkyi barrikaditaistelijain mielessä. Kansalliskokouksen julistama ainoa laillinen tasavalta ei ole mikään vallankumouksellinen ase porvarillista järjestystä vastaan, vaan päinvastoin tämän järjestyksen poliittinen rekonstruktio, joka lujittaa poliittisesti porvarillista yhteiskuntaa, sanalla sanoen, se on *porvarillinen tasavalta*. Tuo väite kaikui kansalliskokouksen puhujalavalta ja sai vastakaikua koko tasavaltalaisessa ja tasavaltalaisvastaisessa porvarilehdistössä.

Olemme huomanneet, ettei helmikuun tasavalta tosiaankaan ollut eikä voinut olla mikään muu kuin *porvarillinen* tasavalta, jos kohta väliaikaisen hallituksen olikin proletariaatin välittömästä painostuksesta julistettava se *tasavallaksi*, jossa oli *sosiaalisia instituutioita*; että Pariisin proletariaatti oli vielä kykenemätön menemään muuten kuin *ajatuksissaan, mielikuvituksessaan*

porvarillista tasavaltaa pitemmälle ja edesauttoi sitä kaikkialla, missä se todella toimi; että proletariaatille annetut lupaukset muodostuivat sietämättömäksi vaaraksi uudelle tasavallalle ja väliaikaisen hallituksen koko elämänsä supistui yhtämittaiseksi taisteluksi proletariaatin vaatimuksia vastaan.

Kansalliskokouksen kautta oli koko Ranska tuomitsemassa Pariisin proletariaattia. Kokous särki heti helmikuun vallankumouksen sosiaaliset harhakuvitelmat, se julisti suoraan *porvarillisen tasavallan*, ainoastaan porvarillisen tasavallan. Nimittämästään Toimeenpanokunnasta se erotti tuota pikaa proletariaatin edustajat Louis Blancin ja Albertin; se hylkäsi ehdotuksen erikoisen työministeriön muodostamisesta ja otti myrskyisin suosionhuudoin vastaan ministeri Trélatin selityksen: »Kysymys on enää vain *entisten työolojen palauttamisesta*.»

Tuokaan ei riittänyt. Työläiset olivat taistelleet helmikuun tasavallan porvariston ollessa passiivisesti apuna. Proletaarit pitivät itseään oikeutetusti helmikuun voittajina ja esittivät voittajan ylimielisiä vaatimuksia. Heidät oli voitettava katutaistelussa, heille oli näytettävä, että he kärsivät tappion heti, kun eivät taistele yhdessä porvariston kanssa, vaan sitä *vastaan*. Niin kuin aikanaan helmikuun tasavalta ja sen myönnytykset sosialismin hyväksi vaativat toteutuakseen proletariaattia yhtymään porvariston kanssa taisteluun kuningasvaltaa vastaan, niin nyt oli välttämätön toinen taistelu, jotta tasavalta olisi vapautunut noista sosialismille tehdyistä myönnytyksistä ja *porvarillinen tasavalta* olisi virallisesti vahvistanut hallitsevan asemansa. Porvariston täytyi torjua ase kädessä proletariaatin vaatimukset. Porvarillisen tasavallan todellisena syntymäsjana ei ollut *helmikuun voitto*, vaan *kesäkuun tappio*.

Proletariaatti joudutti ratkaisua tunkeutumalla toukokuun 15. päivänä kansalliskokoukseen, yrittäen tuloksettomasti saada takaisin vallankumouksellisen vaikutusvaltansa ja saaden aikaan vain sen, että sen tarmokkaimmat johtajat joutuivat porvariston vanginvartijoiden käsiin¹⁴². *Il faut en finir!* — Tästä tilanteesta on tehtävä loppu! Tällä huudolla kansalliskokous ilmaisi

päättäneensä pakottaa proletariaatin ratkaisevaan taisteluun. Toimeenpanokunta antoi joukon yllyttäviä määräyksiä, kuten kansan kokoontumista estävän kiellon jne. Perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen puhujalavalta suorastaan provosoitiin, häväistiin ja pilkattiin työläisiä. Varsinaisena hyökkäyskohteena olivat kuitenkin, kuten olemme nähneet, *kansallistyöhuoneet*. Perustuslakiasäättävä kokous antoi niistä käskävän viittauksen toimeenpanokunnalle, joka odottikin vain sitä, että sen suunnitelma esitettäisiin kansalliskokouksen käskynä.

Toimeenpanokunta aloitti siitä, että se vaikeutti pääsyä kansallistyöhuoneisiin, muutti päiväpalkan kappalepalkaksi, karkotti Pariisin ulkopuolella syntyneet työläiset Sologneen muka maatoihin. Nuo maatyöt, niin kuin pettyneinä takaisin palanneet työläiset ilmoittivat tovereilleen, olivat vain retorinen kaava, jolla kaunisteltiin heidän karkottamistaan. Kesäkuun 21. päivänä julkaistiin vihdoin »*Moniteurissa*» säädös, jossa kaikki naimattomat työläiset määrättiin ajettaviksi väkivaltaisesti pois kansallistyöhuoneista tai merkittäviksi armeijan kirjoihin.

Työläisille ei jäänyt valinnan varaa, heidän täytyi joko nääntyä nälkään tai hyökätä. Ite vastasivat kesäkuun 22. päivänä jättiläiskapinalla, josta tuli ensimmäinen suurtaistelu niiden kahden luokan välillä, joihin uudenaikainen yhteiskunta jakautuu. Se oli taistelu *porvarillisen* järjestelmän säilyttämisestä ja tuhoamisesta. Tasavallan verhona ollut huntu repesi.

On tunnettua, miten verrattoman urhoollisesti ja taidokkaasti työläiset ilman päälliköitä, ilman yhteistä suunnitelmaa, ilman varoja ja suurimmaksi osaksi ilman aseita pitivät viisi päivää lujilla armeijaa, mobiili-kaartia, Pariisin kansalliskaartia ja maaseudulta saapuneita kansalliskaartilaisia. Kuten tunnettua, porvaristo kosti kokemansa kuolemanpelon ennen kuulumattoman raa'asti ja surmasi yli 3000 vankia.

Ranskan demokratian julkiset edustajat olivat siinä määrin tasavaltalaisen ideologian kahleissa, että he vasta muutamia viikkoja myöhemmin alkoivat käsittää, mikä merkitys oli ollut kesäkuun taistelulla. He olivat

ikään kuin taintuneet ruudinsavusta, jossa heidän mielikuivituksellinen tasavaltansa hajosi.

Sitä välitöntä vaikutelmaa, minkä kesäkuun tapioista saamamme tieto meihin teki, lukija sallinee kuvaila »Neue Rheinische Zeitungin» sanoin:

»Helmikuun vallankumouksen viimeinen virallinen jäännös, toimeenpanokunta, on vakavain tapahtumain pakosta hajonnut kuin utukuva. Lamartinen ilotulitus on muuttunut Cavaignacin tykkituleksi. Siinä on se fraternité, veljeys kahden toisilleen vastakkaisen luokan välillä, joista toinen riistää toista, se helmikuussa julistettu fraternité, joka oli kirjoitettu suurin kirjaimin koko Pariisin julkisivuun, jokaisen vankilan, jokaisen kasarmin muuriin. Sen todellinen, väärentämätön, proosalinen ilmaisu on *kansalaissota*, kansalaissota hirmuisimmassa muodossaan, työn ja pääoman välinen sota. Tuo veljeys liekehti Pariisin kaikissa ikkunoissa kesäkuun 25. päivän illalla, kun porvariston Pariisi järjesti ilotulituksen, samaan aikaan kun proletariaatin Pariisi paloi, vuoti verta ja vaikeroi. Veljeyttä kesti juuri niin kauan kuin porvariston edut löivät yhteen proletariaatin etujen kanssa.

Vuoden 1793 vanhan vallankumousperimyksen pedantit, sosialistiset doktrinäärit, jotka kerjäsivät porvaristolta almuja kansalle ja joiden sallittiin pitää pitkiä saarnoja ja kompromettoida itseään niin kauan kuin proletaarileijonaa täytyi tuudittaa uneen; tasavaltalaiset, jotka tarvitsivat entistä porvarillista järjestystä, mutta ilman kruunupäätä; dynastisen opposition miehet, joille sattuma lykkäsi ministerinvaihdoksen asemesta hallitsijasuvun kukistumisen; legitimistit, jotka eivät tahoneet riisua pois livreetä, vaan ainoastaan muuttaa sen kuosia — nämä olivat niitä liittolaisia, joiden kanssa kansa suoritti helmikuunsa...

Helmikuun vallankumous oli *kaunis* vallankumous, yleistä myötätuntoa saanut vallankumous, sillä siinä ilmenneet kuningasvallan vastaiset ristiriidat uinuivat *kehittymättöminä*, sovinnollisina vierä vieressä ja sen taustana ollut sosiaalinen taistelu oli vain epämääräistä, pelkkää puhetta, sanallista. *Kesäkuun vallankumous on iljettävä*, vastenmielinen vallankumous, sillä siinä puheet

vaihtuivat tekoihin ja tasavalta paljasti itse hirviön pään lyömällä pois sen naamiona ja verhona olleen kruunun.— *Järjestys!* oli Guizotin taisteluhuuto. *Järjestys!* huusi Sébastiani, guizotilainen, kun venäläiset valtasivat Varsovan. *Järjestys!* huutaa Cavaignac, tuo Ranskan kansalliskokouksen ja tasavaltalaisen porvariston raaka kaiku. *Järjestys!* jyrisi hänen kartessitulensa raadellessaan proletariaatin ruumista. Vuodesta 1789 lähtien yksikään Ranskan porvariston lukuisista vallankumouksista ei ollut attentaatti *järjestystä* vastaan, sillä ne jättivät ennalleen luokkaherruuden, työläisten orjuuden, *porvarillisen* järjestyksen, niin usein kuin tuon herruuden ja tuon orjuuden poliittinen muoto vaihtuikin. Kesäkuu kajosi tuohon järjestykseen. Voi Kesäkuuta! »(»Neue Rheinische Zeitung», 29. kesäkuuta 1848. *)

Voi Kesäkuuta! vastaa kaiku Euroopasta.

Porvaristo *pakotti* Pariisin proletariaatin kesäkuun kapinaan. Jo tämä seikka tuomitsi sen epäonnistumaan. Mikään välitön tiedostettu tarve ei pakottanut proletariaattia tahtomaan porvariston väkivaltaista kukistamista eikä proletariaatti vielä kyennytkään tuohon tehtävään. »Moniteurin» täytyi ilmoittaa sille virallisesti, että se aika oli ollut ja mennyt, jolloin tasavalta näki aiheelliseksi tehdä kunniaa proletariaatin harhakuvitelville, ja vasta tappio sai proletariaatin vakuuttumaan siitä totuudesta, että sen aseman pieninkin parantaminen pysyy *utopiana* porvarillisen tasavallan *puitteissa*, utopiana, joka muuttuu rikokseksi heti kun se tahdotaan toteuttaa. Proletariaatin muodoltaan ylenpalttiset, mutta sisällöltään pikkumaiset ja sinänsä vielä porvarilliset vaatimukset, joihin se tahtoi pakottaa helmikuun tasavallan myöntymään, vaihtuivat silloin rohkeaksi vallankumoukselliseksi taistelutunnukseksi: *Porvaristo kukistettava! Työväenluokan diktatuuri!*

Tehdessään hautausmaastaan *porvarillisen tasavallan* syntymäsjän proletariaatti pakotti oitis tuon tasavallan esiintymään aidossa muodossaan, valtiona, jonka tunnustettuna tarkoituksena on pääoman herruuden ja työn orjuuden ikuistaminen. Tuon arpisen, leppymättö-

* Ks. *Marx—Engels. Werke*, Bd. 5, s. 133—134. *Toim.*

män, voittamattoman vihollisen — voittamattoman, koska sen olemassaolo on porvariston elinehto — ollessa alituisesti näkösällä, porvariston herruuden täytyi heti kaikista kahleista vapauduttuaan muuttua *porvariston terroriksi*. Kun proletariaatti oli toistaiseksi syrjäytetty näyttämöltä ja porvariston diktatuuri tunnustettu julkisesti, porvarillisen yhteiskunnan keskikerrosten, pikkuporvariston ja talonpoikaiston, täytyi liittyä proletariaattiin sitä läheisemmin mitä enemmän niiden asema huononi ja niiden ja porvariston välinen vastakohtaisuus kärjistyi. Niin kuin ne johtivat ennen kurjuutensa syyn proletariaatin voimistumisesta, niin niiden oli nyt johdettava se proletariaatin tappiosta.

Kun kesäkuun kapina kohotti kaikkialla mannermaalla porvariston itsetietoisuutta ja sai porvariston liittoutumaan julkisesti feodaalisen kuningasvallan kanssa kansaa vastaan, niin kuka oli tämän liiton ensimmäinen uhri? Mannermaan porvaristo itse. Kesäkuun tappio esti sitä lujittamasta valtaansa ja saamasta kansaa pysymään puoleksi tyytyväisenä, puoleksi masentuneena porvarillisen vallankumouksen alimmalla asteella.

Kesäkuun tappio paljasti vihdoin Euroopan despoottisille mahdeille sen salaisuuden, että Ranskan täytyi hinnalla millä hyvänsä säilyttää ulkoinen rauha voidakseen käydä sisäistä kansalaissotaa. Siten saatettiin Venäjän, Itävallan ja Preussin ylivallan alaiseksi kansat, jotka olivat aloittaneet taistelun kansallisen riippumattomuutensa puolesta, mutta samalla noiden kansallisten vallankumousten kohtalo tuli riippuvaksi proletaarisen vallankumouksen kohtalosta ja niiden näennäinen itsenäisyys ja riippumattomuus suuresta sosiaalisesta mulistuksesta katosi. Unkarilainen enempää kuin puolalainen tai italialainen ei ole oleva vapaa niin kauan kuin työläinen pysyy orjana!

Vihdoin Pyhän allianssin voitto muutti sikäli Euroopan oloja, että jokainen uusi proletariaatin kapina Ranskassa johtanee välittömästi *maailmansotaan*. Ranskan uusi vallankumous joutuu pakosta jättämään heti kansallisen maaperän ja *valtaamaan eurooppalaisen areenan*, jolla vain voikin toteutua 19. vuosisadan sosiaalinen vallankumous.

Vasta kesäkuun tappio siis loi olot, joissa Ranska voi panna alulle Euroopan vallankumouksen. Kolmivärisestä lipusta tuli vasta kesäkuun kapinoitsijoiden vereen kastettuna Euroopan vallankumouksen lippu — *punainen lippu!*

Me sanomme: *Vallankumous on kuollut. Eläköön vallankumous!*

II

13. KESÄKUUTA 1849

Vuoden 1848 helmikuun 25. päivä antoi Ranskalle *tasavallan*, kesäkuun 25. päivä pakotti sen *vallankumouseen*. Kesäkuun jälkeen vallankumous merkitsi *porvarillisen yhteiskunnan kumoamista*, kun ennen helmikuuta se oli merkinnyt *valtiomuodon kukistamista*.

Kesäkuun taistelua oli johtanut porvariston *tasavaltalaisryhmä* ja valtiovalta joutui voiton mukana väistämättä sen haltuun. Piiritystila asetti Pariisin sidottuna ja vastustuskyvyttömänä sen jalkojen juureen, ja maakunnissa vallitsi moraalinen piiritystila, porvarien uhmaavan raaka voittajan ylimielisyys ja talonpoikain hillitön omistuskiihko. *Alhaalta käsin* ei siis uhannut mikään vaara!

Työläisten vallankumouksellisen voiman murtuessa murtui myös *demokraattisten tasavaltalaisten*, ts. niiden *pikkuporvarillisten tasavaltalaisten* poliittinen vaikutus, joita Ledru-Rollin edusti toimeenpanokunnassa, vuoripuolue perustuslakiasäättävässä kansalliskokouksessa ja »Réforme» sanomalehdistössä. Huhtikuun 16. päivänä he olivat porvarillis-tasavaltalaisten kanssa tehneet salaliiton proletariaattia vastaan ja sotivat kesäkuun päivinä yhdessä heidän kanssaan sitä vastaan. He olivat siten itse räjäyttäneet sen pohjan, johon heidän puolueensa voima oli perustunut, sillä pikkuporvaristo voi pysyä vallankumouksellisissa asemissaan porvaristoa vastaan vain niin kauan kuin se nojaa proletariaattiin. Heidät pantiin viralta. Porvarillis-tasavaltalaiset rikkoivat julkisesti sen näennäisen liiton, jonka he olivat vasten tahtoon ja salakavalasti tehneet heidän kanssaan väliaikai-

sen hallituksen ja toimeenpanokunnan kaudella. Tultuaan halveksuen hylätyiksi liittolaisina demokraattiset tasavaltalaiset alentuivat olemaan kolmiväristen tasavaltalaisten henkivartijoina, eivätkä he voineet taivuttaa näitä mihinkään myönnytyksiin, vaan heidän oli pönkitettävä näiden herruutta joka kerta, kun tasavaltalaisvastaiset porvarisryhmät näyttivät uhkaavan sitä ja samalla tasavaltaa. Kaiken lisäksi nuo ryhmät, orleanistit ja legitimistit, olivat perustuslakiasäättävässä kansalliskokouksessa jo alusta alkaen vähemmistönä. Ennen kesäkuun päiviä ne uskalsivat esiintyä ainoastaan porvarillisen tasavaltalaisuuden naamari kasvoillaan; kesäkuun voitto sai hetkeksi koko porvarillisen Ranskan tervehtimään Cavaignacia vapahtajanaan, ja kun kohta kesäkuun päivien jälkeen tasavallanvastainen puolue jälleen esiintyi itsenäisesti, sallivat sotilasdiktatuuri ja Pariisin piiritystila sen ojennella vain hyvin arasti ja varovasti tuntosarviaan.

Porvarillis-tasavaltalaisten ryhmä, sen kirjailijat, sen puhujat, sen »kyvyt», sen kunnianhimoiset edustajat, sen edusmiehet, kenraalit, pankkiirit ja asianajajat, oli vuodesta 1830 ryhmittynyt erään pariisilaisen sanomalehden, »Nationalin», ympärille. Tällä oli maaseudulla filiaalilehtensä. »Nationalin» nurkkakunta oli *kolmiväristen tasavallan dynastia*. Se valtasi kaikki valtionvirat, ministeriöt, poliisiprefektuurit, postihallituksen, prefektinvirat, armeijan vapaat ylimpien upseerien paikat. Toimeenpanevan esivallan etunenässä oli sen kenraali *Cavaignac*; sen päätoimittajasta Marrastista tuli perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen vakinainen puhemies. Salongissaan hän tuotti niin ikään juhlamenojen ohjaajana kunniaa säädyllylleselle tasavallalle.

Eräänlainen arkatuntoisuus tasavaltalaisuustraditiota kohtaan on saanut Ranskan vallankumouksellisetkin kirjailijat vahvistamaan sitä erheellistä käsitystä, että kuningasmieliset olisivat muka olleet vallitsevina perustuslakiasäättävässä kansalliskokouksessa. Perustava kokous pysyi kuitenkin kesäkuun päivistä alkaen *yksinomaisesti porvarillisen tasavaltalaisuuden edustajana*, ja se piti tätä puolta näköksällä sitä päättävämmän, mitä enemmän luhistui kolmiväristen tasavaltalaisten vaikutus ko-

kouksen ulkopuolella. Kun oli kysymys porvarillisen tasavallan *muodon* säilyttämisestä, niin demokraattisten tasavaltalaisten äänet olivat sen käytettävissä, mutta kun oli kysymys *sisällöstä*, niin puhetapakaan ei erottanut sitä enää kuningasmielisistä porvarisryhmistä, sillä juuri porvariston edut, sen luokkaherruuden ja luokkariiston aineelliset ehdot muodostavat porvarillisen tasavallan sisällön.

Ei siis kuningasmielisyys, vaan porvarillinen tasavaltalaisuus olennoitui tuon kokouksen elämässä ja teoissa, joka ei kuollut eikä tullut tapetuksi, vaan mätäni loppujen loppuksi.

Perustuslakiasäättävän kokouksen koko valtakautena, niin kauan kuin se piti etunäyttämöllä esityksiä kunnianarvoisalle yleisölle, taustalla pidettiin keskeyttämättä uhrijuhlaa: vangittuja kesäkuun kapinallisia tuomittiin jatkuvasti kenttöoikeuksissa tai karkotettiin tuomiotta. Kokouksella oli tahdikkuutta tunnustaa, ettei se tuominut kesäkuun kapinallisia rikoksenteikiöinä, vaan hävitti heitä vihollisinaan.

Perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ensimmäisenä toimenpiteenä oli *tutkimuslautakunnan* asettaminen selvittelemään kesäkuun päivien ja toukokuun 15. päivän tapahtumia ja sosialististen ja demokraattisten puoluejohtajien osanottoa niihin. Tutkimus oli suunnattu välittömästi Louis Blanca, Ledru-Rollinia ja Caussidierä vastaan. Kärsimättömyyteensä pakahtumaisillaan porvarilliset tasavaltalaiset tahtoivat päästä noista kilpailijoista. Kostonsa täytöntöönpanoa he eivät olisi voineet uskoa sopivammalle oliolle kuin herra *Odilon Barrotille*, dynastisen opposition entiselle johtajalle, liberalismin ruumiillistumalle, tuolle nullité grave*, raskastekoiselle vähäpätöisyydelle, joka halusi paitsi kostaa hallitsijasuvun puolesta lisäksi vaatia vallankumoukselliset tilille menettämänsä pääministerin viran vuoksi. Varma tae siitä, että hän oli oleva armoton! Tuo Barrot nimitettiin siis tutkimuslautakunnan puheenjohtajaksi, ja hän sommitteli helmikuun vallankumousta vastaan kokonaisen oikeusjutun, johon koottiin yhteen: maaliskuun 17. päi-

* — pöyhkeilevä mitättömyys, *Toim.*

vän *mielenosoitus*, huhtikuun 16. päivän *salaliitto*, toukokuun 15. päivän *attentaatti*, kesäkuun 23. päivän *kansalaisista!* Miksi hän ei ulottanut oppineita kriminalistisia tutkimuksiaan aina helmikuun 24. päivään asti? »Journal des Débats» vastasi¹⁴³: 24. helmikuuta on päivä, jolloin tavallaan *perustettiin Rooma*. Valtioiden alkuperä häviää taruun, johon täytyy uskoa ja jota ei sovi arvostella. Louis Blanc ja Caussidière asetettiin syytteeseen. Kansalliskokous lopetti itsensä puhdistamisen, jonka se oli aloittanut toukokuun 15. päivänä.

Perustuslakiasäätävä kokous hylkäsi väliaikaisen hallituksen valmisteleman ja Goudchauxin uudelleen esittämän suunnitelman pääoman verottamisesta hypoteekiveron muodossa; laki 10-tuntisesta työajasta kumottiin; velkavankeus saatettiin jälleen käytäntöön; luku- ja kirjoitustaidottomalta väestöltä, joka muodosti suuren osan Ranskan väestöstä, suljettiin pääsy valamiehistöön. Miksei heiltä saman tien riistetty myös äänioikeutta? Vakuuden antaminen sanomalehdistä otettiin jälleen käytäntöön, yhdistymisoikeutta rajoitettiin.

Kiihrettiessään palauttamaan vanhoille porvarillisille suhteille niiden vanhat takeet ja hävittämään kaikki vallankumousaaltojen jättämät jäljet, porvarillis-tasavaltalaiset kohtasivat kuitenkin vastarintaa, joka uhkasi odottamattomalla vaaralla.

Kesäkuun päivinä kukaan ei ollut taistellut omaisuuden pelastamisen ja luoton ennastamisen puolesta fanaattisemmin kuin Pariisin pikkuporvarit — kahvilanomistajat, ravintoloitsijat, *marchands de vin**, pikkukauppiat, rikkamakauppiat, käsityöläiset jne. Pikkukauppiat kiihtyivät ja marssivat barrikadia vastaan saatukseen ennalleen kiertokulun, joka vie kadulta kauppaan. Mutta barrikadin takana olivat ostajat ja velalliset, sen edessä kauppojen velkojat. Ja kun pikkukauppiat aikoivat rynnätä voiton huumamina takaisin kauppiainsa sen jälkeen kun barrikadit oli revitty hajalle ja työläiset murskattu, niin he tapasivat oven edessä barrikadina omaisuudenpelastajan, virallisen luottoasiamiehen, joka otti heidät vastaan uhkauskirjein: Langen-

* — kapakoitsijat. *Toim.*

nut vekseli! Maksettavaksi langennut huoneenvuokra! Maksettavaksi langennut velkakirja! Vararikkoutunut kauppa! Vararikkoutunut kauppias!

Omaisuuuden pelastus! Mutta talo, jossa he asuivat, ei ollut heidän omaisuuttaan; kaupat, joita he hoitivat, eivät olleet heidän omaisuuttaan; tavarat, joilla he kävivät kauppaa, eivät olleet heidän omaisuuttaan. Heidän kauppansa, lautasensa, josta he olivat syöneet, vuoteensa, jolla he olivat nukkuneet, eivät kuuluneet enää heille. Nimenomaan heiltä *oli pelastettava tuo omaisuus* talonomistajalle, joka oli vuokrannut heille huoneen; pankkiirille, joka oli diskontannut vekselin; kapitalistille, joka oli antanut käteisvaralainaa; tehtailijalle, joka oli uskonut tavaransa noiden rihkamakauppiaiden myytäväksi; suurkauppiaille, joka oli antanut velaksi raaka-aineita noille käsityöläisille. *Luoton ennastaminen!* Jälleen vahvistuttuaan luotto osoittikin olevansa elävä ja kiiwas jumala, sillä se hääti maksukyvyttömän velallisen vaimoineen ja lapsineen hänen asunnostaan, uhrasi pääomalle hänen näennäisen omaisuutensa ja heitti hänet itsensä velkavankilaan, joka taas kohosi uhkaavana kesäkuun kapinoitsijoiden ruumiiden keskeltä.

Pikkuporvarit havaitsivat kauhukseen, että lyömällä työläiset he olivat antautuneet vastaan panematta saamamiestensä käsiin. Heidän vararikkoutumisensa, joka helmikuusta alkaen oli vitkalleen jatkunut ja tuntui jääneen huomion ulkopuolelle, tuli nyt kesäkuun jälkeen julkiseksi.

Heidän *nimelliseen omaisuuteensa* ei koskettu niin kauan kuin heitä piti ajaa taisteluun omaisuuden nimesä. Nyt, kun proletariaattia koskeva suuri asia oli saatu järjestykseen, voitiin järjestää myös pikkukauppiaita koskeva pikkuasia. Pariisissa oli maksamattomia velkasitoumuksia yli 21 miljoonan frangin arvosta, maaseudulla yli 11 miljoonan. Pariisissa oli enemmän kuin 7000 kauppaliikkeen omistajaa, jotka eivät olleet maksaneet huoneenvuokraa helmikuusta lähtien.

Kun kansalliskokous oli pannut toimeen *poliittisten rikosten* tutkimuksen aina helmikuusta alkaen, niin pikkuporvarit vaativat nyt puolestaan tutkimaan helmikuun 24. päivää edeltävät *kansalaisvelat*. He kokoontuivat jou-

kolla pörssihalliin ja esittivät uhkaavina vaatimuksen, että jokaiselle kauppiaille, joka voi todistaa, että hän oli joutunut vararikkoon vain vallankumouksen synnyttämän lamatilan takia ja että hänen liikkeensä tila oli ollut hyvä helmikuun 24. päivään saakka, annettaisiin kauppaoikeuden tuomiolla maksuajan pidennystä ja että velkoja pakotettaisiin kuittaamaan vaatimuksensa kohtuullista prosenttimaksua vastaan. Tätä kysymystä käsiteltiin kansalliskokouksessa lakiehdotuksena, jolla oli »*concordats à l'amiable*»* muoto. Kokous horjui; silloin se sai äkkiä kuulla, että St. Denisin portilla oli samaan aikaan tuhansia kapinallisten vaimoja ja lapsia valmistelemassa armahdusanomusta.

Henkiinheränneen kesäkuun aaveen läheisyydessä pikkuporvarit alkoivat vavista ja kokous muuttui jälleen yhtä järkähtämättömäksi kuin ennen. Velallisten ja velkojen välisen *concordats à l'amiable*n, sovinnollisen sopimuksen, pääkohdat hylättiin.

Siis sen jälkeen kun porvariston tasavaltalaiset edustajat olivat kansalliskokouksessa jo aikoja sitten torjuneet luotaan pikkuporvariain demokraattiset edustajat, tuo parlamentaarinen välien katkeaminen sai porvarillisen reaalitaloudellisen merkityksen: velalliset pikkuporvarit jätettiin velkojaporvariain armoille. Suuri osa edellisistä joutui täydelliseen häviöön, ja loput saivat jatkaa liikettään vain sellaisilla ehdoilla, jotka tekivät heistä pääoman ehdottomia henkiorjia. Elokuun 22. päivänä 1848 kansalliskokous hylkäsi *concordats à l'amiable*n, ja syyskuun 19. päivänä 1848 piiritystilan valitessa prinssi Louis Bonaparte ja Vincennesin vanki, kommunisti Raspail, valittiin Pariisin edustajiksi. Porvaristo taas valitsi Fouldin, juutalaisen rahakauppiaan ja orleanistin. Kaikilta tahoilta siis julistettiin yhtäaikaa avoin sota perustuslakiasäättävää kansalliskokousta, porvarillista tasavaltalaisuutta ja Cavaignacia vastaan.

Sanomattakin on selvää, että Pariisin pikkuporvariain joukkomittaisen vararikkoutumisen täytyi ulottaa vaikutuksensa pitemmälle eikä vain välittömästi kärsineisiin ja järkyttää uudelleen porvarillista tavaravaihtoa,

* — »sovinnollinen sopimus». *Toim.*

samalla kun kesäkuun kapinan kustannukset paisuttivat uudelleen valtionvajausta valtion tulojen yhä vähetessä tuotannon pysähtymisen, kulutuksen supistumisen ja tuonnin supistumisen vuoksi. Cavaignacilla ja kansalliskokouksella ei ollut muuta keinoa kuin turvautua uuteen lainaan, joka saattoi heidät vielä pahempaan rahaylimystön ikeeseen.

Jos kohta pikkuporvarit saivat kesäkuun voiton tuloksena vararikon ja konkurssiselvityksen, niin sitä vastoin *mobiilikaarti*, nuo Cavaignacin janitšaarit saivat palkkionsa ilotyttöjen hellästä sylistä, ja Marrastin, tuon kolmivärisen lipun ritarin, tuon »säädyllisen» tasavallan vieraanvaraisen isännän ja trubaduurin, salongeissa nuo »yhteiskunnan nuoret pelastajat» saivat vastaanottaa kaikenlaisia kunnianosoituksia. Tämä mobiilikaartin yhteiskunnallinen etusija ja verrattomasti korkeampi palkka katkeroitivat kuitenkin *armeijaa*; samalla katosivat kaikki ne kansalliset harhakuvat, joilla porvarillinen tasavaltalaisuus sanomalehtensä »Nationalin» avulla oli osannut Ludvig Filipin hallituksessa saada puolelleen osan armeijaa ja talonpoikaisluokan. Välittäjänä, jota Cavaignac ja kansalliskokous esittivät *Pohjois-Italiassa* kavaltaen sen yhdessä Englannin kanssa Itävallalle — tuo yksi vallassaolon päivä teki mitättömäksi »Nationalin» kahdeksantoista oppositiossa olon vuotta. Mikään hallitus ei ollut vähemmän kansallismielinen eikä riippuvaisempi Englannista kuin »Nationalin» hallitus, vaikkakin Ludvig Filipin aikana tuo lehti eli mukaillemalla joka päivä Caton lausetta: *Carthaginiem esse delendam**; mikään hallitus ei ollut orjailevampi Pyhän allianssin edessä, vaikka »National» oli vaatinut muuatta Guizotia purkamaan Wienin sopimukset. Historian ivaa oli, että Bastidesta, »Nationalin» entisestä ulkomaan uutisten toimittajasta, tuli Ranskan ulkoasiainministeri, jotta hän kumoaisi joka kirjelmälleen jokaisen artikkelinsa.

Armeija ja talonpoikaisluokka olivat olleet hetken siinä luulossa, että sotilasdiktatuuri asettaa Ranskassa päiväjärjestykseen ulkoisen sodan ja samalla »maineen».

* Karthago on hävitettävä. *Toim.*

Mutta Cavaignac ei edustanut porvarillista yhteiskuntaa hallitsevan sapelin diktaturia, vaan sapelin avulla hallitsevan porvariston diktaturia. Sotamiehiä se tarvitsi nyt ainoastaan santarmin tehtäviin. Tekeytyen ulkonaisesti vanhaksi kieltäymykselliseksi tasavaltalaiseksi Cavaignac alistui halpamaisesti porvarillisen virkansa nöyryyttäviin ehtoihin. L'argent n'a pas de maitre! Rahalla ei ole isäntää! Tämän kolmannen säädyn mielilauseen Cavaignac, kuten yleensä perustuslakiasäätävä kokouskin, idealisoi kääntäen sen politiikan kielelle: porvaristolla ei ole kuningasta, sen herruuden todellisena muotona on tasavalta.

Ja tuon *muodon* kehittäminen, tasavaltalaisen *perustuslain* laatiminen oli oleva perustuslakiasäätävän kansalliskokouksen »elimellisenä suurtyönä». Yhtä vähän kuin kristillisen kalenterin ristiminen tasavaltalaiseksi ja pyhän Bartolomeuksen ristiminen pyhäksi Robespierreksi muuttaa säätä, yhtä vähän tuo perustuslaki muutti tai saattoi muuttaa porvarillista yhteiskuntaa. *Puvun vaihtoa* pitemmälle se meni vain sikäli, että merkitsi pöytäkirjaan *jo olemassa olevat* tosiasiat. Niinpä se rekisteröi juhlallisesti tosiasian, että oli tasavalta, tosiasian, että oli yleinen äänioikeus, tosiasian, että kahden rajoitetun perustuslaillisen kamarin sijasta oli olemassa yksi ainoa suvereeni kansalliskokous. Se merkitsi niin ikään luetteloon ja laillisti tosiasiana Cavaignacin diktatuurin asettaen vakinaisen, vastuuttoman perintökuninkuuden tilalle vaihtuvan, vastuuvollisen valinnallisen kuninkuuden, nelivuotisen presidentintoimen. Eikä se myöskään jättänyt korottamatta perustuslaiksi sitä tosiasiallista erikoisvaltaa, minkä kansalliskokous oli omasta turvallisuudestaan huolehtien antanut puhemiehelleen toukokuun 15. päivän ja kesäkuun 25. päivän kauhujen jälkeen. Kaikki muu perustuslaissa oli sanastotyötä. Vanhan monarkian rattaistosta revittiin pois rojalistiset nimilaput ja tilalle liimattiin tasavaltalaiset. Marrast, entinen »Nationalin» päätoimittaja ja nykyinen valtiösäännön päätoimittaja, suoriutui tuosta akateemisesta tehtävästä melko kyvykkäästi.

Perustuslakiasäätävä kokous muistutti sitä chileläistä virkamiestä, joka tahtoi katastrofimitauksella täsmentää

maanomistussuhteita hetkellä, jolloin maanalainen jyrinä oli jo antanut tiedon tulivuoren purkauksesta, joka oli suistava tuon maan hänen jalkainsa alta. Samalla kun kansalliskokous teorian alalla puntaroi kaavoja, joilla tasavaltalaisesti ilmaistaisiin porvariston herruus, niin käytännössä se pysyi pystyssä vain kaikkien kaavojen kieltämisen, sans phrase* väkivallan ja piiritystilan avulla. Kaksi päivää ennen perustuslakityönsä alkamista se julisti piiritystilan jatkuvan. Aikaisemmin oli perustuslait laadittu ja hyväksytty silloin, kun yhteiskunnallisen kumousprosessin kulussa oli saavutettu tasapaino, kun uudet luokkasuhteet olivat lujittuneet ja hallitsevan luokan kamppailevat ryhmät turvautuneet kompromissiin, joka salli niiden jatkaa keskinäistä taisteluaan ja samalla estää uuvutettua kansanjoukkoa osallistumasta siihen. Tämä perustuslaki ei sitä vastoin hyväksynyt mitään yhteiskunnallista vallankumousta, se hyväksyi sen hetkellisen voiton, jonka vanha yhteiskunta oli saanut vallankumouksesta.

Ensimmäinen perustuslakiluonnos, joka oli laadittu ennen kesäkuun päiviä, sisälsi vielä maininnan »*droit au travail*», oikeudesta työhön, ensimmäisen kömpelön kaavan, missä esitetään lyhyesti proletariaatin vallankumoukselliset vaatimukset. Nyt se muutettiin »*droit à l'assistance*iksi**, yhteiskunnallisen hyväntekeväisyyden oikeudeksi, mutta mikäpä nykyaikainen valtio ei elättäisi muodossa tai toisessa ryysyläisiään? Oikeus työhön on porvarillisessa mielessä järjettömyyttä, viheliäinen hurskas toivomus, mutta tuon oikeuden takana on ylivalta pääoman suhteen, pääoman yli ulottuvan vallan takana on tuotantovälineiden haltuunottaminen, niiden alistaminen yhteenliittyneen työväenluokan määräysvaltaan, siis palkkatyön, pääoman ja niiden keskinäissuhteen hävittäminen. »*Oikeus työhön*» merkitsi kesäkuun kapinaa. Perustuslakiasäätävän kokouksen, joka asetti vallankumouksellisen proletariaatin tosiasiallisesti hors la loi, lain ulkopuolelle, täytyi periaatteellisista syistä heittää pois perustuslaista, tuosta lakien laista, *sen* kaava ja

* — peittelemättömän. *Toim.*

** — oikeudeksi avunsaantiin. *Toim.*

julistaa pannaan »oikeus työhön». Se ei silti pysähtynyt tuohonkaan. Niin kuin Platon karkotti tasavallastaan runoilijat, niin myös perustuslakiasäättävä kokous karkotti ikuisiksi ajoiksi tasavallastaan *progressiivisen tuloveron*. Progressiivinen vero taas ei ole yksinomaan porvarillinen, vallitsevien tuotantosuhteiden rajoissa suuremmassa tai pienemmässä mitassa toteutettava toimenpide; se oli ainoa keino, jolla porvarillisen yhteiskunnan keskikerrokset voitiin sitoa »säädyllyiseen» tasavalltaan, vähentää valtionvelkaa ja pitää porvariston tasavallan vastaista enemmistöä aisoissa.

Concordats à l'amiable* tapauksessa kolmiväriset tasavaltalaiset olivat tosiasiallisesti uhranneet pikkuporvariston suurporvariston eduksi. Tuon yksityistapauksen he korottivat periaatteeksi kieltämällä lailla progressiivisen tuloveron. He pitivät samanarvoisina porvarillista uudistusta ja proletaarista vallankumousta. Entä mikä luokka jäi silloin heidän tasavaltansa tueksi? Suurporvaristo. Ja se oli enimmältä osaltaan tasavallanvastaista. Jos kohta se käytti »Nationalin» tasavaltalaisia lujittaakseen jälleen vanhoja taloudellisia suhteita, niin toisaalta se aikoi käyttää lujitettuja yhteiskunnallisia suhteita entistääkseen niitä vastaavat poliittiset muodot. Jo lokakuun alussa Cavaignac katsoi olevansa pakotettu nimittämään Dufauren ja Vivienin, Ludvig Filipin entiset ministerit, tasavallan ministereiksi, niin kovin kuin hänen oman puolueensa aivottomat puritaanit melusivat ja pauhasivatkin.

Samalla kun kolmivärinen perustuslaki ei hyväksynyt mitään kompromissia pikkuporvariston kanssa eikä osannut kiinnittää uuteen valtiomuotoon mitään yhteiskunnan uusia aineksia, se riensi kuitenkin palauttamaan perinnäisen loukkaamattomuuden eräälle korporaatiolle, jossa olivat vanhan järjestelmän piintyneimmät ja fanaattisimmat puolustajat. Se kohotti perustuslaiksi *tuomarien erottamattomuuden*, jonka väliaikainen hallitus oli asettanut kyseenalaiseksi. Yksi kuningas, jonka se oli syössyt vallasta, oli tuhatkertaisesti nouseva ylös näinä laillisuuden erottamattomina inkvisiittoreina.

* — sovinnollisten sopimusten. *Toim.*

Ranskan lehdistö on tuonut esiin herra Marrastin perustuslain monia ristiriitaisuuksia, esimerkiksi kahden rinnakkaisen yksinvaltiaan, kansalliskokouksen ja presidentin, olemassaolon ym. ym.

Tämän perustuslain pahin ristiriita on kuitenkin siinä, että se antaa yleisen äänioikeuden nojalla poliittisen vallan niille luokille, joiden yhteiskunnallinen orjuus sen pitäisi ikuistaa, proletariaatille, talonpojistolle ja pikkuporvaristolle, kun taas siltä luokalta, jonka vanhan yhteiskunnallisen vallan se vahvistaa, porvaristolta, se ottaa pois tuon vallan poliittiset takeet. Se ahtaa porvariston poliittisen herruuden demokraattisten ehtojen puitteisiin, jotka alituisesti auttavat vihollisluokkia voittamaan ja asettavat kyseenalaisiksi itse porvarillisen yhteiskunnan perustat. Toisia se vaatii olemaan etenevä poliittisesta vapautuksesta sosiaaliseen, toisia olemaan palaamatta sosiaalisesta restauraatiosta takaisin poliittiseen.

Nuo ristiriitaisuudet huolettivat hyvin vähän porvarillistasavaltalaisia. Muutamia viikkoja voittonsa jälkeen, sikäli kuin he lakkasivat olemasta *välttämättömiä*, ja he olivat välttämättömiä vain vanhan yhteiskunnan esitaistelijoina vallankumouksellista proletariaattia vastaan, he menettivät asemansa *puolueena* rämettyen *nurkkakunnaksi*. Perustuslaki oli heille suurta *juonittelua*. Siinä piti säädettävän ennen muuta heidän klikkinsä valta. Presidentiksi tuli jäädä edelleen Cavaignacin, lakiasäättävän kokouksen tuli olla perustuslakiasäättävän kokouksen (Konstituante) jatkona. Kansanjoukkojen poliittisen vallan he toivoivat voivansa alentaa näennäiseksi ja pelata kylliksi tuolla näennäisellä vallalla pitääkseen porvariston enemmistöä kurissa asettamalla sille edelleen kesäkuun päivien vaihtoehdon: joko »*Nationalin*» *valtakunta* tai *anarkian valtakunta*.

Syyskuun 4. päivänä alettu perustuslain laadinta saatettiin päätökseen lokakuun 23. päivänä. Syyskuun 2. päivänä Konstituante oli päättänyt pitää istuntoja niin kauan kuin tulisi annettua elimelliset, perustuslakia täydentävät lait. Siitä huolimatta se päätti puhaltua henkiin oman tekeleensä, presidentin, jo joulukuun 10. päivänä, kauan ennen oman toimintansa päättymistä.

Niin varma se oli siitä, että saisi tervehtiä perustuslakihomunculusta äitinsä veroisena poikana. Varovaisuus-syistä päätettiin, että vaalin toimittaminen siirtyy kansakunnalta Konstituanteille, ellei kukaan ehdokkaista saa kahta miljoonaa ääntä.

Turhaa varovaisuutta! Perustuslain toteuttamisen ensimmäinen päivä oli Konstituantien herruuden viimeinen päivä. Vaaliuurnan pohjalla oli sen kuolemantuomio. Se etsi »äitinsä poikaa» ja löysi »setänsä veljenpojan». Saul Cavaignac sai *miljoonan* ääntä, mutta Daavid Napoleon sai *kuusi* miljoonaa. Saul Cavaignac kärsi kuudenkertaisen tappion.

Vuoden 1848 joulukuun 10. päivä oli *talonpoikaiskapinan* päivä. Vasta siitä päivästä alkoi Ranskan talonpoikien helmikuu. Symboli, joka ilmensi heidän astumistaan vallankumoukselliseen liikkeeseen ja jossa yhdistyivät avuttomuus ja oveluus, konnamaisuus ja naiivius, tomppelimaisuus ja ylevyys, laskelmointi ja taikausko, pateettisuus ja burleskisuus ja joka oli sekä nerokasta että typerää anakronismia, maailmanhistorian veikeä kepponen, sivistyneelle järjelle käsittämätön hieroglyfi — tuossa symbolissa oli sen luokan leima, joka edustaa raakalaisuutta sivilisaation puitteissa. Tasavalta oli ilmoittanut sille olemassaolostaan *veronkantajan* muodossa, se ilmoitti tasavallalle olemassaolostaan *keisarin* muodossa. Napoleon oli ainoa mies, joka edusti täydellisesti 1789 muodostuneen uuden talonpoikaisluokan etuja ja haaveita. Piirtämällä hänen nimensä tasavallan otsikkoon tuo luokka julisti sodan ulkovalloille ja taistelun luokkietujensa toteuttamisesta kotimaassa. Napoleon ei ollut talonpojille mikään persoona, vaan ohjelma. Lippuja kantaen ja soiton raikuessa he marssivat vaalipaikoille huudellen: »Plus d'impôts, à bas les riches, à bas la république, vive l'Empereur!» — »Alas verot, alas rikkaat, alas tasavalta, eläköön keisari!» Keisarin takana piili talonpoikaissota. Tasavalta, jonka he äänestivät alas, oli ollut *rikkaiden tasavalta*.

Joulukuun 10. päivä oli talonpoikien coup d'état*, joka kukisti vallassaolleen hallituksen. Tästä päivästä

* — valtiokaappaus. *Totm.*

alkaen, jolloin he ottivat Ranskalta hallituksen asettaen tilalle toisen, heidän katseensa olivat lakkaamatta suuntautuneet Pariisia kohti. He olivat olleet hetken vallankumousnäytelmän toimivina sankareina, eikä heitä voitu enää pakottaa olemaan toimettoman ja tahdottoman kuoron osassa.

Muut luokat auttoivat tekemään talonpoikien vaalivoiton täydelliseksi. *Proletariaatille* Napoleonin valitseminen merkitsi Cavaignacin viraltapanaa, Konstituanteen kukistumista, porvarillisen tasavaltalaisuuden likvidoimista, kesäkuun voiton kumoamista. *Pikkuporvaristolle* Napoleon merkitsi velallisen herruutta velkojan suhteen. *Suurporvariston* enemmistölle Napoleonin valitseminen merkitsi julkista välien rikkoutumista sen ryhmän kanssa, jota se oli joutunut käyttämään hetken aikaa vallankumousta vastaan, mutta joka oli käynyt sille sietämättömäksi heti, kun tuo ryhmä oli koettanut lujittaa väliaikaista asemaansa perustuslailla. Napoleon Cavaignacin tilalle — se merkitsi suurporvariston enemmistölle tasavallan vaihtumista monarkiaksi, kuningasvallan entistämisen alkua, arkaa vihjettä Orléansiin, orvokkien joukkoon kätkeytyyn liljaan¹⁴⁴. Ja vihdoin *armeija*, äänestäessään Napoleonina, äänesti mobiilikaartia vastaan, rauhan idylliä vastaan, sodan puolesta.

Kävi siis niin, että Ranskan yksinkertaisin mies sai mitä moninkertaisimman* merkityksen, kuten »Neue Rheinische Zeitung» sanoi. Juuri siitä syystä, ettei hän ollut mikään, hän saattoi merkitä kaikkea,— paitsi itseään. Niin erilainen kuin Napoleonin nimen merkitys mahtoikin olla eri luokkien tulkitsemana, niin kirjoittamalla tuon nimen vaalilippuunsa kaikki ne kirjoittivat samalla: »Alas 'Nationalin' puolue, alas Cavaignac, alas Konstituante, alas porvarillinen tasavalta!» Perustuslakiasäätävässä kokouksessa ministeri Dufaure selitti julkisesti: »Joulukuun 10. päivä on toinen helmikuun 24. päivä.»

Pikkuporvaristo ja proletariaatti olivat äänestäneet en bloc** Napoleonin puolesta äänestääkseen Cavaignacia

* Sanaleikki: »einfältig»—yksinkertainen», »vielfältig»—moninkertainen». *Toim.*

** — yhdessä. *Toim.*

vastaan ja riistääkseen Konstituantelta mahdollisuuden lopulliseen ratkaisemiseen äänestämällä yhtä ehdokasta. Molempien luokkien edistyksellinen osa asetti kuitenkin omat ehdokkaansa. Napoleon oli kaikkien porvarillista tasavaltaa vastaan liittyneiden puolueiden *yleisnimi*, *Ledru-Rollin* ja *Raspail* olivat *erisnimiä*, edellinen demokraattisen pikkuporvariston, jälkimmäinen vallankumouksellisen proletariaatin. Raspailin äänestäminen, sellittivät työläiset ja heidän sosialistiset johtajansa kuuluvasti, oli vain mielenosoitus, joukkovastalause yleensä kaikenlaista presidenttiyttä vastaan, ts. itse perustuslakia vastaan; se oli samalla äänestämistä Ledru-Rollinia vastaan, se oli ensimmäinen teko, jolla proletariaatti itsenäisenä poliittisena puolueena sanoutui irti demokraattisesta puolueesta. Sitä vastoin tämä puolue — demokraattinen pikkuporvaristo ja sen parlamenttiedustaja, vuoripuolue,— suhtautui Ledru-Rollinin ehdokkuuteen kaikella sillä vakavuudella, millä se oli tottunut juhlallisesti vetämään itseään nenästä. Tämä oli muuten sen viimeinen yritys esiintyä itsenäisenä puolueena proletariaatin ohella. Joulukuun 10. päivänä ei lyöty ainoastaan tasavaltalaisen porvariston puoluetta, silloin lyötiin myös demokraattinen pikkuporvaristo ja sen vuoripuolue.

Ranskalla oli nyt *vuoripuolueen* ohella *Napoleon*, mikä todisti, että ne molemmat olivat vain elottomia irtvikuvia suurista tosiasioista, joiden nimeä ne kantoivat. Louis Napoleon keisarin hattuineen ja kotkineen oli yhtä kurjaa entisen Napoleonin parodioimista kuin vuoripuolue oli vuodelta 1793 lainattuine korulauseineen ja demagogisine poseerauksineen vanhan vuoripuolueen parodioimista. Vuoteen 1793 liittyneestä perinnäisestä taikauksesta luovuttaessa luovuttiin siis samalla myös Napoleoniin liittyneestä perinnäisestä taikauksesta. Vallankumouksesta tuli oma itsensä vasta sitten, kun se sai *oman omituisen* nimensä, ja sen se saattoi saada ainoastaan silloin, kun uusi vallankumouksellinen luokka, teollisuusproletariaatti, astui käskevänä vallankumouksen etualalle. Voidaan sanoa, että 10. joulukuuta ällistytti vuoripuolueen ja pani siltä pään pyörälle jo siksi, että karkea talonpoikaissukkeluus rikkoi nauraen klassisen analogian vanhaan vallankumoukseen.

Joulukuun 20. päivänä Cavaignac luopui virastaan ja perustuslakiasäättävä kokous julisti Louis Napoleonin tasavallan presidentiksi. Joulukuun 19. päivänä, yksinvaltiutensa viimeisenä päivänä, se hylkäsi ehdotuksen kesäkuun kapinallisten armahtamisesta. Eikö se, että olisi kumottu kesäkuun 27. päivän asetus, jonka nojalla se oli ilman oikeudenkäyntiä tuominnut karkotettavaksi 15 000 kapinallista, olisi merkinnyt itse kesäkuun lahtauksen kieltämistä?

Odilon Barrotista, Ludvig Filipin viimeisestä ministeristä, tuli Louis Napoleonin ensimmäinen ministeri. Niin kuin Louis Napoleon ei pitänyt valtansa alkuna joulukuun 10. päivää, vaan erästä senaatin päätöstä vuodelta 1804, niin hän myös löysi pääministerin, joka ei pitänyt ministeritoimensa alkuna joulukuun 20. päivää, vaan erästä helmikuun 24. päivänä annettua kuninkaallista määräystä. Ludvig Filipin laillisena perillisenä Louis Napoleon lievensi hallituksen vaihdosta säilyttämällä vanhan ministeristön, joka sitä paitsi ei ollut ehtinyt vielä kuluu, koska se ei ollut ehtinyt vielä ilmaantua päivänvaloon.

Kuningasmielisten porvarisryhmien johtomiehet kehittivät häntä tekemään tuon vaalin. Vanhan dynastisen opposition päämies, joka oli tiedottomasti auttanut siirtymään »Nationalin» tasavaltalaisten kauteen, oli täysin tietoisena vielä soveliaampi auttamaan siirtymään porvarillisesta tasavallasta monarkiaan.

Odilon Barrot johti ainoaa vanhaa oppositiopuoluetta, joka tavoitellessaan koko ajan tuloksettomasti ministerinsalkkua ei ollut vielä kuluttanut itseään loppuun. Vallankumous nosti nopeasti vanhat oppositiopuolueet toinen toisensa jälkeen valtion huipulle, jotta niiden olisi ollut pakko kieltää, peruuttaa vanhat korulauseensa myös sanoin eikä pelkästään teoin ja jotta kansa olisi viimein heittänyt ne kaikki yhtenä inhottavana rykelmänä historian tunkiolle. Niin sitten Barrot, tämä porvarillisen liberalismiin olennoituma, joka oli kahdeksantoista vuoden ajan salannut henkistä konnamaisuuttaan ja tyhjiyttään käyttäytymällä ulkonaisesti arvokkaasti, oli käyvä läpi kaikki luopuruuden asteet. Joskin häntä itseäänkin väliin hirvitti nykyisyyden ohdakkeiden ja

menneisyyden laakerien välinen liian jyrkkä vastakohtaisuus, niin silmäys peiliin riitti palauttamaan ministerille ominaisen maltin ja inhimillisen itseihailun. Peilistä katsoi häneen säteilevänä Guizot, se Guizot, jota hän oli aina kadehtinut ja joka oli aina kovistellut häntä, mutta Guizot, jolla oli Odilonin olympolaisotsa. Hän ei kuitenkaan huomannut omia Midaan korviaan.¹⁴⁵

Helmikuun 24. päivän Barrot tuli näkyviin vasta joulukuun 20. päivän Barrotissa. Hänen, orleanistin ja voltairelaisen, kumppaniksi tuli kirkollisministerinä legitimisti ja jesuiitta Falloux.

Muutamia päiviä myöhemmin annettiin sisäasiain ministeriö malthusilaiselle Léon Faucherille. Oikeus, uskonto, kansantaloustiede! Barrotin ministeristössä oli kaikkea tuota, ja sitä paitsi se oli legitimistien ja orleanistien yhdistelmä. Puuttui enää vain bonapartelaista. Bonaparte salasi vielä halunsa olla Napoleonina, sillä *Soulouquekaan* ei esiintynyt vielä Toussaint-Louverturena¹⁴⁶.

»Nationalin» puolue syrjäytettiin heti kaikista korkeista viroista, joihin se oli ehtinyt tunkeutua. Poliisiprefektuuriin, postihallitukseen, pääprokuraattoriksi, Pariisin määräksi, kaikkiin virkoihin asetettiin monarkian vanhoja käytyreitä. Legitimisti Changarnier sai Seinen departementin kansalliskaartin, mobiilikaartin ja armeijan ensimmäisen divisioonan linjajoukkojen yhdistetyn ylikomennon; orleanisti Bugeaud nimitettiin alppiarmeijan ylikomentajaksi. Tätä virkamiesten vaihtamista jatkettiin keskeytyksittä koko Barrotin hallituksen ajan. Hänen ministeristönsä ensimmäisenä toimenpiteenä oli vanhan kuninkaallisen hallinnon entistäminen. Tuokiossa muuttui virallinen näyttämö — kulissit, puvut, kieli, näyttelijät, avustajat, statistit, kuiskaajat, puolueiden asema, näytelmän liikevoimat, kollision olemus, koko tilanne. Ainoastaan ikivanha perustava kokous oli yhä paikallaan. Mutta siitä hetkestä alkaen, kun kansalliskokous asetti virkaan Bonaparten, Bonaparte Barrotin, Barrot Changarnierin, Ranska siirtyi tasavallan perustamiskaudesta perustetun tasavallan kauteen. Mitä tekemistä perustuslakiasäättävällä kokouksella oli jo perustetussa tasavallassa? Kun maa oli luotu, sen luojalle ei

jäänyt muuta tehtävää kuin paeta taivaaseen. Perustuslakiasäättävä kokous oli päättänyt olla seuraamatta hänen esimerkkiään, kansalliskokous oli porvarillis-tasavaltaisten puolueen viimeinen turvapaikka. Joskin tältä puolueelta oli riistetty kaikki toimeenpanovallan vipusimet, niin eikö sille ollut jäänyt perustava kaikkivaltius? Sen ensimmäisenä ajatuksena oli säilyttää hinnalla millä hyvänsä omaamansa suvereeni asema ja valloittaa sen avulla menetetty alue. »Nationalin» ministeristön olisi vain pitänyt syrjäyttää Barrotin ministeristö, jolloin kuningasmielinen virkaväki olisi joutunut heti jättämään hallintopalatsit ja kolmivärisen lipun henkilökunta olisi palannut riemusaatossa takaisin. Kansalliskokous päätti kukistaa ministeristön, ja ministeristö itse tarjosi sille tilaisuuden hyökätä, jota sopivampaa kokous ei olisi voinut edes keksiä.

Muistettakoon, että talonpojille Louis Bonaparte merkitsi: alas verot! Kun hän oli istunut kuusi päivää presidentin tuolissaan, niin seitsemäntenä, 27. joulukuuta, hänen ministeristönsä teki ehdotuksen, että väliaikaisen hallituksen määräyksestä lakkautettu *suolavero säilytettäisiin*. Suola- ja viiniverolla yhteisesti on etuoikeus olla Ranskan vanhan finanssijärjestelmän syntipukkina, varsinkin maalaisväestön silmissä. Tuskinpa Barrotin ministeristö olisi voinut panna talonpoikain valitun suuhun purevampaa epigrammia hänen valitsijoistaan kuin sanat: *suolaveron ennallistaminen!* Suolavero vei Bonaparten vallankumouksellisen suolan, talonpoikaiskapinan Napoleon haihtui kuin usvakuva eikä jäljelle jäänyt muuta kuin kuningasmielisen porvariston vehkeilyn suuri tuntematon. Eikä Barrotin ministeristö tehnyt suinkaan tarkoituksettomasti tästä tahdittoman karkeasta toiveiden pettämisestä presidentin ensimmäistä hallintomääräystä.

Konstituante puolestaan tarttui kärkkäästi tuohon tilaisuuteen kukistaa samalla ministeristö ja heittäytyä talonpoikien etujen puolustajaksi heidän valittuansa vastaan. Kokous hylkäsi finanssiministerin ehdotuksen, pienensi suolaveron kolmannekseen entisestä, enentäen siten 560 miljoonan valtionvajausta 60 miljoonalla ja odotti tuon *epäluottamuslauseen* jälkeen levollisesti minis-

teristön eroamista. Niin vähän se käsitti ympärillään olevaa uutta maailmaa ja omaa muuttunutta asemaansa. Ministeristön takana oli presidentti ja presidentin takana 6 miljoonaa valitsijaa, joista kukin oli laskenut vaaliuurnaan epäluottamuslauseen Konstituantea vastaan. Konstituante palautti kansakunnalle sen epäluottamuslauseen. Naurettava vaihto! Se unohti, että sen luottamuslauseet olivat menettäneet pakkokurssinsa. Suolaveron hylkääminen kypsytti vain Bonaparten ja hänen ministeristönsä päätöstä, että Konstituantesta on »tehtävä loppu». Alkoi pitkä kaksintaistelu, joka täytti koko toisen puolen sen elämästä. *Tammikuun 29.*, maaliskuun 21., toukokuun 8. olivat tuon kriisin journées, suuria päiviä, *kesäkuun 13. päivän edeltäjiä.*

Ranskalaiset, esimerkiksi Louis Blanc, käsittivät tammikuun 29. päivän perustuslaillisen ristiriidan ilmaukseksi, ristiriidan, joka oli olemassa toisaalta suvereenin, hajottamattoman, yleisestä äänioikeudesta alkunsa saaneen kansalliskokouksen ja toisaalta presidentin välillä, presidentin, joka muodollisesti oli vastuuvollinen kansalliskokoukselle, mutta joka todellisuudessa oli samaten vahvistettu yleisen äänioikeuden tietä ja jonka persoonassa yhdistyivät lisäksi kaikki ne äänet, jotka olivat jakaantuneet ja satakertaisesti pirstoutuneet kansalliskokouksen eri jäsenten kesken; sitä paitsi presidentillä oli kokonaan toimeenpanovalta, minkä yläpuolella kansalliskokous leijui vain moraalisenä voimana. Tällainen tammikuun 29. päivän tapahtumien tulkinta sekoittaa parlamentissa, lehdistössä ja klubeissa käydyn taistelun sanallisen, muodollisen puolen ja todellisen sisällön. Louis Bonaparte ja kansalliskokous eivät suinkaan olleet toisilleen vastakkaisia saman perustuslaillisen vallan yksipuolisia elimiä. Bonaparte ei ollut lainsäädäntövallan vastassa oleva toimeenpanovalta. Bonaparte oli itse perustettu porvarillinen tasavalta, joka seisoi sen perustamisvälineitä vastassa, sen vallankumouksellisen porvarisryhmän kunnianhimoisia juonitteluja ja ideologisia vaatimuksia vastassa, joka oli perustanut tasavallan ja havaitsi nyt ihmeekseen, että sen perustama tasavalta näytti entistetyltä monarkialta, sekä tahtoi nyt väkisin säilyttää tuon perustavan kauden, sen eri-

koisolot, harhakuvitelmat, kielen, henkilöt ja estää kypsää porvarillista tasavaltaa esiintymästä täydellisessä ja luonteenomaisessa muodossaan. Niin kuin perustuslakiasäättävä kansalliskokous edusti siihen takaisin palannutta Cavaignacia, niin myös Bonaparte edusti vielä hänestä irtautumatonta lakiasäättävää kansalliskokousta, ts. jo perustetun porvarillisen tasavallan kansalliskokousta.

Bonaparten valitseminen saattoi saada selityksensä vasta sitten, kun *yhden* nimen tilalle pantiin sen moninaiset merkitykset, kun tuo valinta kertaantui uuden kansalliskokouksen vaaleissa. Vanhan valtuudet oli kumonnut joulukuun 10. päivä. Tammikuun 29. päivänä eivätsiis törmänneet vastakkain saman tasavallan presidentti ja kansalliskokous, vaan toisaalta syntymässä olevan tasavallan kansalliskokous ja toisaalta jo syntyneen tasavallan presidentti, kaksi valtaa, joissa olennoitui tasavallan elämänproessin kaksi vallan erilaista kautta. Toisessa leirissä oli tasavaltalaisen porvariston pikku ryhmä, joka yksin vain saattoi julistaa tasavallan, anastaa sen katutaistelulla ja hirmuhallinnolla vallankumoukselliselta proletariaatilta ja hahmotella sen ideaaliset peruspiirteet perustuslaissa; toisessa oli porvariston koko kuningasmielinen joukko, joka yksin vain saattoi hallita tässä jo perustetussa porvarillisessa tasavallassa, pyyhkiä perustuslaista pois sen ideologiset lisäkkeet ja saattaa lainsäädäntönsä ja hallintonsa avulla voimaan ne olot, jotka ovat välttämättömiä proletariaatin orjuuttamiseksi.

Tammikuun 29. päivänä puhjennut myrsky oli koonnut aineksiaan koko tammikuun ajan. Konstituante tahoi epäluottamuslauseellaan pakottaa Barrotin ministeristön eroamaan. Vastaukseksi Barrotin ministeristö kehotti Konstituantea antamaan itselleen lopullisen epäluottamuslauseen, tekemään itsemurhapäätöksen, *julistautumaan hajonneeksi*. Rateau, eräs merkityksettömmimmistä edustajista, teki ministeristön käskystä tammikuun 6. päivänä tuon esityksen samaiselle Konstituantele, joka oli jo elokuussa päättänyt, ettei se hajoaisi ennen kuin on antanut koko joukon elimellisiä, perustuslakia täydentäviä lakeja. Ministeristön puoltaja Fould

selitti sille suoraan, että sen hajallelaskeminen oli tarpeellista »häiriintyneen rahaluoton ennallistamiseksi». Ja eikö se todella horjuttanut luottoa, kun se pitkitti väliaikaista tilannetta ja asetti uudelleen kyseenalaiseksi Barrottin hahmossa Bonaparten ja Bonaparten hahmossa jo perustetun tasavallan? Olympolaisen Barrotin teki hurjaksi Rolandiksi se ajatus, että häneltä jälleen riistettäisiin hänen vihdoinkin kaappaamansa pääministerin toimi, jonka joutumista hänelle tasavaltalaiset olivat jo kerran viivyttäneet yhden »dezenniumin», ts. kymmenen kuukauden ajan, ja josta hän oli ehtinyt nauttia tuskin kahta viikkoa. Barrot tyrannisoi tätä kurjaa kokousta pahemmin kuin mikään tyranni. Hänen lievimpiä sanontojaan oli: »sen kanssa ei voi olla tulevaisuutta». Se edusti nyt todellakin enää vain menneisyyttä. »Se on kykenemätön luomaan tasavallalle laitoksia, joita tarvitaan sen lujittamiseksi», lisäsi hän ivallisesti. Todellakin! Kokouksen ja proletariaatin välinen ehdoton ristiriita oli samalla murtanut kokouksen porvarillisen tarmon, ja kokouksen ja kuningasmielisten välinen ristiriita oli jälleen herättänyt eloon kokouksen ylenpalttisen tasavaltalaisuuden. Se oli siis kaksin verroin kykenemätön lujittamaan tarkoituksenmukaisilla laitoksilla porvarillista tasavaltaa, jota se ei enää ymmärtänyt.

Rateaun esityksen avulla ministeristö nostatti koko maassa *anomusmyrskyn*; Ranskan kaikilta kulmilta tuli joka päivä Konstituanten pään menoksi tukuttain *billets-doux**, joissa sitä pyydettiin enemmän tai vähemmän kategorisesti *hajaantumaa* ja laatimaan testamentinsa. Perustuslakiasäättävä kokous haali puolestaan vasta-anomuksia, joissa sitä vaadittiin jäämään henkiin. Bonaparten ja Cavaignacin välinen vaalitaistelu uusiintui anomustaisteluna, jota käytiin kansalliskokouksen hajalle laskemisen puolesta ja sitä vastaan. Anomusten oli määrä olla joulukuun 10. päivän lisäselityksinä. Tätä agitaatiota kesti koko tammikuun ajan.

Selkkauksessaan presidentin kanssa perustuslakiasäättävä kokous ei voinut pohjata siihen, että se oli yleisen äänioikeuden aikaansaannos, sillä sen vastustajat veto-

* — rakkauskirjeitä. *Toim.*

sivat nimenomaan yleiseen äänioikeuteen. Se ei voinut nojautua mihinkään lakisääteiseen valtaan, sillä kysymyksessä oli taistelu laillista valtaa vastaan. Se ei voinut kukistaa ministeristöä epäluottamuslauseella, niin kuin se oli yrittänyt tehdä jo tammikuun 6. ja 26. päivänä, sillä ministeristö ei kaivannut sen luottamusta. Sille jäi vain *yksi* mahdollisuus, *kapina*. Kapinan taisteluvoimia olivat *kansalliskaartin tasavaltalainen osa, mobiilikaarti** ja vallankumouksellisen proletariaatin keskkukset, *klubit*. Mobiilikaartilaiset, nuo kesäkuun päivien sankarit, muodostivat joulukuussa tasavaltalaisen porvarisryhmän järjestyneen taisteluvoiman, samoin kuin *kansallistyöhuoneet*** olivat ennen kesäkuuta olleet vallankumouksellisen proletariaatin järjestynyt taisteluvoima. Niin kuin Konstituanten toimeenpanokunta hyökkäsi raastasti kansallistyöhuoneiden kimppuun, kun sen oli tehtävä loppu sille sietämättömiksi käyneistä proletariaatin vaatimuksista, niin myös Bonaparten ministeristö hyökkäsi mobiilikaartin kimppuun, kun sen oli tehtävä loppu sille sietämättömiksi käyneistä tasavaltalaisen porvarisryhmän vaatimuksista. Ministeristö määräsi *mobiilikaartin hajotettavaksi*. Puolet siitä erotettiin ja heitettiin kadulle, toinen puoli sai demokraattisen organisaation tilalle monarkistisen organisaation, ja tähän osaan kuuluvien palkat alennettiin tavallisten linjajoukkojen palkkojen tasalle. Mobiilikaartilaiset huomasivat olevansa kesäkuun kapinallisten asemassa, ja sanomalehdistössä alkoi olla joka päivä *julkisia synnintunnustuksia*, joissa he katuivat kesäkuun aikaisia tekojaan ja pyytelivät anteeksi proletariaatilta.

Entä *klubit*? Siitä hetkestä alkaen, kun perustuslakiasäättävä kokous antoi epäluottamuslauseen Barrotille ja hänen hahmossaan presidentille, presidentin hahmossa vuorostaan perustetulle porvarilliselle tasavallalle ja sen hahmossa vuorostaan yleensä porvarilliselle tasavallalle, järjestyivät kokouksen ympärille pakosta kaikki helmikuun tasavallan perustavat ainekset, kaikki puoleet, jotka tahtoivat kukistaa olemassaolevan tasa-

* Ks. tätä osaa, s. 473—474. *Toim.*

** Samaa, s. 475—476. *Toim.*

vallan ja palauttaa sen väkivaltaisesti entiselleen, ts. tasavallaksi, joka oli vastannut heidän luokkaetujaan ja periaatteitaan. Se mikä oli tapahtunut, tehtiin olemattomaksi; se mikä oli kiteytynyt vallankumouksellisessa liikkeessä, liuotettiin jälleen; jälleen alettiin taistella helmikuun päivien epämääräisestä tasavallasta, jonka jokainen puolue käsitti omalla tavallaan. Puolueet ottivat jälleen hetkeksi vanhat helmikuun asenteensa, mutta niillä ei ollut enää helmikuun harhakuvitelmia. »Nationalin» kolmiväriset tasavaltalaiset nojautuivat taasen »Réformen» demokraattisiin tasavaltalaisiin ja työnsivät heidät uudelleen kärkijoukkona parlamentaarisen taistelun etualalle. Demokraattiset tasavaltalaiset nojautuivat taas sosialistisiin tasavaltalaisiin (tammikuun 27. päivänä annettiin julistus heidän sovinnostaan ja yhtymisestään) ja valmistelivat klubeissa maaperää kapinalle. Hallituksen lehdistö piti »Nationalin» kolmivärisiä tasavaltalaisia oikeutetusti kesäkuun ylösnousseina kapinallisina. Pysyäkseen porvarillisen tasavallan huipulla he asettivat kyseenalaiseksi itse porvarillisen tasavallan. Tammikuun 26. päivänä ministeri Faucher esitti yhdistymisoikeutta koskevan lakiehdotuksen, jonka ensimmäinen pykälä kuului: »*Klubit kielletään.*» Hän esitti, että tuo lakiehdotus otettaisiin kiireellisenä heti käsiteltäväksi. Konstituante hylkäsi kiireellisyysehdotuksen, ja tammikuun 27. päivänä Ledru-Rollin teki 230 edustajan allekirjoittaman esityksen ministeristön asettamisesta syytteeseen perustuslain rikkomisesta. Ministeristön asettaminen syytteeseen hetkellä, jolloin sellainen teko oli joko tuomarin, nimittäin kamarin enemmistön, voimattomuuden tahditonta paljastamista, tai syyttäjän voimaton vastalause tuota enemmistöä vastaan, oli se suuri vallankumouksellinen valtti, jonka vuoripuoluejälkeläinen löi tästä lähtien pöytään kriisin jokaisessa kireässä vaiheessa. Oman nimensä painon musertama vuoripuolue parka!

‡Blanqui, Barbès, Raspail ja muut koettivat toukokuun 15. päivänä hajottaa perustuslakiasäätävän kokouksen tunkeutuen Pariisin proletariaatin etunenässä sen istuntosaliin. Barrot valmisteli samalle kokoukselle moraalista toukokuun 15. päivää aikoen pakottaa sen las-

kemaan itsensä hajalle ja sulkea sen istuntosalin. Sama kokous oli aikanaan antanut Barrotin toimeksi suorittaa tutkimus toukokuun tapahtumista syytettyjä vastaan, mutta nyt, kun hän esiintyi kuningasmielisenä Blanquina kokousta vastaan ja kun kokous etsi häntä vastaan liittolaisia klubeista, vallankumouksellisesta proletariaatista, Blanquin puolueesta, nyt leppymätön Barrot alkoi piinata kokousta ehdotuksella, että tuokokuun vankien juttu siirrettäisiin valamiesoikeudesta »Nationalin» puolueen keksimän ylioikeuden, haute courin, käsiteltäväksi. Merkillistä, miten ahdistava ministerinsalkun menettämispelko saattoi pusertaa Barrotin päästä terävyyksiä, jotka tuottaisivat kunniaa Beaumarchaisille! Pitkän aikaa horjuttuaan kansalliskokous hyväksyi esityksen. Toukokuun kapinallisiin nähden se sai takaisin normaalin luonteensa.

Jos kohta Konstituantea pakko ajoi *kapinaan* presidenttiä ja ministereitä vastaan, niin presidenttiä ja ministereitä pakko ajoi *valtiokeikaukseen* Konstituantea vastaan, koska niillä ei ollut mitään laillista keinoa hajottaa sitä. Konstituante oli kuitenkin perustuslain äiti ja perustuslaki oli presidentin äiti. Valtiokeikauksella presidentti oli romuttava perustuslain ja hävittävä tasavaltaisen oikeusperusteensa. Hänen oli silloin pakko vetää esille yksinvaltiuden oikeusperuste, mutta tämä oikeusperuste oli vuorostaan herättävä eloon orleanistisen oikeusperusteen, ja kumpikin niistä kalpeni legitimistisen oikeusperusteen edessä. Laillisen tasavallan kaatuminen saattoi nostaa huipulle vain tasavallan anti-podin, legitimistisen monarkian, sillä sinä ajankohtana orleanistien puolue oli enää vain helmikuun voitettu ja Bonaparte enää vain joulukuun 10. päivän voittaja, ja molemmat saattoivat tasavaltalaisen usurpaation vastakohtaksi asettaa enää vain monarkistiset oikeusperusteensa, jotka niin ikään olivat monarkialta usurpoidut. Legitimistit käsittivät ajankohdan edulliseksi, he vehkeilivät julkisesti. Kenraali Changarnierista ne saattoivat toivoa itselleen kenraali *Monkia*. Heidän klubeissaan huudettiin yhtä julkisesti *valkoisen monarkian* tulosta kuin proletariaatin klubeissa *punaisen tasavallan tulosta*.

Kapinan onnellinen tukahduttaminen olisi päästänyt

ministeristön kaikista vaikeuksista. »Laillisuus tappaa meidät!» huudahti Odilon Barrot. Kapina olisi antanut mahdollisuuden salut publicin* tekosyillä hajottaa Konstituanteen ja rikkoa perustuslakia perustuslain nimessä. Odilon Barrotin karkea esiintyminen kansalliskokouksessa, ehdotus klubien hajottamisesta, kohua aiheuttanut 50 kolmivärisen prefektin erottaminen ja kuningasmiehisten asettaminen heidän tilalleen, mobiilikaartin hajottaminen, Changarnierin loukkaava käyttäytyminen sen päälliköitä kohtaan, jo Guizotin aikana mahdottomaksi katsotun professori Lerminierin palauttaminen virkaan, suopea suhtautuminen legitimistien hurjasteluihin — kaikella tällä yllytettiin kapinaan. Mutta kapina oli vaiti. Se odotti merkkiä Konstituanteelta eikä ministeristöltä.

Vihdoin koitti tammikuun 29. päivä, jolloin piti tehdä päätös Mathieun (de la Drôme) ehdotuksesta, joka koski Rateaun esityksen tinkimätöntä hylkäämistä. Legitimistit, orleanistit, bonapartistit, mobiilikaarti, vuori, klubit, kaikki vehkeilivät sinä päivänä, jokainen vehkeili niin luuloteltua vihollista kuin luuloteltua liittolaistaankin vastaan. Bonaparte suoritti ratsain sotajoukkojen erään osan katselmusta Konkordiatorilla. Changarnier näytteli suorittamalla komean strategisen manööverin, Konstituante havaitsi istuntorakennuksensa sotaväen piirittämäksi. Perustuslakiasäätävä kokous, tuo kaikkien ristiinkäyvien toiveiden, pelkojen, odotusten, mielenkuohujen, jännitysten, salaliittojen keskus, tuo leijonanmielinen kokous ei epäröinyt hetkeäkään tuona sille kohtalokkaana maailmanhistoriallisena hetkenä. Se muistutti taistelijaa, joka ei ainoastaan pelännyt käyttää omia aseitaan, vaan katsoi myös velvollisuudekseen olla koskematta vastustajansa aseisiin. Kuolemaa halveksien se allekirjoitti oman kuolemantuomionsa ja kieltäytyi Rateaun esityksen ehdottomasta hylkäämisestä. Jouduttuaan piiritystilaan se lopetti perustavan toimintansa, jonka välttämättöminä puitteina oli ollut Pariisin piiritystila. Se kosti arvonsa mukaisesti määräämällä seuraavana päivänä toimitettavaksi tutkimuksen sen kauhun

* — yhteiskunnan pelastamisen. *Toim.*

johdosta, minkä ministeristö oli siinä synnyttänyt tammikuun 29. päivänä. Vuori osoitti vallankumouksellisen tarmon ja poliittisen ymmärryksen puutetta antautumalla tässä suuressa juonikomediasa »Nationalin» puolueen sotatorveksi. »Nationalin» puolue teki viimeisen yrityksen pitääkseen jo perustetussa tasavallassa edelleenkin hallussaan valtamonopolin, joka sillä oli ollut porvarillisen tasavallan syntymiskautena. Se epäonnistui.

Kun tammikuun kriisissä oli kysymyksessä Konstituanten olemassaolo, niin maaliskuun 21. päivänä kriisissä oli kysymyksessä perustuslain olemassaolo; edellisessä oli kysymyksessä »Nationalin» puolueen jäsenistö, jälkimmäisessä tuon puolueen ihanne. On itsestään selvää, että säädylliset tasavaltalaiset luopuivat ylevähenkisestä ideologiastaan halvemmalla kuin maallisesta hallitusvaltaastaan.

Maaliskuun 21. päivänä kansalliskokouksen päiväjärjestyksessä oli yhdistymisoikeutta vastaan tähdätty Faucherin lakiesitys: *klubien hävittäminen*. Perustuslain 8. artikla takaa kaikille ranskalaisille yhdistymisoikeuden. Klubien kieltäminen oli siis ilmeistä perustuslain rikkomista, ja Konstituanten itsensä piti siunata oman pyhimänsä häpäiseminen. Mutta klubithan olivat vallankumouksellisen proletariaatin kokoontumispaikkoja, salaliittopesiä. Kansalliskokous itse oli kieltänyt työläisiä yhteenliittymästä omaa porvaristoaan vastaan. Entä klubit, olivatko ne jotain muuta kuin koko työväenluokan yhteenliittymistä koko porvarisluokkaa vastaan, työläisvaltion muodostamista porvarisvaltiota vastaan? Eikö kukin niistä ollut proletariaatin perustuslakiasäättävä kokous ja kapina-armeijan taisteluvälikappale? Perustuslain oli ennen kaikkea konstituoitava porvariston herruus. Yhdistymisoikeudella perustuslaki saattoi siis tarkoittaa ilmeisesti vain niitä yhdistyksiä, jotka olivat sopusoinnussa porvariston vallan, so. porvarillisen järjestyksen kanssa. Joskin perustuslaissa teoreettisista sopivaisuussyistä asia esitettiin yleistävästi, niin eikö ollut hallitusta ja kansalliskokousta, jotta ne tulkitsisivat ja soveltaisivat sitä yksityisissä tapauksissa? Jos kerran tasavallan alkuaikana klubit oli tosiasiallisesti kielletty piiritystilän avulla, niin eikö järjestetyssä,

konstituoidussa tasavallassa niitä voitu kieltää lailla? Perustuslain tällaista proosallista tulkintaa vastaan kolmivärisillä tasavaltalaisilla ei ollut mitään muuta esitetävänä kuin perustuslain runsaat korulauseet. Osa heistä, Pagnerre, Duclerc ja muut, äänesti ministeristön puolesta ja hankki siten sille enemmistön. Kun pykälä klubien kieltämisestä oli hyväksytty, toinen osa meni arkikienkeli Cavaignac ja kirkkoisä Marrast etunenässä yhdessä Ledru-Rollinin ja vuoripuolueen kanssa erilliseen toimistosaliin »ja piti neuvottelun». — Kansalliskokous oli paralysoitu, se ei ollut enää äänimäärältään päätöskykyinen. Toimistosalissa herra Grémieux muistutti sopivasti, että tie sieltä johti suoraan kadulle eikä enää ollut vuoden 1848 helmikuu, vaan vuoden 1849 maaliskuu. »Nationalin» puolue, jolle kaikki äkkiä valkeni, palasi kansalliskokouksen istuntosaliin perässään vuoripuolue, jota oli taas kerran petkutettu. Vuoripuoluetta vaivasivat ehtimiseen vallankumoushalut, mutta yhtä ehtimiseen se tavoitteli perustuslaillisia mahdollisuuksia ja aina tunsii olevansa paikallaan paremminkin porvarillis-tasavaltalaisten takana kuin vallankumouksellisen proletariaatin edessä. Niin päättyi tämä komedia. Konstituante oli itse säätänyt, että perustuslain kirjaimen rikkominen on sen ainoaa oikeaa selittämistä.

Vain *yksi* kohta oli vielä säänneltävä: perustetun tasavallan suhde Euroopan vallankumoukseen, sen *ulkopolitiikka*. Perustuslakiasäättävässä kokouksessa, jonka elinikä oli päättyvä muutaman päivän kuluttua, vallitsi toukokuun 8. päivänä 1849 tavaton kiihtymys. Päiväjärjestyksessä oli Ranskan armeijan hyökkäys Roomaa vastaan, sen lyöminen roomalaisten toimesta, sen poliittinen kunniaattomuus ja sotilaallinen häpeä, Ranskan tasavallan suorittama Rooman tasavallan salamurha, toisen Bonaparten ensimmäinen Italian sotaretki. Vuoripuolue löi taas kerran esiin päävalttinsa: Ledru-Rollin jätti taas puhemiehen pöydälle välttämättömän syytöskirjelmänsä, jossa ministeristöä ja tällä kertaa myös Bonapartea syytettiin perustuslain rikkomisesta.

Toukokuun 8. päivän motiivi toistui myöhemmin kesäkuun 13. päivän motiivina. Tutustukaamme Rooman retkeen.

Cavaignac oli lähettänyt jo marraskuun puolivälissä 1848 sotalaivaston Civitavecchiaan suojelemaan paavia, ottamaan hänet laivaan ja tuomaan Ranskaan. Paavin* tuli siunata säädyllinen tasavalta ja turvata Cavaignacin valinta presidentiksi. Paavin avulla Cavaignac tahtoi saada onkeensa papit, pappien avulla talonpojat ja talonpoikien avulla presidentinviran. Cavaignacin toimeenpanema retki oli lähinnä vaalimainontaa, mutta samalla vastalause ja uhkaus Rooman vallankumousta vastaan. Se sisälsi itumuodossa Ranskan maahanhyökkäyksen paavin eduksi.

Tästä paavin hyväksi ja Rooman tasavaltaa vastaan suoritettavasta Ranskan, Itävallan ja Napolin maahanhyökkäyksestä päätettiin Bonaparten ministerineuvoston ensimmäisessä istunnossa joulukuun 23. päivänä. Faltoux ministeristössä merkitsi paavia Roomassa ja vieläpä paavillisessa Roomassa. Bonaparte ei tarvinnut enää paavia päästäkseen talonpoikien presidentiksi, mutta hän tarvitsi paavillista valtaa säilyttääkseen takanaan talonpojat. Heidän herkkäuskoisuutensa oli tehnyt hänestä presidentin. Uskon ohella he kadottaisivat myös herkkäuskoisuutensa ja paavin ohella uskonsa. Entä yhteenliittyneet orleanistit ja legitimistit, jotka hallitsivat Bonaparten nimellä! Ennen kuin voitiin palauttaa valtaistuimelle kuningas, oli palautettava mahti, joka pyhittää kuninkaat. Heidän kuningasmielisyydestään huolimatta ilman vanhaa, paavin maalliseen valtaan alistettua Roomaa ei olisi paavia, ilman paavia — katolilaisuutta, ilman katolilaisuutta — ranskalaista uskontoa, ja miten kävisi Ranskan vanhan yhteiskunnan, jolle olisi uskontoa. Kiinnitykset, joita talonpojilla on taivaan hyvyksiin, ovat niiden kiinnitysten takeena, jotka porvaristolla on talonpoikain tiloihin. Rooman vallankumous oli siis yhtä hirveä attentaa omistusta ja porvarillista järjestystä vastaan kuin kesäkuun vallankumous. Entistetty porvariston herruus Ranskassa vaati paavin vallan entistämistä Roomassa. Rooman vallankumouksellisten lyöminen merkitsi vihdoin Ranskan vallankumouksellisten liittolaisten lyömistä; Ranskan kon-

* — Pius IX. *Toim.*

stituoidussa tasavallassa muodostetun vastavallankumouksellisten luokkien liiton välttämättömänä täydennyksenä oli Ranskan tasavallan liitto Pyhän allianssin, Napolin ja Itävallan kanssa. Joulukuun 23. päivänä tehty ministerineuvoston päätös ei ollut mikään salaisuus Konstituantelle. Jo tammikuun 8. päivänä Ledru-Rollin oli tehnyt siitä ministeristölle välikysymyksen, johon ministeristö vastasi kielteisesti, ja kansalliskokous siirtyi päiväjärjestykseen. Uskoiko se ministeristön sanoihin? Tiedämme, että se käytti koko tammikuun siihen, että antoi ministeristölle epäluottamuslauseita. Mutta kun ministeristön tehtäviin kuului valehtelu, niin kansalliskokouksen tehtäviin kuului teeskentelevä uskominen tuohon valehteluun ja siten tasavaltalaisen maineen pelastaminen.

Piemont oli sillä välin lyöty, Kaarle Albert luopunut valtaistuimesta, Itävallan armeija kolkutti Ranskan porttia. Ledru-Rollin teki kiivaan välikysymyksen. Ministeristö todisti, että se oli ainoastaan jatkanut Pohjois-Italiassa Cavaignacin politiikkaa, ja Cavaignac oli jatkanut väliaikaisen hallituksen, ts. Ledru-Rollinin politiikkaa. Tällä kertaa se sai kansalliskokoukselta jopa luottamuslauseenkin ja se valtuutettiin miehittämään väliaikaisesti jokin sopiva kohta Pohjois-Italiassa tarkoituksena tukea siten neuvotteluja, joita käytiin Itävallan kanssa Sardinian alueen loukkaamattomuudesta ja Rooman kysymyksestä. Kuten tiedetään, Italian kohdalla ratkaistiin Pohjois-Italian taistelukentillä. Sen tähden täytyi joko antaa Rooman kukistua Lombardian ja Piemontin ohella tai Ranskan julistaa sota Itävallalle ja siten Euroopan vastavallankumoukselle. Oliko kansalliskokous ruvennut yhtäkkiä pitämään Barrotin ministeristöä vanhana yhteishyvän valiokuntana? Tai itseään Konventtina? Miksi sitten ranskalaisten joukkojen oli miehittävä jokin Pohjois-Italian paikkakunta? Se oli läpinäkyvä verho, jonka taa piilotettiin sotaretki Roomaa vastaan.

Huhtikuun 14. päivänä lähti 14 000 miestä Oudinotin johdolla purjehtimaan Civitavecchiaan; huhtikuun 16. päivänä kansalliskokous myönsi ministeristölle 1 200 000 frangin määrärahan interventiolaivaston pitämiseen Vä-

limerellä kolmen kuukauden ajan. Kansalliskokous antoi siten ministeristölle kaiken, mitä tarvittiin interventioon Roomaa vastaan, samalla kun se oli sallivinaan sen toimia Itävaltaa vastaan. Kokous ei nähnyt, mitä ministeristö teki, se vain kuunteli, mitä ministeristö puhui. Sellaista uskoa ei ollut Israelissakaan. Perustuslakia säättävä kokous oli joutunut sellaiseen asemaan, ettei se rohjennut tietää, mitä konstituoidun tasavallan piti tehdä.

Toukokuun 8. päivänä näyteltiin vihdoinkin tuon komedian viimeinen näytös. Konstituante vaati ministeristöä ryhtymään kiireellisiin toimenpiteisiin Italian sotaretken suuntaamiseksi sille aikaisemmin asetettuun päämäärään. Samana iltana Bonaparte julkaisi »Moniteurissa» kirjeen, jossa hän antoi Oudinotille mitä suurimman tunnustuksensa. Toukokuun 11. päivänä kansalliskokous hylkäsi syytekirjelmän, joka oli esitetty samaista Bonapartea ja hänen ministeristöään vastaan. Ja vuoripuolue, sen sijaan että olisi repinyt rikki tuon petoskudoksen, teki parlamenttikomediasta tragedian esittäkseen siinä Fouquier-Tinvillen osaa, mutta Konventtileijonan lainanahkan alta se näyttikin vain oman pikkuporvarillisen vasikannahkansa!

Konstituantien elämän loppupuoli oli pääkohdittain seuraava: se myönsi tammikuun 29. päivänä että kuningasmieliset porvarisryhmät ovat luonnostaan sen perustaman tasavallan esimiehiä; maaliskuun 21. päivänä, että valtiosäännön rikkominen on sen täytäntöönpanoa; toukokuun 11. päivänä, että suurisanaisesti julistettu Ranskan tasavallan ja vapautuksensa puolesta taistelevien Euroopan kansojen passiivinen liitto merkitsee Ranskan tasavallan ja Euroopan vastavallankumouksen aktiivista liittoa.

Tuo viheliäinen kokous väistyi näyttämöltä vastaa sitten, kun se oli ensin tyydytyksekseen hylännyt toukokuun 4. päivänä, paria päivää ennen ensimmäistä syntymäpäiväänsä, ehdotuksen kesäkuun kapinallisten armahdamisesta. Sen valta oli murrettu, kansa vihasi sitä verisesti, porvaristo, jonka työase se oli ollut, sysäsi sen kovakouraisesti luotaan, heitti halveksuen syrjään; elämänsä loppukaudella sen oli pakko kieltää oma alkukau-

tensa, siltä oli riistetty sen tasavaltalaisuusilluusiot, se ei ollut luonut mitään suurta menneisyydessä eikä sillä ollut mitään tulevaisuuden toiveita, se mädäntyi elävältä osa osalta ja niinpä se osasi enää vain galvanisoida elotonta ruumistaan muistelemalla alinomaa kesäkuun voittoa ja elämällä sen toistamiseen, tuomitsemalla tuomitut yhä uudelleen vakuuttuakseen siten olemassaolostaan. Se oli vampyyri, joka eli kesäkuun kapinallisten verestä!

Perustuslakiasäätävä kokous jätti jälkeensä valtionvajakuksen, jota olivat suurentaneet kesäkuun kapinan tuottamat menot, suolaveron tyrehtyminen, korvaukset, jotka se oli myöntänyt neekeriorjuuden lakkauttamisen yhteydessä plantaasinomistajille, Rooman retken kustannukset, viiniveron lakkautus, josta se teki päätöksen jo henkitoreissaan, vahingoniloisena ukkona, joka on hyvillään saadessaan sälyttää kompromettoivan kunniavelkansa onnellisen perillisensä kannettavaksi.

Maaliskuun alussa oli alkanut vaaliagitaatio *lakiasäätävän kansalliskokouksen* vaalien edellä. Vastakkain oli kaksi perusryhmää: *järjestyspuolue*¹⁴⁷ ja *demokraattis-sosialistinen eli punainen puolue*; niiden välillä olivat »*perustuslain ystävät*», jolla nimellä »Nationalin» kolmiävät tasavaltalaiset yrittivät esiintyä eri puolueena. *Järjestyspuolue* oli muodostunut heti kesäkuun päivien jälkeen, mutta vasta sen jälkeen, kun joulukuun 10. päivä oli antanut sille mahdollisuuden vapautua porvarillis-tasavaltalaisista, »Nationalin» nurkkakunnasta, paljastui sen olemassaolon salaisuus: *orleanistien ja legitimistien liittoutuminen yhdeksi puolueeksi*. Porvarisluokka oli jakaantunut kahdeksi suureksi ryhmäksi, jotka olivat vuorotellen pitäneet hallussaan valtamonopolia: *suurmaanomistajat — monarkian restauraatiokaudella, rahaylimystö ja teollisuusporvaristo — heinäkuun monarkian aikana*. Toisen ryhmän etujen määräävän vaikutuksen kuninkaallisena nimenä oli *Bourbon*, toisen ryhmän etujen määräävän vaikutuksen kuninkaallisena nimenä — *Orléans*; *tasavallan nimetön valtakunta* oli ainoa, jossa molemmat ryhmät saattoivat yhdenvertaisina halliten puolustaa yhteisiä luokkaetujaan luopu-

matta keskinäisestä kilpailustaan. Koska porvarillinen tasavalta ei voinut olla mitään muuta kuin koko porvarisluokan täydellistä ja puhtaana esiintyvää herruutta, niin saattoiko se olla jotakin muuta kuin legitimisteillä täydennettyjen orleanistien herruutta ja orleanisteilla täydennettyjen legitimistien herruutta, kuin *restauration ja heinäkuun monarkian synteesiä*? »Nationalin» porvarillis-tasavaltalaiset eivät edustaneet mitään oman luokkansa suurta ryhmää, jolla olisi ollut taloudellinen perustansa. Heidän merkityksensä ja historiallinen arvonsa oli vain siinä, että monarkian aikana, vastoin molempia porvarisryhmiä, jotka tajusivat vain oman *erityisen* valtakomentonsa, he yrittivät saattaa voimaan porvarisluokan yleisen valtakomennon, *nimettömän tasavaltalaisen valtakunnan*, jota he idealisoivat ja koristelivat antiikisilla arabeskeilla, mutta jota he pitivät tervetulleena ennen kaikkea oman klikkinsä herruuden vuoksi. Jos »Nationalin» puolue menikin päästään pyörälle nähdesään yhdistyneet kuningasmieliset perustamansa tasavallan huipulla, niin nämä vuorostaan olivat ainakin yhtä paljon harhassa yhteisen herruutensa suhteen. He eivät käsittäneet, että joskin kumpikin heidän ryhmänsä oli erikseen otettuna kuningasmielinen, niin niiden kemiallisen yhdistämisen tuloksen täytyi olla ehdottomasti *tasavaltalainen*; he eivät ymmärtäneet, että valkoisen ja sinisen monarkian täytyi neutralisoitua kolmiväriseksi tasavallaksi. Vastakohtaisuus, joka oli olemassa toisaalta niiden ja toisaalta vallankumouksellisen proletariaatin ja sen ympärille yhä enemmän keskittyvien väli-luokkien kesken, pakotti järjestyspuolueen kummankin ryhmän jännittämään koko yhdistyneen voimansa ja säilyttämään tämän yhdistyneen voiman organisaation; kummankin ryhmän täytyi vastoin toisen restauraatio- ja ylenemishaluja pitää kiinni yhteisestä herruudesta, ts. porvarillisen herruuden *tasavaltalaisesta muodosta*. Niinpä huomaamme, että nämä kuningasmieliset, jotka aluksi luottivat pikaiseen restauraatioon ja sittemmin raivosta kuohuen ja kiroten säilyttivät tasavaltalaisen muodon, kuitenkin tunnustivat viimein, että he voivat elää sovussa ainoastaan tasavallassa, ja siirsivät restauraation epämääräiseen tulevaisuuteen. Yhteinen herruus

valvisti kumpaakin ryhmää ja teki ne vielä kykenemättömänmiksi ja haluttomammiksi alistumaan toinen toiselleen, so. entistämään monarkian.

Järjestyspuolue julisti avoimesti vaaliohjelmassaan kannattavansa porvarisluokan herruutta, ts. olevansa tuon herruuden elinehtojen: *omaisuuden, perheen, uskonnon* ja *järjestyksen* säilyttämisen kannalla! Porvariston luokkaherruuden ja tämän luokkaherruuden ehdot se esitti tietenkin sivistyksen herruudeksi ja aineellisen tuotannon sekä siitä johtuvien yhteiskunnallisten vaihtosuhteiden välttämättömiksi ehdoiksi. Järjestyspuolueen käytettävissä oli valtavia rahavaroja, se järjesti haaraosastojaan kaikkialle Ranskaan, sen palkoilla olivat kaikki vanhan yhteiskunnan ideologit, sen käytettävissä oli olemassaolevan hallitusvallan vaikutusvoima, sillä oli armeija maksuttomia vasalleja kaikkien pikkuporvari- ja talonpoikaismassojen muodossa, jotka olivat vielä kaukana vallankumouksellisesta liikkeestä ja pitivät omistuksen korkeita arvohenkilöitä pienomistuksensa ja sen pienten ennakkoluulojen luonnollisina asiamiehinä. Järjestyspuolue, jota edusti koko maassa lukematon joukko pikkukuninkaita, saattoi rangaista ehdokkaittensa hylkäämisestä kuin kapinasta, erottaa kapinalliset työläiset, vastaan hangoittelevat maalaisrengit, palvelijat, kauppa-apulaiset, rautatieläiset, kirjurit, kaikki toimihenkilöt, jotka olivat siviilielämässä sen alaisia. Ja vihdoin se saattoi paikoitellen pitää vireillä harhaluuloa, että tasavaltalainen Konstituante oli estänyt joulukuun 10. päivän valittua, Bonapartea, näyttämästä ihmevoimaansa. Järjestyspuolueesta puhuessamme emme ole tarkoittaneet bonapartisteja. He eivät olleet mikään tärkeä porvarisluokan ryhmä, vaan rykelmä vanhoja taikauskoisia invalideja ja nuoria mihinkään uskomattomia onnenonkijoita. — Järjestyspuolue voitti vaaleissa ja lähetti suuren enemmistön lakiasäätävään kokoukseen.

Yhteenliittynyttä vastavallankumouksellista porvarisluokkaa vastaan täytyi pikkuporvariston ja talonpoikaismassojen jo vallankumouksellistuneiden osien luonnollisesti liittoutua vallankumouksellisten intressien pääedustajan, vallankumouksellisen proletariaatin kanssa.

Olemme nähneet, kuinka parlamentaariset tappiot painostivat parlamentissa pikkuporvariston demokraattisia edustajia, ts. vuoripuoluetta, liittoon proletariaatin sosialististen edusmiesten kanssa ja kuinka parlamentin ulkopuolella *concordats à l'amiablen** torjuminen, porvariston etujen brutaali ajaminen ja vararikkoutuminen painostivat varsinaista pikkuporvaristoa lähestymään varsinaisia proletaareja. Tammikuun 27. päivänä vuoripuolue ja sosialistit viettivät sovintojuhlaansa; vuoden 1849 helmikuun suurjuhlassa ne vahvistivat toistamiseen tuon yhdistymisensä. Sosiaalinen puolue ja demokraattinen puolue, työläisten puolue ja pikkuporvarienv puolue, yhtyivät *sosiaalidemokraattiseksi puolueeksi*, ts. *punaiseksi puolueeksi*.

Oltuaan hetken aikaa kesäkuun päiviä seuranneen agonian lamauttamana Ranskan tasavalta oli piiritystilan lakkauttamisen jälkeen, lokakuun 19. päivän jälkeen elänyt jatkuvasti kuumeentapaisen levotonta elämää. Ensinnä taistelu presidentintoimesta; sitten presidentin ja Konstituantein taistelu; taistelu klubeista; Bourgesin oikeusjuttu¹⁴⁸, jossa presidentin, liittoutuneiden kuningasmielisten, säädyllisten tasavaltalaisten, demokraattisen vuoren ja proletariaatin sosialististen doktrinäärien mitättömien olemusten vastakohtana esiintyivät proletariaatin todelliset vallankumousmiehet sellaisina alkumaailman jättiläisinä, jotka yksin vain jäävät yhteiskunnan pinnalle vedenpaisumuksessa tai jollaisia voi olla vain yhteiskunnallisen vedenpaisumuksen edellä; vaaliagitaatio; Bréan murhaajain mestaus¹⁴⁹; lehdistöä koskevat jatkuvat oikeusjutut; hallituksen poliisien väkivaltaiset puuttumiset juhlamenoihin; kuningasmielisten julkeat provokaatiot; Louis Blancin ja Caussidièren kuvien naulitseminen häpeäpaaluun; konstituoidun tasavallan ja perustuslakiasäättävän kokouksen välinen keskeytymätön taistelu, joka alinomaa palautti vallankumouksen lähtökohtaansa, alinomaa teki voittajasta voitettun, voitettuna voittajan ja muutti silmänräpäyksessä puolueiden ja luokkien asemaa erottaen ja yhdistäen niitä; Euroopan vastavallankumouksen nopea edistyminen, un-

* — sovinnollisten sopimusten. *Toim.*

karilaisten maineikas taistelu, Saksan kapinat, Rooman retki, Ranskan armeijan häpeällinen tappio Rooman edustalla — tässä liikkeen kurimossa, tässä historiallisen levottomuuden piinassa, tässä vallankumouksellisten kiihkojen, toiveiden ja pettymysten luoteen ja vuoksen dramaattisessa vaihtelussa Ranskan eri yhteiskuntaluokkien oli laskettava kehitysjaksonsa viikoissa, kun ennen ne olivat laskeneet niitä puolivuosisadoissa. Huomattava osa talonpojista ja maakunnista oli vallankumouksellistunut. Ne eivät olleet ainoastaan pettyneet Napoleonin suhteen, punainen puolue lupasi niille nimen asemesta sisältöä, illusorisen verovapauden asemesta legitimisteille maksetun miljardin palauttamista, hypoteekkilainojen järjestelyä ja koronkiskonnan lakkauttamista.

Vallankumouskuume oli tarttunut armeijaankin. Bonaparte äänestäessään se oli äänestänyt voittoa, mutta Bonaparte toikin sille tappion. Armeija oli äänestänyt Bonaparte luullen häntä pikku korpraaliksi, jonka takana piilee vallankumouksen suuri sotapäällikkö, mutta hän palautti sille suuret kenraalit, joiden takana piileskeli pikkumainen korpraali. Epäilemättä punainen puolue, ts. yhtynyt demokraattinen puolue, oli saava ellei voiton, niin ainakin suurta menestystä: Pariisi, armeija ja suuri osa maaseutua oli äänestävä sitä. Vuoripuolueen johtaja *Ledru-Rollin* tuli valituksi viidessä departementissa; yksikään järjestyspuolueen johtomiehistä, yksikään varsinaisen työväenpuolueen nimi ei saanut sellaista voittoa. Tuo vaali paljastaa meille demokraattis-sosialistisen puolueen salaisuuden. Vuoripuolueen, demokraattisen pikkuporvariston parlamentaarisen esitaistelijan, oli toisaalta pakko liittyä yhteen proletariaatin sosialististen doktrinäärien kanssa, ja proletariaatin, kärsittyään kesäkuussa hirveän aineellisen tappion, oli pakko nousta jälleen intellektuaalisten voittojen avulla; koska muiden luokkien kehitys ei vielä sallinut proletariaatin pystyttää vallankumouksellista diktatuuria, sen täytyi heittäytyä vapautuksensa doktrinäärien, sosialististen lahkokuntien perustajien syliin. Toisaalta asettuivat vallankumoukselliset talonpojat, armeija ja maaseutu vuoripuolueen puolelle, josta tuli siten vallankumouksellisen sotaleirin komentaja ja joka poisti vallankumouksellisesta

leiristä kaiken hajanaisuuden tekemällä sovinnon sosialistien kanssa. Perustuslakiasäättävän kokouksen elämän jälkipuoliskolla vuoripuolue edusti tämän kokouksen tasavaltalaista paatosta ja sai unohtamaan syntinsä, jotka se oli tehnyt väliaikaisen hallituksen ja toimeenpanokunnan aikana ja kesäkuun päivinä. Yhtä hyvin kuin »Nationalin» puolue antautui puolinaisen luonteensa vuoksi kuningasmielisen ministeristön painostettavaksi, nousi nyt kaikkivaltiaan »Nationalin» aikana syrjäytetty vuoripuolue ja hankki itselleen arvovaltaa vallankumouksen parlamentaarisenä edustajana. »Nationalin» puolueella ei tosiaankaan ollut esitettävänä muita, kuningasmielisiä, ryhmiä vastaan mitään muuta kuin kunnianhimoisia persoonallisuuksia ja idealistisia loruja. Vuoripuolue sitä vastoin edusti porvariston ja proletariaatin välillä häilyviä joukkoja, joiden aineelliset edut vaativat demokraattisia instituutioita. Taistelussa Cavaignacia ja Marrastia vastaan Ledru-Rollin ja vuori edustivat siis todellista vallankumousta, ja tietoisuus tästä tärkeästä asemasta antoi niille sitäkin enemmän rohkeutta, koska vallankumouksellisen tarmon ilmaisu supistui parlamentaarisiiin hyökkäyksiin, syytöskirjelmien jättämiseen, uhkauksiin, äänenkohottamisiin, jyliseviin puheisiin ja äärimmäisyyksiin, jotka jäivät vain tyhjänpäiväiseksi sanahelinäksi. Talonpojat olivat melkein samantapaisessa asemassa kuin pikkuporvarit, he esittivät melkein samoja sosiaalisia vaatimuksia. Yhteiskunnan kaikkien välikerrosten, mikäli ne olivat joutuneet mukaan vallankumoukselliseen liikkeeseen, täytyi siis pitää Ledru-Rollinia sankarina. Ledru-Rollin oli demokraattisen pikkuporvariston persoonallisuuksia. Taistelussa järjestyspuoluetta vastaan kärkipaikoille oli kohoava ennen kaikkea tämäntapaisia, puoleksi vanhoillisia, puoleksi vallankumouksellisia ja täysin utopistisia reformaattoreita.

»Nationalin» puolue, »perustuslain ystävät quand même*», républicains purs et simples** kärsivät vaaleissa täydellisen tappion. He saivat mitättömän vähem-

* — hinnalla millä hyvänsä. *Toim.*

** — aidot tasavaltalaiset. *Toim.*

mistön lakiasäättävään kokoukseen; heidän tunnustetut johtajansa katosivat näyttämöltä, yksinpä Marrastkin, tuo päätoimittaja ja »säädyllyisen» tasavallan Orfeus.

Toukokuun 28. päivänä kokoontui lakiasäättävä kokous, kesäkuun 11. päivänä uudistui toukokuun 8. päivän yhteenotto. Ledru-Rollin jätti vuoripuolueen nimessä syytöskirjelmän, jossa presidenttiä ja ministeristöä syytettiin perustuslain rikkomisesta, Rooman pommittamisesta. Kesäkuun 12. päivänä lakiasäättävä kokous hylkäsi syytöskirjelmän, niin kuin perustuslakia säättävä kokous oli hylännyt sen toukokuun 11. päivänä, mutta tällä kertaa proletariaatti pakotti vuoripuolueen tulemaan kadulle, ei kuitenkaan katutaisteluun, vaan ainoastaan katumielenosoitukseen. Kun sanoo, että vuoripuolue oli tämän liikkeen johdossa, niin se riittää selittämään, että tämä liike kukistettiin ja että kesäkuu 1849 oli yhtä naurettava kuin arvotonkin vuoden 1848 kesäkuun irvikuva. Kesäkuun 13. päivän suurta perääntymistä himmensi ainoastaan Changarnierin, tämän järjestyspuolueen improvisoiman suurmiehen sitäkin suurempi taistelukertomus. Kullakin yhteiskunnallisella aikajaksolla on oltava suurmiehensä, ja jollei se niitä löydä, se keksii ne, kuten Helvétius sanoo.

Joulukuun 20. päivänä oli olemassa enää vain toinen puoli konstituoidusta porvarillisesta tasavallasta — *presidentti*, toukokuun 28. päivänä sitä täydennettiin toisella puolella — *lakiasäättävällä kokouksella*. Perustumassa ollut porvarillinen tasavalta oli kesäkuussa 1848 proletariaattia vastaan käymällään sanoin kuvaamattomalla taistelulla hakannut nimensä historian syntyneiden luetteloon; kesäkuussa 1849 konstituoitu porvarillinen tasavalta tuli merkittyä samaan kirjaan pikkuporvariston kanssa esittämänsä sanoin kuvaamattoman komedian ansiosta. Vuoden 1849 kesäkuu oli Nemesis, joka kosti vuoden 1848 kesäkuun. Kesäkuussa 1849 ei voitettu työläisiä, vaan kaatuivat työläisten ja vallankumouksen välillä seisseet pikkuporvarit. Kesäkuu 1849 ei ollut palkkatyön ja pääoman välinen verinen murhenäytelmä, vaan vankiloista rikas ja surkea velallisen ja velkojan välinen näytelmä. Järjestyspuolue oli voittanut, se oli kaikki-voipa, sen täytyi nyt näyttää, mikä se oli,

III

VUODEN 1849 KESÄKUUN 13. PÄIVÄN
JÄLKISEURAUKSET

Joulukuun 20. päivänä oli *perustuslaillisen tasavallan* Janus näyttänyt vain *toiset* kasvonsa, toimeenpanevat kasvonsa, joilla oli Louis Bonaparten epämääräisen latteat piirteet. Toukokuun 28. päivänä 1849 se näytti toiset, *lakiasäättävät* kasvonsa, jotka olivat yltäänsä täynnä restauraation ja heinäkuun monarkian hurjien orgioiden jättämiä arpia. Lakiasäättävällä kansalliskokouksella luotiin lopullisesti *perustuslaillinen tasavalta*, ts. tasavaltainen valtiomuoto, jossa oli konstituoitu porvarisluokan herruus, siis niiden molempien suurten kuningasmielisten ryhmien yhteinen herruus, jotka muodostavat Ranskan porvariston, yhtyneiden legitimistien ja orleanistien, *järjestyspuolueen* herruus. Sillä aikaa kun Ranskan tasavalta joutui tuon kuningasmielisten puolueiden koalition omistukseen, Euroopan vastavallankumouksellisten valtojen koalitio aloitti yleisen ristiretken maaliskuun vallankumouksen viimeisiä turvapaikkoja vastaan. Venäjä hyökkäsi Unkariin, Preussi marssi valtakunnallisen perustuslain kannattajien armeijaa vastaan ja Oudinot pommitti Roomaa. Euroopan kriisi oli ilmeisesti joutumassa ratkaisevaan käännekohtaansa, koko Euroopan katseet suuntautuivat Pariisiin ja koko Pariisin katseet *lakiasäättävään kokoukseen*.

Kesäkuun 11. päivänä Ledru-Rollin astui sen puhujalavalle. Hän ei pitänyt puhetta, hän määritteli vain syytöksen ministereitä vastaan, alastoman, kaunistelemattoman, tosiasioihin perustuvan, suppeasanaisen ja raskaan syytöksen.

Hyökkäys Roomaa vastaan on hyökkäys perustuslakia vastaan, hyökkäys Rooman tasavaltaa vastaan on hyökkäys Ranskan tasavaltaa vastaan. Perustuslain 5. artikla kuuluu: »Ranskan tasavalta ei koskaan käytä sotavoimiaan minkään kansan vapautta vastaan», mutta presidentti käyttää Ranskan armeijaa Rooman vapautta vastaan. Perustuslain 54, artikla kieltää toimeenpanevaa

valtaa julistamasta sotaa ilman kansalliskokouksen* suostumusta. Konstituanten toukokuun 8. päivän päätös käsksee selvästi ministereitä saattamaan pikaisesti Rooman retkikunnan toiminnan alkuperäisen tarkoituksensa mukaiseksi, päätös siis kieltää selvästi sodan Roomaa vastaan, mutta Oudinot pommittaa Roomaa. Ledru-Rollin veti siten itse perustuslain raskauttavaksi todisteeksi Bonapartea ja hänen ministereitään vastaan. Kansalliskokouksen kuningasmieliselle enemmistölle hän, perustuslain tribuuni, sinkautti uhkaavan julistuksen: »Tasavaltalaiset osaavat pakottaa kunnioittamaan perustuslakia keinoilla millä tahansa, vaikkapa asevoimalla!» »Asevoimalla!» (toisti vuoripuolue satakertaisena kaikkuna. Enemmistö vastasi hirmuisella metelillä. Kansalliskokouksen puhemies kutsui Ledru-Rollinia järjestykseen, Ledru-Rollin toisti uhkamielisen julistuksensa ja pani lopuksi puhemiehen pöydälle esityksen Bonaparten ja hänen ministeriensä syytteeseen asettamisesta. 361 äänellä 203 ääntä vastaan kansalliskokous päätti Rooman pommittamista koskevasta kysymyksestä siirtyä ilman muuta päiväjärjestykseen.

Luuliko Ledru-Rollin voivansa lyödä valtiosäännön avulla kansalliskokouksen ja kansalliskokouksen avulla presidentin?

Perustuslaki kielsi tosin kaikki hyökkäykset muiden kansojen vapautta vastaan, mutta se, jota vastaan Ranskan armeija hyökkäsi Roomassa, ei ollut ministeristön mielestä »vapautta», vaan »anarkian despotiaa». Eikö vuoripuolue ollut vielääkään, kaikista perustuslakiasäättävässä kokouksessa saamistaan kokemuksista huolimatta käsittänyt, ettei perustuslain selittäminen kuulunut niille, jotka olivat sen tehneet, vaan yksinomaan niille, jotka olivat sen hyväksyneet? Että sen sanamuotoa tuli tulkita sen elinvoimaisen hengen mukaan ja että sen ainoa elinvoimainen henki oli porvarillinen henki? Että Bonaparte ja kansalliskokouksen kuningasmielinen enemmistö olivat perustuslain pätevimpiä tulkitsijoita, niin

* Tässä ja edelleen teoksen loppuun saakka kansalliskokouksella tarkoitetaan lakiasäättävää kansalliskokousta, joka oli koolla 28. toukokuuta 1849 joulukuuhun 1851 (Legislative). *Toim.*

kuin pappi on raamatun ja tuomari lain pätevin tulkit-sija? Pitikö kansalliskokouksen, joka oli juuri lähtenyt yleisten vaalien helmasta, tuntea olevansa edesmenneen Konstituanteen jälkisäädöksen sitoma, kun sen eläessäkin eräs Odilon Barrot oli rikkonut sen tahtoa? Oliko Ledru-Rollin vedotessaan Konstituanteen toukokuun 8. päivänä tekemään päätökseen unohtanut, että sama Konstituante oli toukokuun 11. päivänä hylännyt hänen ensimmäisen esityksensä Bonaparten ja tämän ministerien asettamisesta syytteeseen, että se oli vapauttanut presidentin ja ministerit vastuusta hyväksyen siten Roomaa vastaan tehdyn hyökkäyksen »perustuslaillisenä», että hän vain valitti jo langetetusta tuomiosta, ja että hän loppujen lopuksi valitti tasavaltalaisesta Konstituanteesta kuningasmieliseen Legislativeen? Perustuslaki itse kannustaa kapinaan kehottaessaan erikoisessa artiklassa jokaista kansalaista suojaamaan perustuslakia. Ledru-Rollin nojautui tuohon artiklaan. Mutta eikö julkista valtaa ole samalla järjestetty perustuslain turvaksi ja eikö perustuslain loukkaaminen ala vasta siitä hetkestä, jolloin jokin julkinen perustuslaillinen valta nousee kapinaan toista vastaan? Mutta tasavallan presidentin, tasavallan ministerien, tasavallan kansalliskokouksen välilähän vallitsi mitä sopusointuisin yhteisymmärrys.

Se minkä vuoripuolue yritti saada aikaan kesäkuun 11. päivänä, oli »kapina puhtaan järjen puitteissa», ts. puhtaasti parlamentaarinen kapina. Sen mielestä kokouksen enemmistön piti kansanjoukkojen tulevan aseellisen kapinan pelästyttämänä tehdä mitättömäksi oma valtansa ja omien vaaliensa merkitys suistamalla Bonaparte ja ministerit. Eikö Konstituante ollut yrittänyt samaan tapaan kumota Bonaparten vaalia, vaatiessaan niin itse-pintaisesti Barrotin — Fallouxin ministeristön eroamista?

Konventin ajoilta ei puuttunut esikuvia parlamentaarista kapinoista, jotka olivat yhtäkkiä muuttaneet perinpohjin enemmistön ja vähemmistön suhteita — ja miksei nuori vuoripuolue onnistuisi siinä, missä oli onnistunut vanhakin? — eivätkä silloiset olosuhteet näyttäneet epäsuotuisilta sellaiselle yritykselle. Kansan kiihtymys oli kohonnut Pariisissa arveluttavan korkealle,

vaaliäänestyksestä päätellen armeija ei näyttänyt suosivan hallitusta, lakiasäättävän kokouksen enemmistö oli sitä paitsi vielä liian nuori ollakseen konsolidoitunutta, ja se muodostui lisäksi vanhoista herroista. Jos parlamentaarinen kapina oli onnistunut vuoripuolueelta, valtion peräsin olisi heti joutunut sen haltuun. Demokraattinen pikkuporvaristo toivoi puolestaan kuten aina mitä hartaammin, että taistelu suoritettaisiin pilvissä sen pään yläpuolella yksinomaisesti parlamentin henkien välillä. Molemmat, sekä demokraattinen pikkuporvaristo että sen edustaja vuoripuolue, saavuttaisivat loppujen lopuksi parlamentaarisella kapinalla suuren tarkoituksiperänsä, jona oli porvariston vallan kukistaminen, päästämättä proletariaattia kahleista tai sallimatta sen näyttäytyä muuten kuin perspektiivissä; proletariaattia käytettäisiin hyväksi siten, ettei siitä olisi mitään vaaraa.

Kansalliskokouksen annettua kesäkuun 11. päivänä votuminsa oli vuoripuolueen eräiden jäsenten ja salaisten työväenyhdistysten edustajien kesken neuvottelu. Viimeksi mainitut vaativat hyökkäämään samana iltana. Vuoripuolue torjui jyrkästi tuon suunnitelman. Se ei halunnut millään hinnalla päästää johtoa käsistään; se suhtautui liittolaisiinsa yhtä epäilevästi kuin vastustajiinsakin, eikä suinkaan syyttä. Vuoden 1848 kesäkuun muisto kuohutti Pariisin proletariaatin rivejä kovemmin kuin koskaan ennen. Sitä kahlitsi kuitenkin vuoripuolueen kanssa tehty liitto. Vuoripuolue edusti suurinta osaa departementeista, se liioitteli armeijaan saamaansa vaikutusta, kansalliskaartin demokraattinen osa oli sen käytettävissä, pikkukauppiaiden moraalinen voima oli sen puolella. Proletariaatille, jota kolera oli lisäksi vähentänyt ja työttömyys karkottanut huomattavassa määrässä pois Pariisista, kapinaan ryhtyminen tällä hetkellä vastoin vuoripuolueen tahtoa merkitsi vuoden 1848 kesäkuun päivien hyödytöntä toistamista, kun sitä paitsi puuttui tilanne, joka oli silloin sysännyt sitä tuohon epätoivoiseen taisteluun. Työväen edustajat tekivät sen, mikä yksin vain oli järkevää. He velvoittivat vuoripuolueen *kompromettoimaan itsensä*, ts. ylittämään parlamentaarisen taistelun rajat siinä tapauksessa, jos sen syytöskirjelmä hylätään. Koko kesäkuun 13. päi-

vän proletariaatti pysytteli samalla skeptisen tarkkailevalla kannalla ja odotti demokraattisen kansalliskaartin ja armeijan vakavaa, peruutumaton yhteentottoa syök-syäkseen sitten taisteluun ja viedäkseen vallankumouksen sille asetettua pikkuporvarillista päämäärää pitemmälle. Voiton varalta oli jo muodostettu proletariaatin kommuuni, jonka piti toimia virallisen hallituksen rinnalla. Pariisin työläiset olivat oppineet vuoden 1848 kesäkuun verisessä koulussa.

Kesäkuun 12. päivänä ministeri Lacrosse itse teki lakiasäättävässä kokouksessa ehdotuksen, että siirryttäisiin heti keskustelemaan syytöskirjelmästä. Hallitus oli ryhtynyt yöllä kaikkiin ennakkotoimenpiteisiin puolustuksen ja hyökkäyksen varalta; kansalliskokouksen enemmistö oli päättänyt ajaa kapinallisen vähemmistön kadulle, vähemmistö taas ei voinut enää peräännyä, arpa oli heitetty, syytöskirjelmä hylättiin 377 äänellä 8 vastaan. Vuoripuolue, joka oli pidättäytynyt äänestämästä, säntäsi kiukuissaan »rauhallisen demokratian» propagandasaleihin. »*Démocratie pacifique*»¹⁵⁰ lehden toimistoon.

Parlamentin rakennuksesta poistuminen mursi vuoripuolueen voiman, niin kuin maasta irtautuminen mursi maan jättiläispojan, Anteuksen, voiman. *Montagnelaiset**, jotka lakiasäättävän kokouksen huoneissa olivat olleet Simsoneita, olivat »rauhallisen demokratian» huoneissa vain pelkkiä filistereitä. Syntyi pitkälinen, meluisa ja tyhjänpäiväinen väittely. Vuoripuolue oli päättänyt keinolla millä hyvänsä pakottaa pitämään perustuslakia arvossa, »ei kuitenkaan asevoimalla». Tätä sen päätöstä kannatti »perustuslain ystävien» eräs julistus¹⁵¹ ja lähetystö. »Perustuslain ystäviksi» nimittivät itseään »Nationalin» nurkkakunnan, porvarillis-tasavaltalaisen puolueen, jäännökset. Samalla kun näiden jäljellä olevista parlamenttiedustajista kuusi äänesti syytekirjelmän hylkäämistä *vastaan* ja kaikki muut sen hylkäämisen *puolesta*, samalla kun *Cavaignac* asetti sapelinsa järjestyspuolueen käytettäväksi, nurkkakunnan suurempi, parlamentin ulkopuolella oleva osa käytti kärkeästy hyväkseseen tarjoutunutta tilaisuutta päästäkseen pois poliitti-

* — vuoren kannattajat (sanasta »montagne» — »vuori»). *Toim.*

sesta paria-asemastaan ja tunkeutuakseen demokraattisen puolueen riveihin. Tosiaankin, eivätkö he olleet luonnostaan tuon puolueen kilvenkannattajia, puolueen, joka oli kätkeytynyt heidän kilpensä, heidän *periaatteensa, perustuslain* taa?

Vuoripuolue oli synnytystuskissa aamun koittoon asti. Se synnytti »*julistuksen kansalle*», joka julkaistiin kesäkuun 13. päivän aamulla parissa sosialistisessa lehdessä¹⁵² jokseenkin vaatimattomalla paikalla. Siinä julistettiin presidentti, ministerit, lakiasäättävän kokouksen enemmistö »*perustuslain ulkopuolella*» (hors la Constitution) oleviksi ja kehoitettiin kansalliskaartia, armeijaa ja lopuksi kansaakin »*nousemaan*». »*Eläköön perustuslaki!*» oli ohjelause, jonka vuoripuolue antoi, ohjelause, joka ei merkinnyt mitään muuta kuin »*Alas vallankumous!*»

Tuon vuoripuolueen perustuslaillisen julistuksen mukainen oli kesäkuun 13. päivänä pidetty pikkuporvarien eräs niin sanottu *rauhallinen mielenosoitus*, ts. Château d'Eausta lähtenyt katukulkue; 30 000 aseetonta miestä, enimmäkseen kansalliskaartilaisia, joukossa salaisten työväenosastojen jäseniä, liikkui Boulevardia pitkin huudahdellen: »*Eläköön perustuslaki!*» Itse kulkueen osantajat kirauttivat tuon tunnuksen konemaisesti, jääkylmästi, kuin pahalla omallatunnolla, ja katukäytävillä tungeskeleva kansanjoukko otti sen ivallisesti vastaan, sen sijaan että olisi paisuttanut sen ukkosen jylinäksi. Tuosta moniäänisestä laulusta puuttui rintaääni. Ja kun kulkue hoiperteli »*perustuslain ystävien*» istuntorakennuksen ohitse ja sen päätykaton harjalle ilmestyi palkattu perustuslain airut, joka voimiensa takaa huitoi ilmaa hatullaan ja pudotteli suunnattomien keuhkojensa koko voimalla pyhiinvaeltajien niskaan raekuuroina ohjelauseita »*Eläköön perustuslaki!*»— vaeltajat lienevät itsekkin tajunneet hetkeksi tilanteen koomisuuden. Tunnettua on, kuinka epäparlamentaarisella tavalla Changarnierin rakuunat ja jääkärit ottivat kulkueen vastaan sen ehdittyä rue de la Paixin ja Boulevardin kulmaukseen ja miten kulkue hajosi silmänräpäyksessä joka taholle ja sinkautti vain peräänsä heikon »*aseisiin*»-huudon, jotta olisi tullut noudatettua kesäkuun 11. p:nä parlamentissa kajautettua aseisiin-kehotusta.

Rue du Hazard kadulle kokoontuneista vuoripuolueen jäsenistä enemmistö painui oitis tiehensä, kun tämä rauhallisen kulkueen väkivaltainen hajottaminen, hämärit huhut aseettomien kansalaisten murhaamisesta Boulevardilla ja yhä voimistuva katumeteli tuntuivat ennustavan kapinan lähestymistä. *Ledru-Rollin* pienen edustajajoukon etunenässä pelasti vuoripuolueen kunnian. Suojanaan Pariisin tykistö, joka oli kokoontunut Palais Nationaliin, he lähtivät Taide- ja teollisuuseumon luo, jonne piti saapua kansalliskaartin viidennen ja kuudennen legioonan. Mutta montagnelaiset odottivat turhaan viidettä ja kuudetta legioonaa: nuo varovaiset kansalliskaartilaiset jättivät edustajansa pulaan, Pariisin tykistö itse esti väestöä rakentamasta katusulkuja, kaaoksellinen sekasotku teki päätöstenteon mahdottomaksi, linjajoukot hyökkäsivät pistimet sojossa, osa edustajista vangittiin, osa pääsi pakoon. Siten päättyi kesäkuun 13. päivä.

Kun kesäkuun 23. päivä 1848 oli vallankumouksellisen proletariaatin kapinapäivä, niin kesäkuun 13. päivä 1849 oli demokraattisen pikkuporvariston kapinapäivä; kumpikin näistä kapinoista ilmensi *klassisen aidosti* sitä luokkaa, joka oli sen nostanut.

Ainoastaan Lyonissa jouduttiin ankaraan, veriseen yhteenottoon. Täällä, jossa teollisuusporvaristo ja teollisuusproletariaatti ovat välittömästi vastakkain ja jossa työväenliike ei ole yleisen liikkeen kehystämää eikä määräämää kuten Pariisissa, kesäkuun 13. päivä menetti vastakaisuusnsa alkuperäisen luonteensa. Muualla maaseudulla, mikäli se sai vastakaikua, se ei sytyttänyt mitään — se oli *kylmä salama*.

Kesäkuun 13. päivään päättyi *perustuslaillisen tasavallan ensimmäinen elämänvaihe*, tasavallan, jonka normaali olemassaolo sai alkunsa lakiasäättävästä kokouksesta toukokuun 28. pnä 1849. Koko tuon prologin ajan käytiin meluisaa taistelua järjestyspuolueen ja vuoripuolueen välillä, porvariston ja pikkuporvariston välillä, joka harasi hyödyttömästi vastaan estääkseen vakauttamasta porvarillista tasavaltaa, minkä puolesta se itse oli herkeämättä vehkeillyt väliaikaisessa hallituksessa, toimeenpanokunnassa ja taistellut niin vimmatusti kesäkuun päivinä proletariaattia vastaan. Kesäkuun 13.

mursi sen vastarinnan ja teki yhtyneiden kuningasmielisten *lainsäädännöllisestä diktatuurista* tapahtuneen tosiasiain. Siitä hetkestä alkaen kansalliskokous on vain *järjestyspuolueen yhteishyvän valiokunta*.

Pariisi oli julistanut presidentin, ministerit ja kansalliskokouksen enemmistön *»syytettyjen tilaan»*, nämä vuorostaan julistivat Pariisiin *»piiritystilaan»*. Vuoripuolue oli julistanut lakiasäättävän kokouksen enemmistön *»perustuslain ulkopuolelle»*, enemmistö vuorostaan haastoi vuoripuolueen perustuslain rikkomisesta ylioi-keuteen ja riisti lainsuojan kaikelta siltä, mikä vuoripuolueessa oli vielä elinvoimaista. Se typistettiin päätömäksi ja sydämettömäksi ruhoksi. Vähemmistö yritti nousta *parlamentaariseen kapinaan*, enemmistö korotti *parlamentaarisen despotisminsa* laiksi. Se sääti uuden *työjärjestyksen*, joka teki lopun puhujan vapaudesta ja antoi kansalliskokouksen puhemiehelle oikeuden rangaista edustajia järjestyksen rikkomisesta kieltämällä puhumasta, sakottamalla, pidättämällä palkkiot, sulkemalla määrätyksi ajaksi pois istunnoista, vankeudella. Vuoripuolueen ruhon yläpuolelle se ripusti miekan sijasta ruoskan. Jäljelle jääneiden vuoripuolueen edustajien kunnia-asiana olisi ollut lähteä joukolla pois. Sellainen toimenpide olisi jouduttanut järjestyspuolueen hajoamista. Se olisi hajonnut alkuperäisiin osiinsa heti, kun pieninkään vastustus olisi lakannut pitämästä sitä koossa.

Parlamentaarisen voiman lisäksi riistettiin demokraattisilta pikkuporvareilta myös heidän *asevoimansa* hajottamalla Pariisiin tykistö ja kansalliskaartin 8., 9. ja 12. legioonat. Sitä vastoin rahaylimystön legioona, joka kesäkuun 13. pnä oli hyökännyt Boulén ja Rouxin kirjapainoihin, särkenyt painokoneet, hävittänyt tasavaltalaisien sanomalehtien toimistot ja vanginnut omavaltaisesti niiden toimittajat, latojat, painajat, ekspeditöörit, juoksupojat, sai kiitoslausuntoja kansalliskokouksen puhujalavalta. Tasavaltalaismielisiksi epäillyt kansalliskaartin osastot hajotettiin kaikkialla Ranskassa.

Uusi *painolaki*, uusi *yhdistyslaki*, uusi *piiritystilalaki*, täpötäydet Pariisin vankilat, poliittisten pakolaisten karkottaminen, kaikkien *»Nationalia»* pitemmälle menevien sanomalehtien lakkauttaminen, Lyonin ja viiden

naapuridepartementin alistaminen raa'an sotilasdespotian alaiseksi, virallisten syyttäjien läsnäolo kaikkialla, niin moneen kertaan puhdistetun virkamiesarmeijan uusi puhdistaminen — nämä olivat niitä voitokkaan taantumuksen välttämättömiä, alinomaa toistuvia, jo *kaavamaisiksi muodostuneita toimenpiteitä*, jotka kesäkuun joukkomurhien ja karkotusten jälkeen ovat mainitsemisen arvoisia ainoastaan siksi, että tällä kertaa niitä ei suunnattu pelkästään Pariisia, vaan myös maaseutua vastaan, ei pelkästään proletariaattia, vaan ennen kaikkea keski-
luokkia vastaan.

Kesä-, heinä- ja elokuussa kansalliskokouksen koko lainsäädäntötoiminta koostui kuristuslaeista, joilla piiritustilan julistaminen jätettiin hallituksen ratkaistavaksi, tukittiin suu sanomalehdistöltä entistä lujemmin ja tehtiin loppu liittoutumisoikeudesta.

Tätä aikaa ei kuitenkaan luonnehdi voiton *tosiasiallinen*, vaan *periaatteellinen* hyväksikäyttö, eivät kansalliskokouksen päätökset, vaan näiden päätösten perustelut, ei asia vaan sanonta, eikä niinkään sanonta kuin äänenpaino ja eleet, joilla sanontaa elävöitettiin. Häikäilemättömän julkea *rojalististen mielipiteiden* lausuminen julki, halveksivan ylhäinen tasavallan häpäiseminen, keikailevan kevytmielinen laverteleminen restauraatio-tarkoituksesta, sanalla sanoen, kerskaileva *tasavaltalaisen säädyllyisyyden* loukkaaminen antaa tälle ajanjaksolle erikoisen sävyn ja värityksen. Eläköön perustuslaki! oli kesäkuun 13. päivänä *voitettujen* sotahuuto. *Voittajat* olivat siis vapautuneet perustuslaillisen, ts. tasavaltalaisen, puhettavan ulkokultaisuudesta. Vastavallankumous saattoi valtansa alle Unkarin, Italian, Saksan, ja he luulivat restauraation olevan jo Ranskan porteilla. Järjestyspuolueen ryhmien johtomiesten kesken syntyi todellinen kilpailu siitä, kuka parhaiten todistaa »Moniteurissa» asiakirjoilla kuningasmielisyytensä ja tunnustaa, katu ja pyytää jumalan ja ihmisten edessä anteeksi monarkian aikana tekemiään liberaalisuussyntejä. Ei kulunut päivääkään ilman, ettei kansalliskokouksen puhujalavalla olisi selitetty helmikuun vallankumousta yhteiskunnalliseksi onnettomuudeksi, ettei joku legitimistinen syrjäseudun tilanomistaja olisi ilmoittanut juhlallisesti,

ettei hän milloinkaan ollut tunnustanut tasavaltaa, ettei joku arka loikkari ja heinäkuun monarkian kavaltaja olisi kertonut taannehtivasti uroteoistaan, joita suorittamasta olivat ehkäisseet häntä vain Ludvig Filipin ihmisystävyyys tai muut väärinkäsitykset. Helmikuun päivissä ei siis ollut ihailtavaa voitokkaan kansan jalomielisyys, vaan niiden kuningasmielisten itseuhrautuvuus ja maltti, jotka sallivat kansan voittaa. Muuan kansanedustaja ehdotti, että helmikuun haavoittuneille määrätystä apurahoista annettaisiin osa *kunnalliskaartilaisille*, jotka yksinään olivat noina päivinä tehneet palveluksia isänmaalle. Eräs toinen ehdotti pystytettävän Orléansin herttualle ratsastajapatsas Karusellitorille. Thiers sanoi perustuslakia likaiseksi paperipalaksi. Puhujalavalle ilmestyi vuoron perään orleanisteja, jotka katuivat, että olivat vehkeilleet laillista kuningasvaltaa vastaan; legitimistejä jotka moittivat itseään siitä, että olivat laitonta kuningasvaltaa vastustamalla jouduttaneet yleensä kuningasvallan suistumista; Thiers, joka katui sitä, että oli vehkeillyt Moléta vastaan; Molé, joka katui vehkeilyjään Guizotia vastaan; Barrot, joka katui vehkeilyjään kaikkia kolmea vastaan. Huuto: »Eläköön sosiaalidemokraattinen tasavalta!» julistettiin perustuslainvastaiseksi; huutoa: »Eläköön tasavalta!» vainottiin sosiaalidemokraattisena. Vaterloon taistelun vuosipäivänä eräs edustaja selitti: »Pelkään vähemmän preussilaisten maahanhyökkäystä kuin vallankumouksellisten pakolaisten palaamista Ranskaan.» Lyonissa ja läheisissä departementeissa järjestetyn terrorin johdosta tehtyihin valituksiin Baraguay d'Hilliers vastasi: »Pidän enemmän valkoisesta kuin punaisesta terrorista.» (»J'aime mieux la terreur blanche que la terreur rouge»). Ja kokous aplodeerasi hurjasti joka kerta, kun sen puhujain huulilta kirposi komparuno tasavaltaa vastaan, vallankumousta vastaan, perustuslakia vastaan, kuningasvallan puolesta, Pyhän allianssin puolesta. Pienimpienkin tasavaltalaisten muodollisuuksien loukkaaminen, esimerkiksi se, jos ei edustajia puhuteltu sanalla »Citoyens»*, antoi intoa järjestyksen ritareille.

* — kansalaiset. *Toim.*

Pariisin uusintavaalit, jotka toimitettiin heinäkuun 8. p:nä piiritystilan vallitessa ja proletariaatin enimmänsuun pysyessä poissa vaaliurnilta, Ranskan armeijan suorittama Rooman valloitus, punaisten korkea-arvoisuuksien¹⁵³ ja heidän seurassaan inkvisition ja munkkiterroren saapuminen Roomaan liittivät uusia voittoja kesäkuun voittoon ja lisäsivät järjestyspuolueen päihitystä.

Vihdoin elokuun puolivälissä kuningasmieliset määräsivät lykkättäväksi kansalliskokouksen istuntoja kahdella kuukaudella, osaksi sen tähden, että he voisivat olla läsnä departementtien vastikään kokoontuneiden neuvostojen istunnoissa ja osaksi sen tähden, että he olivat monikuukautisen rojalismiorgiansa väsyttämiä. Kansalliskokouksen sijaiseksi ja *tasavallan vartijaksi* he jättivät peittelelemättömän ironisesti 25-mielisen edustajista muodostetun valiokunnan, johon kuului legitimistien ja orleanistien kerma, kuten Molé ja Changarnier. Ironia oli syvempää kuin he aavistivatkaan. Historia, tuomittuaan heidät auttamaan heidän rakastamansa kuningaskunnan kukistamista, oli määrännyt heidät pitämään pystyssä tasavaltaa, jota he vihasivat.

Lakiasäättävän kokouksen istuntojen *lykkäämiseen päättyy perustuslaillisen tasavallan toinen elämänskausi, sen kuningasmielisen raakuuden kausi.*

Pariisin piiritystila oli jälleen lakkautettu, sanomalehdet alkoivat taas ilmestyä. Sosiaalidemokraattisten lehtien ilmestymiskiellon, kuristuslakien ja rojalistisen miekastelun aikana »Siècle»¹⁵⁴, *monarkistis-perustuslaillisten pikkuporvarien* vanha kirjallinen edustaja, *tasavaltalaistui*; »Presse»¹⁵⁵, *porvarillisten reformaattorien* vanha kirjallinen äänenkannattaja, *demokratisoitui* ja »National», *tasavaltalaisen porvariston* vanha klassinen äänenkannattaja, muuttui *sosialistismieliseksi*.

Salaseurat levisivät ja voimistuivat samassa mitassa kuin *julkiset klubit* kävivät mahdottomiksi. Taloudellisesti mitättömät tuotannolliset *työväenyhdistykset*, joita siedettiin pelkinä liikeyhtiöinä, muodostuivat proletariaatin poliittisiksi yhdyssiteiksi. Kesäkuun 13. päivä vei virallisen johdon erinäisiltä puolivallankumouksellisilta puolueilta, mutta sen sijaan jäljelle jääneet jou-

kot saavuttivat itseluottamusta. Järjestyksen ritarit olivat pelotelleet kertomalla kauheita punaisesta tasavallasta, mutta voitokkaan vastavallankumouksen hahpamaiset hurjastelut ja hyperborealaiset kauhut Unkarissa, Badenissa ja Roomassa pesivät »punaisen tasavallan» hohtavan valkoiseksi. Ja Ranskan yhteiskunnan tyytymättömät väliluokat alkoivat punaisen tasavallan lupauksia ja sen ongelmallisia kauhuja pitää punaisen monarkian kauhuja ja sen tosiasiallista toivottomuutta parempana. Yksikään sosialisti ei ollut harjoittanut Ranskassa vallankumouksellista propagandaa; enemmän kuin *Haynau*. A chaque capacité selon ses œuvres!»*

Louis Bonaparte käytti sillä välin kansalliskokouksen lomaa hyväkseen tehden majesteettillisia matkoja maakuntiin; kuumaverisimmät legitimistit tekivät pyhiinvaellusmatkoja pyhän Ludvigin jälkeläisen¹⁵⁶ luo Emsiin, ja joukko järjestyspuolueen kansanedustajia vehkeili vastikään kokoontuneissa departementtien neuvostoissa. Oli saatava ne lausumaan julki se, mitä kansalliskokouksen enemmistö ei ollut uskaltanut vielä ilmaista, nimittäin *vaatimaan perustuslain välitöntä tarkistamista*. Perustuslain mukaan tuo tarkistus saatettiin suorittaa vasta 1852 erityisessä, sitä tarkoitusta varten koollekutsutussa kansalliskokouksessa. Mutta jos departementtien neuvostojen enemmistö puoltaisi tarkistamista, niin voisiko kansalliskokous olla uhraamatta perustuslain neitseellisyyttä Ranskan äänelle? Kansalliskokous toivoi maakuntakokouksilta sitä samaa, mitä Voltairen »Henriaden» nunnat toivoivat pandureilta. Mutta kansalliskokouksen Potifarit joutuivat harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta tekemisiin maaseudun yhtä monen Joosefin kanssa. Valtava enemmistö ei tahtonut ymmärtää tuota tungettelevaa vihjailua. Perustuslain tarkistus estettiin juuri sillä keinolla, jolla se piti saataman aikaan, departementtien neuvostojen äänestyksellä. Ranska, vieläpä porvarillinen Ranska, oli sanonut sanansa ja sanonut sen tarkistusta vastaan.

* — Kullekin kyvyille tekojensa mukaan. (Marx käyttää tässä Saint-Simonin kuulua sanontaa) *Toim.*

Lokakuun alussa lakiasäättävä kansalliskokous kokoontui uudelleen — tantum mutatus ab illo!* Sen fysiologia oli kokonaan muuttunut. Perustuslain tarkistuksen odottamaton epäminen departementtineuvostojen taholta palautti kansalliskokouksen perustuslain puitteisiin ja viittasi sen eliniän rajoihin. Orleanistit oli tehnyt epäluuloisiksi legitimistien pyhiinvaellus Emsiin, legitimistit oli saanut epäluuloisiksi orleanistien ja Lontoon kanssakäyminen¹⁵⁷, molempien ryhmien sanomalehdet olivat lietsoneet tulta ja puntaroineet pretendenttensä keskinäisiä vaatimuksia. Orleanistit ja legitimistit kiukuttelivat yhdessä bonapartistien vehkeilyjen vuoksi, jotka kävivät ilmi presidentin majesteettillisista matkoista, hänen jokseenkin läpinäkyvistä vapautumisyrittäistään, bonapartistien sanomalehtien nokkavista puheista; Louis Bonaparte kiukutteli kansalliskokoukselle, joka piti oikeutettuna ainoastaan legitimistien ja orleanistien salavehkeilyä, ja ministeristölle, joka yhtä mittaa kavalsi hänet kansalliskokoukselle. Ja vihdoin ministeristö oli jakaantunut Rooman politiikan vuoksi ja ministeri *Passyn* ehdottoman *tuloveron johdosta*, jonka vanhoilliset leimasivat sosialistiseksi.

Barrotin ministeristön ensimmäisiä esityksiä jälleen kokoontuneelle lakiasäättävälle kokoukselle oli vaatimus 300 000 frangin määrärahan myöntämisestä *Orléansin herttuattaren* leskeneläkkeen maksamiseen. Kansalliskokous myönsi sen ja lisäsi Ranskan kansan velkaluetteloita seitsemällä miljoonalla frangilla. Ludvig Filipin esittäessä siten edelleen menestyksellisesti »pauvre honteuxin», kainon kerjäläisen, osaa, ministeristö ei rojhennut ehdottaa palkankorotusta Bonapartelle eikä kokouskaan näyttänyt taipuvaiselta antamaan sitä ja Louis Bonaparte oli kuten aina kahden vaiheilla: *Aut Caesar, aut Clichy!***

Ministeristön toinen vaatimus yhdeksän miljoonan frangin määrärahan myöntämisestä Rooman retken kus-

* — mutta kuinka muuttunut se olikaan! (*Vergilius*, *Aeneis*.)
Toim.

** Joko Caesar tai Clichy! (Clichy — Pariisin velkavankila.)
(Muunnos kuulusta sanonnasta »Aut Caesar, aut nihil» — »Joko keisari tai ei mitään».) *Toim.*

tannuksiin pahensi toisaalta Bonaparten ja toisaalta ministeristön ja kansalliskokouksen välistä epäsopua. Louis Bonaparte oli julkaissut »Moniteurissa» adjutantilleen Edgard Neylle osoittamansa kirjeen, jossa hän asetti paavin hallituksen riippuvaiseksi perustuslaillisista takeista. Paavi puolestaan oli antanut lausunnon: »Motu proprio»¹⁵⁸, ja torjunut siinä kaiken ennastetun valtansa supistamisen. Bonaparten kirje kohotti tarkoituksellisen häpeilemättömästi hänen virkahuoneensa esirippua esittääkseen hänet rahvaan nähtäväksi hyväntahtoisena nerona, jota ei tunnustettu edes omassa talossa ja kahlehdittiin. Hän ei keimaillut ensi kertaa »vapaan sielun salavihkaisin siivenlyönnein».¹⁵⁹ Valiokunnan esittelijä *Thiers* ei ollut tietävinään Bonaparten siivenlyönneistä ja tyytyi vain tulkitsemaan paavin lausunnon ranskaksi. Ei ministeristö, vaan *Victor Hugo* koetti pelastaa presidentin ehdottamalla päätöstä, jossa kansalliskokouksen piti lausua yhtyvänsä Napoleonin kirjeeseen. Allons donc! Allons donc!* Tuolla epäkunnioittavalla kevytmielisellä huudahduksella enemmistö hautasi Hugon ehdotuksen. Presidentin politiikka? Presidentin kirje? Itse presidentti? Allons Donc! Allons donc! Kuka hitto suhtautuu herra Bonaparten tosissaan? Luuletteko te, herra Victor Hugo, että me uskomme teidän luottavan presidenttiin? Allons donc! Allons donc!

Orléansien ja Bourbonien takaisin kutsumisesta käyty keskustelu joudutti vihdoin Bonaparten ja kansalliskokouksen väliin rikkoutumista. Presidentin serkku, Westfalenin entisen kuninkaan poika**, oli ministeristön pois-
sa ollessa tehnyt tuon ehdotuksen, joka ei tarkoittanut mitään muuta kuin legitimististen ja orleanististen kruununtavoittelijoiden painamista samalle tai vielä alemmalle tasolle kuin oli bonapartistinen tavoittelija, joka ainakin oli tosiasiallisesti valtion huipulla.

Napoleon Bonaparte oli kyllin tahdittanut yhdistääkseen samassa esityksessä *karkotettujen kuningasperheiden takaisin kutsumisen ja kesäkuun kapinallisten armahtamisen.*

* — »Eikö mitä! Eikö mitä!» *Toim.*

** — Napoleon Joseph Bonaparte, Jérôme Bonaparten poika. *Toim.*

Enemmistön suuttumus pakotti hänet heti perumaan tuota pyhän ja epäpyhän, kuningasrotujen ja proletaarisikiöiden, yhteiskunnan kiintotähtien ja sen virvatulien rikollista yhteenkytkemistä ja antamaan kummallekin ehdotukselle sille kuuluvan arvon. Enemmistö vastusti tarmokkaasti kuninkaallisten perheiden takaisin kutsumista, ja *Berryer*, legitimistien Demosthenes, ei jättänyt mitään epäilyksiä tuon lausunnon merkityksen suhteen. Kruununtavoittelijain alentaminen porvarien tasalle, siinä sen tarkoitus! Heiltä tahdotaan riistää pyhimyskehä, viimeinen majesteettisuus, mikä heille on jäänyt, *maanpakolaisuuden majesteettisuus!* Mitä, huudahti *Berryer*, ajateltaisiin sellaisesta kruununtavoittelijasta, joka ylhäisen syntyperänsä unohtaen palaisi tänne eläkkeeseen tavallisena yksityishenkilönä! Louis Bonapartelle ei olisi voitu sanoa selvemmin, ettei hän ollut voittanut maassaolollaan mitään, että joskin yhtyneet kuningasmieliset tarvitsivat häntä täällä Ranskassa *puolueettomana miehenä* presidentin tuolilla, niin todellisten kruununtavoittelijain tuli pysyä profaaneilta katseilta maanpakolaisuusvan peitossa.

Marraskuun 1. päivänä Louis Bonaparte vastasi lakiasäättävälle kokoukselle tiedonannolla, jossa ilmoitettiin melko karkein sanoin Barrotin ministeristön erottamisesta ja uuden ministeristön muodostamisesta. Barrotin — Fallouxin ministeristö oli kuningasmielisen kokouksen ministeristö, d'Hautpoulin ministeristö oli Bonaparten ministeristö, presidentin ase lakiasäättävää kokousta vastaan, *käskyläisministeristö*.

Bonaparte ei ollut enää pelkkä vuoden 1848 joulukuun 10. päivän *puolueeton mies*. Toimeenpanovallan haltijana hänestä tuli tiettyjen etujen keskiö, taistelu anarkiaa vastaan pakotti itse järjestyspuolueenkin enentämään hänen vaikutusvaltaansa, ja jos kohta hän ei ollut enää suuren yleisön suosiossa, niin järjestyspuolue oli suuren yleisön epäsuosiossa. Eikö hän voinut toivoa saavansa orleanistit ja legitimistit niiden keskinäisen kilpailun ja jonkinlaisen monarkistisen restauraation välttämättömyyden pakottamina tunnustamaan *puolueettoman pretendentin?*

Vuoden 1849 1. marraskuuta alkaa perustuslaillisen

tasavallan kolmas elämänkausi, kausi, joka päättyy vuoden 1850 maaliskuun 10. päivään. Alkaa Guizotin niin ihailema perustuslaillisten instituutioiden säännöllinen peli, riita toimeenpanevan ja lakiasäättävän vallan välillä. Enemmänkin. Yhtyneiden orleanistien ja legitimistien restauraatiohaluja vastaan Bonaparte puolustaa todellisen valtansa oikeusperustetta, tasavaltaa; Bonaparten restauraatiohaluja vastaan järjestyspuolue puolustaa yhteisen herruutensa oikeusperustetta, tasavaltaa, legitimistit puolustavat orleanisteja vastaan ja orleanistit legitimistejä vastaan status quota*, tasavaltaa. Nuo kaikki järjestyspuolueen ryhmät, joilla kullakin on in petto** oma kuninkaansa ja oma restauraationsa, asettavat kilpailijainsa vallankaappaus- ja kapinahaluja vastaan porvariston yleisen herruuden, muodon, jossa niiden yksinomaiset vaatimukset neutralisoituvat ja säilyvät, ts. *tasavallan*.

Niin kuin Kant pitää tasavaltaa, niin myös pitivät nuo kuningasmieliset *monarkiaa* ainoana järkiperäisenä valtiomuotona, käytännöllisen järjen postulaattina, jota ei saada koskaan toteutetuksi, mutta jonka saavuttamista täytyy pitää alati päämääränä ja lujasti mielessä.

Perustuslaillinen tasavalta, joka oli lähtenyt porvarilistasavaltalaisten käsistä onttona ideologisena kaavana, muuttui näin ollen yhtyneiden kuningasmielisten käsissä sisällökkääksi, eläväksi valtiomuodoksi. Thiers puhui totta enemmän kuin hän aavistikaan sanoessaan: »Me kuningasmieliset olemme perustuslaillisen tasavallan todellinen tuki.»

Kokoomusministeristön kaatumisella, käskyläismministeristön ilmaantumisella oli toinenkin merkitys. Sen finanssiministerin nimi oli *Fould*. Fould finanssiministerinä merkitsi, että Ranskan kansallisriikkaus luovutettiin virallisesti pörssin haltuun ja pörssi laskettiin hoitamaan valtionomaisuutta pörssille edullisella tavalla. Ilmoittamalla »*Moniteurissa*» Fouldin nimittämisestä rahayli-
mystö ilmoitti restauraatiostaan. Tämä restauraatio oli

* — vallitsevaa tilaa. *Toim.*

** — sydämellä. *Toim.*

muiden restauraatioiden välttämätön täydennys ja niin kuin nekin renkaana perustuslaillisen tasavallan ketjussa.

Ludvig Filip ei ollut kertaakaan uskaltanut tehdä oikeasta loupcevieristä* rahaministeriä. Niin kuin hänen monarkiansa oli ihanteellinen nimi suurporvariston herruudelle, niin myös erioikeudellisilla eduilla täytyi hänen ministeriöissään olla pyyteettömät aatteelliset nimet. Porvarillinen tasavalta pyöräytti kaikkialla etualalle sen, minkä erilaiset monarkiat, niin legitimistinen kuin orleanistinenkin, pitivät taustalla piilossa. Tasavalta maallisti sen, mitä monarkiat olivat ylistäneet tavaisiin. Pyhimysten nimien tilalle se asetti hallitsevien luokkaetujen porvarilliset erisnimet.

Koko esityksemme on osoittanut, että olemassaolonsa ensimmäisestä päivästä alkaen tasavalta ei suistanut finanssiylimystä, vaan vahvisti sitä. Noita myönnytyksiä kuitenkin se teki tahtomattaan, kohtalomaisesti. Fouldin avulla hallinnollinen aloite siirtyi takaisin finanssiylimystölle.

Herää kysymys, miten liittoutunut porvaristo saattoi sietää ja kärsiä finanssiylimystön herruutta, joka Ludvig Filipin aikana oli perustunut muiden porvarisryhmien syrjäyttämiseen ja alistamiseen?

Vastaus on yksinkertainen.

Ensinnäkin finanssiylimystö itse muodostaa tärkeän määräävän ryhmän kuningasmielisessä kokouksessa, jonka yhteistä hallitusvaltaa sanotaan tasavallaksi. Eivätkö orleanistien puhujat ja kyvyt ole finanssiylimystön vanhoja liittolaisia ja rikostovereita? Eikö se itse ole orleanismin kultainen falangi? Mitä tulee legitimisteihin, niin he olivat jo Ludvig Filipin aikana osallistuneet käytännössä kaikkiin pörssi-, kaivos- ja rautatiekeintoteluorgioihin. Suurmaanomistuksen ja finanssiylimystön liitto on yleensä *normaali ilmiö*. Todisteina — *Englanti*, yksinpä *Itävaltakin*.

Sellaisessa maassa kuin Ranskassa, jossa kansallistuotannon määrä on suhteettoman alhainen kansallisve-

lan määrään verraten ja jossa valtion lainakorko on huomattavana keinottelun kohteena sekä pörssi tuottamattomalla tavalla kasvamaan pyrkivän pääoman sijoituksen pääasiallisena markkinapaikkana, — sellaisessa maassa on lukematon määrä ihmisiä kaikista porvarillisista tai puoliporvarillisista luokista, jotka ovat kiinnostuneita valtionvelasta, pörssipelistä, finansseista. Eivätkö kaikki nämä toisarvoiset pörssipeliin osallistujat löydä luonnollista tukinojaansa ja päällikköänsä siitä ryhmästä, joka edustaa samoja etuja valtavassa mitassa, kokonaisuudessaan?

Mistä johtuu valtionomaisuuden joutuminen finanssiylimystön käsiin? Valtion alati lisääntyvästä velkaantuneisuudesta. Entä valtion velkaantuneisuus? Siitä epäsuhteesta, että menot ylittävät jatkuvasti tulot, mikä samalla on valtionlainajärjestelmän syy ja seuraus.

Vapautuakseen tuosta velkaantuneisuudesta valtion täytyy joko rajoittaa menojaan, so. yksinkertaistaa, supistaa hallituselimestöä, hallita mahdollisimman vähän, pitää mahdollisimman pientä virkailijahenkilökuntaa, puuttua mahdollisimman vähän kansalaisyhteiskunnan asioihin. Tuo tie ei sopinut järjestyspuolueelle, jonka täytyi käyttää kuristuskeinoja, sekaantua virallisesti valtion nimissä asioiden kulkuun, tunkeutua kaikkialle valtioelinten avulla ja sitä laajemmassa mitassa, mitä useammalta taholta sen valtaa ja sen luokan elin-ehdoja uhattiin. Santarmistoa ei voida vähentää, kun hyökkäykset persoonaa ja omaisuutta vastaan lisääntyvät.

Tai sitten valtion on koetettava välttää velkoja ja saada talousarvio edes hetkeksi tasapainoon siten, että se säilyttää *ylimääräisiä veroja* rikkaimpien luokkien harteille. Pitikö järjestyspuolueen silti "uhrata" omaa rikkautaan isänmaan alttarille pelastaakseen kansallisrikkauten pörssirosvoukselta? "Pas si bête!"*

Ranskan valtiontaloutta ei siis voida uudistaa uudistamatta täydellisesti Ranskan valtiota. Tähän valtion-

* — Ei se niin tyhmä ole! *Toim.*

talouteen liittyy välttämättä valtion velkaantuminen, ja valtion velkaantumiseen keinottelu valtion veloilla, valtion velkojen, pankkiirien, rahakauppiaiden ja pörssikarhujen herruus. Finanssiylimystön kukistaminen kiinnostasi suoranaisesti ainoastaan yhtä järjestyspuolueen ryhmää, nimittäin *tehtailijoita*. Emme puhu keskinkertaisista emmekä pienteollisuudenharjoittajista, vaan teollisuismagnaateista, jotka Ludvig Filipin aikana olivat olleet dynastisen opposition laajana perustana. Heidän etunsa vaativat epäilemättä vähentämään tuotantokustannuksia, siis vähentämään tuotantokustannuksiin sisältyviä veroja, siis vähentämään valtion velkoja, joiden korot sisältyvät noihin veroihin, siis kukistamaan finanssiylimystön.

Englannissa, ja Ranskan suurimmat tehtailijat ovat pikkuporvareita englantilaisten kilpailijoidensa rinnalla, tapaamme todella tehtailijoita, jonkun Cobdenin tai Brightin, johtamassa ristiretkeä pankkia ja pörssiylimystöä vastaan. Miksei sellaista tapaa Ranskassa? Englannissa on vallitsevana teollisuus, Ranskassa maanviljelys. Englannissa teollisuus tarvitsee *free tradea**, Ranskassa suojelustullia, kansallista monopolia muiden monopolien ohella. Ranskan teollisuus ei hallitse Ranskan tuotantoa, ja sen tähden Ranskan teollisuudenharjoittajat eivät hallitse Ranskan porvaristoa. He eivät voi ajaa läpi etujaan vastoin porvariston muita ryhmiä astumalla, kuten englantilaiset, liikkeen johtoon ja asettamalla samalla luokkaintressinsä etutilalle; heidän on kuljettava vallankumouksen vanavedessä ja palveltava etuja, jotka ovat heidän luokkansa yhteisten etujen vastaisia. Helmikuussa he olivat ymmärtäneet väärin asemansa, mutta helmikuu viisastutti heitä. Ketä työläiset uhkaavat suoranaistemmin kuin työnantajaa, teollisuuskapitalistia? Siksi Ranskassa tehtailijasta tuli itsestään mitä fanaattisin järjestyspuolueen jäsen. Tosin *'finanssiylimystö pienensi hänen voittotulojaan, mutta mitä se oli proletariaatin aikomaan voittotulojen täydelliseen lakkauttamiseen verraten?*

* — kauppavapautta. *Toim.*

Ranskassa pikkuporvari tekee sen, mikä tavallisesti on teollisuusporvarin tehtävä; työläinen tekee sen, mikä tavallisesti on pikkuporvarin tehtävä; entä työläisen tehtävän, kuka ratkaisee sen? Ei kukaan. Ranskassa sitä ei ratkaista, siellä se vain julistetaan. Sitä ei missään ratkaista kansallisten rajojen puitteissa; Ranskan yhteiskunnan sisäinen luokkasota on muuttuva kansakuntien väliseksi maailmansodaksi. Ratkaisu alkaa vasta siitä hetkestä, jolloin maailmansota asettaa proletariaatin maailmanmarkkinoita hallitsevan kansakunnan, Englannin, johtoon. Vallankumous, joka saa täällä organisatorisen alkunsa mutta ei loppua, ei ole oleva mikään tuokion kestävä vallankumous. Nykyinen sukupolvi muistuttaa niitä juutalaisia, jotka Mooses johti erämaan halki. Sen ei ole ainoastaan valloitettava uutta maailmaa, sen täytyy tuhoutua tehdäkseen tilaa ihmisille, jotka ovat kehittyneet uutta maailmaa varten.

Palatkaamme Fouldiin.

Marraskuun 14. päivänä 1849 Fould nousi kansalliskokouksen puhujalavalle ja teki selkoa finanssijärjestelmästä: vanhan verojärjestelmän puolesta! Viinivero säilytettävä! Passyn tulovero peruutettava!

Passykaan ei ollut mikään vallankumouksellinen, hän oli Ludvig Filipin vanha ministeri. Hän kuului Dufaurerin tapaisiin puritaaneihin ja Testen, heinäkuun monarkian syntipukin, lähimpiin uskottuihin*. Passykin oli ylistänyt vanhaa verojärjestelmää, suositellut viiniveron säilyttämistä, mutta hän oli samalla repinyt pois valtion budjettivajausta peittävän hunnun. Hän oli selittänyt, että ainoastaan uusi vero, tulovero, voi pelastaa valtion vararikolta. Fould, joka oli aikoinaan suositellut Ledru-Rollinille valtion vararikkoa, suositelti lakiasäättävälle kokoukselle valtion budjettivajausta. Hän lupasi sääs-

* Heinäkuun 8. päivänä 1847 alkoi Pariisissa päärien kamarissa oikeusjuttu Parmentieria ja kenraali Cubièresia vastaan, joita syytettiin virkamiesten lahjomisesta tarkoituksessa saada suolakäivostoimilupa, ja silloista yleisten töiden ministeriä Testea vastaan, jota syytettiin mainittujen lahjusten vastaanottamisesta. Hän teki oikeusjutun aikana itsemurhayrityksen. Kaikki tuomittiin suuriin rahasakkoihin, Teste sai lisäksi kolme vuotta vankeutta. (*Engelstin huomautus vuoden 1895 painokseen.*)

töjä, joiden salaisuus, kuten myöhemmin paljastui, oli siinä, että esimerkiksi menot vähenivät 60 miljoonalla ja juokseva velka lisääntyi 200 miljoonalla — silmälläkäännettemppuja lukujen ryhmittelyssä, tilinpäätösten teossa, mikä kaikki merkitsi loppujen lopuksi uusia lainoja.

Fouldin aikana finanssiylimystö ei tietenkään esiintynyt muiden kateellisten porvarisryhmien rinnalla niin häpeämättömän kierosti kuin Ludvig Filipin aikana. Mutta järjestelmä oli kerta kaikkiaan sama: velkojen alituinen lisääntyminen, vajauksen naamioiminen. Aikaa myöten vanha pörssihuijaus esiintyi entistä avoimemmin. Todiste: laki Avignonin rautatiestä, valtion arvopaperien kurssin salaperäiset heilahtelut, jotka olivat jonkin aikaa koko Pariisin puheenaiheena, ja vihdoin Fouldin ja Bonaparten epäonnistuneet keinottelut maaliskuun 10. päivän vaaleissa.

Finanssiylimystön julkisen valtaanpaluun seurauksena Ranskan kansa oli joutuva pian taas uuden helmikuun 24. päivän kynnykselle.

Perustuslakiasäättävä kokous oli vihoissaan perijäänsä kohtaan poistanut viiniveron vuodeksi 1850. Vanhojen verojen poistaminen ei kuitenkaan antanut varoja uusien velkojen maksuun. *Creton*, eräs järjestyspuolueen kretiineistä, oli jo ennen lakiasäättävän kokouksen lomaa ehdottanut viiniveron säilyttämistä. Fould otti käsiteltäväksi tuon ehdotuksen bonapartistisen ministeristön nimissä, ja vuoden 1849 joulukuun 20. päivänä, Bonaparten toimeenastumisen vuosipäivänä, kansalliskokous antoi määräyksen *viiniveron ennallistamisesta*.

Tuon ennallistamisasian ajajana ei ollut mikään finanssimies, vaan jesuiittain johtomies *Montalembert*. Hänen perustelunsa oli hämmästyttävän yksinkertaista: vero on äidinrinta, josta hallitus saa ravintonsa, ja hallituksen muodostavat repressiiviset elimet, arvovallan elimet, armeija, poliisi, virkamiehet, tuomarit, ministerit ja *papit*. Hyökkäys veroa vastaan on anarkistien hyökkäys järjestyksen vartioita vastaan, jotka suojelevat porvarillisen yhteiskunnan aineellista ja henkistä tuotantoa proletaarivandaalien pyyteiltä. Vero on viides jumala omaisuuden, perheen, järjestyksen ja uskonnon ohella. Ja

viinivero on kiistattomasti vero, ja päälle päätteeksi se ei ole mikään tavallinen, vaan ikivanha, monarkismihenkkinen, kunnioitettava vero. Vive l'impôt des boissons! Three cheers and one cheer more!*

Kun ranskalainen talonpoika haluaa maalata pirun seinälle, niin hän maalaa siihen verokarhun. Siitä hetkestä alkaen, jolloin Montalembert korotti veron jumalaksi, talonpojasta tuli jumalaton, ateisti, ja hän heittäytyi pirun, *sosialismin*, syliin. Järjestyksen uskonto oli kevytmielisesti menettänyt hänet, jesuiitat olivat kevytmielisesti menettäneet hänet, ja Bonaparte oli kevytmielisesti menettänyt hänet. Vuoden 1849 joulukuun 20. päivä oli peruuttamattomasti kompromettoinut vuoden 1848 joulukuun 20. päivän. »Setänsä veljenpoika» ei ollut perheessään ensimmäinen, jonka löi viinivero, tuo vero, joka Montalembertin sanojen mukaan ennustaa vallankumouksen rajusäätä. Todellinen, suuri Napoleon selitti St. Helenan saarella, että viiniveron ennallistaminen myötävaikutti hänen kukistumiseensa enemmän kuin mikään muu, sillä se vieroitti hänestä Etelä-Ranskan talonpojat. Se oli jo Ludvig XIV aikana ollut tärkeimpänä kansan vihan kohteena (katso Boisguillebertin ja Vaubanin kirjoituksia). Ensimmäinen vallankumous oli sen lakkauttanut, mutta 1808 Napoleon otti sen jälleen käytäntöön muunnetussa muodossa. Kun sitten Ranskaan enti restauraatio, sille eivät raivanneet tietä yksinomaan kasakat, vaan myös lupaukset viiniveron poistamisesta. Gentilhomme** ei tietenkään ollut velvollinen pysymään sanassaan, jonka se oli antanut gens tailable à merci et miséricorde***. Vuosi 1830 lupasi lakkauttaa viiniveron. Sen tapoihin ei kuulunut tehdä, mitä se sanoi, eikä sanoa, mitä se teki. Vuosi 1848 lupasi lakkauttaa viiniveron, niinkuin se lupasi kaikkea muutakin. Vihdoin Konstituante, joka ei ollut luvannut mitään, määräsi testamenttisäädöksessään viiniveron poistettavan tammikuun 1. päivänä 1850, kuten jo mainitsimme.

* — Eläköön viinivero! Kolminkertainen eläköön ja vielä kerran eläköön! *Toim.*

** — aatelisto. *Toim.*

*** — oikeudettomalle alhaiselle säädylle. *Toim.*

Mutta juuri kymmentä päivää ennen vuoden 1850 tammiukuun 1. päivää Legislative vahvisti sen taas. Ranskan kansa yritti turhaan poistaa tuon veron: kun se oli heittänyt sen ovesta ulos, se näki sen jälleen tulevan sisälle ikkunasta.

Viiniveroon kohdistuneen kansanvihan selittää se, että siihen liittyivät kaikki Ranskan verojärjestelmän inhottavat puolet. Sen kantotapa oli vihattu, sen jakotapa aristokraattinen, sillä verotusprosentti on sama niin tavallisimmista kuin kalleimmistakin viineistä, vero siis kasvaa geometrisessa suhteessa kuluttajien varakkuuden vähenemiseen nähden, se on nurinkurinen progressiivinen vero. Muodostuen palkkioksi viinien väärentämisestä ja jäljentämisestä se suorastaan myrkyttää säännöllisesti työtätekeviä luokkia. Se vähentää kulutusta asettamalla pikkutulleja jokaisen sellaisen kaupungin porteille, jossa on yli neljä tuhatta asukasta, ja muuttaa joka kaupungin vieraaksi maaksi, jolla on suojelustullit ranskalaista viiniä vastaan. Suuret ja sitäkin enemmän pienet viinikauppiat, marchands de vin, kapakoitsijat, joiden ansiot riippuvat välittömästi viinin kulutuksesta, ovat viiniveron ilmettyjä vastustajia. Ja vihdoin, vähentäessään kulutusta viinivero supistaa tuotteiden menekkimarkkinoita. Samalla kun se tekee kaupungin työläiset kykenemättömiksi ostamaan viiniä, se tekee viiniviljelystä harjoittavat talonpojat kykenemättömiksi myymään viiniä, ja viiniviljelystä harjoittavaa väestöä lasketaan Ranskassa olevan 12 miljoonaa. Viiniveroon kohdistunut kansan viha ja erittäinkin talonpoikien fanaattinen kiihtymys sitä vastaan on sen tähden ymmärrettävää. He eivät sitä paitsi pitäneet sen ennallistamista minään yksityisenä, minään satunnaisena tapahtumana. Talonpojilla on omalaatuista historiallista perimätietoutta, jonka poika perii isältään, ja tässä historiallisessa koulussa on vakiintunut mielipide, että jokainen hallitus lupaa lakkauttaa viiniveron, kun se tahtoo petkuttaa talonpoikia, ja säilyttää tai saattaa sen jälleen voimaan heti, kun on pettänyt talonpojat. Viiniveron perusteella talonpoika saa hajua hallituksesta, sen pyrkimyksistä. Viiniveron uudelleen voimaansaattaminen 20. joulukuuta merkitsi: *Louis Bonaparte on samanlainen kuin muut.*

Hän ei kuitenkaan ollut sellainen kuin muut, hän oli *talonpoikien keksimä*, ja miljoonien allekirjoittamissa viiniveroa vastustavissa anomuksissa he peruuttivat ne äänet, jotka vuosi sitten olivat antaneet »setänsä veljenpojalle».

Maalaisväestön, joka käsittää yli kaksi kolmannesta Ranskan koko väestöstä, muodostavat suurimmaksi osaksi niin sanotut vapaat *maanomistajat*. Niiden ensimmäinen sukupolvi, jonka vuoden 1789 vallankumous vapautti lunastuksesta feodaalisista rasituksista, ei ollut maksanut maastaan mitään. Mutta seuraavat sukupolvet maksoivat *maan hinnan* nimellä sen, mitä heidän puoleksi henkiorjina olleet esi-isänsä olivat maksaneet veroina, kymmenyksinä, päivätöinä jne. Kuta enemmän väestö kasvoi ja kuta enemmän maan lohkominen lisääntyi, sitä kalliimmaksi kävi parsellien hinta, sillä niiden kysyntä kasvoi sitä mukaa kuin ne pienenivät. Mutta samassa suhteessa kuin nousi talonpoikaisparsellien hinta, kasvoi *talonpojan velka*, ts. *hypoteekki*, riippumatta siitä, ostiko hän parsellin välittömästi vai saiko hän sen yhteisperillisiltä pääomaksi arvioituna. Maata rasittavaa velkasitoumusta sanotaan *hypoteekiksi*, maan kiinnitykseksi. Niin kuin keskiaikaiseen maapalstaan akkumuloitui *privilegioita*, niin myös nykyaikaiseen parselliin akkumuloituu *hypoteekkeja*.— Toisaalta parsellijärjestelmän vallitessa maa on sen omistajan pelkkä *tuotantoväline*. Mutta samassa määrässä kuin maata lohkotaan, vähenee sen hedelmällisyys. Koneiden käyttäminen maataloilla, työnjako, sellaiset maanparannuskeinot kuin laskuojien ja kastelukanavien laittaminen jne. käyvät yhä mahdottomammiksi, kun taas *tuottamattomat viljelykustannukset* kasvavat samassa suhteessa kuin itse tuon tuotantovälineen pirstoutuminen. Näin käy siitä huolimatta, onko parsellin omistajalla pääomaa vai ei. Mutta kuta enemmän pirstoutuminen lisääntyy, sitä suuremmassa määrässä maapalsta kaikkine viheliäisimpine irtaimistoi-neen on palstaviljelijän ainoa pääoma, sitä suuremmassa mitassa lakataan sijoittamasta maahan pääomaa, sitä enemmän köyhältä talonpojalta [Kotsass] puuttuu maata, rahaa ja sivistystä maanviljelystieteen saavutusten käyttämiseen, sitä enemmän taantuu maanviljelys. *Puh-*

das tuotto vihdoin vähenee samassa suhteessa kuin *bruttokulutus* kasvaa, kuin talonpojan omaisuus pitää koko hänen perhettään poissa muista toimista kykenemättä kuitenkaan sitä ylläpitämään.

Siis samassa määrässä kuin lisääntyvät väestö ja maan pirstoutuminen, samassa määrin *kallistuu tuotantoväline* — maa — ja vähenee *sen hedelmällisyys*, samassa määrin *rappeutuu maanviljelys ja talonpoika velkaantuu*. Se mikä oli seurauksena, muuttuu vuorostaan syyksi. Jokainen sukupolvi jättää seuraavalle yhä enemmän velkoja, jokainen uusi sukupolvi alkaa elämänsä yhä epäsuotuisampien ja vaikeampien ehtojen vallitessa, kiinnityslainan otto aiheuttaa kiinnityslainan oton, ja kun talonpojan on mahdoton tarjota palstaansa *uuden velan* pantiksi, ts. rasittaa sitä uusilla hypoteekeilla, niin hän joutuu suoraa päätä *koronkiskurin* kynsiin ja *kiskurikorot* käyvät sitä suunnattomammiksi.

Niin jouduttiin siihen, että maata rasittavien *hypoteekkilainojen korkoina* ja *koronkiskurilta saamiensa kiinnityksettömien lainojen korkoina* Ranskan talonpoika ei luovuta kapitalisteille ainoastaan maankorkoa eikä ainoastaan teollista voittoa, sanalla sanoen, ei ainoastaan *koko puhdasta voittoa*, vaan vieläpä *osan työpalkastaankin*; hän on siis vajonnut *irlantilaisen maanvuokraajan* tasalle, vaikka on olevinaan *muka yksityisomistaja*.

Tuota kehityskulkua edistivät Ranskassa jatkuvasti kasvava *verotaakka* ja *oikeuskulut*, mitkä johtuivat osaksi suoranaisesti niistä muodollisuuksista, joilla Ranskan lainsäädäntö saartaa maaomaisuuden, osaksi niistä lukemattomista selkkauksista, joita syntyi toisiinsa rajoituvien ja ristiinkäyvien parsellien omistajien välillä, ja osaksi talonpoikien *käräjäimisinnosta*, sillä heidän omistusnautintonsa supistuu kuvitellun omaisuuden, *omistusoikeuden* fanaattiseen puolustamiseen.

Vuoden 1840 tilastollisen laskelman mukaan Ranskan maanviljelyksen kokonaistuoton arvo oli 5 237 178 000 frangia. Tästä summasta on vähennettävä 3 552 000 000 frangia viljelykustannuksiin, mm. työntekijäin kulutukseen. Puhtaaksi tuotoksi jää 1 685 178 000 frangia, ja siitä on vähennettävä 550 miljoonaa hypoteekkien korkoihin, 100 miljoonaa oikeusviranomaisille, 350 miljoon-

naa veroihin ja 107 miljoonaa kirjaanpanomaksuihin, leimaveroihin, kiinnityspalkkioihin jne. Nettotuotosta jää kolmas osa — 538 miljoonaa; väestön lukumäärän mukaan jaettuna puhdasta tuloa ei tule edes 25 frangia henkeä kohti¹⁶⁰. Tässä laskelmassa ei luonnollisesti ole otettu huomioon kiinnityksetöntä koronkiskontaa, asianaajopalkkioita eikä muuta sellaista.

Tämän jälkeen ymmärtää kyllä Ranskan talonpoikien aseman, kun tasavalta lisäsi heidän entisiin rasituksiinsa vielä uusia. Näemme, että talonpoikien riistäminen eroaa teollisuusproletariaatin riistämisestä ainoastaan *muodollisesti*. Riistäjä on sama: *pääoma*. Yksityiset kapitalistit riistävät yksityisiä talonpoikia *hypoteekkien* ja *koronkiskonnan* avulla, kapitalistiluokka riistää talonpoikaisluokkaa *valtionverojen* avulla. Talonpojan omistusoikeus on se taikakalu, jolla pääoma on lumonnut häntä tähän asti, se tekosyy, jonka varjolla se on yllyttänyt häntä teollisuusproletariaattia vastaan. Vain pääoman kukistuminen voi nostaa talonpojan, vain kapitalisminvastainen proletariihallitus voi tehdä lopun hänen taloudellisesta kurjuudestaan ja yhteiskunnallisesta alennustilastaan. *Perustuslaillinen tasavalta* merkitsee hänen yhtyneiden riistäjiensä diktatuuria, *sosiaalidemokraattinen, punainen* tasavalta — hänen liittolaistensa diktatuuria. Ja vaakakuppi nousee tai laskee aina niiden äänien mukaan, jotka talonpoika pudottaa vaaliurnaansa. Hänen on itsensä ratkaistava kohtalonsa.— Niin sanoivat sosialistit pamfleteissa, albumeissa, kalentereissa ja kaikenlaisissa lentolehtisissä. Nämä sanat kävivät talonpojalle ymmärrettävämmiksi järjestyspuolueen vastakirjoitusten ansiosta; järjestyspuoluekin kääntyi hänen puoleensa ja liioitellen karkeasti ja kuvaillen brutaalisti sosialistisia aatteita ja pyrkimyksiä se tavoitti todellisen talonpoikaissävyn ja kiihotti ylenmäärin hänen himoaan saada kielletty hedelmä. Ymmärrettävimminkin puhuivat kuitenkin itse kokemukset, joita talonpoikaisluokka oli saanut äänioikeuden käyttämisestä, ja ne pettymykset, jotka kolauttivat sitä kerta toisensa jälkeen vallankumouksen kiivaassa kulussa. *Vallankumoukset ovat historian vetureita*.

Talonpoikain vähittäisestä kääntymyksestä ilmeni eri oireita. Se ilmeni jo lakiasäättävän kokouksen vaaleis-

sa, se ilmeni Lyonin ympärillä olevan viiden departementin piiritystilassa, se ilmeni siinä, että muutamia kuu-kausia kesäkuun 13. päivän jälkeen Gironden departementti valitsi Chambre introuvablen* entisen presidentin tilalle erään vuoripuoluelaisen, se ilmeni vuoden 1849 joulukuun 20. pnä, kun kuolleen legitimistin tilalle valittiin edustajaksi punainen *du Gardin*¹⁶¹ departementissa, tuossa legitimistien luvatussa maassa, joka vuosina 1794 ja 1795 oli tasavaltalaisiin kohdistuneiden mitä hirvittävimpien väkivaltaisuuksien näyttämönä, vuoden 1815 *terreur blanchen*** keskuspesässä, jossa murhattiin julkisesti liberaaleja ja protestantteja. Tuon staattisimman luokan vallankumouksellistuminen tulee huomattavimmin näkyviin viiniveron ennallistamisen jälkeen. Hallituksen toimenpiteet ja vuoden 1850 tammi- ja helmikuussa säädetyt lait suuntautuivat melkein yksinomaisesti *departementteja* ja *talonpoikia* vastaan. Vakuuttava todiste näiden kehittymisestä.

Hautpoulin kiertokirje, jolla santarmi nimitettiin prefektin, aliprefektin ja ennen kaikkea määrin inkvisiittoriksi ja järjestettiin urkinta kaukaisimpienkin kylien pimeimpiin kolkkiin ulottuvaksi; *laki koulumestareita vastaan*, joka heidät, talonpoikaisluokan kykymiehet, johtajat, kasvattajat ja neuvonantajat, alisti prefektien mielivaltaan ja ajoi heitä, oppineiden luokan proletaareja, kuin metsänotuksia kunnasta toiseen; *määrejä vastaan suunnattu lakiehdotus*, joka ripusti virkaeron Damokleen-miekan heidän pänsä yläpuolelle ja asetti heidät, talonpoikaiskuntien presidentit, joka hetki vastakkain tasavallan presidentin ja järjestyspuolueen kanssa; *määräys*, joka muutti Ranskan 17 sotilaspiiriä neljäksi pašsalikiksi¹⁶² ja teki kasarmista ja kenttäleiristä ranskalaisten kansallissalongin; *koululaki*, jolla järjestyspuolue yleisen äänioikeuden valtakautena julisti elin-ehdokseen tietämättömyyden ja Ranskan väkivaltaisen tylystämisen — mitä olivat kaikki nuo lait ja toimenpi-

* Tätä nimeä kantaa historiassa 1815 välittömästi Napoleonin toisen kukistumisen jälkeen valittu fanaattisen ultraroyalistinen ja taantumuksellinen edustajakamari. (*Engelsin huomautus vuoden 1896 painokseen.*)

** — valkoinen terrori. *Toim.*

teet? Epätoivoisia yrityksiä saattaa departementit ja departementtien talonpojat jälleen järjestyspuolueen valtaan.

Repressiivisinä toimenpiteinä ne olivat surkeita keinoja, jotka eivät osuneet maaliin. Suuret toimenpiteet, kuten viiniveron ja 45 centimen veron säilyttäminen, miljardin takaisin maksamista koskevien talonpoikaisanomusten ivallinen hylkääminen jne., kaikki nuo keskuksen lainsäädännölliset ukonnuolet osuivat talonpoikaisluokkaan ainoastaan kertaiskuna, tukussa; mainitut lait ja toimenpiteet tekivät hyökkäyksen ja vastarinnan *yleiseksi*, päivän puheenaiheeksi joka mökissä, ne levittivät vallankumousta joka kylään, ne *paikallistivat ja talonpoikaistivat vallankumousta*.

Eivätkö nuo Bonaparten ehdotukset, niiden hyväksyminen kansalliskokouksessa todista toisaalta perustuslaillisen tasavallan molempien mahtien yksimielisyyttä, mikäli kysymyksessä on anarkian kukistaminen, ts. kaikkien niiden luokkien kukistaminen, jotka vastustavat porvariston diktatuuria? Eikö *Soulouque* ollut heti karkeasanaisen kirjelmänsä¹⁶³ jälkeen vakuuttanut lakiasäättävälle kokoukselle *Carlierin* välittömästi seuranneen kirjelmän¹⁶⁴ välityksellä olevansa uskollinen järjestykselle, saman *Carlierin* joka oli *Fouchésin* likainen ja rivo karikatyyri niin kuin *Louis Bonaparte* itse oli *Napoleonin* lattea karikatyyri?

Koululaki on meille osoituksena nuorten katolilaisten ja vanhojen voltairelaisten liittoutumisesta. Saattoiko yhtyneen porvariston valta olla jotakin muuta kuin jesuiitoille ystävällisen restauraation ja vapaamielisyydellä keinoitelevan heinäkuun monarkian yhteistä despotismia? Eikö niitä aseita, jotka toinen porvarisryhmä kamppaillessaan yliherruudesta toisen porvarisryhmän kanssa oli jakanut kansalle käytettäväksi sitä vastaan, pitänyt riistää taas pois kansalta, kun se oli noussut vastustamaan heidän yhteistä diktatuuriaan? Pariisin pikkukauppiaita ei kuohuttanut mikään enemmän kuin tuo kokeeteeraava *jesuiittalaisuuden* näytteillepano, ei edes *concordats à l'amiablen** hylkääminen.

* — sovinnollisten sopimusten. *Toim.*

Sillä välin jatkuivat yhteentörmäykset järjestyspuolueen eri ryhmien välillä, samoin kuin kansalliskokouksen ja Bonapartenkin välillä. Kansalliskokousta ei miellyttänyt, että Bonaparte kohta coup d'étatinsa jälkeen, nimitettyään oman bonapartistisen ministeristön, kutsutti luokseen vastikään prefekteiksi nimitetyt monarkian invalidit ja pani heidän virassaolonsa ehdoksi perustuslainvastaisen agitaation hänen presidentiksi uudelleen valitsemisensa hyväksi, että Carlier juhli virkaanastumistaan lakkauttamalla erään legitimistisen klubin; että Bonaparte perusti oman sanomalehden »Le Napoléon»¹⁶⁵, joka ilmaisi yleisölle presidentin salaiset mielihalut, samaan aikaan kuin hänen ministeriensä tuli kieltää ne lakiasäättävän kokouksen näyttämöllä; kansalliskokousta miellytti hyvin vähän se, että Bonaparte säilytti uhalakin ministeristönsä, piittaamatta sille annetuista useista epäluottamuslauseista; että yritettiin päästä aliupseerien suosioon lisäämällä heille palkkaa neljä souta päivältä ja proletariaatin suosioon plagioidmalla Eugène Suen »Pariisin mysteeriöitä», siis perustamalla kunnialainapankin; sitä miellytti vihdoin hyvin vähän se häpeämättömyys, millä ministerien kautta vaadittiin eloon jääneiden kesäkuun kapinoitsijain karkottamista Algeriaan tarkoituksena saattaa lakiasäättävä kokous en gros* kansan epäsuosioon, samalla kun erinäisillä armahdusmääräyksillä presidentti varasi itselleen en détail** kansan suosiota. Thiers puhui uhkaavia sanoja »coup d'étatista» ja »coups de têtestä»***, ja lakiasäättävä kokous kosti puolestaan Bonapartelle hylkäämällä hänen jokaisen omaksi hyväkseen esittämänsä lakiehdotuksen ja tutkimalla äänekkäästi ja epäluuloisesti hänen jokaista yhteisetua tarkoittavaa lakiehdotustaan, eikö se toimeenpanovaltaa lisätessään koitunut Bonaparten persoonallisen vallan hyödyksi. Sanalla sanoen, lakiasäättävä kokous kosti hyljeksintäkonspiraatiolla.

Legitimistien puolue näki puolestaan harmikseen, kuinka kyvykkäämmät orleanistit anastivat jälleen mel-

* — kerralla. *Toim.*

** — vähin erin. *Toim.*

*** Sanaleikki: »coup d'état» — »valtiokaappaus», »coups de tête» — »ajattelemattomat teot». *Toim.*

kein kaikki virkapaikat ja kuinka *sentralisaatio* lisääntyi, kun he sitä vastoin odottivat menestyvänsä *desentralisaation* ansiosta. Tosiaankin. Vastavallankumous suoritti *väkivaltaista keskitystyötä*, ts. valmisteli vallankumouksen koneistoa. Pankkisetelien pakkokurssilla se *keskitti* jopa Ranskan kullan ja hopeankin Pariisiin pankkiin ja loi siten vallankumoukselle *valmiin sotarahaston*.

Orleanistit näkivät vihdoin harmikseen, että legitimitteettiperiaate nousee taas esiin heidän bastardiperiaatteensa vastakohtana ja että he itse joutuvat joka hetki alennetuiksi ja pahoinpidellyiksi niin kuin porvarissäätyinen vaimo aatelisen puolisonsa taholta.

Olemme tulleet vähitellen huomaamaan, miten talonpojat, pikkuporvarit, yleensä keskikerrokset asettuivat proletariaatin puolelle, joutuivat ilmi ristiriitaan virallisen tasavallan kanssa, joka kohteli niitä kuin vihollisiaan. *Kapina porvariston diktatuuria vastaan, yhteiskunnan uudistamisen tarve, demokraattis-tasavaltalaisten laitosten säilyttäminen yhteiskunnan uudistamiseliminä, ryhmittäminen proletariaatin, ratkaisevan vallankumouksellisen voiman, ympärille* — siinä niin sanotun *sosiaalidemokraattisen puolueen, punaisen tasavallan puolueen, yleiset luonteenpiirteet*. Tämä *»anarkian puolue»*, joksi vastustajat ovat sen ristineet, on samoin kuin *järjestyspuoluekin* eri etujen koalitio. Vanhan yhteiskunnallisen epäjärjestyksen pienimmästä reformista aina vanhan yhteiskuntajärjestyksen kumoamiseen asti, porvarillisesta liberalismista aina vallankumoukselliseen terrorismiin asti, niin kaukana toisistaan ovat ne äärimmäisyydet, jotka muodostavat *»anarkian puolueen»* lähtö- ja päätekohtan.

Suojelustullien poistaminen on sosialismia! sillä se loukkaa järjestyspuolueen *teollisuusryhmän* monopolia. Valtiotalouden järjestely on sosialismia! sillä se loukkaa järjestyspuolueen *finanssiryhmän* monopolia. Ulkomaisen lihan ja viljan tuontivapaus on sosialismia! sillä se loukkaa järjestyspuolueen kolmannen ryhmän, *suurmaanomistuksen*, monopolia. Freetrader-puolueen, ts. Englannin porvariston edistysmielisimmän puolueen, vaatimukset näyttävät Ranskassa järjestään sosialistisilta vaatimuksilta. Voltairelaisuus on sosialismia! sillä se loukkaa järjestyspuolueen neljättä ryhmää, *katolilaista*

ryhmää. Painovapaus, yhdistymisoikeus, yleinen kansanvalistus ovat sosialismia, sosialismia! Nehän loukkaavat järjestyspuolueen yleistä monopolia.

Tilanne oli kypsynyt vallankumouksen kulussa niin nopeasti, että kaikenlaisten uudistuksenystävien, varsin vähäisiä vaatimuksia omaavien keskiluokkien oli pakko ryhtymään äärimmäisen kumouspuolueen lipun alle, *punaisen lipun* alle.

Niin moninaista kuin »anarkian puolueen» tärkeimpien ainesosien *sosialismi* olikin asianomaisen luokan tai luokkaryhmän taloudellisten edellytysten ja niistä johtuvien vallankumouksellisten yleistarpeiden kannalta, niin *yhdessä* kohdassa se kävi yhteen: se julisti olevansa *proletariaatin vapautuksen väline* ja pitävänsä sen vapauttamista *päämääränään*. Toisia petetään tarkoituksellisesti, toiset pettävät itseään uskottelemalla heidän tarpeittensa mukaiseksi muutettua maailmaa kaikille parhaaksi maailmaksi, jossa kaikki vallankumoukselliset vaatimukset toteutuvat ja kaikki vallankumoukselliset yhteentörmäykset tulevat poistetuiksi.

»Anarkian puolueen» jokseenkin samankaikuisten *yleisten* sosialististen fraasien takana piilee »Nationalin», »Pressen» ja »Sièclen» sosialismi, joka tahtoo enemmän tai vähemmän johdonmukaisesti suistaa finanssiylimystön vallan ja vapauttaa teollisuuden ja kaupan niiden tähänastisista kahleista. Se on teollisuuden, kaupan ja maanviljelyksen sosialismia, joiden valtaherrat järjestyspuolueessa kieltävät nuo edut, mikäli ne eivät käy enää yhteen heidän yksityismonopoliensa kanssa. Tuosta *porvarillisesta sosialismista*, joka luonnollisesti, kuten jokainen sosialismin muunnos, vetää mukaansa osan työläisistä ja pikkuporvareista, eroaa varsinainen, *pikkuporvarillinen sosialismi*, sosialismi par excellence*. Pääoma ryövää pikkuporvariin luokkaa pääasiallisesti velkojana, siksi tämä luokka vaatii *luottolaitoksia*; pääoma murjoo sitä *kilpailulla*, siksi se vaatii valtion tukemia *yhtymiä*; pääoma alistaa sen valtaansa *keskittymisen* avulla, siksi se vaatii *progressiivista verotusta*, perintöoikeuden rajoittamista, suurten valtion töiden suorittamista ja muita

* — ennen muuta. *Toim.*

toimenpiteitä, jotka *pidättävät väkivaltaisesti pääoman kasvua*. Koska tämä luokka unelmoi sosialisminsa rauhallisesta toteuttamisesta — ehkä lukuunottamatta lyhytaikaista toista helmikuun vallankumousta — niin tuleva historiallinen kehityskulku näyttää siitä luonnollisesti niiden *järjestelmien soveltamiselta*, joita yhteiskunnan ajattelijat joko ryhmänä tai yksityisinä keksijöinä keksivät tai ovat keksineet. Näistä sosialisteista tulee sitten olemassaolevien socialististen *järjestelmien* eklektikkoja tai adepteja, sen *doktrinäärisen sosialismin* kannattajia, joka oli proletariaatin teoreettisena ilmauksena ainoastaan niin kauan kuin proletariaatti ei ollut vielä kehittänyt omaa vapaata historiallista liikettään.

Tuo utopia, tuo *doktrinäärinen sosialismi*, joka alistaa koko liikkeen palvelemaan sen jotain yhtä puolta ja korvaa yksityisen pedantin aivotoiminnalla yhteisen, yhteiskunnallisen tuotannon ja ennen kaikkea kuvittelee pienten taitotempujen tai suurten sentimentaalisuuksien avulla vallankumouksellisen luokkataistelun ja sen välttämättömyyden olemattomaksi, tuo doktrinäärinen sosialismi oikeastaan vain ihannoii nykyistä yhteiskuntaa, esittää siitä kuvan, jossa ei ole varjopuolia, ja tahtoo toteuttaa ihanteensa vastoin yhteiskunnallista todellisuutta. Samaan aikaan kuin proletariaatti luovuttaa tuon sosialismin pikkuporvaristolle ja eri socialistijohdajien keskinäinen taistelu tuo julki, että jokainen niin sanotuista järjestelmistä on sosiaalisen kumouksen jonkin yhden tilapäismomentin korostamista muihin verraten — *proletariaatti* ryhmittyy yhä enemmän *vallankumouksellisen sosialismin* ympärille, *kommunism*in ympärille, jolle porvaristo itse on keksinyt nimen *Blanqui*. Tämä sosialismi on *vallankumouksen julistamista jatkuvaksi*, se on proletariaatin *luokkadiktatuuria*, joka on välttämätön siirtymävaihe *luokkaeroavuuksien hävittämiseksi yleensä*, niiden tuotantosuhdeiden hävittämiseksi, joihin luokkaeroavuudet perustuvat, noita tuotantosuhdeita vastaavien yhteiskunnallisten suhteiden hävittämiseksi, noista yhteiskunnallisista suhteista johtuvien aatteiden kumoamiseksi.

Tämän esityksen puitteet eivät salli laajemmin käsitellä tätä asiaa.

Olemme nähneet, että niin kuin *finanssiylimystö* asetui väistämättä *järjestys*puolueen johtoon, niin teki myös *proletariaatti* »anarkian puolueessa». Samalla kun erinäiset vallankumoukselliseksi liitoksi yhtyneet luokat ryhmittivät proletariaatin ympärille, samaan aikaan kun departementit muuttuivat yhä epäluotettavammiksi ja itse lakiasäätävä kokous suhtautui yhä äreämmin Ranskan Soulouquen* vaatimuksiin, lähenivät täydennysvaalit, joita oli pitkän aikaa lykätty ja viivytelty ja joissa oli valittava edustajat karkotettujen kesäkuun 13. päivän vuoripuoluelaisten tilalle.

Vihollistensa halveksimana, oletettujen ystäviensä huonosti kohtelemana ja alituisesti nöyryyttämänä hallitus näki vain *yhden* keinon päästä pois sietämättömästä ja arveluttavasta asemasta — *kapinan*. Kapina Pariisissa olisi antanut tilaisuuden julistaa Pariisi ja departementit piiritystilaan ja siten pitää komentoa vaaleissa. Toisaalta järjestyksen ystävien oli pakko tehdä myönnytyksiä hallitukselle, joka oli saanut voiton anarkias-ta, elleivät he itse tahtoneet näyttää anarkisteilta.

Hallitus ryhtyi työhön. Helmikuun alussa 1850 se provosoi kansaa hakkaamalla vapauden puut.¹⁶⁶ Turhaan. Kun vapauden puut olivat kadonneet, niin hallituskin kadotti malttinsa ja perääntyi säikähtäen omaa provokaatiotekoaan. Kansalliskokous suhtautui tuohon Bonaparten kömpelöön vapautumisyritykseen jääkylmän epäluuloisesti. Kuolemattomuusseppelten poistaminen heinäkuun patsaalta ei ollut sen tuloksellisempaa.¹⁶⁷ Se aiheutti armeijan erään osan vallankumouksellisia mielenosoituksia ja antoi kansalliskokoukselle aiheen enemmän tai vähemmän peiteltyyn epäluottamuslauseeseen antamiseen ministeristölle. Turhaan hallituksen sanomalehdistö uhkaili yleisen äänioikeuden poistamisella ja kasakoiden maahanhyökkäyksellä. Turhaan d'Hauptpoul suorastaan haastoi lakiasäätävässä kokouksessa vasemiston lähtemään kadulle ja selitti, että hallitus oli valmis vastaanottamaan sen. Hautpoul ei saanut aikaan mitään muuta kuin puhemiehen kehotuksen palata

* — Napoleon III:n. *Toim.*

asiaan, ja järjestyspuolue antoi vaiteliaan vahingoniloinena erään vasemmistolaisedustajan ivailla Bonaparten vallananastushaluja. Turha oli vihdoin ennustus, että vallankumous tulisi *helmikuun 24. päivänä*. Hallitus sai aikaan sen, että kansa sivuutti huomiotta helmikuun 24. päivän.

Proletariaatti ei antanut provosoida itseään mihinkään *kapinamellakkaan*, sillä sen aikomuksena oli tehdä *vallankumous*.

Hallituksen provokaatioteot vain lisäsivät yleistä suuttumusta vallitsevaa järjestystä kohtaan, mutta ne eivät estäneet vaalikomiteaa, joka oli kokonaan työläisten vaikutuksen alainen, asettamasta Pariisia varten kolmea ehdokasta: *De Flottea, Vidalia ja Carnotia*. *De Flotte* oli kesäkuun karkotettuja ja sai armahduksen Bonaparten erään kansansuosiota tavoittelevan päähänpiston seurauksena, hän oli Blanquin ystävä ja toukuuun 15. päivän yrityksen osanottaja.¹⁶⁸ *Vidal* tunnettiin kommunistisena kirjailijana kirjastaan »Rikkauden jaosta», hän oli Louis Blancin entinen sihteeri Luxembourgin valiokunnassa. *Carnot*, voiton järjestäneen Konventin jäsenen poika, »Nationalin»-puolueen vähiten mainitaan pilannut jäsen, väliaikaisen hallituksen ja toimeenpanokunnan kansanvalistusministeri, oli demokraattisen koululakiehdotuksensa ansiosta elävä vastalause jesuiittain koululakia vastaan. Nuo kolme ehdokasta edustivat kolmea liittoutunutta luokkaa: kärjessä kesäkuun kapinallinen, vallankumouksellisen proletariaatin edustaja, hänen rinnallaan doktrinääri sosialisti, sosialistisen pikkuporvariston edustaja, ja vihdoin kolmantena tasavaltalaisen porvaripuolueen edustaja, puolueen, jonka demokraattiset kaavat olivat järjestyspuoluetta vastaan suunnattuina saaneet sosialistista sisältöä ja menettäneet aikoja sitten varsinaisen merkityksensä. Tämä oli sama *yleinen koalitio porvaristoa ja hallitusta vastaan kuin helmikuussakin*. Mutta tällä kertaa *vallankumouksellisen liiton johdossa oli proletariaatti*.

Kaikesta vastustuksesta huolimatta voittivat sosialistiset ehdokkaat. Yksinpä armeijakin äänesti kesäkuun kapinallisen puolesta omaa sotaministeriään *La Hittea* vastaan. Järjestyspuolue oli kuin salaman lyömä. De-

partementtien vaalit eivät tuoneet sille lohdutusta, ne tuottivat enemmistön vuoripuoluelaisille.

Vuoden 1850 maaliskuun 10. päivän vaalit! Ne olivat vuoden 1848 kesäkuun kumoamista: kesäkuun kapinallisten teurastajat ja karkottajat palasivat kansalliskokoukseen, mutta nöyryytettyinä, karkotettujen seurassa ja näiden periaatteet huulillaan. *Vaalit olivat vuoden 1849 kesäkuun 13. päivän kumoamista:* kansalliskokouksen proskriboima vuoripuolue palasi kansalliskokoukseen, mutta ei enää vallankumouksen komentajana, vaan sen etumaisena torvensoittajana. *Vaalit olivat joulukuun 10. päivän kumoamista:* ministeri La Hitten tappio merkitsi Napoleonin tappiota. Ranskan parlamentin historia tuntee vain yhden vastaavan tapauksen: Kaarle X ministerin d'Hausserin häviön 1830. Vuoden 1850 maaliskuun 10. päivän vaalit olivat vihdoin toukokuun 13. päivän vaalien kumoamista, jotka olivat antaneet järjestyspuolueelle enemmistön. Maaliskuun 10. päivän vaalit olivat vastalause toukokuun 13. päivän enemmistöä vastaan. Maaliskuun 10. päivä oli vallankumousta. Vaaliliput kätkevät taaksensa katukiviä.

»Maaliskuun 10. päivän äänestys tietää sotaa», huudahti Ségur d'Aguesseau, eräs järjestyspuolueen edistyksellisimpiä jäseniä.

Vuoden 1850 maaliskuun 10. päivästä perustuslainen tasavalta siirtyy uuteen vaiheeseen, *hajaantumisvaiheeseensa*. Enemmistön eri ryhmät ovat taasen yhtyneet keskenään ja Bonaparten kanssa, ne ovat taasen järjestyksen pelastajia, ja Bonaparte on taasen niiden *puolueeton mies*. Joskin ne muistavat olevansa kuningasmielisiä, niin vain sen tähden, että ne epäilevät porvarillisen tasavallan mahdollisuutta; joskin Bonaparte muistaa olevansa ehdokas, niin vain sen tähden, että hän epäilee pysyvänsä presidenttinä.

De Flotten, kesäkuun kapinallisen, valitsemiseen Bonaparte vastasi järjestyspuolueen käskystä nimittämällä *Barochen* sisäasiainministeriksi, Barochen, joka oli Blanquin ja Barbèsin, Ledru-Rollinin ja Guinardin syyttäjiä. *Carnotin* valitsemiseen lakiasäättävä kokous vastasi hyväksymällä koululain, *Vidalin* valitsemiseen — kuristamalla sosialistisen lehdistön. Sanomalehdistönsä

toitotuksela järjestyspuolue koettaa karkottaa pelkonsa. »Miekka on pyhä», huudahtaa sen eräs äänenkannattaja; »järjestyksen puolustajien on ryhdyttävä hyökkäykseen punaisten puoluetta vastaan», sanoo toinen; »socialismin ja yhteiskunnan välillä käydään kaksintaistelua elämästä ja kuolemasta, taukoamatonta, armotonta sotaa; tässä epätoivoisessa kaksintaistelussa täytyy jommankumman sortua; ellei yhteiskunta tuhoa socialismia, socialismi tuhoaa yhteiskunnan», kiekuu eräs kolmas järjestyksen kukko. Rakentakaa järjestyksen katusulkuja, uskonnon katusulkuja, perheen katusulkuja! Pariisin 127 000 valitsijasta on tehtävä loppu! Pärttylinyö socialisteille! Järjestyspuolue uskoo todellakin silmänräpäyksen ajan, että sen voitto on taattu.

Kiihkeimmin käyvät sen sanomalehdet »*Pariisin pikkukauppiaiden*» kimppuun. Pariisin pikkukauppiat ovat valinneet edustajakseen kesäkuun kapinallisen! Se merkitsee, että toinen vuoden 1848 kesäkuu on mahdoton; se merkitsee, että toinen vuoden 1849 kesäkuun 13. päivä on mahdoton; se merkitsee, että pääoman moraalinen vaikutus on murrettu; se merkitsee, että porvariston parlamentti edustaa enää vain porvaristoa; se merkitsee, että suuromistus on hukassa, koska sen vasalli — pienomistus — etsii itselleen pelastusta omistamattomien leiristä.

Järjestyspuolue turvautuu tietenkin välttämättömään *kuluneeseen tapaansa*. »*Enemmän repressiivisiä toimenpiteitä!*» se huutaa. »*Kymmenkertaistettava repressiiviset toimenpiteet!*» Mutta sen repressiivinen voima on vähentynyt kymmenkertaisesti, samalla kun vastarinta on satakertaistunut. Tärkein repressiivinen ase, armeija, eikö sekin pitäisi masentaa? Ja järjestyspuolue sanoo viimeisen sanansa: »Tukahduttavan laillisuuden rautarengas on murrettava. *Perustuslaillinen tasavalta on mahdoton*. Meidän on taisteltava todellisilla aseillamme. Vuoden 1848 helmikuusta alkaen olemme taistelleet vallankumousta vastaan *sen* aseilla ja *sen* pohjalla, olemme tunnustaneet *sen* instituutiot; perustuslaki on linnoitus, joka suojelee ainoastaan piirittäviä, muttei piiritettyjä! Toimitettuamme itsemme Troijan hevosen avulla salaa pyhään Ilioniin me emme esi-isiemme, *kreikka-*

*laisten** tapaan valloittaneet viholliskaupunkia, vaan jouduimme itse vangeiksi.»

Perustuslaki pohjaa *yleiseen äänioikeuteen*. *Yleisen äänioikeuden tuhoaminen*, se on järjestyspuolueen, porvarillisen diktatuurin viimeinen sana.

Yleinen äänioikeus antoi porvaristolle oikeuden tähän diktatuuriin toukokuun 4. päivänä 1848, joulukuun 20. päivänä 1848, toukokuun 13. päivänä 1849, heinäkuun 8. päivänä 1849. Yleinen äänioikeus tuomitsi itse itsensä maaliskuun 10. päivänä 1850. Porvariston herruus yleisen äänioikeuden johtopäätöksensä ja tuloksensa, kansan suvereenin tahdon kategorisena ilmauksena — siinä on porvarillisen perustuslain merkitys. Mutta mitä merkitystä olisi perustuslailla siitä hetkestä lähtien, kun tämän äänioikeuden, tämän kansan suvereenin tahdon sisältönä ei ole enää porvariston herruus? Eikö porvariston velvollisuus ole säännellä äänioikeutta niin, että se ajaisi takaa sitä, mikä on järjellistä, ts. porvariston herruutta? Eikö yleinen äänioikeus, kumotessaan tämän tästä olemassaolevan valtiomahdin ja luodessaan sen uudelleen itse itsestään, tee siten loppua kaikesta pysyvästä, aseta joka hetki kaikkea olemassaolevaa valtaa kyseenalaiseksi, tuhoa arvovaltaa, uhkaa kohottaa itse anarkiaa arvovallaksi? Kuka saattaisi vielä epäillä sitä vuoden 1850 maaliskuun 10. päivän jälkeen?

Porvaristo, hylätessään yleisen äänioikeuden, jolla se oli verhonnut itseään tähän asti ja josta se oli ammentanut ylivaltaansa, tunnustaa peittelemättä: »*Tähän asti diktatuurimme on ollut olemassa kansan tahdosta, nyt sitä tullaan lujittamaan vastoin kansan tahtoa.*» Ollen johdonmukainen se ei etsi enää itselleen tukea *Ranskasta*, vaan sen ulkopuolelta, ulkomailta, *invaasiosta*.

Invaasiokutsullaan tämä toinen Koblenz¹⁶⁹, joka on valinnut olopaikakseen Ranskan, nostattaa itseään vastaan kaikki kansalliset intohimot. Hyökkäämällä yleistä äänioikeutta vastaan se antaa *yleisen aiheen* uuteen vallankumoukseen, ja vallankumous tarvitsee juuri sel-

* Sanaleikki: »grecs» — »kreikkalaiset», mutta myös »ammattihuijarit». (*Engelstin huomautus vuoden 1895 painokseen.*)

laista aihetta. Jokainen *erityinen* aihe erottaisi vallankumouksellisen liiton ryhmiä ja toisi näkyviin niiden väliset erot. Mutta *yleinen* aihe huumaa puolivallankumoukselliset luokat, se sallii niiden pettää itseään sen suhteen, mikä *tietty luonne* on tulevalla vallankumouksella ja mitä seurauksia koituu niiden omasta toiminnasta. Jokainen vallankumous tarvitsee bankettikysymyksen. Yleinen äänioikeus — siinä uuden vallankumouksen bankettikysymys.

Perääntyessään *yhdistetyn* valtansa ainoasta mahdollisesta muodosta, *luokkaherruutensa* mahtavimmasta ja täydellisimmästä muodosta, *perustuslaillisesta tasavallasta*, takaisin alempaan, epätäydelliseen, heikompaan muotoon, *monarkiaan*, liittoutuneet porvarisryhmät julistivat oman tuomionsa. Ne muistuttavat vanhusta, joka saadakseen jälleen nuoruudenvoimansa kaivoi esille lapsenvaatteensa ja koetti kiskoa ne kuivettuneen kehonsa verhoksi. Niiden tasavallan ansiota oli vain se, että se *oli vallankumouksen ansari*.

Vuoden 1850 maaliskuun 10. päivän muistokirjoituksena on:

*Après moi le déluge!**

IV

YLEISEN ÄÄNIOIKEUDEN LAKKAUTTAMINEN 1850

(Edellisten kolmen luvun jatko on otettu »Neue Rheinische Zeitungin» viimeksi ilmestyneen, viidennen ja kuudennen kaksoisvihkon »Katsauksesta». Siinä selostetaan aluksi Englannissa 1847 puhjennutta suurta kaupapapulaa ja tehdään selkoa niistä jälkivaikutuksista, joita se aiheutti Euroopan mannermaalla ja jotka selittävät silloisten poliittisten selkkausten kärjistymisen vuoden 1848 helmikuun ja maaliskuun vallankumouksiksi, ja osoitetaan sitten, kuinka vuonna 1848 taasen alkanut ja 1849 vielä korkeammalle kohonnut teollisuuden ja kaupan kukoistus lamautti vallankumouksellisen nousun

* — Minun jälkeeni vedenpaisumus. (Sanat kuuluvat Ludvig XV:lle.) *Toim.*

ja teki samalla taantumuksen voiton mahdolliseksi. Nimenomaan Ranskasta sanotaan sitten seuraavaa:)*

Samoja oireita ilmeni *Ranskassa* vuodesta 1849 ja varsinkin vuoden 1850 alusta alkaen. Pariisin teollisuuslaitokset toimivat täydellä teholla, ja myös Rouenin ja Mülhausenin puuvillatehtaat toimivat jotakuinkin hyvin, joskin täälläkin, kuten Englannissa, raaka-aineiden korkeat hinnat ovat olleet haittana. Espanjan laaja tulliudistus ja erilaisten ylellisyystavarain tullien alentaminen Meksikossa edistivät lisäksi erityisesti kukoistustilan kehittymistä Ranskassa; ranskalaisten tavaroiden vienti noille markkinoille lisääntyi huomattavasti. Pääomien lisääntyminen johti Ranskassa moniin keinottelurytyksiin, joihin antoi aihetta Kalifornian kultakaivosten laajamittainen käyttö. Syntyi joukko yhtiöitä, jotka alhaisilla osakemaksuillaan ja sosialistisiksi väritetyillä prospekteillaan vetosivat suoraan pikkuporvariin ja työläisten rahapussiin, mutta jotka ylipäänsä olivat sitä aitoa puijausta, mikä on ominaista yksinomaan ranskalaisille ja kiinalaisille. Eräs näistä yhtiöistä on jopa suoranaisesti hallituksen suojeluksessa. Tuontitullit tuottivat Ranskassa yhdeksänä ensimmäisenä kuukautena vuonna 1848 63 miljoonaa frangia, 1849 — 95 miljoonaa frangia ja 1850 — 93 miljoonaa frangia. Vuoden 1850 syyskuussa ne nousivat muuten vuoden 1849 samaan kuukauteen verraten enemmän kuin miljoonalla. Vienti nousi samaten 1849 ja vielä enemmän 1850.

Parhaimpana todistuksena jälleen koittaneesta kukoistuskaudesta on se, että Ranskan pankki otti vuoden 1850 elokuun 6. päivän lain mukaan jälleen käytäntöön käteissuoritukset. Maaliskuun 15. päivänä 1848 pankki oli saanut valtuudet lakkauttaa käteissuoritukset. Pankkiseteleitä oli silloin, maaseutupankit mukaan luettuina, liikkeellä 373 miljoonaa frangia (14 920 000 Englannin puntaa). Marraskuun 2. päivänä 1849 oli liikkeellä oleva setelimäärä 482 miljoonaa frangia eli 19 280 000 Englannin puntaa; lisäys oli 4 360 000 Englannin puntaa, ja syyskuun 2. päivänä 1850 496 miljoonaa frangia eli

* Tämän alkuselvityksen kirjoitti Engels vuoden 1895 painosta varten. *Toim.*

19 840 000 Englannin puntaa; lisäys oli siis noin 5 miljoonaa Englannin puntaa. Mitään setelien arvon laske- mista ei tällöin tapahtunut; päinvastoin, seteliliikkeen lisääntymistä seurasi kullan ja hopean alati kasvava kasaantuminen pankkiholveihin, niin että kesällä 1850 metallirahavarat nousivat noin 14 miljoonaan Englannin puntaan, mikä oli Ranskassa ennen kuulumatonta. Se, että pankki siten kykeni korottamaan rahaliikettään ja toimivaa pääomaansa 123 miljoonalla frangilla eli 5 miljoonalla Englannin punnalla, todistaa loistavasti, kuinka oikea oli eräessä edellisessä vihkossa* esittämämme väite, ettei vallankumous suinkaan suistanut finanssiylimystä, vaan vieläpä vahvisti sitä. Vielä selvemmäksi tuo tulos käy seuraavasta Ranskan viime vuosien pankkilainsäädäntöä koskevasta katsauksesta. Kesäkuun 10. päivänä 1847 pankki valtuutettiin laskemaan liikkeelle 200 frangin seteleitä; pienin seteli oli siihen asti ollut 500 frangin arvoinen. Vuoden 1848 maaliskuun 15. päivänä annettu asetus selitti Ranskan pankin setelit lailiseksi maksuvälineeksi ja vapautti pankin velvollisuudesta lunastaa niitä metallirahalla. Pankin setelinanto-oikeus rajoitettiin 350 miljoonaan frangiin. Samalla se valtuutettiin päästämään liikkeeseen 100 frangin seteleitä. Huhtikuun 27. päivänä annettu asetus määräsi yhdistämään departementtipankit Ranskanpankkiin; eräs toinen, vuoden 1848 toukokuun 2. päivänä annettu asetus korotti sen setelien liikkeeseenlaskumäärää 442 miljoonaan frangiin. Muuan vuoden 1849 joulukuun 22. päivänä annettu asetus nosti setelien liikkeeseenlaskun maksimirajan 525 miljoonaan frangiin. Vihdoin vuoden 1850 syyskuun 6. päivän laki saattoi jälleen voimaan setelien vaihdon metallirahaksi. Nuo tosiasiat: seteliliikkeen jatkuva lisääntyminen, Ranskan koko luotto- toiminnan keskittyminen pankin käsiin ja Ranskan kaiken kullan ja hopean kasaantuminen pankkiholveihin, veivät herra Proudhonin siihen johtopäätökseen, että pankin oli nyt luotava vanha käärmeennahkansa ja muuttuttava proudhonilaiseksi kansanpankiksi. Hänen ei kuitenkaan olisi tarvinnut tuntea edes Englannin pank-

* Ks. tätä osaa, s. 536—539. *Toim.*

kirajoitusten historiaa v. 1797—1819¹⁷⁰, hänen olisi tarvinnut vain suunnata katseensa Kanaalin ylitse nähdäkseen, että tuo tosiasia, joka hänestä oli porvarillisen yhteiskunnan historiassa ennen kuulumaton, oli mitä normaalisin porvarillinen tapaus, joka nyt oli Ranskassa ensikertainen ilmiö. Nähdään siis, että näennäisesti vallankumoukselliset teoreetikot, jotka väliaikaisen hallituksen jälkeen pitivät Pariisissa suurta suuta, olivat suoritettujen toimenpiteiden luonteesta ja tuloksista yhtä tietämättömiä kuin väliaikaisen hallituksen herrat itsekin.

Huolimatta teollisuuden ja kaupan menestyksestä, josta Ranska hetkellisesti iloitsi, väestön pääjoukko, 25 miljoonaa talonpoikaa, kärsi kovasta lamatilasta. Viime vuosien hyvät sadot olivat painaneet viljan hinnat Ranskassa vielä paljon alemmaksi kuin Englannissa, ja velkaantuneiden, koronkiskurien näännyttämien ja verojen rasittamien talonpoikien asema saattoi niin ollen olla kaikkea muuta kuin loistava. Kolmen viimeksi kulu-
neen vuoden historia on kuitenkin todistanut riittävän selvästi, ettei tämä väestöluokka suinkaan kykene tekemään mitään vallankumouksellista aloitetta.

Kukoistuskausi kuten pulakausikin alkaa mannermaalla myöhemmin kuin Englannissa. Alkuprosessi tapahtuu aina Englannissa; Englanti on porvarillisen maailmankaikkeuden demiurgi. Porvarillisen yhteiskunnan yhä uudelleen läpikäymän kehitysjakson eri vaiheet esiintyvät mannermaalla sekundäärisessä ja tertiäärisessä muodossa. Ensinnäkin mannermaa vie Englantiin suhteettomasti enemmän kuin mihinkään muuhun maahan. Tämä Englantiin suuntautuva vienti riippuu kuitenkin vuorostaan Englannin asemasta, varsinkin merentakaisilla markkinoilla. Edelleen Englanti vie merentakaisiin maihin verrattomasti enemmän kuin koko mannermaa, joten noihin maihin suuntautuvan mannermaisen viennin määrä riippuu aina Englannin merentakaisesta viennistä. Mikäli siis pulat synnyttävät vallankumouksia ennen kaikkea mannermaalla, niin niiden syy on kuitenkin Englannissa. Porvarillisen maailman raajoissa täytyy luonnollisesti tapahtua väkivaltaisia purkauksia pikemmin kuin sen sydämessä, missä on enem-

män korvaamismahdollisuuksia. Toisaalta se, missä määrin mannermaan vallankumoukset vaikuttavat Englantiin, on samalla ilmapuntari, joka osoittaa, missä määrin nämä vallankumoukset todella asettavat kyseenalaiseksi porvarillisen järjestelmän olemassaolon tai missä määrin ne koskevat ainoastaan sen poliittisia muodostumia.

Tämän yleisen kukoistuksen vallitessa, jolloin porvarillisen yhteiskunnan tuotantovoimat kehittyvät niin rehevästi kuin porvarillisissa oloissa ylipäänsä on mahdollista, ei voi olla puhettakaan todellisesta vallankumouksesta. Sellainen vallankumous on mahdollinen ainoastaan kausina, jolloin *nuo molemmat tekijät — uuden-aikaiset tuotantovoimat ja porvarilliset tuotantomuodot* — joutuvat keskenään *ristiriitaan*. Ne monet riidat, joihin mannermaisen järjestyspuolueen eri ryhmien edustajat nyt antautuvat kompromettoiden toinen toisiaan, eivät suinkaan johda uusiin vallankumouksiin, vaan päinvastoin ne ovat mahdollisia ainoastaan siitä syystä, että yhteiskunnallisten suhteiden perusta on tällä hetkellä niin varma ja — mitä taantumus ei tiedä — niin *porvarillinen*. Siitä kimmahtavat takaisin kaikki porvarillista kehitystä pidättämään pyrkivät taantumukselliset yritykset samoin kuin demokraattien koko siveellinen suuttumus ja kaikki intomieliset julistukset. *Uusi vallankumous on mahdollinen ainoastaan uuden pulan seurauksena. Edellinen on kuitenkin yhtä varmaa kuin jälkimmäinenkin.*

¶ | Palatkaamme nyt *Ranskaan*.

Voiton, jonka kansa oli saavuttanut pikkuporvarien kanssa vaaleissa maaliskuun 10. päivänä, se itse teki mitättömäksi pakottaessaan suorittamaan uudet vaalit huhtikuun 28. päivänä. Vidal oli valittu paitsi Pariisissa myös Niederrheinissä. Pariisin komitea, jossa pikkuporvaristo ja vuoripuolue olivat vahvasti edustettuina, sai hänet suostumaan Niederrheinin edustajaksi. Maaliskuun 10. päivän voitto menetti ratkaisevan merkityksensä; lopullista ratkaisua lykättiin jälleen, kansan jännittyneisyys laukesi, kansaa totutettiin vallankumouksellisten voittojen asemesta legaalisiin voittoihin. Eugène Suen, tuon tunteellisen pikkuporvarin ja yhteiskun-

nallisen haaveilijan ehdokkuus mitätöi vihdoin täydelleen maaliskuun 10. päivän vallankumouksellisen merkityksen, kesäkuun kapinan rehabilitoimisen; proletariaatti saattoi hyväksyä tuon ehdokkuuden ainoastaan pilana, jolla tahdottiin miellyttää grisettejä. Vastustajansa horjuvan politiikan rohkaisemana järjestyspuolue asetti tuota hyväaikeista ehdokasta vastaan ehdokkaan, jonka piti edustaa kesäkuun *voittoa*. Tämä koominen ehdokas oli spartalainen perheenisä Leclerc, jonka sankarilliset varusteet sanomalehdistö kuitenkin riipi pala palalta pois ja joka kärsi vaaleissa loistavan tappion. Huhtikuun 28. päivän uusi vaalivoitto teki vuoripuolueen ja pikkuporvariston ylimieliseksi. Sisimmässään vuoripuolue jo riemuitsi, että se voi saavuttaa toiveittensa päämäärän puhtaasti laillista tietä ja ilman uutta vallankumousta, joka asettaisi proletariaatin jälleen etualalle; se uskoi varmasti saavansa vuoden 1852 uusissa vaaleissa yleisellä äänioikeudella asetetuksi herra Ledru-Rollinin presidentintuolille ja vuoripuoluelaiusten enemmistön kansalliskokoukseen. Järjestyspuolue, jonka uudet vaalit, Suen ehdokkuus ja vuoripuolueen sekä pikkuporvariston mieliala olivat saaneet täysin vakuuttuneeksi, että ne olivat päättäneet pysyä kaikissa tapauksissa levollisina, vastasi molempiin vaalivoittoihin *vaalilaililla*, joka teki lopun yleisestä äänioikeudesta.

Hallitus varoi tekemästä tuota lakiehdotusta omalla vastuullaan. Se oli tekevinään myönnytyksen enemmistölle siirtäen lakiehdotuksen tuon enemmistön korkeiden arvohenkilöiden, seitsemäntoista linnakreivin¹⁷¹, valmisteltavaksi. Yleisen äänioikeuden poistamista ei siis ehdottanut kansalliskokoukselle hallitus, vaan sitä ehdotti itselleen kokouksen enemmistö.

Toukokuun 8. päivänä lakiehdotus esitettiin kamarille. Koko sosiaalidemokraattinen sanomalehdistö ryhtyi yhtenä miehenä saarnaamaan, että kansan oli käyttäydettävä arvokkaasti, pysyttävä calme majestuerex*, passiivisena ja luotettava edustajiinsa. Noiden lehtien jokainen artikkeli oli tunnustus, että vallankumous oli ennen kaikkea tuhoava niin sanotun vallankumoukselli-

* — majesteettisen tyynenä. *Toim.*

sen sanomalehdistön ja että nyt siis oli kysymyksessä sen itsenäilytys. Vallankumoukselliseksi luuloteltu sanomalehdistö paljasti salaisuutensa. Se allekirjoitti oman kuolemantuomionsa.

Toukokuun 21. päivänä vuoripuolue esitti kysymyksen alustavaan käsittelyyn ja ehdotti hylättäväksi koko suunnitelman, koska se loukkasi perustuslakia. Järjestyspuolue vastasi, että perustuslakia tullaan rikkomaan, jos se on tarpeellista, mutta nyt sitä ei tarvinnut tehdä, koska perustuslakia voitiin tulkita miten tahansa ja ainostaan enemmistö oli pätevä ratkaisemaan, mikä tulkinta oli oikea. Thiersin ja Montalembertin tekemiin hurjiin hyökkäyksiin vuori vastasi säädylisellä ja sivistyneellä humanisuudella. Se vetosi oikeusperustaan; järjestyspuolue neuvoi sitä asettumaan sille perustalle, jolla oikeus versoo, ts. porvarillisen omaisuuden perustalle. Vuoripuolue ruikutti: tahdotaanko todella manata kai-kin voimin esiin vallankumous? Järjestyspuolue vastasi: se ei tule olemaan odottamaton.

Alustavasta käsittelystä tehtiin loppu toukokuun 22. päivänä 462 äänellä 227 vastaan. Samat miehet, jotka olivat niin juhlallisesti ja perusteellisesti todistelleet, että kansalliskokous ja jokainen edustaja menettävät valtuutensa heti kun he luopuvat kansasta, valtuuttajastaan, istua kököttivät paikoillaan ja sen sijaan, että olisivat toimineet itse, koettivat nyt yhtäkkiä saada maan toimimaan, nimittäin anomusten avulla; he istuivat hievahtamatta vielä silloinkin, kun laki meni toukokuun 31. päivänä loistavasti läpi. He koettivat kostaa puolestaan vastalauseella, jossa he merkityttivät olevansa viattomia perustuslain raiskaamiseen, vastalauseella, jota he eivät edes esittäneet julkisesti, vaan jonka he sujauttivat salaa puhemiehen taskuun.

150 000 miestä käsittävä armeija Pariisissa, lopullisen ratkaisun loputon lykkääminen, sanomalehdistön rauhoitumiskehotukset, vuoripuolueen ja vastavalittujen edustajien arkuus, pikkuporvarien majesteettinen tyyneys, mutta ennen kaikkea kaupan ja teollisuuden kukoistus estivät proletariaattia yrittämästä vallankumousta.

Yleinen äänioikeus oli tehnyt tehtävänsä. Kansan enemmistö oli käynyt kasvatuskoulun, jona yleinen äänioi-

keus vain voikin olla vallankumouksen kaudella. Tuosta oikeudesta oli tekevä lopun joko vallankumous tai taantumus.

Kohta tämän jälkeen syntyneessä selkkauksessa vuoripuolue käyttäytyi sitäkin tarmokkaammin. Sotaministeri d'Hautpoul oli sanonut puhujalavalta helmikuun kapinaa onnettomaksi katastrofiksi. Vuoren puhujille, jotka toivat kuten aina siveellisen suuttumuksensa ilmi äänekkäästi, puhemies Dupin ei antanut puheenvuoroa. Girardin ehdotti, että vuoripuolue poistuisi heti joukolla. Tulos: vuoripuolue jäi istumaan, mutta Girardin heitettiin arvottomana pois sen helmasta.

Vaalilaki kaipasi vielä erästä lisäystä, uutta *painolakia*. Sitä ei tarvinnut odottaa kauan. Hallituksen ehdotus, jota järjestyspuolue oli korjausehdotuksillaan moninkertaisesti tiukentanut, korotti vakuuksia, asetti ylimääräisen leimamaksun alakertaromaaneista (vastaus Eugène Suen valitsemiseen), asetti veron kaikille viikko- tai kuukausijulkaisuissa ilmestyville teoksille tiettyyn arkkimäärään asti ja sääti lopuksi, että jokainen sanomalehtiartikkeli on varustettava tekijän allekirjoituksella. Vakuuksia koskevat määräykset tappoivat niin sanotun vallankumouksellisen sanomalehdistön; kansa piti niiden tuhoutumista hyvityksenä yleisen äänioikeuden lakkauttamisesta. Uuden lain tarkoitus ja vaikutus eivät kuitenkaan koskeneet yksinomaisesti sanomalehdistön tätä osaa. Niin kauan kuin sanomalehdistö oli anonymia, se oli määrättömän ja nimettömän yleisen mielipiteen välittäjä; se oli kolmantena mahtina valtiossa. Kun jokainen artikkeli oli allekirjoitettava, sanomalehdestä tuli pelkkä enemmän tai vähemmän tunnettujen henkilöiden kirjallisten tuotteiden kokoelma. Jokainen artikkeli laski lehti-ilmoituksen tasolle. Tähän asti sanomalehdet olivat kiertäneet eräänlaisena yleisen mielipiteen paperirahana; nyt ne muuttuivat jokseenkin epävarmoiksi yksinäisvekseleiksi, joiden kelpoisuus ja kiertokulku eivät riippuneet ainoastaan asettajan, vaan myös siirtäjän nauttimasta luotosta. Järjestyspuolueen sanomalehdistö ei ollut kiihottanut ainoastaan yleisen äänioikeuden lakkauttamiseen, vaan myös äärimmäisiin toimenpiteisiin »huonoa» sanomalehdistöä vastaan. Mutta

kaamean anonyymina »hyvä» sanomalehdistö ei itsekään sopinut järjestyspuolueelle ja varsinkaan sen yksityisille maalaisedustajille. Se tahtoi olla tekemisissä ainoastaan palkattujen kirjailijoiden kanssa, tietää heidän nimensä, asuinpaikkansa ja tuntomerkinsä. Turhaan »hyvä» sanomalehdistö valitteli kiittämättömyyttä, jolla sen ansiota palkittiin. Laki meni läpi ja nimenmainintamääräys kolhaisi ennen muuta sitä itseään. Tasavaltalaisten lehdimiesten nimet olivat melko tunnettuja; mutta kunnioitettavat toiminimet »Journal des Débats», »Assemblée nationale»¹⁷², »Constitutionnel»¹⁷³ jne. yms. joutuivat kovasti mainostettuine valtioviisauksineen surkeaan asemaan, kun tuo arvoituksellinen sakki kerralla pelkistyi ostettavissa oleviksi ja kokeneiksi Granier de Cassagnac'n tapaisiksi penny-a-linersiksi*, jotka puolustivat käteismaksusta mitä tahansa, tai Capefiguen tapaisiksi vanhoiksi pesurievuiksi, jotka sanoivat itseään valtiomiehiksi, tai »Débatsin» herra Lemoinnen tapaisiksi keteeraaviksi kynänpyörittäjiiksi.

Painolaista käydyn keskustelun aikana vuoripuolue osoitti laskeneensa jo sellaiselle moraalisen rappeutuneisuuden asteelle, että sen oli rajoitettava vain taputtamaan käsiään erään vanhan ludvigfilipiläisen kuuluisuuden, herra Victor Hugon, loistavalle sanatulvalle.

Vaalilain ja painolain hyväksymistä seurasi vallankumouksellisen ja demokraattisen puolueen poistuminen julkiselta näyttämöltä. Ennen lomalle lähtöään, heti istuntokauden päätyttyä vuoripuolueen molemmat ryhmät — sosialistiset demokraatit ja demokraattiset sosialistit — antoivat kaksi manifestia, kaksi testimonia paupertatis**, joissa he todistelivat, että joskaan voima ja menestys eivät ole koskaan olleet heidän puolellaan, he ovat toki aina olleet ikuisen oikeuden ja kaikkien muiden ikuisten totuuksien puolella.

Tarkastelkaamme nyt järjestyspuoluetta. »Neue Rheinische Zeitungin» 3. vihkossa sivulla 16 sanottiin: »Yhtyneiden orleanistien ja legitimistien restauraatiohaluja vastaan Bonaparte puolustaa todellisen valtansa oikeus-

* — rivimaksusta kirjoittajat. *Toim.*

** — köyhyydentodistusta. *Toim.*

perustetta: tasavaltaa. Restaurationihaluista Bonapartea vastaan järjestyspuolue puolustaa yhteisen herruutensa oikeusperustetta: tasavaltaa. Legitimistit puolustavat orleanisteja vastaan ja orleanistit legitimistejä vastaan status quota: tasavaltaa. Nämä kaikki järjestyspuolueen ryhmät, joista jokaisella on in petto oma kuninkaansa ja oma restauraationsa, asettavat kilpailijainsa vallan-anastus- ja kapinahaluja vastaan porvariston yhteisen herruuden, muodon, jossa erityiset vaatimukset neutralisoituvat ja säilyvät: *tasavallan...* Thiers puhui enemmän totta kuin aavistikaan sanoessaan: 'Me kuningasmieliset olemme perustuslaillisen tasavallan todellinen tuki.'*»

Tämä komedia, jota républicains malgré eux** esittivät, status quon*** vastustamisen ja sen alinomaisen lujittamisen komedia; Bonaparten ja kansalliskokouksen väliset lakkaamattomat kahnaukset; alinomaa uusiutuva vaara, että järjestyspuolue hajoaa alkuosiinsa ja sen ryhmien alituinen yhteenliittyminen; jokaisen ryhmän yrietykset kääntää jokainen yhteisestä vihollisesta saatu voitto väliaikaisten liittolaistensa tappioksi; keskinäistä kateutta, vihankaunaa, vainoamista, väsymätöntä miekkojen paljastamista, minkä loppuna on aina jälleen baiser Lamourette¹⁷⁴ — koko tämä ikävyydyttävä erhekomedial ei ollut vielä koskaan kehittynyt niin klasisisesti kuin kuuden viime kuukauden aikana.

Järjestyspuolue piti vaalilakia samalla Bonapartesta saamanaa voittona. Eikö hallitus ollut luopunut tehtävistään jättäessään seitsemäntoista valiokunnalle ehdotuksensa viimeistelyn ja siitä lankeavan edesvastuun? Eikö Bonaparten päävoimana kokousta vastaan ollut se, että hän oli kuuden miljoonan valitsema? — Bonaparte puolestaan piti vaalilakia kokoukselle tehtynä myönnötyksenä, jolla hän oli ostanut lainsäädäntövallan ja toimeenpanovallan välisen sopusoinnun. Tuo halpamainen seikkailija vaati palkaksi määrärahasa korottamista kolmella miljoonalla. Saattoiko kansalliskokous antautua selkkaukseen toimeenpanovallan kanssa juuri hetke-

* Ks. tätä osaa, s. 535. *Toim.*

** — tasavaltalaiset vastoin tahtoaan. (Viittaus Molièren komediaan Lääkäri vastoin tahtoaan.) *Toim.*

*** — vallitsevaa tilaa. *Toim.*

nä, jolloin se itse oli julistanut ranskalaisten valtaenemistön pannaan? Kokous äityi, se oli menemäisillään äärimmäisyyksiin, sen valiokunta hylkäsi ehdotuksen, bonapartistinen sanomalehdistö vuorostaan otti uhkaavan asennon ja viittasi kansaan, joka oli tehty perinnöttömäksi, jolta oli riistetty äänioikeus; ryhdyttiin useihin meluisiin sovintoyrityksiin, ja kokous antoi lopulta periksi asiallisesti, mutta kosti samalla periaatteellisesti. Kolmen miljoonan suuruisen vuosittaisen periaatteellisen määrärahalisäyksen asemesta se myönsi Bonapartelle 2 160 000 frangia kerta-avustusta. Sitä paitsi tuonkin myönnytyksen se teki vasta sitten, kun Changarnier, tämä järjestyspuolueen kenraali ja odottamaton Bonaparten suojelija, oli kannattanut sitä. Kokous myönsi siis nuo kaksi miljoonaa oikeastaan Changarnierille eikä Bonapartelle.

Tuon *de mauvaise grace** heitetyn lahjan Bonaparte otti vastaan samalla mielellä kuin se annettiin. Bonapartistinen sanomalehdistö aloitti uudelleen hyökkäilynsä kansalliskokousta vastaan. Kun sitten painolaista keskusteltaessa tehtiin korjausehdotus kirjoittajien nimien osoittamisesta, mikä taaskin suuntautui erikoisesti toisarvoisia lehtiä, Bonaparten yksityisintressien edustajia vastaan, bonapartistien pää-äänenkannattaja »Pouvoir»¹⁷⁵ hyökkäsi avoimesti ja kiivaasti kansalliskokousta vastaan. Ministerien täytyi kansalliskokouksessa kieltäytyä tuosta lehdestä; »Pouvoirin» päätoimittaja haastettiin kansalliskokouksen eteen ja tuomittiin maksamaan korkein rahasakko, 5000 frangia. Seuraavana päivänä »Pouvoir» julkaisi vielä julkeamman artikkelin kokousta vastaan, ja hallitus kosti asettamalla heti useita legitimistien lehtiä syytteeseen perustuslain loukkaamisesta.

Vihdoin asetettiin kysymys kamarin istuntojen lykkäämisestä. Bonaparte toivoi tuota lykkäystä saadakseen toimia esteettömästi. Järjestyspuolue toivoi sitä osaksi ryhmäkuntalaisjuoniensa toteuttamiseksi ja osaksi eri edustajien yksityisetujen vuoksi. Kumpikin tarvitsi sitä lujittaakseen ja laajentaakseen maaseudulla taantumuksen voittoa. Kokous siirsi siis istuntonsa elokuun 11,

* — vastahakoisesti. *Toim.*

päivästä marraskuun 11. päivään. Mutta kun Bonaparte ei ollut suinkaan salannut, että hänen tarkoituksenaan oli vain päästä kansalliskokouksen kiusallisesta valvonnasta, niin kokous antoi luottamuslauseelleen presidenttiin kohdistuvan epäluottamuksen leiman. Kaksikymmentä kahdeksan jäsentä käsittävästä vakinaisesta valiokunnasta, jonka oli loma-ajalla oltava tasavallan hyvän vartijana, jätettiin kaikki bonapartistit pois.¹⁷⁶ Heidän tilalleen valittiin jopa muutamia »Sièclen» ja »Nationalin» tasavaltalaisia tarkoituksena osoittaa presidentille, että enemmistö oli uskollinen perustuslailliselle tasavallalle.

Vähän ennen lomaa ja varsinkin heti kamarin mentyä lomalle järjestyspuolueen molemmat suuret ryhmät, orleanistit ja legitimistit, näyttivät haluavan sopia yhdistämällä molemmat kuningashuoneet, joiden lippujen alla ne taistelivat. Lehdet olivat täynnään sovintoehdotuksia, joista keskusteltiin Ludvig Filipin sairastuon ääressä St. Leonardsissa, kunnes Ludvig Filipin kuolema yksinkertaisti äkkiä tilanteen. Ludvig Filip oli vallananastaja, hän oli ryövännyt Henrik V:n, kun taas Pariisin kreivi oli Henrik V:n lapsettomuuden vuoksi hänen valtaistuimensa laillinen perijä. Mitkään tekosyyt eivät nyt enää estäneet noiden molempien hallitsijasukujen etujen yhteensulautumista. Mutta juuri nyt porvariston molemmat ryhmät käsittivät, ettei heitä erottanut minkään määrätyn kuningashuoneen haaveellinen ihailu, vaan pikemminkin heidän erilaiset luokkaetunsa pitivät erossa molempia hallitsijasukuja. Legitimistit, jotka olivat tehneet toivoretken Henrik V:n hovileiriin Wiesbadeeniin, samoin kuin heidän kilpailijansa St. Leonardsiin, saivat siellä tiedon Ludvig Filipin kuolemasta. He muodostivat heti ministeristön in partibus infidelium, johon tuli enimmäkseen tasavallan hyveenvartijain valiokunnan jäseniä ja joka puolueessa syntyneen jupakan johdosta esitti mitä peittelemättömmän julistuksen jumalan armoon perustuvasta oikeudesta. Orleanistit riemuitsivat sen kompromettoivan skandaalin johdosta, minkä tuo manifesti¹⁷⁷ aiheutti lehdistössä, eivätkä he vähääkään salanneet legitimisteihin kohdistuvaa avointa vihamielisyyttään.

Kansalliskokouksen lomalla ollessa kokoontuivat departementtien edustuslaitokset. Suurin osa niistä kannatti suuremmilla tai pienemmillä varauksilla rajoitettua perustuslain tarkistusta, ts. kannatti monarkian restauraatiota määrittelemättä sitä tarkemmin, »ratkaisua», mutta tunnusti samalla olevansa kykenemätön ja liian arka löytämään tuota ratkaisua. Bonapartistien ryhmä selitti heti tuon tarkistushalun siten, että tahdottiin pidentää Bonaparten presidenttiaikaa.

Perustuslain mukainen ratkaisu — Bonaparten eroaminen virasta toukokuussa 1852 ja samalla maan kaikkien valitsijain toimittama uuden presidentin vaali, erityisen tarkistuskamarin toimittama perustuslain tarkistus uuden presidentin toimikauden ensimmäisinä kuukausina — oli hallitsevalle luokalle läpeensä sopimaton. Uuden presidentin vaalipäivä olisi ollut kaikkien vihollispuolueiden, orleanistien, porvarillistasavaltalaisten, vallankumouksellisten kohtauspäivä. Se oli pakosta johtava eri ryhmien väliseen väkivaltaiseen yhteenottoon. Vaikka järjestyspuolue itse olisikin onnistunut pääsemään yksimielisyyteen jonkun hallitsijasukujen perheiden ulkopuolella olevan puolueettoman miehen ehdokkuudesta, niin Bonaparte olisi asettunut häntä vastaan. Kansaa vastaan taistellessaan järjestyspuolueen on pakko lisätä alituisesti toimeenpanovaltaa. Kaikkinainen toimeenpanovallan lisääminen lisää sen haltijan — Bonaparten — valtaa. Sen tähden lisätessään yhteistä voimaansa järjestyspuolue lisää samassa määrässä dynastisia pyyteitä omaavan Bonaparten taistelukeinoja ja hänen mahdollisuuksiaan estää väkivallalla perustuslaillinen ratkaisu ratkaisupäivän koittaessa. Taistelussaan järjestyspuoluetta vastaan Bonaparte ei epäröi rikkoa perustuslain erästä peruskohtaa samoin kuin järjestyspuolue taistelussaan kansaa vastaan ei epäröinyt rikkoa perustuslain toista peruskohtaa lakkauttamalla yleisen äänioikeuden. Kansalliskokousta vastaan hän vetoaisi nähtävästi jopa yleiseen äänioikeuteen. Sanalla sanoen perustuslaillinen ratkaisu asettaa kyseenalaiseksi koko poliittisen status quon ja status quon vaarantamisen takana porvari näkee kaaoksen, anarkian, kansalaissodan. Hänestä näyttää, että vuoden 1852 toukokuun ensimmäinen sunnuntai asettaa

kyseenalaiseksi hänen osto- ja myyntisopimuksensa, vekselinsä, naimakauppansa, notaarin vahvistamat asiakirjansa, kiinnityksensä, maankorkonsa, asuntovuokransa, voittonsa, kaikki kontrahkinsa ja tulolähteensä, ja sellaiseen vaaraan hän ei voi antautua. Poliittisen status quon vaarantamisen takana piilee koko porvarillisen yhteiskunnan kukistumisvaara. Porvariston mielestä ainoa mahdollinen ratkaisu on ratkaisun lykkääminen. Se voi pelastaa perustuslaillisen tasavallan vain rikkomalla perustuslakia, pidentämällä presidentin valtakautta. Tämä on myös järjestyspuolueen lehdistön viimeinen sana kaikkien »ratkaisusta» käytyjen pitkällisten ja syvämielteisten väittelyjen jälkeen, joihin sanomalehdistö antautui pääneuvostojen istunnon jälkeen. Mahtava järjestyspuolue näkee siten häpeäkseen olevansa pakotettu ottamaan vakavalta kannalta pseudo-Bonaparten naurettavan, halpamaisen ja vihaamansa persoonan.

Tuo likainen halmo erehtyi vuorostaan sen suhteen, mistä syistä hänelle annettiin yhä enemmän tarpeellisen miehen merkitystä. Kun hänen puolueellaan oli kyliksi tajua lukeakseen Bonaparten kasvavan merkityksen olosuhteiden ansioksi, hän itse uskoi sen johtuvan nimensä lumousvoimasta ja keskeytymättömästä Napoleonin parodioimisesta. Hän kävi päivä päivältä yritteliäämmäksi. St. Leonardsiin ja Wiesbadeniin tehtyjen toivoretkien vastapainoksi hän teki kiertomatkoja ympäri Ranskaa. Bonapartistit luottivat niin vähän hänen persoonansa maagiseen vaikutukseen, että he lähettivät hänen mukaansa kaikkialle Joulukuun 10. päivän seuran, tuon Pariisin ryysyköyhälistön järjestön, jäseniä palkatuiksi kättentaputtajiksi sulloen heitä joukoittain juniin ja postivaunuihin. He panivat marionettinsa suuhun puheita, joissa aina sen mukaan, minkälainen oli vastaanotto kussakin kaupungissa, presidentin politiikan valiolauseiksi julistettiin joko tasavaltalainen alistuvaisuus tai maltillisuus ja sitkeys. Kaikista manöövereista huolimatta nuo matkat olivat kaikkea muuta kuin riemusaattoja.

Luullen innostuttaneensa siten kansan Bonaparte aloitti armeijan valloituksen. Hän pani Versaillesin lähellä Satoryn tasangolla toimeen suuria sotaväen katselmuksia, joissa hän koetti lahjoa sotamiehet kynsilauk-

kamakkaralla, sampanjalla ja sikareilla. Kun oikea Napoleon oli osannut piristää hetkellisellä patriarkaalisella tuttavallisuudella valloitusretkiensä väsyttämiä sotilaitaan, niin pseudo-Napoleon luuli joukkojen huttavan kiitollisina: »Vive Napoléon, vive le saucisson»*, ts. »Eläköön makkara, eläköön ilveilijä!»**

Nuo katselmuksot toivat ilmi toisaalta Bonaparten ja hänen sotaministerinsä d'Hautpoulin ja toisaalta Changarnierin välisen kauan salatun eripuraisuuden. Järjestyspuolue oli löytänyt Changarnierista todellisen puolueettoman miehensä, jonka omista dynastisista pyyteistä ei voinut olla puhuttakaan. Puolue oli määrännyt hänet Bonaparten seuraajaksi. Sitä paitsi Changarnierin esiintyminen vuoden 1849 tammikuun 29. päivänä ja kesäkuun 13. päivänä oli tehnyt hänet järjestyspuolueen suureksi sotapäälliköksi, uudeksi Aleksanteriksi, joka puuttumalla raa'asti asioiden kulkuun oli aran porvarin mielestä lyönyt vallankumouksen Gordionin solmun poikki. Ollessaan pohjimmaltaan yhtä naurettava kuin Bonaparte hän oli päässyt tällä peräti halpamaisella tavalla voimatekijäksi, ja kansalliskokous oli asettanut hänet valvomaan presidenttiä. Itse hän koketeerasi — esimerkiksi määräraha-asiaassa — esiintymällä Bonaparten suojelijana ja käyttäytyi yhä ylimielisemmin häntä ja ministerejä kohtaan. Kun vaalilakia muutettaessa odotettiin kapinaa, hän kielsi upseereitaan ottamasta vastaan mitään käskyjä sotaministeriltä tai presidentiltä. Sanomalehdistö auttoi puolestaan Changarnierin persoonallisuuden suurentelemisessa. Koska järjestyspuolueella ei ollut lainkaan suuria persoonallisuuksia, sen täytyi luonnollisesti elimöidä yhteen henkilöön voimaa, jota ei ollut koko luokalla, ja paisuttaa hänet siten jättiläiseksi. Näin syntyi myytti Changarnierista, »yhteiskunnan suojamuurista». Röyhkeä petkutus, salamyhkäinen ylvästely, jotka synnyttivät harhanäön, että Changarnier oli alentunut kantamaan harteillaan koko maailmaa, ovat mitä naurettavin vastakohta Satoryn katselmuksen aikaisille ja sen jälkeisille tapahtumille, jotka todistavat kumoamatto-

* — »Eläköön Napoleon, eläköön makkara!» *Toim.*

** Sanaleikki: »Wurst» — »makkara», »Hanswurst» — »ilveilijä». *Toim.*

masti, että Bonaparten, tuon äärettömän pienuuden, yksi kynänpiirto riitti tekemään porvarillisen pelon synnyttämästä mielikuvituksellisesta jättiläisestä, Changarnierista, jälleen keskinkertaisuuden ja muuttamaan hänet, yhteiskunnan pelastajan, kenraaliksi evp.

Bonaparte oli jo kerran kostanut Changarnierille prosoimalla sotaministerin kurinpitouriitaan epämurkavan suojelijan kanssa. Satoryn viimeinen sotaväen katselmus sai vihdoin vanhan vihan räjähtämään. Changarnierin perustuslaillisella suuttumuksella ei ollut enää mitään rajoja, kun hän näki ratsuväkirykmenttien kulkevan kaunomarssissa ohi ja huutavan perustuslain vastaisesti: »Vive l'empereur!»* Ehkäistäkseen tämän huudon takia syntymästä ikäviä väittelyjä edustajakamarin tulevassa istunnossa Bonaparte toimitti sotaministeri d'Hautpoulin etäämmälle nimittämällä hänet Algerian kuvernööriksi. Hänen tilalleen Bonaparte asetti keisarinaikaisen luotettavan vanhan kenraalin, joka oli karkeudessaan täydellisesti Changarnierin veroinen. Jotta d'Hautpoulin erottaminen ei näyttäisi miltään Changarnierille tehdyltä myönnytykseltä, Bonaparte siirsi samaan aikaan kenraali Neumayerin, yhteiskunnan suuren pelastajan oikean käden, Pariisista Nantesiin. Neumayer oli ollut se, joka oli saanut viimeisessä katselmuksessa koko jalkaväen kulkemaan jäätävän äänettömänä kaunomarssissa Napoleonin jälkeläisen ohitse. Changarnier, jota Neumayerin siirto koski omakohtaisesti, esitti vastalauseita ja uhkaili. Turhaan. Kaksi päivää kestäneiden neuvottelujen jälkeen ilmestyi Neumayerin siirtämismääräys »Moniteurissa», ja järjestyksen sankarille ei jäänyt muuta keinoa kuin alistua kuriin tai erota.

Bonaparten taistelu Changarnieria vastaan on jatkoa hänen taistelulleen järjestyspuoluetta vastaan. Kansalliskokouksen avaaminen marraskuun 11. päivänä tapahtuu sen tähden uhkaavien enteiden vallitessa. Se on kuitenkin oleva myrsky vesilasissa. Itse asiassa on jatkuva vanha peli. Järjestyspuolueen enemmistön on kuitenkin pakko pidentää presidentin valtakautta eri puolueeryhmien periaateritarien kirkumisista huolimatta.

* — »Eläköön keisari!» *Toim.*

Bonaparte puolestaan tulee kaikista aikaisemmista vastalauseistaan huolimatta, yksinpä rahanpuutteen taltuttamana ottamaan vastaan kansalliskokouksen käsistä tuon valtakauden pidennyksen pelkästään valtuutuksena. Ratkaisu siis lykkäytyy, status quo säilyy edelleenkin; toinen järjestyspuolueen ryhmä kompromettoi, heikentää, tekee mahdottomaksi toisen; repressiivisiä toimenpiteitä yhteistä vihollista, kansanjoukkoja, vastaan laajennetaan ja kiristetään yhä, kunnes itse taloudelliset suhteet ovat saavuttaneet jälleen sen kehitystason, jolloin uusi räjähdys nostattaa ilmaan kaikki nuo toraillevat puolueet ja niiden perustuslaillisen tasavallan.

Porvareiden rauhoittamiseksi on muuten mainittava, että Bonaparten ja järjestyspuolueen välisestä skandaalista on ollut se seuraus, että se tuhosi pörssissä joukon pienkapitalisteja ja siirsi heidän varansa suurien pörs-sikarhujen taskuihin.

*Kirjoitettu tammikuun ja mar-
raskuun 1. päivän välisenä
aikana 1850*

*Julkaistu 1850 aikakausleh-
dessä »Neue Rheinische Zeitung,
Politisch-ökonomische Revue»,
1., 2., 3., 5.—6, n:oissa*

*Valitut teokset kolmessa osassa,
1. osa, s. 180—265*

SELITYKSIÄ
NIMIHAKEMISTO

SELITYKSIÄ

- ¹ Engels kirjoitti teoksen *Työväenluokan asema Englannissa* syyskuussa 1844 — maaliskuussa 1845 Barmenissa. Hän oli tutkinut Englannin proletariaatin elinoloja Englannissa ollessaan (marraskuussa 1842 — elokuussa 1844) ja aikoi omistaa tälle kysymykselle yhden luvun suunnitteilla olevasta teoksesta, jonka oli määrä kuvata Englannin yhteiskuntahistoriaa. Engelsille valkeni proletariaatin erityinen rooli porvarillisessa yhteiskunnassa, mikä pani hänet omistamaan Englannin työväenluokan aseman tutkimukselle erillisen teoksen. Julkaisemme tässä osassa yhden luvun kyseisestä teoksesta.
- ² Tarun mukaan Rooman patriisi Menenius Agrippa suostutti vuonna 494 eaa. kapinaan nousseet plebeijit alistumaan kertomalla heille tarinan ihmisruumiin jäsenistä, jotka suutuivat mahalaukulle.
- ³ Tarkoitetaan provokaattorin aikaansaamaa chartistien ja poliisin välisiä yhteenottoja Sheffieldissä, Broadfordissa ja muissa kaupungeissa. Yhteenottojen seurauksena monet liikkeen johtajat ja osanottajat tulivat vangituksi.
- ⁴ *Mechanics' Institutions* olivat iltakouluja, joissa työläisille opetettiin joitakin yleissivistäviä ja teknisiä aineita. Ensimmäiset tuollaiset koulut syntyivät Englannissa 1823 (Glasgowissa) ja 1824 (Lontoossa). 1840-luvun alkupuolella niitä oli yli kaksisataa ja ne sijoituivat pääasiassa tehdaskaupunkeihin Lancashireen, Yorkshireen. Porvaristo käytti hyväkseen näitä kouluja valmentaaakseen ammattipäteviä työläisiä teollisuutta varten ja alistaakseen nämä työläiset vaikutukseensa.
- ⁵ Kysymys on Marxin artikkelista Mozelin kirjeenvaihtajan puolestakseen.
- ⁶ Saksalainen taloustieteilijä List on esittänyt protektionistiset katsomuksensa kirjassa *Das nationale System der politischen Oeconomie* (Kansantaloustieteen kansallinen järjestelmä). Stuttgart ja Thübingen. 1841.
- ⁷ Englantilaisten siirtomaatorjuuttajien Kiinaa vastaan käymien ns. oopiumisotien päätyttyä 1842 jälkimmäinen pakotettiin hyväksymään epätasa-arvoinen Nankingin sopimus; yksi sopimuksen ehdoista edellytti Kiinan viiden satamakaupungin Kantonin, Šanghaiin, Amoyin, Ningpon ja Futšoun avaamista Englannin kaupalle.

©Издательство «Прогресс», 1978.

©Suomennos. Kustannusliike Edistys 1978.

- ⁸ *Teesejä Feuerbachista* Marx kirjoitti Brysselissä keväällä 1845 ' ne sisältyvät hänen Muistikirjaansa vuosilta 1844—1847. Teesit näkivät ensi kertaa päivänvalon 1888, jolloin Engels julkaisi ne liitteessä teoksensa Ludwig Feuerbach ja klassisen saksalaisen filosofian loppu erilliseen painokseen. Otsikko Teesejä Feuerbachista on Moskovassa NKП:n КК:n yhteydessä toimivan Marxismi-leninisin instituutin panema ja se perustuu Engelsin alkulauseeseen hänen teokseensa Ludwig Feuerbach. Saman teoksen liitteessä Teesit on otsikoitu Marx Feuerbachista, ja Marxin Muistikirjassa mainitaan nimi Feuerbachista. Ennen Teesien julkaisemista 1888 Engels toimittajana teki niihin joitakin muutoksia tehdäkseen lukijalle helppotajuisemmaksi kirjoituksen, jota Marx ei ollut tarkoittanut julkaistavaksi. Tähän laitokseen Teesit on otettu Engelsin julkaisemassa asussa, mutta Marxin käsikirjoituksen perusteella on lisätty kursivoitajeja ja lainausmerkkejä, jotka puuttuvat vuoden 1888 painoksesta.
- ⁹ *Saksalainen ideologia. Feuerbachin, B. Bauerin ja Stirnerin edustaman uusimman saksalaisen filosofian sekä monenlaisten profettojen edustaman saksalaisen sosialismin arvostelua* on Marxin ja Engelsin yhteinen teos, jota he kirjoittivat Brysselissä 1845—1846. Marx ja Engels olivat ensimmäisiä, jotka kehittivät Saksalaisessa ideologiassa kaikinpuolisesti materialistisen historiankäsityksen tieteellisen kommunismin teorian filosofisena perustana. Teosta ei julkaistu Marxin ja Engelsin eläessä. Saksalaisen ideologian käsikirjoitus koostui kahdesta osasta, joista ensimmäinen sisälsi Hegelin jälkeisen filosofian ja toinen »todellisen sosialismin» arvostelua. Kyseisen teoksen 1. luvussa, jonka julkaisemme tässä osassa, on esitetty koko teoksen myönteinen perussisältö, joten se on teoksen tärkein luku ja sillä on itsenäistä merkitystä. Ensimmäisen luvun aineisto on tässä laitoksessa sijoitettu samoin kuin venäjänkielisessä kirjasessa: К. Маркс и Ф. Энгельс. «Фейербах. Противоположность материалистического и идеалистического мировоззрений». (Новая публикация первой главы «Немецкой идеологии») [Karl Marx ja Friedrich Engels. »Feuerbach. Materialistisen ja idealistisen katsantokannan vastakkaisuus» (Saksalaisen ideologian ensimmäisen luvun uusi julkaisu)], jonka on valmistanut NKП:n КК:n yhteydessä toimiva Marxismi-leninisin instituutti ja joka julkaistiin Moskovassa 1966.
- ¹⁰ Tarkoitetaan D. F. Strauβin pääteosta *Das Leben Jesu* (Jeesuksen elämä), joka pani alulle uskonnon filosofisen arvostelun ja hegeliläisen koulukunnan hajoamisen vanhoihin ja nuorhegeliläisiin.

- ¹¹ *Diadokit* olivat Aleksanteri Suuren sotapäällikköjä, jotka hänen kuoltuaan ryhtyivät kiivaaseen taisteluun vallasta. Valtataistelun aikana (4. vuosisadan lopulla ja 3. vuosisadan alussa eaa.) heikkona sotilaallis-hallinnollisena yhdistymänä ollut Aleksanterin monarkia hajosi useiksi erillisiksi valtioiksi.
- ¹² »*Maailmaa järkyttävät fraasit*» on sanonta eräästä nimettömästä artikkelista, joka julkaistiin aikakauslehdessä »*Wigand's Vierteljahrsschrift*», 1845, IV nide, s. 327.
- ¹³ Roomalaisten kansantribuunien Liciniuksen ja Sextiuksen vuonna 367 eaa. hyväksytty maalaki riisti Rooman kansalaisilta oikeuden omistaa enempää kuin 500 jugerumia (n. 125 ha) maata valtion maavaroista.
- ¹⁴ Kysymys on B. Bauerin artikkelista Ludwig Feuerbachin luonnehdintaa.
- ¹⁵ Ks. Hegel. *Geschichte der Philosophie* (Historianfilosofia. Johdanto. Maailmanhistorian maantieteellinen perusta).
- ¹⁶ Tarkoitetaan B. Bauerin sanontaa hänen artikkelissaan Ludwig Feuerbachin luonnehdintaa.
- ¹⁷ Johtopäätös että proletaarinen vallankumous voi voittaa ainoastaan samanaikaisesti edistyneissä kapitalistisissa maissa, oli paikallaan esimonopolistisen kapitalismin kaudella. Uusissa historiallisissa oloissa, monopolistisen kapitalismin kaudella Lenin tuli toisenlaiseen johtopäätökseen pitäen lähtökohtanaan löytämänsä lakia kapitalismin taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuudesta imperialismin kaudella, nimitäin johtopäätökseen sosialistisen vallankumouksen voiton mahdollisuudesta aluksi muutamissa tai jopa yhdessä erillisessä maassa. Lenin muotoili tämän uuden johtopäätöksen ensi kerran artikkelissaan Euroopan Yhdysvallat -tunnukselta (1915).
- ¹⁸ Ks. B. Bauerin artikkelia Ludwig Feuerbachin luonnehdintaa.
- ¹⁹ *Marseljeesi*, *Carmagnole* ja *Ça ira*, vallankumouslauluja Ranskan 1700-luvun porvarillisen vallankumouksen kaudelta.
- ²⁰ Sanontoja M. Stirnerin kirjasta *Der Einzige und sein Eigentum* (Ainoa ja hänen omaisuutensa).
- ²¹ Tämä sanonta on peräisin B. Bauerin artikkelista Ludwig Feuerbachin luonnehdintaa.
- ²² Sanonta M. Stirnerin kirjasta *Ainoa ja hänen omaisuutensa*.
- ²³ »*Hallische Jahrbücher*» ja »*Deutsche Jahrbücher*», nuorhegeliläisten kaunokirjallisen ja filosofisen aikakauslehden lyhennettyjä nimiä.
- ²⁴ B. Bauer. *Geschichte der Politik, Cultur und Aufklärung des achtzehnten Jahrhunderts*. Bd. 1—2, Charlottenburg 1843—1845 (1700-luvun politiikan, kulttuurin ja valistuksen historiaa).

- ²⁵ *Reininmaan laulu*, Ranskaa vastaan suunnattu saksalaisten nationalistien laulu.
- ²⁶ Tarkoitetaan Feuerbachin artikkelia »Kristinuskon olemuksesta' 'Ainoa ja hänen omaisuutensa' yhteydessä». Artikkelin päättyy seuraaviin sanoihin: »Näin ollen [Feuerbachia] ei voida nimittää materialistiksi tai idealistiksi enempää kuin samuuden filosofiksikaan. Mitä hän sitten on? Ajatuksissaan hän on samaa kuin todellisuudessaakin, hengessä samaa kuin lihassakin, aistillisessa olemuksessaan hän on ihminen, oikeammin, hän on yhteiskunnallinen ihminen, *kommunisti*, sillä F. näkee ihmisen olemuksen ainoastaan yhteiskunnallisuudessa.»
- ²⁷ L. Feuerbach. *Grundsätze der Philosophie der Zukunft*. Zürich und Winterthur 1843, S. 47. (Tulevaisuuden filosofian perustat).
- Engels lainaa ja kommentoi kyseistä kohtaa Feuerbachin kirjasta muistiinpanoissaan otsikolla Feuerbach, jotka nähtävästi oli tarkoitettu Saksalaisen ideologian ensimmäisen osan 1. lukua varten:
- »Oleminen ei ole yleinen, olioista erotettavissa oleva käsite. Se on yhtenäinen sen kanssa, mikä on... Oleminen on olemuksen edellyttämistä. *Millainen on olemukseni, sellainen on olemisenikin*. Kala on olemassa vedessä, mutta tästä olemisesta ei voida erottaa sen olemusta. Jo kieli samastaa olemisen ja olemuksen. Yksistään ihmiselämässä, ja siinäkin vain epänormaaleissa ja onnettomissa tapauksissa, oleminen voidaan erottaa olemuksesta; siinä voi sattua niin, ettei ihmisen olemusta olekaan siellä, missä hän itse on olemassa, mutta nimenomaan tämän jakautumisen vuoksi hän ei todellisessa mielessä olekaan sielullisesti siellä, missä sijaitsee hänen ruumiinsa. Vain siellä, missä on Sinun sydämesi, olet Sinä. Mutta kaikki oliot epäluonnollisia tapauksia lukuun ottamatta ovat mielellään siellä, missä ne ovat, ja ovat mielellään sitä, mitä ne ovat' (s. 47).
- Siinä olevaisen erinomaista puolustelua. Epäluonnollisia tapauksia, muutamia epänormaaleja tapauksia lukuun ottamatta Sinä tulet mielellään elämäsi seitsemännellä vuodella hiilikaivoksen portinvartijaksi ja vietät kerrallaan neljätoista tuntia yksinäsi pimeässä; ja koska Sinun olemisesi on tällaista, niin tällaista on myös Sinun olemuksesi. Aivan samoin on asian laita konerukin käyttäjällä. Sinun olemuksesi on sellainen, että Sinun on alistuttava johonkin työalaa.»
- ²⁸ »*Litito*» (Verein), Stirnerin mukaan egoistien vapaaehtoinen yhdistys.
- ²⁹ J. Aikin. *A Description of the Country from thirty to forty Miles round Manchester*. London 1795 (Kuvaus Manchesterin ympäristöstä kolmenkymmenen, neljänkymmenen mailin säteellä).
- ³⁰ Lainaus on artikkelista *Lettre sur la Jalousie du Commerce* (Kirje kilpailusta kauppa-alalla), joka sisältyy I. Pinton kirjaan *Traité de la Circulation et du Crédit*. Amsterdam 1771 (Tutkimus kauppavaihdosta ja luotosta).

- ³¹ A. Smith. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. London 1776 (Kansojen varallisuus).
- ³² Ks. J. J. Rousseau'n kirjaa *Du Contract social; ou, Principes du droit politique* (Yhteiskuntasopimus), joka ilmestyi Amsterdamissa 1762.
- ³³ Tarkoitetaan Stirnerin artikkelissaan «Stirnerin arvostelijat» esittämiä ajatuksia.
- ³⁴ Normannit valloittivat Englannin vuonna 1066 ja Napolin 1130.
- ³⁵ *Itä-Rooman valtakunta*, valtio joka erosi vuonna 395 Rooman orjavaltiosta ja jonka keskuksena oli Konstantinopol; myöhemmin sai nimeksi Bysantti. Valtakunta pysyi pystyssä vuoden 1453 turkkilaisvalloitukseen saakka.
- ³⁶ Italialainen kaupunki Amalfi oli 900—1000-luvulla kukoistava liikekeskus. Amalfin merioikeus (Tabula Amalphytana) oli voimassa koko Italiassa, ja sen vaikutus ulottui laajalle myös Välimeren maihin.
- ³⁷ Filosofian kurjuus. Vastaus herra Proudhonin Kurjuuden filosofiaan on marxismin tärkeimpiä teoreettisia teoksia. Vuoden 1846 joulukuun lopulla luettuaan vähän ennen tätä ilmestyneen Proudhonin kirjan Taloudellisten ristiriitojen järjestelmä eli Kurjuuden filosofia Marx sai ajatuksen esiintyä arvostelevasti Proudhonin katsomuksia kohtaan, jotka estivät tuntuvasti tieteellisen kommunismin aatteiden leviämistä työläisten keskuuteen. Samalla Marx aikoi valaista tieteelliseltä materialistiselta kannalta joukon proletariaatin vallankumouksellisen liikkeen teoriaan ja käytäntöön liittyviä kysymyksiä. Vuoden 1847 huhtikuun alkuun mennessä Marx sai kirjan pääpiirteissään valmiiksi ja se oli luovutettu painoon.
- Filosofian kurjuus näki päivänvalon Brysselissä ja Pariisissa heinäkuun lopussa 1847. Kirjasta ei Marxin eläessä otettu uusintapainosta. Teoksen ensimmäinen saksankielinen laitos ilmestyi 1885. Engels toimitti käännöksen ja kirjoitti tuota painosta varten erityisen esipuheen ja useita selityksiä. Engels teki tekstiin korjaukset, jotka Marx oli merkinnyt vuoden 1847 ranskankieliseen laitokseen.
- ³⁸ Marx siteeraa kirjaa: Simonde de Sismondi. *Études sur l'économie politique*. T. I—II, Bruxelles 1837—1838 (Kansantaloustieteen tutkielmia).
- ³⁹ Lauderdale. *Recherches sur la nature et l'origine de la richesse publique*. Traduit de l'anglais, par E. Lagentie de Lavaisse. Paris 1808, p. 33.
- ⁴⁰ D. Ricardo. *Des principes de l'économie politique et de l'import*. Traduit de l'anglais par F. S. Constancio, avec des notes explicatives par J. B. Say. T. II, Paris 1835, p. 65 (Kansantalouden ja verotuksen periaatteet. Englannin kielestä käänntänyt

F. S. Constancio, selityksen ja arvostelevat huomautukset tehnyt J. B. Say).

- 41 Tarkoitetaan kirjaa: A. Anderson. *An Historical and Chronological Deduction of the Origin of Commerce from the Earliest Account to the Present Time* (Historiallinen ja kronologinen katsaus kaupankäynnin syntyyn alkaen sitä koskevista varhaimista tiedoista aina nykyaikoihin asti).
- 42 H. Storch. *Cours d'économie politique, ou Exposition des principes qui déterminent la prospérité des nations*. T. I—IV, Paris 1823 (Kansantaloustiede eli kansojen hyvinvoinnin määräävien tekijöiden esitys).
- 43 A. Smith. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (Kansojen varallisuuden olemuksen ja syiden tutkimus).
- 44 W. Atkinson. *Principles of Political Economy*. London 1840 (Kansantaloustieteen perusteet).
- 45 Th. Hodgskin. *Popular Political Economy*. London 1827 (Yleis-tajuinen kansantaloustiede).
- 46 W. Thompson. *An Inquiry into the Principles of the Distribution of Wealth Most Conducive to Human Happiness*. London 1824 (Tutkimus rikkauden jakoperiaatteista, jotka parhaiten onnellistavat ihmisiä).
T. R. Edmonds. *Practical, Moral and Political Economy*. London 1828 (Käytännöllinen, siveellinen ja poliittinen taloustiede).
- 47 J. F. Bray. *Labour's Wrongs and Labour's Remedy*. Leeds 1839 (Työn epäoikeudenmukaisuudet ja niiden poistamiskeinot).
- 48 Marx lainaa tässä lukua Voltairen teoksesta *Histoire du parlement* (Parlamentin historia); luvun otsikkona on *Finances et système de Lass [Law] pendant la régence* (Holhoojahallituskauten finanssit ja Lawin järjestelmä).
- 49 Tarkoitetaan Sayn huomautusta Ricardon kirjan ranskankieliseen painokseen.
- 50 N. W. Senior. *Political Economy*. In: *Encyclopedia Metropolitana, or Universal Dictionary of Knowledge*. Vol. VI, London 1836.
- 51 J. St. Mill. *Essays on Some Unsettled Questions of Political Economy*. London 1844.
Th. Tooke. *A History of Prices, and of the State of the Circulation, from 1793 to 1837*. Vol. I—II, London 1838 (Hintojen historia ja rahankierron tila vuosina 1793—1837).
- 52 Th. Cooper. *Lectures on the Elements of Political Economy*.

- ⁵³ M. Th. Sadler. *The Law of Population*. Vol. I, London 1830, p. 83, 84.
- ⁵⁴ Kysymys on Quesnayn kahdesta pääteoksesta: *Tableau économique* (1758) ja *Analyse de Tableau économique*, joka julkaistiin 1770.
- ⁵⁵ Marx viittaa Quesnayn aikalaisen N. Baudeaun teokseen *Explication du Tableau économique* (Selitys taloustieteelliseen taulukkoon), joka julkaistiin 1770.
- ⁵⁶ G. W. F. Hegel. *Wissenschaft der Logik*, Bd. III; *Werke*, 2-te Aufl. Bd. V, Berlin 1841, S. 320 (Logiikan tiede, III nidos; Teokset, 2. painos, V osa).
- ⁵⁷ Marxin esittämät sanat ovat Lucretiuksen runoelman *De rerum natura* (Kaikkien olevaisten luonnosta) seuraavasta kohdasta: »mortalem vitam mors immortalis ademit» (kuolevaisen elämän vei kuolematon kuolema).
- ⁵⁸ A. de Villeneuve-Bargemont. *Histoire de l'économie politique*. Ensimmäinen painos ilmestyi Brysselissä 1839.
- ⁵⁹ Marx siteeraa A. Smithin kirjaa *Kansojen varallisuuden olemuksen ja syiden tutkimus seuraavan ranskankielisen painoksen mukaan: Recherches sur la nature et les causes de la richesse des nations*. T. I, Paris 1802, p. 33—34.
- ⁶⁰ Lemontey tarkoittaa omaa kirjaansa: *Raison, folie, chacun son mot; petit cours de morale mis à la portée des vieux enfants*. Paris 1801 (Järki ja mielettömyys — jokaiselle hänen omansa; vanhoille lapsille ymmärrettävä pieni siveysopetus, Pariisi 1801).
- Marx siteeraa Lemonteyn teosta *Influence morale de la division du travail* (Työnjaon siveellinen vaikutus).
- ⁶¹ A. Ferguson. *Essai sur l'histoire de la société civile*. T. II, Paris 1783, p. 108—110 (Porvarillisen yhteiskunnan historian tutkimus).
- ⁶² Ch. Babbage. *Traité sur l'économie des machines et des manufactures*. Paris 1833, p. 230 (Tutkimus koneiden ja tehtaiden taloudellisesta luonteesta).
- ⁶³ A. Ure. *Philosophie des manufactures, ou Economie industrielle*, Bruxelles 1836, t. I, première partie, chapitre I.
- ⁶⁴ P. Rossi. *Cours d'économie politique*. T. I—II, Paris 1840—1841.
- ⁶⁵ J. Steuart. *Recherche des principes de l'économie politique*. T. II, Paris 1789, p. 190—191.
- ⁶⁶ Voltaire. *L'homme aux quarante ecus* (Neljäkymmentä taalaria omistava ihminen),

- ⁶⁷ W. Petty. Political arithmetic (Poliittinen aritmetiikka). Kirjassa: W. Petty. Several essays in political arithmetic. London 1699 (Kuvauksia poliittisen aritmetiikan alalta).
- ⁶⁸ Tuohon aikaan Ranskassa voimassa olleet lait — porvarillisen vallankumouksen aikana 1791 perustuslakia säätävän kokouksen hyväksymä niin sanottu Le Chapelierin laki ja Napoleonin keisarikunnan kaudella laadittu rikoslaki — kielsivät työläisiltä ankarun rangaistuksen uhalla työväenliittojen perustamisen ja lakkojen järjestämisen. Ammattiliittojen kieltö kumottiin Ranskassa vasta 1884.
- ⁶⁹ *National Association of United Trades* (Ammattiyhdistysten kansallinen liitto), tradeunionistinen järjestö, joka perustettiin Englannissa 1845. Liiton toiminta rajoittui taloudelliseen taisteluun työvoiman parempien myyntiehtojen ja tehdaslainsäädännön parantamisen puolesta. Liitto pysyi pystyssä 1860-luvun alkuun saakka, mutta vuoden 1854 jälkeen se ei esittänyt huomattavaa osaa ammattiyhdistysliikkeessä.
- ⁷⁰ George Sand. Jan Žižka, historiallinen romaani. Johdanto.
- ⁷¹ *Kommunismin periaatteet* on Kommunistien liiton ohjelmaluonnos, jonka Engels kirjoitti Liiton Pariisin piirikomitean toimeksiannosta. Engels piti sitä valmistelevana luonnoksena ja 23.—24. marraskuuta 1847 päivätyssä kirjeessään Marxille ehdotti luopumista katekismuksen muodosta ja Kommunistien liiton ohjelman laatimista Kommunistisen manifestin muotoon. Kommunistien liiton toisessa kongressissa (29. marraskuuta — 8. joulukuuta 1847) Marxin ja Engelsin katsomukset hyväksyttiin täydellisesti; heidän tehtäväkseen annettiin Liiton ohjelman Kommunistisen puolueen manifestin laatiminen. Manifestia kirjoittaessaan marxismiin perustanlaskijat käyttivät hyväkseen monia Kommunismin periaatteissa esitettyjä perusajatuksia.
- ⁷² Ks. selitystä 17.
- ⁷³ Vastauksen asemesta 22:seen ja seuraavaan 23:nteen kysymyksen käsikirjoituksessa on sana »jää». Se tarkoittanee, että vastaus jää siihen asuun, millaiseksi se oli muotoiltu jossakin niistä Kommunistien liiton valmistelevista ohjelmaluonnoksista, jotka eivät ole säilyneet meidän päiviimme saakka.
- ⁷⁴ Marxin *Puhe kaupan vapaudesta*, joka julkaistiin ranskankielisenä Brysselissä helmikuussa 1848, käännettiin samana vuonna saksan kielelle, ja sen julkaisi Saksassa Marxin ja Engelsin ystävä ja oppilas Weydemeyer.
- ⁷⁵ Marx siteeraa kirjaa: Ricardo. On the principles of political economy and taxation (Kansantaloustieteen ja verotuksen periaatteet).

- ⁷⁶ Marx siteeraa kirjaa: A. Ure. Philosophie des manufactures, ou Economie industrielle (Manufaktuurien filosofia eli teollinen taloustiede).
- ⁷⁷ *Kommunistisen puolueen manifesti* on tieteellisen kommunismin ensimmäinen ohjelmallinen asiakirja, jossa Marxin ja Engelsin suuren opin perustat on esitetty johdonmukaisesti ja selvästi. »Tässä teoksessa esitetään nerokkaan selkeästi ja selväpiirteisesti uusi maailmankäsitys, johdonmukainen materialismi, joka käsittää myös yhteiskunnallisen elämän alan; dialektiikka täydellisimpänä ja syvällisimpänä oppina kehityksestä; teoria luokkataistelusta ja uuden, kommunistisen yhteiskunnan luojan, proletariaatin, maailmauhistoriallisesta vallankumouksellisesta tehtävästä» (V. I. Lenin).
- Marxin ja Engelsin Kommunistien liiton ohjelmaksi kirjoittama Manifesti julkaistiin ensi kertaa Lontoossa helmikuussa 1848. Tähän laitokseen sisältyvät varsinainen teoksen lisäksi Marxin ja Engelsin esipuheet teoksen myöhempiin painoksiin.
- ⁷⁸ *Kommunistien liitto*, Marxin ja Engelsin perustama proletariaatin ensimmäinen kansainvälinen kommunistinen järjestö, toimi vuosina 1847—1852.
- ⁷⁹ Tarkoitetaan helmikuun 1848 vallankumousta Ranskassa.
- ⁸⁰ »*The Red Republican*» (Punainen tasavaltalainen), chartistien viikkolehti, jota G. J. Harney julkaisi Lontoossa kesäkuusta marraskuuhun 1850. Manifesti julkaistiin supistettuna vuoden 1850 marraskuun 21.—24. numeroissa.
- ⁸¹ *Kesäkuun kapina*, Pariisin työläisten sankarillinen kapina 23.—26. kesäkuuta 1848; Ranskan porvaristo kukisti sen tavattoman julmasti. Kapina on historian ensimmäinen suuri proletariaatin ja porvariston välinen kansalaissota.
- ⁸² »*Le Socialiste*» (Sosialisti), viikkolehti, ilmestyi New Yorkissa lokakuusta 1871 toukokuuhun 1873 ranskan kielellä. Mainittu Kommunistisen puolueen manifestin ranskannos julkaistiin »*Le Socialiste*» lehdessä tammi—maaliskuussa 1872.
- ⁸³ Kysymyksessä on Kommunistisen puolueen manifestin ensimmäinen venäjänkielinen painos, joka ilmestyi Genèvessä 1869 Bakuninin kääntämänä. Bakunin oli venäjältäessään paikoin vääristellyt Manifestin sisältöä. Ensimmäisen painoksen puutteellisuudet oli poistettu 1882 Genèvessä ilmestyneessä Plehanovin venäjännöksessä. Plehanovin käännös pani alulle Manifestin aatteiden laajan leviämisen Venäjällä.
- ⁸⁴ Kyseessä on Vapaa venäläinen kirjapaino, jossa painettiin A. I. Herzenin ja N. P. Ogarjovin julkaisemaa vallankumouksellis-demokraattista sanomalehteä »*Kolokol*» (Kello). Tämä Herzenin perustama kirjapaino sijaitsi vuoteen 1865 saakka Lontoossa, minkä jälkeen se siirrettiin Geneveen. Tässä kirjapainossa valmistui 1869 Manifestin ensimmäinen venäjänkielinen painos.

- ⁸⁵ Marx ja Engels tarkoittavat tilannetta, joka muodostui narodnajavoljalaisten 1. maaliskuuta 1881 toteuttaman keisari Aleksanteri II murhan jälkeen, jolloin valtaistuimelle nousut Aleksanteri III pysytteli Hatsinassa, koska pelkäsi uusia mahdollisia vallankumouksellisia esiintymisiä.
- ⁸⁶ *Kölnin kommunistien oikeusjuttu* (4. lokakuuta — 12. marraskuuta 1852), Preussin hallituksen järjestämä oikeusjuttu Kommunistien liiton 11 jäsentä vastaan. Väärennettyjen asiakirjojen ja valheellisten todistusten perusteella seitsemän valtiopetoksesta syytettyä sai 3—6 vuoden vankilatuomion. Marx ja Engels paljastivat Preussin hallituksen kansainvälistä työväenliikettä vastaan käyttämät provokatoriset menetelmät.
- ⁸⁷ Tämän teoreettisen väittämän Marx ja Engels olivat lausuneet useissa teoksissaan alkaen 1840-luvulta; tässä sanamuodossa se esiintyy Kansainvälisen työväenliiton säännöissä.
- ⁸⁸ *Kansainvälinen työväenliitto* (I Internationaali), työväenluokan ensimmäinen kansainvälinen joukkojärjestö, joka perustettiin 28. syyskuuta 1864 englantilaisten ja ranskalaisten työläisten koollekutsumassa työläisten kansainvälisessä kokouksessa. Karl Marx oli I Internationaalin organisoiija ja johtaja, sen Perustamismanifestin, Sääntöjen ja muiden ohjelmallisten ja taktisten asiakirjojen laatija. Ensimmäisen Internationaalin johtavana keskuselimenä oli Kansainvälisen työväenliiton Pääneuvosto. Ensimmäinen Internationaali johti eri maiden työläisten taloudellista ja poliittista taistelua ja lujitti heidän kansainvälistä solidaarisuuttaan. Sillä oli valtava merkitys marxismin levittämiseksi ja työväenliikkeen yhdistämiselle sosialismin kanssa.
- Pariisin kommuunin kukistumisen jälkeen työväenluokan tehtäväksi tuli kansallisten joukkopuolueiden perustaminen I Internationaalin esittämien periaatteiden pohjalla. »Ottaan huomioon Euroopassa muodostuneen tilanteen pidän ehdottoman hyödyllisenä lykätä väliaikaisesti taka-alalle Internationaalin muodollisen organisaation», kirjoitti Marx vuonna 1873. Kansainvälinen työväenliitto lakkautti tosiasiallisen olemassaolonsa 1873, mutta virallisesti se lakkautettiin Philadelphiasa 1876 pidetyssä konferenssissa.
- ⁸⁹ *Ensimmäisen Internationaalin Genèven kongressi* oli koolla 3.—8. syyskuuta 1866. Siinä oli läsnä 60 edustajaa Englannin, Ranskan, Saksan ja Sveitsin jaostoista ja työväenyhdistyksistä sekä Pääneuvostosta. Pääneuvoston virallisena alustuksena luettiin Marxin laatima Ohje erillisistä kysymyksistä väliaikaisen Pääneuvoston valtuutetuille. Genèven kongressi vahvisti niin ikään Kansainvälisen työväenliiton säännöt ja ohjesäännöt.
- Työväen kansainvälinen sosialistikongressi*, joka pidettiin Pariisissa 14.—20. heinäkuuta 1889, oli itse asiassa II Internationaalin perustava kongressi. Siinä oli läsnä 393 valtuutettua Euroopan ja Amerikan 20 maasta. Kongressin koollekutsumista edelsi sitkeä taistelu, jota marxilaiset kävivät Engelsin joh-

dolla Ranskan opportunisteja (possibilisteja) ja heidän kannattajiaan vastaan Englannin sosiaalidemokraattisesta liitosta; nämä pyrkivät ottamaan käsiinsä kansainvälisen työväenliikkeen johdon. Opportunistit kärsivät tappion saamatta tukea työväenpuolueiden enemmistön taholta eivätkä osallistuneet kongressiin.

Työväen kansainvälisessä sosialistikongressissa kuultiin sosialistipuolueiden edustajien kertomukset työväenliikkeestä kussakin maassa, kehiteltiin kansainvälisen työväenlainsäädännön perusteet ja esitettiin vaatimus kahdeksantuntisen työpäivän lakisääteisestä voimaansaattamisesta. Kongressi päätti julistaa toukokuun 1. päivän työväenluokan kansainväliseksi juhlaksi. Kongressi korosti proletariaatin poliittisen organisaation ja työläisten poliittisten vaatimusten toteuttamisen puolesta käytävän taistelun välttämättömyyttä.

⁹⁰ *Kongressi-Puolaksi* nimitettiin Puolan sitä osaa, joka siirtyi Venäjälle Wienin 1814—1815 kongressin päätöksen mukaisesti Puolan kuningaskunnan nimellä.

⁹¹ Ajatus siitä, että vuoden 1848 vallankumousten häviämisenkin jälkeen taantumuspiirit toimisivat tavallaan vallankumouksen testamentin täyttäjinä toteuttamalla tarpeen tullen sen vaatimuksia, vaikkakin pilakuvamaisesti ja irvokkaasti, esiintyi monissa Marxin teoksissa, mm. artikkelissa »Erfurtilaisuus vuonna 1859».

⁹² Marx ja Engels käyttivät myöhemmissä teoksissaan »työn arvo» ja »työn hinta» käsitteiden asemesta Marxin käyttöön ottamia tarkempia käsitteitä: »työvoiman arvo» ja »työvoiman hinta».

⁹³ Kysymyksessä on liike äänioikeuden uudistamiseksi. Kansanjoukkojen painostuksesta Englannin parlamentin alahuone hyväksyi uudistuksen 1831 ja ylähuone vahvisti sen lopullisesti kesäkuussa 1832. Uudistus oli suunnattu maa- ja rahaylimystön poliittista monopolia vastaan ja se avasi teollisuusporvariston edustajille pääsyn parlamenttiin. Liberaali porvaristo petti proletariaatin ja pikkuporvariston, eivätkä ne saaneet äänioikeutta, vaikka olivatkin päävoimana taistelussa uudistuksen puolesta.

⁹⁴ *Legitimistit*, perinnöllisen suurmaanomistuksen etuja ajaneen, 1830 kukistetun »legitiimin» (laillisen) Bourbonien hallitsijasuvun kannattajat. Taistellessaan rahaylimystöön ja suurporvaristoon nojannutta valta-asemassa ollutta Orléansien (1830—1848) hallitsijasukua vastaan osa legitimisteistä turvautui välistä sosiaaliseen demagogiaan tekeytymen työtätekevien puolustajaksi porvariston riistolta.

Nuori Englanti, ryhmä englantilaisia tory-puolueeseen kuuluneita poliitikkoja ja kirjailijoita; ryhmä perustettiin 1840-luvun alussa. Ilmaisten maaylimystön tyytymättömyyttä porvariston taloudellisen ja poliittisen mahdin voimistumista johdosta Nuoren Englannin jäsenet ilmaisivat monissa teoksissa

saan myötätuntoa työläisten hädänalaiselle asemalle käyttäköseen työväenluokkaa hyväkseen taistelussaan porvaristoa vastaan.

- ⁹⁵ *Chartistit*, Englannin työväenluokan 1830- ja 1840-luvun vallankumouksellisen joukkoliikkeen osanottajia. Chartistit julkaisivat kansankartan (Charter, mistä nimi chartistit johtuukin), jossa vaadittiin yleistä äänioikeutta, parlamentin jäsen ehdokkaiden varallisuussensuksen poistamista yms. Useiden vuosien aikana kautta maan pidettiin joukkokokouksia ja mielenosoituksia, joihin osallistui miljoonia työläisiä ja käsi-työläisiä. Enimmäkseen maaylimystön ja suurmaanomistajien edustajista koostunut Englannin parlamentti kieltäytyi vahvistamasta kansankarttaa ja torjui kaikki chartistien anomukset. Hallitus kohdisti chartisteihin julmia rankaisutoimenpiteitä, liikkeen johtajat vangittiin ja liike tukahdutettiin.
- ⁹⁶ *Reformistit*. Kysymys on tasavaltalaisista demokraateista ja pikkuporvarillisista sosialisteista, jotka kannattivat ranskalaisista lehteä »La Réforme» (julkaistiin Pariisissa 1843—1850) ja esiintyivät tasavallan pystyttämisen ja eräiden demokraattisten ja sosiaalisten uudistusten toteuttamisen puolesta.
- ⁹⁷ Helmikuussa 1846 Puolan maakunnissa valmisteltiin kapinaa, joka tähtäsi Puolan kansalliseen vapautukseen. Kapinan alullepanijoiden kärjessä olivat puolalaiset vallankumoukselliset demokraatit (Dembowski ym.). Tilanomistaja-ainesten kavaluksen ja Preussin poliisin toimeenpaneman kapinan johtajien vangitsemisen vuoksi koko maan käsittäväksi suunniteltu kapina meni myttyyn ja maassa tapahtui vain erillisiä vallankumouksellisia purkauksia. Ainoastaan Krakovassa, joka oli vuodesta 1815 Itävallan, Venäjän ja Preussin yhteisen valvonnan alla, kapinalliset saavuttivat 22. helmikuuta voiton ja perustivat Kansallisen hallituksen, joka julkaisi manifestin feodaalisten rasitusten lakkauttamisesta. Krakovan kapina tukahdutettiin maaliskuun alussa 1846. Marraskuussa 1846 Itävalta, Preussi ja Venäjä allekirjoittivat sopimuksen Krakovan liittämisestä Itävallan keisarikuntaan.
- ⁹⁸ Kysymyksessä on säätyelin, joka koostui Preussin kaikkien provinssien maapäivien edustajista. Tässä tapauksessa Marx tarkoittaa *tolsta yhdistettyjä maapäiviä*, jotka kutsuttiin koolle Camphausenin ministerikaudella 2. huhtikuuta 1848. Maapäivät hyväksyivät lain Preussin kansalliskokouksen vaaleista ja myönsivät hallitukselle lainan, jonka vuoden 1847 yhdistetyt maapäivät olivat kieltäneet. Sen jälkeen, 10. huhtikuuta 1848, maapäivät laskettiin hajalle.
- ⁹⁹ Tarkoitetaan porvarillista vallankumousta 1566—1609 Alankomaissa, jotka kuuluivat Espanjan valtakunnalle. Vallankumouksessa punoutuivat toisiinsa porvariston ja kansanjoukkojen taistelu feodalismia vastaan ja kansallinen vapautussota Espanjan herruutta vastaan. Useiden tappioiden jälkeen Espan-

- jan oli pakko tunnustaa 1609 porvarillisen Hollannin tasavallan itsenäisyys. Alankomaiden 1500-luvun porvarillinen vallankumous avasi voitokkaiden porvarillisten vallankumousten aikakauden Euroopassa.
- ¹⁰⁰ »*Neue Rheinische Zeitung. Organ der Demokratie*» (Uusi Reinin lehti. Demokratian äänenkannattaja), 1. päivästä kesäkuuta 1848 19. päivään toukokuuta 1849 Kölnissä Marxin toimittamana ilmestynyt päivälehti; Engels kuului lehden toimituskuntaan.
- ¹⁰¹ *Saksalaisen työväenyhdistyksen* Brysselissä perustivat Marx ja Engels elokuun lopulla 1847. Yhdistyksen tarkoituksena oli Belgiassa asuvien saksalaisten työläisten poliittinen valistaminen ja tieteellisen kommunismin aatteiden levittäminen heidän keskuudessaan. Marxin ja Engelsin ja heidän aatetovereidensa johdolla yhdistys muodostui Belgiassa asuvien saksalaisten vallankumouksellisten proletaarien lailliseksi keskukseksi. Yhdistyksen parhaat ainekset kuuluivat Kommunistien liiton Brysselin jaostoon. Brysselin Saksalainen työväenyhdistys lakkasi toimimasta kohta Ranskan helmikuun 1848 porvarillisen vallankumouksen jälkeen, kun Belgian poliisi oli suorittanut sen jäsenten vangitsemisia ja karkotuksia.
- ¹⁰² Kysymyksessä on tsaarin armeijan hyökkäys Unkariin 1849 tarkoituksella tukahduttaa Unkarin vallankumous ja palauttaa itävaltalaisen Habsburgien valta.
- ¹⁰³ Kysymyksessä ovat touko—heinäkuussa 1849 Saksassa puhjenneet kansankapinat, joiden tarkoituksena oli puolustaa valtakunnan perustuslakia (jonka Frankfurtin kansalliskokous hyväksyi 28. maaliskuuta 1849, mutta jokin saksalaiset valtiot hylkäsivät). Kapinat tukahdutettiin heinäkuun puoliväliin mennessä 1849.
- ¹⁰⁴ Marx kirjoittaa Pääomassa: »Pidän klassisena kansantaloustieteenä kaikkea W. Pettyn jälkeistä taloustiedettä, joka tutkii porvarillisten tuotantosuhteiden sisäistä yhteyttä.» Klassisen kansantaloustieteen huomattavimpia edustajia olivat englantilaiset taloustieteilijät A. Smith ja D. Ricardo.
- ¹⁰⁵ Engels tarkoittaa vapun viettoa vuonna 1891. Joissakin maissa (esim. Englannissa ja Saksassa) vappua juhlittiin toukokuun 1. päivän jälkeisenä lähimpänä sunnuntaina, joka vuonna 1891 sattui 3:nneksi toukokuuta.
- ¹⁰⁶ *Keskuskomitean vetoituksen Kommunistien liitolle* Marx ja Engels kirjoittivat maaliskuun lopulla 1850, jolloin he vielä uskoivat vallankumouksen uuteen nousuun. Keskuskomitean vetoomusta levitettiin salaa Kommunistien liiton jäsenten keskuudessa. Vuonna 1851 tämä Preussin poliisin joiltakin vangitsemiltaan Kommunistien liiton jäseniltä sieppaama asiakirja

julkaistiin saksalaisissa porvarillisissa lehdissä ja kahden poliisivirkailijan, Wermuthin ja Stieberin, kirjassa.

- ¹⁰⁷ *Pyhä allianssi*, Euroopan monarkkien taantumuksellinen liitto, jonka tsaristinen Venäjä, Itävalta ja Preussi perustivat 1815. Sen tarkoituksena oli vallankumousliikkeiden tukahduttaminen ja feodaalis-monarkistisen vallan säilyttäminen eri maissa.
- ¹⁰⁸ *Frankfurtin kokouksen vasemmisto*, pikkuporvarillinen kansalliskokouksen vasemmistosiipi, joka kutsuttiin koolle Saksan maaliskuun vallankumouksen jälkeen ja joka aloitti istuntonsa 18. toukokuuta 1848 Frankfurt am Mainissa. Kansalliskokouksen päätehtävänä oli Saksan valtiollisen pirstoutuneisuuden poistaminen ja yleisvaltakunnallisen perustuslain laatiminen. Kokouksen liberaalin enemmistön pelkuruuden ja horjunnan ja vasemmistosiiven epäröinnin ja epäjohtonmukaisuuden vuoksi kansalliskokous ei rohennut ottaa käsiinsä ylintä valtaa maassa eikä pystynyt asettumaan päättävälle kannalle Saksan vuosien 1848—1849 vallankumouksen peruskysymyksissä. Kansalliskokouksen oli pakko siirtyä 30. toukokuuta 1849 Stuttgartiin. 18. kesäkuuta 1849 se hajotettiin sotavoimin.
- ¹⁰⁹ »*Neue Oder-Zeitung*» (Uusi Oderin lehti), saksalainen porvarillisdemokraattinen päivälehti, joka ilmestyi tällä nimellä 1849—1855 Breslaussa (Wrocławssa). Marx oli 1855 lehden Lontoon-kirjeenvaihtajana.
- ¹¹⁰ Tässä agraarikysymyksessä esitetyt katsomukset liittyvät kiinteästi Marxin ja Engelsin 1840- ja 1850-luvulla lausumaan vallankumouksen kehitysnäkymien yleiseen arvioon. Kuten Lenin osoitti, marxismin perustanlaskijat olivat tuolla kaudella sitä mieltä, että kapitalismi oli jo raihnaista ja sosialismi jo lähellä. Pitäen tätä lähtökohtanaan Marx ja Engels vastustivat Vetoomuksessa tilanheroilta takavarikoidun maan luovuttamista talonpojille ja kannattivat maan siirtämistä valtion omistukseen ja sen luovuttamista yhdistyneen maalaisproletariaatin työläissiirtoloiden käyttöön.
- Venäjällä toteutetun Lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen kokemukseen sekä muiden maiden vallankumousliikkeen kokemukseen nojaten Lenin kehitti edelleen agraarikysymystä koskevia marxilaisia katsomuksia. Lenin piti tarkoituksenmukaisena suurten maatilojen pääasiallista säilyttämistä kehittyneissä kapitalistisissa maissa proletarisen vallankumouksen jälkeen, mutta samalla hän huomautti: »Olisi kuitenkin mitä virheellisintä liioitella tai noudattaa kaavamaisesti tätä sääntöä ja luopua siitä, että osa pakkoluovuttajilta pakkoluovutetuista maista jaettaisiin ilmaiseksi seudun pien-talonpojistolle ja toisinaan keskivarakkaallekin talonpojistolle.»
- ¹¹¹ Karl Marxin teos *Luokkataistelut Ranskassa vuosina 1848—1850* on sarja aikakauslehdelle »*Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue*» kirjoitettuja artikkeleita, joiden yleisot-

sikkona oli »Vuodesta 1848 vuoteen 1849». Marx antaa teoksessa materialistisen selityksen Ranskan historian kokonaiselle kaudelle ja kehittää proletariaatin vallankumoustahtiikan perusongelmia. Kansanjoukkojen vallankumoustaistelun käytännöllisen kokemuksen pohjalta Marx kehittää teoksessa Luokkataistelut Ranskassa teoriaansa vallankumouksesta ja proletariaatin diktatuurista. Perustellessaan sitä, että työväenluokan on valloitettava poliittinen valta, Marx käytti tässä ensi kerran termiä »proletariaatin diktatuuri» ja osoitti tuon diktatuurin poliittiset, taloudelliset ja ideologiset tehtävät. Marx muotoili teoksessa ajatuksen työväenluokan ja talonpojiston liitosta, jossa johtava rooli on työväenluokalla. Marxin teosta julkaistaessa 1895 Engels lisäsi siihen neljännen luvun, joka sisälsi Ranskan tapahtumille omistetut jaksot Marxin Kolmannesta kansainvälisestä katsauksesta. Engels otsikoi tämän luvun: »Yleisen äänioikeuden lakkauttaminen 1850».

- ¹¹² *Johdannon* Marxin teokseen *Luokkataistelut Ranskassa vuosina 1848—1850* Engels kirjoitti teoksen erilliseen painokseen, joka ilmestyi Berliinissä 1895.

Johdantoa julkaistaessa Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen hallitus kehotti Engelsiä lieventämään hallituksen mielestä liian vallankumouksellista sävyä ja muuttamaan johdannon sanamuotoa varovaisemmaksi. Engels arvosteli puolueen johdon epäröivää asennetta ja pyrkimystä »toimia yksinomaan laillisuuden puitteissa». Engelsin oli kuitenkin pakko ottaa huomioon hallituksen mielipide: oikaisuvedoksia lukiesaan hän jätti pois muutamat kohdat ja muutti joitakin sanamuotoja. Lyhennyksistä huolimatta johdanto säilytti täydellisesti vallankumouksellisen luonteensa. Muutokset ja poisjätöt on tässä laitoksessa osoitettu sivun alareunassa. Säilyneiden oikaisuvedoksien ja johdannon käsikirjoituksen ansiosta voitiin täydellisesti palauttaa alkuperäinen teksti.

Tuona samana vuonna 1895 eräät sosiaalidemokraattisen puolueen johtajat yrittivät tämän johdannon perusteella todistaa, että Engels kannatti kaikissa tapauksissa ainoastaan rauhanoimaista vallan siirtämistä työväenluokan käsiin ja että Engels oli muka »ennen muuta laillisuuden» kannattaja. Tämä sai Engelsin suuttumuksen valtaan ja hän vaati »tämän häpeällisen vaikutelman hälventämistä» ja johdannon julkaisemista aikakauslehdessä »*Neue Zeit*», joka oli Saksan sosiaalidemokraattien teoreettinen äänenkannattaja. Engelsin johdanto julkaistiin 1895 aikakauslehden 27. ja 28. numeroissa.

Engelsin johdannon täydellinen teksti julkaistiin ensi kerran Neuvostoliitossa 1930 kirjassa: K. Marx. *Luokkataistelut Ranskassa vuosina 1848—1850*.

- ¹¹³ »*Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue*» (Uusi Reinin lehti. Poliittinen ja taloudellinen yleiskatsaus), aikakauslehti, jonka Marx ja Engels perustivat joulukuussa 1849 ja jota he julkaisivat marraskuuhun 1850; aikakauslehti oli

Kommunistien liiton teoreettinen ja poliittinen äänenkannattaja. Lehteä painettiin Hampurissa. Kaikkiaan ilmestyi 6 numeroa. Lehden julkaisu lakkautettiin Saksan vainotoimenpiteiden ja varojen puutteen vuoksi.

- 114 Tarkoitetaan valtionavustuksia, joita Engels nimittää ironisesti Sachsenwaldissa lähellä Hampuria sijaitsevan Bismarckin maatilan mukaan, jonka oli lahjoittanut Bismarckille Vilhelm I.
- 115 *In partibus infidelium* (kirjaimellisesti: uskottomien maassa), niiden katolisten piispojen arvonimeen liittyvä lisäys, jotka määrättiin vain nimellisesti piispanvirkaan ei-kristillisissä maissa. Tätä sanontaa Marx ja Engels käyttivät usein puhuesaan erilaisista emigranttialituksista, joita muodostettiin ulkomailla välittämättä maassa vallitsevasta tilanteesta.
- 116 Kysymys on kahdesta 1800-luvun alkupuoliskolla toimineesta Ranskan porvariston monarkistisesta puolueesta: legitimisteistä (ks. selitystä 94.) ja orleanisteista.
Orleanistit. Bourbonien hallitsijasuvun nuoremman haaran, Orléansin herttuoiden kannattajat. Orléans-suku hallitsi vuoden 1830 heinäkuun vallankumouksen ajoilta ja vuoden 1848 vallankumous kukisti sen. Orleanistit valvoivat finanssiylimystön ja suurporvariston etuja.
- 117 Napoleon III:n aikana Ranska osallistui Krimin sotaan (1854—1855), kävi Itävallan kanssa sotaa Italiasta (1859), yhdessä Englannin kanssa soti Kiinaa vastaan (1856—1858 ja 1860), aloitti Indo-Kiinan valloituksen (1860—1861), järjesti aseellisen hyökkäyksen Syyriaan (1860—1861) ja Meksikoon (1862—1867) ja viimein aloitti 1870 sodan Preussia vastaan.
- 118 Engels käyttää termiä, josta oli tullut bonapartistisen toisen keisarikunnan (1852—1870) erään ulkopoliittisen periaatteen ilmaus. Suurvaltioiden hallitsevat luokat käyttivät laajalti tuota ns. kansallisuusperiaatetta ideologisena verhona, jonka taakse ne kätkivät valloitus suunnitelmansa ja ulkopoliittiset seikkailunsa. »Kansallisuusperiaatteella» ei ollut mitään yhteistä kansakuntien itsemääräämisoikeuden tunnustamisen kanssa, vaan sen tarkoituksena oli kansallisuuksien eripuraisuuden kiihottaminen ja kansallisen liikkeen, varsinkin pienten kansojen liikkeen muuttaminen keskenään kilpailevien suurvaltojen vastavallankumouksellisen politiikan aseeksi.
- 119 *Saksan liitto*, joka perustettiin 8. kesäkuuta 1815 Wienin kongressissa, oli Saksan feodaalis-monarkististen valtioiden liitto, joka laillisti Saksan valtiollisen ja taloudellisen pirstoutuneisuuden.
- 120 Saksan ja Ranskan sodan (1870—1871) aikana Ranskan häviön seurauksena syntyi Saksan valtakunta, josta erotettiin kuitenkin Itävalta, mistä johtuikin nimi »piensaksalainen valtakunta». Napoleon III:n tappio antoi syyntekijän Ranskan val-

lankumoukselle, joka syöksi valtaistuimelta Louis Bonaparten ja johti tasavallan pystyttämiseen 4. syyskuuta 1870.

- ¹²¹ *Kansalliskaarti*, Ranskassa ja eräissä muissa Länsi-Euroopan maissa käytetty kansalaisten vapaaehtoinen aseistettu varaväki, jonka päällystö oli valinnallinen. Ensimmäiseksi se perustettiin Ranskaan 1789 porvarillisen vallankumouksen alussa. Vuosina 1870—1871 Pariisin kansalliskaarti, johon Saksan ja Ranskan välisen sodan aikana liittyi laajoja demokraattisia joukkoja, esitti huomattavaa vallankumouksellista osaa. Helmikuussa 1871 perustettu kansalliskaartin Keskuskomitea johti proletariaatin kapinaa 18. maaliskuuta 1871 ja Pariisin kommuunin alkuvaiheessa (28. päivään maaliskuuta 1871) toteutti historian ensimmäisen proletarisen hallituksen tehtäviä. Pariisin kommuunin tukahduttamisen jälkeen kansalliskaarti laskettiin hajalle.
- ¹²² Kärsittyään tappion Saksan ja Ranskan sodassa 1870—1871 Ranska maksoi Saksalle 5 miljardia frangia sotakorvausta.
- ¹²³ *Poikkeuslaki sosialisteja vastaan* saatettiin voimaan Saksassa 21. lokakuuta 1878. Tämän lain mukaan kiellettiin kaikki sosiaalidemokraattisen puolueen järjestöt, työläisten joukkorajit ja työväen lehdistö, takavarikoitiin sosialistista kirjallisuutta ja vainottiin sosiaalidemokraatteja. Työväen joukkoliikkeen painostuksesta poikkeuslaki kumottiin 1. lokakuuta 1890.
- ¹²⁴ Bismarck saattoi voimaan yleisen äänioikeuden 1866 Pohjois-Saksan valtiopäivävaaleja varten ja 1871 yhdistetyn Saksan valtakunnan valtiopäivävaaleja varten.
- ¹²⁵ Engels siteeraa Marxin kirjoittamaa teoreettista johdantoa Ranskan työväenpuolueen ohjelmaan, joka hyväksyttiin 1880 Havren edustajakokouksessa.
- ¹²⁶ *4. syyskuuta 1870* Ranskassa kukistettiin kansanjoukkojen vallankumouksellisen esiintymisen ansiosta Louis Bonaparten hallitus ja julistettiin tasavalta. Valta siirtyi porvarillisen »kansallisen puolustuksen» hallituksen käsiin.
Lokakuun 31. päivänä 1870 blanquilaiset tekivät epäonnistuneen yrityksen nostattaa kapina kansallisen puolustuksen hallitusta vastaan.
- ¹²⁷ *Wagramin taistelu* tapahtui 5. ja 6. heinäkuuta 1809, jolloin Ranska kävi sotaa Itävaltaa vastaan. Tässä taistelussa Napoleon I:n johtamat ranskalaiset joukot veivät voiton arkkiherttua Kaarlen itävaltalaisesta armeijasta.
Waterloon taistelu oli 18. kesäkuuta 1815. Napoleonin armeija murskattiin. Waterloon taistelulla oli ratkaiseva merkitys vuoden 1815 sotateimille, koska se ratkaisi Euroopan suurvaltojen Napoleonin vastaisen liiton lopullisen voiton ja Napoleon I:n keisarikunnan romahduksen.

- ¹²⁸ Engels tarkoittaa Mecklenburg-Schwerinin ja Mecklenburg-Stelitzin herttuakunnissa käytyä herttuavallan ja aateliston välistä pitkäaikaista taistelua, joka päättyi Rostockissa 1755 suoritettuun aateliston perintöoikeuksia koskevan sopimuksen allekirjoittamiseen. Sopimuksessa vahvistettiin aateliston entiset vapaudet ja etuoikeudet ja turvattiin johtava asema säätyjakoisilla maapäivillä; puolet sen maista vapautettiin veroista; määriteltiin liikevaihto- ja elinkeinoveron suuruus ja aateliston osuus valtion menoissa.
- ¹²⁹ Orléansin herttua nousi Ranskan valtaistuimelle Ludwig Filipin nimellä Ranskan vuoden 1830 heinäkuun vallankumouksen jälkeen.
- ¹³⁰ 5. ja 6. kesäkuuta 1832 oli kapina Pariisissa. Siihen osallistuneet työläiset rakensivat barrikadeja ja puolustautuivat miehuullisesti ja päättävästi.
Huhtikuussa 1834 Lyonin työläiset nousivat kapinaan, joka oli Ranskan proletariaatin ensimmäisiä joukkoesiintymiä. Kapina jota tasavaltalaiset tukivat muissakin kaupungeissa, varsinkin Pariisissa, tukahdutettiin julmasti.
Pariisissa 12. toukokuuta 1839 puhjennut kapinan, jossa vallankumoukselliset työläiset esittivät niin ikään pääosaa, oli järjestänyt A. Blanquin ja A. Barbèsin johtama salainen tasavaltalais-sosialistinen Vuodenaikojen yhdistys. Kapina kukistettiin sotaväen ja kansalliskaartin voimin.
- ¹³¹ *Robert Macaire*, kuuluisan ranskalaisen näyttelijän Frédéric Lemaitren luoma ja Honoré Daumierin pilakuvissaan ikuistama ovelan liikemiesveijarin henkilöahmo.
- ¹³² *Sonderbund*, Sveitsin seitsemän taloudellisesti takapajuksen katalisen kantonin 1843 solmima erikoisliitto, jonka tarkoituksena oli edistyksekkösten porvarillisten uudistusten vastustaminen Sveitsissä sekä kirkon ja jesuiittojen etuoikeuksien puolustaminen. Sveitsin eduskunnan heinäkuussa 1847 tekemä päätös *Sonderbundin* hajottamisesta antoi *Sonderbundille* aiheen aloittaa marraskuun alussa sotateimet muita kantoneja vastaan. Liittohallituksen joukot murskasivat *Sonderbundin* armeijan 23. marraskuuta 1847. *Sonderbundin* aloittaman sodan aikana Pyhään allianssiin kuuluneet Länsi-Euroopan taantumukselliset valtiot — Itävalta ja Preussi — yrittivät sekaantua Sveitsin asioihin kannattaakseen *Sonderbundia*.
- ¹³³ Buzançaisissa (Indren departementissa) keväällä 1847 nälkää näkevät työläiset ja lähikylien asukkaat toimeenpanivat hyökkäyksen keinottelijoiden elintarvikevarastoihin, mikä johti väestön ja sotaväen veriseen yhteenottoon. Buzançaisin tapahtumien vuoksi hallitus ryhtyi ankariin rankaisutoimiin: neljä tapahtumien välitöntä osanottajaa teloitettiin 16. huhtikuuta 1847 ja monet tuomittiin pakkotyövankeuteen.
- ¹³⁴ »*Le National*» (Kansallinen lehti), ranskalainen päivälehti, ilmestyi Pariisissa 1830—1851; porvarillisten tasavaltalaisten

- äänenkannattaja. Vuoden 1848 vallankumouksen jälkeen muodostuneessa väliaikaisessa hallituksessa tämän suuntauksen huomattavimpia edustajia olivat Marrast, Bastide ja Garnier-Pagès.
- 135 »*La Gazette de France*» (Ranskan lehti), Pariisissa vuodesta 1631 alkaen ilmestynyt päivälehti, 1840-luvulla oli Bourbonien hallitsijasuvun palauttamista kannattaneiden legitimistien äänenkannattaja.
- 136 Ranskan tasavallan olemassaolon alkupäivinä nousi kysymys valtion lipun valinnasta. Pariisin vallankumoukselliset työläiset vaativat valtion lipuksi punaista lippua, joka oli nostettu Pariisin työläisesikaupungeissa heinäkuun kapinan aikana 1832. Porvaristo vaati kolmiväristä (sini-valko-punaista) lippua, joka oli Ranskan lippuna porvarillisen vallankumouksen kaudella 1700-luvun lopulla ja Napoleon I:n aikana. Tämä lippu oli jo ennen vuoden 1848 vallankumousta »National» lehden ympärille ryhmittyneiden porvarillisten tasavaltalaisten tunnusmerkkinä. Työväen edustajien oli pakko suostua siihen, että Ranskan tasavallan kansallislipuksi julistettiin kolmivärinen lippu. Lipputankoon kiinnitettiin kuitenkin punainen ruusuke.
- 137 »*Le Moniteur universal*» (Yleinen tiedonantaja), ranskalainen päivälehti, hallituksen virallinen äänenkannattaja, ilmestyi Pariisissa vuosina 1789—1901. Lehden palstoilla julkaistiin hallituksen asiakirjoja, parlamenttiselostuksia ja muita virallisia aineistoja. Vuonna 1848 lehdessä julkaistiin selostuksia Luxembourgin valiokunnan istunnoista.
- 138 *Jacques le bonhomme* (yksinkertainen Jacques), ranskalaisen talonpojan halveksuva liikanimi, jonka aatelisto oli antanut hänelle.
- 139 Tarkoitetaan Ranskan keisarivallan 1825 myöntämää rahakorvausta ylimystölle, jonka omaisuus takavarikoitiin Ranskan porvarillisen vallankumouksen aikana 1700-luvun lopulla.
- 140 *Latsaronit*, Italian luokka-asemansa menettäneiden ryysyköyhälistöön kuuluvien ainesten haukkumanimi; taantumukselliset monarkistiset piirit käyttivät usein hyväkseen latsaroneja taistelussaan liberaalista ja demokraattista liikettä vastaan.
- 141 Englannissa 1834 hyväksytyn »köyhäinholitolain» mukaan sallittiin vain yksi köyhien avustamismuoto: heidän sijoittamisensa työtaloihin, joissa oli samanlainen järjestys kuin vankiloissa ja pakkotöissä. Työläisillä teetettiin niissä vähätuottoista, yksitoikkoista ja näännyttävää työtä. Kansan keskuudessa työaloja nimitettiin »köyhien bastiljeiksi».
- 142 15. toukokuuta 1848 kansan mielenosoituksen aikana Pariisin työläiset ja käsityöläiset tunkeutuivat lakiasäättävän kansalliskokouksen istuntosaliin, julistivat kansalliskokouksen hajalasketuksi ja muodostivat vallankumoushallituksen. Kohta

kuitenkin paikalle saapuneet kansalliskaarti ja sotaväki hajottivat mielenosoittajat. Työläisten johtajat (Blanqui, Barbès, Albert, Raspail, Sobrier ym.) vangittiin.

- ¹⁴³ Tarkoitetaan »Journal des Débats» lehden pääkirjoitusta vuoden 1848 elokuun 28. päivän numerossa.

»Journal des Débats politiques et littéraires» (Poliittisten ja kirjallisuusväittelyjen lehti), ranskalainen porvarillinen päivälehti, perustettu Pariisissa 1789. Heinäkuun monarkian aikana oli hallituksen lehtenä, orleanistisen porvariston äänenkannattajana. Vuoden 1848 vallankumouksen aikana lehti ilmensi vastavallankumouksellisen järjestyspuolueen katsomuksia.

- ¹⁴⁴ Lilja oli Bourbonien monarkian heraldinen merkki ja orvokit bonapartistien embleemi.

- ¹⁴⁵ Midaan korvat, ts. aasin korvat, jotka muinaistarun mukaan Apollon kasvatti Fryygian kuninkaalle Midaalle.

- ¹⁴⁶ Bonaparten vastainen lehdistö nimitti *Soulouquen* nimellä Louis Bonapartea. Soulouque oli Haitin presidentti, joka 26. elokuuta 1849 julisti itsensä keisariksi ja tuli kuuluksi julmuudestaan ja turhamaisuudestaan.

Toussaint-Louverture johti Haitin neekerien kumousliikettä, joka oli suunnattu espanjalaisten ja englantilaisten heruutta vastaan 1700-luvun lopulla.

- ¹⁴⁷ *Järjestyspuolue* oli 1848 perustettu konservatiivisen suurporvariston puolue, kahden monarkistisen ryhmäkunnan — legitimistien ja orleanistien — liitto. Vuodesta 1849 aina 2. joulukuuta 1851 suoritettuun vallankaappaukseen saakka oli johdoasemassa toisen valtakunnan lakiasäättävässä kansalliskokouksessa.

- ¹⁴⁸ *Bourgesissa* pidettiin 7. maaliskuuta — 3. huhtikuuta 1849 vuoden 1848 toukokuun 15. päivän tapahtumien osanottajien jutun oikeuskäsittely. Barbès tuomittiin elinkautiseen vankeuteen ja Blanqui sai 10 vuoden vankeusrangaistuksen. Albert, De Flotte, Sobrier, Raspail ja muut tuomittiin eri pituisiksi ajoiksi vankilaan tai karkotukseen siirtomaihin.

- ¹⁴⁹ Kenraali Bréa, joka oli Pariisin proletariaatin heinäkuun kapinaa kukistaneen joukko-osaston komentajana, sai 25. kesäkuuta 1848 surmansa insurgenttien kädestä Fontainebleaun tulliportin luona. Murhan vuoksi mestattiin kaksi kapinan osanottajaa.

- ¹⁵⁰ »*La Démocratie pacifique*» (Rauhallinen demokratia), fourieristien päivälehti, ilmestyi Pariisissa vuosina 1843—1851 Considérantin toimittamana. Illalla 12. kesäkuuta 1849 lehden toimituksen huoneistossa pidettiin vuoripuolueen edustajien kokous.

- ¹⁵¹ »*Le Peuple*» (Kansa) lehden 206. numerossa 13. kesäkuuta 1849 julkaistussa manifestissa Perustuslain ystävien demokraatti-

- nen yhdistys kehotti Pariisin kansalaisia osallistumaan rauhalliseen mielenosoitukseen ja esittämään vastalauseensa toimeenpanovallan julkeiden vaatimusten johdosta.
- ¹⁵² Vuoripuolueen julistus julkaistiin 13. kesäkuuta 1849 »La Réforme» ja »La Démocratie pacifique» lehdissä sekä Proudhonin »Le Peuple» lehdessä.
- ¹⁵³ Marx tarkoittaa paavi Pius IX valiokuntaa, johon kuului kolme kardinaalia ja joka Ranskan armeijaan tukeutuen palautti Roomassa taantumuksellisen valtakomennon Rooman tasavallan kukistamisen jälkeen. Kardinaaleilla oli punainen puku.
- ¹⁵⁴ »Le Siècle» (Vuosisata), ranskalainen päivälehti, ilmestyi Pariisissa 1836—1839; 1840-luvulla se heijasti pikkuporvariston sen osan katsomuksia, joka oli rajoittunut vaatimaan maltillisia perustuslaillisia uudistuksia; 1850-luvulla se oli maltillis-tasavaltalainen lehti.
- ¹⁵⁵ »La Presse» (Lehdistö), Pariisissa vuodesta 1836 ilmestynyt päivälehti; heinäkuun monarkian kaudella oli oppositiossa; vuosina 1848—1849 porvarillisten tasavaltalaisten äänenkannattaja, myöhemmin bonapartistien äänenkannattaja.
- ¹⁵⁶ Kysymyksessä on kreivi Chambord (nimitti itseään Henrik V:ksi), Bourbonien hallitsijasuvun vanhempaa haaraa edustanut Ranskan kruununantovaihtelija. Chambordin vakituksia residenssejä Länsi-Saksassa Wiesbadenin ohella oli Ems.
- ¹⁵⁷ Lontoon lähettyvillä Claremontissa asui vuoden 1848 helmikuun vallankumouksen jälkeen Ranskasta paennut Ludwig Filip.
- ¹⁵⁸ »*Motu proprio*» (omasta aloitteesta), alkusanat paavin erikoismääräyksissä, joista ei neuvoteltu kardinaalien kanssa ja jotka koskivat tavallisesti Kirkkovaltion sisäpoliittisia ja hallinnollisia asioita. Tässä tapauksessa on kysymys paavi Pius IX:n 12. syyskuuta 1849 päiväystä kirjelmästä.
- ¹⁵⁹ Sanat saksalaisen runoilijan Georg Herweghin runosta Aus den Bergen.
- ¹⁶⁰ Jäännös ei pidä paikkaansa: pitäisi olla 578 178 000 eikä 538 000 000. Numerotietoihin on nähtävästi pujahtanut virhe. Se ei silti vaikuta yleiseen johtopäätökseen: kummassakin tapauksessa asukasta kohden jää alle 25 frangin puhdasta tuloa.
- ¹⁶¹ Gardin departementissa pidettiin legitimistiedustaja de Bonin kuoleman jälkeen täydennysvaalit. Vuoripuolueen kannattajien ehdokas Favon, joka sai 20 000 ääntä 36 000:sta, tuli valituksi.
- ¹⁶² Vuonna 1850 hallitus jakoi Ranskan viiteen suureen sotilaspiiriin, minkä seurauksena Pariisi ja sen lähiedartementit joutuivat neljän muun, mitä kiihkeimpien taantumusmiesten johtaman sotilaspiirin ympäröimäksi. Tasavaltainen lehdistö

- nimitti noita piirejä paššalikeiksi korostaen siten noiden taantumuksellisten kenraalien rajoittamattoman vallan ja turkkilaisten paššojen despoottisen vallan samankaltaisuutta.
- 163 Tarkoitetaan presidentti Louis Bonaparten 31. lokakuuta 1849 lakiasäättävälle kansalliskokoukselle lähettämää kirjelmää, jossa hän ilmoitti erottaneensa ministeri Barrotin ja muodostaneensa uuden ministeristön.
- 164 10. marraskuuta 1849 päivätyssä kirjelmässään vasta virkaan nimitetty Pariisin poliisiprefekti Carlier kehotti perustamaan »sosialisminvastaisen sosiaalisen yhdistyksen uskonnon, työn, perheen, omaisuuden ja hyväaikeisuuden» suojelemiseksi.
- 165 »*Le Napoléon*» (Napoleon), Pariisissa 6. tammikuuta — 19. toukokuuta 1850 ilmestynyt päivälehti.
- 166 *Vapauden puut* istutettiin Pariisin kaduille helmikuun vallankumouksen voiton jälkeen 1848. Vapauden puiden — tavallisesti tammien tai poppeleiden — istuttamisesta oli Ranskassa tullut perinnäistapa jo 1700-luvun porvarillisen vallankumouksen kaudella, ja konventti oli aikoinaan vahvistanut sen päätoimisuutta.
- 167 *Heinäkuun patsasta*, joka pystytettiin Bastiljin aukiolle Pariisiin 1840 vuoden 1830 heinäkuun vallankumouksessa kaatuneiden muistoksi, on vuoden 1848 helmikuun vallankumouksen jälkeen koristettu eternelliseppelein.
- 168 De Flotte, Blanquin kannattaja ja Pariisin vallankumouksellisen proletariaatin edustaja, sai 15. maaliskuuta 1850 piteilyssä vaaleissa 126 643 ääntä.
- 169 *Koblenz*, kaupunki Länsi-Saksassa; 1700-luvun Ranskan porvarillisen vallankumouksen aikana oli vastavallankumouksellisten emigranttien keskuksena.
- 170 Vuonna 1797 Englannin hallitus julkaisi erikoisen asiakirjan pankkirajoituksista, jossa säädettiin pankkisetelien pakko-kurssi ja kiellettiin pankkisetelien vaihto kultaan. Pankkisetelien vaihto kultaan uusiutui vasta 1819.
- 171 *Linnakreiveiksi* (burggrafeiksi) nimitettiin lakiasäättävän kansalliskokouksen uuden vaalilain luonnosta laativaan valiokuntaan kuuluneita orleanistien ja legitimistien seitsemäätoista päämiestä heidän epäoikeutettujen valtapyyteidensä ja taantumuksellisten pyrkimystensä vuoksi. Liikanimi on lainattu Victor Hugon historiallisesta draamasta *Les Burgraves*, jossa kuvataan keskiaikaista Saksaa, missä burggrafeiksi sanottiin keisarin nimittämiä kaupunkien ja maakuntien johtajia.
- 172 »*L'Assemblée nationale*» (Kansalliskokous), ranskalainen monarkistis-legitimistinen päivälehti, joka ilmestyi Pariisissa 1848—1857. Vuosina 1848—1851 heijasti kahden dynastisen puolueen — legitimistien ja orleanistien — yhteenliittymistä kannattaneiden piirien katsomuksia.

- ¹⁷³ »*Le Constitutionnel*» (Perustuslaillinen lehti), ranskalainen porvarillinen päivälehti, ilmestyi Pariisissa 1815—1870. 1840-luvulla oli orleanistien maltillisen siiven äänenkannattaja; vuoden 1848 vallankumouksen kaudella heijasti Thiersin ympärille ryhmittyneen vastavallankumouksellisen porvariston katsumuksia; joulukuussa 1851 suoritetun vallankaappauksen jälkeen oli bonapartistien lehti.
- ¹⁷⁴ »*Baiser Lamourette*» (Lamouretten suudelma) on vihjaus Ranskan 1700-luvun lopulla tapahtuneen porvarillisen vallankumouksen aikaiseen tunnettuun episodiin. Lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen Lamourette ehdotti 7. heinäkuuta 1792 lopettamaan kaikki puolueriidat veljelliseen suudelmaan. Hänen kehotustaan noudattaen vihamielisten puolueiden edustajat heittäytyivät syleilemään toisiaan, mutta kuten saatokin odottaa, tuo kaksinaamainen »veljellinen suudelma» unohdettiin jo seuraavana päivänä.
- ¹⁷⁵ »*La Pouvoir*» (Valta), Pariisissa 1849 perustettu bonapartistien lehti; tällä nimellä se ilmestyi kesäkuusta 1850 tammi-kuuhun 1851.
- ¹⁷⁶ Ranskan tasavallan perustuslain 32. pykälä edellytti, että lakiasäättävän kansalliskokouksen istuntojen väliseksi kaudeksi valittaisiin vakituinen valiokunta, jonka kokoonpanoon kuuluisi 25 edustajaa ja kansalliskokouksen toimikunta. Valiokunnalla oli oikeus kutsua tarpeen vaatiessa koolle lakiasäättävä kansalliskokous. Vuonna 1850 tähän valiokuntaan kuului tosiasiaa 39 henkilöä: 11 toimikunnan jäsentä, 3 kvestoria ja 25 valittua jäsentä.
- ¹⁷⁷ Tarkoitetaan niin sanottua Wiesbadenin manifestia eli lakiasäättävän kansalliskokouksen legitimistien ryhmäkunnan sihteerin de Barthélemy'n Wiesbadenissa 30. elokuuta 1850 kreivi Chambordin toimeksiannosta laatimaa kiertokirjettä. Kiertokirjeessä kartoitettiin legitimistien politiikka heidän valtaantulonsa varalta; kreivi Chambord julisti, että »hän kieltäytyy virallisesti ja kategorisesti vetoamasta kansaan, sillä tuollainen vetoaminen merkitsisi luopumista perinteellisen monarkian suuresta kansallisesta periaatteesta». Tämä julistus aiheutti lehdistökiistan kansalliskokouksen jäsenen La Rochejaqueleinin johtamien monarkistien esitettyä vastalauseensa,

NIMIHAKEMISTO

A

Aikin, John (1747—1822), englantilainen radikaali publisisti.—121.

Albert (oik. *Martin Alexandre*) (1815—1895), ranskalainen työläinen, sosialisti; väliaikaisen hallituksen jäsen 1848.—462, 465, 479.

Aleksanteri III (1845—1894), Venäjän keisari (1881—1894).—324.

Aleksanteri Suuri (356—323 eaa.), antiikin kuuluisa sotapäällikkö ja valtiomies.—116, 394, 571.

Anderson, Adam (n. 1692—1765), skotlantilainen taloustieteilijä, kirjoittanut teoksen kaupan historiasta.—159.

Arkwright, Richard (1732—1792), englantilainen teollisuudenharjoittaja ja keksijä.—7, 249.

Atkinson, William, 1830—1850-luvulla vaikuttanut englantilainen taloustieteilijä, porvarillisen kansantaloustieteen klassisen koulukunnan vastustaja, protektionisti.—185.

Augustus (63 eaa.—14 jaa.), Rooman ensimmäinen keisari (27 eaa.—14 jaa).—83.

B

Babbage, Charles (1792—1871), englantilainen matemaatikko, mekaniikan tutkija ja taloustieteilijä.—247.

Babeuf, Gracchus (oik. *François Noël*) (1760—1797), ranskalainen vallankumousmies, utopistisen tasanjakokommunismiin tunnettu edustaja, »yhdenvertaisten» salaliiton järjestäjä.—366.

Bakunin, Mihail Aleksandrovitš (1814—1876), venäläinen demokraatti ja publisisti; osallistui vuosien 1848—1849 vallankumoukseen Saksassa; anarkismin ideologeja; I Internationaalissa esiintyi kiihkeänä marxilaisuuden vihollisena; Haagin kongressissa 1872 erotettiin I Internationaalista hajotustoiminnan vuoksi.—323, 327.

Baraguay d'Hilliers, Achille (1795—1878), ranskalainen kenraali; toisen tasavallan aikana perustuslakia säätävän kansallis-

kokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, 1851 Pariisin varuskunnan päällikkö, bonapartisti.—529.

Barbès, Armand (1809—1870), ranskalainen vallankumousmies, pikkuporvarillinen demokraatti, vuoden 1848 vallankumouksen aktiivinen toimihenkilö; osallistumisestaan vuoden 1848 toukokuun 15. päivän tapahtumiin sai elinkautisen vankeusrangaistuksen, 1854 hänet armahdettiin.—505, 554.

Baroche, Pierre Jules (1802—1870), ranskalainen poliitikko ja valtiomies, järjestyspuolueen edustaja, myöhemmin bonapartisti; 1849 vetotuomioistuimen pääprokuraattori.—554.

Barrot, Odilon (1791—1873), ranskalainen poliitikko; helmikuuhun 1848 liberaalisen dynastisen opposition johtaja; joulukuusta 1848 lokakuuhun 1849 johti järjestyspuolueeseen nojannutta ministeristöä.—453, 462, 486, 498—500, 502—507, 511, 522, 529, 532, 534.

Bastiat, Frédéric (1801—1850), ranskalainen vulgaari taloustieteilijä.—458.

Bastide, Jules (1800—1879), ranskalainen poliitikko ja publisti; »National» lehden toimittaja (1836—1846); ulkoministerinä toukokuusta joulukuuhun 1848.—490.

Baudeau, Nicolas (1730—1792), ranskalainen apotti, taloustieteilijä, fysiokraattien kannattaja.—217.

Bauer, Bruno (1809—1882), saksalainen idealistifilosofi, tunnettuja nuorhegeliläisiä, porvarillinen radikaali, myöhemmin kansallisliberaali; kirjoitti useita teoksia kristinuskon historiasta.—69, 70, 82, 84, 85, 97—99, 101, 103—105.

Beaumarchais, Pierre Augustin (1732—1799), etevä ranskalainen näytelmäkirjailija.—506.

Bebel, August (1840—1913), kansainvälisen ja Saksan työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö, vuodesta 1867 johti Saksan työväenyhdistysten liittoa, I Internationaalin jäsen, vuodesta 1867 valtiopäivämies, Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen perustajia ja johtajia, Marxin ja Engelsin ystävä ja toimintatoveri, II Internationaalin toimihenkilö.—445.

Bentham, Jeremy (1748—1832), englantilainen porvarillinen sosiologi, hyötyfilosofian (utilitarismin) teoreetikko.—34, 35.

Berryer, Pierre Antotne (1790—1868), ranskalainen asianajaja ja poliitikko, legitimisti.—534.

Bevan, W., Swansean kaupungin trade unionien neuvoston puheenjohtaja, 1887 mainitussa kaupungissa pidetyn trade unionien kongressin puheenjohtaja.—327.

Bismarck, Otto, ruhtinas (1815—1898), Preussin ja Saksan valtiomies ja diplomaatti, Preussin junkkerien edustaja, Preussin ministeripresidentti (1862—1871), Saksan valtakunnankansleri (1871—1890).—330, 438, 442, 444, 453, 454.

Blanc, Louis (1811—1882), ranskalainen pikkuporvarillinen sosialisti, historioitsija, 1848 väliaikaisen hallituksen jäsen ja Luxembourgin valiokunnan puheenjohtaja; elokuusta 1848 pik-

kuporvarillisten maanpakolaisten johtaja Lontoossa.—370, 462, 465, 469, 475, 477, 479, 486, 487, 501, 516.

Blanqui, Adolphe (1798—1854), ranskalainen taloustieteilijä, taloudellisten oppien historian kirjoittaja, vulgaarin kansantaloustieteen edustaja.—170.

Blanqui, Louis Auguste (1805—1881), ranskalainen kumousmies, utopistikommunisti, vuoden 1848 vallankumouksen aikana kuului Ranskan demokraattisen ja proletaarisen liikkeen äärivaiheeseen; joutui useita vuosia kärsimään vankeusrangaistusta.—477, 505, 506, 551, 553, 554.

Boguslawski, Albert (1834—1905), saksalainen kenraali ja sotilaskirjailija.—452, 454.

Boisguillebert, Pierre (1646—1714), ranskalainen taloustieteilijä, fysiokraattien edeltäjä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen kantaisä Ranskassa.—185, 203, 541.

Bonaparte, ks. *Napoleon III.*

Bonaparte, Jérôme (1784—1860), Napoleon I:n nuorin veli, Westfalenin kuningas (1807—1813).—533.

Bonaparte, Napoleon Joseph Charles Paul (1822—1891), Jérôme Bonaparten poika, Louis Bonaparten serkku, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen.—533.

Bourbon, ranskalainen kuningassuku (1589—1792, 1814—1815 ja 1815—1830).—513, 533.

Bowring, John (1792—1872), englantilainen poliitikko, kielentutkija ja kirjailija, Benthamin seuraaja, vapaakaupan kannattaja; 1850-luvulla huomattava siirtomaavirkailija, Englannin siirtomaapolitiikan toteuttaja Kauko-Idässä.—301, 305, 307, 310—312.

Brandenburg, Friedrich Wilhelm, kreivi (1792—1850), preussilainen kenraali ja valtiomies, vastavallankumouksellisen ministeristön päämies (marraskuusta 1848 marraskuuhun 1850).—372.

Bray, John Francis (1809—1897), englantilainen taloustieteilijä, utopistisocialisti, Owenin seuraaja, ammatiltaan kirjapainotyöläinen.—187—191, 193, 194.

Bréa, Jean Baptiste Fidele (1790—1848), ranskalainen kenraali, taantumuksellinen, osallistui kesäkuun kapinan kukistamiseen 1848; kapinalliset ampuivat hänet.—516.

Bright, John (1811—1889), englantilainen tehtailija, Anti-Corn-Law-Leaguen perustaja; 1860-luvun lopulta liberaalipuolueen johtaja; oli useissa ministerinviroissa liberaalihallituksissa.—301, 538.

Bruno,¹ ks. *Bauer, Bruno*.

Bugeaud de la Piconnerte, Thomas Robert (1784—1849), ranskalainen marsalkka; edustajakamarin jäsen heinäkuun monarkian kaudella, orleanisti; 1848—1849 vuoristojoukkojen ylikomentaja, lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen.—499.

Bussey, Peter, chartistien konventin jäsen 1839; epäonnistunut yritys nostattaa kapina Yorkshiressa 1839 sai hänet vetäytymään syrjään liikkeestä.—24.

Byron Georges (1788—1824), huomattava englantilainen runoilija, vallankumouksellisen romantiikan edustaja.—34.

C

Cabet, Étienne (1788—1856), ranskalainen publisisti, osallistui proletariaatin poliittiseen liikkeeseen 1830- ja 1840-luvulla, tunnettu utopistisen kommunismin edustaja, kirjoittanut teoksen »Voyage en Icarie» (Matka Ikariaan).—328, 368, 369, 477.

Caesar, Gaius Julius (n. 100—44 eaa.), kuuluisa roomalainen sotapäällikkö ja valtiomies.—533.

Camhausen, Ludolf (1803—1890), saksalainen pankkiiri, reinitiläisen liberaalin porvariston johtomiehiä; maaliskuu—kesäkuussa 1848 Preussin ministeripresidentti.—373.

Capefigue, Jean Baptiste Honoré Raymond (1802—1872), ranskalainen publisisti ja historioitsija, monarkisti.—565.

Carlier, Pierre (1799—1858), Pariisin poliisiprefekti (1849—1851), bonapartisti.—547, 548.

Carlyle, Thomas (1795—1881), englantilainen kirjailija, historioitsija ja idealistifilosofi; tory-puolueen jäsen 1840-luvulla kuului Nuori Englanti-ryhmään, joka taisteli porvaristoa vastaan ja ilmaisi myötätuntoaan hädänalaisille työläisille. Vuoden 1848 jälkeen auttamaton taantumusmies, työväenliikkeen avoin vihollinen.—15.

Carnot Lazare Hippolyte (1801—1888), ranskalainen publisisti ja poliitikko, porvarillinen tasavaltalainen; väliaikaisen hallituksen jäsen (1848), toisen tasavallan kaudella perustuslakia säättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen; vuoden 1851 jälkeen bonapartistien valtaa vastaan suunnatun tasavaltalaisen opposition johtaja.—553, 554.

Carnot, Lazare Nicolas (1753—1823), ranskalainen matemaatikko ja fyysikko, poliitikko ja sotilashenkilö, porvarillinen tasavaltalainen; 1700-luvun lopulla Ranskan porvarillisen vallankumouksen kaudella liittyi jakobiineihin, Ranskan puolustuksen järjestäjiä Euroopan valtioiden liittoutumaa vastaan.—554.

Cato, Marcus Porcius, vanhempi (234—149 eaa.), roomalainen poliitikko ja kirjailija.—490.

Caussidière, Marc (1808—1861), ranskalainen pikkuporvarillinen demokraatti, osallistui Lyonin kapinaan 1834; helmi—kesäkuussa 1848 Pariisin poliisiprefekti, perustuslakia säättävän kansalliskokouksen jäsen, kesäkuussa 1848 lähti maanpakoon Englantiin.—469, 486, 487, 516.

Cavaignac, Louis Eugène (1802—1857), ranskalainen kenraali ja poliitikko, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen; toukokuusta 1848 sotaministeri, tukahdutti poikkeuksellisen julmasti Parii-

sin työläisten kesäkuun kapinan; kesäkuusta joulukuuhun 1848 hänen käsissään oli ylin toimeenpanovalta.—482, 485, 489—491, 493—496, 498, 502, 503, 509—511, 518, 524.

Chambord, Henri Charles, kreivi (1820—1883), Bourbon-suvun vanhemman haaran viimeinen jäsen, Kaarle X:n pojanpoika, Henrik V:n nimellä tavoitteli Ranskan kruunua.—531, 568.

Changarnier, Nicolas Anne Théodule (1793—1877), ranskalainen kenraali ja poliitikko, monarkisti; 1848 kesäkuun tapahtumien jälkeen Pariisin varuskunnan ja kansalliskaartin päällikkö, 13. kesäkuuta 1849 osallistui mielenosoituksen hajottamiseen Pariisissa.—499, 506, 507, 519, 525, 530, 567, 571, 572.

Cherbulies, Antoine Elisée (1797—1869), sveitsiläinen taloustieteilijä, Sismondin seuraaja, liitti Sismondin teoriaan Ricardon teorian aineksia.—138, 267.

Cobden, Richard (1804—1865), englantilainen tehtailija, poliitikko, vapaakaupan kannattajien johtomiehiä, Anti-Corn-Law Leaguen perustaja.—538.

Colbert, Jean Baptiste (1619—1683), ranskalainen valtiomies, raha-asiain ylitarkastaja (1665—1683), Ranskan sisä- ja ulkopoliitiikan tosiasiallinen johtaja; noudatti merkantilistista politiikkaa absoluuttisen monarkian lujittamisen hengessä.—254.

Constancio, Francisco Solano (1772—1846), portugalilainen lääkäri, diplomaatti ja kirjailija; ranskansi englantilaisten taloustieteilijöiden teoksia.—157, 166.

Cooper, Thomas (1759—1840), amerikkalainen tiedemies, poliitikko ja taloustieteilijä, porvarillinen valistaja.—205.

Cremieux, Adolphe (1796—1880), ranskalainen asianajaja ja poliitikko, 1840-luvulla porvarillinen liberaali.—462, 509.

Creton, Nicolas Joseph (1798—1864), ranskalainen asianajaja; toisen tasavallan kaudella perustuslakia säättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, orleanisti.—540.

Crompton, Samuel (1753—1827), tunnettu englantilainen keksijä.—14.

Cubières, Amédée Louis (1786—1853), ranskalainen kenraali ja valtiomies, orleanisti; 1847 sai virka-alennuksen lahjusten oton ja väärinkäytösten vuoksi.—539.

D

Daire, Eugène (1798—1847), ranskalainen taloustieteilijä, kansantaloustieteellisten teosten julkaisija.—185, 204.

Dante Alighieri (1265—1321), suuri italialainen runoilija.—333.

Darwin, Charles Robert (1809—1882), suuri englantilainen luonnontutkija, polveutumisopin perustanlaskija.—325.

Demosthenes (384—322 eaa.), kuuluisa muinaiskreikkalainen puhuja ja poliitikko.—534.

Diderot, Denis (1713—1784), huomattava ranskalainen filosofi, mekanistisen materialismin edustaja, ateisti, Ranskan vallankumouksellisen porvariston ideologeja, valistaja, ensyklopedistien johtaja.—34.

Diocletianus (n. 245—313), Rooman keisari (284—305).—455.

Droz, François Xavier Joseph (1773—1851), ranskalainen porvarillinen historioitsija, filosofi ja taloustieteilijä.—170.

Duclerc, Charles Théodore Eugène (1812—1888), ranskalainen poliitikko, »Le National» lehden toimituskunnan jäsen (1840—1846).—509.

Dufaure, Jules Armand Stanislas (1798—1881), ranskalainen porvarillinen poliitikko, orleanisti; 1848 perustuslakia säättävän kansalliskokouksen jäsen, lokakuusta joulukuuhun 1848 sisäministeri Cavaignacin hallituksessa.—493, 496, 539.

Dunoyer, Charles (1786—1862), ranskalainen vulgaari taloustieteilijä ja poliitikko.—179.

Dupin, André Marie Jean Jacques (1783—1865), ranskalainen lakimies ja poliitikko, orleanisti, lakiasäättävän kansalliskokouksen puheenjohtaja (1849—1851); myöhemmin bonapartisti.—564.

Dupont de L'Eure, Jacques Charles (1767—1855), ranskalainen poliitikko, liberaali; osallistui porvarilliseen vallankumoukseen 1700-luvun lopulla ja vuoden 1830 vallankumoukseen; 1848 väliaikaisen hallituksen puheenjohtaja.—462.

E

Edmonds, Thomas Rowe (1803—1889), englantilainen taloustieteilijä, utopistisocialisti; teki Ricardon teorian perusteella sosialistisia johtopäätöksiä.—187.

Engels, Friedrich (1820—1895) (elämäkertatietoja).—5, 6, 19, 26, 40, 44, 47, 52, 53, 57, 59, 62, 167, 326—328, 335, 337, 377, 378, 433, 435.

F

Falloux, Alfred (1811—1886), ranskalainen poliitikko, legitimisti ja klerikaali, 1848 kansallisten työhuoneiden hajottamisen alullepanija ja Pariisin kesäkuun kapinan tukahduttamisen innoittaja; opetusministeri (1848—1849).—499, 510, 522, 534.

Faucher, Léon (1803—1854), ranskalainen poliitikko, orleanisti, taloustieteilijä, malthusilainen, sisäministeri (joulukuusta 1848 toukokuuhun 1849 ja 1851), myöhemmin bonapartisti.—457, 499, 505, 508.

Ferguson, Adam (1723—1816), skotlantilainen historioitsija, filosofi ja sosiologi.—240.

Feuerbach, Ludwig (1804—1872), esimarxilaisen kauden suuri saksalainen materialistifilosofi.—63—65, 67—70, 81—84, 103—105, 128.

Filip I (n. 1052—1108), Ranskan kuningas (1060—1108).—199, 200.

Flocon, Ferdinand (1800—1866), ranskalainen poliitikko, pikkuporvarillinen demokraatti, »La Reforme» lehden toimittaja; 1848 väliaikaisen hallituksen jäsen.—462.

Flotte, Paul de (1817—1860), ranskalainen meriupseeri, Blanquin kannattaja, toukokuun 15. päivän tapahtumien 1848 kesäkuun kapinan aktiivinen osanottaja, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851).—553, 554.

Fouché, Joseph (1759—1820), ranskalainen poliitikko, poliisiministeri vuosina 1799—1802, 1804—1810 ja 1815. Periaatteetomana kiipeilijänä palveli milloin tasavaltaa, milloin Napoleonina, milloin Bourboneja kutakin vuoronperään kavaltaen.—547.

Fould, Achille (1800—1867), ranskalainen pankkiiri, orleanisti, myöhemmin bonapartisti; 1849—1867 oli useita kertoja finanssiministerinä.—473, 489, 502, 535, 536, 539, 540.

Fouquier-Tinville, Antoine Quentin (1746—1795), Ranskan porvarillisen vallankumouksen merkkimiehiä 1700-luvun lopulla, vuodesta 1793 yleisenä syyttäjänä vallankumouksellisessa tribunaalissa.—512.

Fourier, Charles (1772—1837), suuri ranskalainen utopistisocialisti.—60, 252, 275, 366, 368, 369.

Fredrik II (1712—1786), Preussin kuningas (1740—1786).—450.

Frost, John (1784—1877), englantilainen pikkuporvarillinen radikaali, 1838 liittyi chartistien liikkeeseen; Wellsin kaivosmiesten kapinan järjestämisestä 1839 tuomittiin elinkautiseen karkotukseen Australiaan, myöhemmin sai armahduksen ja palasi Englantiin 1856.—24.

G

George Sand (oik. *Aurore Dudevant*) (1804—1876), tunnettu ranskalainen kirjailijatar, useiden sosiaalisaiheisten romaanien tekijä, romantiikan demokraattisen virtauksen edustaja.—279.

Girardin, Émile de (1806—1881), ranskalainen publisisti ja poliitikko, »La Presse» lehden toimittaja; ennen vallankumousta 1848 oppositiossa Guizotin hallitusta vastaan, vallankumouksen aikana porvarillinen tasavaltalainen, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851); myöhemmin bonapartisti.—564.

Godwin, William (1756—1836), englantilainen kirjailija, filosofi ja publisisti; 1700-luvun lopulla Ranskassa tapahtuneen vallankumouksen kannattaja. Todisteli teoksissaan omistusoikeuden ja valtiiovallan poistamisen välttämättömyyttä. Godwinin katsoimuksilla oli suuri merkitys utopistisen kommunismin ja anarkismin teorioiden kehitykseen.—34.

Goethe, Johann Wolfgang (1749—1832), suuri saksalainen kirjailija ja ajattelija.—82.

Goudchaux, Michel (1797—1862), ranskalainen pankkiiri, porvarillinen tasavaltalainen, 1848 väliaikaisen hallituksen finanssi-ministeri.—487.

Gracchus-veljekset, Gaius Sempronius (153—121 eaa.) ja *Tiberius Sempronius* (163—133 eaa.), kansantribuuneja muinaisessa Roomassa, kamppailivat maalakien voimaansaattamisen puolesta talonpoikien etuja silmällä pitäen.—453.

Grandin, Victor (1797—1849), ranskalainen tehtailija, edustajakamarin jäsen (1839—1848); toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen; ääritaan-tumuksellinen.—457.

Granier de Cassagnac, Adolphe (1806—1880), ranskalainen lehti-mies, periaatteeton poliitikko, orleanisti vuoteen 1848, sen jäl-keen bonapartisti; toisen keisarikunnan kaudella lakiasäättävän kokouksen jäsen.—565.

Greg, William (1809—1881), englantilainen teollisuudenharjoit-taja ja publisisti, vapaakaupan kannattaja.—303—305, 315.

Grün, Karl (1817—1887), saksalainen pikkuporvarillinen publisisti, »todellisen sosialismin» pääedustajia 1840-luvun keskivai-heilla.—364.

Guinard, Auguste Joseph (1799—1874), ranskalainen pikkupor-varillinen demokraatti, osallistui aktiivisesti vuoripuolueen esiintymiseen 13. kesäkuuta 1849.—554.

Guizot, François Pierre Guillaume (1787—1874), ranskalainen historioitsija ja valtiomies, vuosina 1840—1848 oli Ranskan sisä- ja ulkopoliitiikan tosiasiallinen johtaja.—334, 457, 461, 462, 482, 490, 499, 507, 529, 535.

H

Hansemann, David (1790—1864), suurkapitalisti, reiniläisen liberaalin porvariston johtajia; maaliskuu—syyskuussa 1848 Preussin finanssiministeri.—372, 373.

Harvey, William (1578—1657), etevä englantilainen lääkäri, tieteellisen fysiologian perustanlaskijoita, todisti verenkierron olemassaolon.—257.

Haussez, Charles (1778—1861), ranskalainen poliitikko, taan-tumuksellinen, meriministeri.—554.

Hautpoul, Alphonse Henri (1789—1865), ranskalainen kenraali, legitimisti, myöhemmin bonapartisti; sotaministeri (1849—1850).—534, 546, 552, 564, 571, 572.

Haynau, Julius Jacob (1786—1853), itävaltalainen kenraali, tukahdutti julmasti vallankumousliikkeen Italiassa ja Unkarissa 1848—1849.—531.

Harthausen, August (1792—1866), preussilainen virkamies ja kirjailija, laatinut teoksen, jossa kuvasi yhteisöjärjestelmän jään-teitä Venäjän maanomistussuhteissa.—335.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831), suuri saksalainen filosofi, objektiivinen idealisti; monipuolisimmin kehittäi idealistisen dialektiikan.—67, 69, 70, 85, 101, 103, 106, 109, 216, 217, 219, 221, 223, 224, 226.

Helvétius, Claude Adrien (1715—1771), etevä ranskalainen materialistifilosofi, ateisti.—34, 519.

Henrik V, ks. *Chambord, Henri Charles*.

Henrik VIII (1491—1547), Englannin kuningas (1509—1547).—118.

Herwegh, Georg (1817—1875), tunnettu saksalainen runoilija, pikkuporvarillinen demokraatti.—533.

Heydt, August, paroni *von der* (1801—1874), preussilainen valtiomies, kauppaa-, teollisuus- ja yleisten töiden ministeri (1848—1858).—372.

Hilditch, Richard, 1800-luvun puolivälin englantilainen porvarillinen taloustieteilijä.—267.

Hodgskin, Thomas (1787—1869), englantilainen taloustieteilijä ja publisisti; puolusti proletariaatin etuja ja arvosteli kapitalismia utopistisen sosialismin kannalta, käytti hyväkseen Ricardon teoriaa sosialistisia johtopäätöksiä tehdessään.—187.

Holbach, Paul Anry (1723—1789), etevä ranskalainen materialistifilosofi, ateisti, Ranskan porvarillisen vallankumouksen ideologeja.—34.

Hope, George (1811—1876), englantilainen farmari, vapaakaupan kannattaja.—303, 315.

Hugo, Victor (1802—1885), suuri ranskalainen kirjailija, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän kansalliskokouksen ja lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen.—533, 565.

Huskisson, William (1770—1830), englantilainen valtiomies, tory-puolueen jäsen, kauppaministeri (1823—1827), kannatti taloudellisia myönnytyksiä teollisuusporvaristolle.—274.

J

Juvenalis, Decimus Iunius (synt. n. 60 — kuol. vuoden 127 jälkeen), kuuluisa roomalainen satiirikorunoilija.—177, 453.

K

Kaarle I (1600—1649), Englannin kuningas (1625—1649), mestattiin Englannin 1600-luvun porvarillisen vallankumouksen aikana.—60.

Kaarle II (1630—1685), Englannin kuningas (1660—1685).—271.

Kaarle X (1757—1836), Ranskan kuningas (1824—1830).—554.

Kaarle Albert (1798—1849), Piemonten kuningas (1831—1849).—511.

Kaarle Suuri (n. 742—814), frankkien kuningas (768—800) ja keisari (800—814).—137, 199.

Kant, Immanuel (1724—1804), etevä saksalainen filosofi, saksalaisen idealismin kantaisä 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa.—241, 535.

Konstantinus (n. 274—337), Rooman keisari (306—337).—455.

Köller, Ernst Matthias (1841—1928), saksalainen taantumuksellinen valtiomies, valtiopäivämies (1881—1888), Preussin sisäministeri 1894—1895; vainosi sosiaalidemokraattista puoluetta.—455.

L

Lacrosse, Bertrand Théobald Joseph (1796—1865), ranskalainen poliitikko, orleanisti, yleisten töiden ministeri; vuodesta 1850 bonapartisti.—524.

Laffitte, Jacques (1767—1844), ranskalainen suurpankkiiri ja poliitikko, orleanisti.—457.

La Hitte, Jean Ernest (1789—1878), ranskalainen kenraali, bonapartisti; lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851), ulkoministeri (1849—1851).—554.

Lamartine, Alphonse (1790—1869), ranskalainen runoilija, historioitsija ja poliitikko; 1848 ulkoministeri ja väliaikaisen hallituksen tosiasiallinen päämies.—462, 463, 468, 477, 481.

La Rochejaquelein, Henri Auguste Georges, markiisi (1805—1867), ranskalainen poliitikko, legitimistien puolueen johtaja, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen.—464.

Lassalle, Ferdinand (1825—1864), saksalainen sosialisti, Saksan yleisen työväenyhdistyksen perustajia (1863); kannatti Saksan yhdistämistä »ylhäältä käsin» Preussin ylivallan alaiseksi; pani alulle opportunistisen suuntauksen Saksan työväenliikkeessä.—170, 326, 444.

Lauderdale, James, kreivi (1759—1839), englantilainen poliitikko ja taloustieteilijä; arvosteli Smithin teoriaa vulgaarin kansantaloustieteen asenteista.—157, 168, 209, 210.

Leclerc, Alexandre, pariisilainen liikemies, järjestyspuolueen kannattaja, osallistui 1848 työläisten kesäkuun kapinan kukistamiseen.—562.

Ledru-Rollin, Alexandre Auguste (1807—1874), ranskalainen publisisti, pikkuporvarillisten demokraattien johtajia, »La Reforme» lehden toimittaja, oli jäsenenä perustuslakia säättävässä ja lakiasäättävässä kansalliskokouksissa, jossa johti vuoripuoluetta, myöhemmin maanpaossa.—369, 462, 473, 476, 484, 486, 497, 505, 509, 511, 517—522, 526, 539, 554, 562.

Lemoine, John (1814—1892), »Journal des Débats» lehden Englannin-kirjeenvaihtaja.—565.

Lemontey, Pierre Édouard (1762—1826), ranskalainen historioitsija, taloustieteilijä ja poliitikko, Ranskan porvarillisen vallankumouksen (1700-luvun loppu) aikana yhtyi lakiasäättävän kansaliskokouksen oikeistosiipeen.—239, 251.

Lerminier, Jean Louis Eugène (1803—1857), ranskalainen publisisti, orleanisti, vertailevan oikeustieteen professori »Collège de France» (1831—1839); jätti oppituolin ylioppilaiden esittämän vastalauseen vuoksi.—507.

Licinius (Gaius Licinius Stolo), roomalainen valtiomies 300-luvun alkupuoliskolla eaa.; kansantribuunina julkaisi yhdessä Sextiuksen kanssa lakeja plebeijien etuja silmällä pitäen.—75.

List, Friedrich (1789—1846), saksalainen vulgaari taloustieteilijä, äärimmäisen protektionismin julistaja.—55, 56.

Louis Bonaparte, ks. *Napoleon III.*

Louis Napoleon, ks. *Napoleon III.*

Lovett, William (1800—1877), englantilainen pikkuporvarillinen radikaali, chartistien liikkeen osanottaja, kannatti »moraalista voimaa» ja yhteistyötä porvariston kanssa.—22.

Lucretius (Titus Lucretius Carus) (n. 99 — n. 55 eaa.), huomattava roomalainen filosofi ja runoilija, materialisti, ateisti.—222.

Ludvig IX, »Pyhä» (1215—1270), Ranskan kuningas (1826—1270).—531.

Ludvig XIV (1638—1715), Ranskan kuningas (1643—1715).—203, 541.

Ludvig XV (1710—1774), Ranskan kuningas (1715—1774).—216, 557.

Ludvig Filip (1773—1850), Orléansin herttua, Ranskan kuningas (1830—1848).—457, 459, 462, 490, 493, 496, 498, 529, 532, 536, 538—540, 568.

Ludvig Filip-Albert, Pariisin kreivi (1838—1894), kuningas Ludvig Filipin pojanpoika, Ranskan kruunun tavoittelija.—568.

M

Macfarlane, Helen, vuosina 1849—1850 chartistien sanomalehtien aktiivinen avustaja, käänsi Kommunistisen puolueen manifestin englannin kielelle.—321.

Mac-Mahon, Marie Edmé Patrick Maurice de (1808—1893), Ranskan taantumuksellinen sotilashenkilö ja poliitikko, bonapartisti; Pariisin kommuunin pyöveleitä; kolmannen tasavallan presidentti (1873—1879).—442.

Marche, ranskalainen työmies, joka kansan nimissä vaati 1848, että väliaikainen hallitus olisi julistanut oikeuden työhön.—465.

Marie, Alexandre (1795—1870), ranskalainen poliitikko, porvarillinen tasavaltalainen; 1848 yleisten töiden ministeri, myöhemmin oikeusministeri Cavaignac'n hallituksessa.—474, 475.

Marrast, Armand (1801—1852), ranskalainen publisisti, porvarillisten tasavaltalaisten johtajia, »National» lehden toimittaja; 1848 väliaikaisen hallituksen jäsen ja Pariisin määri, perustuslakia säätävän kansalliskokouksen puheenjohtaja (1848—1849).—477, 485, 490, 491, 494, 509, 518.

Marx, Karl (1818—1883) (elämäkertatietoja).—151, 170, 171, 325—329, 331, 377—379, 382, 383, 433—436, 440, 441, 443.

Mathieu de la Drôme, Philippe Antoine (1808—1865), ranskalainen pikkuporvarillinen demokraatti; toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän kansalliskokouksen ja lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen, kuului vuoripuolueeseen, vuodesta 1851 maanpaossa.—507.

Maurer, Georg Ludwig (1790—1872), tunnettu saksalainen historioitsija, tutkinut muinaisen ja keskiajan Saksan yhteiskuntarakennetta.—335.

Meissner, Otto Karl (1819—1902), hampurilainen kustantaja, julkaissut »Pääoman» ja useita muita Marxin ja Engelsin teoksia.—435.

Metternich, Clemens, ruhtinas (1773—1859), itävaltalainen taantumuksellinen valtiomies; ulkoministeri (1809—1821) ja kansleri (1821—1848), pyhän allianssin perustajia.—334.

Mill, James (1773—1836), englantilainen taloustieteilijä ja filosofi, Ricardon teorian vulgarisoija, filosofiassa Benthamin seuraaja.—267.

Mill, John Stuart (1806—1873), englantilainen taloustieteilijä ja positivistifilosofi, kansantaloustieteen klassisen koulukunnan jäljittelijä.—204.

Molé, Louis Mathieu, kreivi (1781—1855), ranskalainen valtiomies, orleanisti; pääministeri (1836—1837, 1837—1839), toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän kansalliskokouksen ja lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen.—529, 530.

Molière, Jean-Baptiste (oik. *Poquelin*) (1622—1673), suuri ranskalainen näytelmäkirjailija.—566.

Moll, Joseph (1813—1849), Saksan ja kansainvälisen työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö, Oikeamielisten liiton johtajia, Kommunistien liiton Keskuskomitean jäsen, osallistui Bajenin ja Pfalzin kapinaan 1849, sai surmansa taistelussa Murgilla.—418.

Monk, George (1608—1670), englantilainen kenraali, osallistui aktiivisesti monarkian palauttamiseen Englannissa 1660.—506.

Montalembert, Charles (1810—1870), ranskalainen publisisti, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säätävän kansalliskokouksen ja lakiasäätävän kansalliskokouksen jäsen, orleanisti, katolisen puolueen johtaja.—540, 541, 563.

Morgan, Lewis Henry (1818—1881), kuuluisa amerikkalainen tiedemies, tutkinut alkukantaisen yhteiskunnan historiaa.—335.

Morse, Arthur, englantilainen vapaakaupan kannattaja.—303, 304, 315.

N

Napoleon I Bonaparte (1769—1821), Ranskan keisari (1804—1814 ja 1815).—96, 223, 428, 459, 495—499, 541, 542, 546, 547, 571, 573.

Napoleon III (Louis Napoleon Bonaparte) (1808—1873), Napoleon I:n veljenpoika, toisen tasavallan presidentti (1848—1851), Ranskan keisari (1852—1870).—330, 435, 441, 442, 489, 495—504, 506, 509, 510, 512, 515, 517, 520—522, 531—535, 540, 542, 547, 548, 552—554, 565—573.

Neumayer, Maximilian Georg Joseph (1789—1866), ranskalainen kenraali, järjestyspuolueen kannattaja.—572.

Newton, Isaac (1642—1727), suuri englantilainen fyysikko, tähtitieteilijä ja matemaatikko, tieteellisen mekaniikan perustanlaskija.—122.

Ney, Edgar (1812—1882), ranskalainen upseeri, bonapartisti, presidentti Louis Bonaparten adjutantti.—533.

Nikolai II (1868—1918), Venäjän keisari (1894—1917).—451.

O

Oastler, Richard (1789—1861), englantilainen poliitikko, kuului tory-puolueeseen, taistelussa vapaakauppaa kannattaneita porvareita vastaan vaati työpäivän lakisääteistä lyhentämistä.—24.

Orléans, ranskalainen kuningassuku (1830—1848).—513, 533.

Orléansin herttua, ks. *Ludvig Filip*.

Orléansin herttuatar, Hélène, omaa sukua Mecklenburg (1814—1858), Ludvig Filipin vanhimman pojan Ferdinandin leski.—532.

Oudinot, Nicolas Charles Victor (1791—1863), ranskalainen kenraali, orleanisti; 1849 johti Rooman tasavaltaa vastaan lähetettyjä joukkoja; koetti vastustaa 2. joulukuuta 1851 toimeenpantua vallankaappausyritystä.—511, 512, 520, 521.

Owen, Robert (1771—1858), suuri englantilainen utopistisocialisti.—31, 32, 47, 275, 366, 368, 369.

P

Pagnerre, Laurent Antoine (1805—1854), ranskalainen kustantaja, porvarillinen tasavaltalainen, 1848 perustuslakia säätävän kansalliskokouksen jäsen.—509.

Pariisin kreivi, ks. *Ludvig Filip Albert*.

Passy, Hippolyte Philibert (1793—1880), ranskalainen taloustieteilijä, orleanisti, heinäkuun monarkian kaudella kuului useita kertoja hallitukseen, toisen tasavallan kaudella finanssiministeri.—532, 539.

Petty, William (1623—1687), etevä englantilainen talous- ja tilastotieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen kantasä Englannissa.—274.

Pinto, Isaac (1715—1787), hollantilainen suurliikemies, taloustieteilijä.—121.

Pius IX (1792—1878), Rooman paavi (1846—1878).—510, 533.

Platon (n. 427 — n. 347 eaa.), muinaiskreikkalainen idealistifilosofi.—439.

Proudhon, Pierre Joseph (1809—1865), ranskalainen publisisti, taloustieteilijä ja sosiologi, pikkuporvariston ideologi, anarkismin perustaja; 1848 perustuslakia säättävän kansalliskokouksen jäsen.—34, 149—165, 168, 169, 171—184, 186, 187, 191, 194—219, 221—232, 236—244, 246—249, 251—262, 265—274, 365, 559.

Q

Quesnay, François (1694—1774), huomattava ranskalainen taloustieteilijä, fysiokraattien koulukunnan perustaja; ammatiltaan lääkäri.—216, 217, 313.

R

Raspail, François (1794—1878), tunnettu ranskalainen luonnontutkija, sosialisti, oli läheisessä yhteydessä vallankumoukselliseen proletariaattiin, osallistui vallankumouksiin 1830 ja 1848; perustuslakia säättävän kansalliskokouksen jäsen.—463, 477, 489, 497, 505.

Rateau, Jean Pierre (1800—1887), ranskalainen asianajaja, toisen tasavallan kaudella perustuslakia säättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, bonapartisti.—502, 503, 507.

Ricardo, David (1772—1823), englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen taloustieteen etevimpiä edustajia.—155, 157, 165—170, 173, 175, 182, 183, 186, 202, 203, 209, 210, 216, 235, 261—266, 305, 313, 379, 382.

Robespierre, Maximilien (1758—1794), Ranskan 1700-luvun lopulla tapahtuneen porvarillisen vallankumouksen merkkimiehiä, jakobiinien johtaja, vallankumouhallituksen päämies (1793—1794).—491.

Rossi, Pellegrino (1787—1848), italialainen porvarillinen taloustieteilijä, lakimies ja poliitikko, vulgaarisen kansantaloustieteen edustaja; asui pitkän aikaa Ranskassa.—170, 258.

Rotschild, pankkiirisuku, jolla oli pankkeja monissa Euroopan maissa.—460.

Rotschild, James (1792—1868), Rotschildien pankkiirisuvun pää Pariisissa.—459.

Röbler, Koustantin (1820—1896), saksalainen publisisti, Berliinin puolivirallisen kirjallisuustoimiston johtaja (1877—1892), kannatti Bismarckin politiikkaa.—454.

S

Sadler, Michael Thomas (1780—1835), englantilainen taloustieteilijä ja poliitikko, porvarillinen filantrooppi, kuului tory-puolueeseen.—205, 206.

Saint-Simon, Henri (1760—1825), suuri ranskalainen utopistisocialisti.—366, 531.

Say, Jean Baptiste (1767—1832), ranskalainen taloustieteilijä, vulgaarin kansantaloustieteen edustaja.—157, 164, 165, 175, 176, 202, 203, 239.

Sébastieni, Horace, kreivi (1772—1851), ranskalainen marsalkka, ulkoministeri (1830—1832), oli lähettiläänä Lontoossa (1835—1840).—482.

Séгур d'Aguesseau, Raymond Paul (1803—1889), ranskalainen poliitikko, kuului vuoronperään kaikkiin vallassa olleisiin puolueisiin.—554.

Senior, Nassau William (1790—1864), englantilainen vulgaari taloustieteilijä, työväenliikkeen kiihkeä vihemies.—204.

Shelley, Percy Bysshe (1792—1822), huomattava englantilainen runoilija, vallankumouksellisen romantiikan edustaja, ateisti.—34.

Sismondi, Jean Charles Léonard Simonde de (1773—1842), sveitsiläinen taloustieteilijä, kapitalismin pikkuporvarillinen arvostelija.—138, 157, 183, 185, 240, 361.

Smith, Adam (1723—1790), englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen huomattavimpia edustajia.—122, 155, 164, 166, 175, 197, 235, 238—240, 246, 249, 259.

Soulouque, Faustin (n. 1782—1867), Haitin neekeritasavallan presidentti, julistautui 1849 keisariksi ja otti nimen Faustin I.—498, 547, 552.

Stephens, Joseph Rainer (1805—1879), englantilainen pappi, vuosina 1837—1839 osallistui aktiivisesti chartistien liikkeeseen Lancashiressä.—24, 30.

Steuart, James (1712—1780), englantilainen porvarillinen taloustieteilijä, merkantilismin viimeisimpiä edustajia.—259.

Stirner, Max (*Kaspar Schmidtin* kirjallinen salanimi) (1806—1856), saksalainen filosofi, tunnetuimpia nuorhegeliläisiä; 1866 jälkeen kansallisliberaali.—69, 70, 101, 103, 105, 109, 126, 133

Storch, Andrei Karlovitš (Heinrich) (1766—1835), venäläinen taloustieteilijä, tilastomies ja historioitsija, Pietarin tiedeakatemian jäsen, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen jäljitteittäjä.—161.

Strauß, David Friedrich (1808—1874), saksalainen filosofi ja publisisti, tunnettuja nuorhegeliläisiä; vuoden 1866 jälkeen kansallisliberaali.—34, 67, 69.

Sturge, Joseph (1793—1859), englantilainen poliitikko, vapaakaupan kannattaja, liittyi chartisteihin tarkoituksella saada työväenluokka pysymään porvariston vaikutuksen alaisena.—28.

Sue, Eugène (1804—1857), ranskalainen kirjailija, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851).—548, 561, 564.

Symons, Gelinger Kukson (1809—1860), englantilainen liberaali publisisti, 1841 kuului lasten työtä tutkivaan valiokuntaan.—8.

T

Taylor, John (1804—1841), englantilainen lääkäri, kuului chartistien liikkeen vasemmistosiipeen.—24.

Teste, Jean Baptiste (1780—1852), ranskalainen valtiomies, orleanisti, heinäkuun monarkian kaudella kauppa-, oikeus- ja yleisten töiden ministeri, oli syytettynä lahjusten ostopa ja väärinkäytöksistä.—539.

Thiers, Adolphe (1797—1877), ranskalainen historioitsija ja valtiomies, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851), orleanisti; tasavallan presidentti (1871—1873), Pariisin kommuunin pyöveli.—442, 529, 533, 535, 548, 563, 566.

Thompson, William (n. 1785—1833), irlantilainen taloustieteilijä, käytti Ricardon teoriaa sosialistisia johtopäätöksiään tehdesään; Owenin kannattaja.—187.

Tooke, Thomas (1774—1858), englantilainen taloustieteilijä, kuului klassiseen koulukuntaan, arvosteli Ricardon rahateoriaa.—204.

Toussaint-l'Ouverture, François Dominique (1743—1803), johti Haitin neekerien kumousliikettä, joka oli suunnattu espanjalaisien ja englantilaisten herruutta vastaan 1700-luvun lopulla.—499.

Trélat, Ulysse (1795—1879), ranskalainen poliitikko, porvarillinen tasavaltalainen, yleisten töiden ministeri (toukokuusta kesäkuuhun 1848).—479.

U

Ure, Andrew (1778—1857), englantilainen kemisti, vulgaari taloustieteilijä, vapaakaupan kannattaja.—16, 17, 249—250, 312.

V

Vauban, Sébastien le Prestre (1633—1707), ranskalainen marsalkka, sotainsinööri ja kirjailija.—541.

Weitling, Wilhelm (1808—1871), Saksan työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö sen syntykaudella, utopistisen tasanjakokomunismien teoretikkoja.—328.

Venedey, Jacob (1805—1871), saksalainen publisisti ja poliitikko, liberaali.—104.

Vergilius (Publius Vergilius Maro) (70—19 eaa.), kuuluisa roomalainen runoilija.—532.

Vidal, François (1814—1872), ranskalainen taloustieteilijä, pikkuporvarillinen sosialisti, 1848 Luxembourgin valiokunnan sihteeri, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851).—553, 554, 561.

Vilhelm I (1797—1888), Preussin prinssi, Preussin kuningas (1861—1888), Saksan keisari (1871—1888).—442.

Vilhelm III Oranialainen (1650—1702), Alankomaiden käskynhaltija (1672—1702), Englannin kuningas (1689—1702).—259.

Villeneuve-Bargemont, Jean Paul Alban vicomte de (1784—1850), ranskalainen taantumuksellinen poliitikko ja taloustieteilijä, feodaalisen sosialismin ideologeja.—232.

Vivien, Alexandre François (1799—1854), ranskalainen asianajaja ja poliitikko, orleanisti; 1848 yleisten töiden ministeri Cavaignacin hallituksessa.—493.

Voltaire, François Marie (oik. *Arouet*) (1694—1778), kuuluisa ranskalainen valistaja, deistifilosofi, satiirikirjailija ja historioitsija.—198, 261, 531.

SISÄLTÖ

<i>F. Engels.</i> Teoksesta TYÖVÄENLUOKAN ASEMA ENGLANNISSA	5
Työväenliike	5
<i>F. Engels.</i> ELBERFELDIN PUHEET	36
8. helmikuuta 1845 pidetty puhe	36
15. helmikuuta 1845 pidetty puhe	52
<i>K. Marx.</i> TEESEJÄ FEUERBACHISTA	63
<i>K. Marx ja F. Engels.</i> FEUERBACH. MATERIALISTISEN JA IDEALISTISEN KATSANTOKANNAN VASTAKKAISUUS (Saksalaisen ideologian I luku)	67
[I]	67
[1.] Ideologia yleensä, varsinkin saksalainen	69
[2. Edellytykset, joista materialistinen historiankäsitys lähtee]	71
[3. Tuotanto ja kanssakäyminen. Työnjako ja omistumuodot: heimo-omistus, antiikkinen ja feodaalinen omistus]	73
[4. Materialistisen historiankäsityksen olennaisin sisältö. Yhteiskunnallinen oleminen ja yhteiskunnallinen tajunta]	77
[II]	80
[1. Ihmisen todellisen vapautuksen edellytykset]	80
[2. Feuerbachin materialismin spekulatiivisuuden ja epäjohdonmukaisuuden arvostelua]	81
[3. Alkuperäiset historialliset suhteet eli sosiaalisen toiminnan peruspuolet: elämälle välttämättömien tarvikkeiden tuottaminen, uusien tarpeiden syntyminen, ihmisten tuottaminen (perhe), kanssakäyminen, tajunta]	84
[4. Yhteiskunnallinen työnjako ja sen seuraukset: yksityisomistus, valtio, sosiaalisen toiminnan »vieraantuminen»]	89
[5. Tuotantovoimien kehitys kommunistisen yhteiskunnan aineellisena edellytyksenä]	93
[6. Materialistisen historiankäsityksen johtopäätökset: historiallisen tapahtumaprosessin jatkuvuus, historian muuttuminen maailmanhistoriaksi, kommunistisen vallankumouksen välttämättömyys]	95
[7. Yhteenvedo materialistisesta historiankäsityksestä]	99
[8. Koko tähänastisen, idealistisen historiankäsityksen	

ja erityisesti hegelinjälkeisen saksalaisen filosofian kestämättömyys]	100
[9. Feuerbachin ja hänen idealistisen historiankäsit- tyksensä lisäarvostelua]	104
[III]	106
[1. Hallitseva luokka ja hallitseva tajunta. Miten hege- liläinen käsitys hengen herruudesta historiassa on muo- dostunut]	106
[IV]	110
[1. Tuotantovälineet ja omistusmuodot]	110
2. Aineellisen ja henkisen työn jakautuminen. Kaupun- gin erottuminen maaseudusta. Ammattikuntajärjestelmä]	112
3. Työnjaon edistyminen. Kaupan erottuminen teolli- suudesta. Työnjako kaupunkien välillä. Manufaktuuri]	115
4. Laajin työnjako. Suurteollisuus]	122
[5. Tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon väli- nen ristiriita yhteiskunnallisen vallankumouksen pe- rustana]	124
[6. Yksilöiden kilpailu ja luokkien muodostuminen. Yksilöiden ja heidän elämänehtojensa välisen risti- riidan kehitys. Yksilöiden näennäinen yhdistyminen por- varillisen yhteiskunnan oloissa ja yksilöiden todellinen yhteenliittyminen kommunismissa. Yhteiskunnan elä- mänehtojen saattaminen yhdistyneiden yksilöiden alai- suuteen]	125
[7. Yksilöiden ja heidän toimintaehtojensa välinen risti- riita tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon risti- riitana. Tuotantovoimien kehitys ja kanssakäymisen muotojen vaihtuminen]	132
[8. Väkivallan (valloituksen) osuus historiassa]	135
[9. Tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon välisen ristiriidan kehitys suurteollisuuden ja vapaan kilpai- lun olosuhteissa. Työn ja pääoman vastakohtaisuus]	137
[10. Yksityisomistuksen hävittämisen välttämättö- myys, ehdot ja tulokset]	139
[11.] Valtion ja oikeuden suhde omaisuuteen	142
[12. Yhteiskunnallisen tajunnan muodot]	145
<i>K. Marz.</i> FILOSOFIAN KURJUUS. Vastaus herra Proud- honin Kurjuuden filosofiaan	149
Alkulause	151
<i>Ensimmäinen luku.</i> Tieteellinen keksintö	153
1. § Käyttöarvon ja vaihtoarvon vastakohtaisuus	153
2. § Konstituoitu eli synteettinen arvo	164
3. § Arvon suhteellisuuden lain soveltaminen	194
a) Raha	194

b) Työn tuottama ylijäämä	204
<i>Toinen luku.</i> Kansantaloustieteen metafysiikka	216
1. § Metodi	216
Ensimmäinen huomautus	217
Toinen huomautus	221
Kolmas huomautus	222
Neljäs huomautus	223
Viides huomautus	225
Kuudes huomautus	227
Seitsemäs ja viimeinen huomautus	232
2. § Työnjako ja koneet	237
3. § Kilpataistelu ja monopoli	251
4. § Maaomaisuus eli maankorko	260
5. § Lakot ja työläisliittoumat	271
<i>F. Engels.</i> KOMMUNISMIN PERIAATTEET	280
<i>K. Marx.</i> PUHE KAUPPAVAPAUSTESTA, Brysselin demokraattisen yhdistyksen julkisessa kokouksessa 9. tammikuuta 1848	301
<i>K. Marx ja F. Engels.</i> KOMMUNISTISEN PUOLUEEN MANIFESTI	319
Esipuhe vuoden 1872 saksankieliseen painokseen	321
Esipuhe vuoden 1882 toiseen venäjänkieliseen painokseen	323
Friedrich Engelsin esipuhe vuoden 1883 saksankieliseen painokseen	325
Friedrich Engelsin esipuheesta vuoden 1890 saksankieliseen painokseen	326
Friedrich Engelsin esipuhe vuoden 1892 puolankieliseen painokseen	329
Friedrich Engelsin esipuhe vuoden 1893 italiankieliseen painokseen	331
K o m m u n i s t i s e n p u o l u e e n m a n i f e s t i	334
I. Porvarit ja proletaarit	335
II. Proletaarit ja kommunistit	348
III. Sosialistinen ja kommunistinen kirjallisuus	358
1. Taantumuksellinen sosialismi	358
a) Feodaalinen sosialismi	358
b) Pikkuporvarillinen sosialismi	360
c) Saksalainen eli »todellinen» sosialismi	362
2. Konservatiivinen eli porvarissosialismi	365
3. Kriittis-utopistinen sosialismi ja kommunismi	366
IV. Kommunistien suhde erilaisiin oppositiopuolueisiin	369

<i>K. Marx.</i> PORVARISTO JA VASTAVALLANKUMOUS.	372
Toinen kirjoitus	372
<i>K. Marx.</i> PALKKATYÖ JA PÄÄOMA	377
Friedrich Engelsin johdanto vuoden 1891 painokseen .	377
Palkkatyö ja pääoma	387
<i>K. Marx ja F. Engels.</i> KESKUSKOMITEAN VETOOMUS KOMMUNISTIEN LIITOLLE. Maaliskuu 1850	417
<i>K. Marx.</i> LUOKKATAISTELUT RANSKASSA VUOSINA 1848—1850	431
Friedrich Engelsin johdanto vuoden 1895 painokseen .	433
Luokkataistelut Ranskassa vuosina 1848—1850	456
I. Kesäkuun tappio 1848	457
II. 13. kesäkuuta 1849	484
III. Vuoden 1849 kesäkuun 13. päivän jälkiseuraukset	520
IV. Yleisen äänioikeuden lakkauttaminen 1850 . .	557
Selityksiä	577
Nimihakemisto	600

Lukijalle

Kustannusliike Edistys pyytää lukijoita esittämään mielipiteensä tästä kirjasta, suomennoksen laadusta ja kirjan asusta. Kustannusliike on kiitollinen myös muista ehdotuksista ja toivomuksista.

Osoitteemme:

*Zubovski bulvar, 21
Moskova, Neuvostoliitto*